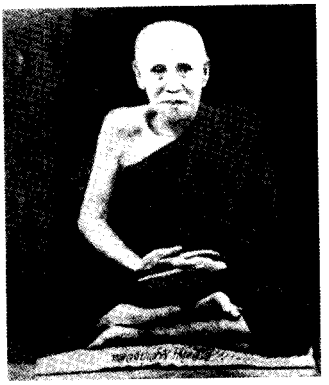

พระครูวิเวกพุทธกิจ
หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล
พระปรมาจารย์ใหญ่ฝ่ายพระกรรมฐาน
โครงการหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๕
(พิมพ์ครั้งที่ ๔)

จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ
สำหรับผู้ร่วมปริวาส
พระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์
และ
โครงการหนังสือบูรพาจารย์

วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)
บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

เมษายน ๒๕๕๕

พระครูวิเวกพุทธกิจ
หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล
พระปรมาจารย์ใหญ่ฝ่ายพระกรรมฐาน
โครงการหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๕

จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ
ในการสร้างพระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์
และโครงการหนังสือบูรพาจารย์
วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)
บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

เลขมาตรฐานสากลหนังสือ : ISBN : 974 - 91816 - 3 - 8
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เดือนธันวาคม ๒๕๔๖ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : เดือนกันยายน ๒๕๔๙ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : เดือนเมษายน ๒๕๕๓ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๔ : เดือนเมษายน ๒๕๕๕ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
โครงการหนังสือบูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)
บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่
พระอาจารย์วิชิต โสภโณ เจ้าอาวาส

ผู้เรียบเรียงและจัดพิมพ์ :
รศ.ดร.ปฐม - รศ.ภัทรา นิคมานนท์
๔/๔๔๙ ซอย ๑๙ หมู่บ้านสหกรณ์ ถนนเสรีไทย เขตบึงกุ่ม กทม. ๑๐๒๔๐
โทร. ๐-๒๓๗๙-๗๑๓๙, ๐-๑๕๕๗-๖๕๒๓
e-mail : ppn1@hotmail.com

พิมพ์ที่ บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด
๔ ซอยสิรินธร ๗ แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กทม. ๑๐๗๐๐
โทร. ๐-๒๘๘๑-๙๘๙๐

สารบัญ

ภาค ๑ : สมัยเริ่มต้น ๑

๑. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ๓
๒. ครูบาอาจารย์พูดถึงหลวงปู่ใหญ่ ๙
๓. อุปนิสัยและข้อวัตรของหลวงปู่ใหญ่ ๑๓
๔. รากแก้วของพระฝ่ายกรรมฐาน ๑๖
๕. หลวงปู่มั่นเล่าถึงหลวงปู่ใหญ่ ๒๑
๖. ชาติภูมิ ๒๗
๗. ชีวิตในวัยเด็ก ๓๒
๘. อุบลเมืองนักปราชญ์ ๓๔
๙. บรรพชาเป็นสามเณร ๓๗
๑๐. วัดใต้ ๔๐
๑๑. เตรียมตัวลาสิกขา ๔๒
๑๒. จุดเปลี่ยนเมื่อโยมแม่ถึงแก่กรรม ๔๔
๑๓. ตัดสินใจขอบวชตลอดชีวิต ๔๗
๑๔. สละสิ่งที่ชาวโลกเขามีกัน ๔๙
๑๕. กำเนิดธรรมยุติกนิกาย ๕๑
๑๖. พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์ผู้ก่อเกิดธรรมยุติกนิกาย ๕๔
๑๗. นาทีกาลแห่งสวรรคต ๖๐
๑๘. กำเนิดวงศ์ธรรมยุต ๖๗
๑๙. กำเนิดวงศ์ธรรมยุตในภาคอิสาน ๗๓
๒๐. ท่านพนฺธุโล (ดี) ๗๖
๒๑. วัดสุปัฏน์ : วัดธรรมยุตวัดแรกของอิสาน ๗๙
๒๒. ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) ๘๑

๒๓. วัดศรีทอง ๘๕
๒๔. พระแก้วบุษราคัม ๘๗
๒๕. การสอนของท่านเทวธมฺมี (ม้าะ) ๙๑

ภาค ๒ : บนทางเส้นใหม่ **๙๕**

๒๖. เข้าเป็นศิษย์ท่านเทวธมฺมี ๙๗
๒๗. พาหมู่คณะเข้ารับการอบรมธรรม ๑๐๐
๒๘. ญัตติกรรมเป็นพระธรรมยุต ๑๐๒
๒๙. เร่งความเพียรอย่างเต็มที่ ๑๐๔
๓๐. พระครูวิเวกพุทธกิจ ๑๐๖
๓๑. ไม่เอาเรื่องพิธีกรรมตลอดจนไสยศาสตร์ต่างๆ ๑๐๙
๓๒. สลดสังเวชในกามกิเลส ๑๑๑
๓๓. เกิดวัดใหม่ชื่อวัดเลียบ ๑๑๓
๓๔. ได้ศิษย์เอกชื่อว่ามั่น ๑๑๖
๓๕. วัดบูรพารามเมืองอุบลฯ ๑๒๒
๓๖. หลวงปู่มั่นต้องการลาสิกขา ๑๒๕
๓๗. หลวงปู่มั่นเปลี่ยนใจไม่สึก ๑๒๘
๓๘. ไปบำเพ็ญเพียรที่ภูหล่น ๑๓๑
๓๙. คำบอกเล่าจากหลวงปู่โทน ๑๓๔

ภาค ๓ : ธุดงค์แดนไกล **๑๓๙**

๔๐. ออกธุดงค์ไปทางฝั่งลาว ๑๔๑
๔๑. ป้างหย่อนเกิดจากแรงพยาบาทของหญิง ๑๔๕
๔๒. จำพรรษาที่พระธาตุพนม ๑๔๗
๔๓. แสงประหลาดที่พระธาตุพนม ๑๕๐
๔๔. เริ่มต้นบูรณะพระธาตุพนม ๑๕๓

๔๕. บันทึกการบูรณะพระธาตุพนม ๑๕๓
๔๖. กลับมาเยี่ยมบ้านคำบงบ้านเกิดหลวงปู่มั่น ๑๕๘
๔๗. การทำบุญฉลองการบูรณะพระธาตุพนม ๑๖๐
๔๘. พระครูวิโรจน์รัตโนบล พระผู้บูรณะพระธาตุพนม ๑๖๓
๔๙. ตำนานพระธาตุพนม ๑๖๖
๕๐. ขบถผีบุญที่มณฑลอิสาน ๑๗๔
๕๑. อาราธนาอยู่โปรดชาวนครพนม ๑๘๖
๕๒. คำบอกเล่าของเจ้าคุณปู่ ๑๘๙
๕๓. บทเรียนที่ต้องจำฝังใจ ๑๙๔
๕๔. พระธรรมเจดีย์(จูม พนฺธุโล) ๑๙๙
๕๕. สนับสนุนการเรียนปริยัติธรรม
แต่ไม่สนับสนุนการตั้งสำนักเรียน ๒๐๓
๕๖. สิบปีที่ประวัติขาดช่วงไป ๒๐๘
๕๗. บันทึกของหลวงปู่เทสก์ ๒๑๑
๕๘. ช่วงสิบปีที่หลวงปู่มั่นแยกไปบำเพ็ญเพียร ๒๑๕
๕๙. พำนักที่ถ้ำจำปา ภูผากูด ๒๒๘
๖๐. หลวงปู่มั่นตามมาจำพรรษาด้วย ๒๓๑
๖๑. เลิกความปรารถนาพระปัจเจกโพธิ ๒๓๓
๖๒. พบวิมุตติสมปรารถนา ๒๓๖
๖๓. บันทึกของท่านหลวงตาฯ ๒๓๘
๖๔. หลวงปู่ใหญ่นั่งสมาธิแล้วตัวลอย ๒๔๐
๖๕. บวชชีให้โยมมารดาของหลวงปู่มั่น ๒๔๓
๖๖. ถ้ำจำปา ภูผากูด ในปัจจุบัน ๒๔๖
๖๗. หลวงปู่มั่นออกธุดงค์ต่อ ๒๔๘
๖๘. เยือนนครพนมแล้วธุดงค์ไปฝั่งลาว ๒๔๔
๖๙. การธุดงค์และจำพรรษาร่วมกับหลวงปู่มั่น ๒๕๑

๗๐. หลวงปู่สิงห์ตามมาที่ภูผากูด ๒๕๔
๗๑. ธุดงค์มาทางสกลนคร ๒๕๖
๗๒. จำพรรษาที่บ้านค้อ อ.บ้านผือ อุดรธานี ๒๖๓
๗๓. จำพรรษาที่พระบาทบัวบก ๒๖๕
๗๔. วัดพระงาม อ.ท่าบ่อ หนองคาย ๒๗๗
๗๕. กองทัพธรรม ๒๖๙
๗๖. ประชุมศิษย์วางระเบียบการปฏิบัติ ๒๗๓
๗๗. เสนาสนะป่านอกเมืองสกลนคร ๒๗๕
๗๘. บ้านสามผง ดงพระเนาว์ ๒๗๗
๗๙. จากสามผงลงมานครพนม ๒๗๙
๘๐. หลวงปู่ใหญ่ ถ่ายรูปเป็นครั้งแรก ๒๘๒
๘๑. ภาวนาที่ถ้ำเสือฝั่งประเทศลาว ๒๘๕
๘๒. จำพรรษาที่บ้านม่วงสุม ฝั่งลาว ๒๘๘
๘๓. ตั้งสำนักวัดป่าที่ธาตุพนม ๒๘๙
๘๔. ท่านเจ้าเมืองสร้างถนนถวาย ๒๙๑

ภาค ๔ : ฝ่าดงอุปสรรค **๒๙๕**

๘๕. เชื่อมโยงถึงสมเด็จพระมหาวีรวงศ์(อ้วน ติสฺโส) ๒๙๗
๘๖. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) ๒๙๙
๘๗. ฝ่ายตรงข้ามที่คอยขัดขวาง ๓๐๓
๘๘. การเป็นปฏิปักษ์จากพระผู้ใหญ่ ๓๐๖
๘๙. ห้ามประชาชนไม่ให้ใส่บาตร ๓๐๘
๙๐. ให้ตามรื้อกุฏิที่พัก ๓๑๐
๙๑. หลวงปู่มั่นก็โดนเล่นงาน ๓๑๔
๙๒. พาพระมหาเปรียญมาจับผิดหลวงปู่มั่น ๓๑๘
๙๓. การรู้วาระจิตของคนอื่น ๓๒๐

๙๔. บทบาทของหลวงปู่สิงห์ ๓๒๓
๙๕. ทรมานสมเด็จฯ ให้คลายทิฏฐิ ๓๒๕
๙๖. เจ้าประคุณสมเด็จฯ คลายทิฏฐิ ๓๒๙
๙๗. สมเด็จฯ สนใจด้านสมาธิภาวนา ๓๓๑
๙๘. มีบัญชาให้พระป่าแสดงธรรม ๓๓๓
๙๙. ทรงชมพระกรรมฐาน ๓๓๗
๑๐๐. หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ๓๓๙
๑๐๑. หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ๓๔๑
๑๐๒. สร้างวัดพระศรีมหาธาตุ :
ความพยายามรวมมหานิกายกับธรรมยุต ๓๔๔
๑๐๓. เรื่องของธรรมะจัดสรรค์ ๓๕๒

ภาค ๕ : เตรียมกลับอุบลบ้านเกิด ๓๕๕

๑๐๔. ไปวัดอรัญญิกาวาสนครพนม ๓๕๗
๑๐๕. ใต้ต้นกะบก-ดงบาก มาเป็นวัดป่าสุทธาวาส ๓๕๙
๑๐๖. บันทึกการสร้างวัดป่าสุทธาวาส ๓๖๒
๑๐๗. หลวงปู่บัวพาศิษย์อุปัฏฐากรุ่นสุดท้าย ๓๖๘
๑๐๘. ประวัติหลวงปู่บัวพา ปญฺญาภาโส ๓๗๑
๑๐๙. บันทึกจากหนังสือหลวงปู่หลุย ๓๗๖
๑๑๐. ข้อมูลจากปากคำหลวงปู่กิ ๓๗๙
๑๑๑. มอบหมายวัดให้ลูกศิษย์ ๓๘๓
๑๑๒. ปรารภกลับจังหวัดอุบล ๓๘๕
๑๑๓. มอบภาระและจัดขบวนทัพ ๓๘๘
๑๑๔. เรื่องของพระธรรมยุต และมหานิกาย ๓๙๐
๑๑๕. ให้ศิษย์ธรรมยุตกับมหานิกายจำพรรษารวมกัน ๓๙๓
๑๑๖. พระอาจารย์ดี ฉนฺโน ๓๙๕

๑๑๗. พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ ๓๙๘
๑๑๘. หลวงปู่ทองรัตน์ กนฺตสีโล ๔๐๐
๑๑๙. วีรกรรมหลวงปู่ทองรัตน์ ๔๐๔
๑๒๐. หลวงปู่ทองรัตน์ที่บ้านชีทวน ๔๑๑
๑๒๑. การเคลื่อนทัพพระกรรมฐานสู่อุบลฯ ๔๒๒
๑๒๒. หลวงปู่ใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ ๔๒๔
๑๒๓. จุดพักครั้งแรกที่บ้านท่าวารี ๔๒๖
๑๒๔. วัดป่าหนองอ้อ บ้านข่าโคม ๔๒๘
๑๒๕. สามเณรบุญนาคเที่ยวกรรมฐาน ๔๓๓
๑๒๖. เรื่องเล่าจากหลานของหลวงปู่ใหญ่ ๔๓๗
๑๒๗. วิธีเรียกฝนของหลวงปู่ใหญ่ ๔๔๐
๑๒๘. การสอนศิษย์ที่สติไม่สมประกอบ ๔๔๒
๑๒๙. จำพรรษาที่วัดบูรพาราม ๔๔๓
๑๓๐. สามเณรพุธ วัดบูรพาราม ๔๔๕
๑๓๑. สอนทำอะไรให้เป็นเวลา ๔๔๘
๑๓๒. พุทโธแปลว่าจังได๋ ๔๕๐
๑๓๓. แนะการภาวนาและนิมิต ๔๕๒
๑๓๔. ทำไมจึงสอนภาวนาพุทโธ ๔๕๕
๑๓๕. หลักปฏิบัติที่ครูอาจารย์พาดำเนิน ๔๕๘
๑๓๖. หลักสมถวิปัสสนาของหลวงปู่ใหญ่ ๔๖๑
๑๓๗. หลวงปู่ใหญ่ฉันเห็ดเบื่อ ๔๖๕
๑๓๘. ทิพยจักษุ - การมีตาทิพย์ ๔๖๖
๑๓๙. หลักคำสอนของหลวงปู่ใหญ่อีกครั้ง ๔๖๙
๑๔๐. ตอบปัญหาธรรมพระเจ้าอยู่หัว ๔๗๒
๑๔๑. สถานที่พำนักในจังหวัดอุบลราชธานี ๔๗๖
๑๔๒. วัดภูเขาแก้ว อ.พิบูลมังสาหาร ๔๗๙

๑๔๓. สร้างวัดดอนธาตุเป็นวัดสุดท้าย ๔๘๑
๑๔๔. สำรวจที่ตั้งวัด ๔๘๔
๑๔๕. ไหนธาตุอยู่ที่ไหน? ๔๘๖
๑๔๖. สร้างพระพุทธไสยาสน์ ๔๘๘
๑๔๗. ถูกต่อต้านใส่ร้ายจากกลุ่มไสยศาสตร์หมอผี ๔๙๑
๑๔๘. กุข่าวเรื่องอีแร้งหม่น ๔๙๔
๑๔๙. พระอุปัชฌาย์เป็นพระหุ่นยนต์ ๔๙๖
๑๕๐. กล่าวหาพระพุทธรูปนอนขวางฟ้าขวางฝน ๔๙๘
๑๕๑. สมโภชพระพุทธไสยาสน์ ๕๐๑
๑๕๒. วัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์ฯ ๕๐๓
๑๕๓. ประวัติดอนธาตุ ๕๐๕
๑๕๔. เจดีย์พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ใหญ่ ๕๐๙
๑๕๕. พระเณรที่พำนักกับหลวงปู่ใหญ่ ๕๑๘
๑๕๖. สละเลือดให้ทานปลิง ๕๒๐

ภาค ๖ : ช่วงสุดท้าย **๕๒๓**

๑๕๗. งานถวายมุทิตาจิตอายุ ๘๐ ปี ๕๒๒
๑๕๘. เตรียมหีบศพไว้ล่วงหน้า ๕๒๗
๑๕๙. สงครามอินโดจีน...ทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ ๕๒๘
๑๖๐. ผึ้งขวางตะวัน! ๕๓๒
๑๖๑. ทำให้ดูมันก็ยังไม่ดู ๕๓๕
๑๖๒. อีการักหลวงปู่ใหญ่ ๕๓๗
๑๖๓. ปรารภไปเมืองลาว ๕๓๙
๑๖๔. สบโอกาสเหมาะ ๕๔๒
๑๖๕. จัดแบ่งการเดินทางเป็น ๓ คณะ ๕๔๔
๑๖๖. คณะที่สาม คณะของหลวงปู่เจี๊ยะ ๕๔๗

๑๖๗. นัดศิษย์มารวมกันทำพิธีมาฆบูชา ๕๕๑
๑๖๘. วงศ์ธรรมยุตสีทันดร ดอนโขง ๕๕๓
๑๖๙. ทำบุญถวายกุศลพระอุปัชฌาย์ ๕๕๘
๑๗๐. หลี่ผี และคอนพระเพ็ง ๕๖๐
๑๗๑. หลวงปู่ใหญ่อาพาธ ๕๖๓
๑๗๒. อาราธนานิมนต์ให้ไปถึงวัดอำมาตย์ฯ ๕๖๕
๑๗๓. ยังพูดเย้าแหย่ลูกศิษย์ ๕๖๗
๑๗๔. ละวางหมดทุกอย่าง ๕๖๙
๑๗๕. ลงเรือสู่นครจำปาศักดิ์ ๕๗๑
๑๗๖. เรือถึงปลายทาง ๕๗๓
๑๗๗. ลาขันธ์ต่อหน้าพระประธาน ๕๗๕
๑๗๘. ข่าวการมรณภาพของหลวงปู่ใหญ่ ๕๗๙
๑๗๙. บันทึกของหลวงปู่เจ๊ยะ จุนโท ๕๘๑
๑๘๐. เดินทางไปรับศพหลวงปู่ใหญ่ ๕๘๔
๑๘๑. อัญเชิญศพกลับสู่เมืองอุบลฯ ๕๘๖
๑๘๒. เผาศพสี่บูรพาจารย์เมืองอุบล ๕๘๘
๑๘๓. คำเทศน์หลวงปู่มั่น ในงานเผาศพหลวงปู่ใหญ่ ๕๙๑

รายนามผู้บริจาค **๕๙๕**

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

ภาค ๑ : สมัยเริ่มต้น

๑.

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล

พระปรมาจารย์ใหญ่ฝ่ายพระกรรมฐาน

พระครูวิเวกพุทธกิจ หรือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เป็นพระบูรพาจารย์ผู้ริเริ่มการถือ**ธุดงควัตร** และใช้ชีวิตแบบพระธุดงคกรรมฐาน ออกบำเพ็ญภาวนาตามป่าเขาห่างไกลในถิ่นทุรกันดาร มุ่งความรู้แจ้งแห่งธรรม ตามรอยบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อความวิมุตติหลุดพ้นอย่างแท้จริง

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล เป็นพระอาจารย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่สายพระกรรมฐานแห่งยุค

ในวัดป่า หรือ วัดในสายกรรมฐาน ทุกแห่ง เรามักจะได้ยินชื่อ เห็นรูปถ่าย รูปปั้น ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** อยู่คู่กับ **หลวงปู่มั่น** เสมอ

แต่น่าเสียดาย ที่เรื่องราวของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ เป็นที่รู้จักกันน้อยมาก หาอ่านหาศึกษาได้ยากยิ่ง

ทั้งนี้ เพราะขาดการบันทึก และขาดการรวบรวมค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ทำให้พวกเรา หลาน - เหลนรุ่นหลัง ไม่ค่อยทราบประวัติและเรื่องราวของท่านเท่าที่ควร

นับเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง !

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ผู้เขียน และครอบครัวมีโอกาสกราบ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา

หลวงพ่อ ได้เล่าเรื่อง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ให้ฟังอย่างย่นย่อ ในฐานะที่**หลวงพ่อ** เคยเป็นสามเณรถวายการอุปัฏฐากรับใช้**หลวงปู่ใหญ่** เมื่อครั้งอยู่เมืองอุบลฯ ได้รับการอบรมด้านข้อวัตรปฏิบัติ และการภาวนา อันเป็นพื้นฐานการปฏิบัติธรรมขั้นสูงต่อไป

นอกจากนี้ **หลวงปู่ใหญ่** ยังได้เดินธุดงค์เข้ากรุงเทพฯ เพื่อนำ **สามเณรพุธ** มาฝากให้เป็นลูกศิษย์ของท่านเจ้าคุณ**พระปัญญาพิศาลเถร** (หนู จิตปญฺโญ) พระสหธรรมิกคู่ธุดงคกรรมฐานของท่าน ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสครอง**วัดปทุมวนาราม** ในสมัยนั้น

หลวงพ่อพุธ ท่านเริ่มต้นเล่าถึงครูอาจารย์ของท่านว่า ***"หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต*** *เป็นลูกศิษย์ของ* ***พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล*** *ถ้าจะถามว่า* ***ท่านพระอาจารย์เสาร์*** *เป็นลูกศิษย์ของใคร ก็ต้องตอบว่า* ***พระอาจารย์เสาร์*** *เป็นลูกศิษย์ของ* ***พระครูสีทา ชยเสโน*** *ถ้าจะถามต่อจากนั้นขึ้นไปหลวงพ่อก็ไม่รู้ แต่ถ้าจะให้ตอบ ก็ต้องตอบว่า* ***ท่านพระครูสีทา ชยเสโน เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า*** *ก็ไปจบลงที่นั้น..."*

หลวงพ่อพุธ เล่าว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านชอบอ่านพุทธประวัติ ศึกษาเรื่องราวของพระพุทธเจ้าจากคัมภีร์ใบลาน ท่านจึงดำเนินรอยตามพระพุทธเจ้า คือท่านไม่ติดสถานที่ ไม่ติดญาติโยม ไม่ติดลาภยศ มุ่งบำเพ็ญเพียรตามป่าเขาห่างไกลจากผู้คน เพื่อบำเพ็ญไปสู่มรรคผลนิพพานอย่างแท้จริง

ในการภาวนา **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านให้ใช้คำบริกรรมว่า "พุทโธ" เป็นอุบายธรรมน้อมนำเอาพระพุทธคุณเข้ามาเป็นอารมณ์จิต เพื่อให้เกิดความสงบ เป็นสมาธิได้ง่ายขึ้น

หลังจากนั้น จึงค่อยพิจารณาธรรมอย่างอื่น เช่น การพิจารณากาย พิจารณาอสุภกรรมฐาน พิจารณาความตาย พิจารณากฏไตรลักษณ์ จนถึงพิจารณาอริยสัจสี่ ต่อไป ดังนี้เป็นต้น

เป็นการดำเนินจิตไปตามลำดับ จาก สมถกรรมฐาน อุบายให้เกิดความสงบ แล้วจึงเดินจิตเข้าสู่วิปัสสนากรรมฐาน อุบายให้เกิดปัญญาธรรม ต่อไป

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านเป็นผู้เคร่งครัดในธรรมวินัยอย่างยอดเยี่ยม มีบุคลิกลักษณะสมบูรณ์ สง่าผ่าเผยน่าเกรงขาม พูดน้อย แต่มีวาจาศักดิ์สิทธิ์ พูดจาอะไรมักเป็นอย่างนั้น

ดังตัวอย่าง สมัยหนึ่ง เมื่อ**ท่านหลวงปู่ใหญ่**ออกเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ได้มีผู้เลื่อมใสไปทำบุญถวายทานกับท่านเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นญาติโยมได้ขอให้ท่านแสดงธรรม ท่านจึงกล่าวเป็นธรรมคติแต่โดยย่อว่า :-

"การให้ทาน ใครๆ ก็ให้ทานมามากแล้ว มีพลานิสงส์มากเหมือนกัน แต่สู้เป็นขาวเป็นชีรักษาศีลอุโบสถไม่ได้ มีอานิสงส์มากกว่าให้ทานนั้นเสียอีก ถ้าใครอยากได้บุญมาก ขึ้นสวรรค์ไปนิพพานพ้นทุกข์ ก็ควรบวชเป็นขาวเป็นชีรักษาศีลอุโบสถเสียวันนี้"

ปรากฏว่าในคำวันนั้นเอง ได้มีญาติโยมชายหญิงพากันมาบวชผ้าขาว บวชชี ถือศีลอุโบสถ ฟังเทศน์ฟังธรรม และปฏิบัติภาวนากันเป็นจำนวนมาก

และถือปฏิบัติในวงพระป่าสายกรรมฐานตั้งแต่นั้นมา

ผู้เขียน (นายปฐม นิคมานนท์) เชื่อว่า ประเพณีการนุ่งห่มขาว ถือศีลอุโบสถ ซึ่งเรียกกันภายหลังว่าบวชชีพราหมณ์บ้าง บวชเนกขัมมะ หรืออย่างอื่น ที่จัดกันในทุกวันนี้ น่าจะสืบทอดมาจากสมัยที่**หลวงปู่ใหญ่** ท่านพาทำนั่นเอง

อันนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานของผู้เขียน ถ้าผิดพลาดคลาดเคลื่อน ขอท่านผู้รู้โปรดช่วยแก้ไขชี้แนะด้วยครับ

ผู้เขียนเคยตั้งใจไว้นานแล้วว่า จะหาโอกาสเขียนหนังสือเกี่ยวกับประวัติ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** โดยตั้งความหวังไว้ที่ **หลวงพ่อพุธ** ในฐานะเป็นคลังข้อมูลใหญ่ อยากจะได้ข้อมูลจากปากของท่านเองเป็นหลัก

แต่ยังไม่ได้ลงมือสักที ผัดผ่อน รั้งรอไปเรื่อยเป็นเวลานานกว่าสิบปี ก็ยังไม่ได้ฤกษ์

ผู้เขียนมีโอกาสกราบ**หลวงพ่อพุธ** บ่อย นิมนต์ท่านบ่อย รวมทั้งไปภาวนากับท่านเป็นประจำ ส่วนมากจะ**นั่งหลับตา**ต่อหน้าท่าน คือหลวงพ่อก็หลับตา และเราก็หลับตา ท่านแนะอุบายเพียงสั้นๆ และแก้ไขเมื่อเราติดขัดเมื่อเดินทางจิตต่อไปไม่ได้ เป็นส่วนใหญ่

หลวงพ่อเล่าเรื่อง**หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น** รวมทั้งครูบาอาจารย์องค์อื่นๆ และประสบการณ์ของท่านเอง ให้เราฟังบ่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาสบายๆ ไม่มีญาติโยมคนอื่น ท่านจะเคี้ยวหมากและพูดไปเรื่อยๆ เราก็ถวายนวดที่เท้าท่านไปเรื่อยๆ

แต่น่าเสียดายที่ไม่ได้จดบันทึกให้เป็นเรื่องเป็นราว มัวประมาท รอสอบถามหรือสัมภาษณ์ท่านอย่างเป็นทางการ ในที่สุด**หลวงพ่อ**ท่านก็มรณภาพลาขันธ์ไปเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

การมัวแต่ตั้งท่า รีรอ จึงทำให้เสียประโยชน์ ดังที่เป็นอยู่นี้

จะหวังพึ่งครูบาอาจารย์องค์อื่น ต่างองค์ต่างก็มรณภาพลาขันธ์ไปตามกาล ยังเหลือไว้แต่เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเกี่ยวกับ**หลวงปู่ใหญ่** ให้พวกเราได้ระลึกถึงเป็น**สังฆานุสติ**เท่านั้น จะนำมาเขียนให้ละเอียดเป็นเรื่องราวดูจะไกลเกินฝัน

อยากสมน้ำหน้าตัวเอง ที่ครูบาอาจารย์บอกว่าให้พวกสูรอไปถึงยุคพระศรีอาริย์ก็แล้วกัน ชาตินี้ยังไม่เอาจริง แล้วชาติต่อๆ ไปจะหวังได้อย่างไร ?

โชคดีอย่างไม่น่าเชื่อ วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ผู้เขียนกับอาจารย์ภัทรา ได้ไปร่วม**พิธีสมโภชเจดีย์พิพิธภัณฑ์ท่านหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ที่วัดดอนธาตุ** อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ขากลับได้แวะไปกราบ**พระครูพิบูลธรรมภาณ** หรือ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค วัดภูเขาแก้ว** ซึ่งอยู่ในตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร

หลวงพ่อ คงรู้ใจหรือไว้ใจผู้เขียนก็สุดจะเดา ท่านเอา**สำเนาบันทึกประวัติหลวงปู่ใหญ่เสาร์** ซึ่งท่านบันทึกไว้นานกว่า ๒๐ ปี มอบให้ผู้เขียน รวมทั้งมอบเหรียญ ๓ บุพพาจารย์เมืองอุบลฯ คือ **หลวงปู่เสาร์ - หลวงปู่มั่น-หลวงปู่ดี** ให้เราสองคน คนละเหรียญ

ไม่ต้องบอกก็ได้นะครับว่าเราตื่นเต้น ปีติเพียงไร !

โชคดีชั้นที่สอง ที่**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ได้บันทึกฉบับดังกล่าวไปก่อนหน้านี้แล้ว แล้วท่านได้ใช้บันทึกนี้เป็นหลักในการ

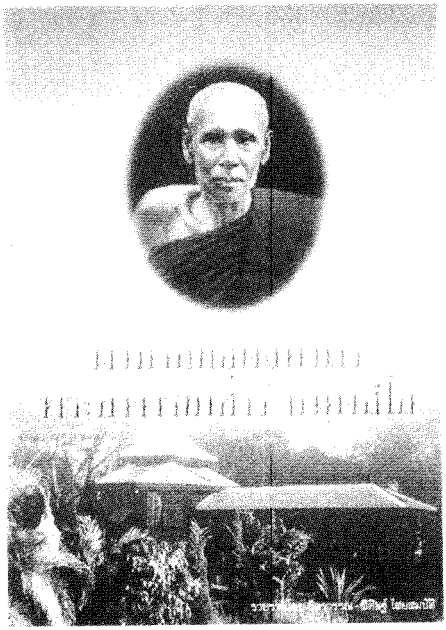
สืบค้นประวัติ**หลวงปู่ใหญ่** ใช้เวลารวบรวมอยู่ ๔ - ๕ ปี จึงออกมาเป็นหนังสือ **"พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล"** ที่มีเรื่องราว เนื้อหา และหลักฐานสมบูรณ์ที่สุด เท่าที่จะหาได้

หนังสือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ซึ่งเป็นเล่มที่ ๕ ในโครงการหนังสือบูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่** เล่มนี้ ได้ดำเนินไปในแนวทางเดียวกันกับหนังสือของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ**

และก็แน่นอนที่ผู้เขียนเป็นฝ่าย **"คัตลอก"** งานของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์**

เป็นการคัดลอกด้วยความภาคภูมิใจยิ่งครับ !

และ ขอยืนยันว่า **ด๊อกเตอร์ก็ลอกเก่งเหมือนกัน นิ !**

๒.

ครูบาอาจารย์ พูดถึงหลวงปู่ใหญ่

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เขียนถึง **หลวงปู่ใหญ่** ดังนี้ :-

"ท่านอาจารย์เสาร์ แท้ที่จริงควรที่จะมีประวัติไว้อ่านกันสนุกบ้างก็จะดี แต่นี่ไม่ค่อยเห็นประวัติของท่าน หรือมีข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ ได้ยินแต่ท่านเล่าให้ฟังว่า อยู่**วัดเลียบ** ได้ ๑๐ กว่าพรรษา คิดเลื่อมใสในพระคณะธรรมยุต จึงยอมสละญัตติเป็นธรรมยุต ฯ้อง กลองสำหรับตีในงานประเพณีทำบุญอีกทีกครึกโครมในสมัยนั้น ซึ่งมีอยู่ประจำวัดของท่าน ท่านก็สละทิ้งหมด ญัตติเป็นธรรมยุตแล้วก็อยู่วัดนั้นต่อมา

พวกที่เขาไม่ชอบเขาก็โกรธ พวกที่ชอบเขาบอกว่าของเหล่านั้นไม่จำเป็น เป็นสงฆ์ขอให้ปฏิบัติถูกต้องตามธรรมวินัยก็แล้วกัน

ข้าพเจ้าก็ลืมถามไปว่า ภูมิลำเนาของท่านเกิดบ้านใด อำเภอใด มารดาบิดา พี่น้องของท่านมีกี่คน แต่เชื่อว่าท่านอยู่ใกล้เมืองอุบลฯ นี้แหละ เพราะท่านเคยพูดถึงเรื่องญาติของท่านบวชแล้วไปอยู่**หลวงพระบาง** เพราะคนหลวงพระบางชอบใจได้มานิมนต์ญาติของท่านไป ท่านนั้นก็ลืมชื่อไปอีกเหมือนกัน ไม่ทราบว่าชื่ออะไร **จึงน่าเสียดายประวัติของท่านมาก ไม่มีใครบันทึกไว้**

ส่วนข้าพเจ้าเองก็ไม่คิดจะบันทึกเสียด้วย ทั้งๆ ที่ท่านเล่าให้ฟังสอดๆ (ฉอดๆ) อยู่นั่นเอง มันจะเป็นเพราะพระกัมมัฏฐานในขณะนั้นไม่คิดจะบันทึกอะไรทั้งหมด คิดแต่จะทำความเพียรภาวนาอย่างเดียว การบันทึกนั้นบันทึกนี้ เรื่องราวต่างๆ เป็นเหตุให้ยุ่งสมอง ทำอารมณ์ให้ฟุ้งมาก..."

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร ได้บันทึกเรื่องนิสัยของ**หลวงปู่ใหญ่**ไว้ดังนี้ :-

"นิสัยท่านพระอาจารย์เสาร์ ชอบก่อสร้าง ชอบปลูกพริก หมากไม้ (ไม้ผล) ลักษณะจิตเยือกเย็น มีพรหมวิหาร ทำจิตดุจแผ่นดิน มีเมตตาเป็นสาธารณะ เป็นคนพูดน้อย ยกจิตขึ้นสู่องค์เมตตาสุกใสรุ่งเรือง เป็นคนเอื้อเฟื้อในพระวินัย ทำความเพียรเป็นกลาง ไม่ยิ่งไม่หย่อน **พิจารณาถึงชั้นภูมิธรรมละเอียดมาก**

ท่านบอกให้เราภาวนาเปลี่ยนอารมณ์แก้อาพาธได้ อยู่ข้างนอกวุ่นวาย **เข้าไปหาท่านจิตสงบดี เป็นอัศจรรย์ปาฏิหาริย์หลายอย่าง**

จิตของท่านชอบสันโดษ ไม่มักใหญ่ใฝ่สูง หมากไม่กิน บุหรี่ไม่สูบ **ท่านแดดัง**เป็นอุปัชฌายะฯ เดินจงกรมเสมอไม่ละกาล น้ำใจดี ไม่เคยโกรธขึ้งให้พระเณร อุบาสกอุบาสิกา

มักจะวางสังฆทานอุทิศให้สงฆ์สันนิบาต แก้วิปัสสนูแก่สานุศิษย์ได้ อำนาจวางจริตเฉยๆ เรื่อยๆ ชอบดูตำราเรื่องพุทธเจ้า

รูปร่างใหญ่ สันทัด เป็นมหานิกาย ๑๐ พรรษา จึงมาญัตติ เป็นธรรมยุต ชอบรักเด็ก เป็นคนภูมิใหญ่กว้างขวาง ยินดีทั้งปริยัติ - ปฏิบัติ ลักษณะเป็นคนโบราณพร้อม ทั้งกาย วาจา ใจ เป็นโบราณทั้งสิ้น ไม่เห่อตามลาภ ยศ สรรเสริญ อาหารชอบเห็ด ผลไม้ต่างๆ ชอบน้ำผึ้ง"

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ วัดป่านิโครธาราม อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พูดถึง **หลวงปู่ใหญ่** ดังนี้ :-

"ท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านไม่พูด ไม่เทศน์ ถ้าท่านเทศน์ท่านเทศน์นิดเดียว **เอา! ฟังเทศน์ พากันตั้งใจฟังเทศน์ กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต พากันตั้งใจรักษากายให้บริสุทธิ์ รักษาวาจาให้บริสุทธิ์ รักษาใจให้บริสุทธิ์ เอวังฯ."**

ท่านพระอาจารย์เสาร์ มีลูกศิษย์ของท่านมากมาย ท่านนำหมู่คณะเดินธุดงค์เพื่อทรมานกิเลส ฝึกความเพียร ลูกศิษย์พระกรรมฐานจึงมาก สามเณรที่อยู่กับท่าน จะบวชเป็นพระภิกษุต้องท่องปาฏิโมกข์ให้ได้เสียก่อน ถ้าท่องไม่ได้จะไม่อนุญาตให้บวช

ท่านพูดคำไหนคำนั้น มีวาจาศักดิ์สิทธิ์ พูดคำสัตย์จริง ท่านพูดน้อยกับลูกศิษย์ลูกหาท่านไม่พูดมาก ท่านจะมาตรวจดูข้อวัตรว่า น้ำในโอ่งมีไหม? ฟืนมีไหม? แล้วท่านก็เข้าทางจงกรม ทำความเพียรปฏิบัติให้ลูกศิษย์ดู

คำสอนของท่านนั้นคือความเพียร ธรรมของท่านพระอาจารย์เสาร์ สอน "พุทโธ" คำเดียว แต่ความเพียรของท่านเป็นการพ้นทุกข์ ความเพียรของท่านเป็นธรรมเทศนา

ความเพียรของท่านพระอาจารย์เสาร์เป็นยอด เมื่อท่านฉันเสร็จท่านเดินไปที่กุฏิ เอากาน้ำ สะพายย่ามไปทางจงกรม จนถึงเวลาทำข้อวัตร

ท่านอาจารย์เสาร์นั้นท่านจะไม่นั่งในที่นอน ท่านจะไม่นอนในที่นั่งสมาธิ..."

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ท่านเป็นผู้ริเริ่มการถือ **ธุดงควัตร ๑๓ ขันธวัตร ๑๔** และออกธุดงค์เพื่อคิดค้นธรรมะจากการปฏิบัติภาวนาอย่างจริงจัง จนรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง

การประพฤติตามจรรยาแห่งพระวินัยแล้วนับว่าท่านปฏิบัติอย่างเคร่งครัดยิ่ง ไม่ยอมให้ตัวท่านเองและศิษย์ล่วงละเมิดวินัยแม้แต่เรื่องเล็กน้อย **ท่านจึงมีความบริสุทธิ์ งดงาม ตลอดประวัติชีวิตของท่าน**

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

หลวงปู่พุธ ฐานิโย

๓.

อุปนิสัยและข้อวัตร ของหลวงปู่ใหญ่

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง อุดรธานี ได้พูดถึงปฏิปทาและอุปนิสัยของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ดังนี้ :-

"ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีศิษยานุศิษย์เข้ามาศึกษาอบรมธรรมปฏิบัติกับท่านเป็นจำนวนมาก

แต่ด้วยปกตินิสัยของท่าน เป็นคนไม่ชอบพูด พูดน้อยที่สุด ทั้งวันไม่พูดอะไรกับใครเกิน ๒ - ๓ ประโยค

เวลานั่งก็ทนทาน นั่งอยู่ได้เป็นเวลาหลายๆ ชั่วโมง (หมายถึงนั่งสมาธิ) เดินก็ทำนองเดียวกัน (หมายถึงเดินจงกรม)

ลักษณะของท่านมีความสง่าผ่าเผย น่าเคารพเลื่อมใส มองเห็นท่านแล้วเย็นตาเย็นใจไปหลายวัน ประชาชนและพระเณรเคารพเลื่อมใสท่านมาก ท่านมีลูกศิษย์มากมายเหมือน**ท่านอาจารย์มั่น**

ท่านพระอาจารย์เสาร์ อบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์โดยประพฤติปฏิบัติธรรมให้ดูเป็นเยี่ยงอย่าง **ข้อวัตรปฏิบัติของท่านคือคำสอนที่ดีที่สุด**

ศิษยานุศิษย์ที่เข้ามารับการอบรมธรรมปฏิบัติจาก**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ส่วนใหญ่มักจะสืบทอดแนวทางดำเนินของท่าน คือ รักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีความเป็นอยู่สมถะ สันโดษ เรียบง่าย ไม่ชอบคนหมู่มาก เดินธุดงค์จาริกแสวงหาที่วิเวกบำเพ็ญภาวนาตามป่าเขา

พระคณาจารย์ที่เป็นศิษย์**ท่านพระอาจารย์เสาร์**มีจำนวนมาก แต่ไม่เปิดเผยตัวเท่าที่ควร มี**ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร** ศิษย์เอกของท่าน ที่ระยะหลังต่อมาได้ปรากฏประวัติและธรรมะของท่าน ซึ่งแต่เดิมท่านก็ไม่ปรากฏองค์ท่านเช่นเดียวกับ**ท่านพระอาจารย์เสาร์**

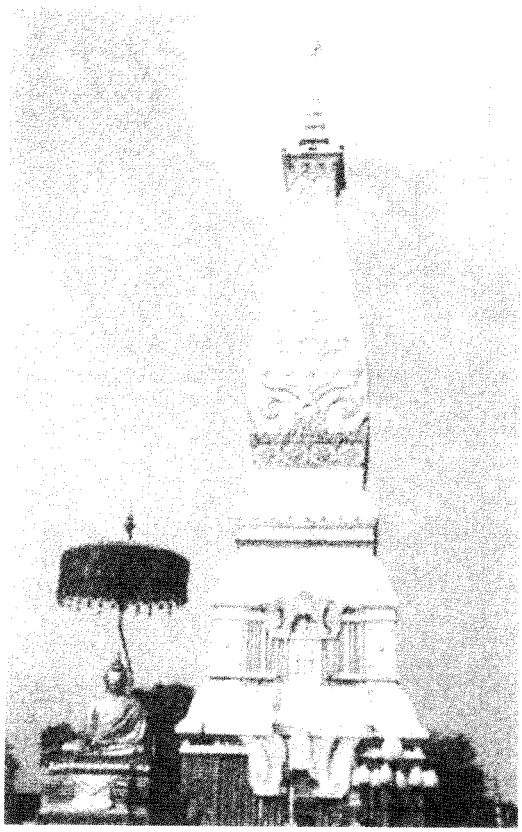
และศิษยานุศิษย์ที่ถวายตัวเป็นศิษย์ **ท่านพระอาจารย์มั่น** มาก่อน ต่อมาก็มากราบนมัสการถวายตัวเป็นศิษย์เพื่ออบรมศึกษาธรรมกับ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** เช่นกัน เพราะพระคณาจารย์ที่เป็นศิษย์เหล่านั้นให้ความเคารพนับถือท่านเป็นอย่างมาก

ด้วยคุณธรรม และเป็นพระอาจารย์ใหญ่ ซึ่งเปรียบเสมือนท่านเป็นพระปรมาจารย์ใหญ่สายพระกัมมัฏฐาน"

นอกจากปฏิปทาจริยาวัตรที่งดงามของท่านแล้วข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สถานที่ใดที่**หลวงปู่ใหญ่** เที่ยวธุดงค์ไปพักชั่วคราว สถานที่แห่งนั้นมักจะกลายเป็นวัดถาวรและเจริญรุ่งเรืองตามมาภายหลัง

เช่น **พระธาตุพนม** ซึ่งแต่ก่อนรกร้างเป็นดง เมื่อท่านเดินรุกขมูลเข้าไปพักอาศัยที่นั้นชั่วคราว ให้คนถางทางทำความสะอาดปัดกวาดอย่างดี ครั้นต่อมาภายหลังที่นั่นจึงกลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเจริญรุ่งเรืองเป็นที่เลื่อมใสของชาวพุทธทั่วประเทศมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

และในทำนองเดียวกัน ก็ยังมีสถานที่อื่นอีกหลายแห่งในจังหวัดทางภาคอิสาน รวมทั้งฝั่งประเทศลาวที่**หลวงปู่ใหญ่** ธุดงค์ผ่านไปพักชั่วคราว แล้วกลายมาเป็นวัด ได้รับความเจริญรุ่งเรืองเหลือเป็นอนุสรณ์จนกระทั่งทุกวันนี้

๑. พระธาตุพนม อ.ธาตุพนม จ.นครพนม
๒. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล
๓. หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต
๔. หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน

๔.

รากแก้วของพระฝ่ายกรรมฐาน

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้เขียนถึงพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสององค์ คือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังนี้ :-

"**ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** และ**ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร** เป็นหลักในการสั่งสอนกัมมัฏฐานอยู่ในภาคอิสานจนตลอดอายุขัยของท่าน

ปฏิปทาของ**พระเถราจารย์** ทั้งสองท่าน (โปรดระวังอย่าหลงไปเรียกว่า **เกจิอาจารย์** นะครับ เพราะครูอาจารย์สายพระป่าท่านไม่นิยมเรื่องเครื่องรางของขลัง หรือเรื่องดูฤกษ์ยาม ทำพิธีมงคลต่างๆ ถ้าจะเรียกตามแนวที่ท่านถนัดก็ต้องว่า **พระวิปัสสนาจารย์** จะตรงกว่า _ ปฐม) ได้ปลุกเร้าจิตใจชาวอิสาน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสน์ ให้หันมานิยมศึกษาแนวปฏิบัติกัมมัฏฐานกันอย่างจริงจังอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

ภิกษุสามเณรจำนวนมากจากจังหวัดต่างๆ ในภาคอิสานได้มารับการอบรมสั่งสอนทางกัมมัฏฐานจากพระเถราจารย์ทั้งสองท่านไม่ขาดสาย ทำให้เกิดมีพระเถระผู้มีปฏิปทาและสามารถทางกัมมัฏฐานขึ้นเป็นจำนวนมาก และพระเถระเหล่านี้ก็ได้กระจายกันออกไปแนะนำสั่งสอนพุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสน์ ประจำอยู่ในที่ต่างๆ ทั่วภาคอิสาน

เป็นเหตุให้เกิดมี**วัดป่า** หรือ**สำนักกัมมัฏฐาน** ขึ้นทั่วไปในภาคอิสาน และมี**พระคณาจารย์ฝ่ายกัมมัฏฐาน** ที่ประจำอยู่ในสำนักต่างๆ ทั่วอิสานสืบมาจนทุกวันนี้

ล้วนเป็นศิษย์และอนุศิษย์สืบเนื่องมาแต่พระเถราจารย์ทั้งสองท่านดังกล่าวมาข้างต้นเกือบทั้งสิ้น"

ท่านหลวงตาฯ ได้เขียนบรรยายต่อไปว่า :-

"พระกัมมัฏฐานรู้สึกจะมากทางภาคอิสาน และมากเรื่อยมา **เพราะรากแก้วของกัมมัฏฐานในสมัยปัจจุบันก็อยู่ที่ภาคอิสานเป็นพื้นฐาน**

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านพระอาจารย์มั่น เป็นรากฐานของกัมมัฏฐานมานาน

เพราะฉะนั้น บรรดาลูกศิษย์ลูกหาที่ต้องการอรรถธรรมจริงจึงต้องหมุนหาอาจารย์ซึ่งเป็นที่แน่ใจได้ แล้วก็ไม่พ้น**ท่านพระอาจารย์ทั้งสององค์** คือ **ท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านพระอาจารย์มั่น**

ท่านพระอาจารย์เสาร์ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร ท่านไม่ค่อยเทศน์เงียบ ไม่เทศน์ ถ้าจะเทศน์ก็พูดเพียงสองสามประโยคแล้วหยุดเลย

สำหรับท่านพระอาจารย์มั่น การเทศนาว่าการทุกสิ่งทุกอย่างอยู่นั้นหมดเลย ธรรมทุกขั้นอยู่นั้นหมด ออกจ้าๆ เลย

จากนั้นมา บรรดาลูกศิษย์ลูกหาที่ไปศึกษากับท่านทั้งสององค์นี้มา ก็กลายเป็นอาจารย์ของหลวงปู่ทั้งหลายต่อมาเรื่อยๆ ดังที่เราเห็น เช่น อาจารย์นั้น อาจารย์นี้ ออกจาก เฉพาะอย่างยิ่ง **ท่านพระอาจารย์มั่น** ออกจากนี่เรียกว่ามีอยู่ทั่วไปทุกภาค

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านพระอาจารย์มั่น ซึ่งเป็นพระอันเลิศเลอถ้าสมัยพุทธกาลก็เรียกว่า **ท่านทั้งสององค์นี้คือพระอรหันต์ร้อยเปอร์เซ็นต์นั้นแล**

ท่านได้อุตส่าห์บุกเบิกเพิกถอนสิ่งที่เป็นข้าศึกต่ออรรถต่อธรรมต่อธุดงค์ ข้อวัตรปฏิบัติ จารีตประเพณีที่พระพุทธเจ้าทรงพาดำเนินมา ซึ่งถูกบดบังคลุมหุ้มห่อด้วยความมืดมิดปิดกำบังของกิเลสทั้งหลาย ให้ค่อยเบิกกว้างออกไปๆ

ท่านเป็นผู้ทรงข้อวัตรปฏิบัติ ซึ่งข้อวัตรปฏิบัตินี้มีมาแต่ดั้งเดิม ท่านจดจำวิธีในคัมภีร์ใบลานมาตลอดว่า **พระธุดงค์กัมมัฏฐาน ธุดงค์ๆ ก็แปลว่า เครื่องกำจัดกิเลสนั้นเอง กัมมัฏฐาน แปลว่า ฐานที่ตั้งแห่งงานอันชอบยิ่งทางพระพุทธศาสนา เมื่อรวมแล้วเรียกว่า พระธรรมกัมมัฏฐาน**

ท่านพระอาจารย์เสาร์ และ **ท่านพระอาจารย์มั่น** ทั้งสองพระองค์นี้เป็นผู้อุตส่าห์พยายามบุกเบิกเพิกถอนขวากหนามที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนิน**ธุดงควัตร**

เพราะแต่ก่อน ในสมัยนั้นไม่มีใครสนใจ**ธุดงควัตร** พระกัมมัฏฐาน ประหนึ่งว่าแทบไม่มีในเมืองไทย แต่ครั้นแล้วก็มีท่านทั้งสองพระองค์ คือ **ท่านพระอาจารย์มั่น ท่านพระอาจารย์เสาร์ นี้แล ได้นำคัมภีร์ที่ทรงแสดงไว้แล้วในพระไตรปิฎกต่างๆ ออกมาประพฤติปฏิบัติให้เปิดเผย จนเป็นที่ร่ำลือ**

และ **ทางชั่วก็กีดขวางเข้ามา บางครั้งถูกขับไล่ไสส่งหาว่าเป็นพระจรจัด พระขัดขวางต่อบ้านเมือง ถูกขับไล่ไสส่งจากฝ่ายปกครองตามสถานที่นั้นๆ เรื่อยมา** ท่านก็ไม่หวั่นไหวในการประพฤติปฏิบัติดำเนินตามข้อวัตรปฏิบัติที่มีแล้วในคัมภีร์เรื่อยมา ค่อยบุกเบิกเพิกถอนไปเรื่อยๆ

การบำเพ็ญธรรมของท่านก็ปรากฏขึ้นภายในจิตใจเป็นลำดับลำดา เป็นกำลังใจที่ท่านอุตส่าห์พยายามเพิกถอนกิเลสตัณหาภายในจิตใจ แล้วก็เป็นไปพร้อมๆ กันกับการแนะนำสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาเรื่อยมา กัมมัฏฐานจึงค่อยเบิกกว้างออกไปๆ จนกระทั่งมาถึงสมัยปัจจุบันนี้ รู้สึกว่าไปที่ไหนพระกัมมัฏฐานเรา ซึ่งเป็นทางดำเนินมาตั้งเดิมก็ได้เปิดกว้างกระจายออกไปทุกหนทุกแห่งทั่วประเทศไทยของเรา

ทั้งนี้ก็ขึ้นไปจากทั้งสองพระองค์นี้แลเป็นผู้บุกเบิก ในเบื้องต้นท่านจึงได้รับความลำบากลำบนมากทีเดียว”

ท่านหลวงตาฯ ได้แสดงความรู้สึกของท่านเองต่อเรื่องนี้ว่า :

“ตามที่ท่านเล่าให้ฟัง เราน้ำตาร่วงๆ เวลาท่านเล่าถึงความทุกข์ความทรมาน **ทั้งถูกขับไล่ไสส่งจากที่ต่างๆ ฝ่ายปกครอง มักจะเป็นอยู่เสมอ**

เวลาท่านเล่า ท่านไม่ได้เล่าด้วยความโกรธความแค้นอะไร เวลาเรื่องไปสัมผัสท่านก็เล่าให้ฟังธรรมดาๆ ท่านไม่มีลักษณะท่าทางว่าจะโกรธเคืองหรือเคียดแค้นให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่ขับไล่ท่าน แต่ท่านพูดถึงเรื่องความทุกข์ความทรมานของท่านที่สมบุกสมบันมาตลอดต่างหาก

สำหรับ**เรา**ผู้ฟังท่านพูดแล้ว เกิดความสลดสังเวชสงสาร ท่านเป็นกำลัง น้ำตาร่วง โดยไม่ให้ท่านทราบแหละ กลืนน้ำตาเข้าภายใน รู้สึกว่าเราก็มีกิเลสเหมือนกัน ท่านไม่เคียดแค้น เราก็เคียดแค้นอยู่ภายในใจถึงผู้ที่มาขับไล่ไสส่งโดยหาเหตุผลหลักเกณฑ์อะไรไม่ได้เลย

นั้น ท่านเล่ามาทีไรนี้ อดสลดสังเวชน้ำตาร่วงไม่ได้ เพราะความทุกข์ ความสมบุกสมบันของท่านเรื่อยมา

ความรู้ความเห็นที่เป็นขึ้นภายในจิตของท่าน ท่านก็เล่าไปพร้อมๆ กัน ไปอยู่ที่นั่น เกิดความรู้ความเห็นอย่างนั้น ไปที่นั่น เกิดความรู้ความเห็นอย่างนั้น นับตั้งแต่ธรรมภายในใจ พวกสมาธิ พวกปัญญา จนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น แล้วแตกกระจายออกรอบด้านของจิตนั้นเกี่ยวกับเรื่องเทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม ตลอดนรกอเวจีกระจายไปหมด **ท่านรู้ตลอดทั่วถึงเต็มกำลังของท่านนั้นแล**

เวลา (หลวงตาฯ) เล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟังจึงเป็นที่ปลื้มอกปลื้มใจ เป็นสดๆ ร้อนๆ ไม่ลืมมาจนกระทั่งถึงวันนี้ จึงได้นำเรื่องราวที่ได้ยินได้ฟังจากท่าน ซึ่งเล่าตลอดมาตามเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเข้าไปสัมผัสแล้ว ท่านก็นำออกมาเล่าให้ฟัง **จึงได้นำเรื่องความจริงจังและความรู้จริงเห็นจริงของท่านมาเล่าให้พี่น้องชาวไทยเราทราบ ให้พึงทราบกันว่าสิ่งที่ท่านกล่าวถึงนั้นเป็นวิสัยของใจที่เกิดขึ้นจากจิตตภาวนา"**

๕.

หลวงปู่มั่น เล่าถึงหลวงปู่ใหญ่

เรื่องที่**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้เล่าเรื่องกับพระอาจารย์[illegible] ท่าน[illegible] **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** นั้น ได้รับ[illegible]โดย **ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมปนฺโน** มาอีกชั้นหนึ่ง ดังต่อไปนี้

[illegible]**ท่านพระอาจารย์มั่น** [illegible] **ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร วัดเลียบ** [illegible] [illegible]ให้ว่ายกเป็น "พุทโธ"

ท่านเล่าว่า นิสัยของ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** เป็นไปอย่างเรียบๆ และเยือกเย็น น่าเลื่อมใสมาก **จิตของท่านพระอาจารย์เสาร์ เป็นไปอย่างเรียบๆ สงบเย็นโดยสม่ำเสมอ**นับแต่ขั้นเริ่มแรกจนถึงสุดท้ายปลายแดนแห่งปฏิปทาของท่าน ไม่ค่อยล่อแหลมต่ออันตราย และไม่ค่อยมีอุบายต่างๆ และความรู้แปลกๆ เหมือนจิตของ**ท่านพระอาจารย์มั่น**

ท่าน (หลวงปู่มั่น) เล่าว่า **ท่านพระอาจารย์เสาร์เดิมท่านปรารถนาเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า** เวลาออกบำเพ็ญ พอเร่งความเพียรเข้ามากๆ

ใจรู้สึกประหวัดๆ ถึงความปรารถนาเดิม เพื่อความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแสดงออกเป็นเชิงอาลัยเสียดาย ยังไม่อยากไป**นิพพาน**

ท่าน (หลวงปู่ใหญ่เสาร์) เห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อความเพียรเพื่อความรู้แจ้งซึ่งพระนิพพานในชาติปัจจุบันนี้ ท่านเลยอธิษฐานของดความปรารถนานั้น และขอประมวล**เพื่อความรู้แจ้งซึ่งพระนิพพานในชาตินี้** ไม่ขอเกิดมารับความทุกข์ทรมานในภพชาติต่างๆ อีกต่อไป

พอท่านปล่อยวางความปรารถนาเดิมแล้ว การบำเพ็ญเพียรรู้สึกสะดวกแลเห็นผลไปโดยลำดับ ไม่มีอารมณ์เครื่องเกาะเกี่ยวเหมือนแต่ก่อน สุดท้ายท่านก็บรรลุถึงแดนแห่งความเกษมดังใจหมาย

แต่การแนะนำสั่งสอนผู้อื่น ท่านไม่ค่อยมีความรู้แตกฉานกว้างขวางนัก ทั้งนี้อาจเป็นไปตามภูมินิสัยเดิมของท่าน ที่มุ่งเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งตรัสรู้เองชอบแต่ไม่สนใจสั่งสอนใครก็ได้...

เวลาท่าน (หลวงปู่มั่น) ออกเที่ยวธุดงค์กัมมัฏฐานทางภาคอิสานตามจังหวัดต่างๆ ในระยะต้นวัย ท่านมักจะไปกับ**ท่านพระอาจารย์เสาร์**เสมอ แม้ความรู้ทางภายในจะมีแตกต่างกันบ้างตามนิสัย แต่ก็ชอบไปด้วยกัน

สำหรับท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านเป็นคนไม่ชอบพูดไม่ชอบเทศน์ ไม่ชอบมีความรู้แปลกๆ ต่างๆ กวนใจเหมือนท่านพระอาจารย์มั่น

เวลาจำเป็นต้องเทศน์ ท่านก็เทศน์เพียงประโยคหนึ่งหรือสองเท่านั้น แล้วก็ลงธรรมาสน์ไปเสีย ประโยคธรรมที่ท่านเทศน์พอจับใจความได้ว่า

ให้พากันละบาปและบำเพ็ญบุญ อย่าให้เสียชีวิตลมหายใจไปเปล่า ที่ได้มีวาสนาเกิดเป็นมนุษย์ หรือ

เราเกิดเป็นมนุษย์ มีความสูงศักดิ์มาก แต่อย่านำเรื่องของสัตว์มาประพฤติ มนุษย์เราจะต่ำลงกว่าสัตว์และจะเลวกว่าสัตว์อีกมาก เวลาตกนรกจะตกหลุมที่ร้อนกว่าสัตว์มากมาย อย่าพากันทำ

แล้วก็ลงธรรมาสน์ไปกุฏิโดยไม่สนใจใครต่อไปอีก"

หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท วัดป่าภูริทัตตปฏิปทาราม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เคยตามไปอุปัฏฐาก **หลวงปู่ใหญ่** ที่**วัดดอนธาตุ** อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เล่าว่า ครั้งหนึ่งหลังจากถวายไทยทานแล้ว ญาติโยมขอให้**หลวงปู่ใหญ่** เทศน์ ท่านก็เทศน์เพียงสั้นๆ แล้วให้**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** เทศน์ต่อ

คำเทศน์ของ**หลวงปู่ใหญ่** มีว่า **"ทำให้ดูมันยังไม่ดู ปฏิบัติให้ดูอยู่ทุกวัน มันยังไม่ปฏิบัติตาม เทศน์ให้ฟัง มันจะฟังหรือพวกเจ้า ข้อยเฮ็ดให้เบิ่งยังบ่เบิ่ง เทศน์ให้หมู่เจ้าฟัง หมู่เจ้าสิฟังฤๅ"**

หลวงปู่ใหญ่ ท่านพูดเป็นคติว่า **"เขาสิเชื่อความดีที่เราเฮ็ดหลายกั่วคำเว้าที่เราสอน"** (เขาเชื่อในความดีที่เราทำ มากกว่าในคำพูดที่เราสอน)

ท่านหลวงตาพระมหาบัวฯ เล่าต่อไปว่า :-

ทราบว่าท่านพระอาจารย์ทั้งสององค์นี้รักและเคารพกันมากในระยะวัยต้น ไปที่ไหนท่านชอบไปด้วยกัน อยู่ด้วยกัน ทั้งในและนอกพรรษา พอมาถึงวัยกลางผ่านไป เวลาพักจำพรรษามีแยกกันอยู่แต่ไม่ห่างไกลกันนัก พอไปมาหาสู่กันได้สะดวก

มีน้อยครั้งที่จำพรรษาร่วมกัน ทั้งนี้อาจเกี่ยวกับบรรดาศิษย์ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็มีมากด้วยกัน และต่างก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที ถ้าจำพรรษาร่วมกันจะเป็นความลำบากในการจัดที่พักอาศัย จำต้องแยกกันอยู่เพื่อเบาภาระในการจัดที่พักอาศัยไปบ้าง

ทั้งสองพระอาจารย์ ขณะที่แยกกันอยู่จำพรรษา หรือนอกพรรษารู้สึกคิดถึงและเป็นห่วงกันมาก เวลามีพระที่เป็นลูกศิษย์ของแต่ละฝ่ายมากราบนมัสการ จะมากราบนมัสการ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** หรือมากราบนมัสการ **ท่านพระอาจารย์มั่น**ต่างจะต้องถามถึงความสุขทุกข์ของกันและกันก่อนเรื่องอื่นๆ จากนั้นก็บอกกับพระที่มากราบว่า **"คิดถึงท่านพระอาจารย์..."** และฝากความเคารพคิดถึงไปกับพระลูกศิษย์ที่มากราบเยี่ยมตามสมควรแก่ **อาวุโส - ภันเต** ทุกๆ ครั้งที่พระมากราบ **ท่านพระอาจารย์ทั้งสอง** แต่ละองค์

ท่านมีความเคารพในคุณธรรมของกันและกันมากไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรืออยู่ไกล เวลาท่านพระอาจารย์ทั้งสององค์ใดองค์หนึ่ง พูดปรารภถึงกันและกันให้บรรดาลูกศิษย์ฟังจะมีแต่คำที่เต็มไปด้วยเคารพและความยกย่องสรรเสริญโดยถ่ายเดียวไม่เคยมีแม้คำเชิงตำหนิแย้งขึ้นมาบ้างเลย

ท่านพระอาจารย์มั่น เล่าให้ฟังว่า **ที่ท่านพระอาจารย์เสาร์**ว่าให้ท่านว่า **"จิตท่านเป็นจิตที่โลดโผนมาก รู้อะไรแต่ละครั้งขึ้นมามันไม่พอดีเลย เดี๋ยวจะเหาะเหินเดินฟ้า เดี๋ยวจะดำดิน เดี๋ยวจะดำน้ำข้ามทะเล..."** นั้น ท่านว่าเป็นความจริงที่**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ตำหนิเพราะจิตท่านเป็นเช่นนั้นจริงๆ

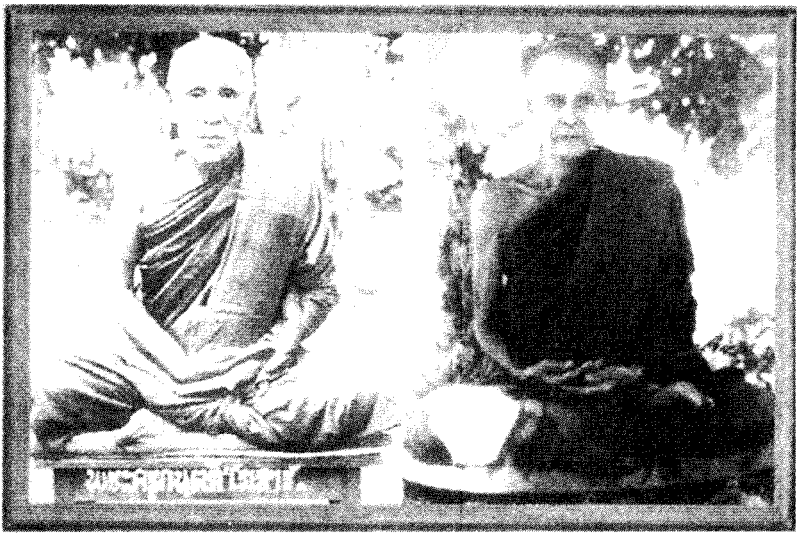
เวลารวมสงบลงแต่ละครั้ง แม้แต่**ขั้นเริ่มแรกบำเพ็ญ** ยังออกเที่ยวรู้เห็นอะไรต่างๆ ทั้งที่ท่านไม่เคยคาดฝันว่าจะเป็นได้เช่นนั้น เช่น ออกรู้เห็นคนตายต่อหน้า และเพ่งพิจารณาจนคนตายนั้นเป็นวงแก้ว และเกิดความรู้ความเห็นแตกแขนงออกไปไม่มีที่สิ้นสุด...

เวลาปฏิบัติที่เข้าใจว่าถูกทางแล้ว ขณะที่จิตรวมสงบตัวลงก็ยังอดจะออกรู้สิ่งต่างๆ มิได้ บางทีตัวเหาะลอยขึ้นไปบนอากาศและเที่ยวชมสวรรค์วิมาน กว่าจะลงมากินเวลาหลายชั่วโมง และมุดลงไปใต้ดินค้นดูนรกหลุมต่างๆ และบ่ลงธรรมสังเวชกับพวกสัตว์นรกที่มีกรรมต่างๆ กัน เสวยวิบากทุกข์ของตนๆ อยู่จนลืมเวลาไปก็มี เพราะเวลานั้นยังไม่แน่ใจว่าจะเป็นความจริงเพียงไร

เรื่องทำนองนี้ ท่าน (หลวงปู่มั่น) ว่า **จะพิจารณาต่อเมื่อจิตมีความชำนาญแล้ว จึงจะรู้เหตุผลผิดถูกชั่วดีได้อย่างชัดเจนและอย่างแม่นยำ** พอเผลอนิด ขณะที่จิตรวมลงและพักอยู่ก็มีทางออกไปรับรู้กับสิ่งภายนอกอีกจนได้ แม้เวลามีความชำนาญและรู้วิธีปฏิบัติได้ดีพอสมควรแล้ว ถ้าปล่อยให้ออกรู้สิ่งต่างๆ จิตย่อมจะออกรู้อย่างรวดเร็ว

ระยะเริ่มแรกที่ท่าน (หลวงปู่มั่น) ยังไม่เข้าใจ และชำนาญต่อการเข้าออกของจิต ซึ่งมีนิสัยชอบออกรู้สิ่งต่างๆ นั้น ท่านเล่าว่า เวลาบังคับจิตให้พิจารณาในร่างกายส่วนล่างแทนที่จิตจะรู้ลงไปตามร่างกายส่วนต่างๆ จนถึงพื้นเท้า แต่จิตกลับพุ่งเลยร่างกายส่วนต่ำลงไปใต้ดินและทะลุลงไปใต้พื้นพิภพ **ดังท่านพระอาจารย์เสาร์ว่าให้จริงๆ"**

ตามประวัติบอกว่า **หลวงปู่มั่น** ท่านใช้เวลาตั้งนานกว่าที่จะแก้ไขบังคับจิตของท่านให้มาพิจารณาเฉพาะภายในกายของท่าน ไม่ให้เตลิดเปิดเปิงออกไปภายนอก ไปดูสวรรค์วิมาน ดูนรกดูเปรต ทำให้เสียเวลาไปนานพอสมควร

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล กับ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ศิษย์เอกของท่าน

เรื่องนี้คงให้อุทาหรณ์สำหรับนักปฏิบัติธรรมกรรมฐาน จะได้นำไปพิจารณาว่า **การปฏิบัติเพื่อยกภูมิจิตของตน เพื่อละเพื่อวาง เพื่อผลในทางวิมุตติหลุดพ้นนั้น ควรพิจารณาอยู่ภายในกายในใจของตน หรือควรจะเพลิดเพลินกับเรื่องนรก - สวรรค์ กันแน่?**

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ท่านสอนไม่ให้สนใจนิมิต คืออย่าสนใจในสิ่งที่เห็น ท่านว่า**เราเห็นจริง แต่สิ่งที่เห็นนั้นไม่จริง** ท่านให้**มองเข้ามาข้างใน ค้นหาตัวผู้รู้ ผู้เห็น ให้เจอ**

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร ขยายความเรื่องนี้ว่า การนั่งสมาธิแล้วเห็นนิมิต เปรียบเหมือนเราฉายไฟไปกระทบอะไร เราก็เห็นภาพของสิ่งนั้น ถ้าเราดูที่ภาพมันจะมีไปเรื่อยไม่จบสิ้น **ให้มองย้อนลำแสงเข้ามาหากระบอกไฟฉายให้เจอ ถ้าได้กระบอกไฟฉาย และเปิดสวิตซ์เป็น เราจะส่องดูอะไรเมื่อไรก็ได้**

๑.

ชาติภูมิ

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี โดยกำเนิด

ตามบันทึกของ**พระครูพิบูลธรรมภาณ (หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค) วัดภูเขาแก้ว** อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี บันทึกไว้ดังนี้

"ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ถือกำเนิดเมื่อวันจันทร์ เดือนสิบสอง ปีระกา พ.ศ. ๒๔๐๒ ที่บ้านข่าโคม ตำบลหนองช้าง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอเขื่องใน"

ในงานสมโภชเจดีย์พิพิธภัณฑ์ หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๖ ที่วัดดอนธาตุ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผม (ปฐม นิคมานนท์) ได้รับหนังสือที่ระลึก ๓ เล่ม ซึ่งแต่ละเล่มล้วนมีคุณค่าที่ประเมินราคาไม่ได้ทั้งนั้น

เป็นที่น่าสังเกต (ตามประสาคนชอบจับผิดผู้อื่น) ว่า ข้อมูลเกี่ยวกับปี พ.ศ.เกิด กับสถานที่เกิดของ**หลวงปู่**ไม่ตรงกัน ดังนี้ :-

หนังสือเล่มที่หนึ่ง เขียนโดย**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** จัดพิมพ์โดย **ชมรมพุทธศาสน์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย** ได้เขียนถึงปีและสถานที่เกิดของ**หลวงปู่** ๓ ที่ ล้วนไม่ตรงกัน ดังนี้ :-

๑.**หน้าเปิดปก** หรือ คำนำ เขียนว่า "ท่านพระอาจารย์เสาร์ กันตสีลเถระ ชาติภูมิของท่านเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี ชาตะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ มรณะภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕"

๒.ในเนื้อเรื่อง หน้า ๑ หัวข้อ**ชาติภูมิ** เขียนค่อนข้างยาวว่า "ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล ถือกำเนิดเมื่อวันจันทร์ เดือนสิบสอง ปีระกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ (ตามบันทึกของท่านพระครูพิบูลธรรมภาณ วัดภูเขาแก้ว) หรือวันจันทร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ (ตามหนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพพระอาจารย์เสาร์ฯ โดย สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ สังฆนายก) ที่บ้านข่าโคม (ชื่อเดิม "บ้านท่าโคมคำ") ต.หนองขอน อ.เมืองอุบลราชธานี (ปัจจุบัน คือ ต.ปะอาว อ.เมือง จ.อุบลราชธานี)"

ในข้อนี้แปลก ตรงที่ท่านยืนยันปีเกิดของ**หลวงปู่** เป็นปี ๒๔๐๔ ถึง ๒ แห่งติดกัน และก็อ้างบันทึกของ**พระครูพิบูลธรรมภาณ** ด้วย บันทึกที่ว่านี้**หลวงพ่อ** ท่านมอบให้ผม ยังอยู่กับผม **หลวงพ่อ**ก็บันทึกว่าปี ๒๔๐๒ ตามที่ผมคัดลอกมาเสนอตั้งแต่ต้นนี้แหละ

ส่วนเดือนเกิดตามระบบจันทรคติ ในหนังสือเล่มดังกล่าวก็บอกไว้สองอย่างคือ "เดือนสิบสอง ปีระกา" กับ "เดือนยี่ ปีระกา" แล้วท่านก็บอกต่อไปว่า "ตรงกับวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔" ผมว่าถ้าเราเอาเดือน**พฤศจิกายน** เป็นตัวตั้ง ก็น่าจะใกล้กับ**เดือนสิบสอง** มากกว่า ส่วน **เดือนยี่** น่าจะเป็น**เดือนมกราคม** โดยประมาณ ซึ่งห่างกันตั้ง ๓ เดือน

ประเด็นนี้ขอทิ้งไว้ให้ท่านที่มีปฏิทินย้อนหลังมากกว่า ๑๐๐ ปี ได้กรุณาช่วยสอบทานด้วยก็แล้วกัน

๓.ใน**แผ่นพับเชิญชวนร่วมบริจาคสร้างเจดีย์พิพิธภัณฑ์ฯ** ที่แนบมากับหนังสือเล่มเดียวกันนี้ ระบุวันเกิดของหลวงปู่ว่า "หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๒ ที่บ้านข่าโคม ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี"

สรุป ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ระบุปีเกิดของ**หลวงปู่ใหญ่** เป็น ๓ ปี คือ ๒๔๐๒, ๒๔๐๓ และ ๒๔๐๔ และน่าเสียดายที่ผมขาดความสังเกตไป ไม่ทราบว่าภายในเจดีย์ของ**หลวงปู่** จะมีการจารึกปีเกิดของท่านไว้หรือไม่ **กราบท่านผู้สร้างเจดีย์โปรดช่วยตรวจสอบความถูกต้องด้วยครับ**

หนังสือเล่มที่สอง เป็นหนังสือที่ยิ่งใหญ่และสวยงามมาก ใครได้รับก็ต้องปลื้มใจเป็นที่สุด ชื่อหนังสือ **"พระปรมาจารย์สายพระกัมมัฏฐาน ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร"** ไม่ระบุชื่อผู้เขียน แต่ระบุเจ้าของลิขสิทธิ์ คือ คุณสุกัญญา มฤฏอรดี ศูนย์บริการสือการศึกษา สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขียนไว้ว่า

"ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร เป็นพระปรมาจารย์สายวิปัสสนากัมมัฏฐาน ทานเกิดวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ที่บ้านข่าโคม ตำบลปะอาว (หนองขอน) อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี..."

เล่มนี้ระบุปี พ.ศ. ๒๔๐๓ และระบุตำบลว่า **"ปะอาว"** อันนี้รับรองว่าไม่ใช่ ชื่อ **"ตำบลปะอาว"** เขาดังมากในเรื่องเครื่องทองเหลือง

หนังสือเล่มที่สาม เล่มเล็กกะทัดรัด เนื้อหาสาระมาก ชื่อ **"เจดีย์พิพิธภัณฑ์ ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล"** ไม่ระบุชื่อผู้เขียน อยาก

จะขอบพระคุณก็ไม่รู้จะขอบพระคุณไปที่ไหน หนังสือเล่มนี้ระบุวันและสถานที่เกิดของหลวงปู่ ๓ ที่ ดังนี้

- ที่คำนำ หน้า (๑) : "ท่านเกิดที่บ้านข่าโคม ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ ..."

- ในเนื้อเรื่องหน้า ๑๕ : "**เกิด** วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๒ ที่บ้านข่าโคม ตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี"

- ในหน้า ๓๙ เป็นคำบอกเล่าจาก **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** : "ท่านเกิดที่บ้านข่าโคม **อำเภอเขื่องใน** จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๒"

ในเล่มนี้ วันเกิดตรงกัน ต่างกันที่**อำเภอเกิด...?**

ต้องกราบขออภัยท่านผู้อ่าน ที่ผู้เขียนจู้จี้กับเรื่องเหล่านี้ซึ่งบางท่านอาจเห็นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่เพื่อความรอบคอบผมขอเสนอดังนี้

๑.ขอให้ท่านผู้สร้างเจดีย์และพิพิธภัณฑ์ให้เราได้กราบไหว้ กรุณาสอบทานวันเดือนปีเกิดของหลวงปู่ ทั้งทางสุริยคติ และจันทรคติให้แน่ชัด อย่างน้อยต้องลงกันให้ได้

๒.เรื่องตำบล และอำเภอเกิด ว่า**ในปัจจุบัน**อยู่ในตำบลอะไร และอำเภออะไรกันแน่ อันนี้ผมขอทิ้งไว้ให้**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** กับพี่น้องชาวอุบลฯ ช่วยตรวจสอบก็แล้วกัน

กราบขออภัยท่านผู้อ่านอีกที เรากลับมาเรื่อง **ชาติภูมิ** ของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ต่อ :-

เกี่ยวกับนามสกุลของ**หลวงปู่ ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** เขียนว่า "นามสกุลสมัยนั้นยังไม่มี ภายหลังมีญาติสืบสายกันมาในตระกูล **อุปวัน** และ **พันธ์โสรี**"

หมายความว่า ลูก - หลาน **หลวงปู่** รุ่นต่อๆ มาได้ใช้สอง นามสกุลนี้ ส่วนในบันทึกของ **พระครูพิบูลธรรมภาณ (หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค)** เขียนไว้ว่า "ชื่อเดิม ชื่อ **เสาร์** นามสกุล **พันธ์สุรี** บิดาชื่อ **ทา** มารดาชื่อ **โม่**"

หลวงปู่ มีพี่น้อง ๕ คน คือ

๑. **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล**

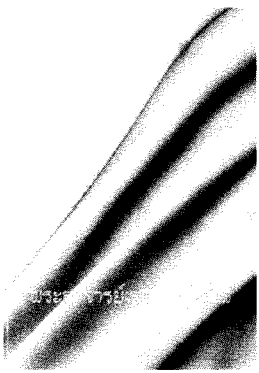
๒.นางสาวแบ (ครองโสดตลอดชีวิต)

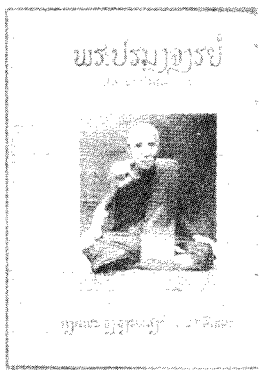
๓.แม่ดี

๔.แม่บุญ

๕.พ่อทิดพา อุปวัน

เรื่องชาติภูมิของท่าน หาข้อมูลได้เพียงเท่านี้

หนังสือที่ระลึก ในวันเปิดเจดีย์ของหลวงปู่ใหญ่ ที่วัดดอนธาตุ
อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี
ที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการเขียนหนังสือเล่มนี้

๗.

ชีวิตในวัยเด็ก

เกี่ยวกับชีวิตในวัยเด็กของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ไม่มีการจดบันทึกไว้ แต่ผู้เขียนเชื่อว่าท่านคงใช้ชีวิตเยี่ยงเด็กท้องไร่ท้องนาทั่วไป เล่นซนบ้าง ไปโรงเรียนบ้าง โดยเฉพาะท่านเป็นบุตรชายคนโตของครอบครัวที่ร่ำรวยคนหนึ่งในสมัยนั้น

ในหนังสือของ **ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** กล่าวไว้ในประวัติของ**หลวงปู่ใหญ่** ในวัยเด็กว่า "ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล เป็นบุตรชายคนโตของครอบครัวที่ร่ำรวยคนหนึ่งในสมัยนั้น"

และในหนังสือของ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** ได้กล่าวไว้ดังนี้

"ท่านเป็นผู้เพียงพอใจ ศรัทธาเลื่อมใสในพระบวรพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ด้วยมองเห็นสีแห่งผ้ากาสาวะพัสตร์เป็นสีแห่งความงามและสงบสุข เห็นสมณะเป็นเพศที่สูงส่ง เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนชีวิตของเพื่อนสัตว์โลกผู้ร่วมเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน"

รวมความว่า หลวงปู่ใหญ่ เป็นเด็กชายที่หน้าตาดี รูปร่างสูงใหญ่ ใฝ่ทางศีลธรรม และสนใจบวชเรียนในพระศาสนามาตั้งแต่เด็ก

ในสมัยของ**หลวงปู่ใหญ่** ยังไม่มีโรงเรียน เพราะโรงเรียนอย่างในปัจจุบันเริ่มมีขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ นี้เอง

ในบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** บรรยายว่า "การปรารภการศึกษาสมัยก่อนยังไม่เจริญ กุลบุตรผู้มีความสนใจใคร่ศึกษา ต้องการเรียนรู้ค่านออกเขียนได้ ไม่เป็นคนโง่เง่าเต่าตุ่น หูป้ากาใบ้คน จะต้องอาศัยวัดเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้

ข้าราชการสมัยนั้น ส่วนมากไปจาก[illegible] ผู้ที่สอบได้นักธรรม และมหาเปรียญมาก่อน."

บันทึกของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์** ในเรื่อง[illegible] ในสมัยก่อนคือว่า [illegible] ประเทศไทย [illegible] และเป็นเหตุให้[illegible]

[illegible] ให้ [illegible] **เข้าวัด** และ **บวชเรียน** เพื่อให้[illegible] **คนดิบ** และยังเป็น **ญาคู** - ผู้[illegible] **มหาเปรียญ** - ผู้[illegible] หรือสึกออกมาเป็น **ทิด** เป็น **นักปราชญ์** [illegible] **ได้เป็นเจ้าเป็นนาย** ต่อไป"

ด้วยเหตุนี้**หลวงปู่ใหญ่** ของเราจึงได้ใฝ่ฝันที่จะบวชเรียนตั้งแต่ยังเด็ก ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจของเด็กหนุ่มผู้ใฝ่ในทางดีตามยุคสมัยในเวลานั้น

๗.๔

อุบลเมืองนักปราชญ์

เมืองอุบลในอดีต ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในดินแดนภาคอิสาน เด็กหนุ่มผู้สนใจศึกษาหาความรู้จากที่ต่างๆ จึงหลั่งไหลไปที่เมืองอุบลฯ เมื่อครั้งกระโน้น

บันทึกของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์** เขียนไว้ว่า "อุบลราชธานีในอดีตจึงเป็นแดน **ตักกศิลา - เป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษาของภาคอิสาน** มีวัดวาอารามสวยงามตระการตา แพรวพราว หลากหลายเต็มไปหมดทุกแห่งแหล่งถนนในตัวเมืองอุบล ก่อให้เกิดพระเถรานุเถระพระอุปัชฌายาจารย์ นักปราชญ์ราชบัณฑิต อย่างมากมาย..."

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** เขียนว่า **"จังหวัดอุบลราชธานีเป็นแดนแห่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตอันยิ่งใหญ่"** และอีกตอนหนึ่งว่า "อุบลราชธานีในอดีต จึงเป็นแดนของนักปราชญ์ทางศาสนามากมาย"

ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท) ได้กล่าวคำเปรียบเทียบคล้องจองว่า

"**อุบล**เมืองนักปราชญ์ **โคราช**เมืองนักมวย **เชียงใหม่**เมืองคนบุญ **ลำพูน**เมืองคนสวย"

(ผมขออนุญาตต่อเติมอีกว่า **คนร่ำรวยอยู่ที่เมืองพอ** แล้วท่านจะว่าอย่างไรครับ?)

หลวงพ่อโชติ เขียนถึงค่านิยมของคนเมืองอุบลว่า "**เกิดเป็นชายต้องบวช** จะต้องให้เกลี้ยงให้หล่อน (หมดจด) ดังนั้น ไม่ว่าไปทางไหนของเมืองอุบลจึงตระการแพรวพราวไปด้วยวัดวาอาราม มีภิกษุสามเณรในพุทธศาสนาอย่างมากมาย เป็นค่านิยมของสังคมในสมัยนั้น"

หลวงพ่อโชติ ได้เขียนถึงสภาพภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ของเมืองอุบลฯ อย่างย่นย่อไว้ดังนี้ :-

"อุบลราชธานีเป็นเมืองชายแดน มีแม่น้ำมูล แม่น้ำชี ไหลผ่านอันเปรียบเสมือนสายธารแห่งน้ำใจของชาวอุบลฯ ที่สดชื่นไหลเอื่อยอยู่ชั่วนาตาปี ...

อุบลราชธานี แต่เดิมเรียก **ดงอู่ผึ้ง** และ **ดอนมดแดง**เป็นเมืองที่ **พระวอ พระตา** สองพี่น้องเชื้อสายจ้าวลาวหนีศึกมาจากนครเวียงจันทน์

ครั้งแรก **พระวอ พระตา** ได้พาสมัครพรรคพวกหนีข้ามโขงมาตั้งรกรากอยู่ที่ **หนองบัว** หรือ **หนองบัวลำภู** ในปัจจุบัน แต่ถูก**เจ้าศิริบุญสาร** ทางฝั่งลาวติดตามรังควานอีก จึงได้พากันอพยพหลบหนีลงไปทางใต้เรื่อยๆ จนไปปักหลักลงที่ **ดงอู่ผึ้ง** ข้าง**ห้วยแจละแม** และที่ **ดอนมดแดง แก่งส้มป่อย**

ขุนทหารแม่ทัพของ**พระวอ พระตา** ที่ติดตามมาด้วย ได้แก่ **ท่านขุนน้อย** กับ **ท่านขุนใหญ่** ได้ไปพักอยู่ที่**บ้านทุ่งขุนน้อย บ้านทุ่งขุนใหญ่** ในปัจจุบัน เป็นทัพคอยรักษาด่านหน้าไว้

พระวอ พระตา ยังมีความประทับใจอยู่กับ**หนองบัวลำภู** แหล่งแรกที่อพยพมา เมื่อมาถึงที่ใหม่ ปักหลักได้มั่นคงแล้วจึงได้ขุดหนองน้ำขนาดใหญ่แล้วปลูกดอกบัวขึ้น เรียกว่า **หนองบัว** อยู่ตรงค่าย ต.ช.ด. กม. ๓ (ผมเองก็ไม่ทราบว่าอยู่ตรงไหน) ในปัจจุบันนี้เอง

แล้วได้ตั้งชื่อเมืองใหม่ตรงริมฝั่งแม่น้ำมูลแห่งนั้นว่า **เมืองอุบล** แปลว่า **เมืองดอกบัว** เพื่อเตือนความทรงจำถึง**หนองบัวลำภู** แห่งแรกที่ท่านอพยพมาอยู่ในประเทศไทย..."

หลวงพ่อ ท่านสรุปประวัติเมืองอุบลฯ ว่า "นี้คือตำนานเก่าแก่ของเมืองอุบลฯ ที่คนแม่เก่าแก่พื้นเมืองเล่าสืบต่อกันมา"

นอกจากนี้ **หลวงพ่อ** ยังเขียนถึง **ประเพณีการลงข่วง**ในคืนเดือนเพ็ญ ที่ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้ทำความรู้จักและเกี้ยวพาราสีกัน อ่านแล้วอยากจะกลับไปเป็นหนุ่ม - สาวอีกสักครั้ง คงจะดีไม่น้อย

ท่านที่สนใจประเพณีดีงามอย่างนี้ คงต้องไปค้นหาอ่านเอาเองก็แล้วกัน ถ้ามาเขียนลงตรงนี้ เกรงจะพาพวกท่านเตลิดเปิดเปิงกลับไปสู่อดีต กลายเป็นหนุ่ม - สาวกันหมด ขัดกับคำสอนของพระที่ว่า **"ให้อยู่กับปัจจุบัน"**

พระครูพิบูลธรรมภาณ
(หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค)
วัดภูเขาแก้ว อ.พิบูลมังสาหาร
จ.อุบลราชธานี ผู้เมตตามอบบันทึก
ประวัติหลวงปู่ใหญ่ ให้ผู้เขียนได้ใช้
ในการเขียนหนังสือครั้งนี้

๙.

บรรพชาเป็นสามเณร

ด้วยเหตุที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** มีจิตโน้มเอียงไปทางด้านการบวชเรียนมาตั้งแต่เด็ก พออายุได้ ๑๒ ปี บิดามารดาจึงได้นำท่านไปฝากเป็นศิษย์วัด เพื่อเตรียมตัวรอบวชเป็นสามเณร ณ **วัดใต้** อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมี**พระอาจารย์บุญศรี** เป็นเจ้าอาวาส

หลวงปู่ใหญ่ ได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๕ ปี ณ **วัดใต้** แห่งนี้ ซึ่งเป็นวัดในสังกัดมหานิกาย

ในบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** กล่าวถึงการเป็นสามเณรของ**หลวงปู่ใหญ่** ว่า "ด้วยความมุ่งมั่นในพระพุทธศาสนาท่านเป็นคนพูดจริงทำจริง ไม่เหลาะแหละเหลวไหล เป็นผู้ไม่นิ่งนอนใจ เมื่อบรรพชาเป็นสามเณร ท่านมีความอุตสาหะขยันขันแข็ง ตั้งใจทำกิจการงานของวัด ทั้งการท่องบ่นสาธยายมนต์ เรียนมูลน้อย มูลใหญ่ มูลกัจจายน์ ศึกษาทั้งการอ่านการเขียนอักษรไทยน้อย ไทยใหญ่ และอักษรขอม จนชำนาญคล่องแคล่วทุกอย่าง"

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** มีต่อไปว่า :-

"ท่านอาจารย์เคยเล่าประวัติชีวิตครั้งเป็นสามเณรให้ลูกศิษย์ลูกหาฟังเสมอ ซึ่งแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะ และการปฏิบัติครูอาจารย์ของท่านว่า

สมัยนั้นท่านเป็นสามเณรใหญ่ ถ้ามีกิจนิมนต์พระไปฉันนอกวัดแล้ว ท่านจะต้องเป็นคนพิเศษได้ติดตามครูอาจารย์ไปด้วยเสมอ เพราะท่านเป็น**เณรใหญ่** ที่ครูบาอาจารย์รัก และไว้เนื้อเชื่อใจมาก ไปไหนจะต้องเอาท่านไปด้วยเสมอ เพื่อคอยปฏิบัติรับใช้ครูอาจารย์

กิจการของครูอาจารย์ทุกอย่างท่านจะรับทั้งหมดโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากใจใดๆ ทั้งสิ้น เป็นต้นว่าบาตรของพระทุกองค์ท่านจะรับภาระคนเดียว สะพายที่คอแล้วห้อยไว้ทั้งหน้าทั้งหลังจนรอบตัว

ท่านผู้อ่านคงจะนึกภาพออก คือสามเณรคนเดียวหอบหิ้วบาตรตั้ง ๖ ลูก พร้อมทั้งถือกล้วยอ้อยที่ชาวบ้านเขาถวายมา อันเป็นประเพณีของชาวอิสาน

ท่านเล่าว่าในสมัยเป็นสามเณร ท่านฉันอาหารได้มาก เมื่อไปฉันตามบ้าน ญาติโยมจะคอยตักเติมอาหารให้ท่านบ่อยๆ เขาเติมมากเท่าไร ท่านก็ยิ่งฉันเพื่อฉลองศรัทธาเขาได้มากเท่านั้น จนชาวบ้านสงสัยว่าท่านฉันได้เยอะอย่างนี้แล้วท่านเอาไปเก็บไว้ที่ไหนกัน

แต่ชาวบ้านก็ดีใจที่เห็นเณรฉันได้มาก อามิสทานของพวกเขาได้รับการบริโภคอย่างอร่อยเอร็ดอร่อย

นี่คือเรื่องราวบางส่วนในสมัยที่ท่านเป็นสามเณร"

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** อายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ท่านก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ และพำนักอยู่ที่**วัดใต้**เรื่อยมาจนถึงพรรษา ๑๐ ได้ศึกษาเล่าเรียนจนได้เป็น **"ญาคู"** คือเป็นครูสอนหมู่คณะสืบต่อมา

ชาวบ้านทั่วไปเรียกท่านว่า **"ญาคูเสาร์"**

ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสมณศักดิ์ของพระภิกษุในสมัยก่อน ดังนี้

๑.ธรรมเนียมการจัดสมณศักดิ์ของวัฒนธรรมล้านช้าง แบ่งออกเป็น ๘ ขั้น (จากต่ำไปสูง) คือ **สำเร็จ ซา คู ฝ่าย ด้าน หลักคำ ลูกแก้ว ยอดแก้ว**

๒.ธรรมเนียมการจัดสมณศักดิ์ของหัวเมืองอิสานโบราณ แบ่งออกเป็น ๖ ขั้น คือ **สำเร็จ ซา คู ฝ่าย ด้าน หลักคำ** ส่วนสมณศักดิ์ขั้น **ลูกแก้ว** กับ **ยอดแก้ว** นั้น ไม่มีในหัวเมืองอิสาน เพราะเป็นสมณศักดิ์เทียบเท่าชั้น **รองสังฆราชา** และ **สังฆราชา**

๓.สมณศักดิ์ฝ่ายปริยัติ เป็นครูอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการ ได้แก่ **สำเร็จ ซา** และ **คู**

๔.สมณศักดิ์ฝ่ายปกครอง ได้แก่ **ฝ่าย** - ปกครองในหมวด, **ด้าน** - ปกครองในแขวง และ **หลักคำ** - ประมุขสงฆ์

ทั้ง ๔ ข้อที่กล่าวมาเป็นคำอธิบายจาก **"ทำเนียบสมณศักดิ์ของชาวเมืองเวียงจันทน์โบราณ"** โดย **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)**

ก็คัดลอกมาให้ท่านผู้อ่านได้รับทราบ เป็นการ**ประเทืองความรู้** ซึ่งผมก็ไม่สามารถอธิบายขยายความไปอีกได้

เคยได้ยินชื่อพระที่มีชื่อเสียงของฝั่งลาวในอดีต ซึ่งมีเรื่องราวที่น่าสนใจมาก คือ ท่าน **สำเร็จลุน** ไม่ใช่ "สมเด็จ" อย่างที่หนังสือหลายเล่มเขียนถึงนะครับ

๑๐.

วัดใต้

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** บวชเป็นพระแล้วท่านได้พำนักอยู่ที่**วัดใต้**นี้ถึง ๑๐ พรรษา ชีวิตบรรพชิตของ**หลวงปู่ใหญ่** จึงเริ่มต้นที่วัดแห่งนี้

ผมขออนุญาตคัดลอกข้อเขียนของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** เกี่ยวกับเรื่อง **วัดใต้** มาเสนอดังนี้ :-

วัดใต้ หรือ **วัดใต้เทิง** เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนที่สูงริมฝั่งแม่น้ำมูลตอนใต้ทางทิศตะวันออกของเมืองอุบลราชธานี เป็นบริเวณแถบที่อยู่ทางท้ายเมือง แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำโขงที่ตะวันออกสุดของประเทศไทย ที่**อำเภอโขงเจียม**

ตามประวัติวัดในเมืองอุบลราชธานีมีว่า **วัดใต้เทิง**นี้**ญาท่านบุญศรี** เป็นผู้สร้าง เมื่อ จ.ศ.๑๑๗๖ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๗๗ โดยครั้งนั้นเป็นวัดในคณะมหานิกาย

เดิมทีนั้นที่ริมฝั่งแม่น้ำมูลที่ลาดลงไปจนจรดแม่น้ำมูลนั้นเป็นที่ตั้งของ**วัดใต้** เช่นกัน เรียกขานกันว่า **วัดใต้ท่า** เดิม**พระมหาราชครูเจ้าท่านหอแก้ว** ผู้เป็น **หลักคำเมืองอุบล** (ตำแหน่งประมุขสงฆ์เดิมของทางอิสาน) หลบไปนั่งกรรมฐานที่ป่าบริเวณนี้ ครั้นมีพระสงฆ์ตามไปอยู่

ปฏิบัติมากขึ้นจึงได้สร้างเพิ่มขึ้นเป็นวัด เรียกว่า **วัดใต้ท่า** ต่อมาถูกยุบร้างไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙

... ฯลฯ ...

ในหนังสือ**ประวัติวัดใต้** ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๙ กล่าวว่า "เดิมทีนั้น**วัดใต้** มีอยู่ ๒ วัด คือ **วัดใต้ท่า** กับ **วัดใต้เทิง** เพราะเหตุที่วัดทั้งสองนั้นอยู่ติดกัน ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** ซึ่งเป็นผู้ปกครองสังฆมณฑลในสมัยนั้น **จึงได้ยุบวัดใต้ท่าที่ร้างไป ให้รวมกับวัดใต้เทิง กลายเป็นวัดใต้วัดเดียวในปัจจุบัน** แล้วโอนมอบที่ดินวัดใต้ท่าให้เป็นศาสนสมบัติกลางในกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

ต่อมาที่ดินบริเวณนั้นก็ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้างเป็นสำนักงานไฟฟ้าบริษัทส่วนบุคคล ทำการผลิตไฟฟ้าโดยใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง..."

บันทึกของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์** ได้อ้างถึงคำกล่าวของ**คุณตาบำเพ็ญ ณ อุบล** ว่า "วัดใต้นี้ มี ๒ วัด คือ **วัดใต้ท่า** และ **วัดใต้เทิง (เทิง** แปลว่า ที่สูง, ข้างบน) ทั้งสองวัดนี้ตั้งอยู่ตรงกันข้าม ต่อมาไม่ทราบว่าเกิดจากสาเหตุใดที่ทำให้วัดใต้ท่ากลายเป็นวัดร้างไป ซึ่งต่อมาที่ตรงนั้นได้เป็นที่ตั้งโรงไฟฟ้าของเมืองอุบลฯ ใช้เครื่องจักรฉุดเครื่องกำเนิดกระแสไฟฟ้า จนต่อมาใช้ไฟฟ้าจากเขื่อนกั้นน้ำจึงเลิกใช้เครื่องจักรปั่นไฟ เหลือเป็นที่ตั้งสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จ.อุบลราชธานี ส่วน**วัดใต้เทิง** นั้น ยังคงอยู่และเจริญรุ่งเรืองมาจนกระทั่งบัดนี้ เรียกขานกันว่า**วัดใต้**"

๑๑.

เตรียมตัวลาสิกขา

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล หรือ **ญาคูเสาร์** ในขณะนั้นบวชได้สิบกว่าพรรษา และพำนักอยู่ที่**วัดใต้**ตลอดมา ท่านเกิดมีความคิดจะลาสิกขา อยากออกไปครองเพศฆราวาสเป็นกำลัง

หลวงปู่ใหญ่ ได้คิดวางแผนที่จะสึกเป็นเวลาหลายปี เตรียมตัวจะไปประกอบอาชีพพ่อค้า โดยล่องเรือค้าขายไปตามลำน้ำมูล และแม่น้ำโขง ลงไปทางเมืองโขง เมืองจำปาศักดิ์ เมืองสีทันดร ทางฝั่งลาว แวะขายสินค้า และซื้อสินค้าท้องถิ่นไปเรื่อยๆ เอาสินค้าจากบ้านนี้ไปขายบ้านนั้น เอาของจากบ้านนั้นไปขายบ้านโน้น เมื่อได้เงินพอสมควรแล้วจึงจะหวนกลับมาปลูกบ้าน แต่งเมีย สร้างหลักฐานทำไร่ทำนาค้าขายต่อไป

หลวงปู่ใหญ่ ได้สะสมวัตถุข้าวของและเงินทองไว้เป็นจำนวนมาก กุฏิของท่านจึงเต็มไปด้วยสิ่งของเครื่องใช้ ผ้าไหมแพรพรรณต่างๆ ที่พร้อมจะเป็นสินค้าเพื่อประกอบอาชีพภายหลังลาสิกขาแล้ว

หลวงปู่ใหญ่ มั่นใจว่าท่านสะสมสิ่งของมากพอสมควร เงินทองก็มีมากพอสมควรแล้ว สิ่งที่ยังขาดอยู่ก็เรือบรรทุกสินค้าขึ้น - ล่องไปตามลำน้ำ หากได้เรือเมื่อไรก็พร้อมที่จะลาสิกขา ออกไปประกอบอาชีพตามที่ฝันเอาไว้

เป็นจังหวะเหมาะ ท่านได้ข่าวว่ามีท่อนซุงต้นหนึ่งอยู่ในดง เป็นขอนที่งดงามและเหมาะที่จะขุดเป็นเรือบรรทุกสินค้ามาก

แต่ขอนซุงที่ว่านั้นเป็นขอนที่มีอาถรรพณ์ ไม่มีใครสามารถไปเอาออกมาจากดงได้ มีผู้พยายามหลายคนแต่ไม่สำเร็จ บางคนต้องตายน่าอนาถ ที่ไม่ตายก็ป่วยไข้หรือเป็นบ้า ป๋าๆ เป๋อๆ ไปก็มี ที่นอนไหลตายก็มี จึงไม่มีใครกล้าไปแตะต้องขอนซุงต้นนั้นเลย ปล่อยให้นอนอยู่กับดินที่กลางดงนั้นอยู่นาน

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่**ทราบข่าว ก็เดินทางไปดู เห็นว่าเป็นขอนซุงที่งดงามเหมาะที่จะขุดเรือมาก ท่านจึงลงมือขุดจนกระทั่งสำเร็จเป็นเรือที่งดงามโดยที่ไม่มีเหตุร้ายเกิดขึ้นแต่อย่างใด

ท่านพอใจในเรือลำนั้นมาก ได้นำมาผูกไว้ที่ท่าน้ำตรงหน้ากุฏินั้นเอง ทุกวันคืนท่านจะมองเห็นเรือลำสวยงามนั้นลอยอยู่หน้ากุฏิ ส่ายขึ้นลงไปตามแรงกระเพื่อมของน้ำ เหมือนกับเร่งวันเร่งคืนให้เจ้าของรีบลาสิกขาเพื่อใช้พาหนะคู่ใจขึ้นล่องไปตามแม่น้ำสู่สถานที่ต่างๆ ดังใจฝัน

กล่าวกันว่าเรือลำนั้นมักจะมีเหตุการณ์ประหลาดๆ ให้พบเห็นอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พอถึงวันพระ ตอนกลางคืนเรือจะลอยออกไปกลางลำแม่น้ำได้เองทั้งๆ ที่ผูกเอาไว้ จนกระทั่งเช้าเรือก็กลับมาได้เอง นอกจากนี้ก็มีเหตุการณ์ประหลาดอื่นๆ เป็นที่น่าอัศจรรย์ จนไม่มีใครกล้าที่จะขึ้นไปนั่งเรือลำนั้น

บัดนี้ การลาสิกขาของหลวงปู่ใหญ่เป็นอันว่าพร้อมทุกอย่าง เพียงแต่ว่ายังไม่ได้กำหนดวันเวลาที่แน่นอนเท่านั้น

๑๒.

จุดเปลี่ยนเมื่อโยมแม่ถึงแก่กรรม

ช่วงที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** รอวันที่จะลาสิกขาอย่างกระวนกระวายใจนั้น บังเอิญโยมแม่ของท่านเสียชีวิต ท่านจึงเดินทางไป**บ้านข่าโคม** บ้านเกิด เพื่อประกอบพิธีเผาศพให้โยมแม่

ในช่วงนั้น**หลวงปู่ใหญ่**ท่านเศร้าโศกเสียใจและอาลัยอาวรณ์โยมแม่ของท่านมาก

เมื่อจัดงานศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว **หลวงปู่ใหญ่**ก็กลับมาพำนักที่**วัดใต้** เหมือนเดิม

ในเวลาเย็น **หลวงปู่ใหญ่** นั่งอยู่องค์เดียวเงียบๆ บนกุฏิที่พักของท่าน ทอดสายตาไปทางลำน้ำมูลที่อยู่เบื้องหน้า มันเป็นฤดูน้ำหลาก กระแสน้ำไหลค่อนข้างเชี่ยว พัดพาเอาโคลนตมสีขุ่นแดงมาตามแรงไหลของมัน เหล่านกกากำลังบินกลับรวงรังแข่งกับพระอาทิตย์ที่ใกล้จะลับขอบฟ้า

ลมเย็นพัดมาเรื่อยๆ กำลังสบาย สายตาของท่านจับอยู่ที่ลำเรือที่ท่านภาคภูมิใจ และเป็นเรือแห่งความหวังของท่าน มันถูกล่ามเชือกไว้ที่ตีนท่า มันเคลื่อนไหวโคลงตัวไปมาตามแรงคลื่น รอการ

ปลดปล่อยเพื่อนำพาเจ้าของออกไปแสวงหาความร่ำรวย ตามที่ท่านคาดฝันเอาไว้

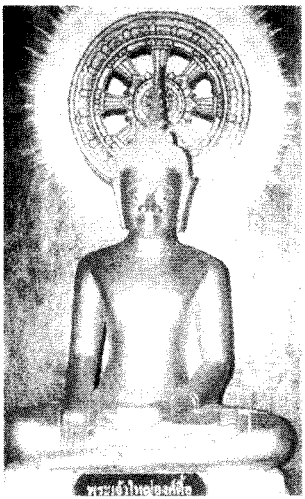
แม้ดูท่านจะนั่งสงบนิ่ง แต่ภายในจิตใจกำลังครุ่นคิดและสับสนพอประมาณ

หลวงปู่ใหญ่เล่าว่าท่านหวนคิดไปถึงโยมแม่ที่เพิ่งจะลาจากไป โยมแม่เป็นคนขยันขันแข็ง ทำมาหากินไม่เคยได้หยุดพัก ทำงานหนักมาตลอดชีวิต อุตส่าห์เก็บหอมรอมริบมาจนจัดได้ว่าเป็นครอบครัวที่ค่อนข้างมีฐานะ แต่เมื่อถึงคราวที่ท่านตายลง สมบัติทั้งหลายที่ท่านเก็บสะสมไว้ตลอดชีวิต ไม่สามารถนำติดตัวไปได้เลยแม้แต่ชิ้นเดียว เสื้อผ้าติดกายก็ถูกไฟเผามอดไหม้เป็นเถ้าถ่านจนหมดสิ้น เห็นแล้วชวนให้น่าสลดสังเวชเป็นอย่างยิ่ง

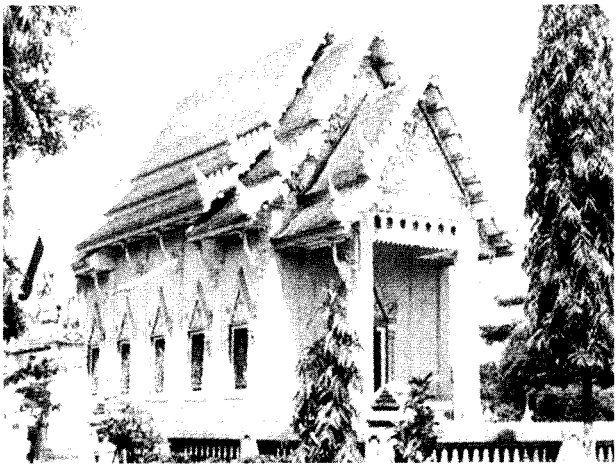
หลวงปู่ใหญ่ คิดทบทวนไปมา **มันสมควรแล้วหรือ เมื่อครั้งโยมแม่ยังมีชีวิต ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ท่านสู้เหน็ดสู้เหนื่อยทุกอย่าง เพื่อสร้างฐานะให้ครอบครัว แล้วท่านได้อะไรที่เป็นแก่นสารของชีวิต ที่พอจะนับได้ว่าเกิดมาแล้วไม่ขาดทุน**

หลวงปู่ย้อนมานึกถึงตัวท่านเองว่า "ตัวเรานี้ก็เช่นกัน เมื่อเราสึกออกไปค้าขาย เราจะต้องเสี่ยงกับความไม่แน่นอนหลายอย่าง ประการแรก ไม่แน่ใจเหมือนกันว่าจะได้กำไรหรือขาดทุน ประการที่สอง จะต้องเสี่ยงภัยกับโจรผู้ร้ายจะถูกปล้นถูกลักขโมยเอาเมื่อไรก็ได้ และประการที่สาม อาจต้องเสี่ยงกับอุบัติเหตุ เรืออาจจะจมอาจจะคว่ำเพราะโดนคลื่นโดนพายุ เราต้องล่มจมเพราะภัยธรรมชาติก็ได้

ถ้ามองในแง่ดี ถ้าหากการค้าของเรามีกำไร สะสมเงินทองได้มากพอ นำไปสร้างบ้านเรือน แล้วแต่งเมียอยู่กินด้วยกันมีความสุขเล็กๆ น้อยๆ พร้อมกับมีลูกที่น่ารักสร้างฐานะได้มั่นคง ก็นับว่าดีไป

พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ
วัดใต้ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

พระอุโบสถวัดใต้หลังปัจจุบัน

แต่ถ้าเงินทองเราหมดลง ก็ต้องดิ้นรนขวนขวายต่อไปอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ดูแต่โยมแม่ของเรา ท่านต้องเหน็ดเหนื่อยตลอดชีวิต **เวลาท่านตาย ไม่เห็นท่านเอาอะไรไปได้บ้าง สมบัติพัสถานต่างๆ เราไม่สามารถเอาเป็นที่พึ่งที่ยึดได้...”**

๑๓.

ตัดสินใจ ขอบวชตลอดชีวิต

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล คิดทบทวนอยู่นานด้วยการถามตอบตัวเองกลับไปกลับมา เรือที่ผูกไว้ที่ท่าน้ำก็ดูกระสับกระส่ายคล้ายจะเร่งเอาคำตอบจากเจ้าของว่า "จะเอาอย่างไรแน่ ทุกอย่างพร้อมอยู่แล้ว เหลือเพียงการตัดสินใจว่าท่านจะสึกหรือไม่สึก เรารอท่านอยู่อย่างนี้มานานพอสมควรแล้ว ขอให้ท่านรีบตัดสินใจไวไว"

ใกล้จะถึงเที่ยงคืน ก็เกิดความคิดสุดท้ายขึ้นมาว่า **"การสึกออกไปใช้ชีวิตฆราวาส เราจะต้องดิ้นรนขวนขวายหาทรัพย์อย่างไม่รู้จักจบสิ้น เมื่อตายไปก็ไม่สามารถนำติดตัวไปได้ ดูตัวอย่างโยมแม่ของเราซิ ท่านแสดงให้เราเห็นอย่างชัดเจนแล้วไม่ใช่หรือ**

ถ้าเช่นนั้นเราจะสึกหาลาเพศออกไป มันจะได้ประโยชน์และมีความหมายอย่างไรเล่า สู้อยู่ในเพศพรหมจรรย์อย่างนี้น่าจะดีกว่า นอกจากเป็นเพศที่ถือว่าสูงส่ง ไม่ได้ประกอบกรรมทำชั่วแล้ว ยังสามารถประกอบมรรคผลนิพพานให้เกิดให้มีขึ้นได้ อย่างน้อยก็เป็นอุปนิสัยปัจจัยติดตามตนไปได้อยู่มิใช่หรือ

อย่ากระนั้นเลย **เราไม่สึกดีกว่า !"**

เมื่อหลวงปู่ใหญ่ ได้พิจารณาเห็นความทุกข์ยากที่ไม่สิ้นสุดของการใช้ชีวิตฆราวาส และเห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิตเช่นนั้นแล้ว ท่านจึงตัดสินใจแน่วแน่ว่า :-

"ข้าพเจ้าตัดสินใจขอบวชเพื่อถวายพรหมจรรย์ตลอดชั่วชีวิต"

สาธุ! สาธุ! สาธุ! ก้อนสะอื้น ของผมปรากฏขึ้น รู้สึกปีติยินดีอย่างที่สุด สาธุ! สาธุ! สา__ธุ!

๑๔.
สละสิ่งที่ชาวโลกเขามีกัน

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ตัดสินใจได้เด็ดขาดว่าจะไม่ลาสิกขาแล้ว ภายในจิตใจก็เกิดความเชื่อมั่นและเข้มแข็งขึ้นมาอย่างประหลาด

ท่านรีบลงจากกุฏิ เดินตรงไปยังท่าน้ำ จัดการแก้เชือกเรือที่ผูกไว้กับเสาหลัก หยุดอธิษฐานจิตครู่หนึ่ง แล้วผลักหัวเรือออกไปในทิศทางที่น้ำไหล เรือพุ่งออกไปตามแรงผลัก ลอยเคว้งคว้างกลางกระแสน้ำ แล้วล่องลอยไปเรื่อยๆ ตามความแรงของกระแสน้ำ ไม่มีจุดหมายปลายทางที่แน่นอน ดูราวกับแล้วแต่บุญแต่กรรมจะพัดพาไป

พอเรือลำงามลอยลับไปจนสุดสายตาแล้ว ท่านรู้สึกโล่งอกโล่งใจขึ้นทันที มีความสุขใจ สบายใจ และมั่นใจอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน คล้ายกับได้ปลดเครื่องพันธนาการบางอย่างให้ออกไปจากชีวิตฉันนั้น

หลวงปู่ใหญ่ เดินขึ้นกุฏิด้วยความสุขใจ คืนนั้นท่านได้หลับอย่างมีความสุขและความสบายใจชนิดที่ไม่เคยได้พบเห็นมาก่อน

พอรุ่งเช้า **หลวงปู่ใหญ่** ได้ประกาศบอกข่าวให้หมู่คณะและญาติมิตรได้ทราบโดยทั่วกันว่า ท่านเลิกล้มความตั้งใจที่จะลาสิกขาแล้ว ผู้ที่ทราบข่าวต่างก็อนุโมทนาสาธุไปตามๆ กัน

นอกจากนี้ท่านได้บอกข่าวไปทางหมู่ญาติอย่างเปิดเผยว่าบรรดาข้าวของ เครื่องใช้ไม้สอย เสื้อผ้าแพรพรรณ ตลอดจนเงินทองที่ท่านอุตส่าห์เก็บสะสมมานานปี ท่านจะสละแจกสละทานให้จนหมดสิ้น ใครอยากได้อะไรก็ขอให้มารับเอาไป

เมื่อญาติมิตรได้ทราบข่าว ต่างก็พากันมารับเอาสิ่งของที่ท่านสละเป็นทานเหล่านั้น แจกทานอยู่หลายวันจึงหมด เพราะของสะสมไว้มากจริงๆ

หลวงปู่ใหญ่ ท่านเล่าให้ศิษย์ฟังว่า ท่านไม่ได้นึกอาลัยอาวรณ์ในข้าวของเหล่านั้นเลย กลับโล่งใจเบาสบาย และ**เลิกการสะสมมาจนตราบเท่าชีวิต**

ภายหลังที่ท่านออกธุดงค์กรรมฐานแล้ว ท่านบอกว่าแม้แต่ชีวิตของท่านก็สละถวายพระศาสนาอย่างหมดสิ้น ไม่มีความห่วงอาลัยในสิ่งใดเลย

กล่าวถึงเรือลำงามของท่าน ทราบต่อมาในภายหลังว่ามีชาวบ้านเขา**จับได้** คนผู้นั้นเขารู้ข่าวคราวความอาถรรพณ์ของเรือลำนั้นดี จึงได้ทำพิธีบวงสรวงเซ่นไหว้อย่างถูกต้อง หลังจากนั้นไม่ช้านานนักเขากลายเป็นคนมั่งมีขึ้นมาทันตาเห็น

น่าเสียดายในบันทึกไม่ได้บอกว่า โยมผู้จับเรือนั้นได้เป็นใคร ไม่เช่นนั้นจะตามไปสัมภาษณ์เขียนเรื่องราวมาเล่าสู่กันฟังได้

และน่าเสียดายที่ไม่ทราบว่า หลวงปู่ใหญ่ ท่านอธิษฐานจิตก่อนปล่อยเรือลำนั้นว่าอย่างไร ใครทราบก็ช่วยบอกด้วยนะครับ

๑๕.

กำเนิดธรรมยุติกนิกาย

ผมขออนุญาตพักเรื่องราวของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ไว้ตรงนี้ก่อน เพื่อนำเสนอเรื่องราวสำคัญที่เกี่ยวเนื่องกัน

ในขณะนั้น **หลวงปู่ใหญ่** ของเรายังเป็นพระสังกัดใน**คณะมหานิกาย** ซึ่งท่านเห็นว่าการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ในสมัยนั้นยังลุ่มๆ ดอนๆ อยู่ ไม่ได้ปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพานอย่างแท้จริง ท่านจึงญัตติใหม่มาสังกัด**ธรรมยุติกนิกาย**

เพื่อให้เรื่องราวเชื่อมโยงกัน จึงได้นำเสนอเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับ**กำเนิดธรรมยุติกนิกาย** ขึ้นในประเทศไทย และ**การประดิษฐานคณะธรรมยุติกนิกายในจังหวัดอุบลราชธานี** ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่คณะธรรมยุติกนิกายแผ่ขยายออกไปยังต่างจังหวัด จนกระทั่งปักหลักฐานที่มั่นคงในภาคอิสานแล้วแผ่ขยายออกไปยังภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ซึ่ง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มีบทบาทในการสร้างวัดกรรมฐานสังกัดคณะธรรมยุตเป็นร้อยๆ วัดทั่วภาคอิสานทีเดียว

ในหนังสือชื่อ **พุทธศาสนวงศ์** พระนิพนธ์ของ**สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช** ได้ตรัสถึง**ธรรมยุติกนิกาย** ไว้ดังนี้ :-

ธรรมยุติกนิกาย เป็นนิกายสงฆ์นิกายหนึ่งในประเทศไทย เป็นผลเกิดจากการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ของ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ตั้งแต่ครั้งยังเสด็จออกผนวชมีพระนามในพระศาสนาว่า **"วชิรญาโณ"**

พระองค์สืบวงศ์บรรพชาอุปสมบทมาแต่คณะสงฆ์ผู้อุปสมบทในนิกาย**สีมากัลยาณี** ใน**รามัญประเทศ** อันสืบมาแต่**ลังกา** และสืบๆ ขึ้นไปได้จนถึงต้นเดิม

(หมายความว่ามีการอุปสมบทสืบต่อกันมาโดยไม่มีขาดสาย สืบย้อนหลังไปได้ถึงสมัยพุทธกาล ซึ่งจะได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในตอนต่อไป - ผู้เขียน)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอุปสมบทในพระสงฆ์ไทยที่สืบมาแต่เดิม ซึ่งเรียกภายหลังว่า**มหานิกาย** แล้วได้ทรงรับอุปสมบทอีกใน**วงศ์สีมากัลยาณี**นี้นำขึ้น ได้ทรงปฏิบัติและวางระเบียบให้เคร่งครัดถูกตรงตามพระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงบัญญัติไว้ อันปรากฏในพระบาลีพระไตรปิฎก

ได้มีผู้บรรพชาอุปสมบทและปฏิบัติตามในวงศ์และระเบียบวิธีเดียวกันมากขึ้น จนเกิดเป็นพระสงฆ์นิกายหนึ่งเรียกนามในภายหลังว่า **"ธรรมยุติกนิกาย"** หรือ **"นิกายสงฆ์คณะธรรมยุติกา"** เรียกสั้นว่า **"ธรรมยุต"**

ชื่อนี้แปลว่า **"ผู้ประกอบด้วยธรรม"** หรือ **"ชอบด้วยธรรม"** หรือ **"ยุติตามธรรม"**

เป็นเนติกนามอันหมายถึงเหตุที่คณะสงฆ์นี้เกิดขึ้นด้วยมุ่งแสวงหาว่า ข้อใดเป็นธรรม เป็นวินัย เป็น**สัตถุสาสน์** (คำสั่งสอนของพระศาสดา) แล้วปฏิบัติข้อนั้น เว้นข้อที่ไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัย ไม่เป็นสัตถุสาสน์ แม้จะเป็น**อาจิณปฏิบัติ** (ข้อปฏิบัติที่ประพฤติตามกันมาแต่ผิดธรรมวินัย)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔
ในชุดฉลองพระองค์ทรงศีล(รักษาศีล) ฉายเมื่อปีเถาะ พ.ศ.๒๔๓๐
เป็นพระบรมฉายาลักษณ์หลังสุดก่อนเสด็จไปหว้ากอ

๑๖.

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์ผู้ก่อเกิดธรรมยุติกนิกาย

เพื่อพวกเราอันเป็นชนรุ่นหลัง จะได้ทราบประวัติการเกิดขึ้นแห่งคณะธรรมยุตโดยแจ่มแจ้ง ผมขออัญเชิญพระราชประวัติของ **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระศาสนาโดยย่นย่อ มาเสนอไว้ ณ ที่นี้

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เป็นพระราชโอรสใน**พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒** กับ **สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี** ประสูติเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๑๖๖ ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๗ ทรงตั้งอยู่ในฐานะเป็นรัชทายาทตามโบราณราชประเพณี

พ.ศ. ๒๓๕๕ พระชันษา ๙ พรรษา มีการพระราชพิธีลงสรงทำเป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ พระราชทานพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า **"สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ สมมุติเทวาวงศ์ พงศ์อิศรกษัตริย์ วรขัตติยราชกุมาร"**

พ.ศ. ๒๓๖๐ พระชันษา ๑๔ พรรษา ทรงผนวชเป็นสามเณร ณ **วัดพระศรีรัตนศาสดาราม** ประทับอยู่ ณ **วัดมหาธาตุ** ๗ เดือน จึง

ลาผนวช กล่าวกันว่า **สมเด็จพระสังฆราช (มี)** เป็นพระอุปัชฌาย์ และ **สมเด็จพระญาณสังวร (สุข)** เป็นพระอาจารย์ถวายศีล

ก่อนออกทรงผนวชเป็นสามเณร พระองค์ทรงเริ่มเรียนอักขรสมัยในฝ่ายภาษาบาลีมาบ้างแล้ว เมื่อทรงผนวชจึงได้ทรงเล่าเรียนมากขึ้นโดยลำดับ และเมื่อลาบวชสามเณรแล้ว ก็ได้เสด็จไปเรียนภาษาบาลีต่อที่หอ**พระมณเฑียรธรรม** จึงนับว่าพระองค์มีพื้นฐานทางภาษาบาลีเป็นอย่างดีตั้งแต่สมัยยังทรงพระเยาว์

ต่อมา พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชันษา ๒๑ พรรษา เสด็จออกทรงผนวชเป็นภิกษุ ณ **วัดพระศรีรัตนศาสดาราม สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน)** เป็นพระอุปัชฌาย์ และทรงได้รับการถวายสมณฉายาว่า **"วชิรญาโณ"**

หลังพิธีผนวช ได้เสด็จประทับ ณ ตำหนัก**วัดมหาธาตุ**ทรงทำอุปัชฌายวัตร ๓ วัน แล้วเสด็จไปจำพรรษาเพื่อศึกษาวิปัสสนาธุระตามนิยมผู้บวชมีเวลาน้อย ณ **วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส)**

ทรงผนวชได้ ๑๕ วัน สมเด็จพระชนกนาถ รัชกาลที่ ๒ เสด็จสวรรคตโดยไม่ได้มีพระราชดำรัสสั่งมอบราชสมบัติ พระราชวงศ์และเสนาบดีได้ทูลถามว่าจะทรงปรารถนาราชสมบัติ หรือจะทรงผนวชต่อไป

ท่าน**วชิรญาโณภิกขุ** ทรงตอบว่าจะทรงผนวชต่อไป พระราชวงศ์และเสนาบดีจึงทูลอัญเชิญ **กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์** พระโอรสองค์ใหญ่ (ต่างพระมารดา) ซึ่งมีอายุแก่กว่าพระองค์ ๑๗ ปี ขึ้นเสวยราชย์เป็น **พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓**

ส่วนท่าน **วชิรญาโณภิกขุ** ก็ทรงดำรงอยู่ในสมณเพศ ตั้งพระหฤทัยศึกษาพระพุทธศาสนาต่อไปไม่มีกำหนด

(เหตุการณ์ก่อตั้ง**ธรรมยุติกนิกาย** ผมขอยกไปเสนอในตอนต่อไป)

หากเราได้ศึกษาพระราชประวัติโดยละเอียด จะเห็นได้ว่า **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**ได้เสด็จออกผนวช ทรงปฏิบัติถูกปฏิบัติตรง และทรงปฏิบัติจริง เป็น**ธรรมทายาท** (ทายาทแห่งธรรม) ไม่ได้ทรงมุ่งลาภยศสักการะ ที่เรียกว่า **อามิสทายาท** (ทายาทแห่ง**อามิส** วัตถุสิ่งของเครื่องล่อใจ) และทรงเป็น **กรณวสิกะ** (ผู้เป็นไปในอำนาจแห่งเหตุ คือ ทรงประกอบกรรมดี โดยเชื่อกฎแห่งกรรมว่า ทำดีได้ดี) อย่างไม่มีความเคลือบแคลงสงสัยใดๆ เลย

พ.ศ. ๒๓๖๙ พรรษาที่ ๓ ท่าน**วชิรญาโณภิกขุ** ทรงเข้าแปลหนังสือในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยได้ ๕ ประโยค ก็ขอพระราชทานหยุด

หมายความว่าพระองค์ทรงเข้าสอบแปลบาลีได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค แล้วขอพระราชทานหยุดการสอบไว้เพียงนั้น เพราะมิได้ทรงปรารถนาที่จะมียศมีตำแหน่งในทางพระแต่อย่างใด

พ.ศ. ๒๓๗๒ พรรษาที่ ๖ **สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว สา) วัดราชประดิษฐ์ฯ** ทรงเล่าว่า วันหนึ่งได้เสด็จเข้าไปถวายเทศน์ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓** ตรัสถึงท่านวชิรญาโณภิกขุ ว่า "ชีต้นบวชมานานแล้ว **ควรเป็นราชาคณะได้** แล้วพระราชทานพัดแฉกพื้นตาดให้ทรงถือเป็นพัดยศต่อมา"

ท่าน**วชิรญาโณภิกขุ** ทรงจำพรรษาที่**วัดสมอราย** (วัดราชาธิวาส) ตลอดจนถึง พ.ศ. ๒๓๗๙ พรรษาที่ ๑๓ จึงโปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเสมอ**เจ้าคณะรอง** แล้วเชิญเสด็จมาครอง**วัดบวรนิเวศวิหาร**

สาเหตุที่โปรดให้เชิญเสด็จมาครอง**วัดบวรนิเวศวิหาร**ในเรื่องพระราชประวัตินั้นมีว่า :-

"เมื่อ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เสด็จกลับไปอยู่**วัดราชาธิวาส** นั้น พระสงฆ์ซึ่งถือวัตตปฏิบัติอย่างธรรมยุติกามีจำนวนเพียงสัก ๒๐ รูป ตามเสด็จไปอยู่**วัดราชาธิวาส**บ้าง คงอยู่**วัดมหาธาตุ**หรืออยู่วัดอื่นบ้าง

แต่เมื่อพระเกียรติคุณที่ทรงเชี่ยวชาญพระไตรปิฎกและพระปฏิภาณในการแสดงพระธรรมเทศนาเลื่องลือแพร่หลาย ก็มีพระภิกษุสามเณรมหานิกายพากันไปถวายตัวเป็นศิษย์แล้วเลยบวชเป็นธรรมยุติกามากขึ้น และพวกคฤหัสน์พากันเลื่อมใสไปถือศีลฟังธรรมมากขึ้นโดยลำดับ **จนที่วัดราชาธิวาสเกิดเป็นสำนักคณาจารย์แห่งหนึ่ง**

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงตั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระราชาคณะ

ถึงกระนั้นการทรงทำความเจริญให้เกิดขึ้น ณ **วัดราชาธิวาส** ก็เป็นเหตุให้พวกศัตรูมีจิตริษยายิ่งขึ้นถึงกล่าวแสดงความสงสัยว่า ที่คนพอใจไปวัดราชาธิวาสนั้นเพราะประสงค์จะยกย่องพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในทางการเมือง

(จากพระราชประวัติ จะเห็นว่ามีฝ่ายตรงข้ามพยายามต่อต้านขัดขวาง การตั้งคณะธรรมยุตของพระองค์มาโดยตลอด และในที่สุดปล่อยข่าวว่าพระองค์ท่านคบคิดกันที่จะแย่งราชสมบัติ - ปฐม นิคมานนท์)

ความทราบถึง**พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว**ก็ไม่ทรงระแวงสงสัยในส่วนพระองค์**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** แต่ทรงรำคาญพระราชหฤทัยที่เกิดกล่าวกันเช่นนั้นแพร่หลาย

จึงตรัสปรึกษา**สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ**เมื่อยังเป็นที่**พระยาศรีพิพัฒน ๆ** กราบทูลความเห็นว่าถ้าโปรดฯ ให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาอยู่เสียใกล้ๆ ความสงสัยนั้น จะระงับไปเอง **พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย**

เผอิญมีกรณีเหมาะแก่พระราชประสงค์ ด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระราชาคณะ แต่ยังไม่ได้ครองวัด และเวลานั้นพระราชาคณะตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพทรงสร้างใหม่ที่ในพระนครว่างอยู่ จึงโปรดฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเสมอเจ้าคณะรอง แล้วเชิญเสด็จมาครองวัดบวรนิเวศวิหาร"

ในพระนิพนธ์ **พุทธศาสนวงศ์** ของ**สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช** บันทึกไว้ว่า

"เมื่อเสด็จมาครองวัดบวรนิเวศวิหารแล้ว ก็ทรงได้อิสรภาพในการปฏิบัติลัทธิพิธีธรรมยุตได้โดยเอกเทศ เพราะเมื่อประทับอยู่ที่วัดมหาธาตุก็ดี ที่วัดสมอรายก็ดี เพียงประทับอาศัยอยู่กับ**พระสงฆ์เนวาสิกะ** (หมู่เจ้าอาวาส)

ครั้นได้ทรงครองวัดเป็นอิสระ โดยส่วนหนึ่งแล้วก็ได้จัดการศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัย และทรงตั้งขนบธรรมเนียมต่างๆ ไว้เป็นอันมาก ได้มีผู้มาบวชปฏิบัติเป็นธรรมยุตมากขึ้น จนถึงขยายออกไปตั้งสำนักต่างขึ้นโดยลำดับ..."

ขออนุญาตแทรกเหตุการณ์เรื่องหนึ่ง คือ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๙๑ ได้มีผู้นำพระพุทธรูปศิลาสมัยศรีวิชัย หน้าพระเพลาหนึ่งคืบสี่นิ้ว สูง

ตลอดพระรัศมีหนึ่งศอกมีเศษไม่ถึงนิ้วมาถวาย ทรงถวายพระนามว่า **พระไพรีพินาศ** ซึ่งประดิษฐานที่วัดบวรนิเวศวิหาร มาจนตราบเท่าทุกวันนี้

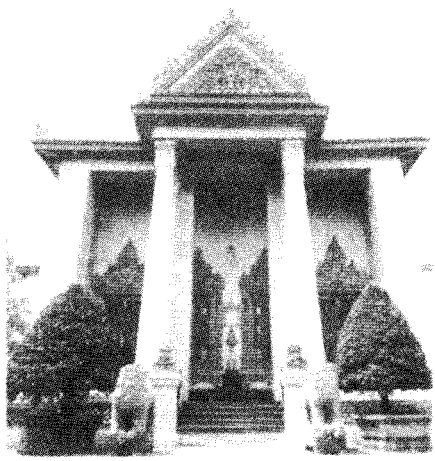
พ.ศ. ๒๓๙๔ พรรษาที่ ๒๗ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต พระราชวงศ์และเสนาบดีพร้อมกันทูลเชิญให้ทรงลาผนวชไปทรงปกครองบ้านเมือง

ทรงเห็นแก่ความสงบสุขของบ้านเมือง อันเป็นที่ตั้งของพระศาสนาเป็นสำคัญ จึงทรงลาผนวช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบพระราชสันตติวงศ์เป็นรัชกาลที่ ๔ เรียกพระนามโดยย่อว่า **"พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฏฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"**

ทรงทะนุบำรุงบ้านเมืองและพระศาสนาให้เจริญสืบต่อมาจนสิ้นรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4)

วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

๑๗.

นาทีกาลแห่งสวรรคต

เรื่องนี้ดูจะห่างไกลไปจากเรื่องของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** แต่เห็นว่าให้อุทาหรณ์สอนใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมได้ดีถึงเรื่อง **"สติ"** เพราะธรรมปฏิบัติทุกอย่างตามแนวทางพระพุทธศาสนา สามารถย่นย่อรวมลงที่เรื่อง **"สติ"** นี้เอง

สติ จึงเป็นแก่นธรรมในทางพระพุทธศาสนา (สิ่งที่คณะของ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง พยายามค้นหาทาง ทีวี แต่หาไม่เจอนั่นเอง) เราคงจะมีโอกาสพูดถึงเรื่องนี้ในภายหลัง

ณ โอกาสนี้ ผมขออนุญาตท่านผู้อ่าน เพื่อคัดลอกเหตุการณ์วันสวรรคตของ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** องค์ผู้ก่อกำเนิดธรรมยุติกนิกาย มาเสนออย่างย่นย่อที่สุด **เพื่อแสดงอุทาหรณ์ให้เห็นถึงพระผู้เข้าถึงธรรมอย่างแท้จริง สามารถครองสติได้อย่างแน่วแน่แม้เผชิญกับความตาย**

เรื่องดีๆ อย่างนี้ ถ้าไม่ฉวยโอกาสนำเสนอ แล้วเมื่อไรจะได้กลับมาเขียนถึงอีกใช่ไหมครับ ?

ท่านผู้อ่านคงทราบแล้วว่า **สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ทรงประชวรหลังกลับจากทอดพระเนตรสุริยุปราคา ที่**ตำบลหว้ากอ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์** เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ และ

พระองค์ท่านเสด็จสวรรคตเมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ คือวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ เมื่อพระชนมายุ ๖๔ พรรษา เท่านั้นเอง

ในหนังสือเรื่อง **พระเจ้ากรุงสยาม** ของ**ท่านอาจารย์ ส.พลายน้อย** ได้บันทึกเหตุการณ์วันสวรรคต ดังนี้ :-

วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ วันที่ ๑ ตุลาคม (๒๔๑๑) เวลาเช้าสองโมง รับสั่งแก่**พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ** ว่า "วันนี้เป็นวันสำคัญ อย่าไปข้างไหนเลย ให้คอยดูใจพ่อ ข้ารู้เวลาตายของข้าแล้ว ถ้าข้าจะเป็นอย่างไรลง **ก็อย่าได้วุ่นวายบอกหนทางว่า อรหังพุทโธ เลย** ให้นิ่งดูแต่ในใจเถิด เป็นธุระของข้าเอง"

ความสัตย์จริงที่มีพระกระแสรับสั่งดังนี้ เวลานั้น**พระยาบุรุษฯ** หาได้ลงใจตามเสด็จไม่ ด้วยเห็นพระอาการยังปกติเรียบร้อยอยู่ หาได้เห็นสัญญาวิปลาสสิ่งใดสิ่งหนึ่งในพระองค์ไม่

ครั้นเวลาสามโมงเศษ (ตอนเช้า ประมาณ ๙ น. - ผู้เขียน) จึงรับสั่งให้หา**พระราชโกษา** (จัน) กรมพระภูษามาลาเข้าไปเฝ้าแล้วรับสั่งว่า

"เมื่อข้าไม่มีตัวแล้ว เจ้าจะทำในสรีระร่างกายของข้าสิ่งไรไม่เป็นที่ชอบใจอยู่แต่ก่อน ขออย่าได้ทำ เป็นต้นว่า แหวนที่จะใส่ปากผี เอาเชือกผูกแหวนแขวนห้อยไว้ริมปากกลัวผีจะกลืนแหวนเข้าไป อย่างนี้จงอย่าได้ทำแก่ข้าเลย แต่อย่าให้เสียธรรมเนียม แหวนที่จะใส่ปากนั้น ให้เอาเชือกผูกแหวนแขวนที่เข็มกลัดคอเสื้อเพชรที่ข้าได้ขอไว้นานแล้ว เมื่อจะตายจะเอากลัดไปด้วย ราคาก็ไม่มากนักเพียงห้าสิบชั่งเศษ แล้วจะได้ทำพระฉลองพระองค์ด้วย

เข็มขัดที่คาดนั้น อย่าให้เอาของแผ่นดิน ให้เอาของเดิมของข้าที่**สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์** ซื้อ**กรมหลวงพิทักษ์มนตรี** นั้น

แหวนที่จะใส่นั้นได้จัดมอบไว้แล้ว ให้ไปถาม**พ่อกลาง**ดูเถิด

สังวาลเครื่องต้น เอาสายที่ข้าทำใหม่ อย่าให้เอาสายสำหรับแผ่นดิน ให้เอาของที่ข้าทำใหม่ การอื่นๆ นอกนั้นก็ให้ไปปรึกษา**พ่อกลาง**ดูเถิด แต่อย่าให้เกี่ยวข้องเป็นของแผ่นดิน ของแผ่นดินนั้นพระเจ้าแผ่นดินใหม่ท่านจะได้ใส่เลียบพระนคร

เมื่อเอาโกศลงเปลื้องเครื่อง ให้ค้นดูในปาก ฟันที่มีให้เอาไว้ให้หมด จะได้แจกลูกที่ยังไม่ได้ให้พอกัน ถ้าฟันไม่พอกันให้ถอดเอาเล็บมือ ถ้าเล็บมือไม่พอให้ถอดเอาเล็บตีน แบ่งปันกันไปกว่าจะพอ

เงินก้อนจีนของข้าหาสะสมไว้ ว่าจะทำลองในโกศขึ้นไว้อีกสักองค์หนึ่ง ก็ทำหาทันไม่ เงินก้อนนั้นวางอยู่ที่หน้าต่างข้างโน้นหรืออย่างไรไม่รู้ได้เลย ให้กับ**กรมหลวงเทเวศร์** สานเสื่อปูพระรัตนสถานเสียเถิด

ทองก็ได้หาสะสมไว้ จะทำโกศลงยาขึ้นไว้อีกสักองค์หนึ่งทำก็ไม่ทัน ทองนั้นระคนปนกันอยู่กับทองอื่นๆ ก็ให้เอาไปใช้ในการเบ็ญจา หรือจะเอาไปใช้ในพระฉลองพระองค์ก็ตามแต่ พระเบ็ญจานั้นอย่าทำให้ใหญ่โตไปเลยให้ป่วยการผู้คนช่างเชียว ให้เอาอย่างเบ็ญจาที่ข้าทำให้วังหน้าน้องข้า มีตัวอย่างอยู่แล้วถึงจะใช้โครงอันนั้นก็ได้"

ครั้นเช้าห้าโมงเศษ (๑๑ น.) มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าสั่ง**พระยาบุรุษราชพัลลภ** ให้ไปเชิญเสด็จ**พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ท่านเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์** ที่พระสมุหกลาโหม **ท่านเจ้าพระยาภูธราภัย** ที่สมุหนายก ให้เข้าเฝ้า เมื่อจะเข้ามาให้คอยเวลาทุกขเวทนาน้อยจึงให้เข้ามา

พระยาบุรุษฯ ก็ไปกราบทูล กราบเรียนตามพระกระแสพระราชโองการ

ครั้นเวลาเกือบจะใกล้เที่ยง พระวาโยถอย พระอาการค่อยคลายสบายขึ้น **พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ท่านเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ท่านเจ้าพระยาภูธราภัย** เข้าไปเฝ้ารับสั่งเรียกพระนามและชื่อเรียงกันไป แล้วรับสั่งให้เข้าเฝ้าใกล้พระแท่น ให้ยื่นมือเข้าไปถวาย เอาพระหัตถ์มาทรงจับมือท่านทั้งสาม แล้วรับสั่งลาว่า

"วันนี้พระจันทร์เต็มดวง เป็นวันเพ็ญ อายุของฉันจะหมดจะดับในวันนี้แล้ว ท่านทั้งหลายกับดิฉันได้ช่วยทำนุบำรุงประคับประคองกันมา

บัดนี้ การมาถึงฉันแล้ว ฉันจะขอลาท่านทั้งหลาย ด้วยฉันออกอุทานวาจาไว้เมื่อบวชอยู่นั้นว่า วันไรเป็นวันเกิดอยากจะตายในวันนั้น

วันฉันเกิดเป็นวันเพ็ญ เดือนสิบเอ็ด วันมหาปวารณา เมื่อป่วยไข้จะตายจะให้สัทธิงวิหาริก อันเตวาสิก ยกลงไป จะขอตายในท่ามกลางสงฆ์ เมื่อเวลาที่พระสงฆ์กระทำวินัยกรรมมหาปวารณา

ก็บัดนี้เห็นจะไม่ได้พร้อมตามความที่ปรารถนาไว้เพราะเป็นคฤหัสถ์เสียแล้ว **ฉันจะขอลาท่านทั้งหลายไปจากภพนี้ในวันนี้แล้ว** ฉันขอฝากลูกของฉันด้วย อย่าให้มีภัยอันตรายเป็นที่กีดขวางในการแผ่นดิน ถ้าจะมีความผิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นข้อใหญ่ ขอแต่ชีวิตไว้ให้เป็นแต่โทษเนรเทศ ขอให้ท่านเป็นที่พึ่งแก่ลูกของฉันต่อไปด้วยเถิด"

ท่านทั้งสามก็พากันโศกเศร้าร้องไห้ จึงรับสั่งห้ามว่า

"อย่าร้องไห้เลยจ้ะ ความตายไม่เป็นของอัศจรรย์อะไรดอก **สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ย่อมเหมือนกันทุกรูปทุกนาม แต่ผิดกันที่ตายก่อนตายหลัง แต่ก็ต้องตายเหมือนกันทั้งสิ้น

ก็บัดนี้กาลมาถึงตัวฉันเข้าแล้ว ฉันจึงได้อำลาท่าน ท่านเห็นว่าฉันจะพลัดพรากจากไป มีความอาลัยรักใคร่จึงได้ร้องไห้ด้วยความเสียดาย ก็บัดนี้ตัวฉันเป็นคนถึงเข้าก่อน แล้วท่านทั้งหลายก็คงจะต้องถึงเหมือนกัน ผิดกันแต่ถึงก่อนถึงหลัง คงจะต้องไปทางเดียวอย่างนี้เหมือนกันทุกรูปทุกนาม"

...ฯลฯ...

พระองค์รับสั่งกับท่านทั้งสามต่อไปว่า "ฉันจะขอพูดด้วยการแผ่นดิน ยังหาได้สมาทานศีล ๕ ประการไม่ **ฉันเป็นคนป่วยไข้จะขอสมาทานศีล ๕ ประการเสียก่อน แล้วจึงจะพูดด้วยการแผ่นดิน**"

จึงทรงตั้ง **นะโม** ขึ้นสามหน ทรงสมาทานศีล ๕ ประการจบแล้วเลยตรัสภาษาอังกฤษต่อไปอีกยืดยาว แล้วรับสั่งว่า

"สมาทานศีลแล้วทำไมจึงพูดภาษาอังกฤษต่อไปอีกเล่า เพื่อจะสำแดงให้ท่านทั้งหลายเห็นว่า**สติยังดีอยู่** ไม่ใช่ภาษาของตัวก็ยังทรงจำได้แม่นยำอยู่ สติสตังยังดีอยู่ จะพูดด้วยการแผ่นดินท่านทั้งหลายจะได้สำคัญว่าไม่ฟั่นเฟือนเลอะเทอะ สติยังดีอยู่

ตัวท่านกับฉันได้ช่วยกันทำนุบำรุงแผ่นดินมา ได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมาจนสิ้นตัวฉัน

ถ้าสิ้นตัวฉันแล้ว ขอท่านทั้งหลายจงช่วยกันทำนุบำรุงการแผ่นดินต่อไปให้เรียบร้อย สมณพราหมณ์อาณาประชาราษฎร์จะได้เป็นที่พึ่งอยู่เย็นเป็นสุข แต่ต้องรับฎีการ้องทุกข์ของราษฎรให้เหมือนฉันที่เคยรับมาแต่ก่อน...ฯลฯ..."

เวลาบ่ายห้าโมงเศษ (๑๗.๐๐ น.) มีพระบรมราชโองการรับสั่งแก่**พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ** ให้ไปตาม**ตาฟัก** (พระยาศรีสุนทรโวหาร)

เข้ามา ให้เอาสมุดดินสอเข้ามาด้วย ให้เข้ามารอคอยอยู่เมื่อพระอาการค่อยสบายจึงเข้ามา...

...พระศรีสุนทรโวหาร เข้ามาเฝ้าทูลละอองฯ แล้วจึงรับสั่งแก่พระยาศรีสุนทรโวหารเป็นภาษามคธยืดยาว**เรื่องอนาถปิณฑิโกวาทะ** จบแล้วจึงรับสั่งถามพระศรีสุนทรโวหารว่า ทีตรัสเป็นภาษามคธดังนี้ ผิดเพี้ยนอย่างไรบ้าง

พระยาศรีสุนทรโวหาร กราบทูลพระกรุณาว่า ซึ่งภาษามคธนี้ไม่ผิดเพี้ยนแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใด เหมือนหนึ่งไม่ทรงพระประชวร

จึงรับสั่งว่า อาการก็มากถึงเพียงนี้แล้ว ยังมีสติดีไม่ฟั่นเฟือนให้เอาสมุดมา **ข้าจะเขียนคาถาลาพระ**

เมื่อทรงแต่งพระคาถาลาพระเสร็จแล้ว จึงรับสั่งแก่พระยาศรีสุนทรโวหาร ว่า ให้เอาไปคัดลอกให้อ่านออกง่ายๆ แล้วให้ไปสั่งมหาดเล็กให้จัดเครื่องนมัสการไปตั้งที่ในพระอุโบสถ**วัดราชประดิษฐ์ เมื่อสงฆ์จะทำวินัยกรรมปวารณาพระวัสสา ให้จุดธูปเทียนขึ้น แล้วจึงอ่านคาถาลาพระในท่ามกลางสงฆ์แทนตัวข้า**

พระยาศรีสุนทรโวหารก็กราบถวายบังคมลามาทำตามพระกระแสรับสั่งทุกประการ

ครั้นเวลาสองทุ่มสามสิบหกนาที จึงรับสั่งเรียกพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ ว่า "พ่อเพ็ง เอาโถมารองเบาให้พ่อที"

พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ จึงเชิญเอาพระโถพระบังคนขึ้นไปบนพระแท่นถวายลงพระบังคน แล้วก็พลิกพระองค์ไปข้างทิศตะวันออก รับสั่งบอกว่า **"จะตายเดี๋ยวนี้แล้ว"**

แล้วพลิกพระองค์หันพระพักตร์สู่เบื้องตะวันตกก็รับสั่งบอกอีกว่า **"จะตายเดี๋ยวนี้แล้ว"**

ต่อจากนั้นทรงภาวนาว่า **อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ** ทรงอัดนิ่งไป แล้วผ่อนอัสสาสะ ปัสสาสะ (ลมหายใจเข้า - ออก) เป็นคราวๆ ยาว แล้วผ่อนสั้นเข้าทีละน้อย หางพระสุรเสียงมีสำเนียงดัง **โธ - โธ** ทุกครั้งสั้นเข้า **โธ** ก็เบาลงทุกทีตลอดไปจนยามหนึ่ง (สามทุ่ม) ก็ดังครอกเบาๆ

พอระฆังยาม**หอภูวดลทัศไนย** ย่ำก่างๆ นกตุ้ดก็ร้องขึ้นตุ๊ดหนึ่ง **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสู่สวรรคต**

ท่าบรรทมเมื่อสวรรคตนั้นเหมือนกับท่าพระไสยาสน์ในวัดบวรนิเวศวิหาร พระสรีรร่างกายและพระหัตถ์พระบาทจะได้กระดิกกระเดี้ยเหมือนสามัญชนทั้งหลายนั้นไม่ยิปรากฏ แล้วก็มีหมอกคลุ้มมัวเข้าไปในพระที่นั่งเวลานั้น...

ที่คัดลอกมาค่อนข้างยาว เพื่อจะให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาดูว่าสมเด็จพ่อ ผู้เป็นองค์ปฐมวงศ์ธรรมยุติกนิกาย มีความงดงามและสะอาดบริสุทธิ์เพียงใด สมควรหรือไม่ที่พระองค์ท่านถูกประณามจากคนบางกลุ่ม ทั้งพระและคฤหัสน์ ตั้งแต่อดีตมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ กล่าวหาว่าพระองค์เป็นตัวการทำให้สงฆ์เกิดการแตกแยก?

ถือเป็นเรื่องต่างจิตต่างใจ ต่างมุมมองก็แล้วกัน

เชิญท่านตรองดูด้วยใจเป็นกลาง ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นโปรดหาอ่านรายละเอียดจากแหล่งต่างๆ ซึ่งหาได้ไม่ยากนัก

๑๘.

กำเนิดวงศ์ธรรมยุต

หลังจาก**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**สละสิทธิ์การขึ้นครองราชย์ และตั้งพระทัยที่จะผนวชต่อไปไม่มีกำหนดแล้วพระองค์ท่านได้ลาพระอุปัชฌาย์เสด็จไปจำพรรษาที่**วัดสมอราย** (วัดราชาธิวาส) เพราะถือตามคติว่า วัดสมอรายเป็นที่สถิตของ**พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย** พระราชบิดา เมื่อครั้งทรงผนวชนั่นเอง

ในชั้นต้นพระองค์ทรงศึกษาทางวิปัสสนาธุระ "ทรงทราบสิ้นตำราที่พระอาจารย์เคยสอนเจ้านายมาแต่ก่อน เมื่อทรงสงสัยไต่ถามพระอาจารย์ก็ไม่อาจชี้แจงถวายให้สิ้นสงสัยได้ ทูลแต่ว่าครูบาอาจารย์เคยสอนมาอย่างนี้เท่านั้น จึงเห็นว่าเป็น**อาจิณปฏิบัติ** (ประพฤติตามกันมา) เป็นไปด้วย**สัมโมหะ**งมงาย ก็เกิดท้อพระทัยในวิปัสสนาธุระเช่นนั้น"

ข้อความนี้คัดมาจากพระนิพนธ์ของ**สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช** มีเนื้อความต่อไปว่า

ออกพรรษาแล้วจึงเสด็จกลับมาประทับ ณ **วัดมหาธาตุ** ทรงตั้งต้นเรียน**คันถธุระ** ได้**พระวิเชียรปรีชา** (ภู่) เจ้ากรมราชบัณฑิตย์ เป็นพระอาจารย์สอนภาษามคธถวาย ทรงขะมักเขม้นเรียนอยู่ ๓ ปี ก็ทรงอ่านพระไตรปิฎกได้อย่างแตกฉาน

"เมื่อทรงเรียนทราบแล้ว ได้ทรงสอบพระธรรมวินัยกับข้อปฏิบัติของบรรพชิตสงฆ์บางหมู่ในเวลานั้น ก็ทรงเห็นว่าผิดพลาดบกพร่อง ครั้นทรงไต่ถามศึกษาถึงข้อปฏิบัติต่างๆ ที่ได้มีมาแต่โบราณ ก็ได้ทรงทราบว่าอันตรธานมาแต่กรุงเก่าแล้ว

ทรงสลดพระหฤทัยในการที่จะทรงเพศเป็นบรรพชิตต่อไป วันหนึ่งจึงทรงอธิษฐานพระหฤทัยเพื่อจะได้ทรงประสบวงศ์บรรพชาอุปสมบทที่เนื่องมาแต่เดิม ก็ได้ทรงประสบและเข้าสู่วงศ์นั้น ตั้งธรรมยุติกนิกายสืบมา..."

ผู้เขียนเคยฟังเรื่องราวจากครูบาอาจารย์เก่าแก่ที่มรณภาพไปนานแล้วว่า **สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ทรงท้อพระทัยที่เห็นข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ในสมัยนั้นย่อหย่อนไม่เอื้อต่อพระธรรมวินัย เช่น มีพระเตะตะกร้อ เล่นหมากรุก ตีไก่ กัดปลา สะสมของมีค่าราคาแพง หวังความร่ำรวย หวังยศตำแหน่งทั้งทางสงฆ์และทางฆราวาส ประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ รวมทั้งหากินหลอกลวงด้วยเล่ห์กลต่างๆ ไม่ได้ตั้งใจบวชเรียนเพื่อปฏิบัติและเพื่อสืบทอดพระศาสนาจริง แล้วจะสามารถรักษาพระศาสนาให้อยู่นานถึงห้าพันปีตามพุทธทำนายได้อย่างไร

พระองค์ได้ทรงอธิษฐานจิตขอให้ได้พบพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีงามถูกต้องตรงตามพระธรรมวินัย เพื่อจะได้ถือเป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อไป

หลังการอธิษฐานจิตของพระองค์อยู่ไม่กี่วัน ก็มีพระธุดงค์ราว ๕ - ๗ รูป มาปักกลดอยู่แถวบางลำภู (สมัยนั้นยังเป็นป่าอยู่) พระองค์ใช้ให้คนของพระองค์เฝ้าติดตามสังเกตดูการกระทำของพระธุดงค์กลุ่มนั้นโดยไม่ให้ท่านรู้ว่าติดตามดูอยู่

พระองค์ได้รับการรายงานว่า พระธุดงค์กลุ่มนั้นปฏิบัติตนเหมือนกับพระธุดงค์ในสมัยปัจจุบัน คือ กลางคืนมีการสวดมนต์นั่งสมาธิภาวนา และเดินจงกรมแทบทั้งคืน ตอนเช้าออกบิณฑบาต ฉันมื้อเดียว ฉันในบาตร กลางวันก็ทำสมาธิภาวนาและเดินจงกรม ตอนบ่ายมีญาติโยมมาฟังธรรมและรับการอบรม ถวายน้ำปานะ ฯลฯ

พระองค์ทรงเลื่อมใสพระธุดงค์กลุ่มนั้น ทราบภายหลังว่าเป็นพระสงฆ์รามัญ บวชมาจากเมืองมอญใน**คณะสีมากัลยาณี** ซึ่งรับสมณวงศ์มาจากพระภิกษุลังกาคณะมหาวิหาร และสืบมาจากพระมหินทเถระอันพระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งจากกรุงปาฏลีบุตรให้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีป ซึ่งมีปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกเรื่องสีมากัลยาณี ที่เล่าถึงประวัติสมณวงศ์ตั้งแต่พระพุทธเจ้าปรินิพพานมาได้ ๒๐๘ ปี เป็นสมัยที่**พระเจ้าอโศกมหาราช** ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวที่ผู้เขียนเคยได้รับฟังมา และพระอุปัชฌาย์ของพระภิกษุชาวมอญกลุ่มนี้มีการบวชสืบต่อมาถึง ๙๘ ชั่วรุ่น โดยไม่มีการขาดตอน

หลักฐานจากพระนิพนธ์ของ **ลมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ** ผู้ได้ชื่อว่าบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย ได้บันทึกเหตุการณ์ในเรื่องนี้ว่า

"การที่**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ทรงศึกษาค้นถูระผิดกับผู้อื่น ด้วยตั้งพระหฤทัยจำนงแต่จะเรียนพระพุทธศาสนาให้รอบรู้อย่างถ่องแท้ มิได้หมายจะมีตำแหน่งฐานันดรอย่างใดในสังฆมณฑล

เพราะฉะนั้น เมื่อทรงทราบภาษามคธถึงสามารถอ่านพระไตรปิฎกเข้าพระหฤทัยได้โดยลำพังพระองค์ ก็ทรงพยายามพิจารณาหลักฐานพระพุทธศาสนาต่อมา...ฯลฯ... ยิ่งทรงพิจารณาไปก็ยิ่งทรงเห็นวิปลาสคลาดเคลื่อน และเป็นมาช้านานแล้ว ก็เกิดวิตกขึ้นในพระหฤทัยว่า **หรือสมณวงศ์ที่สืบเนื่องมาจากพระอริยสาวกของพระพุทธเจ้าจะสูญเสียแล้ว**

การที่พระองค์ทรงผนวช ได้สมาทานว่า จะประพฤติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ถ้าทรงประพฤติวัตตปฏิบัติต่อไปในทางที่ผิดพระพุทธบัญญัติเห็นว่าลาผนวชออกเป็นอุบาสกจะดีกว่า

ในขณะเมื่อกำลังทรงพระวิตกดังว่ามา และยังไม่เห็นทางที่จะแก้ไข ได้กิตติศัพท์ทราบถึงพระกรรณว่า มีพระเถระมอญองค์หนึ่ง (ชื่อ **ซาย** นามฉายาว่า **พุทฺธวโส**) บวชมาแต่เมืองมอญ มาอยู่ ณ **วัดบวรมงคล** (อยู่เชิงสะพานกรุงธน หรือสะพานซังฮี้ ฝั่งธนบุรี เดิมเรียกวัดลุงขบ ภายหลังเรียกเพี้ยนเป็นวัดลิงขบ_ปฐม) ได้เป็นพระราชาคณะที่**พระสุเมธมุนี** เป็นผู้ชำนาญพระวินัยปิฎกและประพฤติวัตตปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

จึงเสด็จไปทรงทำวิสาสะสนทนากับ**พระสุเมธมุนี ๆ** ทูลอธิบายระเบียบวัตตปฏิบัติของพระมอญคณะ (กัลยาณี) ที่ท่านอุปสมบทให้ทรงทราบโดยพิสดาร

ทรงพิจารณาเห็นไม่ห่างไกลจากพระพุทธบัญญัติเหมือนอย่างวัตตปฏิบัติของพระสงฆ์สยามก็ทรงยินดีด้วยตระหนักพระหฤทัยว่าสมณวงศ์ไม่สูญเสียแล้วเหมือนอย่างทรงพระวิตกอยู่แต่ก่อน

ก็ทรงเลื่อมใสใคร่จะประพฤติวัตตปฏิบัติตามแบบพระมอญ แต่มีความขัดข้องด้วยเสด็จประทับอยู่ ณ **วัดมหาธาตุฯ** อันเป็นที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราช จะทรงประพฤติให้ผิดกับระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ในวัดนั้น ก็จะเป็นการละเมิด และคนทั้งหลายอาจจะเกิดความเข้าใจผิดต่อไป

จึงเสด็จย้ายไปประทับ ณ **วัดสมอราย** เมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๓๗๒ เหมือนอย่างเคยเสด็จประทับเมื่อพรรษาแรกทรงผนวช

เวลานั้นมีพระภิกษุหนุ่ม เป็นเจ้าบ้าง เป็นลูกผู้ดีบ้างที่ได้ถวายตัวเป็นสิสสานุศิษย์ ศึกษาอยู่ในพระสำนักและเลื่อมใสในพระดำริอีกราว ๖ รูป ตามเสด็จไปอยู่**วัดสมอราย** ก็มี อยู่วัดอื่นเป็นแต่ไปประชุม ณ วัดสมอรายก็มี **จึงเริ่มเกิดเป็นคณะพระสงฆ์ ซึ่งแสวงหาสัมมาปฏิบัติ** อันมาได้นามในภายหลังว่า **ธรรมยุติกา** แต่นั้นเป็นต้นมา"

เรื่องราวการก่อตั้งคณะธรรมยุตมีเหตุการณ์ที่น่าสนใจมากมาย และส่วนหนึ่งจะเป็นเหตุการณ์ที่ถูกขัดขวาง กลั่นแกล้งใส่ร้ายด้วยประการต่างๆ ซึ่งยังมีสืบทอดมาจนปัจจุบัน รวมทั้งข้อกล่าวหาที่ว่า **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำสังฆเภท คือ ทำให้สงฆ์แตกแยก ก็ยังมีอยู่จนถึงปัจจุบันเช่นกัน**

หากเราได้ศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา จะเห็นว่าในการทำสังคายนา หรือการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ไม่ว่ายุคใดสมัยใด มักจะมีกลุ่ม คณะ นิกายใหม่ๆ เกิดขึ้นเสมอ ซึ่งเป็นธรรมดาของวิวัฒนาการ ซึ่งในศาสนาอื่นๆ ก็มีเช่นกัน

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ได้ประทานความเห็นในเรื่องนี้ว่า

"การที่ภิกษุสงฆ์แยกออกเป็นนิกายต่างๆ ไม่ใช่เป็นการแปลก มีในทุกๆ ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และการที่แยกกันออกไปนี้ อาจกล่าวได้ตามประวัติศาสตร์ว่าต้องมีเป็นธรรมดา ถึงพยายามรวมให้เป็นหนึ่งสักเท่าไรก็ไม่สำเร็จ อาจสำเร็จได้ชั่วคราว แต่ต่อมาไม่นานก็กลับแยกกันออกไปอีก ในศาสนาอื่นๆ ก็มีแยกเป็นลัทธินิกายต่างๆ เหมือนกัน

การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา มิใช่อยู่ที่การพยายามเพื่อรวมนิกายสงฆ์ แต่อยู่ที่การพยายามให้พระสงฆ์ทุกนิกายตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย

ส่วนการรวมกันนั้น เมื่อดีเสมอกัน หรือเสื่อมเสมอกันก็รวมกันเข้าได้เอง

ในประเทศไทย พระสงฆ์ลังกาวงศ์ได้เข้ามาหลายครั้ง เมื่อกาลล่วงไปนานก็เสื่อมหายไป ท่านผู้ต้องการฟื้นพระพุทธศาสนา คิดหาสมณวงศ์จากต้นเดิม ก็ต้องไปอาราธนามาตั้งใหม่

จนถึง**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ** เมื่อทรงผนวชทรงรับศาสนวงศ์ที่พระสงฆ์รามัญรับมาจากต้นเดิม มาประดิษฐานคณะธรรมยุติกนิกายขึ้น

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ มีพระนามฉายาเมื่อทรงผนวชว่า **วชิรญาโณ** ศาสนวงศ์ธรรมยุติกนิกายนี้จึงนับว่าเป็น **วชิรญาณวงศ์** เพราะเป็นวงศ์ที่สืบมาจากพระองค์ (เทียบ **อุบาลีวงศ์** ในศรีลังกา) **และเป็นพุทธศาสนวงศ์ เพราะเป็นศาสนวงศ์ หรือสมณวงศ์ที่สืบมาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฯ."**

๑๙.

กำเนิดวงศ์ธรรมยุต ในภาคอิสาน

ถึงแม้**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับศิษย์ของท่านคือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** จะได้ชื่อว่าเป็น**ปฐมปรมาจารย์สายพระกรรมฐาน** ก็จริง แต่ทั้งสององค์ไม่ได้เป็นผู้เริ่มต้นของคณะธรรมยุตในภาคอิสาน

ในสมัยของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** นั้น คณะสงฆ์ธรรมยุตได้ลงหลักปักฐานในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นับเป็นกำเนิดวงศ์ธรรมยุตครั้งแรกในภาคอิสาน

พระมหาเถระผู้เริ่มต้นปักหลักวงศ์ธรรมยุตสายภาคอิสาน คือ ท่านพนฺธุโล (ดี) ท่านเป็นพระชาวอุบลฯโดยกำเนิด สมควรที่ชาวอุบลฯ ทั้งหลายจะได้ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี ได้เขียนหนังสือชื่อ "วงศ์ธรรมยุตในภาคอิสาน" ท่านเริ่มต้นดังนี้ :-

"ความเป็นจริงเรื่องนี้ไม่ควรพูดหรอก เพราะใครๆ ก็รู้กันอยู่เต็มอกว่าธรรมยุตเป็นมาอย่างไร แต่ที่ข้าพเจ้าอยากจะพูด คือ **การเผยแพร่พุทธศาสนาในภาคอิสานนั้น เผยแพร่โดยการปฏิบัติกรรมฐาน** ที่ว่าเผยแพร่เพราะกรรมฐานนั้น มีคนรับรองและนับถือกันมาก

แท้จริงพุทธศาสนานี้มีปริยัติและปฏิบัติเป็นพื้นฐาน ถ้าหากปริยัติและปฏิบัติเป็นไปโดยเสมอภาคกัน ศาสนาย่อมเจริญรุ่งเรือง

มายุคหลังๆ นั้น ศาสนาได้เสื่อมโทรมลงมาก

รัชกาลที่ ๔ ท่านได้ทรงผนวชแล้วไปศึกษาปริยัติจนเข้าใจแจ่มแจ้งว่า พระเราปฏิบัติอยู่นี้ไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย จึงได้ริเริ่มตั้งวงศ์ธรรมยุตขึ้น แล้วท่านก็นำศึกษาและปฏิบัติควบคู่กันไป จนเป็นเหตุให้คนนับถือขึ้นมาก แม้ตัวท่านเองก็เคยเสด็จเที่ยวรุกขมูล ส่วนปริยัติท่านก็ศึกษาจนถึงได้ประโยค ๕"

หลวงปู่เทสก์ ได้เล่าถึงการตั้งวงศ์ธรรมยุตในภาคอิสานว่า :-

"วงศ์ธรรมยุตสายภาคอิสาน คือ **ท่านพนฺธุโล (ดี)** ก็เป็นสหธรรมิกของ**พระองค์ท่าน** องค์หนึ่ง แต่น่าเสียดายไม่ทราบว่าท่านมีภูมิลำเนาอยู่ไหน ประวัติความเป็นมาของท่านอย่างไร จึงได้มาอยู่**วัดสุปัฏน์** อุบลราชธานี นี้

ข้าพเจ้ามีโอกาสศึกษาหาประวัติของท่าน ได้ทราบว่าก่อนที่จะมาอุบลราชธานีนี้ **เจ้าเมืองอุบลฯ** ได้ลงไปราชการในกรุงเทพฯ ไปเห็นเข้าเกิดศรัทธาเลื่อมใสในคณะธรรมยุตจึงได้ขออนุมัติจากพระเจ้าแผ่นดิน **รัชกาลที่ ๔** ขอให้ได้โปรดให้วงศ์ธรรมยุตไปตั้งที่เมืองอุบลฯ

ตอนนั้น**รัชกาลที่ ๔** สึกออกไปเสวยราชย์แล้ว ยังเหลือแต่สหธรรมิกของท่าน จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้**พระพนฺธุโล (ดี)** ขึ้นมาอยู่เมืองอุบลฯ ตามคำขอร้องของเจ้าเมืองอุบลฯ

แล้วทรงพระราชดำรัสว่า **จงรักษาให้ดีนะ อย่าให้มีอันตราย**

เจ้าเมืองรับใส่เกล้าใส่กระหม่อม แล้วก็อาราธนานำขึ้นมาเมืองอุบลฯ ตั้งวงศ์ธรรมยุตขึ้นที่**วัดสุปัฏน์** ตำบลในเมือง

วัดสุปัฏน์ นี้ เดิมทีเข้าใจว่าเป็นป่า แล้วมาตั้งวัดลงที่นั่น เพราะลักษณะก็คล้ายๆ กับเป็นวัดป่า ข้าพเจ้าไม่ได้ถามคนเฒ่าคนแก่ว่าวัดตั้งมาได้อย่างไร

เรื่องทั้งหมดที่เล่ามานี้ก็เป็นเรื่องคนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟัง เมื่อตั้งวงศ์ธรรมยุตแล้ว ก็ไม่ทราบอีกด้วยว่าท่านพระราชทานให้เป็นอุปัชฌาย์มาด้วยหรือเปล่าก็ไม่ทราบ"

จากการค้นคว้าของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ได้เขียนเรื่องเดียวกัน ดังนี้ :-

"มีพระมหาเถระเมืองอุบลฯ รูปหนึ่ง ซึ่งเป็น**ปูราณสหธรรมิก** (ร่วมปฏิบัติธรรมกันมาแต่เริ่มแรก) ใน**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ของจักรีวงศ์** เมื่อครั้งที่พระองค์ยังทรงผนวชอยู่ที่**วัดสมอราย (วัดราชาธิวาส)**

พระมหาเถระรูปนั้นมีนามว่า **พนฺธุโล (ดี)** หรือ **ญาท่านพันธุละ** ท่านเป็นชาวบ้านหนองไหล อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

หลังจากอุปสมบทแล้ว ท่านไปอยู่**วัดเหนือ** ในเมืองอุบลราชธานี ต่อมาได้เดินทางไปศึกษาหาความรู้ ณ เมืองหลวง กรุงเทพมหานคร ที่**สำนักวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์** แล้วเข้ารับ**ทัฬหีกรรม** (บวชใหม่ อ่านออกเสียงตามสำเนียงมคธว่า ทัล - ฬี่ - กำ) ตาม**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ วัดราชาธิวาส** นับว่าเป็น **พระธรรมยุตรุ่นแรกของภาคอิสาน"**

๒๐.

ท่านพนฺธุโล (ดี)

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี ได้เล่าถึง **ท่านพนฺธุโล (ดี)** พระมหาเถระผู้แรกตั้งวงศ์ธรรมยุตในภาคอิสาน ดังนี้

"คนเก่าคนแก่เล่าให้ผู้เขียน **(หลวงปู่เทสก์)** ฟังว่าท่านเรียนหนังสือเก่งมาก ขนาดเอามะพร้าวแห้งมาหนุนหัว พอหัวตกจากมะพร้าวก็ตื่นและจุดธูปจีนส่องหนังสือ ท่องบ่นหนังสือต่อไปอีก

เรียนจนไม่มีใครสอนได้ในเมืองอุบลฯ แล้วท่านเสาะแสวงหาเรียนจนกระทั่งถึงกรุงเทพฯ ไปพัก**วัดคอกหมู** หรือ วัดอะไรก็ไม่ทราบ นอกกรุงเทพฯ แล้วเรียนหนังสือ ณ ที่นั้น

สมัยนั้น พระกรุงเทพฯ คำมาก็เตะตะกร้อสนุกสนานกัน ส่วนท่านมีแต่ตั้งหน้าตั้งตาเรียนถ่ายเดียว เรียนได้เท่าไรก็จารใส่ใบลานไว้ เพื่อจะเอาไปเผยแพร่เมืองอุบลฯ ต่อไป

พวกพระเหล่านั้นเตะตะกร้อไปๆ มาๆ ตะกร้อไปตกที่หน้าท่าน เขาบอกว่า**ไอ้ลาว ส่งตะกร้อให้ซิ** ท่านอุตส่าห์เอาตะกร้อไปส่งให้เขาแล้วก็กลับมาจารหนังสืออีกต่อไป อุตส่าห์ตั้งหน้าหลับหูหลับตาเรียนต่อไป เพราะไม่มีใครฝาก ญาติพี่น้องก็ไม่มีอีกด้วย

เรียน ณ ที่นั้นจนกระทั่งไม่มีใครสอนได้ ด้วยความวิริยะพากเพียร เขาเห็นดีเห็นชอบจึงได้ส่งเข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ...

ไม่ทราบว่าท่านเรียนได้ประโยคไหน แต่ด้านปฏิบัติท่านเป็นเยียมองค์หนึ่ง เหตุนั้น **พระจอมเกล้าฯ** จึงได้บัญชาให้ท่านไปเมืองอุบลฯ ตั้งวงศ์ธรรมยุตองค์แรก และการกลับไปเมืองอุบลฯ ครั้งนั้น ได้มีการรับแห่กันเหมือนกับเจ้าเข้าเมือง เห็นจะเป็นเพราะเหตุนี้กระมัง ชาวเมืองอุบลฯ จึงมักกล่าว (เรียกขาน) พระผู้ใหญ่ว่า **ท่านเจ้าท่านนาย** สืบมาจนกระทั่งบัดนี้"

เกี่ยวกับข้อวัตรปฏิบัติของ**ท่านพนฺธุโล (ดี)** นั้น **หลวงปู่เทสก์** กรุณาเล่าดังนี้ :-

"ท่านเป็นองค์แรกที่มาตั้งวงศ์ธรรมยุตที่เมืองอุบลฯ ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตรงตามธรรมวินัยโดยแท้ ท่านไม่ได้เที่ยวรุกขมูล แต่ธุดงควัตรท่านก็รักษาไว้ได้ตามสมควรแก่ภาวะสถานที่ คืออยู่วัดเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ไหว้พระสวดมนต์ แล้วนั่งสมาธิกันอีกที นั้นเป็นวิธีนั่งหมู่ แต่อยู่กุฏิแล้วก็ทำเฉพาะตนเอง ท่านบริหารหมู่คณะพร้อมทั้งการปฏิบัติไปด้วย

การตีระฆังของวัดธรรมยุต ซึ่งตี ๔ แล้วจะต้องตีทุกวันเป็นระเบียบของท่านที่ตั้งไว้แต่โน้น ธรรมยุตภาคอิสานจึงต้องรักษาสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้

หมายความว่า ตี ๔ จะต้องลุกขึ้นมาทำวัตรสวดมนต์พร้อมๆ กันทุกองค์ พอหลังจากนั้นแล้วก็นั่งสมาธิภาวนา ต่อนั้นไปใครจะท่องบ่นสวดมนต์อะไรก็ตามใจ

การตั้งวงศ์ธรรมยุตเมืองอุบลฯ นี้ มีอุปสรรคมาก เพราะพระท้องถิ่นไม่เคยปฏิบัติตามธรรมวินัย เห็นธรรมยุตปฏิบัติเข้าก็หาว่าเป็นป่าเถื่อนและเป็นสัตว์จำพวกหนึ่งเท่านั้น

ท่านพนฺธุโล (ดี)

แต่อาศัยท่านวางอุเบกขา เห็นว่าทำหน้าที่พุทธศาสนาที่ดีแล้ว สิ่งภายนอกก็วางเฉยลงได้ ใครจะว่าอะไรทำอะไรก็ตามใจ นานหนักเข้าก็ค่อยดีขึ้น เพราะคนด้วยกัน พูดภาษาปรับปรุงความเข้าใจกันได้

ท่านพนฺธุโล นี้ เมื่อขึ้นไปเมืองอุบลฯ แล้วได้เผยแพร่วงศ์ธรรมยุต แต่เฉพาะในเมืองได้ไม่กี่วัด พอหมดอายุ **ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** สืบต่อมา"

๒๑.

วัดสุปัฏน์ : วัดธรรมยุต วัดแรกของอิสาน

การตั้งวัดธรรมยุตครั้งแรกในจังหวัดอุบลราชธานี หรือวัดธรรมยุตวัดแรกของภาคอิสานนี้ เป็นพระราชประสงค์ของ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ที่จะตั้งรากฐานของคณะธรรมยุตในภาคอิสาน

ในปีแรกที่พระองค์ทรงครองราชย์ คือ ปี พ.ศ. ๒๓๙๔ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ **พระพรหมราชวงศา (กุทอง สุวรรณกูฏ)** เจ้าเมืองอุบลราชธานีคนที่ ๓ (พ.ศ. ๒๓๘๘ - ๒๔๐๙) อาราธนา **ท่านพนฺธุโล (ดี)** ซึ่งเป็นชาวอุบลและเป็น**ปูราณสหธรรมิก** ในพระองค์ พร้อมด้วย**ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** ให้มาสร้างวัดธรรมยุตขึ้นในอุบลฯ

ท่านพนฺธุโล (ดี) และคณะ จึงได้ทำการก่อสร้างวัดขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๓๙๔ - ๒๓๙๕ ที่ริมฝั่งแม่น้ำมูลด้านเหนืออยู่ระหว่างตัวเมืองกับ **บุ่งกาแซว**

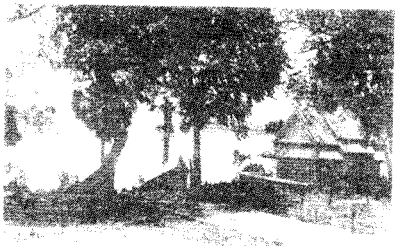
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระราชทานทุนทรัพย์เป็นเงิน ๑๐ ชั่ง (๘๐๐ บาท) พระราชทาน**เลกวัด** (ผู้ปฏิบัติรับใช้วัด) ๑๐ คน และพระราชทาน**นิตยภัต** แก่เจ้าอาวาส เดือนละ ๘ บาท

การก่อสร้างวัดเสร็จในปี พ.ศ. ๒๓๙๖ ตรงกับ รศ. ๗๒ พระราชทานนามว่า **วัดสุปัตน์** แปลว่า วัดหรืออาศรมของพระฤาษีที่ชื่อดี ภายหลังพระราชทานเปลี่ยนชื่อเป็น **วัดสุปัฏนาราม** แปลว่า **ท่าน้ำดี** เพราะวัดตั้งอยู่ในทำเลจอดเรือที่ดี

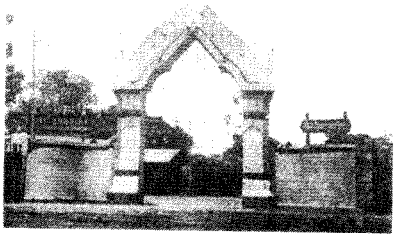
วัดสุปัฏนาราม จึงเป็นวัดธรรมยุตแห่งแรกของภาคอิสานมีท่านพนฺธุโล (ดี) เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ โปรดให้ยกฐานะขึ้นเป็นพระอาราม หลวงวรวิหาร ชั้นตรี มีนามว่า **วัดสุปัฏนารามวรวิหาร** มีพื้นที่ตามโฉนด ๒๐ ไร่ ๓๘.๓ ตารางวา

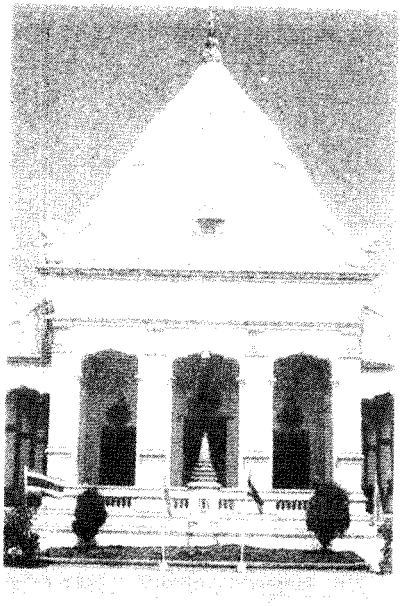
(อ้างอิงข้อมูลจากหนังสือของท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ)

ภาพถ่ายวัดสุปัฏนารามวรวิหาร
จิ๋มแม่น้ำมูล เมื่อครั้งอดีต

วัดธรรมยุตวัดแรกของภาคอีสาน

พระอุโบสถวัดสุปัฏนาราม

๒๒.

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) เป็นพระอาจารย์สายธรรมยุตองค์แรกของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล**

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) เป็นหลานของ**ท่านพนฺธุโล** (ดี) ได้รับอาราธนามาเป็นเจ้าอาวาส**วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม)** วัดธรรมยุตวัดที่ ๒ ของภาคอิสาน

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๑ ในเมืองอุบลราชธานี

ในช่วงที่**ท่านพนฺธุโล (ดี)** ไปศึกษาเล่าเรียนที่กรุงเทพฯ เมืองหลวง และเป็นสหธรรมิกใน**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** นั้น ท่านได้กลับมาเยี่ยมบ้านเกิดที่อุบลฯ ขากลับได้นำพระหลานชาย คือ **ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** เข้ากรุงเทพฯ ด้วย โดยพาเข้าถวายตัวเป็นพระศิษย์หลวง ซึ่งศิษย์หลวงเดิมมีอยู่ ๔๘ รูป

ดังนั้น **ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** จึงได้เป็น**สัทธิวิหาริก** แห่ง **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** มี**สมเด็จพระสังฆราช (สา)** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เมื่อครั้งทำญัตติกรรมเป็นธรรมยุต

ท่าน**พนฺธุโล (ดี)** องค์ปฐมแห่งพระธรรมยุตสายอิสานนี้ ได้ส่งศิษย์เข้าไปศึกษาเล่าเรียนทั้งด้านปริยัติและการอบรมวิปัสสนากรรมฐานในกรุงเทพฯ หลายรุ่น ซึ่งต่อมาพระมหาเถระเหล่านั้นได้มี

บทบาทสำคัญในการแผ่ขยายการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และการแผ่ขยายของคณะธรรมยุตไปยังที่ต่างๆ ทั่วภาคอิสาน และภาคอื่นๆ ของประเทศ

พระมหาเถระสายธรรมยุตที่**ท่านพนฺธุโล (ดี)** ส่งไปศึกษาเล่าเรียนที่กรุงเทพฯ และกลับมาสร้างความเจริญให้พระศาสนา ที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่

- **อาชญาท่านกำ คุณสมฺปนฺโน**
- **ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท)
- **พระอริยกวี** (อ่อน ธมฺมรกฺขิโต)
- **ท่านอาจารย์สีทา ชยเสโน**
- **พระศาสนดิลก** (เสน ชิตเสโน)
- **ท่านเจ้าคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (อ้วน ติสฺโส)

พระมหาเถระแต่ละองค์ล้วนแต่มีผลงานในด้านพระศาสนาที่เป็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่มาถึงพวกเราอันเป็นลูกหลานเหลนรุ่นหลัง

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี ได้เล่าถึง**ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** ดังนี้ :-

"**ท่านเทวธมฺมี** องค์นี้ ข้าพเจ้าเป็นเณรไปอยู่เมืองอุบลฯ มีคนเฒ่าคนหนึ่ง เขาตั้งให้แกเป็น**สังฆการี** แต่อาตมาก็จำชื่อแกไม่ได้ แกเล่าให้ฟังว่า **ท่านเทวธมฺมี องค์นี้ ปฏิบัติเคร่งครัดในกรรมฐานยิ่งนัก** ไปบิณฑบาตก็เอาตาลปัตรกันหน้าไป

ท่านเกิดโรคหูเป็นหนอง แมลงวันขี้ใส่เลยเกิดเป็นตัวหนอนขึ้นหนอนไชหูท่าน เขาจะควักออกก็ไม่ให้เอาออก หนอนไชอยู่จนมรณภาพ

การมรณภาพ ท่านก็นั่งขัดสมาธิสิ้นลมหายใจในอริยาบถนั้นเอง

ท่านมีเมตตามาก กลัวสัตว์อื่นจะเป็นทุกข์เพราะเหตุการกระทำของท่าน บ้านใครมี**ตัวเรือด**มากๆ ไปขอมาเลี้ยงไว้ที่นอนท่านแหละ

เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนของโลก สมทุกประการอย่างท่านเทวธมฺมี แม้กระทั่งถึงสัตว์ที่เป็น**สังเสทชะ** และ**อัณฑชะ** ซึ่งไม่รู้เดียงสาเลย ท่านก็เมตตาให้เขาได้ความสุข นับประสาอะไรแต่คนที่รู้เดียงสากัน

จิตที่มีเมตตาแล้วแผ่คลุมไปถึงสัตว์ทุกจำพวกเขาเห็นเป็นมิตรไปในที่ทุกสถาน สัตว์ที่เป็นศัตรูก็เป็นมิตร ถ้าใครคิดอิจฉาในผู้ที่มีเมตตาเช่นนั้นย่อมถึงความวินาศ เรื่องเหล่านี้ย่อมเห็นประจักษ์อยู่ทั่วไป"

น่าเสียดายที่ไม่มีการจดบันทึกประวัติของพระมหาเถระองค์นี้ไว้ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้ศึกษากัน

มีข้อมูลอีกส่วนหนึ่ง เล่าไว้ดังนี้

เมื่อตอนที่**ท่านพนฺธุโล (ดี)** ได้นำพระหลานชาย คือ **ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** เข้าถวายตัวเป็นศิษย์ของ**พระองค์ท่าน รัชกาลที่ ๔** เมื่อทรงผนวช และเป็นองค์อุปัชฌาย์

พระองค์ท่านได้ใช้เทียนส่องดูหน้า**ท่านเทวธมฺมี** เป็นเวลานาน พระองค์ท่านคงตรวจดูบุคลิกลักษณะ ซึ่งท่านเป็นพระหนุ่ม ร่างใหญ่ ใบหน้าคมคาย เป็นที่สบอัธยาศัย

พระองค์ตรัสว่า เออ! ชรัวดี คนอย่างนี้ทำไมไม่เอามาเยอะๆ

ท่านพนฺธุโล (ดี) กราบทูลว่า "หายากพระเจ้าข้า"

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) จึงได้เป็นศิษย์ หรือ สัทธิวิหาริกรุ่นแรกในพระองค์ท่านรัชกาลที่ ๔ เมื่อตอนเปลี่ยนญัตติกับคณะธรรมยุต พระองค์ท่านทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ ต่างได้อยู่ศึกษาปริยัติธรรม ปฏิบัติสมาธิภาวนา และศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีในสำนักอุปัชฌาย์จารย์

๒๓.

วัดศรีทอง

วัดศรีทอง หรือ **วัดศรีอุบลรัตนาราม** มีความสำคัญต่อ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เพราะท่านเริ่มเข้าสู่คณะธรรมยุตโดยเข้ามารับการอบรมธรรม และทำญัตติกรรมเป็นพระธรรมยุตที่วัดนี้

วัดศรีทอง สร้างโดย **พระอุปฮาด (โท)** ต้นตระกูล **ณ อุบล** ผู้เป็นบิดาของ**พระอุบลเดชประชารักษ์ (เสือ ณ อุบล)** กรมการเมืองอุบลราชธานี

พระอุปฮาด (โท) ได้มีจิตศรัทธายกที่สวน เนื้อที่ ๓๐ ไร่เศษ สร้างขึ้นเป็นวัด เมื่อปีเถาะ รัตนโกสินทร์ศก ๗๔ ตรงกับปี พ.ศ. ๒๓๙๘ เป็นปีที่ ๕ แห่งรัชกาล**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔**

หลังจากที่ **ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** ได้รับอาราธนามาเป็นเจ้าอาวาส **วัดศรีทอง** ก็ได้กลายเป็นวัดธรรมยุตวัดที่สองของภาคอิสาน

ชื่อของ**วัดศรีทอง** ตั้งตามนิมิตมงคลที่เห็นเป็นแสงสว่างกระจ่างไปทั่วบริเวณสวนแห่งนี้ในขณะที่ประกอบพิธีถวายที่ดินยกให้เป็นที่สร้างวัดในพระพุทธศาสนา

หลังจากมาเป็นเจ้าอาวาสได้ ๒ ปี ท่าน**เทวธมฺมี (ม้าว)** ก็ได้สร้างพระอุโบสถขึ้น และผูกพัทธสีมาในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ และได้ให้ **ญาท่านสีทา ชยเสโน** เป็นช่างดำเนินการสร้างหอพระแก้ว เพื่อเป็นที่ประดิษฐาน **พระแก้วบุษราคัม** ซึ่งประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถในปัจจุบันนี้

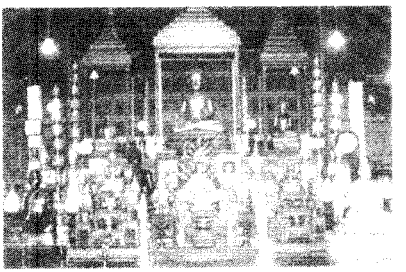
วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม)

พระแก้วบุษราคัม

วัดศรีทอง

พระประธานในศาลาการเปรียญ

พระแก้วบุษราคัม องค์นี้ ถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองอุบลฯ มาแต่โบราณ เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ชาวเมืองอุบลราชธานีต่างพร้อมใจกันประกอบพิธีสมโภชเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ากราบนมัสการ และถวายน้ำสรงขอพร เป็นประจำทุกปี

(หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้เล่าถึงความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์พระองค์นี้ ผมขอนำเสนอในตอนต่อไป)

หลังจาก**วัดศรีทอง** เป็นวัดธรรมยุตแล้วก็มีการขยายเพิ่มจำนวนวัดและภิกษุสามเณรมากขึ้นโดยลำดับ จนกระทั่งภาคอิสานมีวัดและพระเณรในคณะธรรมยุตมากกว่าทุกภาคในประเทศไทย

๒๔.

พระแก้วบุษราคัม

ก่อนจะนำเสนอเรื่องราวของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** โดยตรง ผมขอนำเรื่อง**พระแก้วบุษราคัม**พระศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ตามที่**หลวงปู่ใหญ่** ท่านเล่าให้ลูกศิษย์ฟัง นำมาให้ท่านผู้อ่านได้รับทราบก่อน

หลังจาก**ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** มาปกครอง**วัดศรีทอง**แล้วประชาชนได้หลั่งไหลไปฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม รับพระไตรสรณคมน์จากท่านเจ้าอาวาสจนแน่นขนัดทุกวัน

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ได้เล่าเรื่องมหัศจรรย์ที่**วัดศรีทอง** ให้ลูกศิษย์ฟัง และได้รับการถ่ายทอดต่อจาก **พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส** ศิษย์อุปัฏฐากใกล้ชิด ว่า ครั้งหนึ่งเวลาเย็น ซึ่งเป็นวันพระ ภายในอุโบสถวัดศรีทอง จะมีแสงขาวนวลสว่างไสวด้วยรัศมีขึ้นมาเอง และบอกว่า**อาชญาท่านเทวธมฺมี** เคยเล่าว่า เป็นเพราะเทวดามานมัสการบูชาพระแก้วบุษราคัม นั่นเอง

พระแก้วบุษราคัม ศักดิ์สิทธิ์องค์นี้ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หรือปางชนะมาร ขนาดหน้าตัก ๓ นิ้ว ตามประวัติเล่าว่า มีพระกรรมฐานรูปหนึ่งเป็นผู้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่**วัดศรีทอง**

ตามประวัติบอกว่า พระธุดงคกรรมฐาน รูปนี้ได้เที่ยวจาริกไปตามป่าเขาลำเนาไพร ท่านผ่านไปถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง สภาพเป็นภูเขาสูง เป็น**หมู่บ้านข่า** คือ **พวกชาวข่า** อาศัยอยู่

พวกชาวข่าเป็นชาวป่าที่ห่างไกลจากความเจริญ แทบจะว่ามีความเป็นอยู่เยี่ยงมนุษย์ยุคหินจริงๆ ไม่มีเสื้อผ้า ปกปิดร่างกายด้วยใบไม้และหนังสัตว์

พระธุดงค์รูปนั้นเข้าไปเพื่ออาศัยบิณฑบาต พอไปถึงหมู่บ้าน ท่านเห็นภาพที่ชวนให้เศร้าสลดมาก คือเห็นเด็กคนหนึ่งใช้เชือกผูกที่คอพระพุทธรูปแล้วลากเล่นอย่างสนุกสนานไปรอบๆ ลานบ้าน ด้วยไม่รู้ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญสูงสุดในพระพุทธศาสนา

พระท่านตรงไปพูดจาขอสิ่งอันเป็นมงคลนั้นจากเด็ก เด็กไม่เคยเห็นพระมาก่อน จึงวิ่งหลบหาที่กำบังโดยทิ้งพระพุทธรูปไว้บนดิน

พระท่านไปหยิบพระพุทธรูปตั้งขึ้น แล้วก้มลงกราบบนพื้นดิน ๓ หน ด้วยกิริยาที่แสดงความเคารพอย่างแท้จริง

ทันใดนั้นมีผู้ชายชาวข่าสิบกว่าคน มือถืออาวุธ เข้ามารุมล้อมท่านด้วยกิริยาอาการที่พร้อมจะล่าเหยื่อ หรือต่อสู้กับศัตรู พวกเขามีทั้ง หน้าไม้ หลาว และหอก เตรียมพร้อมอย่างครบครัน

พระท่านกำหนดจิตแผ่เมตตาไปยังพวกคนเหล่านั้น ทำหน้ายิ้มแย้มแสดงความเป็นมิตร พร้อมทั้งเปิดจีวรทำท่าแสดงให้รู้ว่าท่านไม่มีอาวุธ และไม่เป็นภัยต่อพวกเขา

เมื่อพวกเขายอมรับรู้ว่าพระท่านไม่เป็นภัย จึงส่งสัญญาณขอให้ท่านตามพวกเขาไปทางหัวหน้าหมู่บ้าน เมื่อไปถึง พบว่าพวกชาวข่าเหล่านั้นให้ความเคารพและเกรงกลัวต่อหัวหน้าหมู่บ้านมาก

หัวหน้าหมู่บ้านพอจะพูดกันรู้เรื่องดีกว่าพวกลูกบ้าน พระท่านเจรจาขอพระพุทธรูปที่เด็กลากเล่น

หัวหน้าหมู่บ้านบอกว่าเขาให้ไม่ได้ กลัวผีจะโกรธเอา เพราะผีให้ของเล่นนั้นแก่เด็กมา ถ้าให้ไปเดี๋ยวผีจะโกรธและจะทำร้ายพวกเขา เขาเล่าต่อไปว่า พวกเขาได้วัตถุชิ้นนั้นมาจากในถ้ำซึ่งอยู่บนยอดเขาสูง พวกเขาเห็นเป็นของแปลก เมื่อถูกแดดจะส่องแสงเลื่อมพรายเป็นประกายสวยงาม ถ้าเอาวัตถุชิ้นนั้นไปไว้ในสวน หรือในที่ปลูกข้าว พวกนกกาไก่ป่าไม่กล้าลงกินพืชผลเป็นอันขาด แม้พวกสัตว์ใหญ่ก็ไม่กล้าเข้ามาในบริเวณนั้น และที่แปลกอีกอย่างคือ ในกลางคืนบางคืนจะส่องแสงเป็นประกายสว่างไสวขาวนวลมาก สีนวลสวยงามยิ่งกว่าพระจันทร์วันเพ็ญ พวกตนจึงเก็บเอาไว้ให้เด็กเล่น

หลังจากการเจรจาเป็นเวลานาน หัวหน้าหมู่บ้านจึงใจอ่อนและยอมมอบพระพุทธรูปองค์นั้นให้แก่พระท่าน ท่านได้นำไปมอบให้เจ้าเมืองในนครเวียงจันทน์ แล้วถูกอัญเชิญไปประดิษฐานไว้คู่กับพระแก้วมรกต

เมื่อครั้งที่ **สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑** ครั้งดำรงตำแหน่งแม่ทัพเป็น**เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก** ยกทัพไปตีนครเวียงจันทน์ แล้วได้อัญเชิญ**พระแก้วมรกต** และ**พระแก้วบุษราคัม** มายังกรุงเทพฯ และต่อมา **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ได้ทรงประทาน**พระแก้วบุษราคัม**ให้แก่**อาชญาท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** ซึ่งเป็นสัทธิวิหาริกของพระองค์ท่านให้นำมาประดิษฐานไว้ที่จังหวัดอุบลราชธานี จึงได้มาประดิษฐานในพระอุโบสถ**วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม)** ตราบเท่าทุกวันนี้

ทั้งหมดนี้สรุปมาจากบันทึกของท่าน**พระครูพิบูลธรรมภาณ (หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค)** วัดภูเขาแก้ว อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

พระแก้วบุษราคัม
พระคู่บ้านคู่เมือง อุบลราชธานี
ในอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม

เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพระแก้วบุษราคัม มีต่อไปว่า

ในปีหนึ่ง จังหวัดอุบลราชธานีเกิดภาวะวิปริตของดินฟ้าอากาศ เกิดความแห้งแล้ง ฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวนาชาวสวนไม่สามารถเพาะปลูกได้ บางทีถึงกับอดตายก็มี

ชาวบ้านได้พากันมาปรึกษาอาชญา**ท่านเทวธมฺมี** ขออาราธนาพระแก้วบุษราคัมออกแห่แหนรอบเมือง เพื่อทำพิธีขอฝนให้ชาวเมืองได้มีโอกาส **ฮดสรงน้ำ** โดยทั่วกัน

ก่อนนี้ชาวบ้านได้เคยจัดการบวงสรวงและพิธีกรรมต่างๆ มาแล้วตามความเชื่อที่ถือกันมาแต่โบราณ นับตั้งแต่พิธีพราหมณ์ พ่อมดหมอผี การเซ่นสรวงบูชายัญญ์ต่างๆ นานา ก็ไม่เป็นผล

เมื่อจัดพิธีอัญเชิญ**พระบุษราคัม** แห่รอบเมือง ชาวบ้านร้านตลาดได้พากัน **ฮดสรงน้ำอบน้ำหอม** กันแล้ว ก็เกิดเหตุอัศจรรย์เกิดฝนตกชุ่มฉ่ำอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ยังความปลาบปลื้มยินดีและเลื่อมใสศรัทธาให้กับชาวอุบลราชธานี ต่างก็กล่าวขานถึงอภินิหารของพระแก้วบุษราคัมกันมาตั้งแต่นั้น

พระแก้วบุษราคัมจึงเป็นพระมิ่งขวัญคู่บ้านคู่เมืองอุบลฯ นับตั้งแต่นั้นมาตราบเท่าปัจจุบัน ซึ่งทาง**วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม)** ได้จัดเป็นประเพณีแห่และสรงน้ำพระบุษร-คัมเป็นประจำทุกปีในวันเพ็ญเดือน ๓ สืบต่อกันมามิเคยขาด

๒๕.

การสอนของท่านเทวธมฺมี (ม้าว)

อาชญาท่านเทวธมฺมี (ม้าว) ได้ใช้**วัดศรีทอง** เป็นศูนย์กลางเผยแพร่พระธรรมคำสอนที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยให้แก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา ตลอดจนประชาชนทั่วไป

ดังนั้น ทั้งพระเณร และประชาชนจากที่ต่างๆ ต่างหลั่งไหลมาฟังเทศน์ ปฏิบัติกรรมฐาน ที่**วัดศรีทอง** กันอย่างเนืองแน่นเป็นประจำ

พระธรรมเทศนาของ**ท่านเทวธมฺมี** แตกต่างจากการสอนที่มีอยู่ในขณะนั้น คือท่านสอนให้มีเหตุมีผล อย่าเชื่ออะไรโดยไม่พิจารณาด้วยปัญญา อย่าเชื่อโดยความหลงงมงาย หลงผิดในลัทธิประเพณีบางอย่างที่ขัดต่อหลักการของพระพุทธศาสนา

ท่านสอนให้เลิกละประเพณีบางอย่างที่ขัดต่อคำสอน ให้ประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ได้แก่ การแสดงตนเข้าถึงพระไตรสรณคมน์กันใหม่ ให้ยึดเอาสามรัตนะ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึกอันเกษม ที่จะนำพาให้พ้นทุกข์

สอนให้เลิกละกินของดิบของดาย งดบริโภคเนื้อสัตว์ ๑๐ อย่าง ตามที่พระองค์ทรงห้าม ไม่กราบไหว้ศาลผีปู่ตา ให้เลิกการเซ่นไหว้บูชา

ถือผีถือสาง เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่สรณะที่พึ่งอันแท้จริง ไม่ช่วยให้คนพ้นทุกข์ได้ มันเป็นเพียงมายาหลอกให้เราหลงเชื่อ ให้งมงาย

การบวงสรวงผีอาจช่วยด้านกำลังใจได้บ้าง ถ้าหากผีดีจริงมันจะไปเป็นเปรตเวทนารอรับเครื่องเซ่นสรวงสังเวยบูชาของเราอยู่อย่างนั้นหรือ ถ้ามันดีจริง ทำไมจึงต้องเป็นอยู่อย่างอดหยากปากแห้งอยู่อย่างนั้น ทำไมไม่ไปเกิดไปขานกับเขาสักที

เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะผีก็คือความชั่ว บุคคลเคยประกอบกรรมทำชั่วร้ายเอาไว้ เมื่อตายไปจึงไปเป็นผีตกนรกหมกไหม้ พอพ้นขึ้นมาก็ยังกลายเป็นเปรตเวทนาอีก จนกว่าพวกมันจะหมดเวรหมดกรรม มีคุณงามความดีขึ้นมาใหม่ จึงจะได้กลับมาเกิดเป็นคนกับเขาได้อีก

เมื่อความเป็นมาของผีเป็นอย่างนี้ พวกเรายังจะไปนับถือพวกที่เคยทำชั่วมาแล้วเช่นนั้นหรือ ดังนั้น ผู้ที่นับถือผีก็คือผู้ที่นับถือผู้ที่ทำความชั่วนั่นเอง เมื่อตายไปต้องไปเป็นลูกน้องผี ไปอยู่กับผี คอยรอรับเครื่องสังเวยจากพวกมนุษย์

เมื่อมนุษย์ไม่นำไปให้ก็ต้องอยู่อย่างอดๆ อยากๆ ความหิวกระหายกดดันบังคับ จนทำให้ต้องเข้าสิงกายมนุษย์ หรือต้อง “ซูน” ให้เจ็บให้ป่วยเพื่อขออาหาร ให้เขาสังเวยเซ่นสรวงไปให้กิน ต้องอดอยากปากแห้งอยู่อย่างนั้น จนกว่าจะได้ไปผุดไปเกิด

ส่วนเราเป็นมนุษย์ผู้มีใจสูงแล้ว เพราะสามารถที่จะทำให้มรรคผลนิพพานให้เกิดให้มีขึ้นได้ แล้วคิดจะพากันมาหลงงมงายนับถือผีกันอยู่ทำไม

พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ นำพาพวกเราสู่อารยธรรมแนวใหม่ที่พระองค์ท่านค้นพบ ที่สมบูรณ์ด้วยเหตุผล แล้วพวกเรายังจะพากันหูหนาตาเถื่อนอยู่อีกหรือ

การนับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือการทำความดีด้วย กาย วาจา ใจ เมื่อเราทำดี ตายไปก็จะไปสู่สิ่งที่ดีคือ **สุคติ** ไม่ต้องไปเกิดทนทุกข์ทรมานเป็นเปรตเวทนาต่อไป

ท่านเทวธมฺมี ยังสอนต่อไปว่า เรื่อง **กรรม** นี้ คือพระญาณที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ในยามที่สอง ในจำนวนทั้งหมด ๔ ญาณ

กรรม คือการกระทำประกอบด้วยเจตนา ความตั้งใจ จงใจ ไม่ว่าดีหรือชั่ว กรรมนั้นจะตามสนองผู้กระทำไม่ช้าก็เร็ว ไม่ชาตินี้ก็ชาติหน้า เพราะเรา **มีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นผู้ให้ผล มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย**

ดังนั้น พวกที่ไปหลงในพิธีกรรมต่างๆ เช่น หักไม้ใส่มอ ดูหมอ สังเวย เช่นสรวงบูชา ถือฤกษ์งามยามดี วันจมวันฟู วันดีวันร้าย ถือผี ถือสาง จึงเป็นลัทธิของคนโง่เขลา ไกลจากอารยธรรม ไกลจากแสงสว่าง คือ **พระธรรม** เพราะเป็นการถือปฏิบัตินอกรีตนอกรอยของพระพุทธศาสนาไปแล้ว

เมื่อเป็นเช่นนั้นอย่าหวังเลยว่า จะทำมรรคผล นิพพาน ให้บังเกิดขึ้นได้

พวกเชื่อดวงชะตา หาว่าพระพรหมลิขิตขีดเส้นชีวิตให้เป็นไป จึงเป็นอารยธรรมของคนยุคหิน เพราะชีวิตของมนุษย์สัตว์โลกจะเป็นไปอย่างไรนั้น จะดีจะชั่ว จะสุขจะทุกข์ ก็ด้วยผลแห่งกรรมเท่านั้นที่ตามสนอง ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต

พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบเวไนยสัตว์ เหมือนกับดอกบัวสี่เหล่า บุคคลที่หลงมงายในสิ่งที่กล่าวมานี้คือเหล่าบัวที่ยังเป็นหน่อจมปลักอยู่ในโคลนตม ไกลจากแสงสว่าง ไกลจากพระพุทธศาสนามาก เป็นผู้อยู่นอกศาสนา

ศาสนา คือ**การปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ เท่านั้น** แม้ตัวจะกราบไหว้ทุกวี่ทุกวันก็ตาม พอออกจากวัดไปก็ไปไหว้ผีไหว้เจ้า สังเวยบวงสรวงศาลพระภูมิ **ไตรสรณคมน์** ก็ขาดแล้ว เศร้าหมองแล้ว การเข้าวัดก็ไม่มีความหมายอะไร

ท่านยังสอนต่อไปว่า เราแขวนพระ เราถือพระ ก็คือเราอาราธนาเอาคุณพระไตรสรณคมน์ หรือพระรัตนไตรมาไว้ในตัวเรา เพราะพระที่เราแขวนเราถือ ก็คือสัญลักษณ์คุณเครื่องของพระไตรสรณคมน์ เมื่อเราถือเอาพระไตรสรณคมน์ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระอริยสงฆ์ สรณะอันนั้นก็เต็มเปี่ยมอยู่ในตัวเรา

บุคคลที่แขวนพระห้อยพระอยู่ในคออยู่ที่ตัว เมื่อพระไตรสรณคมน์ที่ท่านสถิตย์อยู่ในวัตถุมงคลเหล่านั้น พอมนุษย์ไม่มีความเชื่อถือ ยังจะน้อมเอาคุณอันอื่นที่ไม่เป็นแก่นสารเข้าไปอีก ทั้งกินเหล้าเมายา ประพฤติผิดศีลธรรม ท่านจะอยู่ต่อไปในวัตถุมงคลนั้นได้อย่างไร

ในเมื่อ**ท่าน** ก็คือศีลธรรม ท่านก็เสด็จออกจากวัตถุ เหล็ก ทอง ปูน ดิน ว่าน เหลือเพียงเศษเหล็ก เศษทอง เศษปูน เศษดิน เศษว่านเท่านั้นเอง

เมื่อปฏิบัติไม่ถูกต้องแล้ว จะให้ท่านคุ้มครองรักษาเราได้อย่างไร ทั้งๆ ที่ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ยอมรับอยู่มิใช่หรือว่าพระเครื่อง เครื่องราง ของขลังมีอยู่จริง ฯลฯ

ภาค ๒ : บนทางเส้นใหม่

๒๖.

เข้าเป็นศิษย์ท่านเทวธมฺมี

หลังจากที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ตัดสินใจจะขอบวชตลอดชีวิต และได้สละข้าวของเงินทองที่เคยสะสมมาจนหมดสิ้นแล้ว ท่านก็ได้พยายามคิดทบทวนดูจิตดูใจของท่านเองว่า เราบวชเรียนมาก็มากกว่าสิบปีแล้ว จนสามารถท่องจำพระวินัยได้เกือบหมด แต่เหตุไฉนจิตใจของเราจึงยังมืดมนอนธกาลอย่างนี้หนอ ที่เราดำเนินมาตั้งแต่ต้นเห็นจะไม่ถูกทางแน่นอน เราจำเป็นจะต้องหาทางเดินเส้นใหม่

หลวงปู่ใหญ่ พยายามมองหาผู้รู้เพื่อชี้แนะทางเดินที่ถูกต้อง ในสมัยนั้นได้ทราบข่าวว่า **อาชญาเทวธมฺมี (ม้าว) ที่วัดศรีทอง** เป็นพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตรงต่อพระธรรมวินัย ตรงต่อมรรคผลนิพพาน

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่**พิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว ท่านจึงละทิ้งทิฏฐิความเป็น "ญาคู" ของท่าน มุ่งตรงไปยัง**วัดศรีทอง** ที่พำนักของ**อาชญาท่านเทวธมฺมี** ทันที เพื่อขอรับฟังธรรม

เมื่อไปถึง **อาชญาท่าน** ได้เทศน์อบรมสั่งสอนให้ละเลิกการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และที่ไม่ใช่หนทางของพระพุทธเจ้าที่ดำเนินมา เป็นต้นว่า การเซ่นสรวงบูชา พาเขาแต่งเสียเคราะห์เสียคาย ผูกดวง ดูดวง หาฤกษ์หายาม วันจมวันฟู เวลาดีเวลาร้าย เครื่องรางของขลัง คงกระพันชาตรี

การกระทำเหล่านี้ นอกจากเป็นการกระทำนอกลู่นอกทางห่างไกลจากมรรคผลนิพพานแล้ว ยังเป็นการมอมเมาให้ประชาชนออกนอกรีตนอกรอยของพระพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง

นอกจากนี้แล้ว **อาชญาท่าน** ยังแนะนำ**ให้เลิกละเครื่องเกี่ยวข้องในประเพณีบางอย่าง อันเป็นทางเครื่องติดโลกโลกีย์ เครื่องสั่งสมกิเลสให้พอกพูน** ซึ่งพระสงฆ์ไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว ได้แก่ การเล่นปั้งไฟ เล่นกลองแข่ง กลองเส็ง เล่นเรือแข่ง เป็นต้น

ผู้ที่ต้องการเข้าถึงมรรคผลนิพพาน จะต้องเลิกลาสิ่งดังกล่าวข้างต้นโดยเด็ดขาด และหันเข้ามาประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่แท้จริง ได้แก่การเจริญศีล สมาธิ และปัญญา ให้เต็มรอบบริบูรณ์ ซึ่งเป็นของที่ไม่วิปริตแปรผัน อันพระพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกได้เคยดำเนินมาแล้วด้วยดี

ท่านอาชญาเทวธมฺมี ได้สอนต่อไปว่า พระ คือผู้ประเสริฐผู้สละเพศจากคฤหัสถ์แล้ว จะต้องไม่เป็นผู้ขวนขวายเพื่อ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ เพราะอันนั้นมันคือเหล็กแดงของร้อนโดยแท้ นั่นเป็นเรื่องของฆราวาสญาติโยมเขาทำกัน

พระเราจะต้องรู้ จะต้องทำความเข้าใจ ด้วยพระเราเป็นที่สักการะเป็นเนื้อนาบุญของโลก **สมณะ คือผู้สงบ ผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสาร** ความทนทุกข์ทรมาน ความเจ็บความตาย ความโศกเศร้าโศกาอาดูร

ให้เบื่อหน่ายให้เห็นภัยในวัตถุเหล่านี้ พยายามทำให้สิ้นให้หมด อย่าไปยึดถือ แม้ยังไม่สิ้นไม่หมด ก็จะเป็นอุปนิสัยติดตามตนต่อไปในภายภาคหน้า

การปฏิบัติของผู้เดินทางในเส้นทางศีล สมาธิ ปัญญา คือ การปฏิบัติที่กาย วาจา ใจ ของเรานี้เอง เป็นหนทางของพระอริยเจ้า

สาวกผู้ยึดมั่นในธุดงควัตร ๑๓ คือกุลบุตรของพระตถาคตโดยแท้

ผู้พิจารณาไปนอกเหนือจากอริยสัจ คือผู้หลงทางเพราะมีดวงตาอันมืดบอด

ท่านหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ได้พิจารณาตามคำสอนของ **อาชญาท่านเทวธมฺมี** ก็เห็นจริงไปตามกระแสธรรมที่ท่านแสดง แล้วท่านรับมาลงมือปฏิบัติในทันที โดยไม่มีข้อสงสัยในคำสอนแต่อย่างใด

รูปหล่อพระวชิรญาณภิกขุเสด็จออกธุดงค์

๒๗.

พาหมู่คณะ เข้ารับการอบรมธรรม

ในระยะแรกๆ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ไปรับฟังโอวาทธรรมจาก **อาชญาท่านเทวธมฺมี** เพียงองค์เดียว แล้วนำมาพิจารณาประพฤติปฏิบัติจนเห็นจริงตาม**กระแสธรรม** ที่ได้สดับรับฟังมา และเริ่มต้นนั่งสมาธิภาวนา เดินจงกรม ตามวิธีการที่ได้รับมาอย่างจริงจัง ได้รับความสงบความเย็นใจและเห็นว่าเป็นแนวทางที่ตรงกับจริตของท่าน มีความมั่นใจในการปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้น

ต่อมา**หลวงปู่ใหญ่** ก็ได้ชักชวนสหธรรมิกที่ใกล้ชิด คือ **หลวงปู่หนู ฐิตปญฺโญ** (ภายหลังมีสมณศักดิ์ที่**พระปัญญาพิศาลเถร** เจ้าอาวาส**วัดปทุมวนาราม** เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ) และหมู่คณะที่พำนักอยู่**วัดใต้** ด้วยกันไปฟังเทศน์ที่**วัดศรีทอง**ด้วยเป็นจำนวนมาก

หลังจากที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และพระภิกษุสามเณรได้รับการอบรมธรรมจาก**อาชญาท่านเทวธมฺมี** แล้ว การประพฤติปฏิบัตินอกหนทางพระศาสนาที่เคยทำมาแบบเก่า ก็พากันเลิกหมด หันเข้ามาประพฤติปฏิบัติด้วยการเดินจงกรม ทำสมาธิภาวนา พยายามรักษาศีลให้บริสุทธิ์ เลิกการฉันเพลโดยฉันหนเดียวเป็นวัตร เป็นการปฏิบัติแนวใหม่เพื่อมุ่งตรงต่อนิพพานอย่างจริงจังมากขึ้น โดยที่ไม่เคยได้รับรู้ในเรื่องเหล่านี้มาก่อนเลย

การประพฤติปฏิบัติตนใหม่ของ**หลวงปู่เสาร์**และพรรคพวกนี้ ทำให้ญาติโยมและพระภิกษุบางพวกไม่พอใจ โดยเฉพาะเมื่อท่านเลิกเล่น**เรือแข่ง** (การแข่งเรือ) ทำให้ญาติโยมส่วนมากไม่พอใจ พากันนินทาว่าร้ายท่านต่างๆ นานา หาว่าท่านทำลายประเพณีที่ทำสืบทอดกันมานาน โดยเฉพาะเรือแข่งของวัดใต้นั้นมีชื่อเสียงมาก

เสียงนินทาว่าร้ายต่างๆ มีมากระทบท่านมากมาย แต่**หลวงปู่ใหญ่** ท่านก็เฉยเสีย ไม่ปริปากโต้ตอบใดๆ ทั้งสิ้น แต่ท่านก็ไม่ได้ขัดขวางการกระทำของคนอื่น แต่จะให้ลงมาเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงพาพระเณรและประชาชนลงแข่งเรือในนามของวัดนั้น ท่านไม่ขอยุ่งเกี่ยวด้วย

เมื่อเห็น**หลวงปู่ใหญ่** เดินจงกรม นั่งสมาธิอย่างเอาจริงเอาจัง ก็โดนเพื่อนพระด้วยกัน แม้กระทั่งพระผู้ใหญ่บางท่าน ต่างพูดเยาะเย้ยเสียดสีท่านว่า "ถ้าญาคูเสาร์ไปสวรรค์นิพพานจริงๆ ก็ขอห้อยขอแขวนหางด้วยเด้อ"

โดยนัยแห่งคำพูด ก็หมายถึงว่าถ้าหาก **หมา** สามารถไปนิพพานได้ ก็จะขอเกาะหางตามไปด้วย

แทนที่**หลวงปู่ใหญ่**จะโกรธ ท่านกลับนิ่งเฉย ทำให้เห็นว่าคำพูดเหล่านั้นไม่มีความหมายใดๆ สำหรับท่าน ท่านเพียงพูดว่า "เขามีปากให้เขาพูดไป สิ่งเหล่านี้ใครทำใครได้"

จากปฏิปทาของท่าน จะแสดงให้เห็นถึงความอดทนอย่างยอดเยี่ยมตลอดชีวิตของท่าน ไม่ว่าจะต่อสู้กับสภาพความทุกข์ลำบากในป่าเขาลำเนาไพร การต่อสู้กับกิเลสต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกๆ ต้องต่อสู้กับปากคนและการขัดขวางของคนที่ไม่เห็นด้วย ซึ่งท่านสามารถเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างด้วยความอดทนและความสงบเย็นของท่าน

๒๘.

ญัตติกรรม เป็นพระธรรมยุต

แม้การปฏิบัติธรรมในแนวใหม่ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จะได้รับความสงบเย็นและก้าวหน้าไปด้วยดี แต่ก็ยังมีอุปสรรคขวางกั้นทำให้ไม่มีความสะดวกเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะเป็นพระในสังกัดคนละนิกาย

ถึงแม้**อาชญาท่านเทวธมฺมี** จะยอมรับ**หลวงปู่ใหญ่** เป็นศิษย์และให้การอบรมสั่งสอนอย่างเต็มที่ก็ตาม เนื่องจากสังกัดคนละนิกายจึงไม่สามารถเข้าอุโบสถร่วมสังฆกรรมกันได้ นอกจากนี้ก็ไม่สามารถไปหยิบจับหรือแตะต้องของใช้ของฉันของท่านได้ ถ้าถูกต้องแล้วจะต้องประเคน (ถวาย) ใหม่เหมือนกับฆราวาสทั่วไป

อุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การพูดจาว่าร้ายและการขัดขวางจากพระในสังกัดนิกายเดิมของท่าน ที่บรรดาพระเหล่านั้นไม่เห็นด้วยกับการฉันหนเดียว การฉันในบาตร รวมทั้งการมือไวปากไวของพระเณรทั้งหลายที่เคยชินมาแต่เดิม ต้องมีการพลั้งเผลอบ่อยๆ เพราะขาดการสำรวมระวังอย่างจริงจังทำให้ต้องล่วงละเมิดวินัยของพระอยู่เสมอๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีอะไรที่มาเป็นกรอบบังคับ ทำให้ความเกียจคร้านเข้ามาครอบงำ ไม่สามารถประกอบความเพียรอย่างเต็มที่ได้

พระที่ไม่เห็นด้วยต่างพากันเป็นปรปักษ์กับท่าน แทนที่จะพากันเป็นปรปักษ์ศัตรูคู่อาฆาตกับกิเลสที่อยู่ในใจของตน ซึ่งถือเป็นงานหลักของนักบวชในพระพุทธศาสนา

ด้วยอุปสรรคทั้งหลายทั้งปวง ในที่สุด **หลวงปู่ใหญ่**และพระเณรใน**วัดใต้** ทั้งหมดได้พร้อมใจกันเข้า**ญัตติกรรม**เป็นพระธรรมยุตกันทั้งวัด เป็นการบวชครั้งที่ ๒ ณ อุโบสถ**วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม)** โดยมี**พระครูทา โชติปาโล** เป็นพระอุปัชฌาย์ และ**เจ้าอธิการสีทา ชยเสโน** เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ด้วยเหตุนี้ วัดใต้ จึงได้กลายเป็นวัดธรรมยุตตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

พระอาจารย์สีทา ชยเสโน

พระปัญญาพิศาลเถร
(พระอาจารย์หนู จิตปญฺโญ)

๒๙.

เร่งความเพียรอย่างเต็มที่

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และพระเณรใน**วัดใต้**ประกอบพิธีญัตติกรรมเป็นพระในสังกัดธรรมยุติกนิกายเรียบร้อยแล้ว ความกังวลใจที่เนื่องจากคำพูดกระทบกระเทียบเปรียบเปรยจากหมู่พวกในนิกายเดิมก็ลดลงไป สามารถปฏิบัติตามแนวทางธรรมยุตได้เต็มที่ ไม่ต้องคอยเกรงอกเกรงใจหรือกล้าๆ กลัวๆ ต่อไปอีก

ในการประกอบความเพียรนั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และคณะต่างพากันรีบเร่งโดยไม่นิ่งนอนใจ เวลาที่ผ่านไปทุกขณะเป็นเวลาแห่งชีวิต คนเราจะตายในวินาทีใดก็ได้ ท่านจึงไม่ประมาท ตั้งตัวเป็นศัตรูคู่อาฆาตกับความเกียจคร้านโดยไม่เห็นแก่นอน ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง ไม่เห็นแก่ลาภสักการะและสิ่งสรรเสริญเยินยอต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้มันเป็นหนามแหลมคมที่ทิ่มแทงสรรพสัตว์ให้ได้รับความปวดแสบสาหัสสากรรจ์มานานจนนับภพนับชาติไม่ถ้วน

หลวงปู่ใหญ่ ยึดมั่นในหลักธุดงควัตร ๑๓ โดยถือเป็นเกราะเพื่อป้องกันความหลง ความเผลอไผล ในการดำเนินบนเส้นทางแห่งศีล สมาธิ ปัญญา โดยมีการเดินจงกรม การทำสมาธิภาวนา เป็นพาหนะนำไปสู่หลักชัย คือ มรรค ผล นิพาน แดนเกษมที่ชาวพุทธปรารถนาเป็นที่สุด

ในประวัติ ไม่ว่า**หลวงปู่ใหญ่** จะไปที่ใด อยู่ที่ใด จิตใจท่านมิได้เหินห่างคลาดเคลื่อนไปจากความเพียร นับแต่ไปบิณฑบาต ปัดตาด กวาดลานวัด ขัดกระโถน เย็บผ้า ย้อมผ้า เดินไปเดินมาในวัดและนอกวัด ตลอดจนการขบฉัน ยืน เดิน นั่ง นอน ทุกอิริยาบถ จะตั้งสติกำหนดอยู่กับความเพียรทุกขณะไม่ให้คลาดเคลื่อน ไม่ยอมให้อารมณ์ภายนอกมากระทบจิตใจให้วอกแวกแส่ส่ายไปตามอารมณ์นั้น หรือไม่ยอมให้จิตปรุงแต่งไปตามอารมณ์ จิตของท่านก็ได้รับความสงบเย็นเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน แสดงพระธรรมเทศนา
ในวันเปิดพระเจดีย์หลวงปู่เสาร์ ณ วัดดอนธาตุ

๓๐.

พระครูวิเวกพุทธกิจ

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ **พระครูวิเวกพุทธกิจ** ตั้งแต่เมื่อใด ไม่มีการบันทึกไว้

เมื่อศึกษาประวัติ และข้อวัตรที่ท่านบำเพ็ญมาตลอดชีวิตจะเห็นว่า **หลวงปู่ใหญ่** เป็นผู้ชอบความสงบอย่างแท้จริง

ในบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** ได้กล่าวถึงอุปนิสัยของ **หลวงปู่ใหญ่** ดังนี้ :-

"อุปนิสัยที่แท้จริงของ**พระอาจารย์เสาร์** ท่านเป็นผู้สันโดษ ชอบความสงบ ไม่ระคนด้วยหมู่คณะ ไม่ชอบความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม

ตลอดเวลาการบำเพ็ญสมณธรรม ถ้าที่ไหนมีความวุ่นวาย จุ้นจ้าน ท่านก็จะปลีกตัวออกหนีทันที

อุปนิสัยของท่านเช่นนี้ จะเห็นได้จากการเที่ยวเพื่อบำเพ็ญเพียรและเผยแผ่สัจจธรรมของท่าน ท่านจะท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ ที่ห่างไกลผู้คน

พอไปถึงสถานที่ที่สงบสงัด เหมาะสม ตั้งหลักลงที่ไหนที่นั้นจะต้องกลายเป็นวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมทันที สถานที่ที่ท่านเคยพักบำเพ็ญเพียรจึงเกิดเป็นวัดป่าเป็นร้อยๆ แห่งในภาคอิสาน และทางฝั่งประเทศลาว

แม้การเที่ยวไป แม้จะไปเป็นหมู่คณะ แต่จะเงียบสงบเหมือนกับไม่มีพระไม่มีคนในที่นั้นเลย

ญาติโยมคนแม่คนแก่ในสถานที่ต่างๆ ที่ท่านเคยจาริกผ่านไปเล่าให้ข้าพเจ้า (หลวงพ่อโชติ) ฟังว่า เมื่อท่านเดินทางมาถึงที่ปักกลดพักมีพระเณรติดตามท่านมามากทีเดียว กระทั่งพระธุดงค์จรก็จะเที่ยวมากราบนมัสการฟังโอวาทจากท่านมิได้ขาด

ทั้งๆ ที่มาเป็นจำนวนมากๆ อย่างนั้น ก็ดูเหมือนว่าไม่มีพระอยู่เลย ในวัดเงียบสงัด ไม่มีการจับกลุ่มพูดคุย ไม่มีพระเณรเดินเพ่นพ่านให้เห็น ไม่มีการหยอกล้อแม้เสียงกระแอมไอก็ไม่มี

ต่างองค์ต่างบำเพ็ญเพียรทางจิต นั่งสมาธิภาวนาหรือเดินจงกรมในที่ของตนโดยมิได้ประมาท

เมื่อเข้าไปภายในวัด จะเห็นเพียง**พระอาจารย์**กับศิษย์อุปัฏฐากของท่านเท่านั้น พระนอกนั้นจะเข้าหาที่สงัดวิเวก ตั้งหน้าบำเพ็ญเพียรดูจิตดูใจของตน ไม่ได้มาชุมนุมพูดจากัน

วัดทั้งวัดเหมือนกับเป็นวัดร้าง จะเห็นมีพระเณรก็ในเวลาเช้าพระจะออกมาบิณฑบาต มารวมฉันภัตตาหารอีกครั้งก็ตอนเวลาเย็นพระจะออกมาปัดกวาดตาด ตักน้ำเข็นน้ำใส่โอ่งใส่ตุ่มทุกแห่ง

ในเวลาที่พระมารวมกันเช่นนี้ จึงจะเห็นพระเณรมากันเต็มไปหมด แม้กระนั้นก็ตาม ท่านจะพูดกันเท่าที่จำเป็นและพูดเพียงเบาๆ พอได้ยินระหว่างคู่สนทนาเท่านั้น ทุกท่านทุกองค์ต่างพากันสำรวมปิด**ประตูทวาร**ทั้งหมด (หู ตา จมูก ลิ้น กายใจ) อย่างเต็มที่ ทำทุกอย่างด้วยความสงบเสี่ยมระวังกายระวังใจ ไม่ให้เผลอสติออกนอกกายนอกใจตน เป็นการปฏิบัติภาวนาทุกอิริยาบถ และทุกช่วงลมหายใจเข้าออก

พระป่าท่านพยายามฝึกกันถึงขนาดนั้นจริงๆ เพราะท่านเห็นภัยในความเอิกเกริกเฮฮาสาไถย์ต่างๆ เพราะอย่างนี้เองพระธุดงคกรรมฐานท่านจึงพากันได้ดิบได้ดีในทางธรรม เป็นที่เคารพศรัทธาแก่หมู่ชนทั่วไป

บรรดาพระลูกศิษย์ที่ติดตามปฏิบัติธรรมกับ**หลวงปู่ใหญ่**ในสมัยนั้น ก็ได้แก่บูรพาจารย์สายธุดงคกรรมฐานในยุคต่อมานั้นเอง ซึ่งรวมทั้ง **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต, หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** สืบมาจนถึง **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** เป็นต้น

๓๑.

ไม่เอาเรื่องพิธีกรรม ตลอดจนไสยศาสตร์ต่างๆ

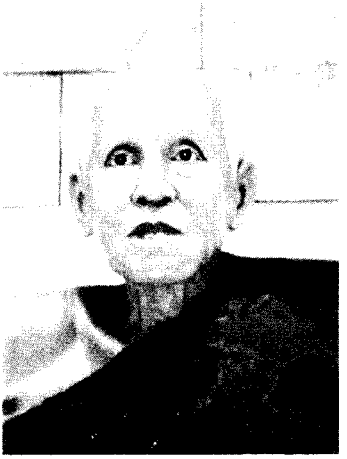
เกี่ยวกับเสียงรบกวน และความจุ้นจ้านวุ่นวายต่างๆ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์กนฺตสีโล** หรือ **พระครูวิเวกพุทธกิจ** ตามสมณศักดิ์ของท่าน ท่านได้เข้มงวดกวดขัน ไม่ยอมให้เกิดให้มีในวัดที่ท่านปกครองอยู่

เป็นต้นว่า เสียงไก่ ซึ่งสมัยนั้นคนมักนิยมเอาไปปล่อยในวัด โดยเชื่อกันว่าเป็นการเสดาะเคราะห์ เสียกรรม หรือ "โผดสัตว์" ปล่อยสัตว์ เพื่อเป็นการต่ออายุ และทำให้ตนเองหมดเคราะห์หมดโศก

นอกจากนี้ก็ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมต่างๆ เช่น การต่อหลักปีค้ำโพธิ์ (เอาไม้ไปค้ำต้นโพธิ์) ค้ำไฮ เหล่านี้เป็นพิธีกรรมที่นิยมทำกันมาแต่บรรพกาล

เรื่องต่างๆ เหล่านี้ **หลวงปู่ใหญ่** ท่านสอนไม่ให้เชื่อ ไม่ให้ทำกัน ซึ่งไม่ใช่แนวทางตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการงมงายที่ปฏิบัติต่อๆ กันมา

เกี่ยวกับการเอาไก่มาปล่อยในวัด **หลวงปู่ใหญ่** จะไม่ยอมเป็นอันขาด ท่านแนะนำให้ไปปล่อยที่อื่น แต่ญาติโยมก็ยังขัดขืนดื้อดึงเอาไปแอบปล่อยหลังวัด

พอท่านได้ยินเสียงไก่ขัน หรือส่งเสียง ท่านก็จะสั่งให้ลูกศิษย์ตามจับ แล้วเอาไปปล่อยที่อื่นไกลๆ เพราะท่านไม่ชอบเสียงและความจุ้นจ้านของมัน เนื่องจากรบกวนการประพฤติธรรมของบรรดาพระเณร

นอกจากจะเป็นไก่ป่าจริงๆ ซึ่งมันพากันมาอาศัยอยู่ตามบริเวณวัด มันอยู่อย่างธรรมชาติจริงๆ ไม่จุ้นจ้านเหมือนไก่บ้าน (ซึ่งอาจติดนิสัยบ้านมาจากคนก็ได้)

ปฏิปทาเหล่านี้เองเป็นเครื่องบ่งบอกให้เห็นว่า**หลวงปู่ใหญ่**ท่านชอบความสงบสงัดและความวิเวกอย่างแท้จริง สมกับราชทินนาม **พระครูวิเวกพุทธกิจ** ของท่าน

อุปนิสัยที่ชอบความวิเวก ไม่ระคนด้วยหมู่คณะนี้ท่านเริ่มดำเนินอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มอธิษฐานจิตเพื่อขอบวชตลอดชีวิต ต่อมาถึงการได้ฟังเทศน์จาก**อาชญาท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** การเข้าพิธีญัตติกรรมเป็นพระธรรมยุต ท่านมุ่งหน้าสู่ปฏิปทาแนวใหม่ เพื่อบำเพ็ญเพียรมุ่งสู่ความหลุดพ้นและหมดกิเลสอย่างแท้จริง

๓๒.
สลดสังเวชในกามกิเลส

วัดใต้ ที่หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พำนักจำพรรษาและเป็นสถานที่แห่งแรกที่ท่านเริ่มต้นการบำเพ็ญเพียร เป็นวัดที่อยู่นอกเมือง ยังเป็นสถานที่เงียบสงบพอประกอบความเพียรได้ดีอยู่

ต่อมาหมู่คณะก็มีมากขึ้น อารมณ์กิเลสก็มีมากเป็นเงาตามตัว ท่านจึงต้องย้ายที่ใหม่เพื่อการบำเพ็ญเพียร

ดังนั้น ทุกๆ วัน หลังจากทำภัตกิจในตอนเช้าเสร็จ **หลวงปู่ใหญ่** จะถือโอกาสหลีกเร้นจากหมู่คณะ ไปหาที่บำเพ็ญเพียรตามลำพังองค์เดียว เที่ยวไปตามป่าละเมาะด้านหน้าของวัดใต้

หลวงปู่ใหญ่ เล่าให้ศิษย์ฟังว่า สถานที่นั้นถือว่าห่างไกลจากพระ ห่างไกลจากผู้คนแล้ว ก็ยังมีพวกหนุ่มสาวแอบไปพลอดรักกัน แอบกระทำกามกิจให้ท่านได้รู้ได้เห็นอยู่อีก แสดงถึงกิเลสตัณหาและเครื่องยั่วยวนใจนั้นมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง จึงขึ้นอยู่ที่ตัวเราว่าจะหนักแน่นมั่นคงเพียงใด

ท่านเล่าให้ฟังว่า วันหนึ่ง หลังจากฉันภัตตาหารในตอนเช้าเสร็จแล้ว ท่านก็หลีกเร้นออกไปทำความเพียรดังที่เคยทำมาทุกวัน หลังจากเดินจงกรมพอประมาณแล้ว ท่านก็เข้าที่นั่งสมาธิภาวนาสงบนิ่งอยู่

ตรงที่ท่านนั่งนั้นเป็นจอมปลวกสูงใหญ่ (ทางภาคอิสานเรียก **โพนใหญ่**) ท่านนั่งสมาธิไปจนถึงเวลาบ่ายคล้อย ก็เกิดได้ยินเสียงหญิงชายกระซิบกระซาบในเชิงพลอดรักกันในบริเวณนั้น ตอนแรกท่านคิดว่าเป็นเสียงที่เกิดในนิมิต ท่านก็สงบนิ่งดูอยู่

สักพักหนึ่งท่านลืมตาขึ้น ก็เห็นภาพปรากฏขึ้นจริงต่อหน้าต่อตา มีหนุ่มสาวคู่หนึ่ง น่าจะเป็นเด็กที่เอาวัวควายมาเลี้ยง แล้วหลบมาพลอดรัก กระทำกามกิจกันอยู่ที่ตีนจอมปลวกนั้น พวกเขาไม่รู้สึกละอายแก่สิ่งใด คิดว่าคงไม่มีใครรู้เห็นการกระทำของพวกเขา

หลวงปู่ใหญ่ คงไม่อยากให้พวกเขาต้องอับอายจึงหลับตาสงบนิ่ง โดยที่พวกเขาคงไม่รู้ว่ามีคนอื่นอยู่แถวนั้นด้วย

หลวงปู่ใหญ่ เล่าว่า ทั้งภาพและการกระทำที่ท่านพบเห็นนั้นชวนให้ปลงสังเวชเป็นอย่างยิ่ง ที่เห็นมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายยังหมกอยู่ ข้องอยู่ จมอยู่ ในกิเลสวัฏฏะ ไม่อาจข้ามพ้น ต้องมืดมนต์บอดบ้าในสังสารวัฏร่ำไป

เมื่อพิจารณาจนถ้วนถี่แล้ว ท่านบอกว่าเกิดความเบื่อหน่ายในการที่ต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ร่ำไป ทำให้ท่านตั้งความปรารถนาขึ้นว่า **ถ้ายังไม่หลุดพ้น ถ้าหากยังต้องเกิดอีก จะขอเว้นจากเรื่องเพศตรงข้ามทุกภพทุกชาติไป ขอบวชอุทิศพรหมจรรย์ถวายในพระพุทธศาสนาเพื่อให้พ้นกลมายาโลกเหล่านี้ตลอดไป**

๓๓.
เกิดวัดใหม่ชื่อวัดเลียบ

บริเวณป่าละเมาะด้านหน้า**วัดใต้** ที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ปลีกจากหมู่คณะออกมาบำเพ็ญเพียรนี้ ต่อมาก็มีหมู่คณะตามมาปฏิบัติด้วย ต่างเห็นว่าเป็นที่สงบสงัดดี

บรรดาพระที่มาบำเพ็ญภาวนานั้น ได้พากันปลูกกระต๊อบหลังเล็กๆ แยกกันอยู่ตามจุดที่แต่ละองค์ถูกอัธยาศัย ต่อมาก็สร้างศาลาหอฉันขึ้นเป็นการชั่วคราว จนกระทั่งสถานที่ใหม่นี้เกิดเป็นวัดขึ้นมาในภายหลัง นั่นคือ **วัดเลียบ** และก็เป็นวัดสังกัดคณะธรรมยุตไปโดยปริยาย

ต่อมาทางเจ้าเมืองได้ตัดถนนผ่านด้านหน้า**วัดใต้** ที่ดินในบริเวณนั้นจึงกลายเป็นวัด ๒ วัด ตั้งอยู่คนละฟากถนนคือฟากหนึ่งเป็น**วัดใต้**ที่อยู่เดิม และอีกฟากหนึ่งก็เป็น**วัดเลียบ** ได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนเป็นวัดที่มีความมั่นคงและสวยงามในปัจจุบัน

วัดใต้ กับ **วัดเลียบ** จึงเป็นเสมือนวัดพี่วัดน้องที่มีถนนคั่นกลางมาเท่าทุกวัน

วัดเลียบ เมืองอุบลราชธานีแห่งนี้เอง เป็นวัดที่**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้มาถวายตัวเป็นศิษย์วัดอยู่กับ**หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** ตั้งแต่ครั้งยัง

เป็นป่า ที่พักสงฆ์ยังเป็นเพียงกุฏิกระต๊อบหลังเล็กๆ อยู่ ซึ่ง**หลวงปู่มั่น** ก็ได้บวชเป็นสามเณร และบวชเป็นพระในเวลาต่อมา

ดังนั้น วัดเลียบเมืองอุบลฯ จึงเป็นจุดเริ่มต้นในทางพระพุทธศาสนาของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่สายธุดงคกรรมฐานในยุคปัจจุบัน

สำหรับประวัติความเป็นมาของ**วัดเลียบ** ตามที่ปรากฏในประวัติวัด ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๑ (ซึ่งผมคัดลอกมาจากหนังสือของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** อีกทีหนึ่ง) มีดังนี้ :-

"เมื่อจุลศักราช ๑๒๑๐ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๙๑ ปีวอก เอกศก เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ วันพฤหัสบดี ได้ตั้งวัดเลียบมีเนื้อที่ ๙ ไร่ ๑ งาน ๓๗ ตารางวา มีสมภารอยู่นับได้ ๑๐ รูป และมี**พระอาจารย์ทิพย์เสนาแก่นทิพย์** ฉายา **ทิพฺพเสโน** เป็นหัวหน้าปกครองคณะสงฆ์ ต่อมาท่านได้มรณภาพลง สำนักสงฆ์แห่งนี้จึงร้างไป

ต่อมา **พระครูวิเวกพุทธกิจ (เสาร์ กนฺตสีโล)** ได้มาเป็นสมภาร เมื่อจุลศักราช ๑๒๕๔ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๓๕ ปีมะเส็ง เบญจศก เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ วันอังคาร พร้อมภิกษุสามเณร

ส่วนฆราวาสมี **พระอุบลการประชานุกิจ (บุญชู) พระสุระพลชยากร (อุ่น) ท้าวกรมช้าง (ทองจัน) สังฆการีจารปัจฉา สังฆการีจารเกษ** และทายกทายิกา ได้พร้อมกันมีศรัทธาสร้าง ขยายวัดออกทาง**ด้านบูรพา** กว้างได้ ๑๑ วา ยาว ๖๔ วา ๒ ศอก **ด้านอุดร** กว้าง ๑๘ วา ๒ ศอก ยาว ๕๓ วา และได้สร้างรั้วรอบวัดมีเสนาสนะ มีพัทธสีมา ๑ มีหอแจก ๑ หลัง หอฉัน ๑ หลัง มีกุฏิ ๔ หลัง โบง ๑ และได้ปลูกต้นไม้ ได้แก่

พระพุทธจอมเมือง หลวงปู่ใหญ่เสาร์
สร้างถวายรัชกาลที่ ๕
พระประธานในโบสถ์วัดเลียบ

มะพร้าว ๒๑๐ ต้น หมาก ๖๐ ต้น มะม่วง ๔๐๐ ต้น หมากมี้ (ขนุน) ๓๒๘ ต้น มะปราง ๒๕ ต้น

ต่อมา**พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** พร้อมด้วย**ท้าวสิทธิสาร** และ**เพียเมืองจัน** ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ตามพระราชโองการที่ ๘๗/๓๐๓ ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ตรงกับ ร.ศ. ๑๑๕ อันเป็นปีที่ ๒๙ ในรัชสมัยของ**พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕** มีขนาดด้านยาว ๗ วา ด้านกว้าง ๕ วา

อุโบสถหลังเดิมมีขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ก่อสร้างด้วยไม้ หลังคามุงด้วยสังกะสี ควบคุมการก่อสร้างโดย**พระอาจารย์เสาร์กนฺตสีโล**

ภายในอุโบสถประดิษฐานพระประธาน นามว่า "พระพุทธจอมเมือง" ซึ่ง **พระอาจารย์เสาร์**เป็นผู้สร้าง..."

๓๔.
ได้ศิษย์เอกชื่อว่ามั่น

มีอยู่ช่วงหนึ่ง ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๓๔ - ๒๔๓๕ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้ออกธุดงค์มาพักที่**กุดเม็ก** ซึ่งอยู่ห่างจาก**บ้านคำบง** อำเภอโขงเจียม ออกไปประมาณ ๒ กิโลเมตร

คำว่า "**กุดเม็ก** มาจากคำว่า **กุด** คือลำน้ำที่ปลายขาดห้วงเรียกปลายกุด และ **เม็ก** คือต้นสะเม็ก หรือที่เราเรียกว่า ผักเม็ก ยอดสีน้ำตาลอ่อน มีรสฝาด เอามาจิ้มกับน้ำพริก หรือกินกับลาบนั่นเอง

กุดเม็ก เป็นป่าร่มรื่นอยู่ติดกับ**ลำห้วยยาง** ที่ไหลลงมาจาก**ภูหล่น** มีน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดปี แม้ปัจจุบันนี้ชาวบ้านคำบงและหมู่บ้านใกล้เคียงยังได้อาศัยน้ำที่นี่ดื่มกินยามขาดแคลนในหน้าแล้ง

ข้อมูลนี้ได้จากหนังสือของ**ท่านพระครูกมลภาวนากร** เจ้าอาวาส**วัดภูหล่น** ซึ่งท่านได้บรรยายต่อไปว่า กุดเม็กนี้ยังเป็นป่าร่มรื่นดีอยู่ในปัจจุบัน เพราะ**ชาวบ้านคำบง**ได้เห็นความสำคัญของสถานที่ของพระบูรพาจารย์ จึงได้ร่วมกันอนุรักษ์สถานที่แห่งนี้ไว้

สมัยที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** มาพักบำเพ็ญเพียรอยู่นั้น **กุดเม็ก** ยังเป็นป่ารกชัฏไปตลอดแนวของ**ลำห้วยยาง** ผู้เฒ่าเล่าให้ฟังว่าพอถึงตอนกลางคืน แถวนั้นดูแสนเปลี่ยวยิ่งนัก ไม่มีใครกล้าเดินเข้าไปหา**หลวงปู่ใหญ่** คนเดียว ต้องไปกันหลายๆ คน

ท่าน**พระครูกมลภานากร** ได้ให้ข้อสังเกตโดยส่วนตัวของท่านว่า "**ท่านหลวงปู่เสาร์** ท่านชอบไปพักที่เป็นสัปปายะ ใกล้ๆ ลำห้วยลำน้ำเสมอ เช่น ที่**กุดน้ำใส** เขตอำเภอพิบูลมังสาหาร มีส่วนคล้ายคลึงมากกับสถานที่**กุดเม็ก** คืออยู่ใกล้ลำห้วยเหมือนกัน ยิ่งเป็น**วัดดอนธาตุ** บ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร ที่ท่านอยู่จำพรรษาหลายปีนั้นเป็นเกาะดอนตั้งอยู่กลางลำน้ำมูลเลยทีเดียว อากาศร่มรื่นเย็นสบายดี"

ที่เอ่ยถึง**บ้านคำบง** ข้างต้น พวกเราคงจำได้ใช่ไหมครับว่าเป็น **บ้านเกิดของพระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่สายพระป่าในปัจจุบัน

หลวงปู่มั่น ท่านเคยบรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๕ ปี ซึ่งตรงกับปีระกา พ.ศ. ๒๔๒๘ ที่โบสถ์**วัดคำบง** โดยมี **ญาท่านโครต บ้านตุงลุงกลาง** ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านคำบงประมาณ ๓ กม. เป็นบรรพชาจารย์ของท่าน

หลวงปู่มั่น บวชเณรอยู่ได้ ๒ พรรษา เมื่อท่านอายุได้ ๑๗ ปี จึงได้ลาสิกขาเพื่อออกไปช่วยงานทางบ้านตามคำขอของบิดา

หลวงปู่มั่น เมื่อวัยหนุ่ม นอกจากจะมีความขยันขันแข็งในการงานแล้ว ท่านยังเป็น**หมอลำฝีปากดี** ของหมู่บ้านด้วย ซึ่งเล่ากันว่าท่านสามารถลำเดินนิทานพื้นเมืองอิสานได้ไพเราะจับใจผู้ฟังมาก ถึงกับผู้เฒ่าผู้แก่นั่งฟังด้วยน้ำตาซึมไปเลย

ในหนังสือของ**พระครูกมลภาวนากร** เขียนไว้ดังนี้

"ผู้เล่าประวัติ เล่าว่า **หลวงปู่มั่น** (ตอนเป็นฆราวาสอยู่) **พบกับหลวงปู่เสาร์ครั้งแรกที่กุดเม็ก** และได้มอบตัวเป็นศิษย์ **หลวงปู่เสาร์**ได้ขอเอา**หลวงปู่มั่น**ไปบวชจากโยมพ่อแม่ของท่าน ในสถาน

ที่**กุดเม็ก** นี้เอง ผู้เล่าเล่าว่า**หลวงปู่มั่น** เทียวเข้าเทียวออกเป็นประจำ บางคืนก็ไม่กลับเข้าไปนอนที่บ้าน อยู่ฝึกสมาธิกัมมัฏฐานและเพื่ออุปัฏฐากรับใช้ท่านอาจารย์"

ท่านพระครูกมลฯ ได้บันทึกคำบอกเล่าเป็นภาษาอิสานว่า "เผิ่นนั่นแหล่ว เทียวเข้าเทียวออกดู่กว่าหมู่ ล้างบาตร เช็ดบาตร ต้มน้ำร้อนน้ำอุ่น รับเคนสิ่งของเผิ่นประจำ ฮอดบ่เข้าเมือนอนเฮือน เผิ่นว่าอยู่นั่งหัดกรรมฐาน... กะ**หลวงปู่เสาร์** นั่นแหล่วชวนเอาเผิ่นไปบวชนำ เผิ่นว่า **โตไปบวชกับเฮาเนอ**" และเล่าต่อว่า **ท่านหลวงปู่เสาร์** ได้ขอเอา**หลวงปู่มั่น** กับโยมพ่อโยมแม่ของท่านไปบวชที่**กุดเม็ก** นี้เอง

ผมขออาสาถอดรหัสออกเป็นภาษาไทยกลาง ความว่า "ก็ท่าน (หลวงปู่มั่น) นั่นแหละ เทียวเข้าเทียวออกบ่อยกว่าคนอื่น ล้างบาตร เช็ดบาตร ต้มน้ำร้อนน้ำอุ่น คอยประเคนสิ่งของท่านเป็นประจำ ถึงขนาดไม่กลับไปนอนที่บ้าน ท่านว่าอยู่นั่งหัดกรรมฐาน... และก็**หลวงปู่เสาร์** เองเป็นผู้ชวนให้ท่านบวช ท่านชวนว่า **ไปบวชกับเรา เน๊าะ !**"

(ที่แปลมานี้ เพื่อยืนยันกับท่านผู้อ่านว่าผมก็ฮู้ภาษาอิสานคือกัน เด้!)

และ.. ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** บวชเป็นพระได้ ๑๔ พรรษา ก็ได้นำศิษย์เอกจาก**บ้านคำบง** ที่ชื่อว่า **มั่น แก่นแก้ว** เข้ารับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในคณะธรรมยุต ณ **วัดศรีทอง** (วัดศรีอุบลรัตนาราม) โดยมี**พระอริยกวี (อ่อน ธมฺมรกฺขิโต)** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระครูสีทา ชยเสโน** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ **พระครูประจักษ์อุบลคุณ (สุย)** เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ได้รับสมณฉายาว่า **ภูริทตฺโต**

หลังจากอุปสมบทแล้ว **หลวงปู่มั่น** ก็ได้ไปพำนักฝึกอบรมด้านสมถะและวิปัสสนากรรมฐานอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่**วัดเลียบ** ในเมืองอุบลฯ นั่นเอง

ความใกล้ชิดผูกพันระหว่าง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ผู้เป็นอาจารย์กับ **หลวงปู่มั่น** ผู้เป็นศิษย์ มีความลึกซึ้งเช่นไร ผมเชื่อว่าท่านผู้อ่านส่วนใหญ่คงได้รับทราบจากหนังสือของ**ท่านหลวงตาพระมหาบัวญาณสมฺปนฺโน** กันมาแล้วนะครับ

อ้อ! ผมไปเจอเกร็ดอีกตอนหนึ่งว่า **หลวงปู่มั่นเกือบจะไม่ได้บวชในตอนนั้น พระอุปัชฌาย์จะไม่บวชให้**

ท่านพระครูกมลภาวนากร บันทึกคำบอกเล่าอีกตอนหนึ่งว่า

"ท่านอาจารย์ใหญ่ที่อยู่เมืองอุบลฯ (หมายถึงหลวงปู่เสาร์) สั่งลงมาว่า **ให้นำผู้ชื่อมั่นขึ้นไปบวช** ท่าน (หลวงปู่มั่น) จึงได้ขึ้นไปพร้อมกับคณะญาติพี่น้องของท่าน"

ท่านผู้เล่า ย้ำเป็นภาษาอิสานว่า "หั่งสิแม่นตัวของเป็นอาจารย์ของเผิ่น เผิ่นถือเป็นอาจารย์ เผิ่นสั่งมาอีกว่า**ให้เอาผู้ลำหม่วนๆ นั่นเลอขึ้นมาบวช**"

หลวงปู่ใหญ่ ท่านบอกว่า **ให้เอาคนที่ลำสนุกๆ** (เก่งๆ) **นั่นแหละขึ้นมาบวชกับท่าน**

เล่ากันว่าหลวงปู่มั่น สมัยเป็นหนุ่มท่านเป็นหมอลำ ลำเดินนิทานพื้นเมืองอิสานได้ไพเราะและกินใจมาก ผู้เฒ่าผู้แก่ฟังแล้วถึงกับน้ำตาไหล และ**การเป็นหมอลำที่เก่งนี้เองเป็นสาเหตุที่ทำให้ท่านเกือบไม่ได้บวชในครั้งนั้น**

เรื่องมีอยู่ว่า ในตอนกลางคืนก่อนวันบวช ก็มีมหรสพ คือ มีหมอลำในงานบวชนั้น บังเอิญหมอลำชายไม่มา ผู้เฒ่าผู้แก่และเพื่อนๆ

ได้รบเร้าให้ท่าน (ผมเข้าใจว่าเป็น **นาค**) ขึ้นไปลำแทน ทนรบเร้าไม่ได้ ท่านจึงขึ้นไปลำเพื่อสนองตอบคำเรียกร้องนั้น

ด้วยเหตุการณ์คืนนั้นเอง "ท่านถูกอุปัชฌาย์ดุเอาจนจะไม่ยอมทำการอุปสมบทให้ และดุพวกญาติโยมที่ยุให้ท่านขึ้นไปลำด้วย จน**พระอาจารย์ของท่าน** ต้องได้เข้าไปขอขมาโทษแทน พระอุปัชฌาย์จึงยอมทำการอุปสมบทให้"

ท่านพระครูกมลภาวนากร ท่านระมัดระวังในการเขียนมาก ท่านบอกว่าที่ผู้เฒ่าผู้แก่ อายุ ๙๐ - ๑๐๐ ปีกว่า เล่าเรื่องนี้ให้ฟัง โดยใช้สรรพนามว่า **"อาจารย์ของท่าน"** เช่น "**อาจารย์ของท่าน**ได้เข้าไปขอโทษแทน" หรือ "**อาจารย์ของท่าน** สั่งลงมาจากเมืองอุบลฯ ให้เอาผู้ชื่อว่ามันขึ้นไปบวช" ฯลฯ ท่านอาวุโสที่เล่าเรื่องนี้ไม่ได้ยืนยันและ**ท่านพระครูกมลฯ** เอง ท่านก็ไม่กล้าชี้ชัดว่า เป็น**หลวงปู่เสาร์** ท่านว่า "ผู้เขียนเกรงว่าจะเป็นการล่วงเกินพระบูรพาจารย์ เพราะผู้เล่าประวัติก็ไม่ได้ยืนยันชัดเจน..."

นี่คือความระมัดระวังของพระป่า ลูกศิษย์สายหลวงปู่ใหญ่เสาร์ - หลวงปู่มั่น อะไรไม่แน่ใจ แม้เพียงเล็กน้อยท่านก็จะไม่ฝืนทำ

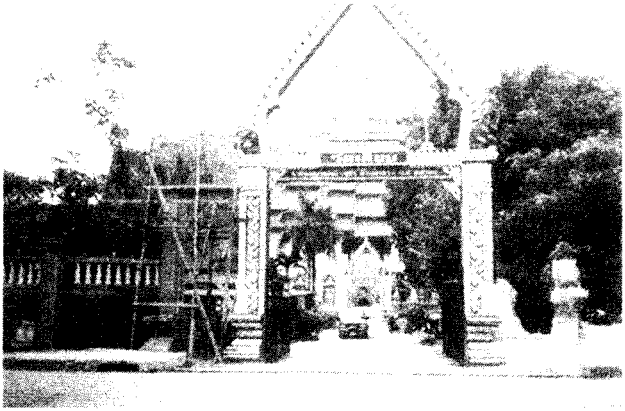
ส่วนผู้เขียนเอง (นายปฐม) ไม่มีวินัย ๒๒๗ ข้อ เหมือนกับท่าน อยากจะฟันธงลงไปว่า "**พระอาจารย์ของท่าน**" ตามที่กล่าวข้างต้นน่าจะเป็น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล นั่นเอง ท่านรักลูกศิษย์ของท่านมากถึงกับยอมขอขมาแทนลูกศิษย์ จึงได้บวชสมความตั้งใจ**

ก็ฝากให้ท่านผู้รู้ช่วยพิจารณาตรงนี้ด้วยครับ !

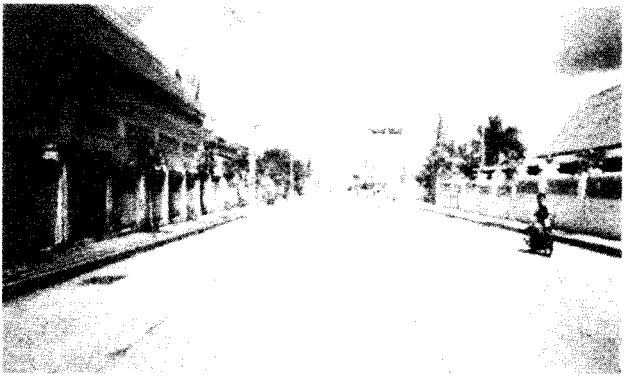
ในตอนนี้ก็ยังจบลงไม่ได้ ยังมีคำถามคาใจที่**ท่านพระครูกมลภาวนากร**ได้ถามผู้เฒ่าผู้แก่ว่า "ใครเป็นครูอาจารย์แต่งกลอนให้ท่าน (หลวงปู่มั่น) ?"

ได้รับคำตอบว่า "ท่านเรียนและค้นคว้าด้วยตัวท่านเอง เพราะเรื่องนิทานต่างๆ มีอยู่ในหนังสือใบลานและสมุดข่อยอยู่ในสมัยนั้น เช่น นิทานเรื่อง**กำพร้าไก่แก้ว ขุนทึง ขุนเทือง จำปาสี่ต้น ท้าวสุริวงศ์ ท้าวก่ำกาดำ** ซึ่งเป็นนิทานพื้นเมืองอิสานที่นิยมกันอยู่ในสมัยนั้น"

ลูกหลานคนอิสานสมัยนี้ ได้มีโอกาสรู้เรื่องนิทานพื้นบ้านดีๆ เหล่านี้ไหมหนอ? หรือว่าเรื่องซินเดอร์เรลล่า เรื่องสโนว์ไวท์ ฯลฯ จะมีคุณค่าน่ารู้มากกว่า

ซุ้มประตูวัดเลียบ

วัดเลียบ และวัดใต้อยู่คละฟากถนน

๓๕.

วัดบูรพาราม เมืองอุบลฯ

เนื่องจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ท่านชอบที่วิเวก ชอบความสงบ ไม่ระคนด้วยหมู่คณะ ซึ่งเป็นอุปนิสัยประจำองค์ท่าน

ในเวลาต่อมา ที่วัดเลียบมีศิษย์มากเข้า มีพระเณรเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ท่านจึงได้หาที่วิเวกแห่งใหม่ และท่านไปพบสถานที่แห่งหนึ่งอยู่ด้านตะวันออกของตัวเมือง ห่างจาก**วัดเลียบ** ประมาณ ๑ กิโลเมตร

สถานที่ตรงนั้นเป็นวัดเก่าแก่ ร้างมานานหลายปี มีโบสถ์หลังเล็กๆ อยู่หลังหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมมากแล้ว แต่พออาศัยเป็นที่บำเพ็ญเพียรได้ หากมีการซ่อมแซมทำความสะอาดขึ้น

ในบริเวณวัดร้างแห่งนั้นมี**ต้นหนามคอม** ขึ้นปกคลุมเต็มไปหมด ไม่มีผู้ใดที่จะย่างกรายเข้าไปในที่แห่งนั้น **หลวงปู่ใหญ่**จึงหลบจากหมู่คณะออกมาใช้ที่นั่นเป็นที่นั่งสมาธิภาวนาและเดินจงกรม แสวงความวิเวกในเวลากลางวัน พอเย็นลงก็กลับไปประกอบกิจวัตร และพักผ่อนที่**วัดเลียบ** ตามปกติ

หลวงปู่ใหญ่ หลบผู้คนไปบำเพ็ญเพียรที่โบสถ์ในวัดร้างแห่งนั้นทุกวัน ท่านมุ่งหวังที่จะให้วัดร้างแห่งนั้นถูกสร้างขึ้นมาเป็นวัดที่มีพระสงฆ์อีกแห่งหนึ่ง

หลวงปู่ใหญ่ เล่าว่า ทุกวันในตอนเช้าเวลาท่านไปถึงและตอนเย็นเวลาท่านจะกลับวัดเลียบ ท่านจะกราบพระประธานในโบสถ์ทำวัตรสวดมนต์และอธิษฐานจิต ขอให้ผู้มีฤทธิ์ดลบันดาลให้สถานที่แห่งนี้ได้เป็นวัดที่สมบูรณ์ภายในอนาคตอันใกล้นั้น

ในเวลาต่อมา**หลวงปู่ใหญ่** ได้พา**หลวงปู่มั่น** ศิษย์ของท่าน ออกแสวงวิเวก ไปภาวนาที่**บ้านภูหล่น** ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอโขงเจียม อยู่บนฝั่งแม่น้ำโขงคนละฝั่งกับประเทศลาว

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** ออกเที่ยวธุดงค์ไปทาง**ภูหล่น** ได้เพียง ๗ วัน **พระอาจารย์สีทา ชยเสโน** พระกรรมวาจาจารย์ของ**หลวงปู่ใหญ่** ก็ได้มาใช้สถานที่ที่วัดร้างแห่งนั้นเป็นที่บำเพ็ญเพียร เพราะเห็นว่าเป็นที่สงบดี

พระอาจารย์สีทา เห็นโบสถ์ร้างแห่งนั้นก็เกิดศรัทธา อยากจะบูรณะสถานที่นั้นขึ้นเป็นวัดอีกครั้งหนึ่ง

จากวันนั้นเป็นต้นมา ทุกวันที่ท่านไปบำเพ็ญเพียรที่วัดแห่งนั้น ท่านจะเอาศิษย์วัดติดตามไปด้วย ให้เอามีด พร้า จอบ เสียม ไปถางพงไม้ต่างๆ ที่ขึ้นเป็นป่ารกทึบ ทำความสะอาดและซ่อมแซมโบสถ์เพื่อให้สภาพดูดีขึ้น

พระอาจารย์สีทา พาเด็กออกไปถากถางทุกวัน ทำวันละนิดละหน่อย ส่วนตัวของท่านก็ให้เวลาตลอดทั้งวันบำเพ็ญเพียรโดยการเดินจงกรมบ้าง นั่งสมาธิภาวนาบ้าง ตามแบบฉบับของพระกรรมฐาน

อยู่มาวันหนึ่ง เวลาบ่ายคล้อยมากแล้ว **พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์** เจ้าเมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้น ได้ขี่ช้างออกตรวจรอบเมืองมาพร้อมด้วยทหาร พอมาถึงบริเวณวัดร้างนั้น ท่านข้าหลวงได้ยินเสียงคนตัดไม้ หักร้างถางพง ณ สถานที่นั้น

ด้วยความสงสัย จึงใช้ให้ทหารเข้าไปดู แล้วกลับมารายงานว่า **"ญาคูสีทา ท่านให้เด็กถางป่ารอบโบสถ์ร้าง"**

ท่านข้าหลวงใช้ให้ทหารวิ่งเข้าไปถามพระท่านอีกว่า **"ท่านญาคูจะอยู่เองหรือ?"**

ทหารกลับมารายงานตามคำของ**พระอาจารย์สีทา** ว่า **"ถ้ามีคนศรัทธาสร้างวัดให้ก็จะอยู่ ถ้าไม่มีใครสร้างให้ก็จะไม่อยู่"**

เมื่อทราบความดังนั้น ท่านเจ้าเมืองก็ไม่ได้พูดอะไร ท่านเดินทางกลับเข้าเมือง

ตกเย็น **ท่านพระอาจารย์สีทา** ก็พาเด็กเดินทางกลับวัดตามปกติ

พอรุ่งขึ้นเช้าวันใหม่ **ท่านข้าหลวงฯ** ก็สั่งให้เบิกนักโทษจากเรือนจำทั้งหมด (เรือนจำสมัยนั้นอยู่ตรงที่ตั้งสโมสรข้าราชการในปัจจุบัน) ให้ไปถากถาง และทำความสะอาดบริเวณวัดร้างจนเตียนโล่ง เหลือไว้เฉพาะต้นไม้ใหญ่

จากนั้นมาก็เริ่มต้นสร้างวัดขึ้นมาใหม่ ชื่อว่า **วัดบูรพาราม** และเป็นวัดที่มั่นคงเป็นปึกแผ่นมาจนทุกวันนี้

เป็นอันว่าการอธิษฐานจิตของท่านหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล สัมฤทธิ์ผลตามที่ท่านปรารถนาในเวลาไม่นานนัก

ต้นขนุนและต้นพิกุล
ที่หลวงปู่ใหญ่เสาร์ปลูกไว้ที่วัดเลียบ

๓๖.

หลวงปู่มั่น ต้องการลาสิกขา

คงอยู่ในราวปี พ.ศ. ๒๔๔๐ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เป็นพระบวชใหม่ อายุพรรษาราว ๔ พรรษา ขณะนั้นท่านพำนักปฏิบัติธรรมอยู่กับ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ที่วัดเลียบ** เมืองอุบลฯ ซึ่ง**หลวงปู่ใหญ่**ท่านเป็นสมภารอยู่

หลวงปู่มั่น ท่านเป็นพระหนุ่มที่เพิ่งเริ่มต้นภาวนา จิตใจของท่านคงจะยังโลดแล่นคึกคะนองตามธรรมชาติของคนวัยหนุ่มโดยทั่วไป จิตใจยังไม่สนิทแนบแน่นในทางธรรม ท่านเกิดอยากจะลาสิกขาไปครองเพศฆราวาสเป็นกำลัง สุดที่จะหักห้ามจิตใจไว้ได้

หลวงปู่มั่น จึงตัดสินใจเตรียมเสื้อผ้าและเครื่องใช้สำหรับฆราวาสไว้พร้อม รอโอกาสเหมาะ จึงได้จัดขันดอกไม้ธูปเทียนตามประเพณีเข้าไปแสดงความประสงค์จะขอลาสิกขากับ**หลวงปู่ใหญ่**

จะเป็นด้วยบุญบารมีของ**หลวงปู่มั่น** ที่จำเป็นจะต้องได้บำเพ็ญตนเป็นพุทธสาวกที่สามารถประกาศสัจธรรมได้อย่างกว้างขวาง หรือด้วยการที่หลวงปู่ใหญ่จะสามารถหยั่งรู้จิตใจและอนาคตของศิษย์ หรือด้วยองค์ประกอบทั้งสองอย่าง ก็สุดจะคาดเดา (ผมเชื่อว่า เป็นบุญ

ของพวกเราผู้เป็นศิษย์รุ่นหลานเหลนด้วย ที่จะได้มีครูบาอาจารย์ที่ประกาศสัจธรรมได้ตรงตามคำสอนของพระพุทธองค์)

เมื่อ**หลวงปู่มั่น** เข้าไปบอกความประสงค์จะขอลาสิกขา ปรากฏว่า**หลวงปู่ใหญ่** ไม่ได้กล่าวคำทัดทานเลยแม้แต่น้อย ท่านพูดด้วยน้ำเสียงสงบเย็นตามอุปนิสัยของท่านว่า

"ถ้าท่านจะลาสึกก็สึกได้ ไม่ห้ามไม่หวง แต่ผมจะขอร้องและแนะนำท่านสักอย่างว่า การที่เราได้เกิดเป็นมนุษย์ มีโอกาสได้พบพระพุทธศาสนาเช่นนี้ เป็นของยากเหลือเกิน

ฉะนั้น เมื่อเราได้ลาภอันประเสริฐ ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกิดเป็นลูกผู้ชายได้บวชครองผ้ากาสายะของพระพุทธองค์อันบริสุทธิ์เช่นนี้แล้ว ขออย่าได้ละโอกาสอันดีงามนี้ให้ล่วงเลยไปโดยปราศจากประโยชน์เลย

การได้มาบวชมาประพฤติธรรมเป็นบารมีของเรา เราอาจจะยังไม่ถึงพร้อมจึงยังไม่สามารถทำให้บรรลุถึงมรรคผลนิพพานได้ แต่ก็ช่วยอบรมบ่มนิสัยในทางที่ดีงามให้แก่เราได้พอสมควร

ในโอกาสที่ท่านจะสึกหาลาเพศออกไปนี้ ผมอยากขอร้องให้ท่านบำเพ็ญเพียรอย่างเต็มที่สัก ๗ วัน เพื่อเป็นการสร้างสมบารมีให้เกิดเป็นอุปนิสัยติดตามตนไป ไม่ว่าจะไปทำอะไรจะได้มีชีวิตที่รุ่งเรืองสดใส

ในช่วง ๗ วันก่อนสึกนี้ ขอให้ท่านปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ขยันเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ใช้ความสามารถทั้งหมดที่มีให้เต็มที่ ระมัดระวังปิดประตูทวารทั้งหมดให้เป็นศีล เป็นสมาธิ เป็นปัญญา

ใช้ความเพียรให้เต็มที่ เพราะเป็นโอกาสสุดท้ายของท่านที่จะทำ ถ้าออกไปครองเพศฆราวาสแล้วไม่สามารถประกอบความเพียร

เช่นนี้ได้ ด้วยการครองเพศฆราวาสนั้นมันวุ่นวาย ต้องต่อสู้ดิ้นรน จะหยุดนิ่งไม่ได้ โอกาสทำความเพียรของฆราวาสจึงยากแสนยาก ไม่เหมือนอยู่ในเพศบรรพชิตเช่นนี้

ในช่วง ๗ วันสุดท้ายของการเป็นพระนี้ จึงขอให้ท่านเร่งความเพียรให้เต็มที่เถิด ถือ**ธุดงควัตร ๑๓** ให้เคร่งครัดที่สุด **ฉันเอกา** เป็นวัตร ถือ**เนสัชชิก** ไม่นอนทอดกายตลอดวันคืน และ**การเข้าเยี่ยมป่าช้า เป็นต้น**

ขอให้ท่านทำตามคำขอร้องของผมอย่างเคร่งครัด เมื่อครบ ๗ วัน แล้วเราค่อยมาพูดเรื่องการลาสึกกันใหม่"

วัดบูรพา อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี

๓๗.

หลวงปู่มั่น เปลี่ยนใจไม่สึก

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** แนะนำ**หลวงปู่มั่น** ลูกศิษย์ของท่านแล้ว **หลวงปู่มั่น** ท่านมีความดีใจมาก เพราะความหวังที่จะได้สึกมาเป็นฆราวาสลอยมาอยู่แค่เอื้อม แค่ ๗ วันเท่านั้นเอง

หลวงปู่มั่น จึงตกลงรับปากกับครูอาจารย์ท่านอย่างแข็งขัน คือ **ทำความเพียรให้เต็มที่เพื่อแลกกับการสึก**

หลังจากนั้น**หลวงปู่มั่น** ก็กราบลาไปเร่งทำความเพียรอย่างเต็มที่ หวังแต่เพียงเพื่อให้เป็นอุปนิสัยปัจจัยต่อไปทั้งในภพนี้และภพหน้า ตามคำที่ท่านอาจารย์ใหญ่บอก

ส่วน**หลวงปู่ใหญ่** ท่านก็เร่งทำความเพียรของท่านอย่างไม่หยุดหย่อน คือ ทุกวัน หลังฉันภัตตาหาร ท่านจะปลีกจากหมู่คณะไปบำเพ็ญเพียรที่โบสถ์วัดร้างจนถึงเวลาเย็นจึงกลับวัดตามปกติ

เมื่อครบกำหนด ๗ วันตามสัญญา ท่านก็เรียกหา**หลวงปู่มั่น** เข้ามาพบ แล้วก็ถามความสมัครใจว่าจะสึกหรือไม่ ถ้าต้องการจะสึกก็จะสึกให้

พร้อมกันนั้น **หลวงปู่ใหญ่** ก็พูดในเชิงปรารภว่า "สมณะหรือนักบวชที่แท้จริง ต้องเป็นผู้ขวนขวายหาที่สงบเพื่อประกอบความเพียรชำระจิตใจของตนเพื่อทำให้ถึงที่สุดแห่งความทุกข์"

แล้วท่านก็บอกความประสงค์ของท่านว่า ท่านจะออกธุดงค์แสวงวิเวกไปทาง**ภูหล่น** ที่นั่นมีภูเขายาวเป็นเทือกโอบล้อมอยู่ มีถ้ำอยู่หลายแห่ง เป็นที่สงบสงัดเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา

หลวงปู่ใหญ่ บอกว่าท่านจะอยู่ที่**ภูหล่น** สักระยะหนึ่ง ต่อจากนั้นก็จะออกวิเวกไปเรื่อยๆ ไม่มีที่กำหนดหมาย สุดแต่ความพอใจและสมควรแก่สถานการณ์

หลวงปู่มั่น รู้สึกตื่นเต้นดีใจที่พระอาจารย์ของท่านบอกความประสงค์เช่นนั้น ประกอบกับช่วง ๗ วันที่ท่านเร่งประกอบความเพียรอย่างเต็มที่ ถือธุดงควัตรอย่างเคร่งครัด เกิดความมั่นใจในทางธรรมขึ้นมาก

หลวงปู่มั่น ได้พิจารณาถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต หาแก่นสารแท้จริงไม่ได้ ไปหลงยึดถือเอาสิ่งไม่เป็นแก่นสารมาเป็นสาระ จึงได้พากันเวียนว่ายตายเกิดในวัฏทุกข์อยู่ร่ำไป ไม่มีที่สิ้นสุด คิดแล้วชวนสลดสังเวชเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว ท่านจึงเลิกล้มความคิดที่จะสึกและตัดสินใจด้วยตัวท่านเองว่า จะขออยู่ปฏิบัติธรรมในเพศบรรพชิตอย่างมอบกายถวายชีวิตไม่ขอสึกอีกต่อไป

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** บอกข่าวเรื่องที่ท่านจะไป**ภูหล่น**และธุดงค์ไปเรื่อยๆ **หลวงปู่มั่น** จึงขอติดตามไปด้วย

หลวงปู่ใหญ่ ท่านอนุญาต และเห็นว่าเป็นโอกาสดีที่**หลวงปู่มั่น** จะได้ถือโอกาสแวะเยี่ยมบ้านเกิดของท่านด้วย

ตั้งแต่นั้นมาทั้งอาจารย์ และศิษย์ คือหลวงปู่ใหญ่เสาร์และหลวงปู่มั่น ก็เที่ยวจาริกธุดงค์ไปด้วยกันหลายถิ่นหลายที่เรื่อยมา

ถ้ำที่ปฏิบัติธรรมของ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น
บนภูหล่น อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี

๓๘.
ไปบำเพ็ญเพียรที่ภูหล่น

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๔๐ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้พาศิษย์ของท่าน คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ซึ่งยังเป็นพระนวกะ บวชได้ ๔ พรรษา ออกเดินธุดงค์จาก**วัดเลียบ** ในเมืองอุบลราชธานี ไปปฏิบัติภาวนาที่**ภูหล่น** ซึ่งอยู่ในเขต**อำเภอโขงเจียม** (ปัจจุบันอยู่ใน**เขตอำเภอศรีเมืองใหม่**) จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับฝั่งประเทศลาว

หลวงปู่ใหญ่ ได้พา**หลวงปู่มั่น** แวะเยี่ยมบ้านเกิดของ**หลวงปู่มั่น**ที่**บ้านคำบง** ซึ่งอยู่ห่างจาก**ภูหล่น** ประมาณ ๕ กิโลเมตร เพื่อให้โอกาสลูกศิษย์ได้เยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** และศิษย์เดินทางไปถึงบ้านคำบง บรรดาเพื่อนฝูงญาติมิตรของ**หลวงปู่มั่น** และพี่น้องชาวบ้านคำบง ต่างพากันมากราบเยี่ยมเยียน ทักทาย โอภาปราศัย และให้การอุปัฏฐากต้อนรับเป็นอย่างดี

ท่านทั้งสองพักอยู่ที่**บ้านคำบง** ช่วงระยะเวลาหนึ่ง (ในบันทึกไม่ได้บอกว่ากี่วัน) **หลวงปู่ใหญ่** เห็นว่าถ้าพักอยู่นานจะทำให้ศิษย์ของท่านฟุ้งซ่านมากขึ้น ท่านจึงออกอุบายขอร้องให้ชาวบ้านคำบงช่วยนำทางไปยัง**บ้านภูหล่น** เพื่อสำรวจหาสถานที่เหมาะสมในการภาวนา

หลวงปู่ใหญ่เสาร์กับ**หลวงปู่มั่น** ได้มาพักปักกลดที่ภูหล่นและออกสำรวจดูภูเขาหลายลูก ในที่สุดก็ได้กำหนดเอาสถานที่บนหลังเขาภูหล่นเป็นที่พักบำเพ็ญเพียร โดยจะอยู่ประจำสักระยะเวลาหนึ่งที่นานพอสมควร

ภูหล่นเป็นภูเขาที่ไม่สูงนัก ขึ้นลงก็พอดี ไม่ถึงกับลำบาก ที่โคจรบิณฑบาตก็อยู่ไม่ไกล อีกทั้งบริเวณภูหล่นนั้นอากาศดี เหมาะแก่การทำความเพียรอบรมสมาธิภาวนา

(คนไทยแต่ละภาคจะเรียกชื่อภูเขาต่างกัน ภาคอิสาน เรียก **ภู** ภาคเหนือเรียก **ดอย** ภาคกลางเรียก **เขา** และภาคใต้เรียก **ควน**)

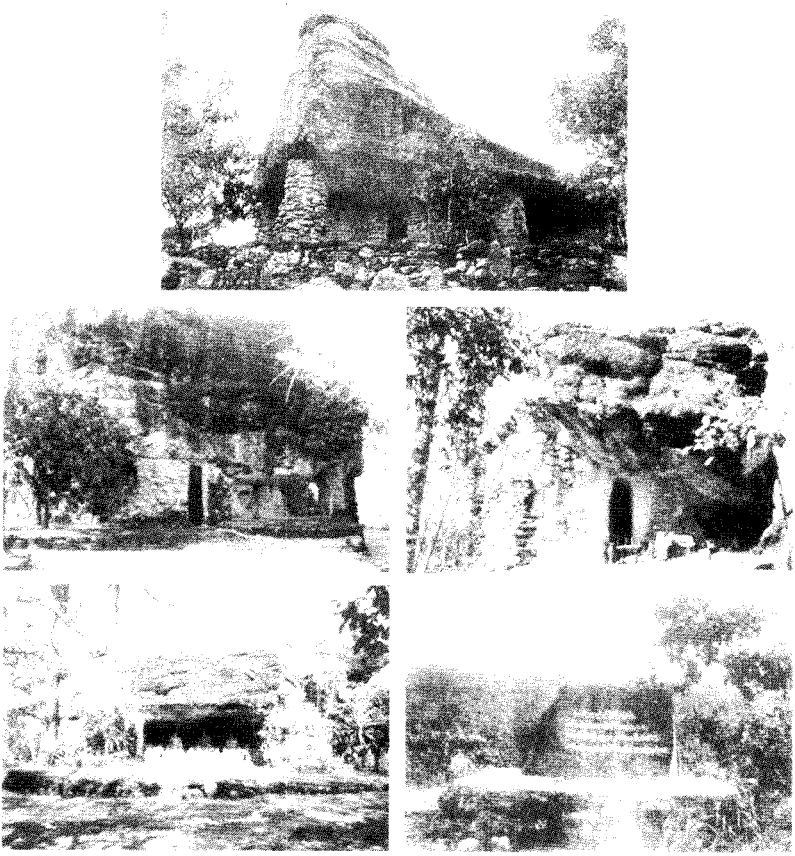
เล่ากันว่า **ภูหล่น** สมัยนั้นมีสัตว์ป่าชุกชุมมาก ตอนรุ่งเช้าเสียงนกร้องแข่งกับเสียงไก่ป่าขันกันเซ็งแซ่ พอตกตอนกลางคืนบางคืนเดือนมืด ครึ้มฟ้าครึ้มฝน ได้ยินเสียงสัตว์ป่านานาชนิด และเสียงเสือร้องคำราม บางคืนเงียบสงัดน่ากลัวมาก ต้องเข้าที่ภาวนาทั้งคืนไม่ได้หลับนอนเลย

ในบันทึกของ**ท่านพระครูกมลภาวนากร** มีดังนี้

"ผู้เล่าประวัติเล่าว่า **หลวงปู่มั่น** ท่านชอบอากาศบริเวณหลังเขา (หมายถึงบนสันเขา) ท่านนั่งสมาธิ ได้รับความสงบติดต่อกันทั้งกลางวันกลางคืน จนได้เกิดนิมิตและอุคคหนิมิตหลายสิ่งหลายอย่าง ทำให้เกิดปีติดื่มด่ำเปี่ยมล้นท้นจิตใจ อย่างที่ไม่เคยประสบความสุขสงบอันลึกล้ำเช่นครั้งนี้จากที่ไหนมาก่อน จิตใจค่อยถ่ายถอนจากความฟุ้งซ่าน

ท่านได้เข้าไปเรียนให้**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ทราบถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติ ที่ได้รับความรู้แปลกๆ ใหม่ๆ เกิดขึ้น

ท่านพระอาจารย์เสาร์กล่าวว่า "ดีแล้วท่านมั่น ท่านมาบำเพ็ญอบรมสมาธิบนสถานที่แห่งนี้เพียงเวลาไม่นาน ท่านก็ได้กำลังใจที่ตั้งมั่นในสมาธิ และได้รับผลคือเกิดปีติ ความเย็นอกเย็นใจในสถานที่แห่งนี้ **ให้ท่านพยายามรักษาความบริสุทธิ์ และกำลังสมาธิที่เกิดขึ้นนั้นอย่าให้เสื่อม เรื่องต่างๆ เกี่ยวกับญาติโยม ผมจะรับหน้าที่แทนเอง"**

ภูหล่น อำเภอศรีเมืองใหม่
จ.อุบลราชธานี

๓๙.

คำบอกเล่า จากหลวงปู่โทน

หลวงปู่โทน กนฺตสีโล เป็นศิษย์อาวุโสองค์หนึ่งของ**หลวงปู่มั่น** ขณะที่เล่าเรื่อง**ภูหล่น**นั้นท่านอายุได้ ๙๓ ปี ท่านขึ้นไปปฏิบัติธรรมที่ภูหล่นครั้งสุดท้าย เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ท่านขึ้นมาทำวัตร (สักการะ) ณ สถานที่ของพ่อแม่ครูอาจารย์ ซึ่งท่านเคยมาปฏิบัติธรรมด้วย

หลังจาก**หลวงปู่โทน** กลับลงจาก**ภูหล่น** ได้ ๕ - ๖ เดือน ก็เกิดอาพาธ และมรณภาพก่อนที่จะออกพรรษาเพียง ๑๐ วัน ที่สำนักของท่าน คือ **วัดบูรพา** บ้านสะพือ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ส่วน**ภูหล่น** ต่อมาภายหลังได้เป็นสำนักสงฆ์ และเป็น**วัดภูหล่น** โดยมี **พระครูกมลภาวนากร (หลวงพ่อสีทน กมโล)** เป็นเจ้าอาวาส และเป็นผู้บูรณะพัฒนาขึ้นมา เป็นสถานที่ที่เหมาะในการบำเพ็ญภาวนาในปัจจุบัน โดยได้รับการสนับสนุนจาก**หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม วัดป่าสนามชัย** อ.พิบูลมังสาหาร และ**พระครูพิบูลธรรมภาณ** (หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค) **วัดภูเขาแก้ว** อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

หลวงปู่โทน เล่าว่า "ภูหล่นสมัยนั้นไม่เหมือนปัจจุบันนี้หรอก สัตว์ป่ามีเทบทุกชนิด" แล้วท่านก็เปลี่ยนสำเนียงเป็น "นามื้อเช้าจั่งซี้

เสียงนกกก นกแกง นกกาเวา ฮ้องสนั่น เสียงไก่ป่าขันกันเป็นแซวๆ" นี่คือบรรยากาศ **นามมื้อเช้า** คือยามเช้า

"บางคืนเดือนมืด ครึ้มฟ้าครึ้มฝน ได้ยินเสียงสัตว์ป่าต่างๆ และเสียงเสือร้อง และเงียบสงัดน่ากลัวมาก ต้องเข้าที่ภาวนาทั้งคืน ไม่ได้นอน"

หลวงปู่โทน เล่าถึงช่วงที่ท่านมาปฏิบัติธรรมอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** เมื่อครั้งกระโน้นให้**ท่านพระครูกมลฯ** ฟังว่า "นั่น... ผมนั่งอยู่ตรงนั้น ฝูงลิง ๓๐ - ๔๐ ตัวมันมานั่งล้อมดูเรา ไม่หนีไปไหน เวลานั่งสมาธิ มันจะมานั่งล้อมเราอยู่ใกล้ๆ เราได้เข้าไปเรียนเรื่องนี้กับ**หลวงปู่มั่น** ท่านบอกว่าให้**สวดกรณีฯ** และแผ่เมตตา มันก็หนีหรอก"

(**สวดกรณีฯ** คือ **บทสวดกรณียเมตตสูตร** เป็นบทแผ่เมตตา โดยเฉพาะเวลาไปพักตามป่าตามเขา ในช่วงที่ผู้เขียนฝึกนั่งกลดเดินจงกรมใหม่ๆ เมื่อกว่า ๒๐ ปีมาแล้ว เคยกลัวผีมาก ถึงกับเวลาเข้ากลดแล้วไม่กล้าลืมตาจนตลอดคืน กลัวจะเห็นอะไรที่เราไม่อยากเห็น **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** บอกให้**สวดมนต์บทกรณียเมตตสูตร** ทำให้มั่นใจหายกลัวได้ ใครที่กลัวผีลองดูนะครับ และควรศึกษาความเป็นมาของพระสูตรบทนี้ด้วย น่าสนใจมาก มีอยู่ในบทสวดมนต์ทำวัตรทั่วไป - ปฐม)

หลวงปู่โทน เล่าต่อว่า "ตอนกลางคืน หมีมันไล่กัดกันขึ้นมาที่บนหลังภูหล่น กัดกันเอาเป็นเอาตาย ไม่ยอมไปที่อื่น และคืนหนึ่งเสือมันขึ้นมาหมอบอยู่ข้างๆ ต้นกระบก หัวทางเดินจงกรมของ**ท่านอาจารย์ใหญ่** (หลวงปู่เสาร์) แต่ตอนกลางคืนที่มันมาไม่เห็นมันนะ ตอนเช้ามาแล้วจึงเห็นรอยของมันหมอบอยู่ใกล้ๆ

ท่านหลวงปู่เสาร์ ท่านได้เล่าเรื่องนี้ให้โยมชาวบ้านที่ขึ้นมาในตอนเช้าฟัง และให้ชาวบ้านขึ้นมาช่วยขนหินขนดินก่อเป็นถ้ำ มีประตูเข้าออกเปิดปิดได้ โดยเอาดินโคลนผสมกับเศษหินเล็กๆ และฟางข้าวทำอยู่หลายวันจึงแล้วเสร็จ"

ท่านพระครูกมลฯ ถามว่า "**หลวงปู่ทั้งสอง**ท่านได้ทำด้วยหรือถ้ำนี้?"

หลวงปู่โทน : "ก็ท่านนั่นแหละเป็นผู้บอกแนะวิธีทำยกหินเผือดิน (ฉาบดินโคลน) ทำช่วยกันทั้งพระทั้งโยมนั่นแหละ ทำเสร็จยังไม่นานดินโคลนที่ฉาบทาผนังถ้ำบางแห่งยังไม่แห้งสนิทดี เสือมันขึ้นมาตอนกลางคืน

คืนนั้นครึ้มฟ้าครึ้มฝนและลมด้วย มันมาเดินวนเวียนอยู่ที่บริเวณรอบๆ ถ้ำ"

ท่านพระครูฯ : "มีผู้อยู่ในถ้ำนั้นไหม?"

หลวงปู่โทน : ก็**ท่านอาจารย์ใหญ่** (หลวงปู่เสาร์) ท่านอยู่ข้างใน (เสือ) มันเดินวนเวียนไปมาเหมือนจะหาทางเข้า และมันได้เอาเท้าตะปบที่ข้างประตูด้านซ้าย ซึ่งยังเป็นรอยติดอยู่ที่ถ้ำข้างประตูมาจนถึงทุกวันนี้"

หลวงปู่โทน เล่าต่อไปว่า "วันหนึ่ง ตอนใกล้ค่ำ ท่าน (น่าจะเป็นหลวงปู่มั่น - ปฐม) จะให้ขึ้นเขาอีกลูกหนึ่งและจะให้ไปกับท่าน แต่ไม่ได้ขึ้นไปกับท่าน...ภูเขาที่อยู่ในบริเวณแถวๆ นี้ มีหลายลูก **ท่านหลวงปู่มั่น** ท่านเที่ยวขึ้นไปบำเพ็ญสมาธิภาวนาเกือบทุกลูก ท่านเป็นคนกล้ามาก ท่านเล่าว่า **ถ้าได้ไปอยู่ในที่เปลี่ยวๆ รู้สึกได้กำลังจิตดีมากในการทำสมาธิ**

แล้วต่อมาท่าน (ทั้งสององค์) ก็ได้แยกกันที่ภูหล่น"

บันทึกของ**ท่านพระครูกมลภาวนากร** มีต่อจากนี้ว่า "ผู้เล่าประวัติ (หลวงปู่โทน) ไม่ได้ระบุให้ผู้เขียนฟังว่า **ท่านหลวงปู่เสาร์** พร้อมกับ **หลวงปู่มั่น** ท่านลงจาก**ภูหล่น** ด้วยสาเหตุอะไร? ท่านไปไหน? ปี พ.ศ. เท่าไร?

ประวัติความเป็นมาในช่วงนี้จึงได้ขาดหายไป และไม่มีโอกาสเรียนถามท่านได้อีกเลย ท่านผู้เล่าประวัติก็ได้แยกจากท่านไปด้วยเหมือนกัน

ประวัติที่ท่าน (หลวงปู่โทน) เล่าให้ผู้เขียน(พระครูกมลภาวนากร) ฟังบางตอนก็จบลงเพียงเท่านี้

แต่มีโยมผู้เฒ่าที่พอจำเหตุการณ์ได้ในตอนนั้นเล่าว่า **ท่านหลวงปู่มั่น** ได้ออกจาก**ภูหล่น** ได้เดินธุดงค์ไปกับ**อาจารย์ของท่าน** (ไป) ทางฝั่งลาว และยังได้ยืนยันว่าท่านได้อยู่จำพรรษาที่**ภูหล่น** ๒ พรรษา บางคนว่า ๔ - ๕ พรรษา บางคนว่าท่านอยู่ถึง ๖ - ๗ ปี

ส่วนผู้ที่ยืนยันฝ่ายหลัง (ท่านพระครูฯหมายถึงตัวท่านเอง - ปฐม) คิดเอาเองว่า ท่านอาจเลยมาพักที่**ภูหล่น** และได้เล่าต่อมาว่า ท่านได้นำทองของเก่าแก่หลายอย่างมาจากทางฝั่งลาว **มาหล่อเป็นพระพุทธรูปที่กุดเม็กไต้สององค์** โดย**ทำเตาหลอมเททองด้วยตัวท่านเอง** และประดิษฐานไว้ที่ **วัดบ้านคำบง** บ้านเกิดของท่าน (หลวงปู่มั่น) ซึ่งชาวบ้านคำบงและพระสงฆ์ได้เก็บรักษาไว้**จนถึงทุกวันนี้**"

ในหนังสือ **พระปรมาจารย์สายพระกัมมัฏฐาน : ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** ได้เขียนถึงเหตุการณ์ในตอนนี้ว่า

"**ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** ได้อบรมแนะนำการปฏิบัติกัมมัฏฐานแก่**ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร** จนรู้แน่ชัดว่า มีกำลัง

สมาธิพอแก่การบำเพ็ญเพียรโดยลำพังได้ **ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** จึงได้ปลีกวิเวกไปแสวงหาที่ปฏิบัติแห่งใหม่ และให้**ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร** ปฏิบัติอบรมภาวนาที่**ภูหล่น** เป็นเวลาประมาณ ๒ ปี

ต่อมา **ท่านพระอาจารย์มั่น** ได้เดินรุกขมูลร่วมกับ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ไปธุดงค์ฝั่งลาว และท่านทั้งสองได้กลับมาเยี่ยม**บ้านคำบง**อีกครั้ง พร้อมกับสร้างพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ๒ องค์ ที่ **กุดเม็ก** โดยทำเตาหลอมและหล่อพระด้วยองค์ท่านเอง"

กุดเม็ก บ้านคำบง ต.สงยาง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี
และพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ๒ องค์ ที่หลวงปู่ทั้งสองเป็นผู้สร้าง

ภาค ๓ : ธุดงค์แดนไกล

๔๐.

ออกธุดงค์ไปทางฝั่งลาว

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล กับลูกศิษย์คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่**ภูหล่น** ราว ๒ ปี

หลวงปู่ใหญ่ เห็นว่าลูกศิษย์ของท่านได้ฝึกทำความเพียรจนจิตมีกำลังกล้าแข็งพอสมควรแล้ว จึงได้พาออกธุดงค์ข้ามแม่น้ำโขงไปทางฝั่งประเทศลาว

การออกธุดงค์ครั้งนั้นอยู่ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๒ - ๒๔๔๓ ไปกัน ๓ องค์ มี **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** ซึ่งเป็นพระหนุ่ม อายุพรรษาประมาณ ๖ พรรษา และสามเณรอีก ๑ รูป

ทั้งสามองค์พากันเดินลัดเลาะไปตามป่าเขาขึ้นไปทางทิศเหนือเรื่อยไป จนไปถึง**เมืองหลวงพระบาง** นอกจากแสวงหาที่วิเวกเพื่อบำเพ็ญเพียรแล้ว **หลวงปู่ใหญ่** ยังมีความประสงค์ที่จะเสาะหาครูอาจารย์กรรมฐานที่เก่งๆ พอที่จะช่วยแนะนำการภาวนาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

หลังจากเที่ยวเสาะหาอยู่ระยะหนึ่ง ก็ไม่พบว่าจะมีใครที่สามารถให้ความรู้ด้านกรรมฐานได้ดีกว่าแนวทางที่ตัวท่านเองกับลูกศิษย์กำลังปฏิบัติอยู่ จึงตัดสินใจกลับมาทางฝั่งไทยคืน

ทั้งสามองค์เดินย้อนลงมาทาง**แขวงคำม่วน** ตลอดเส้นทางเป็นป่าดงดิบ และภูเขาเพิงผาสลับซับซ้อนเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรอย่างยิ่ง

หลวงปู่ใหญ่ พาศิษย์เดินธุดงค์ลงมาถึงเขต**เมืองท่าแขก** ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับจังหวัดนครพนมของไทย ระยะนั้นเป็นช่วงใกล้จะเข้าพรรษา จึงได้พักบำเพ็ญสมณธรรมและจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำแห่งหนึ่ง อยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านชาวป่า เรียกว่า **บ้านถ้ำ**

ภูมิประเทศแถบนั้นเป็นป่าเขาที่อุดมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด มีทั้งช้าง เสือ หมี และผีร้ายนานาประการ ตลอดจนไข้มาเลเรียก็ชุกชุม แต่เป็นที่สงบวิเวกเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรเป็นอย่างยิ่ง

ทั้งหมดนี้ได้จากบันทึกของ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร**. ซึ่งท่านได้รับการบอกเล่ามาจาก**หลวงปู่มั่น**โดยตรง ในบันทึกมีต่อไปว่า

"ในระหว่างพรรษานั้น **ท่านอาจารย์เสาร์** และสามเณรได้จับไข้มาเลเรีย มีอาการหนักบ้างเบาบ้าง ก็ไม่ถึงกับร้ายแรงจริง...

วันหนึ่งมีคณะอุบาสกอุบาสิกาได้นำผ้ามาบังสุกุล **ท่านอาจารย์เสาร์** ต้องการจะตัดจีวร เรา **(หลวงปู่มั่น)** ก็ต้องจัดทำทุกอย่างกว่าจะเย็บเสร็จ เพราะต้องเย็บด้วยมือ ใช้เวลาถึง ๗ วันจึงเสร็จ"

หลวงปู่มั่น เล่าว่า "...(จีวร) ยังไม่เสร็จดีเลย ไข้มันเกิดมาจับเอาเราเข้าให้แล้ว ทำให้เราต้องเกิดความวิตกกังวลขึ้นมา นึกในใจว่าเณรก็ไข้ อาจารย์ก็ไข้ เราก็กลับจะมาไข้เสียอีก ถ้าต่างคนต่างหนักใครเล่าจะดูแลรักษากัน ถ้าเกิดล้มตายกันเข้า ใครจะเอาใครไปทิ้งไปเผากันเล่า

เจ้ากรรมเอ๋ย อยู่ด้วยกันสามองค์ก็เจ็บป่วยไปตามๆ กัน ยิ่งกว่านั้น อาจารย์ของเรานั่นแหละจะร้อนใจมาก"

หลวงปู่มั่น เล่าให้**หลวงพ่อวิริยังค์** ฟังต่อไปว่า "...เราได้คิดมานะขึ้นมาในใจว่า บัดนี้เราไม่มีทางเลือกทางอื่นแล้ว ที่จะมาระงับเวทนานี้ได้ เพราะยาจะฉันแก้ไข้ก็ไม่มีเลย มีแต่กำลังอานุภาพแห่งภาวนานี้เท่านั้น

เรามาอยู่สถานที่นี้ก็เพื่อจะอบรมตนในทางเจริญกรรมฐานภาวนา เราจะมาคิดแส่ส่ายไปทางอื่นหาควรไม่ เราต้องเอาธรรมเป็นที่พึ่งจึงจะถูก แม้จะตายขอให้ตายด้วยการภาวนา ไม่ต้องท้อถอยอ่อนแอ จะต้องเป็นผู้กล้าหาญจึงจะจัดว่าเป็นนักพรตได้

แล้วเราก็ตัดสินใจปฏิบัติบูชาพระพุทธศาสนาด้วยข้อปฏิบัตินั้น"

แล้ว**หลวงปู่มั่น** ก็กำหนดบริกรรมว่า พุทโธ ๆ ๆ ไป จนใจเริ่มสงบเย็น ซึ่งท่านบอกว่าในขณะนั้นท่านยังไม่สันทัดในการเจริญกรรมฐานเท่าไร

"ครั้นบริกรรม พุทโธๆๆ ก็นึกถึงคำสอนของ**อาจารย์**ขึ้นมาว่ากายนี้เป็นที่อาศัยของจิตและเป็นทางเดินของจิต เปรียบเหมือนแผ่นดิน ย่อมมีทางน้อยใหญ่เป็นที่สัญจรของหมู่สัตว์ทุกหมู่เหล่า

กายนี้ก็เหมือนกัน ย่อมเป็นที่อยู่อาศัยของจิต และเป็นที่เที่ยวไปมาของจิตฉันนั้น

ถ้าจิตมามัวยึดถือกายนี้ว่าเป็นตนอยู่เมื่อใดย่อมได้รับความทุกข์ความเศร้าโศกเสียใจ มีความเดือดร้อนวุ่นวายอยู่เป็นนิตย์..."

หลวงปู่มั่น เล่าต่อไปว่า "เมื่อหมดหนทางเพราะไม่มีใครช่วยแล้ว เรานั่งสมาธิเข้าที่อยู่โดยการเสียสละกำหนดจิตแล้วทำความสงบ ทำให้เป็นหนึ่งแน่วแน่ไม่ให้ออกนอกเป็นอารมณ์ได้เลย

เพราะขณะนั้นทุกขเวทนากล้าจริงๆ พอกำหนดความเป็นหนึ่งนิ่งจริงๆ ครู่หนึ่ง **ปรากฏว่าศีรษะลั่นเปรี๊ยะปร๊ะไปหมด จนเหงื่อไหลออกมาเหมือนรดน้ำ**

เมื่อออกจากสมาธิปรากฏว่าไข้ได้หายไปราวกับปลิดทิ้ง

นี่เป็นระงับอาพาธด้วยธรรมโอสถเป็นครั้งแรกของเรา เราได้พยาบาลอาจารย์ของเราได้เต็มที่...

การเดินทางในครั้งนี้นั้น ได้เป็นเช่นนี้หลายหน บางครั้งมาเลเรียขึ้นสมองแทบเอาชีวิตไม่รอด"

หลวงปู่ใหญ่ ท่านเห็นว่า การจะเดินธุดงค์ในถิ่นทุรกันดารเช่นนั้นต่อไปคงจะไม่เป็นผลดี พอออกพรรษาแล้วท่านก็พาศิษย์เดินทางกลับประเทศไทย

๔๑.

ป้างหย่อนเกิดจากแรงพยาบาทของหญิง

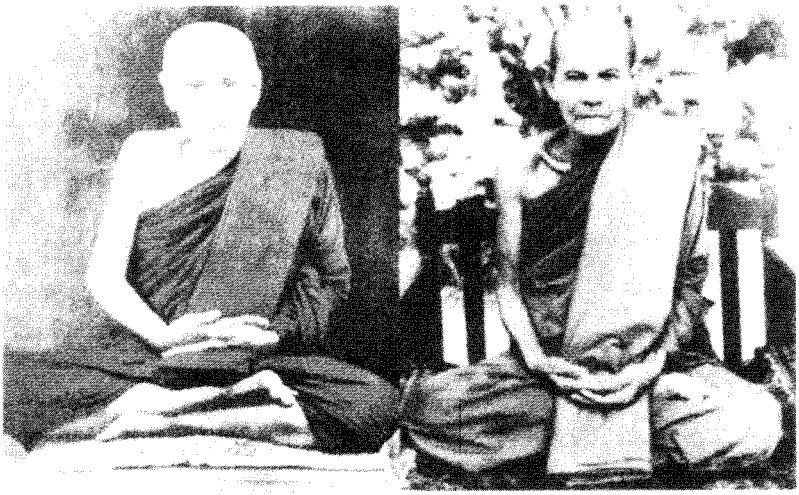
เรื่องตอนนี้ได้รับการถ่ายทอดจาก **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี วัดหินหมากเป้ง** อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย ดังนี้ :-

"**ท่านอาจารย์เสาร์** ได้เล่าเรื่องประวัติ**ท่านอาจารย์มั่น** ให้ผู้เขียน (หลวงปู่เทสก์) ฟังว่า **ท่านมั่น**เป็นลูกศิษย์ที่ดี พรรษาตั้ง ๑๐ กว่าแล้ว ยังตักน้ำให้อาจารย์อาบอยู่ ด้านการภาวนาก็เก่งมาก เราไม่เป็นไม่เห็น สิ่งต่างๆ แต่**ท่านมั่น**ก็เห็นและเป็นไปต่างๆ

เมื่อครั้งมาเที่ยวประเทศลาวครั้งแรก ท่านพูดน่าขบขันมาก บอกว่าท่าน (หลวงปู่เสาร์) **ป่วยเป็นโรคป้างหย่อน** คือ **ม้ามหย่อน** นั่นเอง เจ็บไม่หายสักที

ภาวนาวันหนึ่ง เกิดรู้ขึ้นมาว่า มีผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งอธิจฉาพยาบาท ท่านอยู่ไม่หาย ตั้งแต่สมัยท่านยังหนุ่มสึกออกจากสามเณรไป เกิดชอบรักกัน เมื่อจะร่วมรัก ไปเห็นของสกปรกของผู้หญิงคนนั้น จึงไม่กล้าสำเร็จความใคร่ ผู้หญิงเลยอาย เกิดความพยาบาทอาฆาตจองเวร

ไม่ได้ดอก ถ้าไม่พาผมกลับไปเมืองอุบลฯ ไปให้เขาอโหสิให้เสียก่อนจึงจะหาย

ท่านอาจารย์เสาร์และท่านอาจารย์มั่น

เมื่อท่านกลับไปเมืองอุบลฯ แล้ว ได้เรียกผู้หญิงคนนั้นกับแม่เขามาหา **ท่านอาจารย์เสาร์**ได้เล่าเรื่องความจริงให้เขาฟังทุกประการ ถ้าหากเป็นความจริงอย่างนั้นก็ให้อโหสิกรรมกันเสีย **การผูกกรรมทำเวรกันเป็นกรรมอันยืดยาวมาก อันนี้ยังดีที่ยังไม่ได้ตายจากกัน อโหสิกรรมให้กันเสียก็จะแล้วกันไป**

เมื่อพูดแล้ว ผู้หญิงคนนั้นก็ยิ้มๆ ได้ขันน้ำแล้วไปกรวดน้ำที่ตีนบันได **เป็นอันว่าอโหสิกรรมกันหมดเท่านั้น"**

(เรื่องกรรมนี้เป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก ถ้ายังนั่งสมาธิ - ภาวนายังไม่ถึงที่ก็จะไม่เข้าใจ ท่านที่สนใจโปรดหาอ่านได้ที่ **ชีวิตนี้สำคัญนัก** เป็นพระนิพนธ์ของ**สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก** เป็นเล่มบางๆ ๔๐ กว่าหน้าเท่านั้น พระองค์อธิบายสิ่งที่ยากให้เข้าใจได้ง่ายๆ เป็นพระปรีชาอย่างยิ่ง - ปฐม)

๑๒.

จำพรรษา ที่พระธาตุพนม

เมื่อออกพรรษาแล้ว **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็พา**หลวงปู่มั่น** และสามเณร รอนแรมตามฝั่งโขงเรื่อยลงมา อาศัยบิณฑบาตตามหมู่บ้าน ซึ่งมีเป็นหย่อมๆ ของชนเผ่าต่างๆ ได้แก่ ชาวภูไท ไทยด่าน ลาวโซ่ง เป็นต้น ซึ่งชนแต่ละเผ่านี้ล้วนแต่นับถือพระสงฆ์องค์เจ้าชอบทำบุญ

หลวงปู่มั่น ได้พูดถึงตัวท่านเองในขณะนั้นว่า "...แต่ขณะนี้ตัวของเราเองก็ยังมองไม่เห็นธรรมของจริง ยังหาที่พึ่งแก่ตนเองยังไม่ได้ จะไปสอนผู้อื่นก็เห็นจะทำให้ตัวของเราเนิ่นช้า จึงไม่แสดงธรรมอะไรนอกจากเดินทางไป พักบำเพ็ญสมณธรรมไปตามแต่จะได้"

จากหนังสือของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** เขียนถึงการเดินทางในตอนนี้ว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้พาศิษย์ "เดินมาจนถึง **ปากเซบั้งไฟ** จึงพากันนั่งเรือข้ามมาฝั่งขวาคือฝั่งประเทศไทย ขึ้นฝั่งที่ท่าน้ำหน้าวัดพระธาตุพนม และหยุดพักที่**วัดพระธาตุพนม**"

(การเรียกฝั่งซ้ายฝั่งขวานั้น ท่านให้ยืนหันหลังไปทางต้นน้ำ หันหน้าไปทางที่น้ำไหลลง ฝั่งที่อยู่ทางซ้ายมือของเราถือเป็นฝั่งซ้าย และฝั่งทางขวามือเราก็เป็นฝั่งขวา_ปฐม)

ในปีนั้นน่าจะเป็นปี พ.ศ. ๒๔๔๓ **หลวงปู่มั่น** ได้เล่าถึงสภาพของพระธาตุพนมในสมัยนั้นว่า :-

"ขณะนั้น พระธาตุพนมไม่มีใครเหลียวแลดอก มีแต่เถาวัลย์นานาชนิดปกคลุมจนมิดเหลือแต่ยอด ต้นไม้รกรุงรังไปหมด"

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น กับ**สามเณร** ได้พักอยู่ที่นั่นเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม

จากบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** ได้กล่าวถึง**ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร** (หนู จิตปญฺโญ) ซึ่งต่อมาเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ ได้ร่วมคณะธุดงค์ในครั้งนั้นด้วย ดังนี้ :-

"สมัยหนึ่งท่านรวมกันอยู่ มี**ท่านพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น** และ**ท่านเจ้าคุณปัญญาพิศาลเถร** ออกปฏิบัติธรรมร่วมกัน เที่ยวบำเพ็ญไปตามฝั่งแม่น้ำโขง พอจวนเข้าพรรษาในปีนั้น ท่านหวนกลับมาฝั่งไทย ข้ามแม่น้ำโขงมาทางฝั่งจังหวัดนครพนม เข้าพักที่ธาตุพนม ประมาณปี ๒๔๔๓ พระธาตุพนมสมัยนั้นยังไม่สูงเหมือนสมัยนี้..."

ในบันทึกของ **หลวงพ่อโชติ** มีต่อไปว่า :-

"ปี พ.ศ. ๒๔๔๔ **พระครูวิโรจน์รัตโนบล** เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี วัดทุ่งศรีเมือง ได้ไปบูรณะพระธาตุพนม

ท่านเล่าว่า สมัยนั้นพระธาตุพนมรกทึบ มีต้นไม้ เครือเถาวัลย์ขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะต้นยางใหญ่นั้นใหญ่จนคนโอบไม่หุ้ม

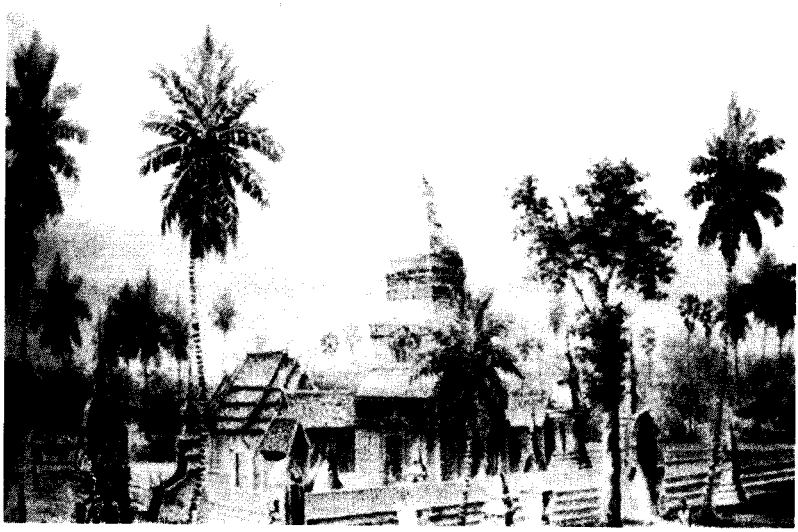
ตรงบริเวณฐานและส่วนกลางของพระธาตุจะมองไม่เห็นองค์พระธาตุเลย ไม่มีคนกล้าไปแตะต้องถากถางได้ เพราะกลัวอาถรรพ์ต่างๆ นานา ซึ่งเป็นอำนาจลึกลับเร้นลับที่คนไม่สามารถเข้าไปที่นั่น"

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** ได้พูดถึงคณะของ**หลวงปู่ใหญ่** ว่า :-

"**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ปกติวิสัยท่านชอบกุฏิน้ำ ถ้ามีสระท่านจะให้ทำยื่นไปในสระน้ำ แล้วทำสะพานเข้าไป ถ้าริมน้ำท่านจะให้ทำใกล้น้ำที่สุด

อยู่ที่ธาตุพนมก็เหมือนกัน ตรงบริเวณพระธาตุมีสระน้ำอยู่สระหนึ่ง น้ำใสมาก มีดอกบัวบานสะพรั่ง และจอกแหน

ท่านพระอาจารย์เสาร์ จึงให้ทำกุฏิน้ำให้ท่าน ส่วน**พระอาจารย์มั่น**และท่านเจ้าคุณ**พระปัญญาพิศาลเถร** ทำที่พักกุฏิริมรอบพระธาตุ ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ผู้เขียน (หลวงพ่อโชติ) ไปไหว้พระธาตุพนมยังเห็นกุฏิพระอาจารย์เสาร์ในสระข้างโรงเรียน"

ภาพพระธาตุพนม
วาดจากภาพถ่ายของนักสำรวจชาวฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๙

๔๓.

แสงประหลาด ที่พระธาตุพนม

พระธาตุพนมในสมัยก่อน ประชาชนแถวนั้นคงไม่รู้ถึงความสำคัญ จึงไม่มีใครสนใจเท่าใดนัก เมื่อคณะของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้มาพำนักจำพรรษา จึงได้เปิดเผยความลี้ลับและความศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนและชาวบ้านเมืองจึงได้ตื่นตัว ต่อมาก็ได้มีการบูรณะขึ้นมา จนกลายเป็นปูชนียวัตถุที่สำคัญของภาคอีสาน และของประเทศไทย ในปัจจุบัน

จึงนับได้ว่าการมาพำนักของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระปัญญาพิศาลเถร (หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ)** และคณะ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ จึงถือเป็นคุณมหาศาล ที่ทำให้ชนรุ่นหลังได้พระธาตุพนมสถานศักดิ์สิทธิ์เพื่อการกราบไหว้มาจนทุกวันนี้

ในบันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ที่ได้ฟังจากปากของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ บันทึกไว้ดังนี้

"ท่านเล่าไปเคี้ยวหมากไปอย่างอารมณ์ดีว่า ขณะนั้นพระธาตุพนมไม่มีใครเหลียวแลดอก มีแต่เถาวัลย์นานาชนิดปกคลุมจนมิดเหลือแต่ยอด ต้นไม้รกรุงรังไปหมด

ทั้งสาม ศิษย์อาจารย์ก็พากันพักอยู่ที่นั่นเพื่อบำเพ็ญสมณธรรม

ขณะที่ท่านอยู่กันนั้น พอตกเวลากลางคืนประมาณ ๔ - ๕ ทุ่ม จะปรากฏมีแสงเขียววงกลมเท่ากับลูกมะพร้าว และมีรัศมีสว่างเป็นทางผุดออกจากยอดพระเจดีย์ แล้วก็ลอยห่างออกไปจนสุดสายตา และเมื่อถึงเวลาก่อนจะแจ้ง ตี ๓ - ๔ แสงนั้นจะลอยกลับเข้ามาจนถึงองค์พระเจดีย์ แล้วก็หายวับเข้าองค์พระเจดีย์ไป

ทั้งสามองค์ ศิษย์อาจารย์ได้เห็นเป็นประจักษ์เช่นนั้นทุกๆ วัน **ท่านอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** จึงพูดว่า**ที่พระเจดีย์นี้ต้องมีพระบรมสารีริกธาตุอย่างแน่นอน"**

ในบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** เล่าถึงเหตุการณ์เดียวกันดังนี้ :-

"นับแต่วันแรกของการอธิษฐานเข้าพรรษา **พระอาจารย์เสาร์** ได้เห็นแสง **ฉัพพรรณรังสี** พวยพุ่งออกมาจากองค์พระธาตุในระยะหัวค่ำ ครั้นพอจวนสว่างก็ปรากฏแสงสีต่างๆ ลอยพวยพุ่งเข้าสู่องค์พระธาตุเหมือนเดิม

ปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาดนั้น ปรากฏขึ้นโดยตลอดจนออกพรรษา

ท่านพระอาจารย์เสาร์ท่านเชื่อแน่ว่า พระธาตุนี้บรรจุพระอุรังคธาตุของพระพุทธเจ้าอย่างไม่ต้องสงสัย"

ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ ได้ไปเสาะหาข้อมูลในภายหลังได้บันทึกไว้ดังนี้ :-

"เรื่องแสงประหลาดลอยออกจากพระธาตุฯ มีผู้รู้เห็นกันมากมาย เรื่องนี้มีการเล่าขานสู่กันฟังในหมู่ลูกหลาน**ชาวเมืองพนม** (ชาวธาตุพนม) ว่า ตกมื้อสรรวันดี ยามค่ำคืนกะสิมีแสงคือลูกไฟลอยจากพระธาตุให้ไทบ้านไทเมืองพนมได้เห็นกันทั่ว

ข้าพเจ้าได้สอบถามจาก**คุณเฉลิม ตั้งไพบูลย์** เจ้าของ**ร้านเจียบเซ้ง** จำหน่ายยารักษาโรค ผู้ตั้งรกรากอยู่ที่ถนนกุศลรัษฎากร อันเป็นถนนจากท่าน้ำตรงไปยังวัดพระธาตุพนม ท่านเล่าให้ฟังว่า

สมัยก่อนนั้น (เมื่อ ๔๐ ปีย้อนหลัง) ท่านยังได้เห็นแสงจากองค์พระธาตุอยู่บ่อยๆ คือตอนกลางคืนราว ๓ - ๔ ทุ่ม จะมีแสงสว่างคล้ายหลอดไฟ ๖๐ แรงเทียน เป็นทรงกลมเท่าผลส้ม ลอยออกจากองค์พระธาตุฯ ในระดับสูงเท่ายอดมะพร้าว (๔๐ - ๕๐ เมตร) ลอยขนานกับพื้นในระดับความเร็วกว่าคนวิ่ง พุ่งไปทางทิศตะวันออก ผ่านหลังคาบ้านของท่าน... แล้วลอยข้ามโขง (แม่น้ำโขง) ไปจนลับสายตา... พอตกดึกจวนสว่างก็จะลอยกลับมาในแนวเดิม แล้วลับหายเข้าสู่องค์พระธาตุฯ เหมือนเดิม ผู้คนแถวนี้ได้เคยเห็นกันอยู่บ่อยๆ ปัจจุบันนี้ไม่มีปรากฏให้เห็นอีก"

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้พูดถึงการบำเพ็ญสมณธรรมที่พระธาตุพนมในครั้งนั้นว่า **"การพักอยู่ในบริเวณของพระธาตุพนมนี้ทำให้จิตใจเบิกบานมาก และทำให้เกิดอนุสรณ์รำลึกถึงพระพุทธเจ้าได้อย่างดียิ่ง"**

๔๔.

เริ่มต้น บูรณะพระธาตุพนม

จากบันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ตามคำบอกเล่าของ**หลวงปู่มั่น** เกี่ยวกับการเริ่มต้นบูรณะพระธาตุพนม มีว่า :-

"ดังนั้น ท่าน **(หลวงปู่ใหญ่เสาร์)** จึงได้ชักชวนญาติโยมทั้งหลายในละแวกนั้น ซึ่งก็มีอยู่ไม่กี่หลังคาเรือน และส่วนมากก็เป็นชาวนา ได้มาช่วยกันถากถางทำความสะอาดบริเวณองค์พระเจดีย์นั้น

ได้พาญาติโยมทำอยู่เช่นนี้ ๓ เดือนเศษ จึงค่อยสะอาดเป็นที่เจริญหูเจริญตามาตราบเท่าทุกวันนี้

เมื่อญาติโยมทำความสะอาดเสร็จแล้ว **ท่านอาจารย์**ก็พาญาติโยมในละแวกนั้นทำ**มาฆบูชา** ซึ่งขณะนั้นผู้คนแถวนั้นยังไม่รู้ถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด ทำให้พวกเขาเหล่านั้นเกิดศรัทธาเลื่อมใสอย่างจริงจัง จนได้ชักชวนกันมารักษาอุโบสถ ฝึกหัดกรรมฐาน ทำสมาธิกับ**ท่านอาจารย์**จนได้ประสบผลตามสมควร"

บันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์** มีต่อไปว่า "...จากนั้นท่านทั้งสามก็ได้ออกเดินทางจาริกต่อไป และแสวงหาความสงบตามป่าดงพงพีไปเรื่อยๆ โดยมุ่งหวังเพื่อบรรลุธรรม แต่ก็ยังไม่สมความตั้งใจไว้

ต่อมา**พระอาจารย์เสาร์** ก็พากลับจังหวัดอุบลราชธานีอันเป็นถิ่นเดิมของท่าน"

ในบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** มีดังนี้ :-

"**ท่านพระอาจารย์เสาร์** จึงได้ป่าวประกาศให้ญาติโยมจังหวัดนครพนมได้ทราบว่า พระธาตุพนมนี้เป็นพระธาตุอันศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นพระธาตุที่บรรจุอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า ขอให้ชาวบ้านชาวเมืองทั้งหลายช่วยกันถากถาง ทำความสะอาดบริเวณพระธาตุ แล้วทำบุญอุทิศถวายกุศลแด่พระพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเรา

เมื่อชาวบ้านชาวเมืองได้รู้เช่นนั้นแล้ว ก็พากันบังเกิดปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง เอิกเกริกโกลาหลกันเป็นการใหญ่

ครั้นถึงวันเพ็ญเดือน ๓ **ท่านพระอาจารย์** ก็พาญาติโยมทั้งหลายทำบุญ อันมี**พระอาจารย์มั่น** และ**ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร** รวมอยู่ด้วย จนเป็นประเพณีสืบๆ ต่อกันมามิได้ขาด จนกระทั่งบัดนี้"

หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค ได้เปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปมัยในการค้นพบพระธาตุพนม ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และคณะศิษย์ ดังนี้ :-

"เมื่อถึงวันเพ็ญเดือน ๓ หลังจากที่ชาวเมืองนครพนมจมอยู่ในความมืดบอดเป็นเวลานาน ปล่อยให้พระธาตุเป็นป่ารกทึบ และแล้ว **พระอาจารย์เสาร์ ท่านพระอาจารย์มั่น** และ**ท่านเจ้าคุณปัญญาพิศาลเถร** ได้นำเอาแสงสว่างดวงประทีปธรรมของพระพุทธองค์ ส่องทางให้ได้เห็นหนทางแห่งการปฏิบัติธรรมเป็นเครื่องดำเนินต่อไป"

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้เล่าให้ **หลวงปู่บัวพา ปณฺณาภาโส** ศิษย์อุปัฏฐากฟังว่า ทีแรก ชาวเมืองได้ขอให้**หลวงปู่ใหญ่**เป็นผู้บูรณะ แต่ท่านบอกว่า "เราไม่ใช่เจ้าของ เดี๋ยวเจ้าของผู้ซ่อมแซมจะมาทำเอง"

และ**เจ้าของ** ที่**หลวงปู่ใหญ่**พูดไว้ก็คือ **พระครูวิโรจน์รัตโนบล** หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า **ท่านพระครูดีโลด** นั่นเอง

๔๕.

บันทึกการบูรณะพระธาตุพนม

บันทึกการบูรณะพระธาตุพนม หลังจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และศิษย์มาพักจำพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ แล้ว ก็ได้มีการบูรณะพระธาตุพนมอย่างจริงจังขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ (การบูรณะครั้งที่ ๕) ตามหนังสือ**อุรังคนิทาน** ตำนานพระธาตุพนมที่ท่านเจ้าคุณ**พระธรรมราชานุวัตร** (แก้ว กนฺโตภาโส) ได้กล่าวไว้ ดังนี้ :-

"ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ มีพระเถระนักปฏิบัติชาวเมืองอุบลฯ ๓ รูป เดินธุดงค์มาจำพรรษาอยู่**วัดสระพัง** (ตะพัง) ซึ่งเป็นสระโบราณใหญ่อยู่บริเวณนอกกำแพงวัดทางด้านหรดีองค์ธาตุพนม คือ **พระอุปัชฌาย์ทา ๑ พระอาจารย์เสาร์ ๑ พระอาจารย์มั่น ๑**

ท่านและคณะได้มานมัสการพระบรมธาตุ และพิจารณาดูแล้วมีความเลื่อมใส เห็นว่าพระธาตุพนมเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุอันแท้จริง **แต่เป็นที่น่าสลดใจ เมื่อเห็นองค์พระธาตุเศร้าหมองรกร้างตามบริเวณทั่วไป**

ทั้งพระวิหารหลวง ซึ่ง**พระเจ้าโพธิศาล** (พ.ศ. ๒๐๗๓ - ๒๑๐๓) แห่งนครหลวงพระบางได้สร้างไว้ (ตามประวัติพระธาตุพนมบูรณะครั้งที่

๒) ก็พังทลายกลายเป็นกองอิฐปูนอยู่ภายในกำแพงพระธาตุ **ถ้าได้ผู้สามารถเป็นหัวหน้าบูรณะจะเป็นมหากุศลสาธารณะแก่พระพุทธศาสนาและบ้านเมืองมิใช่น้อย**

จึงแต่งตั้งให้หัวหน้าเฒ่าแก่ชาวบ้านธาตุพนม เดินทางลงไปเมืองอุบล ให้อาราธนาเอา**ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล** (รอด มนฺตร) **วัดทุ่งศรีเมือง** จ.อุบลฯ แต่เมื่อท่านดำรงสมณศักดิ์เป็น**พระครูอุดรพิทักษ์คณาเดช** ขอให้ท่านขึ้นมาเป็นหัวหน้าซ่อมแซมพระบรมธาตุ ท่านก็ยินดีรับขึ้นมาตามความประสงค์ (ท่านมีคุณสมบัติพิเศษ โอบอ้อมอารี จนได้นิมิตนามว่า **"พระครูดีโลด"** คืออะไรก็ดีหมด)

ท่านเป็นพระเถระผู้เชี่ยวชาญทางการฝีมือ ศิลปกรรม การก่อสร้าง แกะสลักทั้งไม้ อิฐ ปูน เป็นนักปกครองชั้นดี ทั้งเป็นนักปฏิบัติมีจิตตานุภาพและจิตวิทยาสูง เป็นที่นิยมของประชาชน ทั้งคฤหัสน์และบรรพชิต มีศิษย์มากอยู่ ผู้ใดได้พบปะสนทนาด้วยแล้ว ต่างมีความเคารพรัก

เมื่อ**ท่านพระครูฯ** รับนิมนต์ เดินทางมาถึงแล้วได้ประชุมหารือทั้งชาววัดและชาวบ้าน

ชั้นแรกชาวบ้านจะยอมให้ทำแต่เพียงทาปูนลานพระธาตุ ให้มีที่กราบไหว้เท่านั้น มิยอมให้ซ่อมองค์พระธาตุเพราะเกรงกลัวเภทภัยทั้งหลายซึ่งเคยเป็นมาแล้วแต่หนหลัง

ท่านพระครูฯ ไม่ยอม บอกว่าถ้ามิได้บูรณะพระธาตุแต่ยอดถึงดิน แต่ดินถึงยอดแล้วจะมิทำ

ชาวบ้านไม่ตกลง เลิกประชุมกัน

ครั้นต่อมาในวันนั้น มีอารักษ์เข้าสิงคน ขู่เข็ญผู้ขัดขวาง จะทำให้ถึงวิบัติ ชาวบ้านเกิดความกลัวจึงกลับมาวิงวอนให้**ท่านพระครูฯ** ทำตามใจชอบ

ท่านพระครูวิโรจน์ฯ ได้เริ่มบูรณะแต่เดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ จนถึงเดือน ๓ เพ็ญ ได้ฉลอง มีประชาชนหลั่งไหลมาจากจตุรทิศ ช่วยเหลือจนมืดฟ้ามัวดินเป็นประวัติการณ์นับแต่หลังจากบ้านเมืองเป็นจลาจลมา (เกิดศึกสงครามระหว่างไทยกับญวน ทำให้ผู้คนแตกตื่นอพยพหนีหายไปจำนวนมาก และช่วงนั้นเกิดกรณี**กบฏผีบุญ** ขึ้นที่มณฑลอุบล เมื่อสมัย ร.ศ. ๑๑๗ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๓ **สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ด้วย)**

มีผู้ศรัทธาร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อบูรณะพระธาตุเป็นจำนวนมาก

การบูรณะ ได้ชำระต้นโพธิ์เล็กที่เกาะจับอยู่ออก ขุดไคลน้ำและกะเทาะสะทายที่ชำรุดออก โบกปูน ทาสีใหม่ ประดับกระจกสีในที่บางแห่ง และลงรักปิดทองยอดตามที่อันควร สิ้นทองเปลว ๓ แสนแผ่น หมดเงินหนัก ๓๐๐ บาท ทองคำ ๕๐ บาทเศษ แก้วเม็ด ๒๐๐ แก้วประดับ ๑๒ หีบ หล่อระฆังโบราณด้วยทองแดง ๑ ลูก หนัก ๒ แสน (๒๔๐ กก.) ไว้ตีเป็นพุทธบูชา"

ทั้งหมดนี้ผมลอกมาจากหนังสือของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** อีกต่อหนึ่ง (จะหาว่าผมขโมยมาก็ยอมรับครับ)

๔๑.

กลับมาเยี่ยมบ้านคำบง บ้านเกิดหลวงปู่มั่น

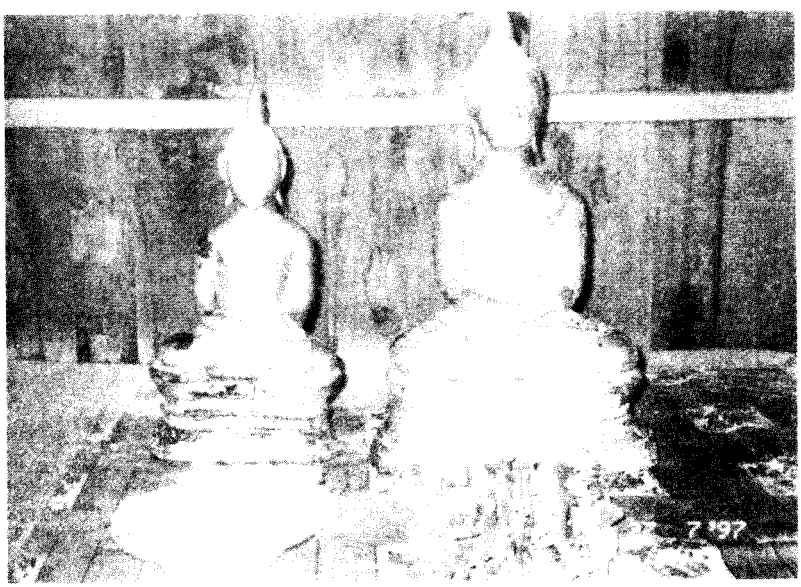
ข้อมูลในตอนนี้ได้จากการสืบค้นของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** เหตุการณ์ช่วงนี้ไม่ได้ระบุวันเดือนปีที่แน่นอน แต่เป็นเหตุการณ์ภายหลังจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้นำลูกศิษย์ของท่าน คือ **หลวงปู่มั่น** ธุดงค์ออกจาก**ภูหล่น** ข้ามฝั่งแม่น้ำโขงไปทางฝั่งลาว แล้วกลับมาฝั่งไทยพักบำเพ็ญเพียรที่พระธาตุพนมระยะหนึ่ง แล้วก็เดินธุดงค์กลับมาจังหวัดอุบลราชธานี

ในช่วงนี้ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ได้เดินทางไปที่**บ้านคำบง** อำเภอโขงเจียม บ้านเกิดของ**หลวงปู่มั่น**อีกครั้งหนึ่ง

ข้อมูลจาก**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์** บอกว่า ผู้เฒ่าชาวบ้านคำบง เล่าว่า **หลวงปู่ทั้งสอง** ได้รับการถวายทองคำมาจำนวนหนึ่ง ได้นำมาหล่อเป็นพระพุทธรูปที่ **บ้านกุดเม็ก** โดยทำเตาหลอม และเททองหลอมด้วยตัวของท่านเอง

ชาวบ้านเล่าว่า พระอาจารย์ กับ ศิษย์ ได้ช่วยกันหล่อพระพุทธรูปขึ้น ๒ องค์ องค์ใหญ่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**เป็นคนหล่อและ**หลวงปู่มั่น**หล่อพระพุทธรูปองค์เล็ก

อาจารย์พิศิษฐ์ บรรยายว่า "...พระพุทธรูปสององค์นี้เป็นทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตักกว้าง ๗ - ๙ นิ้ว ข้าพเจ้าคาดไม่ถึงว่าจะมีน้ำหนักมากมายจนเกือบยกไม่ขึ้นปานนี้ ต่อเมื่อได้ยกขึ้นพิจารณาดูอย่างละเอียดใกล้ชิดแล้ว จึงได้ทราบว่าเป็นพระพุทธรูปที่หล่อตันทั้งองค์ จะมีกลวงนิดหน่อยก็ตรงส่วนฐานของพระพุทธรูปเท่านั้นเอง พระพุทธรูป ๒ องค์นี้ ชาวบ้านคำบงและพระสงฆ์ทั้งหลาย พากันเคารพหวงแหนมาก โดยได้เก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้"

พระพุทธรูป ๒ องค์นี้ ชาวบ้านคำบงและพระสงฆ์ทั้งหลาย พากันเคารพหวงแหนมาก โดยได้เก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้

๔๗.

การทำบุญฉลอง การบูรณะพระธาตุพนม

การบูรณะพระธาตุพนมในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ โดย**พระครูวิโรจน์-รัตโนบล** หรือ **พระครูดีโลด** เป็นการบูรณะครั้งที่ ๕ โดย "ได้เริ่มบูรณะแต่เดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ **จนถึงเดือน ๓ เพ็ญ ได้ฉลอง มีประชาชนหลั่งไหลมาจากจตุรทิศ... จนมืดฟ้ามัวดิน..."**

ในบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** ได้กล่าวถึงงานฉลองพระธาตุพนม ดังนี้ :-

"ในงานมหามงคลวันนั้น **ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร** (หนู) เป็นผู้แสดงธรรม น้ำเสียงของท่าน สำนวนภาษา อรรถาธิบาย อุปมาอุปมัย ความสงบ กิริยาท่าทาง ดำเนินไปเยี่ยงผู้เห็นภัยด้วยความงดงามยิ่ง ไพเราะเพราะพริ้งเป็นที่ชื่นชมโสมนัสเลื่อมใสศรัทธาประทับใจผู้ฟังเป็นอย่างมาก ข้อความที่ท่านยกขึ้นแสดงแต่ละอย่าง ก็ชี้งสมบูรณ์ด้วยเหตุผลจนผู้ฟังบังเกิดความเห็นคล้อยตามไปทุกอย่าง ไม่มีแม้เสียงเคลื่อนไหวแทบจะไม่หายใจ เงียบกริบ นั่งเป็นระเบียบฟังอย่างเป็นสมาธิ ไม่มีเสียงกระแอมไอแม้กระทั่งเขยื้อนตัว เป็นต้น

น้ำเสียงของท่านเป็นกังวานชัดเจน ในสมัยนั้น ถึงไม่มีเครื่องขยายเสียง แต่กระแสเสียงของท่าน แม้จะพูดธรรมดาก็ได้ยินโดยทั่วเพราะความสงบเงียบนั่นเอง

นี่ละหนอ เมื่อครั้งพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมท่ามกลางบริษัทมากๆ ต้องกินเนื้อที่กว้างไกล สมัยพุทธกาลก็ไม่มีเครื่องขยายเสียง ทำไมคนจึงได้ยินโดยทั่วกัน

ก็คงเป็นเหมือนเช่นครั้ง**ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร**ท่านแสดงธรรมทั่วพระธาตุพนมนั่นเอง เพราะอาศัยความเงียบ ความสำรวมของผู้ฟัง น้ำเสียงจึงแผ่ไปทั่วทุกอณูของสถานที่บริเวณอย่างชัดเจน ซึ่งต่างจากปัจจุบันนี้เป็นไหนๆ

การแสดงความเคารพเป็นกิจเบื้องแรกในบวรพุทธศาสนา ผู้ที่ขาดความอ่อนน้อม แข็งกระด้าง ก็อย่าหวังเลยว่าจะทำมรรคผลนิพพานให้เกิดขึ้นได้ ความเคารพนั้น แสดงออกได้ ๓ ทาง คือ กาย วาจา ใจ

ก่อนฟังเทศน์ บริษัททั้งหลายสมาทานเอาไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งที่เคารพยึดถือ ต้องแสดงความเคารพอย่างสูงสุดหยุดนิ่ง

เมื่อครูอาจารย์ขึ้นเทศน์อบรม ถึงจะเป็นใครก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นเถระ พระเถรเณรน้อย หรือเจ้าฟ้าเจ้าคุณก็ตาม เราจะต้องให้ความเคารพเสมอภาคกันหมด เพราะผู้เทศน์ผู้แสดงธรรมท่านเอาพระธรรมของพระพุทธเจ้ามาอบรมสั่งสอนเรา เมื่อเราแสดงออกซึ่งความไม่เคารพ คือไม่ตั้งใจสงบนิ่งด้วยกาย วาจา ใจ ซึ่งแสดงว่าเราไม่มีความเคารพในพระพุทธ พระธรรม และพระอริยสงฆ์ ที่เราอุตส่าห์สมาทานเอาเป็นสรณะแต่เบื้องแรก เมื่อเป็นเช่นนั้น การสมาทาน การฟังเทศน์ จะมีประโยชน์มีความหมายอะไร ไม่มีอานิสงส์แม้แต่น้อย สักแต่ว่าเป็นทุกขเวทนา เป็นบาปกรรมเปล่าๆ"

แม้ในบันทึกจะไม่ได้กล่าวถึงเนื้อหาของพระธรรมเทศนา ก็ได้บ่งบอกถึงบรรยากาศของการฟังเทศน์ของคนในสมัยนั้น ว่าเป็นไปด้วยความเคารพศรัทธา และความตั้งใจฟังอย่างแท้จริง

พระองค์ล่างสุดคือ พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นฺนตโร)
หรือ พระครูดีโลด พระผู้บูรณะพระธาตุพนม

๔๘.

พระครูวิโรจน์รัตโนบล พระผู้บูรณะพระธาตุพนม

ผมขออนุญาตนำเสนอประวัติและข้อมูลโดยย่อของ**ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล** ผู้นำในการบูรณะพระธาตุพนมในครั้งนั้น ไว้ณ ที่นี้ด้วย เพราะโอกาสที่ท่านผู้อ่านจะไปค้นหาประวัติเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก

ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร) หรือ **"พระครูดีโลด"** เกิดวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๓๙๘ ที่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ท่านอุปสมบทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ ที่**วัดป่าน้อย** (วัดมณีวนาราม) **เจ้าอธิการจันลา** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระอาจารย์คำ** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ **พระอาจารย์ดี** เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ท่านได้รับการศึกษาเบื้องต้น คือ การเรียนอักษรขอม อักษรธรรม อักษรไทยน้อย หนังสือไทย การคิดเลข จากท่าน**ราชบรรเทา**

เมื่ออุปสมบทแล้ว ท่านได้เล่าเรียน ท่องบ่น สวดมนต์น้อย สวดมนต์กลาง ได้แก่ เจ็ดตำนาน สิบสองตำนานในปัจจุบัน สวดมนต์ปลาย ได้แก่ ปาฏิโมกข์ สัททสังคหสูตร เรียนมูลกัจจายน์ และ

เรียนวิชาช่างศิลป์ (ช่างปั้น เขียน แกะสลัก) จากอาจารย์ชื่อ **ราชบรรเทา** อีกด้วย

หลังจากอุปสมบทระยะหนึ่ง ก็ย้ายไปอยู่ที่**วัดทุ่งศรีเมือง** ต่อมาเมื่อเจ้าอาวาสมรณภาพ ท่านจึงได้เป็นเจ้าอาวาส**วัดทุ่งศรีเมือง** สืบมา

เกียรติประวัติของท่าน พอสรุปได้ดังนี้

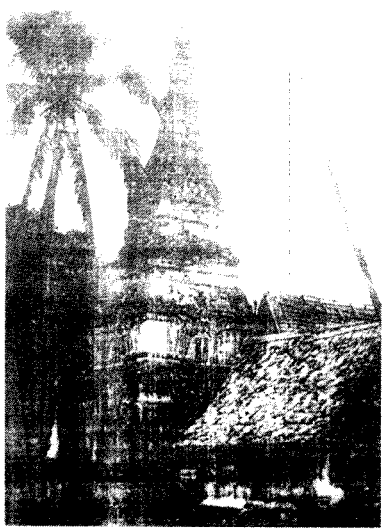
๑. การปกครอง พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นเจ้าคณะแขวง อำเภออุตตรุปรนิคม (อำเภอม่วงสามสิบ) ต่อมาเป็นเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ รวมเวลาเป็นเจ้าคณะบริหารคณะสงฆ์รวม ๓๗ ปี

๒. การสาธารณูปการ เนื่องจากท่านเป็นช่างศิลป์ ท่านได้รับอาราธนาให้ดำเนินการปฏิสังขรณ์ และสร้างถาวรวัตถุที่สำคัญ คือ (๑) ปฏิสังขรณ์**พระธาตุพนม** พ.ศ. ๒๔๔๔ (๒) ปฏิสังขรณ์วิหาร**พระเหลาเทพนิมิต** (๓) เป็นกรรมการสร้าง**อุโบถวัดสุปัฏนารามวรวิหาร** หลังปัจจุบัน และ (๔) เป็นประธานหล่อพระพุทธรูปสำคัญของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ **พระประธานวัดสุปัฏนารามวรวิหาร พระประธานวัดบ้านท่าบ่อ พระประธานวัดบ้านหนองไหล** เป็นต้น

๓. เกียรติคุณทางอาคม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในอินโดจีน กองทหารหน่วยบุกยึดนครจำปาศักดิ์ได้มาตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ที่อุบลราชธานี **พระกล้ากลางสมร** ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา ได้นิมนต์**ท่านพระครูวิโรจน์ฯ** เป็นผู้ประสาทพรแก่ทหารและ**ขุนบุรัสการบดี** ผู้แทนสมัยนั้นได้นำเอารูปถ่ายของ**พระครูวิโรจน์ฯ** มาทำเป็นเหรียญมอบให้ ปรากฏว่าทหารหาญรุ่นนั้นปลอดภัยเป็นส่วนใหญ่ เหรียญรุ่นนั้นจึงเป็นที่ต้องการอย่างแพร่หลาย

ท่านพระครูวิโรจน์รัตโนบล มรณภาพเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ อายุได้ ๘๗ ปี

(ข้อมูลจาก พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ **พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** ชมรมพุทธศาสน์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ๒๕๔๖)

พระครูวิโรจน์รัตโนบล(บุญรอด นนฺตโร)
พระผู้บูรณะพระธาตุพนม (ครั้งที่ ๕)

๔๙.

ตำนานพระธาตุพนม

ตำนานพระธาตุพนม โดยย่อ มีดังนี้

ในตำนานพระธาตุพนมตอนหนึ่ง ได้กล่าวถึงพุทธประวัติโดยย่อไว้อย่างน่าสนใจว่า ครั้งหนึ่งในตอน**ปัจฉิมโพธิกาล** (ช่วงท้ายที่พระองค์ยังทรงขันธ์อยู่) พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์ที่เป็นปัจฉาสมณะได้เสด็จออกจาก**พระเชตวัน**โดยทางอากาศ ผินพระพักตร์มาทางเบื้องบูรพาทิศ เสด็จประทับที่**ดอนกอนเนา** นั้นก่อน แล้วเสด็จไป**หนองคันแทเสื้อน้ำ** (เวียงจันทน์) ทรงทอดพระเนตรเห็นแลนคำ (ตะกวด) แลบลิ้น **แล้วทรงทำนายชะตาเมืองล้านช้างไว้ตามนิมิตของแลนคำนั้น**

จากนั้นก็ได้โปรดสัตว์มาตาม**ลำแม่น้ำโขง** (เดิมเรียก **ขลนที**) และได้ประทับรอยพระบาทมาโดยลำดับ มี**รอยพระบาทบัวบก** (อำเภอผือ อุดรธานี) **พระบาทโพนเพล** (ฝั่งซ้ายตรงกับอำเภอโพนพิสัย) **พระบาทเวินปลา** (เหนือบ้านสำราญ อำเภอเมืองนครพนม) แล้วมาพักแรมที่**ภูกำพร้า** หรือ**กปณศรี** (ที่ตั้งพระธาตุพนม) ๑ ราตรี

รุ่งขึ้นเสด็จไปชำระพระบาทที่ริมแม่น้ำแห่งหนึ่ง เอาบาตรคล้องไว้ที่กิ่งไม้พุทรา ใต้ป่าไม้แป้งต้นหนึ่ง เดี๋ยวนี้เรียกว่า **โพธิห้อยบาตร** อยู่ริม**แม่น้ำก่ำ** ใต้พระธาตุพนมประมาณ ๒ กิโลเมตร

จากนั้นได้เสด็จไปประทับอยู่ใต้ต้นรังต้นหนึ่ง ซึ่งอยู่ใต้**ปากเซบั้งไฟ พญาเมืองศรีโคตบูร** ได้อาราธนาให้เข้าไปบิณฑบาตในเมือง แล้วได้กลับมาฉันที่**ภูกำพร้า**

ที่โคนต้นรังอันเป็นที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในครั้งนั้น ต่อมาในราว พ.ศ. ๕๐๐ **พญาสุมิตธรรมวงศา** แห่งเมือง**มรุกขนคร** (นครพนมในปัจจุบัน) ได้สร้างเจดีย์ครอบไว้เพื่อเป็นพุทธบูชา คนทั้งหลายพากันเรียกว่า **พระธาตุอิงฮัง** (พิงต้นรัง) อยู่ห่างจากสุวรรณเขตไปทางเหนือประมาณ ๑๔ กิโลเมตร

เมื่อพระพุทธองค์ทรงทำภัตตกิจที่**ภูกำพร้า**เสร็จแล้วได้ทรงพยากรณ์**เมืองศรีโคตบูร** ปรารภถึง**ภูกำพร้า** และ**เมืองมรุกขนคร** แล้วได้เสด็จไปเมือง**หนองหานหลวง** ได้เทศนาโปรด **พญาสุวรรณภิงคาร** และ **พระนางเทวี** พร้อมทั้งบริวารทั้งหลาย ให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ดีแล้ว จึงได้เสด็จไปประทับรอยพระบาทไว้ที่**ภูน้ำรอดเชิงชุม** ได้ทรงตรัสว่า **ณ สถานที่นั้น พระพุทธเจ้าทั้งสี่พระองค์ได้มาประทานรอยบาทไว้แล้ว**

พญาสุวรรณภิงคาร ทรงศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยอย่างแรงกล้า ได้ทรงสละมงกุฎทองคำถวายเป็นพุทธบูชาไว้ที่รอยพระบาทนั้น และทรงสร้างเจดีย์ครอบไว้ ๑ องค์ คนทั้งหลายเรียกว่า **พระธาตุเชิงชุม** มาจนกระทั่งบัดนี้ (อยู่ในตัวเมืองสกลนคร)

เมื่อพระพุทธองค์ได้โปรด**พญาสุวรรณภิงคาร** และ**พระนางเทวี** แล้ว ได้เสด็จไปประทับที่แท่นศิลาอาสน์ ณ **ดอยคูหา**ลูกหนึ่ง ทรงทอดพระเนตรเห็น**เมืองหนองหานหลวง เมืองศรีโคตบูร** และ **ภูกำพร้า** (ธาตุพนม) ทรงรำลึกถึง**พระมหากัสสปเถระ** ทันใดนั้น เมื่อ **พระมหากัสสปเถระ** ได้ทราบวาระจิตของพระองค์แล้ว ก็ได้มาเฝ้าโดยทางอากาศ

พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระเถระว่า **"ดูกรกัสสปะ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว เธอจงนำเอาอุรังคธาตุแห่งเราตถาคตไปประดิษฐานไว้ที่ภูกำพร้าโน้นเถิด เธออย่าได้ละทิ้งคำสั่งของเราตถาคตนี้เสีย"**

พระมหากัสสปเถระ เมื่อได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้วก็ชื่นชมยินดี ยกอัญชลีขึ้นกล่าวว่า "สาธุ สาธุ!" ดังนี้ แล้วก็กลับไปที่อยู่ของตน

ภูเขาลูกที่พระพุทธองค์ประทับขณะนั้น คนทั้งหลายเรียกว่า **ดอยแท่น** ในกาลต่อมาเรียกว่า **ภูเพ็ก** ตั้งอยู่ในเขตตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

จาก**ภูเพ็ก** พระองค์เสด็จไป**ภูกูเวียง ดอยนันทดังฮี**แล้วเสด็จกลับพระเชตวันมหาวิหาร อยู่มาไม่นานก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ **เมืองกุสินารา**

ใน**ตำนานพระธาตุพนม**ได้กล่าวต่อไปอีกว่า เมื่อ**พระมหากัสสปเถระ** ได้ถวายพระเพลิงพระบรมศาสดาเสร็จแล้ว ได้อัญเชิญเอาพระอุรังคธาตุของพระองค์มาประดิษฐานไว้ที่**ภูกำพร้า**ตามพระดำรัสที่พระพุทธองค์ได้ตรัสสั่งไว้

ในระหว่างการเดินทาง **พระมหากัสสปเถระ** พร้อมด้วยพระอรหันต์ ๕๐๐ พระองค์ ได้พักอยู่ที่**ดอยแท่น**หรือ**ภูเพ็ก**ก่อน รุ่งขึ้นได้ไปบิณฑบาตที่**เมืองหนองหานหลวง** เพื่อโปรด**พญาสุวรรณภิงคาร** และแจ้งข่าวการปรินิพพานของพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ

กล่าวถึง **เมืองหนองหานหลวง** อันมี **พญาสุวรรณภิงคาร** และ **พระนางนารายณ์เจงเวง** เป็นต้น พอได้ทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานแล้ว ก็มีความหวังอยู่ว่าตนเองจะได้รับส่วนแบ่งพระบรม

สารีริกธาตุนั้น จึงได้สร้างเจดีย์ขึ้น ๒ องค์ด้วยศิลาล้วนๆ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ในการสร้างเจดีย์ขึ้นครั้งนั้น ได้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายชายมี**พญาสุวรรณภิงคาร** เป็นหัวหน้าสร้างที่**ภูเพ็ก** ฝ่ายหญิงมี**พระนางนารายณ์เจงเวง** เป็นหัวหน้า สร้างขึ้น ณ สวนอุทยานห่างจากตัวเมืองสกลนครไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๖ กม. เดี๋ยวนี้เรียกว่า **ธาตุนางเวง**

ทั้งสองฝ่ายได้ให้สัญญากันว่า ถ้าเจดีย์ของฝ่ายใดสร้างเสร็จก่อนจะได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ในที่สุดของทางฝ่ายหญิงเสร็จก่อน

เมื่อ**พระมหากัสสปเถระ**ได้เดินทางมาถึงแล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างผิดหวัง ไม่มีใครได้รับส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุที่**พระมหากัสสปเถระ**อัญเชิญมา โดย พระเถระได้ชี้แจงให้ทราบว่า ที่**พระธาตุนางเวง**ก็ดีและที่**ภูเพ็ก**ก็ดี ไม่ใช่**ภูกำพร้า** และถ้าจะนำเข้าบรรจุในเจดีย์ที่สร้างด้วยการพนันขันแข่งกันนี้ก็จะผิดพุทธประสงค์ และไม่เป็นศิริมงคลแก่บ้านเมือง

พระมหากัสสปเถระ จึงให้พระอรหันต์ไปอัญเชิญพระอังคาร คือ เถ้าถ่านจากที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ณ เมืองกุสินารา มาบรรจุในเจดีย์ทั้งสององค์นั้น

พระมหากัสสปะเถระ พร้อมด้วยพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ ออกจาก**เมืองหนองหานหลวง** ตรงมาที่**ดอยกปณคีรี** หรือ**ภูกำพร้าธาตุพนม** ซึ่งอยู่ริมฝั่ง**แม่น้ำขลนที** หรือ**แม่น้ำโขง** ได้ทำการก่อสร้างเจดีย์ด้วยอิฐ ก่อเป็นรูปเตาสี่เหลี่ยมสูงประมาณ ๘ เมตร แล้วอัญเชิญพระอุรังคธาตุของพระพุทธเจ้าบรรจุไว้ข้างใน

สำหรับประวัติการสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์**พระธาตุพนม** หรือเรียกตามแผ่นทองจารึกไว้ในสมัย**เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก** แห่งนครเวียงจันทน์มาบูรณะใน พ.ศ. ๒๒๓๖ - ๔๕ ว่า **"ธาตุปะนม"** เป็นพุทธเจดีย์ที่บรรจุพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนพระอุระ) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

มีรูปทรงสี่เหลี่ยมประดับตกแต่งด้วยศิลปลวดลายอันวิจิตรประณีตทั้งองค์ มีความหมายทางพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง สูงจากระดับพื้นดิน ๕๓ เมตร ฉัตรทองคำสูง ๔ เมตร รวมเป็น ๕๗ เมตร

ในตำนานพระธาตุพนมกล่าวไว้ว่า องค์พระธาตุพนมสร้างครั้งแรกในราว พ.ศ. ๘ ในสมัย**อาณาจักรศรีโคตบูร** กำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ โดยท้าวพญาทั้ง ๕ อันมี**พญาศรีโคตบูร** เป็นต้น และพระอรหันต์ ๕๐๐ องค์ อันมี**พระมหากัสสปเถระ** เป็นประมุข

ลักษณะการก่อสร้างในสมัยแรกนั้น ใช้ดินดิบก่อขึ้นเป็นรูปเตาสี่เหลี่ยม แล้วเผาให้สุกทีหลัง กว้างด้านละ**สองวาของพระมหากัสสปเถระ** สูงสองวา ข้างในเป็นโพรงมีประตูเปิดปิดทั้งสี่ด้าน เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ได้อัญเชิญพระอุรังคธาตุของพระพุทธองค์ที่พระมหากัสสปเถระอัญเชิญมา ประดิษฐานไว้ข้างใน แล้วปิดประตูทั้งสี่ด้าน แต่ยังปิดไม่สนิทที่เดียวยังเปิดให้คนเข้าไปสักการะบูชาได้อยู่ในบางโอกาส

ในตำนานพระธาตุพนมบอกว่า **"ยังมิได้ฐาปนาให้สมบูรณ์"** ซึ่งหมายความว่า ยังมิได้ปิดประตูพระธาตุให้มิดชิด พึ่งมาสถาปนาให้สมบูรณ์ในราว พ.ศ. ๕๐๐

ท้าวพญาทั้ง ๕ ผู้มาเป็นประมุขประธานในการก่อสร้างพระธาตุในครั้งนั้น เป็นเจ้าผู้ครองนครในแคว้นต่างๆ คือ

๑.พญาจุลณีพรหมทัต ครองแคว้นจุลณี ก่อด้านตะวันออก

๒.พญาอินทปัตถานคร ครองเมืองอินทปัตถานคร ก่อด้านใต้

๓.พญาคำแดง ครองเมืองหนองหานน้อย ก่อด้านตะวันตก

๔.พญานันทเสน ครองเมืองศรีโคตบูร ก่อด้านเหนือ

๕.พญาสุวรรณภิงคาร ครองเมืองหนองหานหลวง ก่อขึ้นรวบยอดเข้าเป็นรูปฝาละมี

ประวัติการบูรณะปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมยุคต่อมา มีดังนี้

บูรณะครั้งที่ ๑ ในราว พ.ศ. ๕๐๐ โดยมี**พญาสุมิตตธรรมวงศา** แห่งเมืองมรุกขนคร และพระอรหันต์ ๕ องค์ เป็นประธานการบูรณะครั้งนั้น ได้เอาอิฐซึ่งเผาให้สุกดีแล้ว มาก่อต่อเติมจากยอดพระธาตุองค์เดิมให้สูงขึ้นไปอีกประมาณ ๒๔ เมตร แล้วอัญเชิญพระอุรังคธาตุจากอุโมงค์เดิม ขึ้นไปประดิษฐานไว้ใหม่ที่ใจกลางพระธาตุชั้นที่สอง แล้วปิดประตูอย่างมิดชิด หรือสถาปนาไว้อย่างสมบูรณ์ (อยู่สูงจากพื้นดิน ๑๔.๗๐ เมตร)

บูรณะครั้งสอง เมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๗ โดยมี**พระยานครหลวงพิชิตราชธานีศรีโคตบูร** แห่งเมืองโคตบูร เป็นประธาน ได้โบกสะทายตีนพระธาตุทั้งสี่ด้าน และสร้างกำแพงรอบพระธาตุพร้อมทั้งซุ้มประตูและเจดีย์หอข้าวพระทางทิศตะวันออกพระธาตุ ๑ องค์

บูรณะครั้งที่สาม เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๖ - ๔๕ โดย**เจ้าราชครูหลวงโพนสะเม็ก** แห่งนครเวียงจันทน์ เป็นประธาน ได้ใช้อิฐก่อต่อเติมจากพระธาตุชั้นที่สองให้สูงขึ้นไปอีกเป็น ๔๓ เมตร ได้มีการปรับปรุงที่

ประดิษฐานพระอุรังคธาตุใหม่ โดยสร้างอูบสำริดครอบเจดีย์ศิลาอันเป็นที่บรรจุบุษบกและผอบพระอุรังคธาตุไว้อย่างแน่นหนา และได้บรรจุพระพุทธรูปเงิน ทอง แก้วมรกตและอัญมณีอันมีค่าต่างๆ ไว้ภายในอูบสำริดไว้มากมาย มีจารึกนามพระธาตุพนมว่า **"ธาตุปะนม"** (ประนม)

บูรณะครั้งที่สี่ ใน พ.ศ. ๒๓๕๐ - ๕๖ โดยมี**เจ้าอนุวงศ์**แห่งนครเวียงจันทน์เป็นประธาน ได้ทำฉัตรใหม่ด้วยทองคำประดับด้วยเพชรพลอยสีต่างๆ ประมาณ ๒๐๐ เม็ด และได้ทำพิธียกฉัตรขึ้นสู่ยอดเจดีย์ในปี ๒๓๕๖

บูรณะครั้งที่ห้า ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ โดยมี**พระครูวิโรจน์รัตโนบล** วัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นประธาน ได้ซ่อมแซมโบกปูนองค์พระธาตุใหม่ ลงรักปิดทองส่วนบน ประดับแก้วติดดาวที่ระฆังแผ่แผ่นทองคำหุ้มยอด ปูลานพระธาตุ ซ่อมแซมกำแพงชั้นในและชั้นกลาง

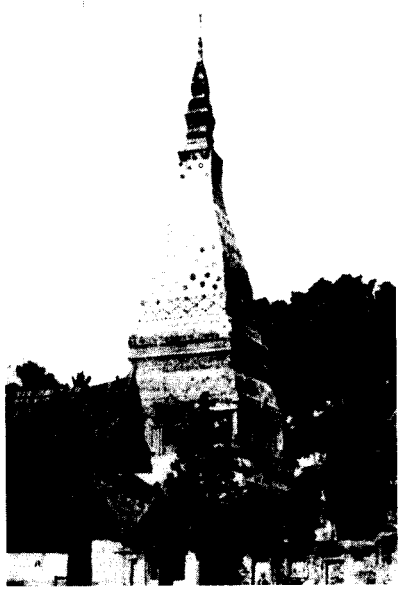
บูรณะครั้งที่หก ใน พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๘๔ ในสมัย**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘** รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้กรมศิลปากร อันมีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นหัวหน้า สร้างเสริมครอบพระธาตุองค์เดิมด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กตั้งแต่ชั้นที่ ๓ ขึ้นไป และต่อยอดให้สูงขึ้นไปอีก ๑๐ เมตร รวมเป็น ๕๗ เมตร

มีเหตุการณ์ที่ทำความสะเทือนใจมาสู่ชาวพุทธ คือเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ เวลา ๑๙.๓๘ น. องค์พระธาตุพนมได้หักล้มลงไปทางทิศตะวันออกทั้งองค์ ทับวัตถุก่อสร้างต่างๆ ซึ่งอยู่บริเวณนั้น ได้แก่ หอพระทางทิศเหนือและทิศใต้ ศาลาการเปรียญและพระวิหาร หอพระแก้วเสียหายหมด ทั้งนี้เพราะฐานหรือพระธาตุชั้นที่ ๑ ซึ่งสร้าง

แต่สมัยแรกนั้นเก่าแก่มาก ไม่สามารถทานน้ำหนักส่วนบนได้จึงพังทลายลงมาหมดทั้งองค์

ต่อมาก็ได้ทำการรื้อถอน และได้สร้างขึ้นมาใหม่ สำเร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้จัดพระราชพิธีบรรจุพระอุรังคธาตุระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ เสด็จมาเป็นองค์ประธาน และทรงบรรจุพระอุรังคธาตุ

หมายเหตุ : ทั้งหมดนี้สรุปมาจากหนังสือ **ประมวลภาพประวัติศาสตร์พระธาตุพนม** ซึ่งวัดพระธาตุพนมมรรวิหารจัดพิมพ์ สำหรับท่านที่สนใจประวัติศาสตร์อิสานโบราณและตำนานพระธาตุพนม โปรดอ่าน **อุรังคนิทาน : ตำนานพระธาตุพนม (พิสดาร)** โดย **พระธรรมราชานุวัตร** อดีตเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม

พระธาตุพนมองค์เดิม

๕๐.

ขบถผีบุญ ที่มณฑลอิสาน

เหตุการณ์ขบถผีบุญ ที่มณฑลอุบล เป็นเรื่องที่ดังมากในสมัยนั้น ผมเองเคยได้ยินแต่ชื่อ ไม่ทราบเรื่องราวที่แท้จริง เผอิญเรื่องนี้มีความเกี่ยวพันกับ**หลวงปู่มั่น** อยู่บ้างเล็กน้อย คือ ชื่อของหัวหน้าผีบุญ ที่เรียกว่า **อ้ายมั่น** (อ้าย แปลว่า พี่ หรือ ลูกพี่) ต่อมาก็เรียกว่า **องค์มั่นผู้วิเศษ** ชื่อไปพ้องกับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ของพวกเราเข้า เลยก่อให้เกิดความเข้าใจผิด ก่อเรื่องกวนใจให้ครูบาอาจารย์ในสมัยนั้นพอสมควร

เรื่องขบถผีบุญ ที่นำเสนอ ณ ที่นี้ เป็นผลการศึกษาค้นคว้าของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** อีกตามเคย ต้องขอบพระคุณที่ท่านอุตส่าห์ค้นคว้าและเรียบเรียงสาระสำคัญมาให้พวกเราได้อ่านกัน

ผมเองก็ แหะ!...แหะ! **คัดลอกมาทั้งดุ้น** เพื่อเสนอท่านผู้อ่านดังต่อไปนี้ครับ :-

อาจารย์สมบัติ ตั้งชื่อหัวข้อว่า **"กรณีขบถผีบุญหรือผู้มีบุญ"** มีรายละเอียด ดังนี้ :-

เนื่องจากมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกัน ควรที่จะนำลงมาพิมพ์ไว้เพื่อประโยชน์แก่คนรุ่นหลังที่อาจจะยังไม่ทราบ นั่นคือเกิดเหตุการณ์

เรื่องขบถผีบุญ หรือขบถผู้มีบุญ ขึ้นที่มณฑลอุบล เมื่อ ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๓) ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

เหตุการณ์เริ่มต้นจากการที่มีข้อความเป็นคำพยากรณ์ซึ่งนัยว่ามาจาก**หนังสือผูกที่จารลงใบลาน** เป็นถ้อยคำปริศนา ความว่า

"...ถึงกลางเดือนหก ปีฉลู จะเกิดเภทภัยใหญ่หลวง หินแร่ (หินลูกรัง) จะกลายเป็นเงินทอง ฟักเขียวฟักทองจะกลายเป็นช้างม้า ควายทุยเผือกและหมูจะกลายเป็นยักษ์กินคน ***ท้าวธรรมิกราช*** *(ผู้มีบุญ) จะมาเป็นใหญ่ในโลกนี้* ***ใครอยากพ้นเหตุร้ายก็ให้คัดลอกบทความลายแทงให้รู้กันต่อๆ ไป*** *ถ้าใครเป็นคนบริสุทธิ์ไม่ได้กระทำชั่วบาปกรรมใดๆ แล้ว ให้เอาหินแฮ่มาเก็บรวบรวมไว้ รอท้าวธรรมิกราช มาชุบเป็นเงินเป็นทองขึ้น ถ้าใครได้กระทำชั่วต่างๆ แต่เพื่อแสดงตนให้เป็นคนบริสุทธิ์ ก็ต้องมีการล้างบาปโดยจัดพิธีนิมนต์พระสงฆ์มารดน้ำมนต์ให้ ถ้ากลัวตายก็ให้ฆ่าควายทุยเผือกเสียก่อนกลางเดือนหก อย่าทันให้มันกลายเป็นยักษ์ต่างๆ นานา ผู้ที่เป็นสาวโสดก็ให้รีบมีผัว มิฉะนั้นยักษ์จะกินหมด..."*

(ข้อความข้างต้น มีที่สะดุดใจมากตอนที่ว่า **"ใครอยากพ้นเหตุร้ายก็ให้คัดลอกบทความลายแทงให้รู้กันต่อๆ ไป"** ข้อความตรงนี้คุ้นๆ ไหมครับ ทุกวันก็ยังมีอยู่บ่อยๆ ในลักษณะ**จดหมายลูกโซ่** ให้คัดลอกข้อความแล้วส่งต่อหลายๆ ชุด ถ้าใครทำก็บอกว่าจะเจริญ แล้วถ้าใครไม่ทำก็จะพบความหายนะต่างๆ นานา เข้าใจว่าหลายๆ ท่านคงเคยได้รับ และหลายท่านก็ส่งมาให้ผมบ่อย ผมก็ฉีกทิ้งทุกครั้ง แล้วท่านยังกลัวยังเชื่อในเรื่องนี้อยู่หรือครับ - ปฐม)

อาจารย์พิศิษฐ์ เขียนต่อไปว่า :-

ข้อความดังกล่าวนี้ ได้แพร่หลายไปในหมู่ชนชาวอิสานแถบมณฑลอุบล สร้างความสะเทือนขวัญ ปั่นป่วนหวาดผวา ให้กับชาวบ้านเป็นอันมาก

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ สืบเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น สาเหตุความขัดแย้งกันระหว่างผู้ปกครองส่วนกลางจากกรุงเทพฯ กับผู้ปกครองส่วนท้องถิ่น **"เจ้าเมืองเก่า"** และความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้ปกครองกับราษฎรอิสาน อันเนื่องมาจากสภาพความแร้นแค้นขัดสนทางเศรษฐกิจ ความกดดันทางจิตใจ ประกอบกับความเชื่อถือในเรื่องภูติผีปีศาจ พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ที่ยังครอบงำชีวิตจิตใจและวิถีชีวิตของชาวบ้านตามชนบทอยู่เป็นส่วนใหญ่

ราษฎรส่วนมากจึงเกิดความไม่พอใจข้าราชการเกี่ยวกับการเข้ามา**ขูดรีดเงินส่วย**โดยไม่เป็นธรรม อีกทั้งเหตุการณ์ภาวะแห่งการแผ่ขยายอำนาจเข้ามาในภาคพื้นดินสองฝั่งลุ่มน้ำโขงของมหาอำนาจประเทศฝรั่งเศสในช่วงนี้ (พ.ศ. ๒๔๓๖ - ๒๔๔๕) ที่กองทัพแห่งสยามประเทศจำต้องยอมเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมด ถอยมาอยู่ฝั่งขวา

จากเหตุการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ ทำให้มีข่าวลือต่างๆ เช่น

"ผู้มีบุญจะมาแต่ตะวันออก"

"เจ้าเก่าหมดอำนาจ ศาสนาก็สิ้นแล้ว"

"บัดนี้ฝรั่งเข้าไปเต็มกรุงเทพฯ แล้ว กรุงจะเสียแก่ฝรั่งแล้ว"

ส่วนทางบ้านเมืองนั้น **พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์** ซึ่งในสมัยนั้นทรงเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการ**มณฑลลาวกาว** (พ.ศ. ๒๔๓๖) ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น**มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ** (พ.ศ. ๒๔๔๒) แล้ว เปลี่ยนชื่อเป็น **มณฑลอิสาน** (พ.ศ. ๒๔๔๓) พระองค์ได้ทรงบันทึกเอาไว้ในหนังสือทูล**สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ** (เสนาบดี หรือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในสมัยนั้น) ว่า :-

"ตามซึ่งได่สวนขึ้นไป ได้ความเป็นพยายามมาตั้งแต่ปี ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) มาแล้ว...เดิมมาเป็นหมอลำ เที่ยวลำคำ**ผญา** (สุภาษิตคำกลอนของอิสาน) บ่งความไปในส่วนผู้มีบุญจะมาแต่ตะวันออก

ข่าวลือจึงมาจากตะวันออก เพราะเดินเป็นสายไปทาง เดชอุดม ขุขันธ์ ทางหนึ่ง, ไปทางศรีสะเกษ สุรินทร์ ทางหนึ่ง, มาทางเขมราฐ อำนาจเจริญ เกษมสีมา ผาสีดอน กันทวิไชย หนองเลา วาปีปทุม มาหนองชำ พยัคฆ์ ไปทางกาฬสินธุ์ และเสลภูมิ"

(จะเห็นว่าการแพร่ของขบวนการผีบุญได้แผ่ขยายไปเร็วมาก สมัยนั้นไม่มีสื่อมวลชนประเภททีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ หากแต่แพร่ขยายไปทางสื่อหมอลำ)

หมอลำได้กระจายไปตามท้องถิ่นต่างๆ ทั่วเมืองอุบลฯ และใกล้เคียง เนื้อหาของ**กลอนลำ** เป็นการสรรเสริญ**ผู้มีบุญ** ว่าจะมาจากทิศตะวันออก และโจมตีการเข้ามาปกครองของกรุงเทพฯ เป็นต้นว่า

"ลือแซะแซงแซ่ลำโขง หนองชำเป็นเขตลาสีมา ฝูงไทยใจฮ้ายตายสิ้นบ่หลง"

ความหมายของกลอนลำช้างต้น หมายความว่า

"มีข่าวเล่าลือไปทั่วลำน้ำโขง จนไปถึงหนองซำ เมื่อผู้มีบุญมาเกิดแล้ว ชาวกรุงเทพฯพวกใจโหดร้ายก็จะตายสิ้นไม่มีเหลือ (ด้วยอำนาจอิทธิฤทธิ์ของผู้มีบุญ)"

ปรากฏว่าชาวบ้านนิยมฟังกลอนลำประเภทนี้มากและเริ่มเห็นคล้อยตามคำพยากรณ์ และคำโฆษณาชวนเชื่อกันเพิ่มมากขึ้นในทุกท้องที่ อันเป็นช่องทางให้มีผู้แอบอ้างกระทำตนเป็นผู้วิเศษสวมรอยข่าวโคมลอยขึ้นมา

ผู้แอบอ้างต่างตั้งสำนักขึ้น ชวนเชื่อชาวบ้านให้เข้ามาอยู่ในอารักขาโดยมีเจ้าสำนักกระทำตนเป็น**ผีบุญ** เป็นผู้วิเศษ ที่สามารถปัดเป่าความชั่วร้ายให้หายไปได้

บรรดาชาวบ้านซึ่งตกอยู่ในความหวาดกลัวอยู่แล้วต่างก็อยากจะแสวงหาที่พึ่งอยู่พอดี ซึ่งทันทีที่มีผู้วิ,ศษอวดอ้างฤทธิ์เดชปรากฏขึ้นจึงได้พากันแห่ไปหา เพื่อที่จะให้ช่วยเหลือคุ้มครองภัยต่างๆ

เหตุการณ์ตอน**ขบถผีบุญ**นี้ **สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ**ทรงเล่าเอาไว้ในหนังสือพระนิพนธ์เรื่อง **นิทานโบราณคดี**ที่พระองค์ทรงรับสั่งเอาไว้ว่า เรื่องราวเหล่านี้เป็นเรื่อง**เกร็ดนอกพงศาวดาร เขียนรักษาไว้ให้เป็นประโยชน์แก่ลูกหลานและผู้อื่นต่อไป** ว่า :-

*"ข่าวที่มีผู้วิเศษรับจะช่วยป้องกันภัยรู้ไปถึงไหน ก็มีราษฎรที่นั่นพากันไปหา โดยประสงค์เพียงจะขอให้เสกเป่ารดน้ำมนต์ให้ก็มีที่นึกว่าเป็น**ท้าวธรรมิกราชผีบุญ มาบำรุงโลก** เลยสมัครเข้าเป็นพรรคพวกติดตามผู้วิเศษนั้นก็มี ผู้วิเศษไปทางไหนหรือพักอยู่ที่ไหนพวกชาวบ้านก็รับรองเลี้ยงดู เลยเป็นเหตุให้มีคนเข้าเป็นสมัครพรรคพวก*

*มากขึ้นโดยลำดับ เมื่อผู้วิเศษนั้นเห็นว่ามีคนนับถือกลัวเกรงมาก ก็เลยแสดงตนโดยเปิดเผย ว่าเป็น**ท้าวธรรมิกราชผีบุญ** ที่จะมาดับยุคเข็ญตามคำพยากรณ์"*

ในตอนแรก ฝ่ายรัฐบาลไม่ประสงค์จะเข้าไปยุ่งด้วย เพราะไม่แน่ใจว่าเรื่องผีบุญ หรือผู้มีบุญนี้จะเป็น "ความผิดแท้" (คือเจ้าหน้าที่ไม่แน่ใจว่าจะเอาความผิดในข้อกฎหมายใด)

และเกรงว่า "ถ้าห้ามไป กำลังตื่นคนนั้นตำราว่า **ไม่ได้** จะกลายเป็นยาบำรุงไป" (คือเจ้าหน้าที่กลัว **มวลชน** เพราะตอนนั้นชาวบ้านไม่พอใจข้าราชการอยู่แล้ว ขืนทางการเข้าไปยุ่งก็จะเป็นการเติมเชื้อไฟให้ลุกโชนรุนแรงขึ้น - ปฐม)

(ด้วยทางราชการประเมินสถานการณ์อย่างนี้) ทำให้**ผู้มีบุญ** หรือ **ผีบุญ** มีโอกาสเกลี้ยกล่อมและซ่องสุมผู้คนได้มากขึ้น **จนต่อมาได้พากันตั้งตนขึ้นเป็นใหญ่ไม่ขึ้นกับทางการบ้านเมืองอีกต่อไป** มีการปกครองกันเองในกลุ่ม มีกองกำลังคุ้มกันตนเอง

กลุ่มผีบุญ มีหลายกลุ่ม ที่เป็นกลุ่ม หรือ **กอง** ขนาดใหญ่ มีอยู่ ๓ กลุ่ม หรือ **กอง** ดังนี้ :-

ผีบุญกลุ่มที่หนึ่ง เรียกว่า **กองอ้ายเล็ก** หรือ **อ้ายเหล็ก** (ภาษาไทยกลางก็ต้องว่า กลุ่มพี่เล็ก หรือ พี่เหล็ก) เป็นผีบุญคนแรกที่อ้างตัวเป็น **พระยาธรรมิกราช** เป็นผู้มาดับยุคเข็ญให้ประชาชน ตั้งสำนักขึ้นที่**บ้านหนองซำ** อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย เมืองสุวรรณภูมิ (ก็ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม กับ ร้อยเอ็ด ในปัจจุบัน)

ผีบุญกลุ่มที่สอง เรียกว่า **กองอ้ายบุญจัน** เป็นน้องชาย **พระยาขุขันธ์ภักดีครีนครลำดวน** เมื่อพี่ชายถึงแก่กรรมได้เกิดการขัดแย้งกับทางการ จึงรวมมือกับ**ท้าวทัน** บุตรพระยาขุขันธ์ฯ พร้อมด้วย**หลวงรัตน** อดีตกรมการเมือง พากันไปตั้งตัวเป็นผู้มีบุญอยู่ที่**สันเขาบรรทัด เขตเมืองขุขันธ์** (เขตปฏิบัติการก็อยู่แถวศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์)

ผีบุญกลุ่มที่สาม เรียกว่า **กองอ้ายมั่น** เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด กลุ่มนี้ที่ไปมีส่วนพัวพันทำให้ทางการเข้าใจผิด เพราะชื่อและข้อมูลบางอย่างเกิดไปพ้องกับ**หลวงปู่มั่น** ของเรา ดังกล่าวแล้ว

ผีบุญอ้ายมั่น ตั้งตัวเป็น **องค์ปราสาททอง** หรือ **องค์หาสาตร-ทอง** ในภาษาอิสาน อยู่ที่**บ้านกระจีน** แขวงเมืองเขมราฐ (ใกล้ถิ่นของหลวงปู่มั่น) เคยร่วมมือกับ **องค์แก้ว** ทางฝั่งลาว มีราษฎรนิยมทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขง

ต่อมาได้เข้าสมทบกับกองกำลังของ**ท้าวสน** นายอำเภอโขงเจียม และกับกอง**อ้ายเล็ก** (กลุ่มที่หนึ่ง) ที่ยกกำลังมาจาก **หนองซำ** นำกำลังประมาณ ๒,๕๐๐ คนเศษ ยกเข้าปล้นและเผาเมืองเขมราฐ อีกทั้งได้สังหาร **ท้าวโพธิราช** กรมการเมือง และจับตัว **ท้าวธรรมกิตติกา** กรมการเมือง และ**พระเขมรัฐเดชนารักษ์** ผู้รักษาเมือง ไปเป็นตัวประกัน แล้วถอดนักโทษออกทั้งหมด ทำให้ได้สมัครพรรคพวกเพิ่มขึ้นอีกมาก

หลังการกระทำอุกอาจครั้งนั้น **พวกผีบุญทั้งหลายก็กลายเป็นขบถขึ้นแต่นี้ไป** และได้เพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยส่งกำลังไปบุกล้อมจับ**ท้าวกรมช้าง** กรมการเมืองอุบลฯ ที่ออกมารักษาการ**นายอำเภอ**

งนานิคม แล้วมาทั้งเสีย เป็นการขยายอำนาจการและประชาชน ให้ได้คนเป็นเมือง ในลงมาเข้าเป็นพรรคพวกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ขบวนการผู้รักชาติที่เข้าไปช่วยให้พวกเขมรปฏิวัติ... ด้วยกันเอง **"องค์ผีบุญ"** ก็เป็นความคิดหนึ่งในนั้นที่ได้รับประสบการณ์ พร้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยเป็นอย่างดี ... ระยะหลังๆ ต่างพากันเข้านับถือ **องค์มั่น ผู้วิเศษ**

ในการนี้ **กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์** เจ้าเมืองอุบลฯ ได้รายงานเหตุการณ์ต่างๆ ให้ทางกรุงเทพฯ (กระทรวงมหาดไทย) ทราบและขอกำลังทหารพร้อมอาวุธปืนไปโดยด่วน จำนวน ๔๐๐ - ๕๐๐ คน

พร้อมกันนั้น ทางจังหวัดอุบลฯ ก็จัดทหารไปคอยสกัดพวกผีบุญอยู่ที่**วารินชำราบ บ้านตุงลุง เมืองเกษมสีมา บ้านลืออำนาจ** และได้ส่งกองกำลังออกไปจับพวกผีบุญอีกหลายกอง

ในตอนแรก กองกำลังที่ไปทางเมืองขุขันธ์ โดยการนำของ**ร้อยโทหวั่น** ได้ทำการปราบปรามผีบุญ**กองอ้ายบุญจัน** ลงได้อย่างราบคาบ อ้ายบุญจันตายในที่รบ ที่เหลือก็แตกสลายหนีไปไม่มีให้พบเห็นอีกเลยตลอดท้องที่เมืองขุขันธ์ เมืองศรีสะเกษ และอิสานตอนใต้

ส่วนศึกใหญ่หลวงซึ่งอยู่ทางตะวันออกและทางเหนือนั้นล้วนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพวกผีบุญที่เป็นสมัครพรรคพวกของ**องค์มั่น** ผู้ที่กำลังโด่งดังสุดขีด

ศึกยกแรก (ตามคำของอาจารย์พิศิษฐ์) นั้น **ทางการประสบความพ่ายแพ้อย่างหมดรูป** คือ หน่วยของ**ร้อยเอกหม่อมราชวงศ์ร้าย** คุมกำลังพลตระเวน ๑๒ นาย กับคนนำทางและชาวบ้านที่เกณฑ์มาอีกเป็นจำนวน ๑๐๐ คน ได้เกิดปะทะกับกองระวังหน้าของพวกผีบุญจำนวนร้อยคนเศษ ใกล้**บ้านขุหลุ** (ไม่ทราบอยู่ที่ไหนเหมือนกัน)

พวกผีบุญร้องขู่ว่า "ผู้ใดไม่สู้ให้วางอาวุธ หมอบลงเสีย" พวกชาวบ้านที่โดนเกณฑ์มา ก็พากันหมอบกราบพวกผีบุญเสียหมดสิ้น เหลือแต่**หม่อมราชวงศ์ร้าย**กับพลตระเวน ๑๒ นาย ที่ได้ต่อกรกับพวกผีบุญ พร้อมกับล่าถอยกลับไปกราบทูลให้เสด็จในกรมฯ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เจ้าเมืองอุบล) ทรงทราบ

จากชัยชนะครั้งนั้นทำให้บรรดาสาวกของเหล่าผีบุญได้ใจ มีความฮึกเหิมถึงขนาดประกาศว่า **จะยกพวกเข้ามาตีเมืองอุบลราชธานี แล้วผนวกรวมกับดินแดนสองฝั่งลุ่มน้ำโขง จัดตั้งอาณาจักรใหม่ ที่ไม่ขึ้นต่อกรุงเทพฯ และฝรั่งเศส**

สร้างความขุ่นเคืองให้กับเสด็จในกรมฯ ยิ่งนัก พระองค์จึงทรงให้ **พันตรีหลวงสรกิจพิศาล** ผู้บังคับการทหารอุบลราชธานี **จัดทหารออกไปสืบดูเหตุการณ์ที่แท้จริงอีกครั้ง**

(แสดงว่าการข่าวของทางราชการสมัยนั้นสู้สมัยนี้ไม่ได้ ใช่ไหมครับ !)

พันตรี หลวงสรกิจฯ จึงได้จัดส่ง **ร้อยตรีหลี** กับทหารจำนวน ๑๕ คน ออกไปสืบดูร่องรอยของเหล่าขบถทางอำเภอพนา อำเภอตระการ (ตระการพืชผล) ปรากฏว่าพวกทหารได้ไปเสียท่า โดนพวกผีบุญล้อมจับฆ่าตายถึง ๑๑ คน เหลือพลตระเวนหนีรอดกลับมาได้ ๔ คนเท่านั้น

ทางการเห็นว่ารอให้เพลี่ยงพล้ำมากไปกว่านี้ไม่ได้อีกแล้ว (เอาเป็นว่า **เครื่องเพิ่งร้อน**) การปราบปรามขั้นเด็ดขาดจึงเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๕ (หลังปล่อยให้ลุกลามอยู่ ๒ ปี) โดยรับสั่งให้ **ร้อยเอกหลวงชิตสรการ** (จิตร มัธยมจันทร์) นายทหารปืนใหญ่ กับ **ร้อยตรีอิน** คุมทหาร ๒๔ คน พลเมือง ๒๐๐ คน อาวุธปืน ๑๐๐ กระบอก ปืนใหญ่อีก ๒ กระบอก ออกไปปราบขบถ

ขณะเดียวกันก็กราบทูลไปยัง **กรมพระยาดำรงราชานุภาพ** (เสนาบดี กระทรวงมหาดไทย) เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๕ (ร.ศ. ๑๒๑) ว่า

"ทหารอุบลราชธานีคิดใช้หลายทางหมดตัว เรียกตำรวจภูธรขึ้นหมดกำลังก็ยังไม่พอใช้ ถ้าเกณฑ์มา ***เชื่อใจชาวบ้านไม่ได้ว่าจะไม่วิ่งเข้าหาผีบุญอีก*** *ขอทหารหรือตำรวจปืนดีๆ รีบไปช่วยเร็วๆ อีกสัก ๔๐๐*

แล้ว **ทหารจากมณฑลนครราชสีมา** จึงถูกส่งไปปราบขบถ โดยแบ่งออกเป็น ๔ กองพัน กองพันละ ๒ กองร้อย ยกไปมณฑลอิสาน ๒ กองพัน และเตรียมพร้อมอยู่ที่เมืองนครราชสีมาอีก ๒ กองพัน ทหารทุกคนได้รับจ่ายปืนคนละ ๑ กระบอก กระสุนคนละ ๑๐๐ นัด และเสบียงติดตัวอยู่ไปได้ ๕ วัน

อาจารยพิศิษฐ์เขียนว่า **"เป็นกองทหารที่ทันสมัยที่สุดในขณะนั้น"**

เชิญกลับมาดูด้าน **ร้อยเอกหลวงชิตสรการ** ได้ยกกำลังเข้าสู่ **บ้านสะพือ** (อ.พิบูลมังสาหาร) ในวันที่ ๔ เมษายน (พ.ศ. ๒๔๔๕) ตอนกลางคืน ได้จัดให้กองกำลังส่วนหนึ่งตั้งพักตรง**บ้านสา** อีกส่วนหนึ่งตั้งค่ายอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสม ห่างจากค่ายพวกผีบุญประมาณ ๕๐ เส้น (๒ กิโลเมตร)

"ที่ตรงนั้นเป็นทางเดินเข้ามาเมืองอุบลฯ สองข้างเป็นป่าไม้ ต้องเดินเข้าในตรอก"

จัดให้**พระสุนทรกิจวิมล** (คูณ สังโขบล) เป็นปีกขวา **เพียซามาตย์** (แท่ง) เป็นปีกซ้าย ตั้งปืนใหญ่ไว้ใต้ซุ้มไม้ในป่าทึบ ใกล้ทางเลี้ยวออกมาจากบ้าน**สะพือ** หมายยิงถล่มในทางตรอกนั้น แล้วให้ซุ่มกำลังไว้ในป่าสองข้างทางอีก

วันรุ่งขึ้น ได้เกิดปะทะกับพวกขบถผีบุญ ยิงถล่มสู้รบใส่พวกผีบุญ เกือบ ๔ โมง จึงกำชัยชนะได้โดยเด็ดขาด (ต้องร้องว่า โอโฮ! ง่ายจัง!)

พวกขบถผีบุญถูกถล่มเสียชีวิตไป ๒๐๐ คนเศษ บาดเจ็บอีกไม่น้อยกว่า ๕๐๐ คน แถมถูกจับเป็นได้ ๑๒๐ คน

ส่วน องค์มั่นผู้หัวหน้าผีบุญ ได้หลบหนีไปพร้อมกับสมุนราว ๑๐ คน

จากนั้นก็มีการกวาดล้างจับกุมพวกผีบุญไปทั่วมณฑลอิสาน สั่งปราบปรามอย่างเด็ดขาด มีตราสั่งไปถึงทุกหัวเมือง ดังนี้ :-

"อย่าให้มีการหลบหนีไปได้เป็นอันขาด ถ้าหากผู้ใดปกปิดพวกเหล่าภัยและเอาใจช่วยให้หลบหนีไปได้ จะเอาโทษแก่ผู้ปิดบังและเจ้าหน้าที่หัวเมืองนั้นๆ อย่างหนัก"

เป็นอันว่าพวกขบถผีบุญก็แตกฉานซ่านกระเซ็นไป

แล้วที่มาเกี่ยวกับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ศิษย์ของ**หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็เพราะความบังเอิญที่มีส่วนไปพ้องกันหลายอย่าง

องค์มั่น หัวหน้าผีบุญที่พาพวกหลบหนีไป **ถูกตามล่า**อย่างหนัก ตอนนี้ข่าวกรองของทางราชการเกิดการสับสนในข้อมูล เพราะ **หนึ่ง** ชื่อไปซ้ำกันกับ**หลวงปู่มั่น สอง** เป็นคนอยู่ใน ถิ่น, แขวง, เขต, เมืองเดียวกัน **สาม** มีความสามารถเฉพาะตัวเป็น **หมอลำกลอน** คล้ายกัน **สี่** เครื่องนุ่งห่มแต่งกายก็คล้ายคลึงกัน คือพวกผีบุญระดับหัวหน้าจะแต่งกายต่างไปจากสาวกคนอื่นๆ ซึ่งรายงานทางราชการบอกว่า "นุ่งห่มผ้าขาวจีบ ห่มครองอย่างพระหรือสามเณร" **ห้า** ผีบุญที่เป็นพระสงฆ์ก็มีหลายรูป

และที่สำคัญยิ่งก็คือ **หก** ในช่วงนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้ธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ข้ามไปทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและมาพัก บำเพ็ญเพียรอยู่ที่พระธาตุพนม แสดงว่า**ท่านหลบหนีไปจากเมืองอุบลฯ** และไปในทิศทางเดียวกันกับที่**องค์มั่นผีบุญ** หลบหนีไป

สมัยนั้นไม่มีบัตรประจำตัว ไม่มีรูปถ่าย ไม่มีเอกสารยืนยัน คงจะยุ่งกันพอสมควร

อาจารย์พิศิษฐ์ ก็ไม่ได้เขียนตอนจบว่า มีการ "เคลียร์" กันอย่างไร แต่ท่านลงท้ายว่า "ครูบาอาจารย์รุ่นต่อๆ มา จึงได้มีเรื่องเล่าถึงการตามล่า**ผีบุญองค์มั่น** ที่มาเกี่ยวข้องอย่างบังเอิญเหลือหลายกับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ผู้ที่เราเคารพเทิดทูนอยู่เหนือเศียรเกล้าฉะนี้แล"

โอ ! โล่งใจ !

ผมเอง (ปฐม) ก็ไม่ได้ถาม**อาจารย์พิศิษฐ์** ว่าท่านเขียนโยงเหตุการณ์ขึ้นมา หรือเหตุการณ์เป็นอย่างนั้นจริงๆ แต่... ผมก็เชื่อว่า **หลวงปู่** ของเรา ท่านสร้างบารมีมามาก คงไม่กลับไปเป็น **แพะ** ให้พวกเจ้าหน้าที่เอาไปสร้างผลงานให้กับตนเองได้หรอก ใช่ไหมครับ ?

ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ได้ให้ความรู้ต่อท้ายไปอีกว่า "หลังจากการจบสิ้นของกรณีขบถผีบุญหรือขบถผู้มีบุญแล้วไม่นานนัก อีก ๒ เดือนต่อมา **พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ให้เป็นกิจลักษณะในรูปของกฎหมายเป็นครั้งแรก อีกทั้งยังทรงโปรดให้จัดพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎกขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย"**

ก็ขอบคุณ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์** ที่อุตส่าห์ค้นเรื่องดีๆ มาให้เราได้ศึกษา ทำให้ผมมีกำลังใจที่จะลอกผลงานของท่านต่อไป ขอบคุณครับ

๕๑.

อาราธนา อยู่โปรดชาวนครพนม

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส**วัดเลียบ** กับสหธรรมิกของท่าน คือ **หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ** เจ้าอาวาส**วัดใต้** (ภายหลังมีสมณศักดิ์เป็น **พระปัญญาพิศาลเถร เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม** กรุงเทพฯ) ได้ออกธุดงค์ไปจังหวัดนครพนม

ในหนังสือของ**ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ระบุว่า **หลวงปู่ทั้งสององค์** ได้พักปักกลดอยู่ใต้ต้นโพธิ์สุดเขตเมืองนครพนมทางด้านทิศใต้ เข้าใจว่าจะเป็นแถวบริเวณโรงฆ่าสัตว์เทศบาลจังหวัดนครพนมในปัจจุบัน

ได้มีประชาชนชาวบ้านจำนวนมากไปสนทนารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ทั้งสององค์ ข้าหลวงประจำเมืองนครพนม คือ **พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์** (เลื่อง ภูมิรัตน์) ได้ทราบเรื่อง จึงไปนมัสการและสนทนาธรรมด้วย

มีตอนหนึ่ง ท่านเจ้าเมืองได้ปรารภถึงปัญหาของพระเณรในจังหวัด ได้ขอคำปรึกษาหารือและขอให้หลวงปู่ทั้งสองได้ช่วยคิดอ่านแก้ไข พร้อมทั้งกราบเรียนหลวงปู่ให้พำนักโดยตั้งวัดธรรมยุตขึ้นในจังหวัดนครพนมด้วย

ท่านเจ้าเมืองกราบเรียนว่า "กระผมขอโอกาสกราบเรียนนมัสการครูบาอาจารย์ พวกกระผมมีศรัทธาปสาทะอย่างเต็มที่ ต้องการอยากได้วัดคณะธรรมยุติกนิกายไว้เป็นศรีสง่าคู่บ้านเมืองของจังหวัดนครพนมสืบไป เกล้ากระผมในนามเจ้าเมือง ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวจังหวัดนครพนม ขอกราบอาราธนาให้ครูบาอาจารย์เป็นประมุขประธาน เป็นพ่อแม่เป็นที่พึ่งต่อไป"

หลวงปู่ใหญ่ ท่านยิ้มตามลักษณะของท่าน แล้วพูดขึ้นว่า "เมื่อญาติโยมมีศรัทธาอันแรงกล้าอย่างนั้นก็ดีแล้ว อาตมาขออนุโมทนาสาธุการ แต่ทว่าเวลานี้อาตมายังเป็นพระเที่ยวอยู่ จะอยู่ประจำตามที่นิมนต์อาราธนานั้นคงยังไม่ได้ คงจะอยู่ได้ชั่วครั้งชั่วคราวอย่างนี้แหละ

เอายังงี้ดีไหม เมื่อโยมมีความปรารถนาอันแรงกล้า อยากได้พระอยากได้วัดคณะธรรมยุตแล้ว ให้โยมไปหาพระมาสักรูปหนึ่ง พยายามเลือกเฟ้นเอาผู้มีอุปนิสัยพอเป็นไปได้ด้วยศีลาจารวัตร มีความอดทน แล้วอาตมาจะเอาไปญัตติกรรม ทำทัฬหีกรรมใหม่ เพื่อให้ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติ กับจะส่งไปเรียนที่กรุงเทพฯ เมื่อสำเร็จแล้วจึงจะส่งกลับมาเป็นหัวหน้าเป็นผู้นำสร้างวัด สร้างความเจริญในพระพุทธศาสนาต่อไป"

พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ ข้าหลวงประจำจังหวัดนครพนมเห็นด้วยอย่างยิ่งกับคำแนะนำของ**หลวงปู่ใหญ่** จึงได้ให้คนของท่านออกสืบเสาะเลือกเฟ้นหาพระภิกษุตามที่**หลวงปู่ใหญ่**บอก ใช้เวลาหลายวัน

ในที่สุดได้คัดเลือกพระภิกษุมา ๔ รูป ได้แก่

พระจันทร์ เขมิโย, พระสา อธิคโม, พระหอม จนฺทสาโร และ พระสังข์ รกฺขิตธมฺโม กับสามเณรอีก ๑ รูปที่ติดตามพระจันทร์ เขมิโย จากทาอุเทน ชื่อ **สามเณรจูม จันทร์วงศ์**

เวลานั้น**ท่านหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับ **หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ** ยังพักรออยู่ที่พระธาตุพนม

ทานข้าหลวงได้นำพระภิกษุและสามเณรทั้ง ๕ รูปเข้าถวายตัวเป็นศิษย์ เพื่อให้**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ **หลวงปู่หนู**ช่วยรับเอาเป็นธุระแนะนำสั่งสอนและฝึกอบรมต่อไป พระคุณเจ้าทั้งสองก็รับไว้ด้วยความยินดี

จากการติดตามศึกษาประวัติครูอาจารย์พระกรรมฐานในภายหลังจะปรากฏชื่อเพียง ๒ องค์ คือ **พระจันทร์ เขมิโย** ภายหลังมีสมณศักดิ์เป็น **พระเทพสิทธาจารย์** ประชาชนชาวนครพนมเรียกว่า **"เจ้าคุณปู่"** เพราะเป็นปูใหญ่พระธรรมยุตองค์แรกของจังหวัดนครพนม กับ**สามเณรจูม จันทร์วงศ์** ภายหลังมีสมณศักดิ์เป็น **พระธรรมเจดีย์** (จูม พนฺธุโล) แห่งวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี มีบทบาทสำคัญยิ่งในวงศ์พระกรรมฐานสายหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น นั่นเอง

ส่วนพระภิกษุอีก ๓ องค์ ไม่เห็นกล่าวถึง หรือมีการกล่าวถึงแต่ผู้เขียนหาไม่พบ

ในบันทึกมีว่า "ท่านเจ้าเมืองได้นำ**พระจันทร์ เขมิโย** ไปถวายตัวเป็นศิษย์ของ**พระอาจารย์เสาร์** ที่ยังรออยู่ที่พระธาตุพนมเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว จึงได้พากันเดินทางธุดงค์กลับจังหวัดอุบลราชธานี รอนแรมผ่านป่าดงดิบผืนใหญ่ชื่อ**ดงบัง** ที่แสนลำเค็ญ แล้วเข้าเขตอำนาจเจริญ ใช้เวลาร่วมเดือนจึงลุถึง**วัดเลียบ** ในตัวเมืองอุบลราชธานี"

๕๒.

คำบอกเล่าของเจ้าคุณปู่

จากปากคำของท่านเจ้าคุณ**พระเทพสิทธาจารย์** (หลวงปู่จันทร์ เขมิโย) หรือที่ชาวนครพนมเรียกว่า "เจ้าคุณปู่" ได้พูดถึงการติดตามไปปฏิบัติธรรมกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ที่จังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้ :-

ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๔๕ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่หนู** (พระปัญญาพิศาลเถร) ก็ได้อำลาประชาชนชาวจังหวัดนครพนม เดินทางกลับสู่จังหวัดอุบลราชธานี พร้อมด้วยพระภิกษุ ๔ รูป คือ **หลวงปู่จันทร์ เขมิโย พระภิกษุสา พระภิกษุหอม พระภิกษุสังข์** และสามเณรอีก ๓ รูป ในจำนวน ๓ รูปนี้ มี **สามเณรจูม จันทร์วงศ์** (ต่อมาได้เป็น **พระธรรมเจดีย์**) รวมอยู่ด้วย

คณะของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้จาริกธุดงค์ไปตามที่ต่างๆ หยุดพักรอนแรมกลางป่าดงพงไพร ได้พบสัตว์ป่านานาชนิด มีเสือ ช้าง ละอง ละมั่ง ควายป่า เป็นต้น

เมื่อเจอสัตว์ป่า **หลวงปู่ใหญ่** ก็สั่งให้คณะนั่งลงกับพื้นดิน แล้วกำหนดจิตแผ่เมตตาให้สัตว์เหล่านั้น พระภิกษุสามเณรทุกรูปก็แคล้วคลาดปลอดภัย

ท่านเจ้าคุณปู่เล่าว่า "ในการบำเพ็ญกรรมฐานในป่านั้นประการสำคัญต้องทำตนให้เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ถ้าศีลไม่บริสุทธิ์มักจะมีความวิตกกังวล ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในตัวเองต่อจากนั้นก็มีอันเป็นไป

หากมีศีลบริสุทธิ์ จิตก็สงบเป็นสมาธิได้ง่าย และอีกประการหนึ่งจะต้องยึดมั่นในพระรัตนตรัย ระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณอยู่เสมอ"

ท่านเจ้าคุณปู่ เล่าต่อไปว่า การธุดงค์ไปกับ**หลวงปู่ใหญ่**ในครั้งนั้น ทำให้การฝึกฝนด้านกรรมฐานของท่าน นับว่าก้าวรุดหน้าไปกว่าเดิมมาก ทั้งนี้เพราะท่าน**หลวงปู่ใหญ่** ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานได้พยายามถ่ายทอดความรู้และอบรมท่านอย่างเคร่งครัดยิ่ง

"ตอนนั้น พอเราธุดงค์ถึงสถานที่อันวิเวกเหมาะแก่การปฏิบัติแห่งไหน **ท่านพระอาจารย์เสาร์** จะหยุดพักและพวกเราเร่งบำเพ็ญเพียรอบรมจิตอย่างหนักทันที ท่านให้พยายามกำจัดมหาโจรภายในอันหมายถึงตัวกิเลส คือ ความโลภ โกรธ หลง ให้เบาบางลงไปให้ได้และให้ทำจนหมดสิ้นไปจากจิตใจตามกำลังความสามารถ

การปฏิบัติกรรมฐานภายในป่านั้น หลักสำคัญประการแรกผู้ปฏิบัติจะต้องทำตนให้บริสุทธิ์ด้วยศีล เพราะในป่าเขาลำเนาไพรมีเทพารักษ์ สัตว์ร้ายนานาชนิด ดังนั้น ต้องคอยตรวจสอบศีลของเราอยู่เสมอ ถ้าศีลไม่บริสุทธิ์เมื่อไรแล้ว ก็มักจะมีอันเป็นไปในทางไม่ดีเสมอ

และเมื่อมีศีลบริสุทธิ์แล้ว ก็ต้องรักษาจิตของเราให้บริสุทธิ์ด้วย ระวังอย่าให้จิตเอนเอียงไปหารากเหง้าแห่งกิเลส คือ ราคะ โทสะ โมหะ

หลังจากนั้น เมื่อศีลและจิตบริสุทธิ์ ก็ต้องตรวจความเห็นของตนว่ามีความบริสุทธิ์หรือไม่ ความเห็นของเราตรงต่อคุณธรรมจริงหรือไม่

เมื่อเราอุทิศชีวิตของตนต่อพระรัตนตรัยอย่างแท้จริงแล้ว มีอะไรเกิดขึ้นแก่ชีวิตเราบ้าง

ควรยึดมั่นเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ยอมสละทุกอย่างเพื่อพระรัตนตรัย แม้ชีวิตของเราก็ต้องยอมเสียสละ จึงจะสามารถรู้แจ้งเห็นจริงในชีวิต สามารถหยั่งจิตลงในคุณแห่งพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหว จนถึงคุณอันสูงสุดในพระศาสนา จึงจะประสบตัววิปัสสนาอย่างแท้จริง"

ท่านเจ้าคุณปู่ บอกต่อไปว่า "สำหรับการเจริญกรรมฐานนั้น หากยังไม่พบตัววิปัสสนาแล้ว จะไม่สามารถพบกับความสุขอย่างแท้จริงได้

การเข้าถึงพระพุทธเจ้า ประการแรกก็คือ การไม่ทำความชั่วทุกอย่าง อันได้แก่ การรักษาศีลของตนให้บริสุทธิ์ การทำความดี มีความดี มีความเฉลียวฉลาดให้พร้อมอยู่เสมอก็คือการเข้าถึงพระศาสนาด้วยการบำเพ็ญสมาธิ และการเข้าถึงพระศาสนาด้วยการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว"

ท่านเจ้าคุณปู่ เล่าถึงการเดินทางในครั้งนั้นว่า ท่านต้องใช้เวลาอยู่หลายสัปดาห์จึงเดินทางถึงจังหวัดอุบลราชธานี

จากนั้น **ท่านหลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้นำคณะพระเณรเข้าไปพำนักอยู่ที่**วัดเลียบ** ซึ่งเป็นสำนักของท่าน และ ณ สถานที่นั้นเอง **ท่านเจ้าคุณปู่** ก็ได้พบกับ **ท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต**

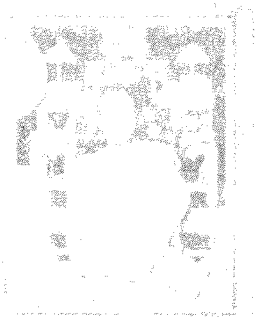
ดังนั้น นอกจาก**เจ้าคุณปู่** จะร่ำเรียนความรู้ในทางธรรมจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**แล้ว ท่านยังได้มีโอกาสร่วมศึกษาหาความรู้และปฏิบัติธรรมกับท่านพระอาจารย์ใหญ่มั่น อีกระยะหนึ่งด้วย

ท่านเจ้าคุณปู่ พำนักอยู่ที่**วัดเลียบ** [illegible] **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** [illegible] **พระสงฆรกขิโต** [illegible] **พระบัญญาพิศาลเถร** [illegible] **พระครูประจักษ์อุบลคุณ** [illegible] ได้รับนามเดิมว่า **เขมิโย**

หลังจากที่อุปสมบทแล้ว **ท่านเจ้าคุณปู่** ก็กลับมาพำนักที่วัดเลียบ ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** สำหรับการศึกษาด้านปริยัติธรรม ท่านก็สนใจศึกษาอย่างเอาจริงเอาจัง พยายามศึกษาพระปริยัติธรรมแผนใหม่ ได้แก่ วิชาธรรมะ วิชาวินัย วิชาพุทธประวัติ และวิชาอธิบายกระทู้ธรรม ซึ่ง**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท) ได้นำมาเผยแพร่ที่อุบลฯ

ส่วนแนวทางปฏิบัติกรรมฐาน **ท่านเจ้าคุณปู่**ได้ฝึกอบรมในสำนักของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านอาจารย์ใหญ่มั่น** และ**หลวงปู่หนู** (พระปัญญาพิศาลเถร) จนมีความรู้ทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง มีจิตใจมั่นคงแนบแน่นต่อธรรมะอย่างไม่สั่นคลอน

ท่านเจ้าคุณปู่ พูดถึงการศึกษาด้านปริยัติของท่านในสมัยที่พำนักอยู่**วัดเลียบ** อุบลราชธานีว่า นอกจากการปฏิบัติกรรมฐานอย่างครำเคร่งแล้ว ท่านยังได้ศึกษาหลักพระพุทธศาสนาแผนใหม่ด้วย คือ ศึกษาวิชาวินัย วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ และวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ตลอดจนการศึกษาทบทวนบทบาลีไวยากรณ์แบบเก่าจากคัมภีร์มูลกัจจายน์ตามที่เคยศึกษามาก่อนด้วย ท่านว่า "บาลีไวยากรณ์ที่แต่งขึ้นใหม่มีความเข้าใจได้ง่ายกว่าแบบเก่า เมื่ออาตมาได้ศึกษาคัมภีร์ต่างๆ แล้ว จึงได้ศึกษาพระวินัยอันเป็นข้อปฏิบัติโดยตรงของพระสงฆ์จาก**คัมภีร์จุลวรรค** ศึกษาบทสวดมนต์และขัดตำนาน

พระเทพสิทธาจารย์
(พระอาจารย์มหาจันทร์ เขมิโย)

พระธรรมเจดีย์
(สุวัจน์ สุวโจ)

บทสวดมนต์ต่างๆ ศึกษาแบบแผนพิธีกรรมต่างๆ ของคณะธรรมยุต ในแต่ละสำนักวัดต่างๆ"

ท่านเจ้าคุณปู่ อยู่พำนักร่ำเรียนทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติที่**วัดเลียบ** เมืองอุบลฯ อยู่ ๓ ปีเต็มๆ นอกจากอยู่เรียนในสำนักแล้ว บางโอกาส ท่านยังได้ออกธุดงค์แสวงความวิเวกติดตาม**พระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต ด้วย**

ท่านเจ้าคุณปู่ เคยออกธุดงค์ร่วมกับ**พระอาจารย์ใหญ่มั่น**ไป บำเพ็ญเพียรอยู่บนภูเขาแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดสกลนครและท่านพูดว่า "แต่ในระยะหลัง อาตมาไม่ค่อยอยากไปพบ**ท่านพระอาจารย์มั่น**หรอก เพราะพออาตมาจะไปที่ไรท่านจะทราบล่วงหน้าทุกที แล้วท่านก็จัด สถานที่พักให้ยกใหญ่ มโหฬารมาก ทั้งที่ท่านอยู่ในป่าในเขา สร้างความ ยุ่งยากลำบากให้แก่ท่านเปล่าๆ

ท่านพูดกับอาตมาเสมอว่า อาตมาเป็นเจ้าคุณ

ต่อมาภายหลัง **ท่านเจ้าคุณปู่** ก็ได้เป็นเจ้าคุณจริงๆ ตามที่ **หลวงปู่มั่น** ออกปากปรารภ ซึ่งเรื่องการรู้ใจคนและการทราบ เหตุการณ์ล่วงหน้าของ**หลวงปู่มั่น** นั้น เป็นที่ทราบกันอย่างกว้างขวาง ในหมู่พระกรรมฐานด้วยกันมาช้านานแล้ว

๕๓.

บทเรียนที่ต้องจำฝังใจ

เมื่อ**หลวงปู่จันทร์ เขมิโย** หรือ**ท่านเจ้าคุณปู่** ของชาวจังหวัดนครพนม มาอยู่ศึกษาอบรมในสำนักของ**พระอาจารย์ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จนเวลาล่วงเข้า ๓ ปี **พระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์** ข้าหลวงประจำเมืองนครพนมได้ทำหนังสือไปนมัสการ **หลวงปู่ใหญ่** พร้อมทั้งอีกฉบับส่งไปกราบทูล**พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์** (พระองค์เจ้าชายชุมพลสมโภช เป็นพระโอรสองค์ที่ ๑๗ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ข้าหลวงต่างพระองค์ในรัชกาลที่ ๕ ประจำมณฑลอุบลฯ "เพื่อขอนิมนต์ตัว**พระภิกษุจันทร์ เขมิโย** และคณะกลับไปตั้งสำนักคณะธรรมยุติกนิกายขึ้นที่เมืองนครพนม"

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ จึงได้พา **เจ้าคุณปู่** เข้าพบ **กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์** ท่านเจ้าเมืองอุบลฯ

พระองค์ท่านทอดพระเนตรเห็น**เจ้าคุณปู่** ยังเป็นพระหนุ่มน้อยอยู่ จึงรับสั่งด้วยความห่วงใย (เชิงสบประมาท) ว่า

"นี่นะหรือพระที่ท่านอาจารย์เสาร์จะให้นำคณะธรรมยุตไปตั้งที่เมืองนครพนม ดูรูปร่างลักษณะเล็ก บาง ยังหนุ่มแน่นมาก จะไม่ทำให้ครูอาจารย์และวงศ์ธรรมยุตต้องเศร้าหมองเสียหายไปด้วยหรือ

เพราะประสบการณ์ยังอ่อน หาพอที่จะรักษาตัวและหมู่คณะไว้ได้ไม่ จะไปตายเพราะผู้หญิง **ฉันเกรงว่าจะเอาบาตรไปทำเป็นรังไก่เสียก่อนนะซิ!"**

ท่านเจ้าคุณปู่ เล่าว่า ตอนนั้นท่านเป็นพระวัยหนุ่มแน่น เมื่อถูกท่านเจ้าเมืองสบประมาทเช่นนั้น ท่านถึงกับตัวสั่นระคนไปด้วยความน้อยใจ เสียใจ จนถึงกับกลั้นน้ำตาไว้ไม่อยู่ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ไปด้วย ท่านอยากจะแทรกแผ่นดินหนีไปในบัดนั้นเลย

และด้วยคำพูดอันรุนแรงของท่านเจ้าเมืองในครั้งนั้นเองที่ทำให้**ท่านเจ้าคุณปู่ยิ่งมุมานะ** มีใจมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าเพื่อที่จะลบคำสบประมาทนั้นให้ได้

ด้วยเหตุการณ์ที่ถูกสบประมาทอย่างรุนแรงในครั้งนั้นเองได้เป็นแรงบันดาลใจส่วนหนึ่งที่ทำให้**ท่านเจ้าคุณปู่** ได้ขยันศึกษาหาความรู้ บำเพ็ญสมณธรรมค้นตน จนครองเพศบรรพชิตได้ดีได้ดีสืบต่อมา

ถ้าสมัยใหม่ ต้องว่า **ทำวิกฤติให้เป็นโอกาส** นั่นเอง

ทางฝ่าย**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เมื่อได้ฟังท่านเจ้าเมืองตรัสดังนั้น ท่านเพียงแต่ยิ้มด้วยนิสัยใจเย็นของท่าน แล้วจึงถวายพระพรเจ้าเมืองปฏิปทา จรรยามารยาท และความหนักแน่นในพระธรรมวินัยของพระสาวกศิษย์ให้ทรงทราบทุกประการ

หลังจากได้ฟังคำบอกเล่าเช่นนั้นแล้ว ท่านเจ้าเมืองก็ทรงอนุญาตให้**เจ้าคุณปู่** และคณะเดินทางกลับไปนครพนม พร้อมกับทรงออกหนังสือรับรอง เป็นการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ให้ มีใจความว่า

"ให้นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเส้นทางที่เดินผ่าน ให้จัดคนตามส่งตลอดทาง พร้อมทั้งให้จัดที่พักแลภัตตาหารถวายด้วย"

คณะของ**เจ้าคุณปู่** ใช้เวลาเดินทางจากอุบลฯ ถึงนครพนม เป็นเวลา ๒๑ วัน ท่านเจ้าเมืองนครพนมได้จัดขบวนออกไปต้อนรับแห่แหนเข้าเมือง แล้วนิมนต์ให้พำนักอยู่ ณ **วัดศรีขุนเมือง**

วัดศรีขุนเมือง เป็นวัดโบราณที่รกร้างมานาน ได้รับการบูรณะขึ้นสำหรับเป็นที่พำนักของพระสงฆ์ธรรมยุต ที่ขึ้นมาตั้ง ณ จังหวัดนครพนมเป็นครั้งแรก โดยคณะของ**เจ้าคุณปู่** ในครั้งนั้น

ภายหลังต่อมาวัดนี้ได้รับการขนานนามใหม่ว่า วัดศรีเทพประดิษฐาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ นับเป็นวัดธรรมยุตวัดแรกในจังหวัดนครพนม โดยมี เจ้าคุณปู่ ซึ่งยังเป็นพระอันดับ พรรษา ๔ เป็นผู้นำคณะธรรมยุตขึ้นมาประดิษฐาน ณ จังหวัดนครพนม เป็นครั้งแรก

ปี พ.ศ. ๒๔๔๓ **เจ้าคุณปู่** พร้อมด้วยคณะอีก ๓ รูป คือ **พระสารพระจูม พนฺธุโล** (หลังสุดเป็น **พระธรรมเจดีย์**) และ **สามเณรจันทร์** ได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนในกรุงเทพมหานคร ในสำนักของ**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์** (ฌาณวโร เจริญ) **วัดเทพศิรินทราวาส** แต่ครั้งยังเป็น **พระเทพกวี**

หลังจากเล่าเรียนอยู่ ณ วัดเทพสิรินทราวาส ๖ ปี **เจ้าคุณปู่** จึงได้กลับมาประจำอยู่ ณ **วัดศรีเทพประดิษฐาราม** จังหวัดนครพนม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

วัดศรีเทพประดิษฐาราม จึงเป็นแหล่งกำเนิดการศึกษาทั้งฝ่ายพระปริยัติธรรมและฝ่ายสามัญศึกษาของจังหวัดนครพนม ซึ่งความสำเร็จทั้งปวงนี้เกิดจากความวิริยะอุตสาหะของ**เจ้าคุณปู่**โดยแท้

โดยที่**เจ้าคุณปู่**ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ต่อการพระศาสนาและการศึกษาของบ้านเมืองเป็นอันมาก จึงได้รับพระราชทานสมณศักดิ์มาโดยลำดับ คือ พ.ศ. ๒๔๖๐ ในรัชกาลที่ ๖ เป็นที่ **พระครูสีลสัมบัน,** พ.ศ. ๒๔๗๓ ในรัชกาลที่ ๗ เลื่อนขึ้นเป็นที่ **พระครูสารภาณพนมเขต** รองเจ้าคณะจังหวัด, พ.ศ. ๒๔๗๘ เลื่อนเป็น **พระครูสารภาณมุนี** เจ้าคณะจังหวัด, พ.ศ. ๒๔๘๐ เลื่อนขึ้นเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระสารภาณมุนี,** พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ **พระเทพสิทธาจารย์**

เจ้าคุณปู่ หรือ **พระเทพสิทธาจารย์** (เขมิยเถร จันทร์) มรณภาพเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๖ สิริอายุได้ ๙๒ ปี

กรณีของพระเทพสิทธาจารย์ หรือ **เจ้าคุณปู่ ของจังหวัดนครพนม นี้ เป็นปฏิปทาอีกอย่างหนึ่งของ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ซึ่งนอกจากการมุ่งปฏิบัติธรรมกรรมฐานแล้ว ท่านยังส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาภาคปริยัติธรรมด้วย เพราะเป็นธรรมที่เกี่ยวเนื่องกัน จะขาดเสียอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ได้**

เมื่อพูดถึงการเริ่มต้นคณะสงฆ์ธรรมยุตในจังหวัดนครพนมแล้ว ผู้เขียนจะขออนุญาตนำบันทึกของ **พระญาณวิศิษฏ์** หรือ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม แม่ทัพใหญ่แห่งกองทัพธรรม** ที่ได้บันทึกถึงการเผยแพร่ธรรมด้านวิปัสสนาธุระของ**กองทัพธรรม** ในจังหวัดนครพนม ดังนี้ :-

“พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก พระอาจารย์บุญมา มหายโส, พระอาจารย์ทอง อโสโก, พระอาจารย์สนธิ์, พระอาจารย์คำ คมฺภีโร,

พระอาจารย์จรัส พร้อมด้วยภิกษุสามเณรหมวดละ ๗ องค์ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ**ในท้องที่จังหวัดนครพนม

เมื่อไปถึงจังหวัดนครพนมแล้ว ท่านได้แยกกันอยู่ตามสำนักต่างๆ ดังนี้ :-

๑. พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก อยู่สำนัก**วัดโพธิชัย** ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌายะ

๒.พระอาจารย์บุญมา มหายโส อยู่สำนัก**วัดอรัญญิกาวาส** จังหวัดนครพนม ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ **พระครูไพโรจน์ปัญญาคุณ**

๓. พระอาจารย์ทอง อโสโก อยู่สำนักสงฆ์**วัดป่าเกาะแก้ว** อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

๔.พระอาจารย์สนธิ์ อยู่สำนักสงฆ์**วัดถ้ำบ้านนาโสก** อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

๕.พระอาจารย์คำ คมฺภีโร อยู่สำนักสงฆ์**วัดป่าสิลาวิเวก** อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม

๖. พระอาจารย์จรัส อยู่สำนักสงฆ์**วัดป่าท่าควาย** อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พระอาจารย์ทั้ง ๖ องค์ จึงถือว่าเป็นบุรพาจารย์สายวิปัสสนา รุ่นแรกของจังหวัดนครพนม

๕๔.

พระธรรมเจดีย์(จูม พนฺธุโล)
: ตัวอย่างการสนับสนุนด้านปริยัติธรรมของหลวงปู่ใหญ่

การยกเรื่องของท่านเจ้าคุณ**พระธรรมเจดีย์** (จูม พนฺธุโล) แห่ง **วัดโพธิสมภรณ์** จังหวัดอุดรธานี มากล่าวในที่นี้ ก็เพื่อจะให้เห็นอีกตัวอย่างหนึ่งว่า แม้**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น**จะให้น้ำหนักความสำคัญทางด้านวิปัสสนาธุระ แต่ท่านทั้งสองก็สนับสนุนการศึกษาด้านปริยัติเหมือนกัน

ในกรณีของ **เจ้าคุณปู่** แห่งจังหวัดนครพนมที่กล่าวมาแล้ว เป็นตัวอย่างหนึ่ง และกรณีของ**พระธรรมเจดีย์** นี้ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง

ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่า **ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์** สมัยเป็น**สามเณรจูม** ได้ติดตาม**เจ้าคุณปู่**ไปรับการศึกษาอบรมกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ที่จังหวัดอุบลราชธานี ถึง ๔ ปี ก่อนจะกลับมาร่วมตั้งวัดธรรมยุตแห่งแรกในจังหวัดนครพนม คือ **วัดศรีขุนเมือง** และเปลี่ยนชื่อภายหลังเป็น **วัดศรีเทพประดิษฐาราม** ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากการศึกษาด้านปริยัติขั้นต้นในจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว **ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์** สมัยยังเป็น**สามเณรจูม** ได้เคยติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ออกปฏิบัติธรรมตามป่าเขาในช่วง

ออกพรรษาหลายครั้ง จึงได้รับการฝึกหัดด้านวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างดี

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ คงจะมองเห็นอุปนิสัยและมองการณ์ไกล จึงได้สนับสนุน**สามเณรจูม**ให้ก้าวหน้าในด้านปริยัติธรรม ซึ่งต่อมา **สามเณรจูม** ก็ได้ไปศึกษาพระปริยัติธรรมในกรุงเทพฯ เมืองหลวง จนได้เป็นพระมหาเปรียญ แล้วกลับมาบริหารและจัดการศึกษาแก่คณะสงฆ์ในภาคอิสาน นับเป็นการปกครองและจรรโลงหมู่คณะและทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญขึ้นเป็นอย่างมาก

ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ ได้เป็นพระอุปัชฌายะให้การบวชแก่พระสายธรรมยุต ท่านจึงมีลูกศิษย์ลูกหามาก จะว่าเต็มบ้านเต็มเมืองก็ได้ ท่านจึงเป็นที่เคารพนับถือของพระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และประชาชนทั่วไป อย่างกว้างขวาง แม้แต่**ท่านหลวงปู่ใหญ่**และ**หลวงปู่มั่น**ก็ให้ความเชื่อถือลูกศิษย์องค์นี้มาก

แม้**ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์** จะมีภาระในด้านการปกครองสงฆ์ และด้านการศึกษาของสงฆ์อย่างมากมาย ท่านก็ไม่เคยละทิ้งด้านการปฏิบัติพระกรรมฐาน ตามที่**พระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง** ได้เคยพาดำเนินมา ซึ่งองค์ท่านเองก็ปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลายและสนับสนุนพระสายกรรมฐานอย่างเต็มที่

ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่า **ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์**องค์นี้ เป็นพระผู้ใหญ่ที่เดินทางไปอาราธนา**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ที่จังหวัดเชียงใหม่ให้กลับมาโปรดลูกศิษย์ลูกหาทางภาคอิสาน หลังจาก**หลวงปู่มั่น** ได้ไปอยู่ทางภาคเหนือติดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี

จึงกล่าวได้ว่า การที่พระป่าสายหลวงปู่มั่น ได้แพร่ขยายไปอย่างกว้างขวางนั้น ส่วนหนึ่งก็ด้วยการสนับสนุนของ**ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์** (จูม พนฺธุโล) นี้เอง

สำหรับประวัติย่อของ**ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์** (จูม พนฺธุโล) มีดังนี้ :-

พระธรรมเจดีย์ มีนามเดิมว่า **จูม** นามสกุล **จันทรวงศ์** เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๑ ณ บ้านท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม บิดา - มารดาชื่อ **นายคำสิงห์ นางเขียว จันทรวงศ์** ท่านเป็นบุตรคนที่ ๓ มีพี่น้องทั้งหมด ๙ คน

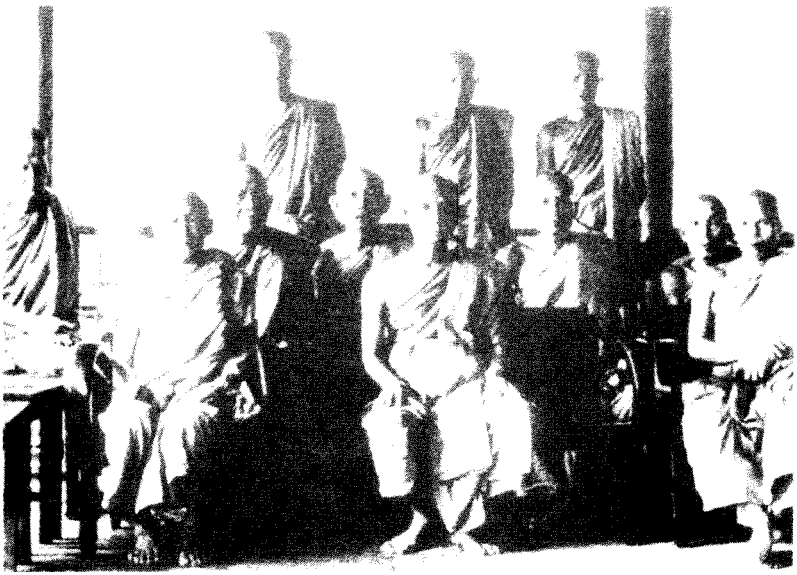
ปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้บรรพชาเป็นสามเณร ที่**วัดโพนแก้ว** อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม มี**พระอาจารย์เหง้า** เป็นพระอุปัชฌาย์ ต่อมาได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุสังกัดธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๔๔๐ ณ **วัดมหาชัย** อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี โดยมี**พระครูแสง** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระครูสีมา** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ**พระครูสารภาณพนมเขต** (เจ้าคุณปู่) เป็นพระอนุสาวนาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้วได้ศึกษาพระปริยัติธรรมด้วยความขยันหมั่นเพียร สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค ที่สำนักเรียน**วัดเทพศิรินทราวาส** กรุงเทพมหานคร

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๒๔๙๖ ได้ปฏิบัติศาสนกิจด้วยความขยันหมั่นเพียรและเป็นผลดีแก่พระศาสนา จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส**วัดโพธิสมภรณ์** เมืองอุดรธานี เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะมณฑลอุดรธานี และสมาชิกสังฆสภา เป็นต้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้เลื่อนสมณศักดิ์ตามลำดับดังนี้ คือ **พระครูสังฆวุฒิกร, พระครูชิโนวาทธำรง, พระญาณดิลก, พระราชเวที, พระเทพกวี,** และสุดท้าย **พระธรรมเจดีย์**

ท่านได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ สิริรวมอายุได้ ๗๔ ปี อายุพรรษา ๕๔

นั่งแถวหน้า จากซ้าย

พระเทพสิทธาจารย์ (จันทร์ เขมิโย) พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)
พระอริยคุณาธาร (เส็ง ปุสฺโส)

นั่งแถวที่สอง จากซ้าย

หลวงปู่ขาว อนาลโย พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์กว่า สุมโน
พระครูอุดมธรรมคุณ (ทองสุข สุจิตโต) พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ

ยืนแถวหลัง จากซ้าย

พระญาณวิริยะ (วิริยังค์ สิรินฺธโร) หลวงพ่อบัว สิริปุณฺโณ
พระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

๕๕.

สนับสนุนการเรียนปริยัติธรรม แต่ไม่สนับสนุนการตั้งสำนักเรียน

จากกรณีของ**พระเทพสิทธาจารย์** (จันทร์ เขมิโย) หรือ **เจ้าคุณปู่** กับกรณีของ **พระธรรมเจดีย์** (จูม พนฺธุโล) รวมทั้งกรณีครูบาอาจารย์องค์อื่นๆ อีก แสดงให้เห็นว่า**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ท่านสนับสนุนการเรียนด้านปริยัติธรรม เพื่อให้ลูกศิษย์ที่มีนิสัยชอบในทางนี้ได้เจริญก้าวหน้าทางด้านการปกครองและบริหารการศาสนา แต่ **หลวงปู่ใหญ่ท่านไม่สนับสนุนให้ตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมในสำนักปฏิบัติด้านวิปัสสนากรรมฐาน หรือในวัดป่าทั่วไป**

ปฏิปทาในเรื่องนี้จะเห็นได้จากเมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** ได้รับการนิมนต์จาก **โยมนุ่ม ชุวานนท์** ให้ไปพำนักที่ป่าช้าดงปูตา นอกเมืองสกลนคร ซึ่งต่อมากลายเป็น **วัดป่าสุทธาวาส** สถานที่**หลวงปู่มั่น** ได้ละวางสังขารในปี พ.ศ. ๒๔๙๒

ในสมัยที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พร้อมด้วยบรรดาศิษย์ที่เป็นพระภิกษุและสามเณรพักจำพรรษาที่**วัดป่าสุทธาวาส** สกลนคร นี้ ได้มีพระมหาเปรียญรูปหนึ่ง ชื่อ **พระมหาปาน** เดินทางมาจาก**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ เพื่อศึกษาด้านธรรมปฏิบัติกับหลวงปู่ใหญ่

ท่านพระมหาปาน ได้เข้ากราบเรียน**หลวงปู่ใหญ่** เพื่อขอเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยที่ท่านมหารับจะเป็นครูสอนให้ บรรดาพระภิกษุสามเณรที่**วัดป่าสุทธาวาส** ก็แสดงความกระตือรือร้นที่จะเรียนด้วย

หลวงปู่ใหญ่ ท่านเห็นว่าไม่ควรจะทัดทานในตอนนั้น จึงได้อนุญาตให้ทดลองทำดูว่าผลจะเป็นอย่างไร พร้อมทั้งกำชับพระเณรอย่าให้ละทิ้งการปฏิบัติด้านภาวนาด้วย

เมื่อหลวงปู่ใหญ่ ท่านยินยอมให้พระเณรเข้าเรียนหลักสูตรนักธรรมได้ตามความสมัครใจ ปรากฏว่ามีพระเณรสมัครใจเรียนเป็นจำนวนมาก การเรียนการสอนก็ดำเนินไปด้วยดี พอใจทั้งผู้สอนและผู้เรียน

บรรดาพระเณรที่**วัดป่าสุทธาวาส** เมื่อก่อนนั้นต่างก็มุ่งมั่นที่จะเอาดีด้านการปฏิบัติภาวนา และทำกันอย่างจริงจัง พอเริ่มเรียนด้านปริยัติ ในตอนแรกๆ ก็ตั้งใจเรียนและปฏิบัติข้อวัตรต่างๆ ควบคู่ไปด้วยกัน ดูคงเส้นคงวาเป็นปกติ

พอเรียนไปได้หน่อย การนั่งสมาธิ การเดินจงกรมก็เริ่มลดน้อยลง ตั้งใจท่องบ่นบทเรียนเป็นส่วนใหญ่ พอถึงกลางพรรษา เรื่องการเดินจงกรมก็หายหมด ทางเดินจงกรมกลายเป็นทางมดทางปลวกไปสิ้น การนั่งสมาธิก็ไม่มี หนักๆ เข้า วัตรปฏิบัติต่างๆ ในขันธวัตรแทบไม่มีเหลือเลย ทั้งๆ ที่ข้อวัตรเหล่านี้ถือเป็นชีวิตจิตใจของผู้มุ่งปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงพระธรรมอย่างแท้จริง

หนักกว่านั้น การสวดมนต์ทำวัตรก็ไปบ้างไม่ไปบ้าง ขาดๆ หายๆ ต่างก็หันไปเอาดีทางด้านหนังสือกันเสียหมด การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยก็ดูย่อหย่อน ขาดๆ เกินๆ ไม่เอาจริงเอาจังเหมือนแต่ก่อน

เพื่อไม่ให้การปฏิบัติหย่อนยานของพระกลายเป็นความเคยชินไป **หลวงปู่ใหญ่** จึงสั่งห้ามการเรียนการสอนด้านปริยัติใน**วัดป่าสุทธาวาส** โดยเด็ดขาด ให้พระหันมาเอาดีด้านการปฏิบัติภาวนาอย่างแท้จริง

สำหรับพระเณรที่ใฝ่ใจศึกษาเล่าเรียนทางด้านพระปริยัติธรรม **หลวงปู่ใหญ่** ท่านจะสนับสนุนโดยส่งให้ไปเรียนตามสำนักต่างๆ เช่น สำนักปริยัติธรรมใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ ซึ่งลูกศิษย์ของท่านต่างก็เจริญก้าวหน้าเป็นพระมหาเปรียญ และมีสมณศักดิ์ในระดับต่างๆ จำนวนมากมาย

แนวปฏิบัติในทำนองเดียวกันนี้ จะถือปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมา ผู้เขียนขอยกตัวอย่างสำนักที่ผู้เขียนเกี่ยวข้องด้วยอย่างมาก คือ สำนัก**วัดบูรพาราม** จังหวัดสุรินทร์ ของ**ท่านหลวงปู่ดูลย์ อตุโล**

ที่วัดนี้มีสอนทั้งด้านปริยัติธรรม และด้านสมาธิภาวนา แต่เป็นขั้นเริ่มต้นเท่านั้น

หลังจากนั้นก็แยกการศึกษาเป็นสองสาย คือ พระเณรที่ใฝ่ใจด้านปริยัติ ต้องการเรียนเป็นมหาเปรียญระดับสูงๆ ขึ้นไป ก็จะส่งต่อไปยังสำนักเรียนที่จังหวัดนครราชสีมา หรือส่งเข้ามาเรียนต่อที่ **วัดบวรนิเวศ** ในกรุงเทพมหานคร

อีกสายหนึ่ง คือ พระเณรที่สนใจด้านปฏิบัติภาวนาก็จะส่งไปภาวนากับ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** วัดหินหมากเป้ง จ.หนองคาย, **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** วัดป่าอุดมสมภรณ์ จ.สกลนคร, หรือกับ **ท่านหลวงตา พระมหาบัวญาณสมฺปนฺโน** วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี เป็นต้น

นอกจากนี้ก็มีวัดเล็กวัดน้อยที่เป็นวัดสาขา อยู่ในถ้ำ ในป่า ในเขา แถบชายแดนด้านสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ อีก ๓๐ - ๔๐ วัด สำหรับพระและฆราวาสที่มุ่งปฏิบัติภาวนาอย่างแท้จริง

วัดบูรพาราม ซึ่งเป็นวัดหลัก อยู่ในตัวเมืองสุรินทร์ ก็จะคอยดูแล เจือจาน วัดเล็กวัดน้อยเหล่านั้น เพื่อไม่ให้พระเณรต้องกังวลกับการเรี่ยไรบอกบุญต่างๆ ท่านจะได้บำเพ็ญภาวนาอย่างแท้จริง โดยที่ผู้เขียนเองได้ร่วมกับท่านเจ้าคุณ**พระโพธินันทมุนี** (หลวงพ่อสมศักดิ์) จัดตั้ง**ทุนนิธิกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล** เพื่อสนับสนุนเจือจานวัดเล็กวัดน้อยตามป่าตามเขาแถบชายแดนนั้นเอง

ตัวอย่างที่ท่านผู้อ่านพอจะทราบกันดี เช่น การที่ผู้เขียนจัดพิมพ์หนังสือ **หลวงปู่ฝากไว้** อยู่ตลอดเวลา คือพิมพ์แล้วพิมพ์อีกหลายครั้ง ก็เป็นการหารายได้เข้า**ทุนนิธิฯ** ดังกล่าวนั่นเอง

ไหนๆ ก็พูดเรื่องนี้แล้ว ก็ขออนุญาตตอบคำถามที่หลายท่านสงสัยว่า ทำไมผู้เขียนชอบพาคณะไปทำบุญที่วัดใหญ่ๆ เช่น **วัดบูรพาราม** สุรินทร์ แทนที่จะไปทำที่วัดยากจน ?

ความจริงแล้ว วัดเล็กวัดน้อยพวกเราก็ทำ แต่เน้นที่**วัดปฏิบัติ** หรือ **วัดป่า** สำหรับวัดใหญ่ เช่น **วัดบูรพาราม** พวกเราไปทำบุญที่วัดเดียวซึ่งเป็นวัดศูนย์กลาง แล้วปัจจัยไทยทานเหล่านั้นจะถูกแบ่งเฉลี่ยแจกจายไปยังวัดเล็กวัดน้อยที่มีความจำเป็นอีกต่อไป แทนที่จะกระจุกหรือจมอยู่ที่เดียว

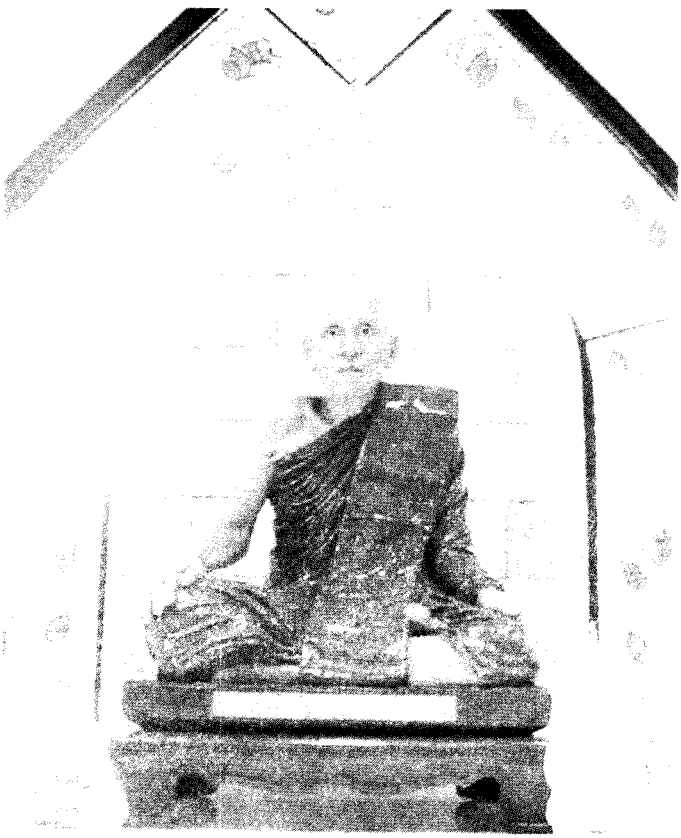
อีกประเด็นหนึ่ง ที่คนชอบพูดว่าเขาชอบทำบุญกับคนยากจนมากกว่าทำกับวัดซึ่งรวยแล้ว อันนี้ก็ถือเป็นความชอบส่วนตัวก็เป็นบุญเหมือนกัน ก็น่าอนุโมทนา

ถ้าผู้เขียนถามว่า ทำไมพวกเราจึงชอบถวายเงินกับ**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** หรือ **สมเด็จพระเทพฯ** ทั้งๆ ที่พระองค์ก็มีพร้อมแล้ว คำตอบก็คือพระองค์ท่านเป็นเนื้อนาบุญที่ดีอย่างยอดเยี่ยม

ย่อมบังเกิดผลอย่างมหาศาลนั่นเอง เงินที่พวกเราทูลเกล้าฯ ถวาย จะกระจายผลไปสู่ทุกส่วนของประเทศชาติต่อไป

ฉันใดก็ฉันนั้น ใช่ไหมครับ ?

ขออภัยที่เขียนโยงออกไปนอกเรื่องเสียไกล คิดว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกันก็แล้วกันนะครับ

๕๐.

สิบปีที่ประวัติขาดช่วงไป

ประวัติของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๔๙-๒๔๕๘ เป็นช่วงเวลาประมาณ ๑๐ ปี ไม่สามารถหาหลักฐานได้ชัดเจน

จากการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ผม (นายปฐม) พอจะประมวลเหตุการณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับ**หลวงปู่ใหญ่** ได้ดังนี้

๑. หลวงปู่ใหญ่ ท่านเป็นเจ้าอาวาส**วัดเลียบ**ในเมืองอุบลฯ ประมาณ ๑๐ ปี เริ่มจากปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ถ้านับไป ๑๐ ปี ก็จะเป็นเจ้าอาวาสถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๕

ถ้าดูจากเรื่องราวของ**เจ้าคุณปู่**ของชาวนครพนม คือ **พระเทพสิทธาจารย์** (จันทร์ เขมิโย) จากตอนที่ผ่านมา ซึ่ง**เจ้าคุณปู่** ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่** จากนครพนมเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๔๕ มาอยู่รับการศึกษาอบรมที่ **วัดเลียบ** อุบลราชธานี เป็นเวลา ๔ ปี ก่อนจะกลับไปตั้งวัดธรรมยุตแห่งแรกที่จังหวัดนครพนม

จึงพอสรุปได้ว่า จากปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ไป **หลวงปู่ใหญ่**พักจำพรรษาอยู่ที่**วัดเลียบ** เมืองอุบลฯ อย่างน้อย ๔ ปี ถึง พ.ศ. ๒๔๔๙ ไม่ได้อยู่ในฐานะเจ้าอาวาส แต่เป็นพระผู้ใหญ่ประจำสำนัก และในช่วงนี้ท่านไปๆ มาๆ ระหว่าง**วัดเลียบ** กับ **วัดบูรพาราม** ในเมืองอุบลฯ และตามปกติ ในช่วงออกพรรษา**หลวงปู่ใหญ่** จะพาคณะศิษย์ออก

ท่องธุดงค์ไปตามที่ต่างๆ พอใกล้จะเข้าพรรษาก็กลับมาจำพรรษาที่ **วัดเลียบ**

๒.การออกธุดงค์กับหลวงปู่มั่นลูกศิษย์ของท่าน พอประมวลได้ว่า เมื่อกลับจากนครพนมมาอยู่ที่เมืองอุบลฯ แล้ว ทั้งสององค์ได้กลับไปพำนักที่**ภูหล่น** อีกครั้งหนึ่ง แล้วทั้งสององค์ได้พาชาวบ้านหล่อพระพุทธรูปทองสำริด ๒ องค์ หน้าตัก ๗ และ ๙ นิ้ว ไว้ที่**บ้านกุดเม็ก** องค์ใหญ่แทนหลวงปู่ใหญ่เสาร์ และองค์เล็กแทนหลวงปู่มั่น ประดิษฐานอยู่คู่กันจนถึงทุกวันนี้

หลังจากพำนักที่วัดเลียบระยะหนึ่ง **หลวงปู่มั่น** ได้แยกเดินธุดงค์ไปทางภาคกลาง แล้วขึ้นเหนือไปในเขตพม่า กลับลงมาส่งสหธรรมิกท่านที่กรุงเทพฯ แล้วไปธุดงค์ที่จังหวัดเลย กลับมาอยู่วัดเลียบระยะหนึ่ง แล้วไปภาวนาที่ถ้ำไผ่ขวาง น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก บรรลุธรรมขั้น**พระอนาคามี** จำพรรษาที่กรุงเทพฯ ระยะหนึ่ง แล้วจึงกลับมาอุบลฯ แล้วตามไปจำพรรษาอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่ **ภูผากูด** คำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙

(จะเสนอรายละเอียดในตอนต่อไป)

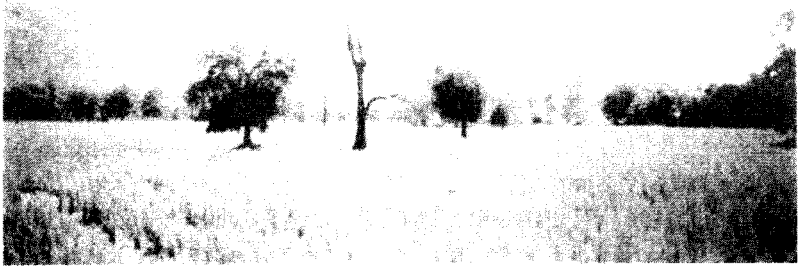
๓. การออกธุดงค์กับพระปัญญาพิศาลเถร (หนู จิตปญฺโญ) ท่านเป็นพระสหธรรมิกรุ่นราวคราวเดียวกัน **หลวงปู่ใหญ่** เป็นเจ้าอาวาส**วัดเลียบ** และ **หลวงปู่หนู**เป็นเจ้าอาวาส**วัดใต้** ซึ่งสองวัดนี้อยู่คนละฟากถนนกัน

หลวงปู่ทั้งสององค์ ออกธุดงค์ด้วยกันหลายครั้งทั้งฝั่งไทยและฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง รวมทั้งไปที่นครพนม

มีช่วงหนึ่ง หลวงปู่ทั้งสององค์ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ พักอยู่ที่ **วัดปทุมวนาราม** ได้รับทราบว่าพระผู้ใหญ่จะแต่งตั้ง**หลวงปู่ใหญ่** ให้เป็นเจ้าอาวาส**วัดบรมนิวาส** และให้**หลวงปู่หนู** เป็นเจ้าอาวาส**วัดปทุมวนาราม** แต่**หลวงปู่ใหญ่** ท่านไหวตัวทัน รีบออกจากวัดทั้งกลางคืน เดินธุดงค์ไปเรื่อยๆ เลยไม่ถูกจับตัวเป็นเจ้าอาวาส แต่**หลวงปู่หนู** ทานหลีกไม่ทัน จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส**วัดปทุมวนาราม** ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ และครองวัดนี้จนมรณภาพ

เรื่องของ**หลวงปู่ใหญ่** มาปรากฏชัดเจนอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ เมื่อท่านมาพำนักจำพรรษาที่**ภูผากูด** ตำบลอีจาน จังหวัดมุกดาหาร ดังจะกล่าวรายละเอียดในตอนต่อไป

ก่อนจะถึงเรื่องราวที่**ภูผากูด** จะขอยกการบันทึกเหตุการณ์ของครูบาอาจารย์สองท่าน คือ **บันทึกของหลวงปู่เทสก์ เทสฺรังสี** กับ**บันทึกของหลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** มาเสนอเพื่อทบทวนความจำของพวกเรา อีกสักครั้ง ๒ ตอนนะครับ

ภูผากูด

๕๗.

บันทึกของหลวงปู่เทสก์

จากตอนที่แล้ว ผมบอกว่าจะนำเสนอบันทึก ๒ ตอนยาวๆ ก่อนจะถึงเรื่องของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** โดยตรง ตอนที่พักอยู่ที่**ภูผากูด**

ตอนนี้เป็น**บันทึกของหลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ซึ่งยังไม่ยาว ตอนต่อไปเป็นตอนที่ยาวจริงๆ

หลวงปู่เทสก์ ได้บันทึกเรื่องราวของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**กับ**หลวงปู่มั่น** ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๔๙ - ๒๔๕๘ ดังนี้

ท่านพระอาจารย์เสาร์ และ**ท่านพระอาจารย์มั่น** ได้นำพระและเณรที่**พระยายศสุนทร** (เจ้าเมืองนครพนม) หามาให้ลงไปเมืองอุบลฯ แล้วส่งไปเรียนกรุงเทพฯ ต่อไป **ส่วนท่านทั้งสองนั้นอยู่วัดเลียบเรื่อยมา**

ตอนนี้ไม่ทราบว่าท่านอยู่นานเท่าไรท่านจึงได้ออกเที่ยวอีก แต่ไม่ทราบว่าเที่ยวไปที่ไหนบ้าง ไปคราวนี้ดูจะไป ๓ องค์ด้วยกัน คือ **ท่านอาจารย์มั่น** และ**ท่านอาจารย์เสาร์ อาจารย์หนู** อีกองค์หนึ่ง ต่อมาทีหลังเขาเลยจับเป็นสมภารที่**วัดสระประทุม** (วัดปทุมวนาราม) ที่กรุงเทพฯ นี้เอง จนกระทั่งได้เป็นเจ้าคุณ**พระปัญญาพิศาลเถร** แล้วก็มรณภาพในที่นั้นเอง

ตอนนี้ไม่ทราบว่าท่านไปเที่ยวที่ไหนบ้าง ได้ทราบแต่ว่า**ท่านอาจารย์มั่น** ไปเที่ยวพม่าพร้อมด้วยท่านเจ้าคุณ**พระเทพมงคลปัญญาจารย์** (ภายหลังเป็น **พระธรรมปาโมกข์** บุญมั่น มนฺตาสโย เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม รูปที่ ๖ ต่อจาก**พระปัญญาพิศาลเถร - หนู)** ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดสระประทุมเดี๋ยวนี้ (หมายถึง เมื่อตอนนั้น) กับพระ**เมืองโขง** (ฝั่งประเทศลาว) องค์หนึ่ง ชื่ออะไรจำไม่ได้

ตอนนี้**ท่านเจ้าคุณวิริยังค์** (วัดธรรมมงคล สุขุมวิท ๑๐๑ กรุงเทพฯ) พูดว่า ท่านหลวงปู่มั่นไปเที่ยวพม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ แล้วกลับจากพระธาตุชะเวดากอง เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า กลับมาจำพรรษาที่**มอระแมง** (เมืองมะละแหม่ง)

ออกพรรษากลับมาเมืองไทย ส่ง**พระอาจารย์ (บุญ) มั่น** กลับวัด แล้วเดินธุดงค์ไป**จังหวัดเลย** ไปจำพรรษาที่**ถ้ำผาบิ้ง**

ออกพรรษาแล้วกลับไปพักที่**วัดเลียบ** เมืองอุบลราชธานี เกิดภาพนิมิตหลายเรื่องหลายอย่างกำหนดให้คนตายเต็มวัดทั้งวัดก็ได้ ขึ้นไปบนชั้นฟ้าสวรรค์ เห็นวิมานปราสาทเหลือที่จะคณานับ แล้วกลับลงไปเล่าให้**ท่านอาจารย์เสาร์ฟัง** ท่านก็บอกว่า**ผมไม่เป็นอย่างนั้น ไม่ทราบว่าจะพูดอย่างไร**

พ.ศ. ๒๔๕๕ ท่าน (หลวงปู่มั่น) ออกธุดงค์ไปคนเดียว เดินด้วยเท้าเปล่า มาอยู่ถ้ำไผ่ขวาง ลพบุรี และได้จำพรรษาที่**ถ้ำสาริกา** น้ำตกนครนายก จนเกิดความรู้ในธรรมชัดเจนขึ้นในใจ อันเป็นเหตุให้กล้าหาญจะออกเผยแพร่ธรรมต่อไป

ตอนนี้**เจ้าคุณวิริยังค์**ไม่ได้พูด แต่ท่านเล่าให้ผู้เขียน (หลวงปู่เทสก์) ฟังว่า ขณะที่อยู่**ถ้ำไผ่ขวาง** นั้นปรากฏเห็น**ท่านเจ้าคุณ**

อุบาลีฯ นั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก อยู่ที่**วัดบรมนิวาส** กำลังพิจารณา**ปฏิจจสมุปปบาท**อยู่ ท่านเกิดสงสัย แล้วกำหนดเวลา วันที่เท่านั้น เดือนที่เท่านั้น เมื่อเข้ามากรุงเทพฯ จึงเรียนถาม**ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ** ท่านก็ตอบว่าเป็นอย่างนั้นจริง **เจ้าคุณอุบาลีฯ** ได้พูดในที่ประชุมว่า **ท่านมั่นเป็นกัลยาณมิตร ควรสมาคม**

พ.ศ. ๒๔๕๖ จวนเข้าพรรษา (หลวงปู่มั่น) เดินทางผ่านจังหวัด**สระบุรี** ไป**ลพบุรี** พักที่**ถ้ำสิงโต เขาช่องลม** (ปัจจุบันเรียกว่า **เขาพระงาม**) จำพรรษาที่นี่

พ.ศ. ๒๔๕๗ **เจ้าคุณอุบาลีฯ** นิมนต์ (หลวงปู่มั่น) ไปจำพรรษาที่**วัดสระประทุม** (วัดปทุมวนาราม) กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๕๘ ดำริถึงหมู่คณะว่า **สมควรจะสอนธรรมต่างๆ ที่ได้รู้เห็นมา** แล้วจึงลา**เจ้าคุณอุบาลีฯ** กลับไปจำพรรษาที่**วัดบูรพา** จังหวัดอุบลฯ กับ **อาจารย์สีทา (ชยเสโน)** ซึ่งเป็นพระกรรมวาจาจารย์ของท่าน ปีนี้พรรษาท่าน (หลวงปู่มั่น) ได้ ๒๕ ปี

ตอนนี้**ท่านอาจารย์สิงห์** (ขนฺตยาคโม) ซึ่งขณะนั้นเป็นครูโรงเรียนอยู่ และ**มหาปิ่น** (ปญฺญาพโล) น้องชายของท่านอีกองค์หนึ่ง ได้ข่าวก็เข้าไปศึกษา เกิดศรัทธาเลื่อมใสลาออกจากครูโรงเรียนแล้วติดตามท่าน (หลวงปู่มั่น) ไป ส่วน**ท่านมหาปิ่น** น้องชายนั้น ขอลาไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ เสียก่อน แล้วจะตามไปทีหลัง

ส่วน**ท่านอาจารย์มั่น** และ**ท่านอาจารย์เสาร์** ได้ออกเที่ยวธุดงค์ไปทาง**อำเภอหนองสูง** จังหวัดนครพนมโดยมี**ท่านอาจารย์สิงห์** ติดตามไปด้วย และยังมีอีกคนหนึ่งที่สึกแล้วชื่อ**หนู** ติดตามไปอีกด้วย

พอไปถึงอำเภอหนองสูง คำชะอี **ท่านอาจารย์สิงห์ เป็นไข้ป่าอย่างหนัก** จนญาติที่น้องของท่านให้หามกลับคืนมา (เมืองอุบลฯ)

ท่านอาจารย์เสาร์ ไปถึงอำเภอหนองสูง **คำชะอี** แล้ว ก็ตั้งสำนักอยู่ ณ ที่นั้น ตอนนี้ไม่ทราบว่า **ท่านอาจารย์มั่น** จำพรรษาอยู่ที่ไหน แต่เข้าใจว่าอยู่ในบริเวณเดียวกัน

ก็จบบันทึกของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรังสี** แล้วก็ไปต่อกับตอน **พำนักที่ถ้ำจำปา ภูผากูด** ข้ามตอนยาวๆ ไปอีกตอน

ตามตอนไปเป็นบันทึกของ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร** เป็นเรื่องราวของ **หลวงปู่มั่น** ในช่วง ๑๐ ปี ที่เยี่ยมจาก**หลวงปู่เสาร์** แล้วไปต่อกับตอนถัดไปคือ **พำนักที่ถ้ำจำปา ภูผากูด** ดังที่กล่าวมาแล้ว

ตอนต่อไปนี้เป็นตอนที่ยาวที่สุด มีหลายสิบหน้าผมไม่อยากตัดออก ขอนำเสนอเต็มๆ เลย ทนอ่านสักหน่อยก็แล้วกันนะครับ

วัดถ้ำจำปากันตสีลาราม
อ.หนองสูง จ.มุกดาหาร

๕๘.

ช่วงสิบปีที่หลวงปู่มั่น แยกไปบำเพ็ญเพียร

เรื่องราวในส่วนนี้สรุปย่อมาจากบันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร วัดธรรมมงคล** สุขุมวิท ๑๐๑ พระโขนง กรุงเทพฯ

หลวงพ่อวิริยังค์ ได้ติดตามอาจารย์ของท่าน คือ **หลวงปู่กงมา จิรปุญฺโญ** ไปกราบ**หลวงปู่มั่น ที่วัดป่าบ้านหนองผือ** อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร และมีโอกาสถวายอุปัฏฐาก**หลวงปู่มั่น** ๓ - ๔ ปี ได้ฟังเรื่องราวต่างๆ จากปากของ**หลวงปู่มั่น** โดยตรง

บันทึกที่เป็นเรื่องราวช่วง ๑๐ ปีดังกล่าว มีความยาวมากกว่า ๖๐ หน้า ผมขอนำเสนอ ณ ที่นี้อย่างย่นย่อที่สุดดังต่อไปนี้ ครับ :-

... จาก**นครพนม**ในครั้งนั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้พา**หลวงปู่มั่น** และคณะศิษย์เดินธุดงค์กลับมายังจังหวัดอุบลราชธานี แล้วพักอยู่ที่ **วัดเลียบ** เช่นเดิม

ในส่วนขององค์**หลวงปู่มั่น** ท่านพักที่**วัดเลียบ** อยู่ระยะหนึ่ง แล้วกราบลา**หลวงปู่ใหญ่** ออกธุดงค์ไปตามป่าเขาลำเนาไพรอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ได้พบกับพระองค์หนึ่ง ชื่อ **มั่น** เหมือนกับท่าน (จากข้อมูลที่สืบค้นได้ พบว่า **พระมั่น** องค์นี้ก็คือ**หลวงปู่บุญมั่น มนฺตาสโย** เป็นเจ้า

อาวาส**วัดปทุมวนาราม** รูปที่ ๖ สมณศักดิ์ครั้งสุดท้ายเป็นเจ้าคุณชั้นธรรม ที่**พระธรรมปาโมกข์**)

หลวงปู่มั่น กับ**หลวงปู่บุญมั่น** ออกธุดงค์เดินทางด้วยเท้า ข้ามป่าเขาหลายแห่งไปจนถึงเขต**ประเทศพม่า** ตั้งใจแสวงหาความวิเวก ไปเรื่อยๆ โดยไม่สนใจว่าเป็นเขตประเทศอะไร พอพบสถานที่เหมาะก็ปักกลดบำเพ็ญภาวนา พอเริ่มรู้สึกคุ้นกับสถานที่ คุ้นกับญาติโยม ก็ต้องย้ายไปที่ใหม่ เพื่อไม่ให้ติดสถานที่ ไม่ให้ติดญาติโยม และที่สำคัญ คือไม่ให้ติดความสุขอันเป็นอุปสรรคขัดขวางการปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้น

หลวงปู่มั่น บอกว่า ชาวพม่าที่ท่านพบล้วนมีศรัทธาต่อศาสนามาก ให้ความอนุเคราะห์ต่อพระสงฆ์เป็นอย่างดี แต่พูดกันไม่รู้เรื่อง ซึ่งท่านเห็นว่าเป็นการดีที่ไม่ต้องพูดกันให้มีเรื่องกวนใจ สามารถปฏิบัติภาวนาได้เต็มที่

หลวงปู่ทั้งสอง ได้พำนักในที่ต่างๆ เป็นการชั่วคราวเพื่อฉลองศรัทธาชาวบ้าน ท่านไม่คิดจะอยู่ที่ใดเป็นเวลานานๆ เพราะท่าน **"ไม่ได้มาเพื่อเอาคน แต่มาเพื่อหาทางพ้นทุกข์"**

ช่วงนี้**หลวงปู่มั่น** ยังไม่ได้สอนธรรมะให้แก่ใคร เพราะท่าน **"ต้องการความหลุดพ้นของตนก่อน ถ้าตนหลุดพ้นแล้วจึงจะช่วยให้คนอื่นหลุดพ้นตามได้"** ท่านจึงมุ่งปฏิบัติอย่างเดียวโดยไม่สนใจใครทั้งนั้น

ในท่ามกลางป่าเขา สัตว์ป่า เช่น เสือ ช้าง งูจงอาง หมี วัว กระทิง มีชุกชุม ท่านรู้สึกเคยชินกับพวกสัตว์เหล่านั้น "แม้จะเดินสวนทางผ่านกันไป ต่างก็ทำเหมือนไม่รู้ไม่ชี้ซึ่งกันและกัน"

หลวงปู่ทั้งสององค์ ได้พักจำพรรษาที่สำนักสงฆ์แห่งหนึ่งอยู่บนภูเขาในเขต**เมืองมะละแหม่ง** ซึ่งมีพระพม่าอยู่เพียงองค์เดียว การปฏิบัติทางจิตมีความก้าวหน้าพอสมควร

ออกพรรษาแล้ว **หลวงปู่มั่น** กับ**หลวงปู่บุญมั่น** ก็เดินทางกลับประเทศไทย ท่านเดินทางด้วยเท้าไปส่ง**หลวงปู่บุญมั่น** ที่**วัดปทุมวนาราม** กรุงเทพฯ พักอยู่ที่นั่นระยะหนึ่ง แล้ว**หลวงปู่มั่น** ก็ออกเดินธุดงค์ต่อไปเพียงลำพังองค์เดียวมุ่งสู่**จังหวัดเลย** ไปพำนักบำเพ็ญเพียรที่ **ถ้ำผาบิ้ง** อำเภอวังสะพุง (ต่อมาภายหลัง **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** ได้ไปสร้างเป็นวัด ชื่อ **วัดถ้ำผาบิ้ง** ในปัจจุบันนี้)

การอยู่ภาวนาที่**ถ้ำผาบิ้ง** แต่องค์เดียว "เป็นการทำความเพียรที่ได้ผลมาก แต่ก็ยังไม่ได้ปัญญาเป็นที่แน่ใจได้เลย"

หลวงปู่มั่น เล่าว่า "แม้ผ่านการปฏิบัติมาอย่างธุรกันดาร จิตได้รับความสงบถึงที่สุดแล้ว วิเวกถึงที่สุดแล้ว นั่งสมาธิถึงที่สุดแล้ว อยู่ถ้ำมาก็ถึงที่สุดแล้ว แต่ความสงสัยก็ยังไม่สิ้นไปเสียที"

อยู่**ถ้ำผาบิ้ง** นานพอสมควร **หลวงปู่มั่น** ก็เดินทางกลับ**วัดเลียบ** เมืองอุบลราชธานี สำนักของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พระอาจารย์ของท่าน

เมื่อ**หลวงปู่มั่น** ท่านมาอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เมื่อใดก็ตาม **หลวงปู่มั่น** จะทำตัวประหนึ่งพระบวชใหม่ ดูแล**หลวงปู่ใหญ่**ทุกอย่างด้วยความเคารพ นับตั้งแต่ล้างบาตร เทกระโถน ปูอาสนะ ถวายน้ำอาบ บีบนวด และอุปัฏฐากทุกอย่าง ซึ่งท่านทำอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จนรู้สึกว่าอาจารย์และศิษย์คู่นี้มีความผูกพันกันอย่างมาก

และนี่ก็เป็นต้นแบบที่ศิษย์สายกรรมฐานปฏิบัติต่อครูอาจารย์ของตน สืบต่อมาจนปัจจุบัน

ที่วัดเลียบ เมืองอุบลฯ หลวงปู่มั่น ได้เพียรปฏิบัติภาวนาอย่างไม่ลดละ การดำเนินจิตของท่านมีความก้าวหน้าโดยลำดับ มีนิมิตสำคัญที่น่าสนใจ ๒ ครั้ง

ครั้งที่หนึ่ง หลวงปู่มั่น เล่าว่า คืนหนึ่ง "เราได้หลับไปแล้ว แต่การหลับของเราในขณะนั้นเหมือนจะตื่นเพราะต้องกำหนดจิตให้มีสติไว้เสมอ"

ท่านรู้สึกว่า**ฝันไป** (สุบินนิมิต) ว่าเดินออกจากบ้านเข้าสู่ป่าที่รกชัฏ พบต้นไม้ใหญ่ ชื่อ **ต้นชาด** ถูกโค่นล้มอยู่กับพื้น กิ่งก้านผุพังหมดแล้ว ท่านขึ้นไปยืนบนขอนต้นชาด มองเห็นทุ่งกว้างอยู่เบื้องหน้า แล้วมีม้าขาววิ่งมาหยุดอยู่ใกล้ๆ ท่านขึ้นไปนั่งบนหลัง แล้วม้าก็วิ่งผ่านทุ่งไปจนสุด พบตู้พระไตรปิฎกตั้งตระหง่านอยู่ ท่านไม่ได้เปิดดู แล้วก็รู้สึกตัวตื่น

ท่านได้ทบทวนเรื่องที่ฝัน เกิดความรู้สึกมั่นใจในการปฏิบัติภาวนาของท่าน ภายหลังท่านเล่าคำทำนายฝันให้ฟังว่า **ที่ออกจากบ้าน** ก็คือออกจากเพศฆราวาส ไปพบ**ป่ารกชัฏ** แสดงว่ายังไปไม่ถูกทางจริง จึงต้องลำบากหนัก ที่ท่านขึ้นไป**ยืนบนขอนชาดที่ผุพังแล้ว** แสดงว่าชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของท่าน เหมือนขอนชาดย่อมไม่สามารถงอกขยายพืชพันธุ์ต่อไปได้ ท่านต้องแสวงหาต่อไป **ทุ่งโล่ง** หมายถึงแนวทางที่ถูกต้อง เป็นทางที่ไม่ลำบากนัก **การได้ขี่ม้าขาว** หมายถึงการเดินทางไปสู่ความบริสุทธิ์ได้อย่างรวดเร็ว **การพบตู้พระไตรปิฎกแต่ไม่ได้เปิดดู** ก็คือท่านคงไม่ได้ถึง **ปฏิสัมภิทาญาณ** ถ้าได้เปิดดูก็คงจะแตกฉานกว่านี้ ท่านเพียงได้ความรู้ถึง**ปฏิสัมภิทานุศาสตร์** สามารถสอนผู้อื่นได้เพียงบางส่วนเท่านั้น

ขณะอยู่ที่วัดเลียบ หลวงปู่มั่นได้เร่งความเพียรหนักขึ้นได้เปลี่ยนวิธีการ คือ พอจิตดำเนินถึงขั้นสงบนิ่งแล้ว แต่ไม่หยุดที่ความสงบนิ่งเหมือนแต่ก่อน **ยกกายขึ้นพิจารณา** เรียก **กายคตาสติ** โดยกำหนดจิตเข้าสู่กายทุกส่วน ทั้งยืน เดิน นั่ง นอน ให้จิตจดจ่อที่กายตลอด

เวลา พิจารณาให้เป็นอสุภะ จนเกิดความเบื่อหน่ายในจิต เนิพพิทาญาณ บางครั้งขณะเดินจงกรมอยู่ ปรากฏเดินลุยอยู่ท่ามกลางซากศพ ก็มี **เหตุการณ์ เช่นนี้ ปรากฏขึ้นเป็นเดือน** ท่านว่า ปรากฏปัญญาขึ้นบ้าง ไม่เหมือนตอนทำจิตให้สงบอยู่อย่างเดียว เหมือนที่ผ่านมา ซึ่งได้แต่ความสุข ความอิ่มใจเฉยๆ ไม่เกิดปัญญา ยิ่งกว่านั้นยังเกิดความหวั่นไหวไปตามอารมณ์กิเลสอยู่ แต่การปฏิบัติคราวหลังนี้ความรู้สึกหวั่นไหวได้ชะงักลง **จึงปลงใจว่าน่าจะไปถูกทาง**

นิมิตครั้งที่สอง เกิดจากการปฏิบัติภาวนา เห็นนิมิตในสมาธิเกิดต่อเนื่องขึ้นไปเป็นลำดับ เกิดอยู่นานถึง ๓ เดือน

หลวงปู่มั่น เล่าว่า วันหนึ่งเกิดนิมิตในสมาธิว่าเห็นคนตายนอนอยู่ห่างจากตัวท่านราว ๑ ศอก มีสุนัขกำลังกัดทึ้งดึงไส้ออกมาเคี้ยวกินอยู่ ท่านกำหนดจิตพิจารณาดูซากศพทุกส่วน กำหนดขยายส่วนต่างๆ ขึ้นพิจารณาจนเห็นเด่นชัด สามารถกำหนดขยายให้ใหญ่ขึ้นหรือย่อให้เล็กลงได้ตามต้องการ (ปฏิภาคนิมิต) ยิ่งพิจารณาไปจิตก็ยิ่งสว่างไสวปรากฏเป็น**ดวงแก้ว** ขึ้นมา แล้วทิ้งการกำหนดอสุภะ มากำหนดเอาเฉพาะ**ดวงแก้ว** เป็นอารมณ์

วาระต่อไป ได้ปรากฏนิมิตเป็นภูเขาสูงอยู่ข้างหน้า ท่านกำหนดจิตขึ้นไปดู เห็นมี ๕ ชั้น เดินขึ้นไปจนถึงชั้นที่ ๕ พบบันไดแก้ว แล้วหยุดอยู่ที่นั่น ไปต่อไม่ได้จึงเดินทางกลับ ท่านได้พบว่าตัวท่านได้สะพายดาบและรองเท้าวิเศษไปด้วยทุกครั้งที่เกิดนิมิตเช่นนั้น

ในครั้งต่อไป เมื่อทำสมาธิ ก็เกิดนิมิตและดำเนินไปเหมือนเดิม แต่ไปได้ไกลกว่าเดิม พบเห็นสิ่งต่างๆ มากขึ้น มีอยู่ครั้งหนึ่ง ได้เดินสวนทางกับท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท

วัดบรมนิวาส) ท่านเจ้าคุณฯแปลงเป็นภาษาบาลีว่า "อฏฺจงฺคิโก มคฺโค" แล้วก็เดินต่อไป

นิมิตในสมาธิเช่นนี้เกิดเหตุการณ์ต่อเนื่องกันไปนานถึง ๓ เดือน **จนในที่สุดไม่มีนิมิตอะไรต่อไปอีกแล้ว** มีแต่ความสุขสงบเหลือที่จะประมาณได้ จนท่านเองสำคัญว่า **"ตนของตนถึงความบริสุทธิ์แน่จริง หมดจากกิเลสแล้ว"**

ยังครับ ! อย่าเพิ่งดีใจ !

หลวงปู่มั่น ได้ยกประสบการณ์ในครั้งนั้นมาเป็นตัวอย่างสั่งสอนศิษย์ว่า **"ระวัง อย่าได้หลงในนิมิตเช่นนั้น เพราะมันวิเศษจริงๆ ผู้ปฏิบัติทางจิตชอบจะมาติดอยู่เพียงแค่นี้แล้วสำคัญตนผิด... เราเองก็เป็นมาแล้ว และมันก็น่าจะหลงใหลเพราะเป็นสิ่งอัศจรรย์มาก ที่เรียกว่าวิปัสสนูปกิเลสก็คือความเป็นเช่นนี้"**

(ไปเที่ยวนรก เที่ยวสวรรค์ ไปกราบเจดีย์พระเกศแก้วจุฬามณี หรือแม้กระทั่งไปท่องในแดนนิพพาน ก็ตาม กิเลสหาได้หมดลงไม่ รู้สึกมีความสุขจริง ได้เห็นจริง...แต่ **สิ่งที่เห็นนั้นไม่จริง!** นั่งเมื่อไรก็จะไปดูสวรรค์ แล้วตรงไหนจะเป็น**การละวาง** ละครับท่าน? - ปฐม)

หลังจากที่**หลวงปู่มั่น** รู้ตัวว่าหลงไปตามนิมิตต่างๆ แล้วท่านกลับมากำหนด **กายคตาสติ** จิตได้เข้าถึงฐาน ปรากฏว่าได้เลิกหนังของตนออกหมด แล้วแหวะในกาย พิจารณาทบทวนในร่างกายอย่างละเอียด แล้ว**พักจิต** (ไม่ใช่พิจารณาไปเรื่อยโดยไม่พัก ภาษาพระท่านว่า **เดินจิต** แล้ว **พักจิต** สลับกันไป **เดินจิต**อย่างเดียวจิตอ่อนพลัง แล้วฟุ้งซ่าน **พักจิต** นานไปก็ติดสุข เป็นการเข้าฌานเหมือนฤาษีชีไพรไป - ปฐม)

ขณะที่พักจิตก็รู้ว่า**ปัญญาได้เกิดขึ้นพอควร** มีอาการไม่ตื่นเต้น ไม่หวั่นไหว จึงได้เปล่งอุทานว่า :-

"นี่แหละจึงจัดว่ารวมถูก เพราะไม่ใช่จิตสงบแล้วก็อยู่เฉยที่สงบนั้น ต้องสงบแล้วพิจารณาอยู่ในกัมมัฏฐาน คืออยู่ในการพิจารณาตัวทุกข์ และให้เห็นตัวทุกข์อยู่ จึงจะได้ชื่อว่าดำเนินจิตอยู่ในองค์มรรค ...ฯลฯ ... เราจะต้องตรวจค้นให้รู้จริงเห็นจริงอยู่ที่กายกับจิตเท่านั้น จึงจะถูกอริยมรรคปฏิปทา"

หลวงปู่มั่น เล่าว่า มีครั้งหนึ่ง ปรากฏในนิมิตว่าร่างกายของท่านแตกออกเป็น ๒ ภาค ท่านกำหนดจิตให้นิ่งจนเกิดความสังเวชสลดใจ เห็นทุกข์ของการเวียนว่ายตายเกิด**จึงถือเอาหลักที่ทำมาเป็นการเริ่มต้น เพราะมั่นใจว่าปฏิบัติถูกต้องเป็นทางดำเนินจิตของท่านต่อไป**

ไปภาวนาที่ถ้ำไผ่ขวาง น้ำตกสาริกา นครนายก

การปฏิบัติภาวนาในช่วงที่อยู่**วัดเลียบ** เมืองอุบลฯ แม้จะก้าวหน้าไปโดยลำดับ แต่**หลวงปู่มั่น** ตระหนักว่า **"ยังไปได้ไม่ไกลเท่าไร"** ท่านจึงได้กราบลา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ออกธุดงค์เข้าป่าเพียงลำพังองค์เดียว ไปทางนครราชสีมาแสวงวิเวกไปเรื่อยๆ จนถึงบริเวณ**น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก** เป็นป่าทึบเต็มไปด้วยสิงสาราสัตว์ เป็นสถานที่น่าประหลาดสำหรับพระธุดงค์

หลวงปู่มั่น มุ่งหน้าสู่**ถ้ำไผ่ขวาง** ชาวบ้านได้ทัดทานไว้เนื่องจากมีพระธุดงค์ไปมรณภาพที่ถ้ำแห่งนั้นถึง ๖ องค์แล้ว แต่**หลวงปู่** ตอบชาวบ้านว่า "ขอให้อาตมาเป็นองค์ที่ ๗ ก็แล้วกัน"

หลวงปู่มั่น ศิษย์เอกของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านมีความเด็ดเดี่ยวปฏิบัติธรรมแบบมุ่งมั่นไม่กลัวตาย หากแต่กลัวกิเลสที่ย่ำยีจิตใจทำให้รุ่มร้อนมากกว่า

ถ้ำแห่งนั้นเป็นถ้ำที่ไม่ใหญ่โตนัก มีต้นไม้ขึ้นปกคลุมหนาแน่น บรรยากาศน่าสะพรึงกลัว ยิ่งตอนพลบค่ำยิ่งวังเวงแต่หลวงปู่ท่านเคยชินกับสภาพเช่นนั้นมากแล้ว จึงไม่มีอะไรทำจิตของท่านหวั่นไหวได้

หลังจากจัดแจงสถานที่และเดินดูรอบๆ บริเวณแล้ว พอค่ำลงสนิท ท่านก็เริ่มบำเพ็ญภาวนาโดยนั่งสมาธิตลอดคืน ปรากฏว่าในจิตเกิดสว่างไสวอย่างประหลาด นับเป็นนิมิตที่ดียิ่ง

รุ่งเช้า **หลวงปู่มั่น** ก็ออกบิณฑบาตที่หมู่บ้านชาวไร่นั้น หลังจากฉันแล้ว ท่านก็พักผ่อนไปสักหนึ่งชั่วโมง พอลุกขึ้นรู้สึกตัวหนักไปหมด หน้าซ้ำเกิดท้องร่วงอย่างแรง เมื่อสังเกตดูอุจจาระพบว่า อาหารที่ฉันเข้าไปไม่ย่อยเลย ข้าวสุกยังเป็นเม็ด อาหารที่รับเข้าไปยังอยู่ในสภาพเดิม ท่านจึงเข้าใจว่าพระธุดงค์องค์ก่อนๆ ที่มรณภาพไปก็คงเป็นเพราะเหตุนี้ ได้รำพึงกับองค์ท่านเองว่า "เราเองก็เห็นจะตายแน่เหมือนพระเหล่านั้น"

หลวงปู่มั่น ได้หาที่ที่น่าหวาดเสียวที่สุด เห็นว่าริมปากเหวเหมาะที่สุดที่จะนั่งบำเพ็ญเพียร ท่านตั้งใจแน่วแน่ว่า "หากจะตายขอตายตรงนี้ ขอให้ร่างกายหล่นลงไปในเหวนี้ จะได้ไม่ต้องเป็นที่รุ่นวายเดือดร้อนแก่ใครๆ"

ตั้งแต่บัดนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้ตั้งปณิธานแน่วแน่ว่า **"ถ้าไม่รู้แจ้งเห็นจริงในธรรม ก็จะไม่ลุกจากที่นั่งนี้เป็นอันขาด"**

หลวงปู่ได้นั่งสมาธิอยู่ ณ จุดนั้นติดต่อกันเป็นเวลา ๓ วัน ๓ คืน โดยไม่ขยับเขยื้อนและไม่ลืมตาเลย

หลวงปู่ เริ่มกำหนดจิตต่อจากที่เคยดำเนินมาครั้งหลังสุด ได้เกิดการสว่างไสวดุจกลางวัน ความผ่องใสของจิตสามารถเห็นทุกสิ่งทุกอย่างตามต้องการ แม้จะกำหนดดูเม็ดทรายก็เห็นได้อย่างชัดเจนทุกเม็ด แม้จะพิจารณาดูทุกอย่างที่ผ่านมาก็แจ้งประจักษ์ขึ้นในปัจจุบันหมด

ในขณะที่จิตของท่านดำเนินไปอย่างได้ผล ก็ปรากฏเห็นเป็นเงาสุนัขกำลังวิ่งหนีเข้าป่าไป ท่านพิจารณาไตร่ตรองดูว่าทำไมจึงเกิดมีนิมิตมาปรากฏ ทั้งๆ ที่จิตของท่านเลยขั้นที่จะนึกคิดเอาเองแล้ว เมื่อท่านคิดพิจารณาก็เกิดญาณรู้ขึ้นว่า **"ลูกสุนัขนั้นก็คือตัวเราเอง เราเคยเกิดเป็นสุนัขอยู่ตรงนี้มานับอัตภาพไม่ถ้วน เวียนเกิดเวียนตายเป็นสุนัขอยู่หลายชาติ"**

เมื่อพิจารณาโดยละเอียดได้ความว่า **ภพ** คือความเป็นไปในอัตภาพของตน สุนัขก็ยินดีในอัตภาพของมัน จึงต้องเวียนอยู่ในภพของมันตลอดไป

เมื่อ**หลวงปู่มั่น** ทราบความเป็นไปในอดีตชาติของท่านนี้ ก็ได้ถึงความสลดจิตเป็นอย่างมาก

ความสว่างไสวในจิตของท่านยังคงเจิดจ้าอยู่ แต่ท่านไม่ยังมีความห่วงหน้าพะวงหลังอยู่ ไม่สามารถพิจารณาธรรมให้ยิ่งขึ้นไปได้ เมื่อตรวจสอบดูก็พบความจริงที่ท่านไม่เคยทราบมาก่อน นั่นคือ **"การปรารถนาพระสัมมาสัมโพธิญาณ"** ของท่าน โอ! แล้วจะต้องเวียนตายเวียนเกิดไปอีกกี่หมื่นกี่แสนชาติ จึงจะถึง **คิว** ได้เป็นพระพุทธเจ้าสมความปรารถนา

หลวงปู่มั่น ได้ย้อนพิจารณาถึงภพชาติในอดีตประกอบว่า ท่านเคยเกิดเป็นเสนาบดี**เมืองกุรุรัฐ** (กรุงเดลฮี ในปัจจุบัน) พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปแสดงธรรมโปรดชาวกุรุรัฐ พระองค์ทรงแสดง**มหาสติปัฏฐานสูตร หลวงปู่**ในชาตินั้นก็ได้เจริญสติปัฏฐานแล้วยกจิตขึ้นอธิษฐานว่า **"ขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นพระพุทธเจ้าเช่นพระองค์เถิด"**

ได้ความว่า **หลวงปู่มั่น**ได้ปรารภโพธิญาณมาตั้งแต่บัดนั้น ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านต้องชะงักในการพิจารณาอริยสัจเพื่อทำจิตให้หลุดพ้นได้ ต้องสร้างบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ไปอีกชั่วกัปชั่วกัลป์ ถ้าไม่ปล่อยวางความปรารถนานั้น

หลวงปู่มั่น ยังเห็นต่อไปอีกว่า **หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** เคยเป็นหลานชายของท่านในชาติที่เป็นเสนาบดีเมืองกุรุรัฐ นั้น ภายหลังเมื่อหลวงปู่เทสก์ตามท่านไปอยู่ที่เชียงใหม่ **หลวงปู่** เคยบอกหลวงปู่เทสก์ว่า **"เธอเคยเกิดเป็นหลานเราที่กรุงกุรุรัฐ ฉะนั้น เธอจึงดื้อดึงไม่ค่อยจะฟังเรา และสนิทสนมกับเรายิ่งกว่าใคร"**

ต่อจากนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้ระลึกถึง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พระอาจารย์ของท่าน ก็ปรากฏว่า **หลวงปู่ใหญ่ก็ได้เคยปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิญาณ (พระปัจเจกพุทธเจ้า) จึงไม่สามารถที่จะกระตือรือร้น ที่จะทำจิตให้ถึงที่วิมุตติได้**

หลวงปู่มั่นตั้งใจไว้ว่าจะต้องหาโอกาสไปกราบอาราธนาให้หลวงปู่ใหญ่เสาร์ได้ละวางความปรารถนาเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้ให้ได้ นี่คือความกตัญญูส่วนหนึ่งของท่าน

หลังจากที่ได้ใคร่ครวญสิ่งต่างๆ แล้ว **หลวงปู่มั่น** รู้สึกสลดใจที่เคยเกิดเป็นสุนัขนับอัตภาพไม่ถ้วน และยังจะต้องเวียนว่ายตายเกิดเพื่อสร้างบารมีต่อไปอีกนานแสนนาน **ท่านจึงได้อธิษฐานจิตหยุดการปรารถนาพระโพธิญาณ ตั้งใจแน่วแน่ที่จะขอบรรลุธรรมในชาติปัจจุบัน**

ต่อจากนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้พิจารณาธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ จึงระลึกได้ว่า **ธัมมจักกัปปวัตนสูตร** ที่ทรงแสดงในปฐมเทศนา เป็นทางบรรลุที่แท้จริง พระองค์ทรงแสดงจากความเป็นจริงที่พระองค์ได้ทรงรู้ แล้วนำออกแสดงโปรดพระปัญจวัคคีย์ ทรงแสดงถึง **อริยสัจ ๔** คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และทรงย้ำว่า

ปริเญยฺยนฺ เม ภิกฺขเว ทุกข์พึงกำหนดรู้ **ปริญาตนฺ เม ภิกฺขเว** เราได้กำหนดรู้แล้ว **ปหาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว** สมุทัยควรละ **ปหีนนฺติ เม ภิกฺขเว** เราได้ละแล้ว **สจฺฉิกาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว** นิโรธควรทำให้แจ้ง เราทำให้แจ้งแล้ว **ภาเวตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว** มรรคควรเจริญให้มาก **ภาวิตนฺติ เม ภิกฺขเว** เราก็เจริญให้มากแล้ว

เมื่อได้ระลึกถึงธรรมะอันเป็นหัวใจของ**พระธัมมจักกัปปวัตนสูตร** คือ **อริยสัจ ๔** ได้แก่ **ทุกข์** ควรกำหนดรู้ **สมุทัย** ควรละ **นิโรธ** ควรทำให้แจ้ง และ **มรรค** ควรเจริญให้มาก ดังนี้แล้ว **หลวงปู่มั่น** ก็ได้พิจารณาอริยสัจไปตามลำดับ

หลวงปู่ได้พิจารณา**กายคตาสติ** โดยยกเอาการระลึกชาติที่เกิดเป็นสุนัขมาเป็นตัว**ทุกข์** จนกระทั่งเกิดความแจ่มแจ้งขึ้นในจิต กลายเป็น**ญาณ** คือ การหยั่งรู้ที่เกิดจากการดำเนินทางจิตจนพอเพียงแก่ความต้องการ (อิ่มตัว) ไม่ใช่เกิดจากการนึกเอาคิดเอา หรือน้อมเอาเพื่อให้เป็นไป แต่เกิดจากการพิจารณาโดยความเป็นจริงแห่งกำลังของจิตที่ได้รับการฝึกอบรมมาพอแล้ว

(ตัวอย่างเช่น ผลไม้ มันจะต้องพอแก่ความต้องการของมันจึงจะสุกได้ ไม่ใช่นึกเอาคิดเอา หรือ ข้าว จะสุกได้ก็ต้องได้รับความร้อนที่พอแก่ความต้องการของมัน)

ในการพิจารณา**กาย** ที่เป็นตัว**ทุกข์**ก็เช่นกัน กว่าจะกลับกลายเป็น**ญาณ** ขึ้นมาได้ ก็ต้องอาศัยการพิจารณาทางจิต จนเพียงพอแก่ความต้องการ คือ อิ่มตัวในแต่ละครั้ง จะเกิดเป็น**นิพพิทาญาณ** คือความเบื่อหน่ายจะตั้งอยู่ในใจได้ก็เมื่อการพิจารณา**กาย**ได้เห็นชัดด้วยความสมบูรณ์แห่งพลังจิต... "การพิจารณาทุกข์เป็นเหตุให้เกิด**นิพพิทาญาณ** ถ้าเกิดความเพียงพอแห่งกำลังเข้าเมื่อใด ญาณนั้นจึงจะเป็นกำลังตัดกิเลสได้"

โดยย่นย่อ **หลวงปู่มั่น** ได้พิจารณาอริยสัจ ๔ จนเกิดญาณรู้แจ้งขึ้นในจิตโดยลำดับ ในวาระสุดท้าย **หลวงปู่**ได้กำหนดทบทวนกระแสจิตกลับมาหา **ธีติภูตำ** คือ **ที่ตั้ง**ของจิต จนปรากฏตัว **"ผู้รู้ - ผู้เห็น"** และ **"ผู้ไม่ตาย"** ท่านพิจารณาทบทวนกลับไปกลับมาจน **หมดความสงสัยทุกอย่างโดยสิ้นเชิง**

ความจริงมีเรื่องราวการพิจารณาธรรมของ**หลวงปู่มั่น**ต่อไปอีกหลายอย่าง ครั้นจะนำเสนอในที่นี้ก็จะยาวและออกนอกเรื่องมากไป

ท่านที่ต้องการทราบเพิ่มเติม โปรดอ่านได้ที่หนังสือ **"หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต : ประวัติ ข้อวัตรและปฏิปทา" โครงการหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๑**

หรือถ้าต้องการอ่านรายละเอียดอย่างพิสดาร โปรดอ่านได้ที่หนังสือ **ประวัติหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เขียนโดย **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร วัดธรรมมงคล** สุขุมวิท ๑๐๑ พระโขนง กรุงเทพฯ

เมื่อออกจาก**ถ้ำไผ่ขวาง** **หลวงปู่มั่น** ไปพักบำเพ็ญเพียรที่ **ถ้ำสิงโต** เขาช่องลม หรือที่เรียกว่า **เขาพระงาม** จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบัน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๖

พ.ศ. ๒๔๕๗ **หลวงปู่มั่น** ได้รับการร้องจากท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ให้ลงมาจำพรรษาที่กรุงเทพฯ เพื่อโปรดพระเณรและประชาชนที่สนใจในธรรมปฏิบัติ ท่านพักจำพรรษาที่**วัดปทุมวนาราม**

พ.ศ. ๒๔๕๘ **หลวงปู่มั่น** อายุ ๔๗ ปี อายุพรรษา ๒๕ ได้เดินทางกลับอีสาน พักจำพรรษาที่ **วัดบูรพาราม** ในเมืองอุบลฯ มีช่วงหนึ่งขณะที่ท่านกำลังพิจารณาว่า "ใครหนอจะเป็นผู้ควรแก่การสั่งสอน" ก็พอดีกับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เข้าไปกราบมอบตัวเป็นศิษย์

หลวงปู่มั่น ทักทายเป็นประโยคแรกว่า "เราได้รอเธอมานานแล้ว ที่อยากจะพบและต้องการชักชวนให้ปฏิบัติธรรมด้วยกัน"

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม (วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา) องค์นี้จึงเป็นศิษย์รุ่นแรก ได้ติดตามปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่น ได้รับความไว้วางใจและมอบหมายให้เป็นผู้ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรสายกรรมฐานแทน เมื่อครั้งหลวงปู่มั่นท่านปลีกตัวไปอยู่ภาคเหนือนานถึง ๑๒ ปี และ**หลวงปู่สิงห์** ได้รับการยกย่องว่าเป็น**แม่ทัพใหญ่แห่งกองทัพธรรม**

ในปีเดียวกันนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้ไปโปรด**โยมมารดา**จนเกิดศรัทธาแก่กล้า ลาลูกหลานออกบวชชีจนตลอดชีวิต

ปี พ.ศ. ๒๔๕๙ หลังออกพรรษา **หลวงปู่มั่น** ได้ธุดงค์ไปหา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พระอาจารย์ของท่านซึ่งทราบว่าจำพรรษาอยู่ที่**ถ้ำภูผากูด** บ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (ในขณะนั้น) เพื่อหาโอกาส**ให้สติหลวงปู่ใหญ่ได้วางการปรารถนาพระปัจเจกโพธิ ทำให้หลวงปู่ใหญ่ได้ปฏิบัติก้าวหน้าต่อไป จนบรรลุ หมดความสงสัยในพระธรรม สำเร็จคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนาดังใจปรารถนา**

๕๙.

พำนักที่ถ้ำจำปา ภูผากูด

ตามประวัติทราบว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่**ถ้ำภูผากูด** ต.หนองสูง อ.คำชะอี จ.นครพนม (ปัจจุบันขึ้นอยู่กับจังหวัดมุกดาหาร) เป็นเวลา ๕ ปี แต่ไม่ได้ระบุว่าตั้งแต่ปีใดถึงปีใด

แต่จากประวัติ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้ระบุว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ **หลวงปู่มั่น** ได้ไปกราบ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่ถ้ำภูผากูด ด้วยจุดประสงค์หลักเพื่อให้สติ**หลวงปู่ใหญ่** ได้ละวางความปรารถนาพระปัจเจกโพธิ เพื่อจะได้บรรลุธรรมสูงสุดคือ **อรหันตภูมิ** ในชาติปัจจุบัน

เรื่องนี้**หลวงปู่มั่น** ท่านทราบด้วยญาณในขณะที่บำเพ็ญเพียรอยู่ที่ถ้ำไผ่ขวาง น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก ตามที่กล่าวแล้วในตอนต้น

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร ได้บันทึกเหตุการณ์จากการบอกเล่าของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังนี้ :-

"... (พ.ศ. ๒๔๕๙) ... เมื่อออกพรรษาที่วัดบูรพาฯ จังหวัดอุบลฯ **ท่านอาจารย์มั่น** ได้กราบลาพระกรรมวาจาจารย์ **(พระครูสีทา ชยเสโน)** เพื่อไปติดตาม**พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** ซึ่งขณะนั้นท่านจำพรรษาอยู่ที่**ถ้ำภูผากูด**

เมื่อทราบแน่แล้ว **ท่านอาจารย์มั่น** ก็ได้เดินโดยเท้า เช่น พระธุดงค์ทั้งหลาย ท่านเล่าว่าทางรถยนต์ไม่มีรถยนต์วิ่ง ...นับเป็นเวลาเดือนๆ ก็ไม่เห็นสักคันหนึ่ง

ตามทางที่ท่านไปก็เป็นดงดิบ ล้วนแต่ต้นไม้ใหญ่ๆ เช่น ต้นตะเคียน ต้นยาง ต้นประดู่ ต้นตระแบก และสารพัดไม้นั้นเป็นไม้ใหญ่บางต้น ๙ อ้อม ๑๐ อ้อม แลดูไม่เห็นพระอาทิตย์ทีเดียว เป็นป่าเปลี่ยวจริงๆ ขณะที่เดินธุดงค์เห็นว่าที่ไหนเหมาะก็แวะพักทำความเพียรกันเป็นเวลา ๕ วัน หรือ ๗ วัน

ขณะที่**ท่านอาจารย์มั่น** กำลังเดินธุดงค์ระหว่างทางยังไม่ถึง **ถ้ำภูผากูด** นั้น ท่านได้คิดถึงท่านอาจารย์ของท่านมาก และก็วันหนึ่งหลังจากการพักผ่อนเดินทางซึ่งเร่งเดินเป็นวันๆ มาแล้วอย่างเหน็ดเหนื่อย ท่านได้พิจารณาถึงท่านอาจารย์เสาร์ที่เป็นอาจารย์ของท่านและ**ได้ระลึกถึงที่ท่านได้ทราบภายในญาณเมื่อคราวที่ท่านอยู่ที่ถ้ำสาริกา ว่า ท่านอาจารย์ของท่านปรารถนาพระปัจเจกโพธิ ถ้าหากว่าท่านยังมีจิตกังวลในการปรารถนาเช่นนั้น การทำความเพียรเพื่อความพ้นทุกข์ก็จะสำเร็จไปไม่ได้...**

ถ้าเราไปพบท่านอาจารย์ของเรา เราก็จะต้องแนะนำให้ท่านเลิกจากการปรารถนาเช่นนั้นเสีย..."

"...ท่านก็ได้ธุดงค์เรื่อยๆ ไปจนใกล้จะถึง**ถ้ำภูผากูด** โดยรอบบริเวณภูเขาอันเป็นถ้ำแห่งนี้นั้น เป็นภูมิประเทศที่เป็นป่าไม้เต็ง ไม้รัง ไม้แดง ไม้มะค่า แต่ไม่เป็นดงทึบเหมือนกับดงอื่นๆ จึงทำให้บริเวณนั้นมีอากาศปลอดโปร่งดี ถ้ำแห่งภูเขาแถวนั้นก็ไม่อับชื้น ทั่วบริเวณจึงเป็นสถานที่ที่จะพึงอาศัยเป็นเวลาแรมปีได้

ถ้าเป็นดงดิบมองไม่เห็นพระอาทิตย์แล้ว จะอยู่กันนานไม่ได้ เพราะจะทำให้สุขภาพเสีย โดยที่**ท่านอาจารย์เสาร์**ท่านได้เลือกเสนาสนะที่แห่งนี้อยู่ถึง ๕ ปี และท่านก็ยังมีสุขภาพดีเป็นปกติเหมือนกับอยู่ในวัดธรรมดา

นับว่า**ท่านอาจารย์เสาร์** มีความรู้ความชำนาญในการอยู่ป่าอย่างยิ่ง

ท่านอาจารย์มั่น ท่านว่า เราได้เดินมองพิเคราะห์ดูแล้ว เป็นที่เหมาะสมจริงๆ เพราะมีธารน้ำเล็กๆ ไหลไม่ขาด อยู่ที่ตรงกลางทางที่จะขึ้นถ้ำพอดี

คำว่า **ภูผากูด** คือ มีผักกูดขึ้นอยู่ตามตลิ่งธารน้ำนั้นมาก เมื่อผักกูดขึ้น ผักที่จะขึ้นตามผักกูดมาก็เช่นผักหนาม ผักเต่าเกียด

ในคราวนั้น **ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ทราบว่า**ท่านอาจารย์มั่น** ธุดงค์ไป ท่านก็ธุดงค์ตามไปติดๆ กับท่านอาจารย์มั่น แต่พอก่อนจะถึงถ้ำภูผากูด ท่านก็ล้มเจ็บเป็นไข้ จึงได้เดินทางกลับมารักษาตัวอยู่ที่จังหวัดอุบลฯ เมื่อท่านหายป่วยแล้วก็ได้ติดตามท่านอาจารย์มั่นไปเพื่อหวังในการศึกษาธรรมปฏิบัติอีก โดยมิได้มีการย่นย่อท้อถอยแต่ประการใด"

เชิงเขาถ้ำจำปา *ถ้ำจำปาที่หลวงปู่เสาร์เคยจำพรรษา*

๑๐.

หลวงปู่มั่น ตามมาจำพรรษาด้วย

ระหว่างพำนักอยู่ที่**ภูผากูด** **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้ทราบด้วยญาณและรู้ถึงวาระจิตของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ศิษย์เอกของท่าน ว่ากำลังเดินทางติดตามหาท่านอยู่ และใกล้จะถึง**ภูผากูด**แล้ว

เมื่อ**หลวงปู่มั่น** เดินทางเข้ามาถึง ก็ได้เห็น**หลวงปู่ใหญ่**นั่งรอรับอยู่แล้ว หลังจัดวางบริขารเรียบร้อยแล้วก็เข้าไปกราบ**หลวงปู่ใหญ่**ทันที

ทั้งอาจารย์และศิษย์ได้สนทนาปราศรัย ไต่ถามทุกข์สุขกัน และกันสมกับที่ได้จากกันเป็นเวลานานหลายปี แล้ว**หลวงปู่ใหญ่**ก็ให้**หลวงปู่มั่น**เข้าที่พักที่เตรียมไว้ให้ และบอกให้พักจำพรรษาอยู่ด้วยกัน

ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล กับหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต จึงได้พักจำพรรษาอยู่ด้วยกันที่ถ้ำภูผากูด ซึ่งตลอดพรรษา ทั้งสององค์ก็ได้ปรึกษาสนทนาธรรมกันแทบทุกวัน

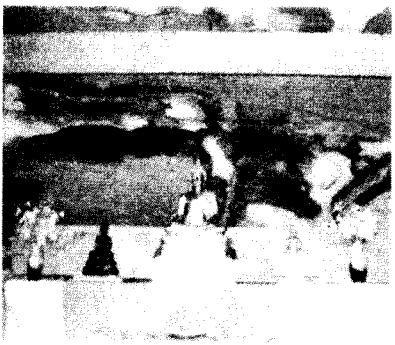
ในปีนั้น **หลวงปู่มั่น** มีอายุพรรษาได้ ๒๖ ท่านได้ปฏิบัติต่อ**หลวงปู่ใหญ่** เหมือนกับท่านเป็นพระใหม่ คือปฏิบัติตั้งแต่การล้างบาตร ขัดกระโถน ซักจีวร ปูที่นอน ตักน้ำ ถวายน้ำสรง ถูหลังให้ แม้กระทั่ง

บีบนวด แม้**หลวงปู่ใหญ่** ท่านจะห้ามปรามก็ตาม **หลวงปู่มั่น** ท่านก็ยังปฏิบัติต่อครูอาจารย์ของท่านด้วยความอ่อนน้อมทุกประการ

การที่**หลวงปู่มั่น** ปฏิบัติต่อครูอาจารย์ของท่าน จึงเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ครูอาจารย์สายพระกรรมฐาน ที่แสดงถึงความกตัญญูรู้คุณต่อพระผู้เป็นครูอาจารย์

ทางฝ่าย **หลวงปู่ใหญ่** แม้ท่านจะเป็นอาจารย์ท่านก็ยอมรับฟังข้อแนะนำจากศิษย์ด้วยความตั้งอกตั้งใจ ไม่มีทิฐิถือตนเองว่าเป็นครูเป็นอาจารย์เลย

คุณธรรมของบุพพาจารย์ทั้งสององค์นี้นับว่าประเสริฐยิ่ง และถือเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติระหว่างครูอาจารย์กับศิษย์ในสายกรรมฐานสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ศาลาสมณธรรมมังคลาภูผากูด

๑๑.

เลิกความปรารถนา พระปัจเจกโพธิ

จากประวัติของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่าในช่วงที่**หลวงปู่มั่น** บำเพ็ญเพียรอยู่ที่**ถ้ำสาริกา** จังหวัดนครนายกนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้ทราบด้วยญาณว่าอาจารย์ของท่าน คือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านปรารถนาปัจเจกโพธิ และถ้ายังมีจิตกังวลในการปรารถนาเช่นนั้น การทำความเพียรเพื่อความพ้นทุกข์ก็ไม่สามารถสำเร็จได้ในชาตินี้

การเดินทางตามหา**หลวงปู่ใหญ่** ในครั้งนี้ ก็ด้วยความกตัญญูที่**หลวงปู่มั่น** ต้องการจะหาโอกาสให้สติอาจารย์ของท่านได้ปล่อยวางการปรารถนาปัจเจกโพธิ (ปรารถนาจะเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า) นั้นเสีย ไม่เช่นนั้นจะต้องเวียนว่ายตายเกิดเพื่อสร้างบารมีไปอีกนานแสนนาน

หลวงปู่มั่น พยายามหาโอกาสที่จะให้สติแก่อาจารย์ของท่านในเรื่องนี้

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อได้โอกาสเหมาะ **หลวงปู่มั่น** ได้กราบเรียน**หลวงปู่ใหญ่**ว่า "**ท่านอาจารย์**ได้พิจารณาอริยสัจจธรรมหรือไม่?"

หลวงปู่ใหญ่ ตอบว่า "เราก็พิจารณาเหมือนกัน"

หลวงปู่มั่น ถาม "แล้วได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง?"

หลวงปู่ใหญ่ ตอบว่า "ได้ผลเหมือนกัน แต่ไม่ชัดเจน"

หลวงปู่มั่น ถามรุกต่อไปว่า "เพราะเหตุไรบ้างครับ?"

หลวงปู่ใหญ่ ตอบว่า "เราได้พยายามอยู่ คือพยายามคิดถึงความแก่ความตาย แต่ว่าบางคราวมันก็ไม่แจ่มแจ้ง"

หลวงปู่มั่น ก็ถามต่อไปว่า "ถ้าเช่นนั้น ท่านอาจารย์คงมีอะไรเป็นเครื่องห่วงหรือกระมัง?"

หลวงปู่ใหญ่ ตอบ "เราก็พยายามพิจารณาเหมือนกัน แต่ก็หาสิ่งขัดข้องไม่ได้" แล้วท่านก็พูดต่อไปว่า "ความจริง ความสว่างของดวงจิตนั้นก็เป็นปกติดีอยู่ แม้มันจะดีบ้างไม่ดีบ้างมันก็เรื่องธรรมดาของสมาธิ แต่ว่าเมื่อจิตพิจารณาทีไร รู้สึกว่ามันไม่ก้าวไป..."

หลวงปู่มั่น เห็นสบโอกาส จึงกราบเรียนไปว่า "กระผมคิดว่าคงมีอะไรสักอย่างเป็นเครื่องห่วง"

หลวงปู่ใหญ่ จึงย้อนถามลูกศิษย์กลับไปว่า "แล้วเธอรู้ไหมว่าเรามีอะไรเป็นเครื่องห่วง?"

หลวงปู่มั่น จึงได้เรียนตอบตามความรู้ที่ท่านได้ทราบเมื่อคราวอยู่ถ้ำสาริกาในทันทีว่า **"ท่านอาจารย์ห่วงเรื่องการปรารถนาพระปัจเจกโพธิกระมัง?"**

หลวงปู่ใหญ่ ท่านเห็นด้วย จึงพูดว่า "แน่ทีเดียว ในจิตของเราตั้งอยู่ว่า จะขอให้รู้ธรรมเองโดยมิต้องให้ใครมาแนะหรือบอกให้ และมันก็ตั้งอยู่ในใจของเรามาตลอด"

หลวงปู่มั่น จึงได้ถวายความเห็นว่า "ขอให้ท่านอาจารย์อย่าเป็นห่วงเลย ขอให้พิจารณาอริยสัจจ์เพื่อความพ้นทุกข์เสียแต่ชาตินี้เถิด เพราะกระผมเองก็ปรารถนาพระโพธิญาณและกระผมก็ได้ละความปรารถนานั้นแล้ว เนื่องด้วยว่าการท่องเที่ยวในสังสารวัฏฏ์นี้มันนานเหลือเกิน"

พระศรีสุพลพุทธวิเวกที่ถ้ำภูผากูด
พระอาจารย์เสาร์เป็นผู้นำในการสร้าง

การสนทนาระหว่างอาจารย์กับศิษย์ข้างต้นนี้ได้จากบันทึกของ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ที่ได้รับฟังมาจาก**หลวงปู่มั่น**โดยตรง แล้ว**หลวงพ่อวิริยังค์** ได้เขียนต่อไปว่า

"ในวันนั้นท่านอาจารย์เสาร์ ต้องประหลาดใจที่ศิษย์ของท่านได้ล่วงรู้ถึงความจริงอันปรากฏอยู่ในใจของท่านซึ่งท่านไม่เคยปริปากบอกใครเลย ฉะนั้น จึงทำให้ท่านรู้สึกว่า ท่านอาจารย์มั่น นี้ ต้องมีความดีความจริงชัดเจนในใจอย่างแน่นอน ในวันนั้นก็ได้คุยกันเพียงเท่านี้แล้วก็เลิกกันไป"

๖๒.

พบวิมุตติสมปรารถนา

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร ได้บันทึกตามคำบอกเล่าของ **หลวงปู่มัน ภูริทตฺโต** ดังนี้

"อยู่มาวันหนึ่ง **ท่านอาจารย์เสาร์**ได้ไปนั่งอยู่ที่สงัดเฉพาะองค์เดียว เริ่มด้วยการ**พิจารณาถึงอริยสัจจ์**โดยอุบายอย่างหนึ่ง คือ **การพิจารณากายจนชัดแจ้งประจักษ์ เกิดนิพพิทาญาณ - ความเบื่อหน่ายขึ้น**

และ ท่านก็เริ่มดำเนินจิต เจริญให้มาก กระทำให้มากจนเป็นญาณ สามารถทวนกระแสมาถึงที่ตั้งของจิตได้ **และวันนั้น ท่านก็ตัดเสียซึ่งความสงสัยได้อย่างเด็ดขาด"**

ในบันทึกมีต่อไปว่า :-

"เมื่อได้รับการอธิบายจาก**ท่านอาจารย์มั่น** ซ้ำอีกว่าเมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ควรจะเจริญให้มาก จนกว่าจะพอแก่ความต้องการ

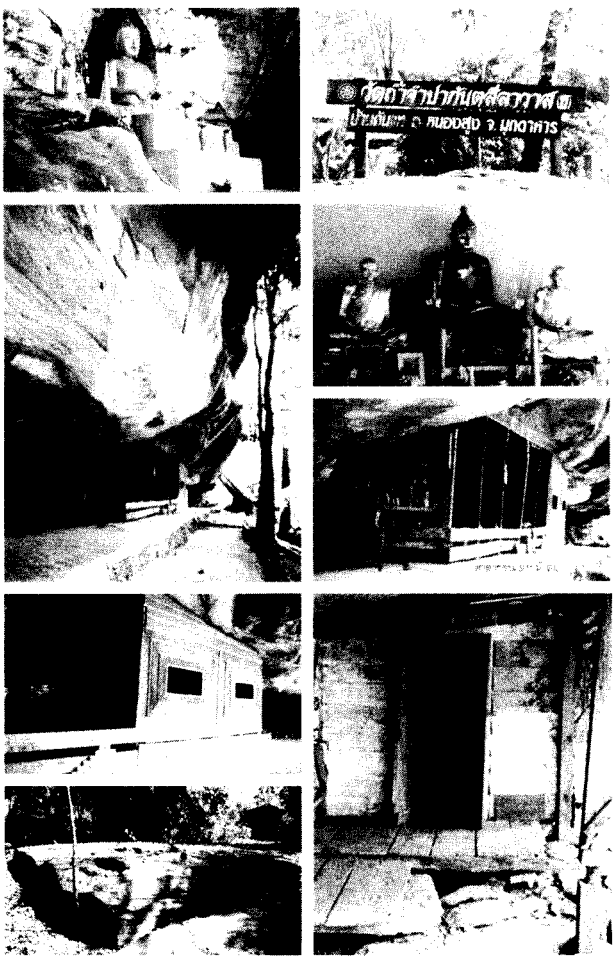
เมื่อถึงกาลปวารณาออกพรรษา ท่าน **(หลวงปู่ใหญ่)** ก็ทราบชัดถึงความเป็นจริงทุกประการ และท่านก็บอกแก่**อาจารย์มั่นว่า**

เราได้เลิกการปรารถนาพระปัจเจกโพธิแล้ว และเราก็ได้เห็นธรรมจริงแล้ว

เมื่อท่านอาจารย์มั่นได้ฟัง ก็ได้พูดให้ความแน่ใจว่าเป็นจริงเช่นนั้นแล้ว ต่างก็อิ่มเอิบในธรรม"

สาธุ! สาธุ! สาธุ!

แม้ในบันทึกไม่ได้เขียนไว้ แต่ผู้เขียนก็เชื่อว่าเหล่าเทพเทวดาต่างก็อนุโมทนาสาธุการอย่างสนั่นหวั่นไหว กระเทือนไปทั้งสามโลกธาตุอย่างแน่นอน

วัดถ้ำจำปากันตสีลาวาส ภูผากูด อ.หนองสูง จ.มุกดาหาร

๑๗.

บันทึกของท่านหลวงตาฯ

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้เขียนถึงการปล่อยวางความปรารถนาพระปัจเจกโพธิของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ในหนังสือประวัติ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังนี้ :-

"ท่าน (**หลวงปู่มั่น**) เล่าว่า **ท่านพระอาจารย์เสาร์** เดิมท่านปรารถนาเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า เวลาออกบำเพ็ญ พอเร่งความเพียรเข้ามากๆ ใจรู้สึกประหวัดๆ ถึงความปรารถนาเดิมเพื่อความเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า แสดงออกมาเป็นเชิงอาลัยเสียดาย ยังไม่อยากไปนิพพาน

ท่าน (**หลวงปู่เสาร์**) เห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อความเพียรเพื่อความรู้แจ้งซึ่งพระนิพพานในชาติปัจจุบันนี้ ท่านเลยอธิษฐานของดจากความปรารถนานั้น และขอประมวลมาเพื่อความรู้แจ้งซึ่งพระนิพพานในชาตินี้ ไม่ขอเกิดมารับความทุกข์ทรมานในภพชาติต่างๆ อีกต่อไป

พอท่านปล่อยวางความปรารถนาเดิมแล้ว การบำเพ็ญเพียรรู้สึกสะดวกและเห็นผลไปโดยลำดับ ไม่มีอารมณ์เครื่องเกาะเกี่ยวเหมือนแต่ก่อน

สุดท้ายท่านก็บรรลุถึงแดนแห่งความเกษมดังใจหมาย"

ท่านหลวงตาฯ ได้เขียนต่อไปว่า "...แต่การแนะนำสั่งสอนผู้อื่น ท่านไม่ค่อยมีความรู้แตกฉานกว้างขวางนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นไปตามภูมินิสัยเดิมของท่านที่มุ่งเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ซึ่งตรัสรู้เองชอบ แต่ไม่สนใจสั่งสอนใครก็ได้

อีกประการหนึ่ง ที่ท่านกลับความปรารถนาได้สำเร็จตามใจนั้น คงอยู่ในขั้นพอแก้ไขได้ ซึ่งยังไม่สมบูรณ์เต็มภูมิแท้"

คำพูดประโยคหลังนี้ ผมก็ไม่เข้าใจหรอกครับ เชิญพิจารณาเอง หรือถามผู้รู้ท่านอื่นเอาเถอะครับ

ข้อความจารึกไว้ข้างผนังถ้ำ

ถ้ำแม่ขาว
ที่เชื่อกันว่าเป็นที่พำนักของแม่ชีจันทร์
ผู้เป็นโยมมารดาของหลวงปู่มั่น

คุณปู่กำนัน มหาปาน แสนสุข
เคยบวชเป็นสามเณรอยู่กับ
พระอาจารย์เสาร์ที่ภูผากูด

๑๔.

หลวงปู่ใหญ่ นั่งสมาธิแล้วตัวลอย

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้เล่าถึงปฏิปทาของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ตามคำบอกเล่าของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังนี้ :-

ท่าน (**หลวงปู่มั่น**) เล่าว่า นิสัยของ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** เป็นไปอย่างเรียบๆ และเยือกเย็นน่าเลื่อมใสมาก

ที่มีแปลกอยู่บ้างก็เวลาท่านเข้าที่นั่งสมาธิ **ตัวของท่านชอบลอยขึ้นเสมอ** บางครั้งตัวลอยขึ้นไปจนผิดสังเกตเวลาท่านนั่งสมาธิอยู่

ท่านเองเกิดความแปลกใจในขณะนั้นว่า **ตัวเราท่าจะลอยขึ้นจากพื้นแน่ๆ** เลยลืมตาขึ้นดูตัวเอง ขณะนั้นจิตท่านถอนออกจากสมาธิพอดี เพราะพะวักพะวงกับเรื่องตัวลอย **ท่านเลยตกลงมาก้นกระแทกกับพื้นอย่างแรง** ต้องเจ็บเอวอยู่หลายวัน

ความจริงตัวท่านลอยขึ้นจากพื้นจริงๆ สูงประมาณ ๑ เมตร ขณะที่ท่านลืมตาดูตัวเองนั้น จิตได้ถอนออกจากสมาธิ จึงไม่มีสติพอยับยั้งไว้บ้าง จึงทำให้ท่านตกลงสู่พื้นอย่างแรง เช่นเดียวกับสิ่งต่างๆ ตกลงจากที่สูง

หลวงปู่ใหญ่ ท่านพยายามหาวิธีใหม่

ในคราวต่อไป เวลาท่านนั่งสมาธิ พอรู้สึกว่าตัวท่านลอยขึ้นจากพื้นดิน ท่านพยายามทำสติให้อยู่ในองค์ของสมาธิแล้วค่อยๆ ลืมตาขึ้นดูตัวเอง ก็ประจักษ์ว่า **ตัวท่านลอยขึ้นจริงๆ !**

แต่... มิได้ตกลงสู่พื้นเหมือนคราวแรก เพราะท่านมิได้ปราศจากสติ และคอยประคองใจให้อยู่ในองค์สมาธิ ด้วยเหตุนี้**หลวงปู่ใหญ่** ท่านจึงรู้เรื่องของท่านได้ดี และจับหลักได้

เนื่องจาก**หลวงปู่ใหญ่** ท่านเป็นคนละเอียดถี่ถ้วนอยู่มาก แม้จะเห็นด้วยตาท่านก็ยังไม่แน่ใจ ก่อนนั่งสมาธิครั้งต่อไป ท่านจึงเอาวัตถุเล็กๆ เบาๆ เช่น กลักไม้ขีดไปเหน็บไว้กับหญ้ามุงหลังคากุฏิ

แล้วท่านก็เริ่มนั่งสมาธิ พอจิตสงบและรู้ว่าตัวเริ่มลอยขึ้นอีก ท่านพยายามประคองจิตให้มั่นอยู่ในสมาธิ เพื่อตัวจะได้ลอยขึ้นไปจนถึงวัตถุเครื่องหมายที่นำไปเหน็บไว้ แล้วค่อยๆ เอื้อมมือจับเอาวัตถุนั้นด้วยความมีสติ แล้วนำลงมาโดยทางสมาธิภาวนา

คือ พอหยิบได้วัตถุนั้นแล้ว ก็ค่อยๆ ถอนจิตออกจากสมาธิเพื่อกายจะได้ค่อยๆ ลงมาจนถึงพื้นอย่างปลอดภัยแต่ไม่ถึงกับให้จิตถอนออกจากสมาธิจริงๆ

หลวงปู่ใหญ่ ได้ทดลองทำหลายครั้งจนเป็นที่แน่ใจแล้ว ท่านจึงมั่นใจว่าตัวท่านเองลอยขึ้นได้จริงในเวลาเข้าสมาธิ คือ **ลอยขึ้นได้ในบางครั้ง มิใช่ลอยขึ้นทุกครั้งเสมอไป**

ท่านหลวงตาพระมหาบัวฯ สรุปว่า “นี้เป็นจริตนิสัยแห่งจิตของ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** รู้สึกผิดกับนิสัยของ**ท่านพระอาจารย์มั่น** อยู่มากในปฏิปทาทางใจ

จิตของ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** เป็นไปอย่างเรียบๆ สงบเย็น โดยสม่ำเสมอ นับแต่ขั้นเริ่มแรกจนถึงสุดท้ายปลายแดนแห่งปฏิปทาของท่าน ไม่ค่อยล่อแหลมต่ออันตราย และไม่ค่อยมีอุบายต่างๆ และความรู้สึกแปลกๆ เหมือนจิตท่านพระอาจารย์มั่น"

หมายเหตุ : ผู้เขียนเคยได้ฟังเรื่องการเหาะของ**หลวงปู่มั่น** ในคราวที่ท่านบำเพ็ญเพียรอยู่ที่**ถ้ำเชียงดาว** อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

เรื่องนี้ **หลวงพ่อเปลี่ยน ปญฺญาปทีโป** เป็นผู้เล่าให้ผู้เขียนและอาจารย์ภัทราฟัง ท่านบอกว่า **หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม** เล่าให้ท่านฟัง

คราวอยู่**ถ้ำเชียงดาว** หลวงปู่มั่นพักอยู่ที่ถ้ำด้านบน ส่วนถ้ำใหญ่ข้างล่างเป็นที่มารวมฉันภัตตาหาร และการอบรมสั่งสอนศิษย์ ซึ่งศิษย์แต่ละองค์แยกย้ายกันอยู่คนละที่ห่างๆ กัน

ปกติลูกศิษย์จะมารวมฉันภัตตาหารทุกๆ เช้า แต่องค์**หลวงปู่มั่น** ท่านจะลงมาร่วมฉัน ๔ วันต่อครั้ง ทำให้**หลวงปู่ตื้อ** สงสัย เช้ามืดจึงได้ไปหมอบแอบดูที่ปากถ้ำ **หลวงปู่ตื้อ**เล่าว่า **"เห็นเพิ่นห่มจีวร สะพายบาตร แล้วเหาะข้ามหัวอาตมาไป"** **หลวงปู่ตื้อ** แอบดูอยู่ ๒ - ๓ วัน เหตุการณ์ก็เป็นเช่นนั้นและท่านทราบภายหลังว่า **"หลวงปู่มั่นเพิ่นเข้าฌานเหาะไปบิณฑบาตโปรดชาวเมืองเชียงใหม่ พวกอาตมาก็เลยเลิกเป็นห่วงท่าน"**

ถ้าท่านผู้อ่านเห็นว่า **เหลือเชื่อ...ก็เหลือเชื่อจริงๆ ครับ !**

ปลุม

๑๕.

บวชชีให้โยมมารดา ของหลวงปู่มั่น

ตามประวัติของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** หลังจากที่ท่านบรรลุธรรมขั้น ๓ คือ **อนาคามิผล** ที่ถ้ำสาริกาแล้ว ท่านได้รับนิมนต์ไปจำพรรษาในกรุงเทพฯ ๑ พรรษา

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ **หลวงปู่มั่น** ได้เดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณ คือไปให้สติ **พระอาจารย์สีทา ชยเสโน** พระกรรมวาจารย์ของท่าน ซึ่งพำนักอยู่ที่วัดบูรพาราม เมืองอุบลฯ ทำให้พระอาจารย์ของท่านปฏิบัติธรรมก้าวหน้าไปได้อย่างน่าพอใจ และชื่นชมในความเฉลียวฉลาดและความกตัญญูของศิษย์

หลังจากนั้น **หลวงปู่มั่น** ก็เดินทางไป**บ้านคำบง** บ้านเกิดเพื่อโปรดโยมมารดา ยังความปลื้มปีติให้โยมมารดายิ่งนัก

หลวงปู่มั่น ได้เล่าเรื่องการเดินธุดงค์ไปตามที่ต่างๆ ทั้งในฝั่งลาว พม่า และตามป่าเขาในประเทศไทย ตลอดจนผลการปฏิบัติภาวนาให้โยมมารดาฟัง รวมทั้งเทศน์โปรดชี้แนะแนวทางปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ ยังความปลาบปลื้มและเลื่อมใสศรัทธาแก่โยมมารดายิ่งนัก

โยมมารดาของท่านเกิดความศรัทธาแรงกล้า จนได้ลาลูกหลานออกบวชชีจนตลอดชีวิต โดยมี**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เป็นผู้บวชให้ แต่ไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่าท่านบวชชีที่ไหนกันแน่ บางท่านบอกว่าท่านบวชชีที่บ้านคำบง แล้วติดตามไปบำเพ็ญเพียรอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่** ที่ถ้ำภูผากูด และบางท่านก็บอกว่าท่านไปบวชชีกับ**หลวงปู่ใหญ่**ที่ถ้ำภูผากูด

ผู้เขียนขอทิ้งประเด็นเรื่องสถานที่บวชชีของโยมแม่ของ**หลวงปู่มั่น**ไว้ แต่ชี้ให้ทราบว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ หลังจากได้ฟังเทศน์จากพระลูกชายคือ **หลวงปู่มั่น** แล้ว โยมแม่ก็ออกเดินทางติดตาม **หลวงปู่มั่น** ไปพักบำเพ็ญอยู่ที่**ถ้ำภูผากูด** โดยไปถึงทีหลัง**พระลูกชาย**

เท่าที่ผู้เขียนได้สืบค้นจากแหล่งต่างๆ พอจะชี้ชัดได้ว่า ก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๘ **แม่ชีจันทร์** โยมมารดาของ**หลวงปู่มั่น** ได้อุตส่าห์เดินทางออกจากจังหวัดอุบลฯ ด้วยความล้มลุกคลุกคลานไปตามวิบากของคนแก่เฒ่า ติดตาม **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** พระลูกชาย มาจนถึง**ถ้ำจำปา** บน**ภูผากูด**

หลวงปู่ใหญ่ ได้กำหนดให้ โยมแม่ชีจันทร์ พักอยู่ที่เงื้อมผาแถบนั้น ซึ่งต่อมาเรียกว่า **ถ้ำแม่ขาว** เป็นที่ปฏิบัติธรรม

แม่ชีจันทร์ โยมมารดาของ**หลวงปู่มั่น** ท่านมีจิตใจที่มั่นคงเด็ดขาด แม้จะอยู่ในวัยสังขารร่วงโรยก็ตาม แต่จิตใจของท่านหาได้เสื่อมถอยไปตามสังขารไม่ กลับมีความแจ่มใสเบิกบานเป็นอย่างยิ่ง ถ้าแม้จิตใจไม่แน่วแน่จริงคงไม่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคนำพาสังขารของท่านผ่านป่าผ่านดง ที่เต็มไปด้วยสัตว์อันตรายต่างๆ จำพวกช้าง เสือ หมี งู ตะขาบป่า มาได้แน่

ด้วยจิตใจที่แจ่มใส มั่นคง สงบเยือกเย็นนี้ เป็นผลดีในการภาวนาของ**แม่ชีจันทร์**เป็นอย่างมาก การปฏิบัติของท่านได้ผลเป็นอย่างมาก

ท่านแม่ชีจันทร์ ได้เร่งความเพียรเป็นยิ่งยวดไม่ว่าจะเป็นกลางวันหรือกลางคืน อยู่ ณ ภูผากูดแห่งนี้ นับว่าเป็นวาสนาของท่านแม่ชีจันทร์ที่มี**ท่านหลวงปู่ใหญ่** กับ **หลวงปู่มั่น** จำพรรษาอยู่ที่เดียวกันให้การแนะนำและอุบายธรรมที่สุดวิเศษในพรรษานั้น

๑๑.

ถ้ำจำปา ภูผากูด ในปัจจุบัน

ทราบแต่เพียงว่า**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พักจำพรรษาอยู่ที่**ถ้ำภูผากูด** อยู่นานถึง ๕ ปี แต่ไม่ทราบว่าเป็นปีใดถึงปีใดเป็นการแน่นอน ที่ระบุชัดคือในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กับ **คุณแม่ชีจันทร์** โยมมารดาของท่านได้มาพักจำพรรษาอยู่ในสถานที่นี้ด้วย

ปัจจุบัน **ถ้ำภูผากูด** อยู่ในพื้นที่ตำบลหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ ได้เขียนถึง**ถ้ำภูผากูด** ดังนี้

"ปัจจุบัน**ภูผากูด** เป็นภูเขาขนาดกลางลูกหนึ่งในหมู่เทือกเขาแถบนี้ สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากในหมู่บ้าน ต.หนองสูง อ.คำชะอี ตั้งอยู่ห่างไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ราว ๕ กม. เท่านั้น โดยแยกเข้าทาง**บ้านคันแท** ต.หนองสูง อ.คำชะอี

เดินลัดตัดทุ่งนาไปถึงเชิงเขา มีป่าโปร่งเป็นที่พักสงฆ์มีนามว่า **วัดถ้ำจำปากันตสีลาวาส**

มองขึ้นไปตามไหล่เขาจะเห็นจุดที่เป็นเพิงผานี้อยู่สูงขึ้นไปพอประมาณ มีทางวกวนขึ้นไปถึงข้างบน ซึ่งมีลานตรงกลางโล่งๆ เป็นหลืบใต้ชะง่อนเพิงผา ถ่ายเทอากาศได้ดี มีชื่อเรียกว่า **ถ้ำจำปา** มีศาลาไม้ยกพื้นสูงเพียงเอวสร้างขึ้นใต้เพิงผานี้ชื่อ **ศาลาธรรมสภามังคลา**

ห่างออกไปทางขวามือ จะเป็นถ้ำลักษณะเดียวกันแต่เล็กกว่า เรียก **ถ้ำแม่ขาว** (แม่ขาว คือแม่ชี) ว่ากันว่าเป็นที่พักของ**แม่ชีจันทร์** ผู้เป็นมารดาของท่านหลวงปู่มั่นนั่นเอง

ส่วนถัดไปทางซ้ายมือ จะมี**พระพุทธรูปใหญ่ปูนปั้น**ประดิษฐานบนแท่นหินและปูนหันหลังพิงหน้าผา ต่ำลงมาตรงแท่นข้างซ้าย มี**รอยพระพุทธบาทจำลอง**อยู่ด้วย

เลยไปอีกเป็นเนินขวางทางเดิน ต้องปีนบันไดขึ้นไปใต้เพิงผา **เป็นที่นั่งภาวนาพิจารณาธรรม**

สภาพป่าเป็นป่าโปร่ง ไม่เป็นดงทึบมากนัก มีป่าไผ่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้แดง ไม้มะค่า อยู่"

อาจารย์พิศิษฐ์ เขียนบรรยายต่อไปว่า

"ด้วยความรอบรู้ชำนาญชีวิตป่า **ท่านพระอาจารย์เสาร์** ได้หาสถานที่พอเหมาะสม ถ้ำที่พักก็อยู่ไม่สูงจนเกินไป ป่าก็โปร่งดี ไม่ทึบอับชื้น ข้างล่างมีลำธารน้ำไหลผ่าน

สมัยก่อนนั้น พ่อแม่ครูอาจารย์เล่าว่า แถวนี้เต็มไปด้วยเสือ ส่งเสียงหยอกล้อกันเพ่นพ่าน ทำให้พระเณรต้องหมั่นเร่งภาวนาจิตอย่างยิ่งยวด ซึ่งสถานที่แห่งนี้เองเป็นที่ที่**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ได้เลือกพำนักอยู่ท่ามกลางแมกไม้ สัตว์ป่า อย่างสงบยาวนานร่วม ๕ ปี"

๑๗.
หลวงปู่มั่นออกธุดงค์ต่อ

หลังจากที่**ท่านแม่ชีจันทร์** โยมมารดาของ**หลวงปู่มั่น** ได้บวชชีและมีที่พักบำเพ็ญเพียรที่**ภูผากูด** ภายในสำนักของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ทำให้**หลวงปู่มั่น** มีความสบายใจหายห่วง โดยมั่นใจว่า**โยมแม่ชี**ของท่านต้องพอใจในสำนักของพระอาจารย์ได้อย่างดีแน่

พอออกพรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๕๙ แล้ว **หลวงปู่มั่น** พร้อมคณะก็กราบลา**หลวงปู่ใหญ่** ออกธุดงค์ไปอบรมเผยแพร่ธรรมปฏิบัติให้แก่ประชาชนตามสถานที่ต่างๆ ต่อไป

หลวงปู่มั่น และคณะได้ออกธุดงค์ไปเผยแพร่ธรรมะทางจังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๖๔ จึงย้อนกลับมาเยี่ยม**แม่ชีมารดา** และ **พระอาจารย์** ที่**ภูผากูด** อีกครั้ง พอถึงฤดูเข้าพรรษา**หลวงปู่มั่น** และคณะได้พักจำพรรษาที่**บ้านห้วยทราย** ซึ่งอยู่ใกล้ๆ กับ**ภูผากูด** นั่นเอง

ดังนั้น เราจึงมั่นใจได้ว่า ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๒๔๖๔ **หลวงปู่ใหญ่** ท่านพักจำพรรษาอยู่ที่**ภูผากูด** แห่งนี้ ส่วนระหว่างช่วงออกพรรษาไม่มีการบันทึกว่าท่านออกธุดงค์ไปที่ใดบ้าง นอกจากปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ท่านเดินทางไปนครพนม แล้วออกธุดงค์ไปฝั่งลาว แล้วกลับมาจำพรรษาที่**ภูผากูด**เหมือนเคย ดังเรื่องราวในตอนต่อไป

๑๘.

เยือนนครพนม แล้วธุดงค์ไปฝั่งลาว

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๔ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ออกเดินทางไปทางนครพนม ได้แวะเยี่ยมลูกศิษย์ของท่านคือ **เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย** ที่สำนัก**วัดศรีเทพประดิษฐาราม** บริเวณวัดยังมีสภาพเป็นป่า ซึ่งเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา **หลวงปู่ใหญ่** ได้พักที่วัดนั้นอยู่ระยะหนึ่ง

ต่อจากนั้น **หลวงปู่ใหญ่** ได้ออกธุดงค์ข้ามแม่น้ำโขงไปยังฝั่งประเทศลาว **เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย** ได้ติดตามไปด้วย

คณะของ**หลวงปู่ใหญ่** ออกธุดงค์ไปทางเมืองท่าแขกซึ่งอยู่ตรงข้ามจังหวัดนครพนม แถบนั้นมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีเถื่อนถ้ำเงื้อมผาอยู่มากมาย เหมาะที่จะบำเพ็ญเพียรเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อ ๒๐ ปีก่อนนี้ **หลวงปู่ใหญ่** ได้เคยพาหลวงปู่มั่นมาธุดงค์ในแถบถิ่นนี้ จนพากันล้มป่วยด้วยไข้มาเลเรียจนแทบจะเอาชีวิตไม่รอดมาแล้ว

มาครั้งนี้ **หลวงปู่ใหญ่** ท่านคุ้นและชำนาญภูมิประเทศมากขึ้น จึงไม่ค่อยลำบากลำบนเหมือนกับครั้งแรก เมื่อท่านเดินธุดงค์ผ่านไปถึงหมู่บ้านใด ก็จะชี้แจงแสดงธรรมอบรมให้ชาวบ้านตั้งมั่นอยู่ในศีลห้า

และยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอาศัย รวมทั้งสอนให้รู้จักสวดมนต์ รู้จักภาวนา

การออกธุดงค์ของ**หลวงปู่ใหญ่** และคณะในครั้งนี้ ไม่มีบันทึกว่าท่านไปนานเท่าใด แต่พอประมาณได้ว่า เมื่อถึงฤดูกาลเข้าพรรษา ท่านกลับมาพักจำพรรษาที่**ภูผากูด** ซึ่งน่าจะเป็นพรรษาที่ ๕ ที่ท่านพำนักอยู่ ณ สถานที่นั้น

และในพรรษาเดียวกันนั้น **หลวงปู่มั่น** ลูกศิษย์ของท่าน ได้พักจำพรรษาที่**บ้านห้วยทราย** ไม่ห่างไกลจาก**ภูผากูด** ไปมาหากันได้สะดวก

ทัศนียภาพแม่น้ำโขงและภูเขาเมืองท่าแขก ประเทศลาว

๑๙.

การธุดงค์และจำพรรษา ร่วมกับหลวงปู่มั่น

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้พูดถึงความผูกพันระหว่าง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับศิษย์เอกของท่านคือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังนี้

"**ท่านพระอาจารย์ทั้งสององค์นี้** (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับ หลวงปู่มั่น) รักและเคารพกันมาก ในระยะต้น ไปที่ไหนท่านชอบไปด้วยกัน อยู่ด้วยกัน ทั้งในและนอกพรรษา

พอมาถึงวัยกลางผ่านไป เวลาพักจำพรรษามักแยกกันอยู่แต่ไม่ห่างไกลกันนัก พอไปมาหาสู่กันได้สะดวก มีน้อยครั้งที่จำพรรษาร่วมกัน ทั้งนี้อาจเกี่ยวกับบรรดาศิษย์ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็มีมากด้วยกัน และต่างก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที ถ้าจำพรรษาร่วมกันจะเป็นความลำบากในการจัดที่พักอาศัย จำต้องแยกกันอยู่เพื่อเบาภาระในการจัดที่พักอาศัยได้บ้าง

ทั้งสองพระอาจารย์ ขณะที่แยกกันอยู่จำพรรษา หรือนอกพรรษา รู้สึกคิดถึงกันมากและเป็นห่วงกันมาก เวลามีพระที่เป็นลูกศิษย์ของแต่ละฝ่ายมากราบนมัสการ จะมากราบนมัสการ**ท่านพระอาจารย์เสาร์**

หรือมากราบนมัสการ**ท่านพระอาจารย์มั่น** ต่างจะต้องถามถึงความสุขทุกข์ของกันและกันก่อนเรื่องอื่นๆ จากนั้นก็บอกกับพระที่มากราบว่า "คิดถึงท่านพระอาจารย์..." และฝากความเคารพคิดถึงไปกับพระลูกศิษย์ที่มากราบเยี่ยมตามสมควรแก่ "อาวุโสภันเต" ทุกๆ ครั้งพระมากราบพระอาจารย์ทั้งสองแต่ละองค์

ท่านมีความเคารพในคุณธรรมของกันและกันมาก ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรืออยู่ไกล เวลาพระอาจารย์ทั้งสอง องค์ใดองค์หนึ่งพูดปรารภถึงกันและกันให้บรรดาลูกศิษย์ฟัง จะมีแต่คำที่เต็มไปด้วยความเคารพและความยกยอสรรเสริญโดยถ่ายเดียว ไม่เคยมีแม้คำเชิงตำหนิแฝงขึ้นมาบ้างเลย"

หลวงปู่มั่น เล่าให้**ท่านหลวงตาพระมหาบัว** ฟังอีกตอนหนึ่งว่า เวลาท่านออกเที่ยวธุดงคกรรมฐานทางภาคอิสาน ตามจังหวัดต่างๆ ในระยะต้นวัย ท่านมักจะไปกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**เสมอ แม้ความรู้ทางภายในจะมีแตกต่างกันบ้างตามนิสัย แต่ก็ชอบไปด้วยกัน

ท่านหลวงตาฯ ได้ถ่ายทอดคำบอกเล่าของ**หลวงปู่มั่น**ว่า "สำหรับ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ท่านเป็นคนไม่ชอบพูดไม่ชอบเทศน์ ไม่ชอบมีความรู้แปลกๆ ต่างๆ กวนใจเหมือน**ท่านพระอาจารย์มั่น**

เวลาจำเป็นต้องเทศน์ ท่าน (หลวงปู่ใหญ่เสาร์) ก็เทศน์เพียงประโยคหนึ่งหรือสองเท่านั้น แล้วก็ลงธรรมาสน์ไปเสีย ประโยคธรรมที่ท่านเทศน์ซึ่งพอจับใจความได้ว่า **"ให้พากันละบาป และบำเพ็ญบุญ อย่าให้เสียชีวิตลมหายใจไปเปล่าที่ได้มีวาสนามาเกิดเป็นมนุษย์"** และ **"เราเกิดเป็นมนุษย์ มีความสูงศักดิ์มาก แต่อย่านำเรื่องของสัตว์มาประพฤติ มนุษย์ของเราจะต่ำลงกว่าสัตว์ และจะเลวกว่าสัตว์อีกมาก**

เวลาตกนรก จะตกหลุมที่ร้อนกว่าสัตว์มากมาย อย่าพากันทำ" แล้วก็ลงธรรมาสน์ไปกุฏิโดยไม่สนใจกับใครต่อไปอีก

ปกตินิสัยของท่าน (หลวงปู่ใหญ่) เป็นคนไม่ชอบพูด พูดน้อยที่สุด ทั้งวันไม่พูดอะไรกับใครเกิน ๒ - ๓ ประโยค เวลานั่งก็ทนทานนั่งอยู่ได้เป็นเวลาหลายๆ ชั่วโมง เดินก็ทำนองเดียวกัน แต่ลักษณะท่าทางของท่านมีความสง่าผ่าเผยน่าเคารพเลื่อมใสมาก มองเห็นท่านแล้วเย็นตาเย็นใจไปหลายวัน ประชาชนและพระเณรเคารพเลื่อมใสท่านมาก ท่านมีลูกศิษย์มากมายเหมือน**ท่านพระอาจารย์มั่น**"

๗๐.

หลวงปู่สิงห์ ตามมาที่ภูผากูด

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นศิษย์เอกของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มีบทบาทมากในการเผยแพร่ธรรมะสายวิปัสสนากรรมฐาน และบริหารหมู่สงฆ์แทน**หลวงปู่มั่น** ในช่วงที่**หลวงปู่มั่น** ไปพำนักอยู่ทางภาคเหนือ ๑๒ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๒๔๘๒

ระหว่างที่ **หลวงปู่มั่น** เดินทางจากอุบลราชธานี มาตามหา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่**ภูผากูด** ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นั้น **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็ได้ออกติดตาม**หลวงปู่มั่น**มาติดๆ แต่พอจวนจะถึง**ภูผากูด** ก็เกิดมีอันล้มเจ็บไข้เสียก่อน จึงได้กลับไปพักรักษาตัวที่เมืองอุบลฯ เมื่อไข้หายดีแล้ว จึงได้ออกติดตามพระอาจารย์ของท่านคือ**หลวงปู่มั่น** มาอีกครั้ง จนมาทันกันที่**ภูผากูด** และหลังจากนั้นก็ได้ออกปฏิบัติธรรมติดตาม**หลวงปู่มั่น**ไปหลายแห่งในภาคอิสาน

กลุ่มพระกรรมฐานที่ออกปฏิบัติธรรมและเผยแพร่ธรรมในสมัยเริ่มแรกนั้นมี ๓ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** **กลุ่มของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กับ**กลุ่มของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** แต่ละกลุ่มมีพระเณรติดตามเป็นจำนวนมาก

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์
(พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาโม)

พระราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาวิศิษฏ์
(พระอาจารย์เทสก์ เทสฺรสี)

เกี่ยวกับการเดินทางของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในครั้งนั้น ปรากฏในบันทึกของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ดังนี้

"เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ**พระอาจารย์คำ** ได้เดินรุกขมูลไปถึงบ้านนาสีดา (บ้านเกิดของ**หลวงปู่เทสก์**)... เรากับบิดาของเราก็ได้ปฏิบัติท่านด้วยความเคารพเลื่อมใสเป็นอย่างดียิ่ง..."

ตอนนั้น**หลวงปู่เทสก์** ยังเป็นสามเณรอายุเพียง ๑๔ ปี ท่านบันทึกไว้ว่า **"หลวงปู่สิงห์** มีไข้ป่ากำเริบอยู่ตลอดเวลา หลังวันออกพรรษาปีนั้นแล้ว **หลวงปู่สิงห์** ได้เดินทางกลับไปจังหวัดอุบลราชธานี โดยที่ **หลวงปู่เทสก์** ได้ติดตามไปด้วย ต่อมาก็ได้บรรพชาเป็นสามเณร แล้วอยู่เรียนต่อ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๖๓ **หลวงปู่สิงห์** ก็ออกเที่ยวรุกขมูลกลับมาจังหวัดนครพนม - สกลนคร เพื่อติดตาม**หลวงปู่มั่น** ต่อไป"

๗๑.

ธุดงค์มาทางสกลนคร

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ หลวงปู่ทั้งสององค์ คือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พร้อมพระเณรกลุ่มใหญ่ ได้ธุดงค์มาพักที่ป่า**ริมหนองน้ำบาก** ใกล้บ้านหนองลาด ต.หนองลาด อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร

จากการเสาะหาข้อมูลของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ ได้เขียนไว้ว่า** "...เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๕ และหลังจากนั้นในพรรษากาลอีก ๒ ปีต่อมา สันนิษฐานว่า**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ได้พำนักจำพรรษาอยู่ที่นี่ ส่วน**ท่านหลวงปู่มั่น** ได้ไปจำพรรษาที่**วัดมหาชัย** หนองบัวลำภู อ.หนองบัวลำภู (ปัจจุบันเป็น จ.หนองบัวลำภู) และ**วัดป่าสารวารี** บ้านค้อ อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี ตามลำดับ"

ตรงบริเวณที่คณะของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พักจำพรรษาคือ **ชายป่าริมหนองน้ำบาก ทางตะวันตกท้ายบ้านหนองลาด** นั้น ต่อมาได้กลายเป็นวัด เรียกว่า **วัดป่าหนองบาก**

ต่อมาภายหลัง เมื่อการศึกษาได้ขยายตัวเข้ามาถึง ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันใช้สถานที่วัดนั้นสร้างเป็นโรงเรียนประชาบาลขึ้น ซึ่งก็คือ **โรงเรียนบ้านหนองลาดวิทยาคาร** ในปัจจุบัน

ส่วน **วัดป่าหนองบาก** เดิม ได้ขยับออกไปสร้างใหม่ในป่าทางทิศเหนือ ห่างจากที่เดิมราว ๒ กม. ให้ชื่อว่า**วัดป่าราษฎร์สามัคคี** มี **พระอาจารย์บุญธรรม ปณฺณาสาโร** เป็นเจ้าอาวาส ได้พัฒนาขึ้นมาจนเจริญรุ่งเรืองถึงปัจจุบัน (ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ มี **หลวงปู่ประดิษฐ์ ฐานวโร** อายุ ๗๒ ปี เป็นเจ้าอาวาส)

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร ได้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่บ้านหนองลาด ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ตามคำบอกเล่าของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังนี้ :-

ท่านอาจารย์เสาร์ และ**ท่านอาจารย์มั่น** พร้อมด้วยศิษย์ของท่านอาจารย์ทั้ง ๒ รุ่นแรก และผู้เข้ามาฝึกหัดใหม่รวมกันจำนวนมาก จำพรรษาอยู่ที่เสนาสนะป่า **บ้านหนองลาด** (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนประชาบาล)...นับเป็นเวลา ๗ ปี ที่**ท่านอาจารย์มั่น**ได้เริ่มแนะนำการปฏิบัติธรรมที่ง่ายๆ และได้ผลจริงจังจนถึงปีนี้ และ**ได้มีผู้ที่ได้รับธรรมชั้นสูงจากท่าน จนสามารถสอนธรรมกรรมฐานแทนท่านได้ก็มากองค์**

มาในปีนี้ **ท่านอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง** ใคร่จะได้ปรับปรุงแผนการให้ได้ผลดีขึ้นทั้งฝ่ายบรรชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ จึงได้มีการรวมประชุมบรรดาสานุศิษย์ทั้งหลายให้มาจำพรรษา ณ ที่นี้

แม้**ท่านอาจารย์ทั้งสอง** จะได้ปรึกษาหารือเกี่ยวกับธรรมปฏิบัติเป็นประจำก็ตาม แต่**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ได้มอบให้**ท่านอาจารย์มั่น**เป็นผู้วางแผนงาน ตลอดถึงแนะนำธรรมปฏิบัติเพื่อให้พระทุกองค์ได้ยึดเป็นแนวการปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ทางฝ่ายบรรพชิต (นักบวช) **ท่านอาจารย์มั่น**ได้ยืนยันถึงการที่ได้ปฏิบัติมาและแนะนำมาก่อนแล้วนั้น เป็นทางดำเนินถูกต้องแล้ว ว่าแต่

ใครๆ อย่าไปแหวกแนวเข้าก็แล้วกัน เพราะเมื่อดำเนินมาเป็นเวลา ๗ ปีนี้ เกิดผลสมความตั้งใจแล้ว คือการปฏิบัติตามอริยสัจจธรรม โดยเฉพาะ **ท่านย้ำถึงการพิจารณากายนี้เป็นหลักประกันที่สำคัญยิ่ง**

ท่านได้ยกตัวอย่างมากมาย นับแต่พระบรมศาสดา และพระสาวกทั้งหลาย **ซึ่งผู้ที่จะผ่านเข้าสู่อริยสัจนั้น จะไม่พิจารณากายไม่มีเลย** ข้อนี้ท่านยืนยันอย่างแน่วแน่

การที่ท่านย้ำลงในข้อการพิจารณาโดยอุบายต่างๆ นั้น เพราะกลัวศิษย์จะพากันเข้าใจผิดว่าเป็นการพิจารณาที่ไม่ถูก อาจจะเข้าใจไขว้เขว แล้วจะเป็นการเสียผลเป็นอย่างยิ่ง

ทั้ง**ท่านอาจารย์มั่น** ได้วิตกว่า กลัวผู้ที่ไม่เข้าใจโดยละเอียดถ่องแท้จะพากันเขวหนทาง และพาให้หมู่คณะที่อยู่ในปกครองเขวหนทางตามไปด้วย เพราะท่านได้นิมิตภายในสมาธิของท่าน ณ ค่ำคืนวันหนึ่ง ว่า

"ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า เราได้พบพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมากเข้าไปบิณฑบาตในละแวกบ้าน ในนิมิตนั้นเป็นที่น่าประหลาดใจ คือพระภิกษุสามเณรที่เดินตามเรามาดีๆ ก็เกิดมีพวกหนึ่งแซงซ้ายบ้างแซงขวาบ้าง ขึ้นหน้าเราไป บางพวกก็เลยเดินออกไปนอกทางเสีย และก็มีอีกพวกหนึ่งที่เดินตามเราไป"

การนิมิตเช่นนี้ ท่านได้เล่าให้ศิษย์ในที่นั้นฟัง พร้อมทั้งอธิบายว่าที่มี**พวกภิกษุสามเณรแซงท่านขึ้นไปข้างหน้านั้น** คือ บางพวกจะพากันอวดตัวว่าเก่งว่าดี แล้วก็จะละจากข้อปฏิบัติที่เราได้พาดำเนิน ครั้นแล้วก็จะเกิดความเสื่อมเสีย ไม่ได้ผลตามที่ได้เคยได้ผลมาแล้ว ซึ่งเขาเหล่านั้นก็จะมาอ้างว่าเป็นศิษย์ของพระอาจารย์เสาร์ เป็นศิษย์ของ

พระอาจารย์มั่น แต่ที่ไหนได้ พากันหลีกเลี่ยงการปฏิบัติต่างๆ ที่เรากำหนดไว้ ที่สุดแม้แต่สิ่งเล็กๆ น้อยๆ เช่น สีจีวร เป็นต้น การจะปฏิบัติเพื่อการพิจารณากายอันนับเนื่องด้วยอริยสัจธรรม ก็ยิ่งห่างไกล

จำพวกหนึ่งเดินออกนอกทาง คือจำพวกนี้ เพียงแต่ได้ยินกิตติศัพท์เราแล้ว ก็อ้างว่าเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์เสาร์ของท่านอาจารย์มั่น บางทีจะยังไม่เคยเห็นหน้าเราด้วยซ้ำ และก็หาได้รู้อุบายแยบคายในการปฏิบัติแต่อย่างใดไม่ หรือพวกที่เคยอยู่กับเรามา แต่เมื่ออยู่กับเราก็เคร่งครัดเพราะกลัว แต่พอออกจากเราไปแล้ว ก็ไม่นำพาในข้อธรรมและการปฏิบัติของเรา เพียงแต่มีชื่อว่าเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์เสาร์ ของท่านอาจารย์มั่น เท่านั้น **แต่ไม่มีข้อปฏิบัติอันใดที่จะถือได้ว่าเป็นแนวทาง เป็นตัวอย่าง อันนำมาจากเราเลย**

จำพวกหนึ่งที่เดินตามหลังเราไปนั้น จำพวกนี้เป็นผู้ดำเนินตามคำแนะนำของเรา ทั้งภายนอกและภายใน เป็นผู้ใคร่ต่อธรรม ต้องการพ้นทุกข์ในวัฏสงสาร พยายามศึกษาหาความรู้ทุกๆ ประการที่มีความสนใจ ต่อหน้าหรือลับหลังก็เหมือนกัน รับข้อปฏิบัติแม้เล็กน้อยรักษาไว้ด้วยชีวิตจิตใจ เพราะจำพวกนี้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติมากับเราแล้วเกิดผลอันละเอียดอ่อนจากข้อวัตรปฏิบัติเหล่านี้ ก็เป็นที่แน่นอนว่าจะแปรผันเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้

พวกที่ออกนอกลู่นอกทางนั้นคือ เขาเหล่านั้นไม่ได้รับผลอย่างจริงจังจากการปฏิบัติอยู่กับเรา เพราะเหตุที่ไม่ได้ผลจริงนั้นเอง ทำให้เกิดความลังเลสงสัยไม่แน่ใจ

แต่พวกที่เดินตามเราย่อมได้รับความเจริญ

การที่**หลวงปู่มั่น** ได้เล่าถึงเหตุการณ์ในอนาคตของศิษย์ของท่านเพื่อเตือนสติให้พระเณรรุ่นหลังให้ระลึกถึงความที่ว่า ธรรมปฏิบัติที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** ได้ลงทุนลงแรงพากเพียรพยายามทำตาม

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จนบังเกิดผลดีมหาศาล จะพึงอยู่ได้นานเพียงใดนั้น ก็แล้วแต่ศิษย์ทั้งหลายจะพากันมีสติปัญญาหรือพากเพียรให้เกิดผลจริงจัง จะรักษาการปฏิบัติเหล่านี้ได้ **ถ้าใครจักพึงกล่าวว่าเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์เสาร์ของท่านอาจารย์มั่น เขาก็จะได้รักษาไว้ซึ่งข้อวัตรปฏิบัติของอาจารย์เสาร์ อาจารย์มั่น ผลที่ได้ก็จะได้สมจริง**

ที่กล่าวนี้เป็นการสอนแนวทางปฏิบัติสำหรับพระเณร

สำหรับแนวทางปฏิบัติทางด้านฆราวาสนั้น ท่านเน้นหนักเรื่อง**การเชื่อ** เพราะปรากฏว่าพุทธบริษัทบางพวก พากันไปนิยมนับถือในสิ่งที่ผิดเสียมาก เช่น นับถือภูตผีปีศาจ นับถือศาลเจ้า นับถือการเข้าทรง นับถือเทพเจ้าต่างๆ นับถือศาลพระภูมิ นับถือต้นไม้ใหญ่ ถืออาราม เก่าแก่ ถือภูเขาเลากา เป็นต้น **การนับถือสิ่งเหล่านั้นผิดจากคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยแท้**

เป็นการนับถือที่งมงาย ผู้ที่เป็นพุทธบริษัทไม่ควรที่จะนับถือสิ่งเหล่านี้ **เมื่อถือสิ่งเหล่านี้เข้าก็เท่ากับการอ่อนการศึกษา หรือขาดปัญญาในทางพระพุทธศาสนา** ทั้งๆ ที่เขาเหล่านั้นได้ปฏิญาณตนว่าได้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งแล้ว กลับมีจิตใจกลับกลอกหลอกลวงตนเองไม่นับถือจริง เพราะถ้านับถือจริง ก็ต้องไม่นับถือสิ่งที่งมงายที่พระพุทธองค์ทรงตำหนิแล้ว

ดังนั้น จึงปรากฏในภายหลังว่า ภิกษุผู้เป็นชั้นหัวหน้า ผู้ที่ได้รับการอบรมจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** แล้ว จะต้องรู้จักวิธีการแก้ไขผู้นับถือผิดเกี่ยวกับภูติผีปีศาจ หรือสิ่งต่างๆ ดังกล่าว ได้ทุกองค์ **ถ้าแก้สิ่งงมงายเหล่านี้ไม่เป็น หรือพลอยนับถือสิ่งผิดๆ ไปกับเขาด้วย ก็รู้ได้ทันทีว่าไม่ใช่ศิษย์หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ไม่ใช่ศิษย์หลวงปู่มั่น แน่นอน**

เพราะว่าการแก้เรื่องภูตผีปีศาจเหล่านี้เป็นเรื่องใหญ่ เนื่องจากการนับถือสิ่งเหล่านี้ฝังอยู่ในสันดานมานานแล้วและสถานที่อันถือว่าเป็นเทวสถานหรือภูตผีอยู่ชาวบ้านก็ถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ นอกจากพากันเซ่นไหว้ กราบไหว้แล้ว ยังพากันหวาดกลัว ไม่กล้าถ่ายถอนหรือกำจัดออกไป

หลวงปู่มั่น ได้แนะทั้งวิธีการจัดการเกี่ยวกับการถอนสิ่งที่ชาวบ้านถือว่าศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ และวิธีการแนะนำอุบายต่างๆ ให้กับประชาชนเลิกเชื่อในเรื่องงมงายเหล่านั้น

เมื่อท่านแนะวิธีแล้วท่านจะใช้ให้ศิษย์ไปทดลองปฏิบัติงานจริง ดูถึงผลงานที่ท่านเหล่านั้นไปปฏิบัติ

หลวงปู่มั่น อธิบายว่า อันที่จริงการนับถืองมงายนี้ เกิดจากการไม่เข้าใจถ่องแท้ในพระพุทธศาสนา หรือขาดการศึกษาที่แท้จริงในพระพุทธศาสนานั่นเอง ยิ่งชาวชนบทห่างไกลความเจริญแล้วก็ยิ่งมีแต่ความเชื่อกับสิ่งงมงายเหล่านี้อย่างเป็นล่ำเป็นสัน จึงเป็นสิ่งที่แก้ยากถอนยากทีเดียว

ไม่ต้องพูดถึงชาวชนบทจะพากันงมงายหรอก แม้แต่ชาวเมืองหลวงอย่างในกรุงเทพฯ ก็ตาม ยังพากันหลงงมงายในสิ่งเหล่านั้นมาก เช่น ศรัทธาเจ้าพ่อนั้น เจ้าพ่อนี้ บางแห่งพากันสร้างเป็นเทวสถาน แล้วพากันกราบไหว้บูชาถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปก็มีมากมาย

ในเรื่องเหล่านั้น พระเถระบางองค์ถือว่าไม่สำคัญ แต่หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านถือว่าเป็นเรื่องสำคัญลำดับแรกสำหรับผู้นับถือพระพุทธศาสนาเลยทีเดียว เพราะการจะเข้าถึงซึ่งความบริสุทธิ์ ถึงความเป็นพระอริยะในขั้นแรก คือ **พระโสดาบัน** ก็จะต้องแก้ไขความเชื่อถือ

พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม *พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล* *พระอาจารย์เทสก์ เทสรสี*

งมงายเหล่านี้ในตนเองให้หมดไป ไม่เช่นนั้นจะเข้าไม่ถึงสัจธรรมของพระพุทธเจ้าได้เลย

เพราะหลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านต้องการสอนคนให้พ้นทุกข์จริงๆ สอนคนให้เป็นอริยะกันจริงๆ จึงให้เลิกเชื่อสิ่งงมงายเหล่านี้โดยสิ้นเชิง เดินตามรอยบาทพระบรมศาสดาอย่างแท้จริง ไม่มีสิ่งอื่นมาแอบแฝงแปลกปลอม

ในปีที่จำพรรษาที่บ้านลาดนี้ **หลวงปู่ทั้งสององค์** ได้แนะนำแก่พระภิกษุที่ถือได้ว่าเป็นศิษย์ชั้นหัวหน้าแทบทั้งนั้น จึงปรากฏว่าหลังจากที่**หลวงปู่มั่น** ได้ปลีกจากหมู่คณะ ออกธุดงค์ไปเชียงใหม่ และมอบศิษย์ทั้งหลายให้แก่ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** บรรดาศิษย์เหล่านั้นซึ่งล้วนแต่เป็นศิษย์ชั้นหัวกะทิ จึงเป็นกำลังให้**หลวงปู่สิงห์** ในการปราบความเชื่อเรื่องการนับถือภูตผีได้เป็นอย่างดี ประชาชนพากันเลิกถือผี หันมาถือพระไตรสรณาคมน์ มีการไหว้พระสวดมนต์ รักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา กันอย่างได้ผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบจังหวัดอุบลฯ อุดร ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม นครราชสีมา ฯลฯ ตามที่คณาจารย์เหล่านั้นไปผ่านไปเผยแพร่ธรรมปฏิบัติ ซึ่งชาวชนบทไม่เคยได้รับทราบคำสอนเช่นนี้มาก่อนเลย

๗๒.

จำพรรษาที่บ้านค้อ อ.บ้านผือ อุดรธานี

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ สันนิษฐานว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พักจำพรรษารวมกับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ที่เสนาสนะป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

จากหนังสือ **อัตตโนประวัติพระราชนิโรธรังสี** (เทสก์ เทสรังสี) ได้บันทึกเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ว่า "...**ท่านอาจารย์สิงห์** ได้พาพวกเรา (หลวงปู่เทสก์) ออกเดินทางไปนมัสการ**ท่านอาจารยมั่น** ที่บ้านค้อ อ.บ้านผือ ขณะนั้น**พระอาจารย์เสาร์** ก็อยู่พร้อม เป็นอันว่าเราได้พบท่านอาจารย์ทั้งสอง และได้กราบนมัสการท่านเป็นครั้งแรกในชีวิต..."

ขณะนั้น**หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** เพิ่งอุปสมบทได้เป็นพรรษาแรก และอยู่จำพรรษาที่**วัดสุทัศน์** ในเมืองอุบลฯ แล้วได้ออกธุดงค์ติดตามมากับคณะของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พระอาจารย์องค์แรกของท่าน

ในประวัติของ**หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ** หลังจากท่านเดินธุดงค์ไปทางฝั่งประเทศลาวกับ**หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม** แล้วก็แยกทางกัน โดย**หลวงปู่ตื้อ** ธุดงค์เลียบฝั่งขึ้นไปทางเวียงจันทน์แต่ลำพัง ส่วน

หลวงปู่แหวน ได้ย้อนกลับข้ามโขงมาฝั่งไทย เพื่อมุ่งแสวงหา**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ และทราบว่าท่านพักอยู่ที่**ดงมะไฟ บ้านค้อ** อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุบลราชธานี จึงได้เข้าไปกราบถวายตัวเป็นลูกศิษย์ (คนละนิกาย)

ประโยคแรกที่**หลวงปู่มั่น** ทักถาม คือ "มาจากไหน" เมื่อเรียนท่านว่า "มาจากอุบลฯ ครับ" (หลวงปู่แหวน เป็นชาวจังหวัดเลย แต่ไปบวชเรียนด้านปริยัติที่จังหวัดอุบลฯ)

หลวงปู่มั่น กล่าวเป็นประโยคที่สอง ซึ่งหมายถึงท่านลงมือให้การสอนทันทีว่า "เออ ! ต่อไปนี้ภาวนา ความรู้ที่เรียนมาให้เอาใส่ตู้ไว้ก่อน"

คำพูดของพระอาจารย์ใหญ่เพียงสั้นๆ แค่นี้ ช่างมีความหมายต่อ**หลวงปู่แหวน**มากมายเหลือเกิน เพราะเป็นความต้องการของท่านจริงๆ ท่านสุดแสนจะดีใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ได้ยินคำว่า "ต่อไปนี้ให้ภาวนา" เท่ากับความตั้งใจของท่านได้บรรลุตามความประสงค์โดยไม่ต้องเอ่ยปากขอแต่ประการใด...

บ้านค้อ อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี

๗๓.

จำพรรษา ที่พระบาทบัวบก

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ สันนิษฐานได้ว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และคณะ มาพำนักที่**พระบาทบัวบก** อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี แต่ไม่มีการยืนยันว่าท่านจำพรรษาอยู่ที่นั่นหรือไม่ (แน่ใจว่าไม่ได้จำพรรษา ดูตอนต่อไป)

ในหนังสือ **จนฺทสาโรบูชา** ประวัติของ **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** เขียนโดย **คุณหญิงสุรีพันธุ์ มณีวัต** ภายใต้หัวข้อว่า ...**(พ.ศ. ๒๔๖๗) พบท่านพระอาจารย์เสาร์ และท่านพระอาจารย์มั่น** มีข้อความดังนี้ :-

"ท่าน (หลวงปู่หลุย) ได้อยู่กับพระอุปัชฌาย์พอสมควร แล้วก็ได้เดินทางจากจังหวัดเลยกลับไปอยู่กับ**ท่านพระอาจารย์บุญ** (พระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่หลุย กับ หลวงปู่ขาว ซึ่งทำญัตติกรรมพร้อมกัน) ที่อำเภอหนองวัวซออีก และได้ติดตามท่านพระอาจารย์บุญไปยัง**วัดพระบาทบัวบก** ณ ที่นี้เองที่**หลวงปู่ (หลุย)** ได้พบกับ **ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** และได้อยู่ปฏิบัติรับฟังโอวาทจาก **ท่านพระอาจารย์เสาร์** โดยมี**ท่านพระอาจารย์บุญ** เป็นพระพี่เลี้ยงผู้ชี้แนะในข้อที่ท่านไม่เข้าใจอีกชั้นหนึ่งด้วย"

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร

ในหนังสือเล่มเดียวกัน มีต่อไปว่า "จากนั้น**ท่านพระอาจารย์บุญ** ก็ได้พาหมู่คณะศิษย์ พร้อมด้วย**หลวงปู่ (หลุย)** ไปกราบนมัสการ**ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ** ที่ท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย (ปัจจุบันท่าบ่อเป็นอำเภอ)

คณะ**ท่านอาจารย์บุญ** ได้อยู่อบรมรับฟังโอวาทและฝึกปฏิบัติจาก**ท่านพระอาจารย์มั่น** จนกระทั่งจวนเข้าพรรษาจึงได้พากันกลับมาจำพรรษาที่**วัดพระบาทบัวบก**"

หมายเหตุ : **ท่านพระอาจารย์บุญ** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่หลุย จนฺทสาโร กับหลวงปู่ขาว อนาลโย คราวญัตติกรรมพร้อมกันเมื่อ ปี พ.ศ.๒๔๖๘ โดย **หลวงปู่หลุย** เป็นนาคขวา **หลวงปู่ขาว** เป็นนาคซ้าย

หลวงปู่มั่น เคยทำนายไว้ว่า หลวงปู่บุญ ปญฺญาวุฒฺโฑ จะอายุไม่ยืน เพราะท่านไม่ชอบเดินจงกรม ซึ่งก็เป็นจริง ท่านมรณภาพเมื่ออายุเพียง ๔๔ ปี ทั้งที่ท่านนั่งสมาธิดีมาก และจิตใสมาก

๗๔.

วัดพระงาม
อ.ท่าบ่อ หนองคาย

จากการสอบค้นของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** บอกว่าในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นพรรษาที่ ๔๔ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พร้อมพระเณรลูกศิษย์ที่ติดตามได้ธุดงค์ประกาศธรรมเข้าเขตจังหวัดหนองคาย

ในข้อมูลบอกต่อไปว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้พักจำพรรษาที่ **วัดราช** ใกล้บ้านน้ำโขง อำเภอท่าบ่อ ส่วน**หลวงปู่มั่น**ไปพำนักที่ (ไม่ได้บอกว่าจำพรรษา) เสนาสนะป่าในอำเภอท่าบ่อ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นวัด ชื่อ **วัดอรัญญวาสี** ขณะเดียวกันพระกรรมฐานกลุ่มของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ยังคงจำพรรษาอยู่ที่เดิม ที่**บ้านหนองลาด บ้านปลาโหล อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร**

ที่**วัดราช** อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ที่**หลวงปู่ใหญ่** และสานุศิษย์ พักจำพรรษาอยู่นี้ เป็นวัดเก่ามีพระพุทธรูปเก่าสมัยเวียงจันทน์อยู่ซึ่งได้ชำรุดทรุดโทรมมาก

ในบันทึกได้บอกว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ทั้งสององค์ได้ช่วยกันบูรณะให้สวยงามดังเดิม เมื่อชาวบ้านชาวเมืองได้ไปเห็น

เข้า ต่างก็กล่าวชมว่า **งามแท้** ภายหลังจึงพากันเรียกชื่อวัดนี้ว่า **วัดพระงาม** และพระพุทธรูปองค์นี้ก็ได้ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถของวัดมาจนทุกวันนี้

ข้อเขียนของ**อาจารย์พิศิษฐ์** มีว่า "ที่ท่าบ่อนี้เป็นสถานที่เหมาะสำหรับบำเพ็ญสมณธรรมยิ่งอีกที่หนึ่งของพระเถระทั้งหลายที่น้อมตัวเข้าเป็นศิษย์สายธารธรรม อาทิเช่น **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล พระอาจารย์เทสก์ เทสฺรสี พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์อุ่น ธมฺมธโร พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน พระอาจารย์กว่า สุมโน** ฯลฯ ท่านเหล่านี้มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะอยู่ปฏิบัติตามแนวทางสายธรรมที่ได้รับฟังโอวาทมาอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ซึ่งต่างองค์ต่างได้รับผลทางใจเป็นอย่างสูง ตามภูมิจิตภูมิธรรมของแต่ละองค์"

เมื่อประมวลจากหลักฐานเอกสารจากแหล่งต่างๆ ผู้เขียน (ปฐม นิคมานนท์) เชื่อว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และคณะศิษย์ ได้อยู่จำพรรษาที่**วัดพระงาม**แห่งนี้นาน ๒ พรรษา คือในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ - ๒๔๖๘ เป็นพรรษาที่ ๔๔ และ ๔๕ ของท่าน

ทั้งหมดนี้เขียนตามหลักฐานเอกสาร ตัวผู้เขียนเองยังไม่เคยไปที่**วัดพระงาม** แห่งนี้

อนึ่ง ช่วงที่**หลวงปู่ใหญ่** พักอยู่ที่**วัดพระงาม** แห่งนี้ได้มีเหตุการณ์สูญเสียครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งของชาวไทยทั้งชาติ คือ **การเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ หลังจากครองราชย์ได้เพียง ๑๕ ปี**

๗๕.

กองทัพธรรม

พอออกพรรษาที่ ๒ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้ธุดงค์ออกจาก**วัดพระงาม** อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย แล้วจาริกขึ้นเหนือตามฝั่งแม่น้ำโขง จนถึง**อำเภอเชียงคาน** จังหวัดเลย ลงมาใต้ไปถึง **ภูฟ้า ภูหลวง** แล้ววกมาทางตะวันออกเข้าเขตจังหวัดอุดรธานี

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ **หลวงปู่ใหญ่** และคณะพักจำพรรษาที่ **เสนาสนะป่าบ้านดงยาง** อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ศิษย์อาวุโสองค์อื่นๆ แยกพักจำพรรษาในที่ต่างๆ ตามบันทึกของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** มีดังนี้ :-

"**พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล** ผู้เป็นน้องร่วมสายโลหิต **และพระอาจารย์เทสก์ เทสฺรสี** จำพรรษาที่ป่าบ้านอากาศ ต.อากาศ อ.วานรนิวาส (ปัจจุบันเป็น อ.อากาศอำนวย) จ.สกลนคร **พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน** จำพรรษาที่บ้านโนนแดง **พระอาจารย์อุ่น ธมฺมธโร** จำพรรษาที่บ้านข่า ใกล้บ้านสามผง **ท่านหลวงปู่มั่น** และคณะส่วนหนึ่งได้ไปจำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านสามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ใกล้กับวัดโพธิ์ชัย ตามคำอาราธนานิมนต์ของ**พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก** และ**พระอาจารย์สีลา อิสฺสโร**"

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ มีเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้**กองทัพธรรมสายของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น มีชื่อเสียงโด่งดัง และได้รับความศรัทธาอย่างสูง**

เหตุการณ์ที่ว่านี้เป็นเพราะพระเถระที่ชาวบ้านศรัทธามาก ๓ องค์ ได้ขอญัตติเป็นพระฝ่ายธรรมยุต ติดตามปฏิบัติธรรมไปกับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้แก่ **พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก พระอาจารย์สีลา อิสฺสโร** และ**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน**

พระเถระองค์แรก คือ **พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก** อายุพรรษา ๑๙ เป็นพระเถราจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนแถบลุ่มแม่น้ำสงคราม ท่านเป็น**เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย** บ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม **เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าสำนักเรียนนักธรรมและบาลี และเป็นครูใหญ่ท่านแรกของโรงเรียนประถมศึกษาแห่งตำบลสามผง ที่ตั้งอยู่ในวัดนี้ด้วย**

พระเถระองค์ที่สอง เป็นสหธรรมิกกับองค์แรก ได้แก่ **พระอาจารย์สีลา อิสฺสโร** เป็นชาวสกลนคร อายุพรรษา ๑๗ พำนักอยู่ที่ **วัดโพธิ์ชัย** (คนละแห่งกับพระอาจารย์เกิ่ง) ตำบลวาใหญ่ อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

พระเถระทั้งสององค์ได้ยินกิตติศัพท์ทางธรรมของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ก็มีความสนใจ พอทราบว่า**หลวงปู่มั่น** มาพักที่บ้านหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ สกลนคร **พระอาจารย์เกิ่ง** จึงได้ชวน**พระอาจารย์สีลา** พร้อมพระเณรลูกวัดไปฟังเทศน์และสนทนาไต่ถามปัญหาข้ออรรถธรรมที่สงสัยค้างคาใจต่างๆ พร้อมทั้งสังเกตข้อวัตรของ**หลวงปู่มั่น**อย่างใกล้ชิด จนเกิดความอัศจรรย์ใจในข้ออรรถข้อธรรมและจริยาวัตรของท่าน ก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส

พระอาจารย์เกิ่ง ได้นิมนต์**หลวงปู่มั่น** ให้ไปโปรดญาติโยม และพักจำพรรษาที่**บ้านสามผง** ถิ่นที่พำนักของท่าน พร้อมทั้งชักชวนให้มาบวชเป็นศิษย์อยู่ปฏิบัติธรรมใกล้ชิด จนเกิดผลประจักษ์ทางใจอย่างที่ไม่เคยได้สัมผัสรับรู้มาก่อน

ในที่สุด**พระอาจารย์เกิ่ง** ได้ตัดสินใจสละตำแหน่งและลาภยศต่างๆ ทั้งหมด แล้วขอญัตติใหม่เป็นพระธรรมยุต ลูกศิษย์พระเณรก็ขอญัตติตามหมดทั้งวัด รวมทั้งคณะของ**ท่านอาจารย์สีลา** ก็ขอญัตติตามด้วยในภายหลัง

จำนวนพระภิกษุสามเณรที่ญัตติใหม่เป็นพระธรรมยุตที่บ้านสามผงในครั้งนั้นมีประมาณ ๒๐ รูป รวมทั้ง**สามเณรสิม วงศ์เข็มมา (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร** วัดถ้ำผาปล่อง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่) ที่มาจาก**วัดศรีรัตนาราม** บ้านบัว ต.สว่าง อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร ด้วย

พระเถระองค์ที่สาม ที่มาขอญัตติเป็นพระธรรมยุตในช่วงนั้นด้วย ได้แก่ **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** พระดังจากบ้านกุดแห่ อ.เลิงนกทา จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับ จ.ยโสธร) ชาวบ้านตั้งฉายาท่านว่า **อาจารย์ดีผีย่าน** เพราะท่านมีอิทธิฤทธิ์เก่งกล้าและคาถาอาคมในการปราบผีและคุณไสย์ต่างๆ

พระอาจารย์ดี ได้ดั้นด้นบุกป่าดงออกเสาะหาของดีของขลังมาถึงบ้านสามผง ได้รู้กิตติศัพท์เกี่ยวกับ**หลวงปู่มั่น** จึงเข้าไปกราบขอฟังธรรมและปฏิบัติธรรมด้วย จนประจักษ์ผลทางใจอย่างน่าอัศจรรย์ ในที่สุดก็ขอสละตำแหน่งเจ้าอาวาส**วัดบ้านกุดแห่** หรือ **วัดศรีบุญเรือง ท่าแขก** ที่โด่งดังในสมัยนั้น แล้วขอญัตติใหม่เป็นพระธรรมยุต ออกติดตามคณะกองทัพธรรม และเป็นศิษย์อุปัฏฐาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**

จนถึงวาระสุดท้ายของหลวงปู่ใหญ่ท่าน

ในพรรษานั้นจึงเป็น **การประกาศธรรมชนิดพลิกแผ่นดินที่บ้านสามผง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม** ทำให้ชื่อเสียงของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พร้อมทั้งกิตติศัพท์ของ**กองทัพธรรมพระกรรมฐาน** ลือเลื่องกระเดื่องไกล เป็นที่อัศจรรย์ร่ำลือของผู้คนในแถบนั้น ถึงกับว่า **หลวงปู่ทั้งสององค์ เป็นพระผู้วิเศษที่ทำให้พระดังถึงสามองค์ยินยอมถวายตัวเป็นศิษย์ได้**

ขออนุญาตโยงไปถึงอีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกันด้วย คือในช่วงไล่เลี่ยกันนั้น ศิษย์อาวุโสของ**หลวงปู่มั่น** อีกองค์หนึ่งคือ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** (วัดบูรพาราม จ.สุรินทร์) เพื่อนสหธรรมิกของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้พักจำพรรษาที่บ้านกุดก้อม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ก็เกิดเหตุการณ์**พลิกแผ่นดินบ้านม่วงไข่** ขึ้นเหมือนกัน

กล่าวคือ พอออกพรรษา ปรากฏว่าบรรดาพระภิกษุสามเณร **วัดม่วงไข่** ทุกรูป นับตั้งแต่เจ้าอาวาสคือ **ท่านญาคูดี** เป็นต้นมา ได้พากันสละละทิ้งวัด ออกจาริกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** แล้วไปเป็นศิษย์ **หลวงปู่มั่น** และได้ญัตติใหม่เป็นพระธรรมยุตทั้งหมด

ในบรรดาพระเณร**วัดม่วงไข่** เมื่อครั้งนั้นก็มีพระภิกษุหนุ่มชื่อ **ฝั้น อาจาโร (หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** วัดป่าอุดมสมภรณ์ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร) รวมอยู่ด้วย

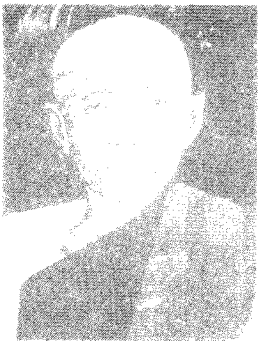
รวมทั้งมีเณรเล็กๆ ติดตามอุปัฏฐาก**หลวงปู่ดูลย์** ชื่อ **สามเณรอ่อน** ซึ่งก็คือ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** วัดป่านิโครธาราม อ.หนองวัวซอ จ.อุดรธานี นั่นเอง

๗๖.

ประชุมศิษย์ วางระเบียบการปฏิบัติ

ในระยะนี้**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้ฝึกฝนอบรมลูกศิษย์ลูกหาสายธุดงคกรรมฐานจำนวนมากมาย พอสมควร ที่ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่** เอง ติดตาม**หลวงปู่มั่น** และติดตาม **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็มีกลุ่มละหลายสิบองค์ ที่แยกย้ายกระจัดกระจายไปบำเพ็ญเพียรในที่ต่างๆ ก็มีมาก เกือบทั่วภาคอิสาน กระจายไปทางฝั่งประเทศลาว รวมทั้งอยู่ทางภาคตะวันออก เช่น **ท่านพ่อลี ธมฺมธโร** และ**หลวงปู่กงมา จิรปุณฺโณ** และอยู่ทางภาคกลางก็มี

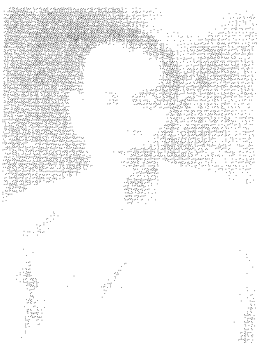
หลวงปู่ทั้งสององค์ เห็นว่าควรจะมีการประชุมศิษย์เพื่อกำหนดระเบียบการปฏิบัติต่างๆ ให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ดังนั้น พอออกพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ แล้ว **หลวงปู่ทั้งสอง** จึงได้เรียกประชุมบรรดาพระอาจารย์ทั้งหลายที่เป็นศิษย์ที่อยู่ทั้งใกล้ทั้งไกล ให้มาประชุมพร้อมกันที่**บ้านโนนแดง** ในปีนั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** มีอายุพรรษา ๔๕ และ**หลวงปู่มั่น** มีอายุพรรษา ๓๕

พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก

พระอาจารย์สีลา อิสฺสโร

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน

ในการประชุมพระธุดงคกรรมฐานในครั้งนั้น ได้มีการวางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการออกธุดงค์อยู่ป่า เกี่ยวกับการตั้งสำนักปฏิบัติ และเกี่ยวกับแนวทางการสั่งสอนการปฏิบัติธรรม ปฏิบัติจิต

ผู้เขียนไม่สามารถหารายละเอียดเกี่ยวกับการประชุมครั้งนั้นได้ เช่น ประชุมกันกี่วัน มีพระกรรมฐานมาร่วมประชุมจำนวนเท่าใด ตลอดจนรายละเอียดในเนื้อหาของการประชุม เป็นต้น ก็ขอฝากไว้ให้ผู้รู้ได้พิจารณาต่อไป

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร ได้บันทึกเรื่องนี้ไว้เพียงสั้นๆ ว่า

"หลังจากออกพรรษาแล้วในปีนี้ **พระอาจารย์มั่นฯ พระอาจารย์เสาร์ฯ** ก็ได้เรียกบรรดาพระอาจารย์ที่เป็นศิษย์ทุกองค์ให้มาประชุมพร้อมกันที่**บ้านโนนแดง**

ในการประชุมครั้งนี้ ท่านได้วางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการอยู่ป่า เกี่ยวกับการตั้งสำนักปฏิบัติ เกี่ยวกับแนวทางแนะนำสั่งสอนปฏิบัติจิต เพื่อให้คณะศิษย์นำไปปฏิบัติให้เป็นระเบียบเดียวกัน"

๗๗.

เสนาสนะป่า นอกเมืองสกลนคร

เมื่อเสร็จจากการประชุมคณะศิษย์ที่**บ้านโนนแดง** แล้ว บรรดาพระอาจารย์ที่เป็นศิษย์แต่ละองค์ต่างก็แยกย้ายออกธุดงค์แสวงวิเวกและประกาศธรรมตามที่ต่างๆ ตามอัธยาศัย

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับ **หลวงปู่มั่น** และพระเณรกลุ่มใหญ่ได้เดินธุดงค์มุ่งสู่เมืองสกลนคร

ในเมืองสกลนคร มีโยมสามคนพี่น้องที่เคยได้กราบและเลื่อมใสศรัทธา**หลวงปู่ทั้งสององค์** มาก่อน คือ **คุณแม่นุ่ม คุณแม่นิล ชุวานนท์ และคุณแม่ลูกอินทน์ วัฒนสุชาติ**

ขณะนั้นมารดาของคุณแม่ทั้งสามได้ถึงแก่กรรม และอยู่ระหว่างจัดงานศพ พอได้ข่าวว่า **หลวงปู่ทั้งสอง** พร้อมด้วยศิษย์จำนวนมากกำลังมุ่งหน้ามาทางสกลนคร จึงได้ไปขอนิมนต์ให้มาพักอยู่ที่**เสนาสนะป่าชานเมืองสกลนคร**

หลวงปู่ทั้งสอง พร้อมด้วยคณะศิษย์ ได้รับนิมนต์อยู่ร่วมงานศพ เพื่อปลงธรรมสังเวช และพักปักกลดอยู่ที่**เสนาสนะป่า** แห่งนั้น เป็นการฉลองศรัทธาของ**โยมสามพี่น้อง**และชาวเมือง**ไทสกล** ยังความ

ปลาบปลื้มแก่ชาวเมืองสกลนคร ได้พากันมาศึกษาธรรมปฏิบัติจนบังเกิดผลทางใจ และเป็นนิสสัยปัจจัยสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน

ในระหว่างนั้น **พระยาปัจจันตประเทพธานี** บิดาของ**พระพินิจฯ** ได้ถึงแก่กรรม เจ้าภาพได้อาราธนา**หลวงปู่ทั้งสอง** พร้อมด้วยสานุศิษย์ในการบำเพ็ญกุศลให้ผู้ตาย

ในงานฌาปนกิจศพครั้งนี้ **นับเป็นครั้งแรกที่หลวงปู่อนุโลมให้พระรับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารในบ้านเรือน** เพราะเมื่อก่อนนี้พระคณะกรรมฐานได้ถือธุดงควัตรในข้อนี้อย่างเข้มงวดกวดขันจริงๆ ไม่ยอมอนุญาตให้รับนิมนต์ไปฉันในบ้าน

ครั้งนี้จึงเป็นการผ่อนอนุโลมเป็นครั้งแรก และยินยอมให้รับนิมนต์เพื่อฉลองศรัทธาญาติโยมได้ตั้งแต่นั้นมา

หลังจากเสร็จงานฌาปนกิจศพทั้ง ๒ งานนี้แล้ว **หลวงปู่มั่น** และคณะศิษย์ ได้กราบลา**หลวงปู่ใหญ่** ออกเดินทางไปทางนครพนม เพื่อไปรับโยมมารดา คือ **แม่ชีจันทร์** ที่**ภูผากูด** เพื่อกลับไปพำนักที่อุบลราชธานี บ้านเกิดต่อไป

หลวงปู่ใหญ่ และคณะศิษย์ของท่าน ยังพำนักที่เสนาสนะป่าแห่งนั้น เพื่ออยู่โปรดศรัทธาชาวสกลนครต่ออีกระยะหนึ่ง (ผู้เขียนเข้าใจว่าท่านพักจำพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ที่นี่)

เสนาสนะป่าแห่งนี้ ได้กลายเป็นวัดป่าสุทธาวาส สถานที่มรณภาพและถวายเพลิงศพหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ในเวลาต่อมา

๗๘.

บ้านสามผง ดงพระเนาว์

ออกจากสกลนคร **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** นำคณะศิษย์เดินธุดงค์ขึ้นไปทาง**บ้านอากาศ** (อำเภออากาศอำนวย ในปัจจุบัน) เดินไปตามเส้นทางที่**หลวงปู่มั่น** เคยไปเมื่อคราวเหตุการณ์ **"พลิกแผ่นดินบ้านสามผง"** แล้วมาพำนักที่เสนาสนะป่าบ้านสามผง หรือ **วัดป่าโพธิ์ชัย** ของ **พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก** แล้วพักจำพรรษาเพื่อโปรดญาติโยมอยู่ที่นี่ ๒ ปี คือปี พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๗๑

นับเป็นบุญวาสนาของญาติโยมชาวสามผง และชาวลุ่มน้ำสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ที่มีบูรพาจารย์ใหญ่สายกรรมฐานทั้ง ๒ ท่าน มาพักจำพรรษาติดต่อกันถึง ๔ ปี คือ **หลวงปู่มั่น** มาจำพรรษา ๒ ปี แล้ว**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** มาอยู่ต่ออีก ๒ ปี นอกจากญาติโยมจะได้รับการอบรมด้านธรรมปฏิบัติอย่างเต็มที่แล้ว ปรากฏว่ามีลูกศิษย์ในแถบถิ่นนี้ เลื่อมใสศรัทธาพากันออกบวชติดตาม**หลวงปู่ทั้งสององค์** เป็นจำนวนมาก

อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ และคณะตามรอยบาทหลวงปู่เสาร์ ได้ไปติดตามข้อมูลที่ **วัดโพธิ์ชัย** บ้านสามผง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ พบว่าร่องรอยสิ่งก่อสร้างของหลวงปู่เสาร์ที่คงเหลืออยู่ คือ **หอไตรกลางน้ำทรงหกเหลี่ยม** ที่ชำรุดทรุดโทรมมาก

พระหลวงตาที่วัดได้เล่าถึง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ว่า "หลังจาก**ท่านหลวงปู่มั่น**กลับไปส่งโยมมารดาที่เมืองอุบลฯ แล้ว ไม่นานนัก**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ก็ธุดงค์มาถึง ลักษณะท่าทางท่านองอาจ ร่างสูงใหญ่ ผิวขาว ผมขาวโพลน ผิวหน้าสุกแดงปลั่งดั่งพริก มีพระสงฆ์ทั้งพระเก่าและบวชใหม่เวียนมากราบคารวะรับฟังโอวาท เมื่อยามเช้าติดตามท่านเป็นแถวออกบิณฑบาต มีพระเณรไม่เคยต่ำกว่า ๒๐-๓๐ รูป มีแม่ชีตามมาปฏิบัติอยู่ป่านอกเขตหน้าวัดไม่ต่ำกว่า ๑๐ รูป มี**แม่ชีสาลิกา**อายุราว ๖๐ ปี เป็นผู้นำ

ส่วนหอไตรกลางน้ำนี้ ผู้สร้างคือ **หลวงปู่เกิ่ง อธิมุตฺตโก** โดยได้แบบจากหอไตรกลางน้ำที่**วัดเกาะแก้ว**อัมพวัน... จุดประสงค์เพื่อสร้างเป็นหอสมุดให้ปลอดภัยจากปลวก หนู และแมลง"

ปีที่หลวงปู่ใหญ่ และคณะศิษย์ไปพักจำพรรษาที่วัดป่าโพธิชัย บ้านสามผง ต.สามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม คือ พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๔๗๑ เมื่อท่านอายุ ๖๘ - ๖๙ ปี อายุพรรษา ๔๖ - ๔๗

วัดโพธิ์ชัย บ้านสามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม

๗๙.

จากสามผง ลงมานครพนม

ลุเข้าปี พ.ศ. ๒๔๗๒ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** มีอายุย่างเข้าปีที่ ๗๐ แม้ท่านจะเข้าสู่วัยชราแล้วก็ตาม ท่านก็ยังมีสุขภาพดี แข็งแรง นั่งภาวนาได้นาน เดินจงกรมได้นาน บำเพ็ญภาวนาสม่ำเสมอไม่เคยท้อถอยในการปฏิบัติธรรม และสั่งสอนธรรมแก่มวลศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ด้วยน้ำใจเมตตาเต็มเปี่ยม

แม้**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านพูดน้อย แต่ละวันพูดแค่ ๒ - ๓ ประโยค แต่ท่านสอนโดยการกระทำ สอนโดยองค์ท่านเองลงมือปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งมีน้ำหนักมากกว่าการสอนด้วยคำพูดเสียอีก

หลังจากพำนักโปรดญาติโยมที่**บ้านสามผง ดงพระเนาว์** ได้ ๒ พรรษาแล้ว ท่านก็พาคณะออกธุดงค์ลงใต้ มาตามลำน้ำโขง ผ่านมาทาง**อำเภอท่าอุเทน** ต่อมาถึงตัว**จังหวัดนครพนม** (**เมืองหนองบึก** ดินแดนศรีโคตบูร โบราณ)

หลวงปู่ใหญ่ และคณะติดตาม ซึ่งมีพระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกากลุ่มใหญ่พอสมควร (น่าจะ ๒๐ - ๓๐ เป็นอย่างน้อย) เดินทางมาถึง**ป่าช้าดงโคกกิ่ว** อยู่นอกตัวเมืองนครพนม

ที่บริเวณนี้ยังเป็นดงทึบ เป็นที่เนินสูง มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นหนาแน่น ข้างล่างมีไม้พุ่มคลุมดินที่ชาวบ้านเรียกว่า **ต้นหมากปังกิ่ว** ขึ้นหนาทึบ

ที่ป่าแห่งนี้ชาวบ้านถือกันว่าเป็น **ป่าช้าผีดิบ** ใช้เป็นที่ฝังศพนักโทษ และเป็นแดนประหารนักโทษ ร่ำลือว่าผีดุ ชาวบ้านไม่กล้าย่างกรายเข้ามาในป่าบริเวณนี้

ทั้งหมดนี้ ผมก็ลอกตามหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** จำเป็นต้องลอกตามเพราะผมเองก็เกิดไม่ทันจึงต้องเชื่อท่าน

หลวงปู่ใหญ่ และคณะพระธุดงค์ได้มาพำนักปักกลดที่บริเวณ **ป่าช้าดงโคกกิ่ว** แห่งนี้

ตามธรรมเนียมการปักกลดของพระธุดงค์ ท่านจะกระจายอยู่ห่างๆ กัน อย่างน้อยก็พอส่งเสียงถึงกันได้ ท่านไม่มาปักกลดอยู่รวมกันเป็นกระจุกหรอก ต่างองค์ต่างเร่งบำเพ็ญเพียรไม่มาจับกลุ่มคุยกันเรื่องผีดุเหมือนพวกเราหรอก (อันนี้ผมว่าเองครับ หรือท่านผู้ใดว่าไม่จริงก็ให้ค้านมา)

เมื่อชาวนครพนมเห็นพระธุดงค์มาพักปักกลดจำนวนมาก จึงได้พากันออกมาช่วยจัดหาที่พักถวาย โดยจัดสร้างกุฏิเป็นกระต๊อบหลังเล็กๆ ปูพื้นด้วยฟากไม้ไผ่ ฝาขัดแตะ กรุด้วยใบตองตึง ใบพลวง หรือใบชาด หลังคามุงด้วยหญ้าคา ซึ่งวัสดุเหล่านี้หาได้ในป่าบริเวณนั้น พอให้ได้อาศัยพอคุ้มแดดคุ้มฝน จนครบทุกรูป

อนุโมทนาสาธุครับ !

ต่อมาก็มีโยมใจบุญ ชื่อ **โยมแก้ว** (น่าจะเป็นผู้ชาย) เจ้าของสวนที่อยู่ใกล้ๆ กับบริเวณนั้น ได้เกิดศรัทธาเลื่อมใส**หลวงปู่ใหญ่**

จึงได้น้อมถวายที่สวน พร้อมทั้งกระท่อมเฝ้าสวนแก่**หลวงปู่ใหญ่** และคณะพระธุดงค์

หลวงปู่ใหญ่ จึงได้จัดตั้งขึ้นเป็น**สำนักสงฆ์โพนแก้ว** เป็นการฉลองศรัทธาของ**โยมแก้ว** และลูกหลานที่เป็นเจ้าของที่ดิน

ต่อมาภายหลัง **สำนักสงฆ์โพนแก้ว** ก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นวัดที่สมบูรณ์ ชื่อ **วัดโพนแก้ว** ได้รับพระราชทานเขตวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ แล้วก็เปลี่ยนชื่อเป็น **วัดอรัญญิกาวาส** มาจนทุกวันนี้

ไม่ทราบเหมือนกับว่า ทำไมต้องเปลี่ยนชื่อ ? แต่ผมก็รู้สึกศรัทธาและปลื้มปีติกับ **ท่านโยมแก้ว**อย่างสุดจิตสุดใจครับ **อนุโมทนาสาธุ !**

หมายเหตุ : เป็นเรื่องของคนชอบสงสัย คือผมสงสัยว่าทำไม**หลวงปู่ใหญ่** ไม่ไปพักที่ **วัดศรีเทพประดิษฐาราม** ของ **เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย ลูกศิษย์ของท่าน ? อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ก็สงสัยเหมือนกัน แล้วก็ได้ไปกราบเรียนถาม **พระอุดมญาณโมลี** (มานิต ถาวโร ปัจจุบันคือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ **สมเด็จฯ** องค์นี้ท่านเคยเป็นสามเณรอยู่ที่ **วัดโพนแก้ว** ระหว่างปี พ.ศ.๒๔๗๕ - ๒๔๗๙ ต่อมาได้ไปเข้าโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ **วัดศรีเทพประดิษฐาราม**

สมเด็จฯ ท่านให้ความเห็นว่า ช่วงนั้น **วัดศรีเทพฯ** เป็นสำนักเรียนพระปริยัติไม่มีสภาพเป็นป่าที่ห่างไกลชุมชนเหมือนเมื่อก่อน จึงไม่เหมาะกับพระธุดงค์ที่แสวงหาความวิเวก **หลวงปู่ใหญ่** จึงไม่พาคณะไปพักด้วยเหตุนี้ก็ได้

๘๐.

หลวงปู่ใหญ่ ถ่ายรูปเป็นครั้งแรก

การถ่ายรูปใน**สมัยหลวงปู่ใหญ่**นับเป็นโอกาสที่ยากยิ่ง รวมทั้งบุคคลรุ่นปู่ย่าตาทวดของเรายังกลัวการถ่ายรูปด้วย บางท่านก็กลัวว่าจะทำให้อายุสั้นก็มี

ในประวัติของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** จากหนังสือที่**ท่านหลวงตาพระมหาบัวฯ** เป็นผู้เขียน ก็บอกว่า **หลวงปู่มั่น**ท่านเคยถ่ายรูปเพียง ๓ ครั้ง ในชีวิตเท่านั้น ด้วยการอาราธนาอ้อนวอนของบรรดาลูกศิษย์ ไม่เช่นนั้นเราคงไม่ได้เห็นรูปร่างหน้าตาท่านว่าเป็นอย่างไร

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ท่านปลีกออกจากหมู่คณะ ขึ้นไปอยู่ที่เชียงใหม่ติดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี ได้มอบภาระให้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ดูแลปกครองพระเณรสายกรรมฐานแทนท่าน

ในช่วงนั้น พระคณาจารย์ที่เป็นเสาหลักของพระธุดงคกรรมฐานที่พาหมู่คณะออกเผยแพร่ธรรมในภาคอิสานก็มีเพียง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ พำนักและสร้าง**วัดโพนแก้ว** ที่จังหวัดนครพนม ส่วน**หลวงปู่สิงห์** พาหมู่คณะออกเผยแพร่ธรรมอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น มี**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** รวมอยู่ในคณะด้วย

จาก**อัตตโนประวัติของหลวงปู่เทสก์** ท่านบันทึกไว้ ดังนี้ : -

"...เราเป็นห่วงคิดถึงครูบาอาจารย์ เพราะเราหนีจากอาจารย์มาได้ ๒ ปี จึงได้ลาท่าน (หลวงปู่สิงห์) ไปนครพนม เพื่อเยี่ยม**พระอาจารย์เสาร์ ท่านอาจารย์เสาร์** ตามปกติท่านไม่ค่อยเทศนา ถึงจะเทศน์ก็เป็นธรรมสากัจฉา

ปีนี้เราไปอยู่ด้วยก็เป็นกำลังของท่านองค์หนึ่ง คือเดิมมี**ท่านอาจารย์ทุม**อยู่แล้ว เราไปอยู่ด้วยอีกรูปหนึ่งจึงเป็นสองรูปด้วยกัน และเราก็ได้ช่วยอบรมญาติโยมอีกแรงหนึ่ง

ปีนี้เราได้ขออาราธนาให้ท่านถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก ทีแรกท่านก็ไม่อยากถ่าย พอเราอ้อนวอน อ้างถึงเหตุผลความจำเป็นเพื่อให้บรรดาศิษยานุศิษย์และลูกหลานยุคต่อไปได้มีโอกาสกราบไหว้เคารพบูชา ท่านถึงได้ยอม

นับเป็นประวัติการณ์ เพราะแต่ก่อนมาท่านไม่ถ่ายรูปเลย แต่กระนั้นเรายังเกรงท่านจะเปลี่ยนใจ ต้องรีบให้ข้ามไปตามช่างภาพมาจากฝั่งลาวมาถ่ายให้

เราดีใจมาก ถ่ายภาพท่านได้แล้วได้แจก**ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์** และท่าน**พระครูสีลสัมบัน** (ภายหลังได้เลื่อนเป็นเจ้าคุณ**พระธรรมสารมุนี**)..."

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร
พระปรมาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากัมมัฏฐาน

(ผู้เขียนเข้าใจว่า **พระครูสีลสัมบัน** น่าจะหมายถึง **เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย** เจ้าคณะจังหวัดนครพนม ฝ่ายธรรมยุต สมณศักดิ์ของท่านเป็น พระครูสีลสัมบัน, พระธรรมสารมุนีฯ และพระเทพสิทธาจารย์ฯ ตามลำดับ)

"**รูปท่านอาจารย์เสาร์**ที่เราจัดถ่ายครั้งนี้ ดูเหมือนจะเป็นรูปของท่านครั้งเดียวที่มีโอกาสถ่ายไว้ได้"

หลวงปู่เทสก์ ได้พูดถึงการถ่ายรูปของ **หลวงปู่มั่น** ด้วยว่า "แม้ท่านอาจารย์มั่นก็เช่นเดียวกัน การถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกเป็นเรื่องที่ท่านปฏิเสธเสมอ อาราธนาอ้อนวอนบ่อยๆ ท่านก็ว่า ซื้อขนมให้หมากินดีกว่า แต่เมื่อเราอ้อนวอนชี้แจงหนักเข้า สุดท้ายท่านก็ใจอ่อน **ทำให้เป็นบุญของคนรุ่นหลังๆ ได้มีโอกาสมีรูปของท่านไว้กราบไหว้สักการะ**"

๘๑.

ภาวนาที่ถ้ำเสือ ฝั่งประเทศลาว

เมื่อออกพรรษาแรกที่พำนักอยู่**วัดโพนแก้ว** นครพนม **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้ข้ามแม่น้ำโขงไปบำเพ็ญเพียรทางฝั่งประเทศลาว ได้มอบหมายให้ **พระอาจารย์บุญมา มหายโส** (พระครูไพโรจน์ปัญญาคุณ) พระลูกศิษย์ที่ติดตามมาจากบ้านสามผง อยู่เป็นผู้ดูแลสำนักจนกว่าท่านจะข้ามโขงกลับมา

หลวงปู่ใหญ่ ได้ข้ามไปทาง**เมืองท่าแขก** ไปบำเพ็ญเพียรแถบป่าเขาที่สลับซับซ้อน อยู่ลึกเข้าไปในดินแดนลาวประมาณ ๒๐ กิโลเมตร

หลวงปู่ใหญ่มีความคุ้นเคยกับภูมิประเทศแถบนั้นเป็นอย่างดี เคยไปธุดงค์แสวงวิเวกหลายครั้ง

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี ได้เขียนถึงการไปฝั่งลาวของ**หลวงปู่ใหญ่** ในครั้งนี้ ดังนี้ : -

"ออกพรรษาแล้ว **ท่านพระอาจารย์เสาร์**ได้เที่ยวไปฟากโขงฝั่งโน้น ไปพักอยู่**ถ้ำส้มป่อย** ซึ่งถ้ำนี้เมื่อท่านออกวิเวกครั้งแรก ท่านได้มาอยู่พร้อมกับ**ท่านอาจารย์มั่น** เป็นถ้ำใหญ่มีหลายซอกหลายถ้ำติดกัน มีตู้พระไตรปิฎกอยู่ในนั้นด้วย แต่ไม่มีหนังสือ

เราได้ตามท่านไป แต่ท่านไม่ได้อยู่เสียแล้ว ท่านเข้าไปใน**ถ้ำเสือ** ซึ่งเดินไปอีกไกลจึงจะถึง ทางเข้าไปเป็นเขาวงกต มีภูเขาสลับซับซ้อนกันเป็นคู่ๆ

ถ้ำที่ท่านอยู่มีเสือมาออกลูกทางใต้ถ้ำ เขาจึงเรียกถ้ำเสือ

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี ได้เขียนเล่าถึง**ถ้ำเสือ** ดังนี้ : -

"...ทางบนขึ้นไปสูงราวเส้นหนึ่ง เป็นถ้ำยาวไปทะลุฟากโน้น ชาวบ้านบอกว่าจุดใต้ไปหมด ๕ เล่ม (ถ้าคะเนเวลาก็คงไม่ต่ำกว่า ๕ ชั่วโมง_ผู้เขียน) จึงทะลุออกฟากโน้น

ท่าน (หลวงปู่ใหญ่) อยู่ปากถ้ำนี้ มีพระเณร ๒-๓ รูปไปด้วย มีตาแก่คนหนึ่งตามไปปฏิบัติท่าน

ตาแก่คนนี้แกสุมไฟนอนอยู่ปากถ้ำ กลางคืนวันหนึ่งได้ยินเสียงดังฮือๆ แกลุกขึ้นมาก็ไม่เห็นมีอะไร แกสงสัย รุ่งเช้าเดินไปดูที่ตรงได้ยินเสียงนั้น **ปรากฏว่าเห็นรอยเสือมายืนอยู่ตรงนั้น เข้าใจว่ามันจะเข้าไปในถ้ำ พอเห็นคนนอนอยู่มันเลยกลับ..."**

ครูบาอาจารย์บางท่านบอกว่า เพราะอากาศหนาวมากจนกระทั่งเสือยังแอบมานั่งผิงไฟด้วย

หลวงปู่เทสก์ ได้เขียนเล่าถึงถ้ำนั้นต่อไปว่า "ถ้ำนี้ราบเกลี้ยงสองข้างเป็นเหมือนหิ้งตู้รถไฟ มีน้ำย้อยอยู่ข้างใน พระไปตักเอาน้ำที่นั้นมาฉัน ไม่ต้องกรอง สะอาด ไม่มีตัวสัตว์

พระพาเราไป จุดเทียนไขหมดราวครึ่งเล่ม (หมายถึง**ช่วงเวลา**ที่เดินไปยังถ้ำ ต้องใช้เทียนไขจุดส่องทาง เทียนไขไหม้หมดไปครึ่งเล่มก็คงราวๆ ๑๕-๒๐ นาที น่าจะได้_ผู้เขียน) สบายมาก ไม่มีอึดอัดใจ ห่างไกลจากหมู่บ้านราวหนึ่งกิโลเมตร

หลวงปู่ใหญ่เสาร์

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

เราอยู่ด้วยท่านสองคืนแล้วเดินทางกลับ"

หลวงปู่เทสก์ได้เล่าถึงถ้ำนั้นในภายหลังว่า "เมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง เราได้ข่าวว่าพวกคอมมิวนิสต์ขนครัวไปซุกอยู่ในนั้น อเมริการู้เข้าเอาลูกระเบิดไปทิ้งใส่ถ้ำ ลูกระเบิดถล่มปากถ้ำเป็นเหตุให้พวกคอมมิวนิสต์ตายอยู่ ณ ที่นั้นเป็นอันมาก ไม่มีใครไปรื้อออก **น่าสลดสังเวชชีวิตคนเรานี้ หาค่าไม่ได้เสียเลย"**

ในส่วนของ**หลวงปู่เทสก์**เอง ท่านเพิ่งบวชได้ ๗ พรรษา ปีนั้นเป็น พ.ศ. ๒๔๗๒ ท่านบันทึกเหตุการณ์ขององค์ท่านเองว่า "จวนเข้าพรรษา **ท่านอาจารย์เสาร์** ได้ให้เราไปจำพรรษาที่**บ้านนาทราย พระอาจารย์ภูมี**ไปจำที่**บ้านนาขี้ริ้น**เพื่อฉลองศรัทธาญาติโยม...ออกพรรษาแล้วได้ทราบข่าวว่า **คณะท่านอาจารย์สิงห์และพระมหาปิ่น** กลับจากอุบลฯไปถึงขอนแก่นแล้ว เราจึงได้ไปลา**ท่านอาจารย์เสาร์** แล้วออกเดินทางไปเพื่อนมัสการท่านทั้งสอง พอดีในปีนั้นทางราชการได้ประกาศไม่ให้ประชาชนนับถือภูตผีปีศาจ ให้พากันปฏิญาณตนถึงพระรัตนตรัย ทางจังหวัดจึงได้ระดมคณะของ**ท่านอาจารย์สิงห์**ให้ช่วยปราบผี เมื่อเราไปถึงก็เลยเข้าขบวนกับท่านบ้าง"

๘๒.

จำพรรษา ที่บ้านม่วงสุม ฝั่งลาว

ข้อมูลในส่วนนี้ได้จากการสืบค้นของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** บอกว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ อายุพรรษา ๔๙ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ยังท่องธุดงค์และจำพรรษาอยู่ในฝั่งลาว มีเหตุการณ์โดยสรุป ดังนี้ : -

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** ออกจากถ้ำป่าเขาเมืองท่าแขก แขวงคำม่วนแล้ว ท่านได้เดินธุดงค์ลงไปทางใต้ ไปไหว้**พระธาตุเมืองเก่า** ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองท่าแขก แล้วธุดงค์ต่อไปยัง**บ้านม่วงสุม**ที่อยู่ถัดไป เห็นว่าสถานที่นั้น**เป็นที่สัปปายะ มีความสงบเงียบ เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร** และอยู่ไม่ห่างไกลจากหมู่บ้านมากนัก พออาศัยโคจรบิณฑบาตได้ ท่านจึงพักจำพรรษาอยู่ที่นี่ตลอดพรรษากาล

หลังออกพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ แล้ว **หลวงปู่ใหญ่**ก็ได้ข้ามโขงกลับมาฝั่งไทย แล้วไปพักที่**วัดป่าโพนแก้ว** จังหวัดนครพนม ที่ท่านมอบหมายให้พระลูกศิษย์ คือ **หลวงปู่บุญมา มหายโส** เป็นผู้ดูแลอยู่

๘๓.

ตั้งสำนักวัดป่าที่ธาตุพนม

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ช่วงที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พำนักที่**วัดป่าโพนแก้ว** (วัดอรัญญิกาวาส ในปัจจุบัน) อำเภอเมืองนครพนม วันหนึ่ง ท่านได้ปรารภกับ**หลวงปู่บุญมา มหายโส** ว่า ท่านมีความประสงค์จะตั้งสำนักวัดป่าอีกสองแห่ง คือ ที่อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม กับ ที่จังหวัดสกลนคร เพราะทั้งสองแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐานปูชนียสถานที่สำคัญอยู่

ที่อำเภอธาตุพนม เป็นที่ตั้งของ **พระธาตุพนม** และที่ตัวเมืองสกลนคร ก็เป็นที่ตั้งของ**พระธาตุเชิงชุม**เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ และเป็นมงคลแก่สถานที่ รวมทั้งเป็นมงคลแก่ผู้กราบไหว้

นอกจากนี้ ในที่สองแห่งนี้ **หลวงปู่ใหญ่**เคยไปพักภาวนา และโปรดศรัทธาญาติโยมมาก่อน บรรดาศรัทธาญาติโยมพุทธบริษัทที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์**หลวงปู่ใหญ่** และ**หลวงปู่มั่น** มีอยู่จำนวนไม่น้อย เพราะ**หลวงปู่ทั้งสอง**ได้ปูพื้นไว้อย่างดีมาแล้ว

ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ นั้นเอง หลวงปู่ใหญ่ จึงออกธุดงค์ไปทางอำเภอธาตุพนม ซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดนครพนมไปทางใต้กว่า ๕๐ กิโลเมตร

หลังจากพาลูกศิษย์ไปนมัสการ**พระธาตุพนม**แล้ว **หลวงปู่ใหญ่** ก็พาคณะไปพำนักปักกลดอยู่ที่**ป่าดอนอ้อมแก้ว** อยู่ทางทิศใต้ขององค์พระธาตุพนม

บริเวณ**ป่าดอนอ้อมแก้ว**แห่งนี้ เป็นผืนดินที่มีลักษณะคล้ายเกาะ เพราะมีน้ำล้อมรอบอยู่ ทางตะวันตกมีน้ำจาก**ลำห้วยแคน** ไหลผ่านลง**ลำน้ำก่ำ** แล้วลง**แม่น้ำโขง**อีกทีที่**ปากก่ำ** ซึ่งอยู่ไม่ไกลบริเวณนั้น

ประชาชนชาวธาตุพนม ซึ่งเรียกว่าชาว**ไทพนม** นำโดย**โยมทองอยู่** และ**โยมแก้ว**ผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ได้ร่วมแรงร่วมใจพากันช่วยถากถางป่าต้นหนามคอมและกอไผ่หนาม จัดสร้างกุฏิกระต๊อบ และเสนาสนะที่จำเป็นสำหรับคณะพระธุดงค์ได้พักอาศัยพอกันแดดกันฝนได้ รวมทั้งอุปถัมภ์อุปัฏฐากให้คณะของ**หลวงปู่ใหญ่**ได้พักจำพรรษาอยู่ ณ สถานที่แห่งนั้น

เป็นอันว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ หลวงปู่ใหญ่และคณะ พักจำพรรษาโปรดญาติโยมอยู่ที่ป่าดอนออมแก้ว อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นพรรษาที่ ๕๐ ของท่าน

สำนักป่าดอนอ้อมแก้วแห่งนี้ จึงได้กลายเป็นวัดกรรมฐาน ชื่อว่า **วัดป่าอ้อมแก้ว** เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาและเป็นเกียรติแก่**โยมแก้ว** เจ้าของที่ ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ นั่นเอง

หลวงปู่ใหญ่เสาร์จึงเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ต่อมาภายหลังได้ใช้ชื่อใหม่ว่า **วัดเกาะแก้วอัมพวัน** มาจนทุกวันนี้

๗๔.

ท่านเจ้าเมือง สร้างถนนถวาย

ในระหว่างที่ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และศิษย์มาพักจำพรรษาและเริ่มต้นก่อสร้าง **วัดป่าอ้อมแก้ว** อำเภอธาตุพนมนี้ ได้มีศรัทธาญาติโยม**ชาวไทพนม** มาถวายการอุปัฏฐากและฟังธรรมเป็นประจำ

แม้ที่ตั้งวัดจะเป็นป่ามีความสงบสงัดเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา แต่ทางเดินเข้าวัดก็เป็นไปด้วยความลำบาก คือ พอข้ามห้วยออกมาทางด้านหน้าวัด ก็ต้องเดินลัดเลาะผ่านป่าและเดินไปตามคันนาของชาวบ้าน

เวลาถึงฤดูฝน มีน้ำเจิ่งนอง การสัญจรไปมาเต็มไปด้วยความลำบาก ทั้งฝ่ายพระที่ออกไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน และฝ่ายฆราวาสญาติโยมที่จะเดินทางไปทำบุญ ถวายภัตตาหารและฟังธรรม

ทั้งพระและญาติโยมที่ศรัทธาในทางบุญก็ไม่ได้ย่นย่อท้อใจ ก็คงเหมือนคำพังเพยที่ว่า **ทางเตียนเวียนลงนรก ทางรกวกขึ้นสวรรค์** (อันนี้ผู้เขียนว่าเองครับ จำขี้ปากเขามา ท่านผู้อ่านคงเข้าใจความหมายดี)

เหตุการณ์ที่ทำให้พระเณรลูกศิษย์ และศรัทธาชาวไทพนมได้ประหลาดใจ เหตุการณ์หนึ่ง มีดังนี้ : -

วันหนึ่ง หลวงปู่ใหญ่ สั่งให้ลูกศิษย์เตรียมสถานที่และจัดน้ำท่าไว้รอรับแขกสำคัญจะมาที่วัด

ทุกคนต่างงุนงง เพราะไม่มีใครทราบเหตุการณ์ล่วงหน้า ไม่มีใครกล้าถาม ได้แต่จัดเตรียมการต้อนรับตามคำสั่งของ**หลวงปู่ใหญ่**

หลังจากการตระเตรียมการต้อนรับเสร็จไม่นาน ปรากฏว่า **ท่านพ่อเมือง** (นครพนม) และคณะ ได้ดั้นด้นฝ่าหนทางที่วิบากนั้น มาถึงวัดด้วยความทุลักทุเล

ท่านพ่อเมืองได้พาคณะมานมัสการ**หลวงปู่ใหญ่** เพราะได้เคยรู้จักและศรัทธา**หลวงปู่ใหญ่**มาก่อน

การสนทนาในตอนหนึ่ง **ท่านพ่อเมือง**ได้พูดถึงความลำบากในการเดินทางมาที่วัด **หลวงปู่ใหญ่**ท่านก็นั่งฟังด้วยความสงบเย็น อันเป็นปกติของท่าน

พอได้เวลาพอสมควร **คณะพ่อเมือง**ก็ได้กราบอำลา

หลังจากนั้นไม่กี่วัน **ท่านพ่อเมือง** ก็สั่งให้ทำการปรับปรุงถนนเข้าไปจนถึงวัด ทำให้การสัญจรไปมาได้รับความสะดวกขึ้น (ปัจจุบันเป็นถนนคอนกรีตตลอดทั้งสาย)

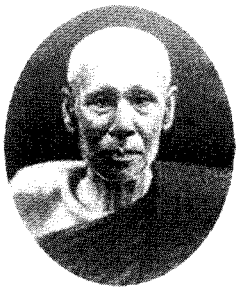
อาจารย์พิศิษฐ์ ได้บันทึกขมวดท้ายว่า

"ท่านพระอาจารย์ได้ออกบิณฑบาตโปรด**ชาวพนม**ไปอย่างทั่วถึงทุกคุ้มบ้าน เป็นภาพที่ยังติดตรึงอยู่ในความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่**ไทพนม**มาจนบัดนี้ **ไทพนม**ทั้งหลาย ต่างเคารพรักและเลื่อมใสในองค์ท่านมาก โดยเอ่ยขานนามถึงท่านว่า **ญาท่านเสาร์"**

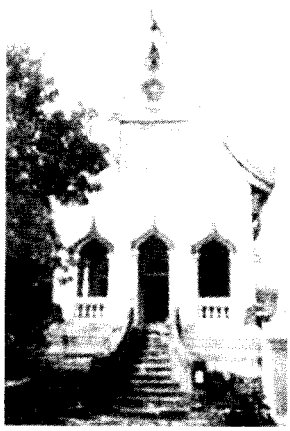
อาจารย์พิศิษฐ์ ได้เขียนถึงบรรดาพระคณาจารย์ที่เป็นศิษย์สาย**กองทัพธรรม** ว่า "ระยะเวลาช่วงนี้ ลูกศิษย์ของท่านก็แยกย้ายกันพำนักปฏิบัติธรรมอยู่ทั่วไป ทั้งในจังหวัดนครพนม สกลนคร อุบลราชธานี และใกล้เคียง โดยมีข่าวคราวติดต่อกันมิได้ขาด และ

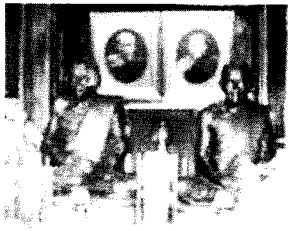
หาโอกาสผลัดเปลี่ยนกันมาเยี่ยมคารวะองค์ท่านอยู่เสมอ ตามธรรมเนียม ทำให้**วัดอ้อมแก้ว**เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของพระเถราจารย์ในรุ่นต่อจากนั้นมาตั้งแต่บัดนั้น"

ท่านผู้อ่านคงยังจำได้ว่า วัดอ้อมแก้ว หรือวัดป่าอ้อมแก้ว ในสมัยของหลวงปู่ใหญ่ ก็คือ วัดเกาะแก้วอัมพวัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ในปัจจุบันนี้นั่นเอง

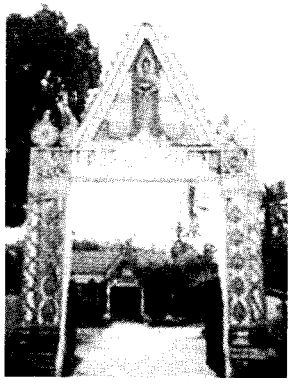

วัดเกาะแก้วอัมพวัน
อ.ธาตุพนม จ.นครพนม

ภาค ๔ : ฝ่าดงอุปสรรค

๘๕.

เชื่อมโยงถึง สมเด็จพระมหาวีรวงศ์(อ้วน ติสฺโส)

ในหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ท่านเขียนพาไปดูเหตุการณ์ที่จังหวัดนครราชสีมา ผมเห็นว่าจะเชื่อมโยงกับเรื่องที่จะเขียนต่อไปได้ดี คือ ความเกี่ยวข้องระหว่าง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (อ้วน ติสฺโส) จึงขออนุญาตพาท่านผู้อ่านติดตามไปนครราชสีมากับผมด้วย

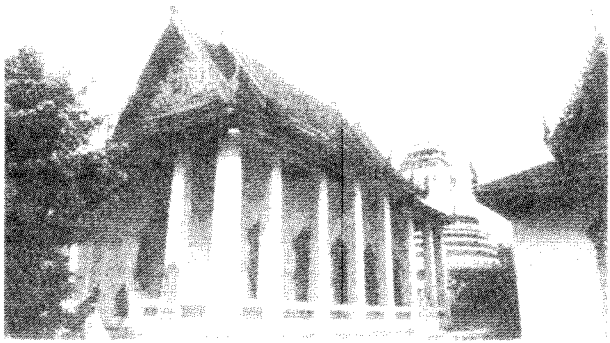
เป็นเหตุการณ์ที่เริ่มก่อตั้ง**วัดป่าสาลวัน** ก็คือวัดของ**หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** ที่พวกเรารู้จักกันดีนั้นแหละ วัดนี้เคยเป็นศูนย์รวมของครูบาอาจารย์สายกรรมฐานในอดีต

บันทึกของ**อาจารย์พิศิษฐ์** มีดังนี้ : -

"ถึงวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๗๕ **พระเทพเมธี** (สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ อ้วน ติสฺโส) เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมาในขณะนั้น ได้มีบัญชาให้พระกัมมัฏฐานในจังหวัดขอนแก่น เดินทางไปรวมกันที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเผยแพร่อบรมเทศนาสั่งสอนประชาชนร่วมกับข้าราชการ

พระสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร

ขณะนั้น **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ผู้เป็น**สัทธิวิหาริก** (ลูกศิษย์) ของท่าน กำลังนำพาหมู่คณะออกเผยแพร่ธรรมปฏิบัติอยู่ ในละแวกนั้น จึงได้พาหมู่คณะเดินทางไปเมืองโคราช นครราชสีมา

ประกอบกับ **พลตรีหลวงชาญนิยมเขต** ได้มีศรัทธาถวายที่ดิน หลังสถานีรถไฟ จำนวนถึง ๘๐ ไร่เศษ ให้สร้างเป็นวัด

พระอาจารย์สิงห์จึงได้จัดสร้าง **วัดป่าสาลวัน**ขึ้นมา เพื่อเป็น จุดศูนย์กลางในการอบรมเผยแพร่กัมมัฏฐาน จังหวัดนครราชสีมา"

๗๐.

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) ท่านครอง**วัดบรมนิวาส** และเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของ**วัดพระศรีมหาธาตุ** บางเขน กรุงเทพฯ ท่านปกครองวัดระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๙๙ (ประวัติการสร้างวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน น่าสนใจมาก จะได้นำเสนออีกตอนหนึ่งต่อไป)

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) ท่านเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี เกิดที่หมู่บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง อำเภอเมือง บิดาชื่อ **เพี้ยเมืองกลาง** (เคน) ตำแหน่งกรมการเมืองอุบล มารดาชื่อ **บุดสี** ท่านเกิดเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ เวลา ๐๕.๐๐ น. (อายุอ่อนกว่าหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ๘ ปี และแก่กว่าหลวงปู่มั่น ๒๑ ปี)

ท่านบรรพชาเป็นสามเณรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ อายุ ๑๙ ปี ที่ **วัดบ้านสว่าง** อำเภอวารินชำราบ อุบลราชธานี แล้วย้ายไปศึกษาที่ **วัดศรีอุบลรัตนาราม** (เดิมเรียกวัดศรีทอง) ในเมืองอุบลฯ

อุปสมบทที่**วัดศรีอุบลรัตนาราม** เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ โดยมี**พระเทวธัมมี** (ม้าว) เป็นพระอุปัชฌายะ **พระโชติปาลเถระ** (ทา) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และได้ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) เป็นพระอุทเทสาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้ว เล่าเรียนอักษรสมัยและพระปริยัติธรรมอยู่ในสำนัก**วัดศรีอุบลรัตนาราม** โดยเล่าเรียนต่อพระอุปัชฌายะบ้าง ต่อพระกรรมวาจาจารย์บ้าง ต่อท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**เมื่อยังเป็นเปรียญบ้าง

ครั้น พ.ศ. ๒๔๓๓ ย้ายสำนักเข้ามาศึกษาที่กรุงเทพฯ กับท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** โดยพักที่**วัดพิชัยญาติการาม** ศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสำนักเจ้าคุณ**พระศาสนโศภน** (อหิสโก อ่อน) ครั้งยังเป็น**พระเมธาธรรมรส**

เวลานั้น**สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส** ได้ทรงตั้ง**มหามกุฏราชวิทยาลัย**ขึ้นที่**วัดบวรนิเวศวิหาร** และขยายสาขาออกไป

ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**ได้รับตำแหน่งครูบาลี ที่**วัดเทพศิรินทราวาส** จึงได้ย้ายไปอยู่ด้วย และสอบเปรียญได้ในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ สอบได้เปรียญโท

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่**วัดสุปัฏนาราม** จังหวัดอุบลราชธานี ท่านได้เป็นครูสอนแผนกบาลี โรงเรียนนี้นับเป็นโรงเรียนปริยัติธรรมแห่งแรกของจังหวัดอุบลราชธานี มีชื่อว่า**โรงเรียนอุบลวิชาคม**

ท่านได้เป็นกำลังสำคัญยิ่ง และได้อุปถัมภ์โรงเรียนนี้มาโดยตลอด ทุกวันนี้โรงเรียนนี้ก็ยังอยู่ โดยเป็นโรงเรียนราษฎร์ของวัดสุปัฏนาราม สำหรับเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร และกุลบุตรกุลธิดาทั่วไป และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า **โรงเรียนสมเด็จ** เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ท่าน

โดยที่**สมเด็จฯ** ท่านเป็นผู้มีความสามารถทั้งในด้านการศึกษาและการปกครอง เมื่อ**คณะรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม** จัดสร้าง**วัดพระศรีมหาธาตุ** บางเขน ขึ้นเป็นอนุสรณ์ในสมัยประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ครั้นสร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงอาราธนา**สมเด็จฯ** ท่านมาเป็นเจ้าอาวาส และนับเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัด ซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกในสมัยประชาธิปไตย

(การก่อตั้ง**วัดพระศรีมหาธาตุ** บางเขน เป็นความพยายามของรัฐบาลที่จะรวมพระในมหานิกาย และธรรมยุตเข้าด้วยกัน กำหนดระเบียบปฏิบัติด้วยกัน แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จะขอนำเสนอไว้อีกหนึ่งตอนต่างหาก_ปฐม)

นอกจาก**สมเด็จฯ**ท่านเป็นนักปกครองที่สามารถซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปแล้ว ท่านก็ยังเป็นนักเทศน์ นักประพันธ์ เจ้าของคติธรรมคำขวัญที่มีข้อเตือนใจที่ลึกซึ้งทั้งทางคดีโลก คดีธรรม

ทางคดีโลก เช่นคำว่า "ทรัพย์ในดินสินในน้ำ" **คดีธรรม** เช่นคำว่า "ผู้หามโลกอยู่ระดับต่ำ ผู้หิ้วโลกอยู่ระดับกลาง ผู้วางโลกอยู่ในระดับสูง" เป็นต้น และเป็นผู้**เสกประเทศไทยทั้ง ๔ ภาค เป็นถิ่นต่างๆ ดังนี้ เสกภาคกลางเป็นถิ่นจอมไทย ภาคเหนือเป็นถิ่นไทยงาม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นถิ่นไทยดี และเสกภาคใต้เป็นถิ่นไทยอุดม**

ตำแหน่งเจ้าอาวาสมีดังนี้ คือ : -

พ.ศ. ๒๔๔๖ เจ้าอาวาส**วัดสุปัฏนาราม** อุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๔๗๐ เจ้าอาวาส**วัดสุทธจินดา** นครราชสีมา

พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าอาวาส**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๘๕ เจ้าอาวาส**วัดพระศรีมหาธาตุ** บางเขน กรุงเทพฯ

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์

สมณศักดิ์ ที่ได้รับพระราชทาน ตามลำดับดังนี้ : -

พ.ศ. ๒๔๔๗	พระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ **พระศาสนดิลก**
พ.ศ. ๒๔๕๔	พระราชาคณะเสมอชั้นราช ที่ **พระราชมุนี**
พ.ศ. ๒๔๖๔	พระราชาคณะชั้นเทพ ที่ **พระเทพเมธี**
พ.ศ. ๒๔๖๘	พระราชาคณะเสมอชั้นธรรม ที่ **พระโพธิวงศาจารย์**
พ.ศ. ๒๔๗๒	พระราชาคณะชั้นธรรม ที่ **พระธรรมปาโมกข์**
พ.ศ. ๒๔๗๕	พระราชาคณะชั้นหิรัญบัตร ที่ **พระพรหมมุนี** เจ้าคณะรองหนกลาง
พ.ศ. ๒๔๘๒	ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์ เป็น สมเด็จพระราชาคณะ ที่ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์**

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้รับแต่งตั้งเป็น**สังฆนายก**และนับเป็นสังฆนายกองค์แรกของคณะสงฆ์ไทย ภายหลังท่านย้ายไปประจำที่ **วัดบรมนิวาส** และมรณภาพที่**วัดบรมนิวาส**นี้เอง เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เวลา ๑๘.๔๕ นาฬิกา ด้วยอาการอันสงบ สิริอายุได้ ๘๙ ปี พรรษา ๖๙

๘๗.

ฝ่ายตรงข้าม ที่คอยขัดขวาง

คำพระท่านว่า **มารไม่มี บารมีไม่เกิด**

ไม่ทราบใครเป็นผู้กล่าวคำนี้ แต่ดูเหมือนจะเป็นจริงทุกยุคทุกสมัย แม้แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ยังต้องผจญมาร ปราบมาร เอาชนะมาร รวมทั้งโปรดมาร อยู่ตลอด ตั้งแต่ก่อนตรัสรู้และการเผยแพร่สัจธรรมภายหลังการตรัสรู้แล้ว

คงไม่จำเป็นต้องยกเรื่องมารที่พยายามขัดขวาง กลั่นแกล้งพระพุทธองค์มาแสดง ณ ที่นี้ เชื่อว่าท่านผู้อ่านจะต้องนึกออกอย่างแน่นอน

ในชีวิตนักบวชของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ท่านก็ผจญมาร ผจญอุปสรรคขัดขวางมาตลอดเวลา หาได้ดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยตลอดไม่

มาร หรืออุปสรรคจากภายนอก หรือจากบุคคลอื่นนั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการไม่เห็นด้วย ที่**หลวงปู่ทั้งสององค์**ทำนอกประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา เช่น วัดหรือบ้านที่เคยอยู่ เคยหลับนอนสบายๆ ก็ไม่อยู่ กลับไปทรมานตนตามป่าตามเขา ตามโคนต้นไม้ ตามป่าช้า ไปอยู่ตามที่อันตราย แทบเอาชีวิตไม่รอด

อาหารการฉันก็ต้องไปกินแบบอดอยากๆ ไม่มีรสไม่มีชาด เครื่องนุ่งห่มชนิดดีๆ แพงๆก็ไม่ใช้ ต้องไปใช้ผ้าบังสุกุล และจำกัดเพียง ๓ ผืน

ความสะดวกสบายต่างๆท่านก็พยายามปฏิเสธ พยายามจำกัดให้มีน้อยที่สุด เท่าที่จำเป็นจริงๆ

ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับ **หลวงปู่ทั้งสององค์** ย่อมมีเป็นธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปฏิบัติของหลวงปู่ ก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ ระหว่างการปฏิบัติที่เข้มงวด กับการปฏิบัติที่ย่อหย่อนสบายๆ ระหว่างการละการวางการไม่สะสม กับการสะสมทรัพย์สมบัติเยี่ยงฆราวาสเขานิยมกัน เหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดการเปรียบเทียบ และก่อให้เกิดความไม่พอใจอย่างแน่นอน

การปฏิบัติของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** มีปฏิปักษ์ หรือฝ่ายตรงข้ามคอยขัดขวางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นพระคนละนิกาย หรือ**พระเจ้าถิ่น** ท่านย่อมไม่พอใจแน่ ที่อยู่ดีๆ ก็มีพระธุดงค์ต่างแดนไปปักกลดสั่งสอนประชาชนตามแนวทางใหม่ ภาษาสมัยใหม่เขาว่า**เป็นการแย่งมวลชน**กัน

อีกกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ขัดขวาง ถึงกับลอบทำร้าย ต้องการเอาชีวิตกันเลย ก็มีกลุ่มที่เสียผลประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มหมอผี นักไสยศาสตร์ หรือกลุ่มที่หากินกับประชาชนด้วยเล่ห์กลต่างๆ

ถ้าเราศึกษาประวัติชีวิตการปฏิบัติธรรมของครูบาอาจารย์องค์ต่างๆ เราจะพบว่าแต่ละองค์ล้วนแต่ผ่านอุปสรรคเหล่านั้นมาแล้วทั้งสิ้น ชนิดที่เรียกว่า **ท่านผ่านความตายมาแล้ว จึงได้ธรรมมาสอนประชาชน**

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร

ตัวอย่าง **หลวงปู่สาม อกิญฺจโน** ท่านก็ถูกพระเจ้าถิ่นจ้างพวกนักเลงขี้เมาไปฆ่าท่าน โดยเอาก้อนหินทุ่มใส่ศีรษะท่านในขณะที่ท่านเข้าฌานอยู่ ถึงกับหน้าแตก ฟันหัก ซึ่งมารู้ตัวเมื่อออกจากฌานแล้ว ดังนี้เป็นต้น

ครูบาอาจารย์ต่างๆ ท่านผ่านพ้นอุปสรรคเหล่านั้น ด้วยความอดทน หนักแน่น ใจเย็น ด้วยกำลังสมาธิ และด้วยกระแสเมตตา

๘๘.

การเป็นปฏิปักษ์ จากพระผู้ใหญ่

นอกจากปัญหาและอุปสรรคจากพระเจ้าถิ่นคนละนิกายแล้ว **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ยังพบอุปสรรคสำคัญจากพระในนิกายเดียวกัน และเป็นพระผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในการบริหารคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายด้วย

พระมหาเถระรูปนั้น ท่านเป็นพระผู้มีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาอย่างมหาศาล จัดการศึกษาแก่พระและแก่ประชาชนอย่างได้ผลดียิ่ง จัดการปกครองคณะสงฆ์ได้อย่างเรียบร้อยดีงาม ท่านมีลูกศิษย์ลูกหามากมายเต็มบ้านเต็มเมืองทีเดียว

แต่ในส่วนหนึ่ง ในตอนต้น ท่านไม่เห็นด้วยกับการเป็นพระธุดงคกรรมฐาน ไม่เห็นด้วยกับการศึกษาธรรมด้วยการนั่งสมาธิภาวนา ท่านจึงขัดขวาง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** แทบทุกวิถีทางก็ว่าได้

ต่อมาภายหลังท่านจึงมีความเข้าใจ คลายทิฏฐิลง และเปลี่ยนมาเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนพระธุดงคกรรมฐานอย่างเต็มที่

ทำให้การศึกษาด้านปริยัติ ได้เจริญควบคู่ไปกับ การปฏิบัติสมาธิภาวนา อย่างจริงจังมาจนทุกวันนี้

พระมหาเถระที่กล่าวถึงคือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) พระบูรพาจารย์องค์สำคัญในสายธรรมยุตนี้เอง

การนำเสนอเรื่องนี้ หลายฝ่าย หลายท่านไม่เห็นด้วย เพราะเป็นการติเตียนพระผู้ใหญ่ ดูจะไม่เหมาะสม

ในส่วนของผมเอง (นายปฐม นิคมานนท์) ได้ใคร่ครวญเรื่องนี้เป็นอย่างดีแล้ว เห็นว่าถ้าไม่มีการเขียนถึง พูดถึง ก็จะทำให้เรื่องราวหรือความจริงบางอย่างที่ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ในวงศ์พระธรรมยุตและในสายพระป่า ต้องขาดหายลืมเลือนไปอย่างน่าเสียดาย

แต่ขออนุญาตรับรองตนเองว่าที่เขียนนี้ ไม่มีความประสงค์จะติเตียนพระองค์ท่าน แต่เพื่อเป็นอุทาหรณ์สอนใจว่า การเป็นผู้ใหญ่นั้น การกระทำทุกอย่างมีน้ำหนักและมีความสำคัญมาก ถ้าผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วยจะเป็นอุปสรรคใหญ่หลวง แต่ถ้าเมื่อไรก็ตาม ผู้ใหญ่ให้ความสนับสนุนแล้ว กิจการนั้นก็สามารถเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี

จะเหมาะสมหรือไม่ ขอให้ท่านผู้อ่านโปรดใช้วิจารณญาณก็แล้วกันนะครับ

หากเห็นว่าไม่เหมาะสม ด้วยประการใดๆก็ตาม ผม(รศ.ดร. ปฐม นิคมานนท์) กราบขอขมาต่อสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) ขอขมาต่อทุกท่านที่เกี่ยวข้อง และขออภัยต่อท่านผู้อ่านด้วยครับ

๘๙.

ห้ามประชาชนไม่ให้ใส่บาตร

เรื่องราวทั้งหมดที่นำเสนอนี้ เป็นบันทึกของ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** (อ้างชื่อหลวงพ่อมาช่วยรับผิดด้วย) แห่ง**วัดภูเขาแก้ว** และ**เจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร** จังหวัดอุบลราชธานี

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** มีดังนี้ : -

"ท่านเจ้าคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ติสสมหาเถระ เป็นผู้หนึ่งที่แสดงตนอย่างเปิดเผยเป็นคู่ปรปักษ์กับ**ท่านพระอาจารย์เสาร์ สมเด็จฯ** ท่านหาวิธีทุกอย่าง เพื่อกลั่นแกล้ง**พระอาจารย์เสาร์**ในอันที่จะกำจัดพระคณะของท่านพระอาจารย์ให้หมดสิ้นไป

จนถึงกับทำให้**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ประกาศต่อประชาชนว่า **ญาคูเสาร์ กับ ญาคูมั่น ห้ามไม่ให้ใส่บาตรให้กิน เพราะพวกนั้นคือพวกเทวทัต"**

ในบันทึกมีต่อไปว่า : -

"แต่**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ท่านก็เฉย ไม่เคยโต้ตอบ เพราะท่านรู้ดีว่า การสาดน้ำใส่กันนั้นมันย่อมไม่เป็นผลดีเลย เมื่อต่างฝ่ายต่างไม่ต้องการเปียกปอน

ท่านได้รู้ได้ยิน ท่านก็เพียงแต่ยิ้ม ท่านก็ยังจาริกสมณธรรม เผยแผ่แก่พุทธบริษัทของพระบรมศาสดาไปเรื่อยๆอย่างไม่สะทกสะท้าน ด้วยพลังจิตที่เปี่ยมด้วยเมตตากตัญญูอย่างมาก

เมื่อเจอหนักๆเข้า ท่านก็พูดเพียงว่า **สมเด็จฯ ว่าเราเป็นพวกเทวทัต เฮาบ่ได้เป็นกะบ่เห็นสิเดือดร้อน สมเด็จฯสั่งคนบ่ให้ใส่บาตรให้เฮากิน แต่กะยังมีคนใส่ให้อยู่ พอได้ฉัน กะบ่เห็นเดือดฮ้อนอีหญังสมเด็จฯ บ่เหนื่อยว่ากะซ่างสมเด็จฯ**

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ยังพาพระเณรออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ตามปกติ บอกลูกศิษย์ว่า **สมเด็จฯ ท่านไม่เหนื่อยก็เป็นเรื่องขององค์ท่าน**

หลวงปู่ใหญ่ยังคงพาคณะศิษย์ปฏิบัติบำเพ็ญภาวนาและปฏิบัติกิจสงฆ์ไปตามปกติ ประชาชนก็ยังใส่บาตรให้ความอุปการะท่านไม่เปลี่ยนแปลง ในที่สุดการสั่งห้ามประชาชนตักบาตรแก่พระป่าสายของ**หลวงปู่ใหญ่** ก็ไม่บังเกิดผลอะไร

พระอาจารย์โชติ อาภัคโค วัดภูเขาแก้ว
ต.พิบูล อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

๙๐.

ให้ตามรื้อกุฏิที่พัก

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ท่านจะย้ายสถานที่ในการบำเพ็ญเพียรไปเรื่อย

ในตอนหลังเมื่อการบำเพ็ญทางจิตของท่านมีความแก่กล้ามั่นคง สามารถเป็นที่พึ่งของศิษย์ได้อย่างมั่นใจแล้ว ท่านมักจะพาคณะศิษย์ออกเดินทางรวมกันไปเป็นหมู่คณะ แล้วแยกย้ายกันปักกลดตามป่าช้า ดอนปูตา หรือบริเวณป่าที่ไม่ไกลหมู่บ้านนัก เพื่อจะได้อาศัยบิณฑบาตจากชาวบ้านเพื่อยังชีพอนุเคราะห์พรหมจรรย์ไปวันๆ เท่านั้น ไม่สะสมไว้วันต่อไป

คือ ฉันภัตตาหารวันละ ๑ มื้อ โดยออกบิณฑบาตมาฉันวันต่อวันเท่านั้น วันไหนบิณฑบาตได้ก็ฉัน บิณฑบาตไม่ได้ก็อด หรือถ้าช่วงที่เร่งภาวนาก็งดออกบิณฑบาตและงดฉัน ดังนี้เป็นต้น

หลวงปู่ใหญ่ จะไม่พักที่ใดนานๆ บางแห่งก็อยู่คืนเดียว บางแห่งก็สอง-สามวัน หรืออาจอยู่เป็นเดือน หรือจำพรรษาอยู่ตลอดพรรษา

ตามประวัติช่วงการเผยแพร่ธรรมของท่าน **หลวงปู่ใหญ่**จะไม่เคยพักประจำอยู่ที่ใดที่หนึ่งเกิน ๓ ปีเลย

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** มีว่า "...เมื่อ**ท่านพระอาจารย์**ปักกลดลงที่ไหน ด้วยความศรัทธาของประชาชน ทำให้สถานที่แห่งนั้นกลายเป็นวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมไปในที่สุด

คือ มีสิ่งปลูกสร้างถาวรเกิดขึ้น จากแรงศรัทธาของประชาชน เช่น กุฏิ ศาลา โรงฉัน เป็นต้น ทั้งๆ ที่**หลวงปู่ใหญ่** ท่านไม่เคยเอ่ยปากขอ

สิ่งเหล่านี้คือปฏิปทาอันงดงามของ**หลวงปู่ใหญ่** ของ**หลวงปู่มั่น** และสืบทอดมาถึงลูกศิษย์พระป่าที่แท้จริงในปัจจุบัน คือ พระท่านจะไม่เอ่ยปากขออะไรจากใครให้เขาเดือดร้อนเป็นอันขาด เว้นแต่ญาติโยมเขาปวารณาหรือบังเกิดศรัทธาเลื่อมใสขึ้นมาเอง

นั่นคือ การปลูกสร้างวัดวาอารามและเสนาสนะต่างๆ เป็นเรื่องของศรัทธาญาติโยมเขาจะดูแลกัน เป็นไปตามกำลังศรัทธา

(อย่างที่ **หลวงปู่โง่น โสรโย วัดพระพุทธบาทเขารวก** อ.บางมูลนาก จ.พิจิตร ท่านเรียกพระบางพวกว่า**พระนักรบ** คือ **ชอบรบกวน**แจกซองชาวบ้านตลอดเวลา ราวกับบวชมาเพื่อตั้งหน้าหาเงินทองท่าเดียว_อันนี้ **หลวงปู่โง่น**ท่านว่านะครับ ผมก็อยากจะว่า แต่ไม่กล้าครับ กลัวจะตัดหนทางทำมาหากินของท่าน ก็ดูเอาเองก็แล้วกัน ย้ำ! ผมไม่ได้ว่านะครับ)

ขออนุญาตย้อนกลับไปพูดถึงปฏิปทาของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**ว่าท่านไม่เคยพักประจำอยู่แห่งใดเกิน ๓ ปี แล้วท่านจะเดินทางไปที่แห่งใหม่ที่ที่เหมาะต่อการบำเพ็ญเพียรของลูกศิษย์ และพอประกาศเผยแพร่ประดิษฐานสัจจธรรมของพระพุทธองค์ได้

การย้ายสถานที่บ่อยๆนั้น **หลวงปู่ใหญ่**ท่านบอกลูกศิษย์ว่า เพื่อผลการภาวนา จะได้ไม่ติดวัตถุ ไม่ติดสถานที่ ไม่ติดญาติโยม และไม่ติดลาภสักการะ

แม้องค์พระศาสดา พระบรมครู ก็ไม่พำนักอยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งเป็นการถาวร

เหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อคือ หลังจากที่**หลวงปู่ใหญ่**และคณะออกเดินทางไปที่ใหม่ **"สมเด็จฯ จะสั่งรื้อถอนกุฏิ ศาลา สำนักของท่านทิ้งทันที อย่างไม่ให้เหลือซาก ให้คนกลั่นแกล้งจนพระอยู่ไม่ได้ เพราะท่านมีอำนาจมากในสมัยนั้น"** นี่คือบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ**

ในบันทึกมีต่อไปว่า : -

"เมื่อสมเด็จฯให้คนรื้อกุฏิวิหาร ก็มีคนไปกราบเรียนนมัสการให้**ท่านพระอาจารย์**ได้ทราบ แทนที่จะแสดงอาการบึ้งตึง ขึ้งเคียด หรือโกรธเคือง ตรงกันข้าม ท่านกลับหัวเราะเบาๆ อย่างไม่อนาทรร้อนใจ

ท่านพูดด้วยสีหน้าสงบเย็นเป็นปกติว่า **เออ!** สมเด็จฯ ท่านรื้อก็ช่างท่าน ก็ไม่เห็นจะเป็นอะไร ใครทำใครได้ ของเหล่านั้นก็ไม่ใช่ของใคร เมื่อเราตายไปก็เอาอะไรไปด้วยไม่ได้หรอก นอกจากบุญบาปเท่านั้น เพราะนั่นมันเป็นของภายนอก ไม่จีรังยั่งยืน"

หลวงพ่อโชติ ได้แสดงความคิดเห็นต่อคำพูดและปฏิกริยาของ**หลวงปู่ใหญ่** ว่า

"วาจาของท่าน ทั้งปฏิปทา การแสดงออกของท่าน เราทั้งหลายคงจะมองเห็นความเยือกเย็น สุขุมคัมภีรภาพ แห่งดวงใจของ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** อย่างหาประมาณเปรียบปานมิได้

ด้วยขันติธรรม ซึ่งนอกจากภายในจิตสันดานของท่านจะไม่ยึดถือเก็บความโกรธเอาไว้แล้ว ยังแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นผู้ไม่ติดข้องอยู่ในรูปสมบัติเลย ท่านไม่มีความอาลัยอาวรณ์ใดๆทั้งสิ้น"

จากปัญหาความยุ่งยากที่เกิดจากการไม่เห็นด้วยในการออกธุดงค์ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งนี้ เพราะ**สมเด็จฯ**ท่านพยายาม **"จัดระเบียบพระ"** ให้อยู่เป็นหลักแหล่ง มีสังกัดที่แน่นอนนี้เอง ท่านจึงไม่เห็นด้วยกับ **"พระธุดงค์เร่ร่อน"**

บูรพาจารย์บางองค์ท่านหลบหลีกความรำคาญข้ามโขงไปอยู่ทางฝั่งลาวก็มี บางองค์ เช่น **ท่านธมฺมธีโร** (แสง) ท่านก็หนีความรำคาญใจจากวัดศรีทองเมืองอุบลฯ ไปอยู่หนองบัวลำภู เพราะท่านโดนข้อหาว่าเป็น **"ธรรมยุตเถื่อน"** จนกระทั่ง**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ รับรองว่าท่านธมฺมธีโรเป็นสายของท่าน และขึ้นต่อวัดศรีทอง**

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ให้ความเห็นใน**วงศ์ธรรมยุตในภาคอิสาน**เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

"การบริหารคณะสงฆ์ในพุทธศาสนานี้ ถ้ามีแต่ปริยัติอย่างเดียวแล้วก็เป็นเช่นนี้แหละ เพราะปริยัติและปฏิบัติเป็นคู่กันไป ถ้ามีแต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ไม่ครบทั้งสองก็จะเสื่อมทรามลงอย่างนี้"

หลวงปู่เทสก์ ได้ให้ความเห็นว่า "ส่วนดีก็มีอยู่บ้าง คือ ถ้าท่านไม่เป็นอย่างนั้น ธรรมยุตไม่ได้เผยแพร่ออกไป"

จะเห็นว่าการที่**หลวงปู่ใหญ่ หลวงปู่มั่น** และคณะศิษย์ไม่อยู่ประจำที่ สามารถเผยแพร่คำสอนไปได้กว้างไกล และเกิดวัดกรรมฐานขึ้นมากมาย นับเป็นผลดีอย่างยิ่ง

ท่านธมฺมธีโร (แสง)

๙๑.

หลวงปู่มั่นก็โดนเล่นงาน

ทางด้าน**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ศิษย์ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็โดน**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านเล่นงานเหมือนกัน

ตัวอย่างเช่น เมื่อคราว**หลวงปู่มั่น** ปลีกออกจากหมู่คณะไปบำเพ็ญเพียรทางเชียงใหม่ เพื่อหวังวิมุตติหลุดพ้นในชาติปัจจุบันให้ได้นั้น ท่านก็ออกแสวงวิเวกไปตามป่าเขาตามลำพังองค์เดียว ยอมสละตำแหน่งเจ้าอาวาส**วัดเจดีย์หลวง** และสละตำแหน่งพระอุปัชฌาย์

โดยอุปนิสัยที่แท้จริง **หลวงปู่มั่น** ท่านชอบความสงบไม่ระคนด้วยหมู่คณะ ท่านมักเทศน์บอกลูกศิษย์ลูกหาเสมอว่า **"ใจจริงนั้นไม่อยากจะเอาใคร ต้องการอยู่ป่าเขาลำเนาไพรเพียงผู้เดียว แต่ด้วยบารมีที่เคยสร้างร่วมกันไว้ในอดีตชาติ พอตกมาในภพนี้ชาตินี้ จึงต้องมาเป็นครูบาอาจารย์-ลูกศิษย์ลูกหากันอีก"**

ด้วยเหตุนี้กระมัง บรรดาศิษย์ทั้งหลาย เมื่อได้ทราบข่าวว่า **หลวงปู่มั่น** ปลีกตัวไปบำเพ็ญเพียรอยู่ตามดงตามเขาสูง โปรดพวกชาวเขาชาวบ้านป่าดงอยู่ จึงได้พากันดั้นด้นบุกป่าฝ่าดง เดินทางจากภาคอิสานขึ้นไปตามหาท่านที่ภาคเหนือ แม้จะยากลำบากสักปานใดก็ไม่ย่อท้อ อดทนฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆเพื่อจะได้มีโอกาสรับโอวาทธรรมและการอบรมจากท่าน

ครูบาอาจารย์ที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาติดตามเสาะหา **หลวงปู่มั่น** ที่พวกเราทราบกันดีก็มีเช่น **หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม, หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ, หลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโณ, หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ, หลวงปู่ชอบ ฐานสโม, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร และครูบาอาจารย์องค์อื่นอีกมากมาย** ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันก็มี **หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท, หลวงปู่หนู สุจิตฺโต** เป็นต้น

สมัยนั้น **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านเดินทางไปตรวจงานการคณะสงฆ์ มณฑลภาคเหนือ และมีโอกาสได้พบกับ **หลวงปู่มั่น** ที่เชียงใหม่

ด้วยความเป็นคู่ปรับกับพระกรรมฐานมีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** จึงตั้งคำถามในลักษณะตำหนิว่า

"ญาคูมั่น เธอเที่ยวตามป่าเขาอยู่เพียงลำพังผู้เดียวอย่างนี้ เธอได้สหธรรมิก ได้ธรรมวินัย เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ไหน เธอได้รับฟังธรรมจากสหธรรมิกอย่างไร ทำไมเธอจึงได้ปฏิบัติมางมไปอย่างนั้น เธอทำอย่างนั้นจะถูกหรือ"

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ถามในเชิงติเตียน**หลวงปู่มั่น** เช่นนั้น เพื่อจะแสดงให้ผู้ที่อยู่ ณ ที่นั้นเห็นว่า**หลวงปู่มั่น** เป็นพระเร่ร่อนหลักลอย ไม่มีสังกัด ไม่มีหมู่คณะรับรอง

ครูบาอาจารย์ท่านบอกว่า ในครั้งนั้นได้ถึงกับมีการตรวจหนังสือสุทธิกันเลยทีเดียว

ปกติ**หลวงปู่มั่น** ท่านไม่เคยยอมแพ้ใคร และก็ไม่เอาชนะใครเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูบาอาจารย์ที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาต่างยกย่องว่า ท่านเป็นผู้มีสติปัญญา ปฏิภาณไหวพริบ ที่เฉียบคมและฉลาดปราดเปรื่องหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก

หลวงปู่มั่น ได้กราบทูลตอบ**สมเด็จฯ** ไปว่า

"...สำหรับเรื่องนี้ พระเดชพระคุณท่านไม่ต้องเป็นห่วงกังวลกระผมอยู่ตามป่าตามเขานั้น ได้ฟังธรรมจากเพื่อนสหธรรมิกตลอดเวลา คือมีเพื่อนและฟังธรรมจากธรรมชาติ เสียงนกเสียงกา เสียงจิ้งหรีดจักจั่นเรไร เสียงเสือ เสียงช้าง มันเป็นธรรมชาติไปหมด

มันทุกข์หรือสุขกระผมก็รู้ เขาคอยตักเตือนกระผมอยู่ตลอดเวลา **ไม่ให้ลืมสติว่า เจ้าเป็นใครมาจากไหน** อยู่อย่างไรแล้วก็จะไปไหน

เวลาใบไม้ร่วงหล่นจากขั้วทับถมกันไปไม่มีสิ้นสุดก็เป็นธรรม บางต้นมันก็เขียวทำให้ครึ้ม บางต้นมันก็ตายซากแห้งเหี่ยว เหล่านั้นมันเป็นธรรมเครื่องเตือนสติสัมปชัญญะไปหมด

ฉะนั้น พระเดชพระคุณท่าน โปรดวางใจได้ ไม่ต้องเป็นห่วงกระผม เพราะได้ฟังธรรมอยู่ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืน"

เมื่อได้ฟังคำตอบเช่นนั้น **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านก็จนด้วยเหตุผล ไม่อาจจะหาคำพูดมาติเตียน**หลวงปู่มั่น** ต่อไปได้

อีกเหตุการณ์หนึ่ง ผมไม่แน่ใจว่าเป็นครั้งเดียวกันกับเหตุการณ์ข้างต้นหรือไม่ ครูบาอาจารย์เล่าให้ฟังว่า **หลวงปู่มั่น** ได้พาลูกศิษย์ ๗ - ๘ องค์ มาร่วมประชุม โดยมี **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** เป็นประธาน

คณะของ**หลวงปู่มั่น** นั่งสงบเสงี่ยมเรียงตามลำดับอาวุโส พรรษา ดูจีวรขมุกขมัวไม่สดใสเหมือนกับพระที่อยู่ในเมือง

เจ้าประคุณสมเด็จฯ เอ่ยปากถามว่า "พวกพระที่จีวรดำๆ อยู่ข้างหลังนั้น มัวแต่อยู่ป่าอยู่ดง ได้พระปาฏิโมกข์กันบ้างหรือเปล่า?"

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่มั่น ที่เป็นหัวหน้าคณะกราบทูลว่า "ขอให้พระเดชพระคุณท่านเลือกชี้เอาเถอะครับ จะเอาจากหัวไปท้าย หรือเอาจากท้ายไปหัวก็ได้ครับ"

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ท่านเลือกชี้เอาองค์หนึ่งแบบที่ไม่มั่นใจว่าจะแสดงปาฏิโมกข์ได้ เพราะมัวแต่นั่งหลับตาอยู่ป่าอยู่ดง

ปรากฏว่าผิดคาด พระป่าที่ถูกชี้ตัวให้แสดงปาฏิโมกข์ท่านว่าได้อย่างคล่องแคล่ว องอาจ แถมอักขรฐานกรณ์ก็ถูกต้องชัดเจนเกินความคาดหมายด้วย

ทำความประหลาดใจให้เจ้าประคุณสมเด็จฯ และที่ประชุมสงฆ์อย่างมาก

๙๒.

พาพระมหาเปรียญมาจับผิดหลวงปู่มั่น

ครูบาอาจารย์เล่าว่า **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ยังไม่เลิกทิฏฐิที่จะเอาชนะพระกัมมัฏฐานให้ได้

ในคราวงานผูกพัทธสีมาพระอุโบสถ**วัดโพธิสมภรณ์** จังหวัดอุดรธานี **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านไปเป็นประธานในงานนี้ **หลวงปู่มั่น** ก็ได้รับนิมนต์ไปในงานนี้ด้วย

พอตกเย็น **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ** ก็พาพระมหาเปรียญจากกรุงเทพฯ ๒-๓ รูป ไปสนทนาธรรมกับ**หลวงปู่มั่น** ทราบกันดีว่าในครั้งนั้น ต้องการจะให้พระเปรียญที่คงแก่เรียนนั้น ไปไล่ต้อนให้**หลวงปู่มั่น**จนมุมให้จงได้

พระมหาเปรียญเหล่านั้นไม่มีใครกราบ**หลวงปู่มั่น** ตามธรรมเนียมที่ปฏิบัติกัน คงจะถือว่าพวกท่านเป็นพระของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ หรือถือตัวว่าเป็นพระมหาเปรียญผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ส่วนพระป่าที่เอาแต่นั่งหลับตาไม่น่าจะรู้ธรรมะได้แตกฉานลึกซึ้งเท่า

เบื้องแรกมีการสนทนาไต่ถามทุกข์สุข ทำความคุ้นเคยกันพอสมควรแล้ว พระมหากลุ่มนั้นก็ตั้งปัญหาถาม**หลวงปู่มั่น** ว่า

"ในฐานะที่ท่านมีความชำนาญในสมาธิภาวนา จึงอยากจะถามท่านเกี่ยวกับเรื่อง **กสิณ** ว่าท่านใช้วิธีเพ่งกสิณอย่างไร เช่น การเพ่งดิน น้ำ ลม ไฟ หรือสีเหลือง แดง ขาว พวกนั้นมันเป็นอย่างไร ท่านใช้เพ่งอย่างไร ขอให้อธิบายด้วย?"

ตั้งคำถามเหมือนกับข้อสอบ พระมหากลุ่มนั้นหวังจะให้**หลวงปู่มั่น** ท่านตกหลุมพราง จะได้เป็นหลักฐานกล่าวได้ว่า**หลวงปู่มั่น**และศิษย์ประพฤติปฏิบัติตนออกนอกรีตนอกรอยของพระพุทธศาสนา

ฝ่าย**หลวงปู่มั่น** ท่านไม่ต้องรอคิดหาคำตอบ ท่านตอบสวนทันทีว่า : -

"อ๋อ! นั่นก็กสิณเหมือนกัน ที่เพ่งภายนอกนั้น แต่มันเป็นกสิณของพวกฤาษีชีไพร

ส่วนกสิณของพระพุทธเจ้า ท่านให้เพ่งน้อมเข้ามาในกายตน เช่น **เพ่งไฟ** ก็ไฟธาตุในตน **เพ่งน้ำ** ก็น้ำเลือด น้ำดี น้ำหนอง น้ำเสลด **เพ่งดิน** ก็ดูผม ขน เล็บ ฟัน **เพ่งลม** ก็ลมหายใจเข้าออก ลมระบายออกทางทวาร ลมวิ่งไปในกระเพาะ ลมตีขึ้นเบื้องสูง ลมตีลงเบื้องต่ำ

ส่วนการ**เพ่งสี**นั้น ก็เพ่งในร่างกายของเรานี้เอง **สีแดง**ก็เลือด **สีเหลือง**ก็หนอง **สีขาว**ก็กระดูก **สีเขียว**ก็น้ำดี

เพ่งให้เป็นธาตุปฏิกูล ความเปื่อยเน่า ความเป็นของไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตนเราเขา

นี่คือ**กสิณ**ของพระพุทธเจ้า ผู้ไกลจากกิเลส สำหรับผู้ไปเพ่งอย่างอื่นที่อยู่นอกตัว ยังเพ่งไม่ถูกแน่..."

เมื่อได้ฟังคำตอบของ**หลวงปู่มั่น** เช่นนั้น พระมหาเปรียญผู้ถามถึงกับตลึงงัน เพราะไม่คิดว่าจะพลิกผันไปเช่นนี้ **แถมยังเป็นสุดยอดของคำถามคำตอบ ซึ่งอ่านในตำราจนจบก็ไม่สามารถหาได้**

ทุกองค์ยอมจำนน ไม่มีใครกล้าถามต่อไปอีก!

๙๓.
การรู้วาระจิตของคนอื่น

บรรดาครูบาอาจารย์สายพระกรรมฐานต่างก็ยกย่องเรื่องการรู้วาระจิตของคนอื่นของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ว่าท่านเก่งในเรื่อง**วิชาปรจิต**นี้มาก ใครมีความคิดอย่างไร **หลวงปู่มั่น** ก็รู้ได้ ถ้าองค์ท่านต้องการจะรู้ ไม่ว่าอยู่ใกล้หรือไกล หลักฐานประจักษ์พยานมีอยู่ในประวัติของครูอาจารย์แต่ละองค์ที่เป็นลูกศิษย์**หลวงปู่มั่น**

ประจักษ์พยานมีว่า แม้ลูกศิษย์ของท่านบางองค์บางรูป รวมทั้งศิษย์ฆราวาส ถ้าคิดไปในทางไม่ดี **หลวงปู่มั่น** จะทัก จะสอนทันที จนลูกศิษย์ทุกคนเมื่ออยู่กับท่านจะต้องระมัดระวังความคิดกันเป็นที่สุด ระวังใจไม่ให้คิดไปนอกลู่นอกทาง ไม่เช่นนั้นจะต้องโดนทักโดนสอนด้วยคำสอนที่แปลกๆชนิดคาดไม่ถึงเสมอ

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับฆราวาส เมื่อครั้งที่**หลวงปู่มั่น**พักอยู่ที่**วัดป่าสุทธาวาส** จังหวัดสกลนคร ซึ่งวัดแห่งนี้มี**โยมย่านุ่ม ชุวานนท์** เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญ ในการอุปัฏฐากวัดและพระเณร บรรดาพระเณรต่างก็ให้ความนับถือและเกรงใจ**โยมย่านุ่ม**กันทั้งนั้น

ปัญหาที่ญาติโยมต้องการจะกราบเรียน**หลวงปู่มั่น** ก็ด้วยที่**วัดป่าสุทธาวาส** ในระยะเข้าพรรษา จะมีพระภิกษุและสามเณรมากแทบล้นวัด ญาติโยมแทบจะรับภาระเลี้ยงดูไม่ไหว แต่พอออกพรรษา

ปวารณาแล้ว พระเณรต่างองค์ต่างแยกย้ายกันไปหมด วัดแทบร้าง จะหาพระเณรทำบุญด้วยก็แสนยาก

คณะศรัทธาได้ปรึกษากัน เห็นว่าควรจะนำเรื่องนี้ไปกราบเรียน **หลวงปู่มั่น** และขอให้ท่านจัดพระเณรอยู่ประจำ หลังออกพรรษาจะได้ไม่มีสภาพเหมือนวัดร้าง

ปัญหาคือ ใครจะเป็นผู้ไปกราบเรียนท่าน ต่างคนต่างก็กลัว จึงได้ขอร้องแกมบังคับให้**โยมย่านุ่ม**นำเรื่องเข้ากราบเรียน**หลวงปู่มั่น** ส่วนคนอื่นรอฟังข่าวอยู่ห่างๆข้างนอก

ในวันนั้น **หลวงปู่มั่น** นั่งอยู่ใต้ร่มไม้เพียงองค์เดียว กำลังเหลาติ้วตาด (ไม้กวาดทางมะพร้าว) อยู่ มองเห็นแต่เพียงด้านหลังของท่าน

โยมย่านุ่ม รวบรวมความกล้า ค่อยๆเดินย่องไปด้านหลังท่านด้วยอาการแผ่วเบาที่สุด พอได้ระยะห่างพอควรจึงหยุด แล้วนั่งกราบกราบลง ๓ หน

หลวงปู่มั่น ยังคงนั่งเหลาติ้วตาดอยู่ตามปกติ ไม่ได้หันมามองเลย **โยมย่านุ่ม**กราบแล้วนั่งประนมมือนิ่งอยู่ พูดไม่ออก

นั่งอยู่อย่างนั้นนานพอสมควร จึงก้มลงกราบ แล้วค่อยคลานออกไปเฉยๆ หมู่คณะก็ต่อว่าต่อขานกันใหญ่ และรบเร้าให้เข้าไปกราบเรียนท่านเป็นครั้งที่สอง

โยมย่านุ่ม ต้องรวบรวมความกล้าเข้าไปเป็นครั้งที่สอง ก็เหมือนกันกับครั้งแรก อ้าปากพูดไม่ออก คลานกลับออกมาเฉยๆ ฝ่าย**หลวงปู่มั่น** ก็นั่งเหลาติ้วตาดเฉยอยู่เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

โยมย่านุ่ม ต้องเข้าไปใหม่เป็นครั้งที่สาม ครั้งนี้พอกราบเสร็จ **หลวงปู่มั่น**ก็หันหน้ามา แล้วพูดด้วยเสียงดุว่า

“ห่วงมันทำไมวัด ขี้ดินขี้ดอน ตายแล้วเอาไปด้วยได้หรือ ก็วัตรของตัวเอง คือวัตรใจ นั้น ทำไมไม่หมั่นกวาดให้มันสะอาดบ้าง ปล่อยให้มันรกรุงรังอยู่อย่างนั้น”

โยมย่านุ่มพูดอะไรไม่ออก ยิ่งเพิ่มความกลัวองค์หลวงปู่มากขึ้น แล้วพูดละล่ำละลักว่า **“เจ้าข้า ดิฉันก็ว่าอย่างนั้น”**

พูดเสร็จก็ก้มลงกราบ แล้วคลานออกมาเลย เรื่องที่เตรียมไว้ว่าจะกราบเรียนท่านยังไม่ได้พูดแม้แต่คำเดียว

ตัวอย่างนี้ แสดงถึงปฏิปทาของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** สืบทอดไปถึง **หลวงปู่มั่น** และต่อเนื่องไปถึง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ศิษย์เอกของหลวงปู่มั่น อีกทอดหนึ่ง

ที่ยกเรื่องนี้มาพูด แสดงถึงพลังจิตของพระกรรมฐานในเรื่องการรู้ใจคน ดักใจคน และสะกด - ทรมานคน เพื่อการชี้แนะแนวทางที่ถูกที่ควรให้ ซึ่ง **หลวงปู่สิงห์** นำไปใช้ในการ **“ทรมาน”** ให้**สมเด็จฯ** ท่านคลายทิฏฐิ เลิกเอาชนะคะคานพระกรรมฐาน เพราะไม่บังเกิดผลดีใดๆ แก่ใครเลย

นางนิล-นางนุ่ม-นางลูกอินทน์
มหาอุบาสิกา ๓ พี่น้อง

๙๔.

บทบาท ของหลวงปู่สิงห์

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และ**หลวงปู่มั่น** ได้มอบภาระให้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นผู้แก้ทิฏฐิของ**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** เพราะท่านเป็นครูเป็นศิษย์กัน

กล่าวคือ ตอน**หลวงปู่สิงห์** ท่านทำญัตติกรรมเป็นพระธรรมยุต ท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์

หลังการญัตติกรรมแล้ว **หลวงปู่สิงห์** ก็ได้เป็นศิษย์กรรมฐานออกปฏิบัติบำเพ็ญเพียรติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**และ**หลวงปู่มั่น**

สำหรับประวัติการเผยแพร่ธรรมของ**หลวงปู่สิงห์** นั้น ท่านทำได้อย่างกว้างขวาง พลังจิตท่านมีอำนาจมาก เวลาท่านเทศน์ ท่านแสดงธรรม ไม่ว่าพระเณรหรือฆราวาส จะนิ่งฟังเงียบเหมือนทุกคนโดนสะกดจิต แทบไม่ไหวติงเลยทีเดียว การเผยแพร่ธรรมของท่านจึงได้ผลเป็นอย่างมาก

กล่าวกันว่า ช่วงที่**หลวงปู่มั่น** ยังดำรงขันธ์อยู่ กิตติศัพท์ชื่อเสียงของ**หลวงปู่สิงห์** จะเป็นที่รู้จักมากกว่า กล่าวคือ **หลวงปู่สิงห์ ท่านดังมากกว่าครูอาจารย์ของท่าน**ในสมัยนั้น คือ **ท่านเก่งทั้งบู๊และบุ๋นครบเครื่องเลยทีเดียว**

ในประวัติ **หลวงปู่สิงห์** ท่านปราบพวกไสยศาสตร์ พวกหมอผี พวกมิจฉาทิฏิ และพวกใช้พลังจิตอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ มามากต่อมาก

ภาระในการ**ทรมาน** ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ จึงเป็นเรื่องของ**หลวงปู่สิงห์** น่าจะเหมาะสมที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่าท่านเป็นครูกับศิษย์ ดังที่กล่าวแล้ว **ประการที่สอง** ท่านเป็นคนอุบลฯ บ้านเดียวกัน ใช้ภาษาถิ่นกันได้อย่างสนิทสนม **ประการที่สาม** หลวงปู่สิงห์ในฐานเป็นศิษย์ เคยเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปกราบเยี่ยม**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** อยู่บ่อยๆ และที่สำคัญ ท่านคุ้นเคยสนิทสนมกัน ชนิดที่ว่าพูดกันได้ตรงๆ อย่างไม่ต้องเกรงใจกัน

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์
(พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม)

๙๕.

ทรมานสมเด็จฯ ให้คลายทิฏฐิ

เมื่อ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้รับมอบภาระในการ **"ทรมาน" ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ให้คลายทิฏฐิ เลิกกลั่นแกล้งขัดขวางพระกรรมฐานเสีย นอกจากจะไม่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่พระศาสนาแล้ว ยังเป็นการสร้างบาปกรรมให้เกิดกับองค์ท่านเองอีกด้วย

หลวงปู่สิงห์ เคยกราบทูลเรื่องนี้ แต่**สมเด็จฯ** ท่านไม่ฟัง มิหนำซ้ำพระองค์ท่านยังมีบัญชากับพระเณรด้วยว่า **"ถ้าเห็นอาจารย์สิงห์มา อย่าให้ใครต้อนรับเด็ดขาด ให้ไล่ตะเพิดเสีย"**

หลวงปู่สิงห์ ทราบคำบัญชานี้ดี แต่พอท่านก้าวเข้าไปในวัดจริงๆ ด้วยพลังจิตอันแรงกล้า ในวันนั้น **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ได้ออกต้อนรับ**หลวงปู่สิงห์** ซึ่งเป็นศิษย์ ด้วยตัวท่านเอง ต้อนรับขับสู้เป็นอันดี แล้วยังบริภาษตำหนิพระเณรเป็นการใหญ่ หาว่าไม่ใส่ใจดูแลให้การต้อนรับลูกศิษย์ของท่าน ดูคล้ายกับว่า**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** จะลืมคำบัญชาของท่านสิ้น

ช่วงที่**หลวงปู่สิงห์** พักอยู่กับพระอาจารย์ของท่าน วันหนึ่งมีการจัดการประชุมเถรสมาคม (อันนี้ผู้เขียนก็ไม่แน่ใจว่าเป็นการประชุม

เถรสมาคมจริงหรือไม่ เพราะไม่มีหลักฐานอ้างอิง เอาเป็นว่าเป็นการประชุมผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาก็แล้วกัน__ปฐม) วัตถุประสงค์ของการประชุมเป็นการอภิปรายเรื่อง**หัวใจพระพุทธศาสนา** ซึ่ง**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** เป็นองค์ประธานการประชุม

ด้วยความเมตตาต่อศิษย์ **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ได้ให้ **หลวงปู่สิงห์** ติดตามท่านไปด้วย โดยท่านพูดว่า "สิงห์ ข้าจะพาเจ้าเข้าไปฟังเขาประชุมกัน เจ้ามันพระป่า มัวแต่หลับหูหลับตาอยู่เฉยๆ เจ้าจะไปรู้อะไรทันเขา ไปเปิดหูเปิดตาดูเขาเสียบ้าง จะได้หายโง่"

หลวงปู่สิงห์ รู้สึกขอบคุณที่**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** มีเมตตาต่อท่าน จึงได้ติดตาม**เจ้าประคุณสมเด็จฯ**ไปในฐานะศิษย์ใกล้ชิด

ในที่ประชุมล้วนมีแต่เจ้าฟ้า เจ้าคุณ ข้าราชการผู้ใหญ่ ล้วนแต่ผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งนั้น แทบทั้งวัน ต่างอภิปรายถกเถียงกันอย่างเอาจริงเอาจัง ต่างคนต่างแสดงเหตุผลของตนเอง คล้ายกับการทำสังคายนาเพื่อค้นหาหัวใจของพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่สามารถหาข้อสรุป หรือข้อตกลงกันได้ ต่างคนต่างก็ว่าข้อเสนอของตนถูกต้อง มีการหยิบยกข้อความในพระไตรปิฎกมาสนับสนุนเหตุผลของตน

หลวงปู่สิงห์ เป็นคนเดียวในที่ประชุมที่นั่งฟังอย่างนิ่งเงียบตลอดเวลา ในที่สุดท่านได้ยกมือขอโอกาสแสดงความคิดเห็นจากพระเถรานุเถระทั้งหลาย แล้วพูดด้วยน้ำเสียงที่ฉาดฉานว่า

"...**เรื่องหัวใจของพระพุทธศาสนา** ที่พระคุณท่านตลอดทั้งผู้มีเกียรติทั้งหลายได้อธิบายมาแล้วนั้น เกล้ากระผม**พระอาจารย์สิงห์ พระป่า ลูกศิษย์ของพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น** ขออธิบายกราบเรียนว่า

เรื่องที่พระคุณท่านทั้งหลายได้อธิบายนั้น กระผมเห็นว่าเป็นเพียงเปลือกและกระพี้เท่านั้น ยังลูบๆคลำๆอยู่ เปรียบเสมือนคนตาบอดคลำช้าง ซึ่งก็มีส่วนถูกเหมือนกัน แต่ถูกคนละจุดถูกคนละส่วน ยังไม่อาจบอกได้ว่าเป็นหัวใจพระพุทธศาสนาที่แท้จริง

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ **ถ้าพูดถึงหัวใจจะต้องมีอันเดียว** นี่คือจุดสุดยอดของความถูกต้องที่สุด

หัวใจพระพุทธศาสนานั้น ที่ถูกต้องแท้จริงก็ต้องมีอย่างเดียวเหมือนกัน สิ่งที่ว่านั้นคือ **สติ**

คนเราถ้าไม่มีสติจะทำอะไรได้ การที่คนเราจะทำดี จะทำชั่ว หรือแม้จะทำให้เบิกบานนั้น จะต้องมี**สติ**กำกับเสียก่อนจึงจะทำได้

ฉะนั้น เกล้ากระผมจึงเห็นว่า หัวใจของพระพุทธศาสนานั้นคือ **สติ** นอกจากนั้นไป เป็นเปลือกเป็นกระพี้หมด..."

ต่อจากนั้น**หลวงปู่สิงห์**ก็ได้อธิบายเพิ่มเติมโดยยกตัวอย่างและอุปมาอุปมัยต่างๆเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นอย่างเด่นชัด

พระเถระทั้งหลายและสมาชิกในที่ประชุมต่างสงบนิ่งฟังด้วยความสนใจ ชนิดที่ว่าแทบไม่กระพริบตาเลย จะมีก็แต่**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ผู้เป็นองค์ประธาน ถึงกับหน้าซีดเซียว พูดไม่ออก ท่านบอกตอนหลังว่ารู้สึกอายแทบจะเป็นลม เพราะท่านรู้สึกว่านำศิษย์คนนี้มาเพื่อตบหน้าหมู่คณะในที่ประชุม รวมทั้งตบหน้าท่านด้วย หมู่คณะคงจะต้องเพ่งเล็งมายังท่าน พร้อมกับมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับท่านอย่างแน่นอน

แต่ในขณะที่หลวงปู่สิงห์ ลุกขึ้นพูดนั้น ไม่มีใครพูดขัดขึ้นเลย ต่างนิ่งฟังอย่างสนใจตั้งแต่ท่านเริ่มต้นพูดจนกระทั่งจบลง

เกี่ยวกับประวัติการแสดงธรรมของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ตามที่ครูบาอาจารย์เล่าให้ฟัง บอกว่า **พระเถระรูปนี้มีพลังจิตสูงมาก สามารถใช้พลังจิตสั่งให้คนยืน เดิน นั่งนิ่ง ได้ทั้งนั้น**

คราใดที่ท่านแสดงธรรม แม้จะมีผู้ฟังเป็นร้อย หรือหลายร้อย ขณะที่ท่านแสดงธรรมอยู่นั้น จะไม่มีเสียงแม้ไอหรือจาม หรือนั่งยุกยิก ทุกคนจะนั่งนิ่งเงียบกริบตลอดเวลา

เมื่อการประชุมสัมมนาในวันนั้นยุติลง **หลวงปู่สิงห์** ก็กลับวัดกับ**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** แบบศิษย์ที่ดีตามครู พอถึงวัด**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านบริภาษ**หลวงปู่สิงห์**เป็นการใหญ่ ว่า

"สิงห์ เจ้าทำไมทำขายหน้าข้าฯ อย่างนี้? ข้าฯ ให้เจ้าไปนั่งฟังเขาพูดกันเฉยๆ ไม่ได้ให้เจ้าไปสอนเขา ข้าฯ อายเขามากรู้ไหม?"

ในวันนั้น ร้อนถึงพระเณรในวัด ต้องวิ่งหาน้ำร้อน หายาลม และพัดวีเจ้า**ประคุณสมเด็จฯ** เป็นการใหญ่

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ พูดเสียงดังว่า "พวกกรรมฐาน พวกอลัชชี พวกเทวทัต ใครๆ ก็คบไม่ได้"

เป็นอันว่าวันนั้นหลวงปู่สิงห์ ก็ไม่สามารถโน้มน้าวเจ้าประคุณสมเด็จฯ ให้เลิกจงเกลียดจงชังพระกรรมฐานได้ เป็นแต่ว่าท่านเริ่มมีอะไรมาสะดุดใจให้ครุ่นคิดมากขึ้น ดูท่าทางท่านยังลังเลสับสนอยู่พอสมควร

๙๖.

เจ้าประคุณสมเด็จฯ คลายทิฏฐิ

ต่อมาภายหลังเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ท่านได้มีโอกาสออกตรวจการณ์คณะสงฆ์ตามหัวเมืองมณฑลอิสาน ปรากฏว่าการออกตรวจการณ์ในครั้งนั้น ได้สร้างความประทับใจให้ท่านเป็นอย่างมาก

สมเด็จฯ ท่านเห็นประจักษ์ด้วยตาท่านเองว่า ทั่วอิสานได้เกิดวัดป่าสังกัดคณะธรรมยุตขึ้นอย่างมากมาย นับจำนวนหลายร้อยวัด ทั้งๆที่พระผู้ใหญ่ที่มีตำแหน่งฝ่ายบริหารขยายวัดธรรมยุตได้เพียง ๒ - ๓ วัด และก็อยู่ในเมืองที่เจริญแล้วเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถขยายออกไปตามอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านรอบนอกได้

การที่วัดป่าเกิดขึ้นมาอย่างมากมาย ก็เกิดจาก หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น และลูกศิษย์พระกรรมฐานพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสององค์

ยิ่งกว่านั้น เจ้าประคุณสมเด็จฯ ยังพบว่า เมื่อท่านผ่านไปตามหมู่บ้านที่พระกรรมฐานเคยจาริกปฏิบัติธรรม และที่มีวัดป่าเกิดขึ้น ปรากฏว่าประชาชนในหมู่บ้าน มีกิริยามารยาทเรียบร้อย แสดงว่าได้รับการอบรมมาดี รู้จักปฏิบัติต่อพระสงฆ์องค์เจ้า รู้จักการปฏิบัติต้อนรับ รู้ของควรไม่ควร เข้าใจหลักการพระพุทธศาสนา รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ มีการรักษาศีล มีการปฏิบัติสมาธิภาวนา และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน น่าชมเชย

ต่างกันกับหมู่บ้านที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** และลูกศิษย์ลูกหาไม่เคยจาริกผ่านไป

ความประทับใจในครั้งนั้น **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ถึงกับประกาศในท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ว่า

"การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องให้พระกรรมฐานเป็นแนวหน้า หรือเรียกว่า กองทัพธรรมแนวหน้า"

นับจากนั้นเป็นต้นมา เจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ก็เริ่มมีทัศนคติที่ดีต่อ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** และคณะพระธุดงคกรรมฐาน

คำเรียกแต่เดิมว่า "ญาคูเสาร์ ญาคูมั่น" ก็เปลี่ยนไปเป็น "พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น" ส่วนลูกศิษย์พระกรรมฐานที่มีอาวุโส สมเด็จฯ ท่านก็เรียกว่า "อาจารย์สิงห์ ท่านลี (ธมฺมธโร) **ท่านกงมา** (จิรปุญฺโญ)" เป็นต้น

เมื่อเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** มีความรู้สึกที่ดีต่อพระธุดงคกรรมฐานแล้ว ท่านก็ให้ความสนับสนุนพระกรรมฐานเป็นอย่างดี แม้แต่**วัดภูเขาแก้ว** อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ที่ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** เป็นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านก็บัญชาให้สร้างเพื่อถวาย**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ด้วยแห่งหนึ่ง

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) พระองค์นี้ท่านสร้างความเจริญให้แก่พระพุทธศาสนา ทั้งด้านปริยัติธรรมศึกษา และด้านการปฏิบัติภาวนา จนเกิดมีพระผู้ได้รับการศึกษาสูง และมีพระกรรมฐานที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอย่างมากมาย สืบต่อมาจนปัจจุบัน

เรื่องนี้ก็จบลงด้วยดี ทุกท่านคงจะโล่งใจกัน ส่วนบาปกรรม(ถ้ามี) ก็ขอให้หลวงพ่อโชติ กับ อาจารย์ปฐม ผู้เขียนรับไปคนละครึ่งก็แล้วกัน

๙๗.

สมเด็จฯ สนใจ ด้านสมาธิภาวนา

ครั้งหนึ่ง **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้เข้าไปนมัสการเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ที่**วัดบรมนิวาส** ในกรุงเทพฯ

สมเด็จฯ ได้ถาม**หลวงปู่มั่น** เกี่ยวกับความขัดข้องในการปฏิบัติจิตภาวนาของท่านว่า "เออ! นี่อาจารย์ **ท่านสิงห์** (ขนฺตยาคโม) **ท่านลี** (ธมฺมธโร) มาสอนให้ผมภาวนาพุทโธ พุทโธ ให้จิตอยู่ที่พุทโธอารมณ์เดียว ไม่ให้จิตสอดส่ายไปไหน รู้สึกว่ามันยากเหลือเกิน ไม่สามารถทำให้มันหยุดนิ่งได้

เพราะเราก็เป็นผู้ปกครอง บริหารงานการคณะสงฆ์ทั้งประเทศ ยุ่งแต่กิจการงาน พอนั่งภาวนาพุทโธครั้งใดทีไร ความคิดก็พุ่งไปคิดอยู่แต่ในงานการบริหารคณะสงฆ์ ไม่สามารถทำให้หยุดคิดได้เลย จะทำให้ไม่คิดนี้มันยาก

ท่านอาจารย์มีวิธีอื่นบ้างไหม ที่จะทำให้จิตเป็นสมาธิภาวนา ?

หลวงปู่มั่น ท่านเป็นผู้รู้จิตอุปนิสัยของคนดีอยู่แล้ว คือ วิชาปรจิต ของท่าน **เฉียบคมเป็นพิเศษ** ท่านจึงกราบนมัสการ**สมเด็จฯ** ว่า

"การนั่งสมาธิภาวนานั้น ท่านให้คิดได้ แต่ให้มีสติตามรู้ พิจารณาถึงสภาพความเป็นจริง อนิจลักษณะ อยู่ตลอดเวลา"

ต่อจากนั้น**หลวงปู่มั่น** ท่านได้ให้คำอธิบายเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องด้านสมาธิภาวนาของ**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** จนบังเกิดผลดี

เป็นอันว่า **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านเคยเป็นปฏิปักษ์กับพระกรรมฐาน มาบัดนี้ท่านกลับมาเป็นมิตรแล้ว ท่านเคยว่า พระกรรมฐานมัวแต่นั่งหลับหูหลับตาเฉยๆจะมีประโยชน์มีความหมายอะไร เป็นการหลงโง่มัวเมางมงาย ไม่เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อการพัฒนา

มาบัดนี้ **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ท่านหันมานั่งหลับหูหลับตาเสียเอง ที่ท่านเคยสั่งให้คนไปทำลายรื้อสำนักกรรมฐานต่างๆ บัดนี้ท่านกลับมาให้การสนับสนุนบำรุงเป็นอย่างดี เช่น การก่อสร้าง **วัดภูเขาแก้ว** ถวาย**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ก็เป็นบัญชาของ**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ดังกล่าวมาแล้ว

ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล
พระปรมาจารย์ใหญ่ฝ่ายปฏิบัติ
ผู้ก่อสร้างวัดภูเขาแก้ว
ผู้ถือกำเนิดในตระกูลพราหมณ์
ผู้ตั้งสำนักกรรมฐานขึ้นเป็นครั้งแรก

๙๘.

มีบัญชาให้พระป่าแสดงธรรม

เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์เมื่อ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) เข้าสู่วัยชราภาพมากแล้ว ได้ไว้ใจและชื่นชมพระป่า สาย**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** อย่างมาก

ผู้เขียนเห็นว่าเป็นอุทาหรณ์ที่ดี จึงขออนุญาตนำมาแทรกไว้ ณ ที่นี้ รวม ๒ ตอนต่อกัน

เรื่องที่ยกมานี้นำมาจากหนังสือ **ฐานิยตฺเถรวตฺถุ** หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ**พระราชสังวรญาณ** (หลวงพ่อพุธ ฐานิโย) วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา ดังนี้ : -

สาเหตุที่**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (อ้วน ติสฺโส) มีบัญชาให้**พระอาจารย์ฝั้น**ไปจำพรรษาที่**วัดบูรพาราม** จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเพราะในปีนั้น **สมเด็จฯ**อาพาธหนัก ถึงขนาดฉันอาหารไม่ได้ ต้องถวายอาหารทางเส้นโลหิต

ท่านจึงเรียกพระเถระฝ่ายกัมมัฏฐานเข้าไปปรึกษาหารือเพื่อหาทางบำบัดโรคในทางธรรมปฏิบัติ

สมเด็จฯ ได้นิมนต์**พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ให้อธิบายธรรมเป็นองค์แรก เมื่อพระอาจารย์สิงห์อธิบายจบลง **สมเด็จฯ** จึงให้**พระอาจารย์ทอง อโสโก** เจ้าอาวาสวัดบูรพาฯอธิบายอีก

จากนั้นจึงหันมาทาง**พระอาจารย์ฝั้น** ให้อธิบายธรรมให้ฟังอีกเป็นองค์สุดท้าย พระอาจารย์ฝั้นจึงได้อธิบายธรรมถวาย โดยมีอรรถดังนี้ : -

“ให้ท่านทำจิตเป็นสมาธิ ยกไวยกรณธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ยกอันนี้ไว้เสียก่อน

ทำจิตให้เป็นสมาธิ เราต้องตั้งสมาธิให้ได้ ภาวนากำหนดจิตให้เป็นสมาธิ พอตั้งเป็นสมาธิดีแล้ว ให้เป็นหลักเปรียบเหมือนเรานับตั้งร้อยตั้งพัน ก็ต้องตั้งหนึ่งเสียก่อน ถ้าเราไม่ตั้งหนึ่งเสียก่อนก็ไปไม่ได้ ฉันใด **จิตของเราจะรู้ได้ก็ตั้งจิตของเราเป็นสมาธิเสียก่อน**

เปรียบเหมือนนัยหนึ่ง คือ **เสมือนเราจะปลูกต้นไม้** พอปลูกลงแล้ว ก็มีคนเขาว่าปลูกตรงนั้นมันจะงามดี ก็ถอนไปปลูกตรงนั้น และก็มีคนเขามาบอกอีกว่าตรงโน้นดีกว่า ก็ถอนไปปลูกตรงโน้นอีก ทำอย่างนี้ ผลที่สุดต้นไม้ก็ตายทิ้งเสียเปล่าๆ ไม่ได้อะไรสักอย่าง

ฉันใด เราทำอะไร จะปลูกอะไร ก็ฝังให้มันแน่น ไม่ต้องถอนไปไหน มันเกิดขึ้นเอง **นี่แหละสมาธิ** ฉันใดก็ฉันนั้นแหละ

หรืออีกนัยหนึ่ง **เปรียบเหมือนเราจะขุดบ่อน้ำ** ต้องการน้ำในพื้นดิน เราขุดลงไปแห่งเดียวเท่านั้น พอเราขุดไปได้หน่อยเดียวได้น้ำสัก ๒-๓ บาตรแล้ว มีคนเขาบอกว่าที่นั่นมันตื้น เราก็ย้ายไปขุดที่อื่นอีก พอคนอื่นเขาบอกว่าตรงนั้นไม่ดี ตรงนี้ไม่ดี ก็ย้ายไปย้ายมา ผลที่สุดก็ไม่ได้น้ำกิน

ใครจะว่าก็ช่างเขา **ขุดมันแห่งเดียวคงถึงน้ำ** ฉันใด **เปรียบเสมือนสมาธิของเรา ต้องตั้งไว้แห่งเดียวเท่านั้น**

เมื่อเราตั้งไว้แห่งเดียว ไม่ต้องไปอื่นไกล ไม่ต้องส่งไปข้างหน้าข้างหลัง ไม่ต้องคิดถึงอดีต อนาคต **กำหนดจิตให้สงบอันเดียวเท่านั้น**

ขอให้ท่านทำสมาธิภาวนา ทำจิตให้สงบ ให้พิจารณาแยกธาตุ แยกขันธ์ และอายตนะ ออกเป็นส่วนๆ ตามความเป็นจริง พิจารณาให้เห็นความเป็นไปของสิ่งเหล่านั้นตามหน้าที่ของมัน

ให้แยกกายออกจากจิต แยกจิตออกจากกาย ให้ยึดเอาตัวจิตคือผู้รู้ เป็นหลัก พร้อมด้วยสติ

ธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ให้พิจารณาให้อยู่ในสภาพของมันเองแต่ละอย่าง เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่า **ธาตุทั้ง ๔ ต่างเจ็บไม่เป็น ป่วยไม่เป็น** แดดจะออก ฝนจะตก ก็อยู่ในสภาพของมันเอง

ในตัวคนเราก็ประกอบไปด้วยธาตุทั้ง ๔ นี้รวมกัน การที่มีความเจ็บปวดป่วยไข้อยู่นั้น เนื่องมาจากตัว**ผู้รู้** คือ **จิต** เข้าไปยึดถือด้วยอุปาทานว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นของเขาของเรา

เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว สิ่งทั้งปวงเหล่านั้นไม่ได้เป็นอะไรเลย ดินก็คงเป็นดิน น้ำก็คงเป็นน้ำ ไม่มีส่วนรู้เห็นในความเจ็บปวดใดๆด้วย

เมื่อทำจิตให้สงบ และพิจารณาเห็นสภาพความเป็นจริงแล้ว จิตย่อมเบื่อหน่ายและจางจากอุปาทาน คือเว้นการยึดถือมั่นในสิ่งเหล่านั้น

เมื่อละได้เช่นนี้ ความเจ็บปวดต่างๆ ตลอดจนความตายย่อมไม่มีตัวตน

เพราะฉะนั้น หากทำจิตให้สงบ เป็นสมาธิแน่วแน่แล้ว โรคต่างๆ ก็จะทุเลาหายไปเอง"

เมื่อ**พระอาจารย์ฝั้น** อธิบายธรรมถวาย**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** จบลงแล้ว **สมเด็จฯ** ได้พูดขึ้นว่า "เออ! เข้าทีดี" แล้วถาม **พระอาจารย์ฝั้นว่า** "ในพรรษานี้ฉันจะอยู่ได้รอดตลอดพรรษาหรือไม่?"

พระอาจารย์ฝั้น ก็เรียนตอบไปว่า "ถ้าพระเดชพระคุณทำจิตให้สงบได้ดังที่อธิบายถวายมาแล้ว ก็รับรองว่าอยู่ได้ตลอดพรรษาแน่นอน"

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ จึงมีบัญชาให้**พระอาจารย์ฝั้น**ไปจำพรรษาอยู่กับท่านที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะได้ศึกษาธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังกล่าวแล้ว โดย**พระอาจารย์ฝั้น**ได้เลือกเอา**วัดบูรพาฯ** เป็นที่จำพรรษา เพราะวัดนี้อยู่ฝั่งเดียวกันกับ**วัดสุปัฏน์ฯ** ที่**สมเด็จฯ**พำนักอยู่ การไปมาสะดวกกว่า**วัดป่าแสนสำราญ** ซึ่งอยู่ทางฝั่งอำเภอวารินชำราบ

วัดบูรพาฯ ที่ท่านเลือกพัก มีเขตสองตอน ตอนหนึ่งเป็นสำนักเรียนปริยัติธรรม อีกตอนหนึ่งเป็นป่า มีกุฏิหลังเล็กๆ อยู่ ๕-๖ หลัง สำหรับพระเณรอาศัยปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะ

พระอาจารย์ฝั้นได้เลือกเอาด้านที่เป็นป่าเป็นที่พักตลอดพรรษานั้น และได้หมั่นไปอธิบายธรรมปฏิบัติถวาย**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ที่**วัดสุปัฏน์ฯ** เกือบทุกวัน

และด้วยอำนาจการปฏิบัติธรรมนั้น สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ก็หายวันหายคืน ทั้งอยู่ได้ตลอดพรรษาและล่วงเลยต่อมาอีกหลายปี

๙๙.

ทรงชมพระกรรมฐาน

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) ได้ออกปากยอมรับในความจริง และชมว่า **พระกรรมฐานนี้เป็นผู้ปฏิบัตินั้นดีจริง ทั้งยังทำได้ดังพูดจริงๆ อีกด้วย สมควรที่พระมหาเปรียญทั้งหลายจะถือเอาเป็นตัวอย่างปฏิบัติต่อไป**

สมเด็จฯ *ได้กล่าวต่อหน้า* ***พระอาจารย์ฝั้น*** *ด้วยว่า* ***"ฉันเป็นพระอุปัชฌาย์ บวชพระบวชเณรมาจนนับไม่ถ้วน แต่ไม่เคยนึกสนใจตจปัญจกกัมมัฏฐาน*** *(กรรมฐาน ๕)* ***เหล่านี้เลย เพิ่งจะมารู้ซึ้งในพรรษานี้เอง"***

พูดแล้ว**ท่าน**ก็นับ **เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ** แล้วถาม**พระอาจารย์ฝั้น**ว่า ***"นี่เป็นธาตุดิน นี่เป็นธาตินำ้ นี่เป็นธาตุลม นี่เป็นธาตุไฟใช่ไหม?"***

พระอาจารย์ฝั้น ก็รับว่าใช่

จากนั้น**สมเด็จฯ** ก็ปรารภขึ้นว่า **ตัวท่านเองเปรียบเหมือนผู้บวชใหม่ เพิ่งจะมาเรียนรู้ เกสา โลมา ฯลฯ ความรู้ในด้านมหาเปรียญที่เล่าเรียนมามากนั้นไม่ยังประโยชน์และความหมายต่อชีวิตท่านเลย ยศฐาสมณศักดิ์ ก็แก้ทุกข์ท่านไม่ได้ ช่วยท่านไม่ได้**

พระอาจารย์ฝั้น ให้ธรรมปฏิบัติในพรรษานี้ได้ผลคุ้มค่า ทำให้**สมเด็จฯ** รู้จักกัมมัฏฐานดีขึ้น

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

ในพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้น **พระอาจารย์ฝั้น** เกือบไม่มีเวลาเป็นของตัวท่านเองเลย ทั้งนี้เพราะท่านได้ทำหน้าที่อุปัฏฐากพร้อมกันถึง ๒ อาจารย์ กล่าวคือ นอกจากกลางคืนจะต้องเข้าถวายธรรมแก่ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ที่**วัดสุปัฏน์ฯ** จากหัวค่ำไปจนถึงเวลาประมาณ ๔ ทุ่ม บางครั้งก็ถึง ๖ ทุ่ม จึงได้กลับ**วัดบูรพาฯ**

แล้วพอเช้าขึ้น ท่านก็ออกบิณฑบาตไปเรื่อยๆ แล้วข้ามแม่น้ำมูลไปทางฝั่ง**อำเภอวารินชำราบ** ไปฉันเช้าที่**วัดป่าแสนสำราญ**

ฉันเสร็จก็ประกอบยารักษาโรคถวาย**พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล** ซึ่งปีนั้นกำลังอาพาธด้วยโรคปอด อยู่ที่วัดป่าแสนสำราญ

พระอาจารย์ฝั้น ได้พยายามหาสมุนไพรต่างๆมาปรุง แล้วกลั่นเป็นยาถวาย**พระอาจารย์มหาปิ่น** หยูกยาที่ทันสมัยก็ไม่มี เพราะขณะนั้นกำลังอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒

ทั้งหมดนี้มีอยู่ในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** ดังได้เรียนมาแล้ว

๑๐๐.

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม นับเป็นศิษย์อาวุโส และมีความสำคัญที่สุดในการนำธรรมปฏิบัติของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ออกเผยแพร่ในวงกว้าง จนได้รับฉายาว่า**แม่ทัพใหญ่แห่งกองทัพธรรม**

ในช่วงที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ยังมีชีวิตอยู่ กล่าวกันว่า **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ท่านดังที่สุดในยุค เป็นพระที่เก่งทั้งด้านพลังจิต และเก่งทั้งด้านการสอน **ที่ธรรมปฏิบัติสายหลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น เผยแพร่ออกไปกว้างไกล และสืบทอดมาจนปัจจุบันนี้ เป็นเพราะผลการเผยแพร่ของ หลวงปู่สิงห์ องค์นี้เอง**

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม หรือ ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์** เป็นบุตรของ**เพียอัครวงศ์** (อ้วน) และ **นางหล้า บุญโท** เกิดวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๔๓๒ ที่บ้านหนองขอน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี บรรพชาครั้งที่สองที่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๕๘ **หลวงปู่สิงห์** ได้กราบถวายตัวเป็นศิษย์**หลวงปู่มั่น** ครั้งแรก ที่**วัดบูรพา** ในเมืองอุบลฯ และติดตามออกธุดงค์ไปกับ **หลวงปู่มั่น** เพื่อไปกราบถวายตัวเป็นศิษย์กับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่บ้านหนองสูง คำชะอี

ใน พ.ศ. ๒๔๖๑ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ** และ **หลวงปู่สิงห์** ได้จำพรรษาร่วมกันที่**บ้านหนองลาด** อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

จากนั้น พ.ศ. ๒๔๖๖ **หลวงปู่สิงห์** ได้นำ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** พระน้องชายของท่าน กับ **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** เข้าถวายตัวเป็นศิษย์กับ**ท่านพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง** ที่บ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ด้วย

หลวงปู่สิงห์ จัดเป็นศิษย์ต้น คือศิษย์รุ่นแรกของ**หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์** จึงได้เรียนรู้ข้อวัตรปฏิบัติ ปฏิปทาครูบาอาจารย์ และได้นำแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ออกเผยแพร่อย่างกว้างขวางทั่วภาคอิสาน โดยเริ่มต้นที่จังหวัดขอนแก่น ในต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๗๒ และขยายไปตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศ

เนื่องด้วย**หลวงปู่สิงห์** ได้รับมอบหมายจาก**หลวงปู่มั่น**ให้เป็นผู้นำพระเณรในสายธุดงคกรรมฐาน ในช่วงที่**หลวงปู่มั่น**ปลีกออกจากหมู่คณะไปอยู่ที่ภาคเหนือเป็นเวลา ๑๒ ปี **หลวงปู่สิงห์** จึงเปรียบเสมือน**ขุนพลเอกของกองทัพธรรมสายพระกรรมฐาน**

ในช่วงท้าย **หลวงปู่สิงห์** ไปสร้าง**วัดป่าสาลวัน** ที่จังหวัดนครราชสีมา และพักประจำอยู่ที่วัดแห่งนี้ ท่านได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญฝ่ายวิปัสสนาธุระที่ **พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์**

หลวงปู่สิงห์ มรณภาพเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๔ เมื่ออายุ ๗๓ ปี พรรษา ๕๑

๑๐๑.

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล เป็นพระน้องชายแท้ๆของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ทั้งสององค์จึงเป็นเสมือน**สองแม่ทัพใหญ่แห่งกองทัพธรรมสายพระกรรมฐาน**

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้ทำให้วงการสงฆ์สั่นสะเทือนมาก เหตุการณ์หนึ่งในสมัยนั้น กล่าวคือท่านเป็นพระมหาเปรียญ ๕ ประโยค จาก**วัดบวรนิเวศวิหาร** กรุงเทพฯ สละความก้าวหน้าทางการศึกษาด้านพระปริยัติ ออกปฏิบัติธรรมกรรมฐานอยู่ป่าเขา ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ก่อให้มีพระเณรออกปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่ใหญ่ทั้งสองค์อีกเป็นจำนวนมาก

ครั้งแรก**หลวงปู่สิงห์** ท่านเป็นครูสอนด้านพระปริยัติธรรม เมื่อได้ฟังธรรมปฏิบัติจาก**หลวงปู่มั่น**แล้ว จึงได้ตัดสินใจเปลี่ยนแนวการศึกษาด้านปริยัติไปเป็นการปฏิบัติกรรมฐานแทน และได้ติดตามปฏิบัติธรรมไปกับ**หลวงปู่มั่น**

ต่อมา**หลวงปู่สิงห์** ได้นำ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ไปกราบฟังธรรมกับ**หลวงปู่มั่น** เกิดความศรัทธามาก และได้ให้ปฏิญาณว่า **จะขอลา**

ไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพฯ สัก ๔-๖ ปี แล้วจึงจะออกมาปฏิบัติธรรมด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ หลังจาก**หลวงปู่พระมหาปิ่น** สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค จากสำนักเรียน**วัดบวรนิเวศวิหาร** กรุงเทพฯ แล้ว จึงได้กลับมาอุบลฯ บ้านเกิด

หลวงปู่สิงห์ กับ**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** พระคู่สหธรรมิกได้นำ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** พร้อมทั้ง **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ไปกราบถวายตัวเป็นศิษย์**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ **หลวงปู่มั่น** ที่**วัดป่าบ้านค้อ** อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ตามที่**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ปฏิญาณไว้

นับแต่นั้นมา **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จึงได้ออกธุดงค์ปฏิบัติพระกรรมฐานตามแนวทางที่ได้รับจาก **พระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง** ซึ่งเป็นข่าวดังที่ฮือฮามาก ดังกล่าวมาข้างต้น

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้ติดตามพระพี่ชายของท่าน คือ **หลวงปู่สิงห์** ออกธุดงค์ตามป่าเขา บางครั้งก็แสวงหาที่สงัดเพียงลำพัง หากมีข้อสงสัยในธรรมะหรือติดขัดในการปฏิบัติ ท่านก็กลับไปกราบเรียนถามอุบายธรรมนั้นกับครูบาอาจารย์ แล้วก็กลับไปฝึกหัดบำเพ็ญภาวนาต่อ

เมื่อ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** สามารถนำแนวทางของครูบาอาจารย์มาใช้เป็นหลักใจได้แล้ว ก็ได้ติดตาม**หลวงปู่สิงห์** พร้อมด้วยหมู่คณะออกเผยแพร่ธรรมปฏิบัติ พร้อมกับสร้างเสนาสนะป่าเพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญเพียรด้านวิปัสสนากรรมฐาน

เมื่อครั้งจัดงานบำเพ็ญกุศลครบรอบ ๘๐ ปี ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้ร่วมกับ **หลวงปู่สิงห์** เรียบเรียงหนังสือที่ระลึก **เรื่องกติกาวิธีสัมมาปฏิบัติ ว่าด้วยข้อปฏิบัติดี**

พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล และพระอาจารย์สิงห์ ชนฺตฺยาคโม

ปฏิบัติชอบ สำหรับสำนักชีกรรมฐาน ถวายมุทิตาจิตแด่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เพื่อพิมพ์แจกในงาน ซึ่งก่อนหน้านี้ **หลวงปู่สองพี่น้อง** นี้ก็ได้ร่วมกันแต่งหนังสือ **แบบถึงพระไตรสรณคมน์** โดยถวาย**หลวงปู่ใหญ่**ให้พิจารณาตรวจทานด้วย

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้มรณภาพลงที่**วัดอำมาตยาราม** นครจำปาศักดิ์ **หลวงปู่สิงห์ หลวงปู่พระมหาปิ่น** และคณะศิษย์ ได้เดินทางไปรับศพ**หลวงปู่ใหญ่** และยังเป็นกำลังสำคัญในการจัดงานถวายเพลิงศพของหลวงปู่ใหญ่ที่**วัดบูรพา** ในเมืองอุบลฯ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

ในบั้นปลายชีวิต **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้ไปพักประจำที่ **วัดป่าศรัทธารวม** หัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๔๘๘ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้อาพาธอยู่ที่ **วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และมรณภาพเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙

๑๐๒.

สร้างวัดพระศรีมหาธาตุ : ความพยายามรวมมหานิกายกับธรรมยุต

การสร้าง**วัดพระศรีมหาธาตุ** บางเขน นอกจากเจตนาเพื่อเป็นที่ระลึกแห่งประชาธิปไตยแล้ว รัฐบาลในขณะนั้นยังมีความประสงค์ที่จะรวมพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย กับฝ่ายธรรมยุตให้รวมอยู่ในที่เดียวกัน และปฏิบัติภายใต้กฎระเบียบอันเดียวกันด้วย **นับเป็นกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจกรณีหนึ่งในการพยายามรวมนิกายนี้**

วัดพระศรีมหาธาตุ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ตั้งอยู่ริมถนนพหลโยธิน **ตรงมุมอนุสาวรีย์หลักสี่** กิโลเมตรที่ ๑๘ ตำบลอนุสาวรีย์ (เดิมชื่อตำบลกูบแดง) อำเภอบางเขน กรุงเทพมหานคร **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) เป็นเจ้าอาวาสองค์แรก

ประวัติการสร้าง เริ่มต้นเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๘๓ **จอมพล ป. พิบูลสงคราม** นายกรัฐมนตรี ได้เสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีขออนุมัติเงินสร้างวัด **เพื่อให้เป็นอนุสรณ์แห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย** และต้องการให้เสร็จทันในงานวันชาติ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕

ด้านสถานที่นั้น เห็นว่า **ควรจะสร้างใกล้ๆ กับอนุสาวรีย์หลักสี่** ด้วยเหตุผลที่ว่า **ชาติกับศาสนาเป็นของคู่กัน** เพราะศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และกล่อมเกลาอุปนิสัย และน้ำใจประชาชนให้บำเพ็ญตน และปฏิบัติในสิ่งที่ชอบ...ฯลฯ

อีกประการหนึ่งเห็นว่า **ศาสนาเป็นหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตย** ... และ ... "การเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ดี งานสร้างชาติ ซึ่งกระทำภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ดี ที่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคและประสบความสำเร็จอย่างดีมาแล้ว ก็ได้อาศัยพุทธานุภาพคุ้มครองป้องกันประเทศชาติราษฎร และอำนวยความสถาพรสำเร็จประโยชน์อย่างดีที่สุดที่จะเป็นได้"

คณะรัฐมนตรีเห็นว่า "สมควรที่จะสร้างวัดขึ้นสักวัดหนึ่ง เพื่อให้เป็นที่เชิดชูพระบวรพุทธศาสนาคู่กันไปกับเกียรติศักดิ์ของประเทศชาติ คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้ว**ลงมติเห็นชอบด้วยเป็นเอกฉันท์ให้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งในที่ใกล้อนุสาวรีย์หลักสี่ และให้ชื่อว่าวัดประชาธิปไตย"**

ประกอบกับขณะนั้น รัฐบาลได้ส่งทูตพิเศษโดยมี**พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์** เป็นหัวหน้าคณะ ไปเจริญสันถวไมตรีกับประเทศต่างๆ ในจักรภพอังกฤษภาคเอเชีย

"รัฐบาลอินเดีย...เห็นว่าประชาชนที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามีอยู่ในนานาประเทศเป็นอันมาก **แต่ประเทศเอกราชที่ยกย่องพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาทางราชการ และพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขของประเทศเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นองค์อัครพุทธศาสนูปถัมภกก็มีแต่ประเทศไทยประเทศเดียวเท่านั้น**

จึงได้มอบ**พระบรมสารีริกธาตุที่ขุดค้นพบ ณ มหาสถูปธรรมราชิกะ และเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พร้อมทั้งกิ่งพระศรีมหาโพธิ์ และดินจากสังเวชนียสถาน** ให้ตามความประสงค์

รัฐบาลได้อัญเชิญ **พระบรมสารีริกธาตุ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๕ ต้น พร้อมดินจากสังเวชนียสถาน** มาประดิษฐานที่วัดที่สร้างใหม่นี้ แล้วตกลงตั้งชื่อวัดตามศุภนิมิตนี้ว่า **"วัดพระศรีมหาธาตุ"**

สำหรับกิ่งพระศรีมหาโพธิ์ ได้ปลูกไว้ที่**เกาะกลม**ที่สุดของคูทั้ง ๒ ข้าง ทางทิศตะวันออก เกาะละต้น รวม ๒ ต้น ที่เหลือ ๓ ต้น อัญเชิญไปปลูกที่ **วัดพระธาตุพนม** จ.นครพนม, **วัดพระธาตุดอยสุเทพ** เชียงใหม่ และ **วัดพระมหาธาตุ** นครศรีธรรมราช

ผู้อำนวยการก่อสร้างวัดได้แก่ **พลเอก จรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์** กับ **หลวงวิจิตรวาทการ** ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากรในสมัยนั้น

รัฐบาลเห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การสร้างวัดนี้ **"จึงควรยกให้เป็นงานของชาติ"** จึงเปิดให้ประชาชนทั่วประเทศได้ร่วมบริจาค (ซึ่งไม่ทราบว่าได้รับยอดบริจาคจำนวนเท่าใด)

ที่น่าสนใจมาก คือประมาณการก่อสร้าง เป็นค่าที่ดินซื้อเพิ่มเติม ๕๐ ไร่ ค่าถมที่ และสิ่งก่อสร้าง มี เจดีย์ใหญ่ โบสถ์ วิหาร ที่เก็บอัฐิ ศาลาการเปรียญ หอระฆัง หอไตร กุฏิเจ้าอาวาส กุฏิสงฆ์ ๒๔ หลัง โรงครัว ที่เก็บศพและอยู่กรรม ฌาปนสถาน ฯลฯ

ท่านเดาออกไหมครับ ประมาณการค่าใช้จ่ายเท่าไร?

บอกให้เลยก็ได้ ตั้ง ๓๗๕,๐๐๐ บาท

ค่าใช้จ่ายหลักๆ มี ค่าที่ดินไร่ละ ๔๐๐ บาท x ๕๐ ไร่ รวมเป็น ๒๐,๐๐๐ บาท, ค่าสร้างเจดีย์ใหญ่ ๔๐,๐๐๐ บาท, ค่าสร้างโบสถ์ และวิหาร หลังละ ๔๐,๐๐๐ บาท, กำแพงรอบวัด ๒๔,๐๐๐ บาท, กุฏิสงฆ์ ๒๔ หลัง หลังละ ๑,๐๐๐ บาท ถามว่า ถ้าเป็นสมัยนี้จะเป็นเงินเท่าไร

พูดถึงพระมหาเจดีย์ สูง ๓๘ เมตร มีนามว่า **พระเจดีย์ศรีมหาธาตุ** สร้างเป็น ๒ ชั้น ชั้นนอกเป็นองค์เจดีย์ใหญ่ ชั้นในเป็นองค์เจดีย์เล็กอยู่ตรงกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ เข้าไปกราบไหว้ได้ มีอะไรบ้างผมไม่บอก ขอให้หาโอกาสไปกราบเอง (ผมเองก็ไม่เคยเข้าไปกราบ กว่าหนังสือเล่มนี้จะพิมพ์เสร็จผมต้องไปกราบมาเรียบร้อยแล้ว สัญญาครับ)

วัดพระศรีมหาธาตุ ได้กระทำพิธีเปิด เพื่อเป็นเสนาสนะแห่งพระภิกษุสงฆ์ เป็นรัฐพิธี เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นประธาน

เวลา ๙.๐๐ น. เชิญ**พระพุทธสิหิงค์** จากพระที่นั่งพุทไธยสวรรค์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไปประดิษฐานเป็นพระประธาน ณ พระอุโบสถ

เวลา ๑๔.๐๐ น. แห่พระภิกษุสงฆ์ ๒๔ รูป จากวัดบรมนิวาส ไปอยู่วัดพระศรีมหาธาตุ

ประเด็นที่ผมสนใจ ดังกราบเรียนแต่ต้น คือ **รัฐบาลต้องการรวมพระฝ่ายมหานิกาย กับฝ่ายธรรมยุตให้อยู่ด้วยกัน อยู่ภายใต้ระเบียบปฏิบัติอันเดียวกัน** คือ ตื่นนอนตี ๓, สวดมนต์ทำวัตรเช้า-ภาวนา, ออกบิณฑบาตมาฉันด้วยปลีน่องของตน, ฉันมื้อเดียว, ฉันในบาตร, ไม่

จับเงิน, หนักในทางสมาธิภาวนา เดินจงกรม, ไม่ต้อนรับแขกที่กุฏิ, ไม่เก็บอาหารไว้ที่กุฏิ ฯลฯ

ได้มอบหมายให้แต่ละนิกายคัดเลือกพระมาอยู่ที่วัดนี้ โดยมีสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) เป็นเจ้าอาวาส

พระสงฆ์ที่ได้รับคัดเลือก และจัดขบวนแห่มาอยู่ที่วัดนี้ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ มี ๒๔ รูป ดังนี้

๑.	**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์**		วัดบรมนิวาส
๒.	**พระญาณดิลก**	วัดสุทธจินดา	นครราชสีมา
๓.	**พระมหาเขียน**	๙ ประโยค	วัดบวรนิเวศวิหาร
๔.	**พระมหาสนั่น**	๘ ประโยค	วัดบรมนิวาส
๕.	**พระมหาผุย**	๘ ประโยค	วัดปทุมวนาราม
๖.	**พระมหาเอี่ยม**	๗ ประโยค	วัดบรมนิวาส
๗.	**พระมหาสาย**	๗ ประโยค	วัดบวรมงคล
๘.	**พระมหาเขียน**	๗ ประโยค	วัดสระเกศ
๙.	**พระมหาโกศล**	๖ ประโยค	วัดมหรรณพาราม
๑๐.	**พระมหาเส็ง**	๖ ประโยค	วัดสัมพันธวงศ์
๑๑.	**พระมหาสำรอง**	๕ ประโยค	วัดบรมนิวาส
๑๒.	**พระมหาปรีชา**	๕ ประโยค	วัดบรมนิวาส
๑๓.	**พระมหาบุญมา**	๕ ประโยค	วัดจักรวรรดิราชาวาส
๑๔.	**พระมหาแสวง**	๕ ประโยค	วัดทองนพคุณ
๑๕.	**พระมหาละห้อย**	๕ ประโยค	วัดประยุรวงศาวาส
๑๖.	**พระมหาสมพร**	๕ ประโยค	วัดอนงคาราม
๑๗.	**พระมหาพร**	๕ ประโยค	วัดพระเชตุพน

๑๘.	**พระมหาจิตร**	๕ ประโยค	วัดมหาธาตุ
๑๙.	**พระมหาคม**	๕ ประโยค	วัดเบญจมบพิตร
๒๐.	**พระมหาเอี่ยม**	๔ ประโยค	วัดราชบูรณะ
๒๑.	**พระมหาทัสนัย**	๔ ประโยค	วัดสามพระยา
๒๒.	**พระมหาจันดี**	๓ ประโยค	วัดสุทัศน์เทพวราราม
๒๓.	**พระมหาสมบูรณ์**	๓ ประโยค	วัดบรมนิวาส
๒๔.	**พระมหาแสวง**	๓ ประโยค	วัดบรมนิวาส

ผลการที่พระสงฆ์ ๒ นิกายมาอยู่ด้วยกัน ปรากฏว่า พอสิ้นพรรษาแรก พระฝ่ายมหานิกายยังเหลือแค่ ๒ รูป และก่อนเข้าพรรษาที่สอง พระฝ่ายมหานิกายไม่มีเหลืออยู่เลย

ด้วยเหตุนี้ วัดพระศรีมหาธาตุ จึงกลายเป็นวัดธรรมยุตมาจนทุกวันนี้

ผู้เขียนเคยถามครูบาอาจารย์ว่า **ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น?** ได้คำตอบว่า "เพิ่นจะอยู่ได้อย่างไร ข้าวก็กินมื้อเดียว เงินทองที่ผ่านมืออย่างคล่องก็จับต้องไม่ได้ เคยมีสีกาไปนั่งอยู่ถึงกุฏิก็ทำไม่ได้ ตื่นตี ๓ ก็ไม่เคย สมาธิไม่เคยนั่ง เดินจงกรมก็ไม่เคย แล้วเพิ่นจะทนได้จังได๋ เพิ่นเป็นมหา เอาแต่เรียนหนังสือ ไม่เคยนำมาปฏิบัติจักเที่อ..."

ความจริงแล้ว เรื่องต่างนิกายไม่น่าจะสำคัญมาก ถ้าปฏิบัติอยู่ในธรรมวินัยเดียวกัน ดังพระลิขิตของ**สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช** ในหนังสือ**พุทธศาสนวงศ์** ที่ว่า

"การที่พระภิกษุสงฆ์แยกออกเป็นนิกายต่างๆ ไม่ใช่เป็นการแปลกมีในทุกๆ ประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และการที่แยกกันออกไปนี้อาจกล่าวตามประวัติศาสตร์ว่าต้องมีเป็นธรรมดา **ถึงพยายามรวมให้เป็นหนึ่งเท่าไรก็ไม่สำเร็จ** อาจสำเร็จได้ชั่วคราว แต่ต่อมาไม่นานก็กลับแยกกันออกไปอีก ในศาสนาอื่นๆ ก็มีแยกเป็นลัทธินิกายต่างๆ เหมือนกัน

การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา มิใช่อยู่ที่การพยายามเพื่อรวมนิกายสงฆ์ แต่อยู่ที่การพยายามให้พระสงฆ์ทุกนิกายตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย ส่วนการรวมกันนั้น เมื่อดีเสมอกัน หรือเสื่อมเสมอกัน ก็รวมกันเข้าได้เอง"

สาธุ!

ขอพูดถึงหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น ท่านมีลูกศิษย์ทั้งสองนิกาย โดยเฉพาะ**หลวงปู่ใหญ่** ท่านบอกให้ลูกศิษย์ทั้งสองนิกายพักจำพรรษาด้วยกัน ลงอุโบสถด้วยกัน จนกระทั่งทางฝ่ายปกครองมีคำสั่งไม่ให้ทำสังฆกรรมรวมกัน ท่านจึงบอกศิษย์ว่า "เมื่อผู้ใหญ่เขาไม่ให้ทำสังฆกรรมรวมกัน ต่างคนก็ต่างแยกกันทำซะ ไม่มีปัญหาอะไรดอก"

ผมขอพูดในนามฆราวาสที่ทำบุญ ความจริงแล้วพวกเราก็ไม่ได้ถือนิกาย ขอให้เป็นพระดีที่อยู่ในธรรมวินัยก็แล้วกัน เวลามีงานบุญต่างๆ เช่นงานครูบาอาจารย์ เราพอจะแบ่งพระที่มาร่วมงานได้ ๒ พวก พระพวกหนึ่ง ดูสงบเสงี่ยม ทำอะไรก็เรียบร้อยดี น่าเลื่อมใส

ส่วนพระอีกพวกหนึ่ง ดูกะโดกกะเดกซอบกล จะมาจะไปเห็นหอบหิ้วทั้งกระเป๋า ย่าม ถุงพลาสติก รุงรังไปหมด เวลาตอนเช้าก็ไม่รอ

ให้ญาติโยมเอาอาหารไปถวาย มานั่งแถวโรงครัวทาน สั่งกาแฟ สั่งปาท่องโก๋ เดินดูโรงทานนั่นโรงทานนี่ว่ามีอะไรกินบ้าง กลางคืนจับกลุ่มกินเหล้าแล้วทะเลาะวิวาท ชกต่อยกันก็เห็นบ่อยๆ

หญิงสาวคนหนึ่งที่มาทำโรงครัวทาน ถึงกับออกปากว่า **"หนูไม่รู้จะว่าอย่างไร พระพวกนี้หน้าด้านจริงๆ!"**

สาธุ! ผมก็อยากจะบอกอย่างนั้นเหมือนกัน แต่คุณว่าเสียก่อนถูกใจผมเผงเลย

ภาพถ่ายทางอากาศ วัดพระศรีมหาธาตุวรมหาวิหาร
ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐

๑๐๓.
เรื่องของธรรมะจัดสรรค์

การที่เจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ท่านไม่เห็นด้วยกับการปฏิบัติธุดงคกรรมฐาน และหาทางขัดขวางต่างๆนานา ในตอนแรก ทำให้พระกรรมฐานหลายองค์พยายามหนีออกไปอยู่ไกลๆ ส่วนหนึ่งก็หนีความรำคาญ เช่น **ท่านธมฺมธีโร** (แสง) หนีจากอุบลฯ ไปอยู่หนองบัวลำภู ได้สร้างวัดหลายแห่ง และมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย

บูรพาจารย์สายกรรมฐานหลายท่าน ข้ามไปบำเพ็ญภาวนา และเผยแพร่ธรรมทางฝั่งลาว เกิดวัดกรรมฐานขึ้นหลายแห่ง

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล และ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ก็ไปเผยแพร่ธรรมอยู่ทางภาคอิสานตอนบน แถบจังหวัดอุดรธานี นครพนม สกลนคร หนองคาย รวมไปถึงจังหวัดเลย เกิดวัดกรรมฐานหลายร้อยแห่ง

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาโค และศิษย์ ก็เป็นคณะใหญ่ ออกเผยแพร่ธรรมแถบจังหวัดขอนแก่น แล้วมาพำนักประจำที่จังหวัดนครราชสีมา

ถ้าจะมองในแง่การเผยแพร่กรรมฐานของบูรพาจารย์ พระกรรมฐานในยุคแรก ต้องเจอกับอุปสรรค หรือมารผจญอย่างหนักหนาสากรรจ์ อุปสรรคใหญ่มาจาก ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มพ่อมดหมอผี พวกไสยศาสตร์ต่างๆ **กลุ่มที่สอง** การขัดขวางจากพระสงฆ์เจ้าถิ่น

ที่อยู่เดิม ในกลุ่มนี้ยังเป็นอุปสรรคสำคัญ และยังเข้มข้นมาจนทุกวันนี้ และ**กลุ่มที่สาม** จากพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตด้วยกันเอง ตัวอย่างจาก **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** เป็นต้น

ในทางธรรมะ การเอาชนะอุปสรรคถือเป็นการสร้างบารมี ดังคำพังเพยที่ว่า **"มารไม่มี บารมีไม่เกิด"** พระพุทธองค์ยังต้องผจญมาร และเอาชนะนักบวชกลุ่มต่างๆด้วย **ขันติธรรม เมตตาธรรม** และ **ปัญญาธรรม** พระองค์ท่านไม่เคยผูกพยาบาทกับศัตรูเลย

ถ้ามองในแง่ของ **การบริหารจัดการ** ตามแนวความคิดปัจจุบัน ต้องบอกว่า **เปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส** หรือมองในสายตาธรรมะ ต้องบอกว่า **ธรรมะจัดสรรค์**

กล่าวคือ การที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และคณะศิษย์ ได้ออกจากจังหวัดอุบลฯไปเผยแพร่ธรรมในจังหวัดต่างๆ รวมทั้งในประเทศลาวนั้น ผลดีที่ตามมา ทำให้ประชาชนเข้าใจและศรัทธาในคณะธรรมยุต ศรัทธาในสายพระป่า ก่อให้เกิดวัดป่าหรือวัดกรรมฐานขึ้นมากมาย

ต่อมา **หลวงปู่มั่น** ได้ปลีกจากหมู่คณะไปบำเพ็ญธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ๑๒ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๒๔๘๒ ก่อให้เกิดวัดป่าหรือวัดกรรมฐานอีกมากมาย ที่เป็นที่รู้จักดี เช่น **วัดเจดีย์หลวง วัดสันติธรรม** อำเภอเมือง **วัดป่าดาราภิรมย์ วัดห้วยน้ำริน** อำเภอแม่ริม **วัดว่าอาจารย์ตื้อ วัดอรัญญวิเวก** อำเภอแม่แตง **วัดเจติยบรรพต วัดดอยแม่ปั๋ง วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)** อำเภอพร้าว **วัดโรงธรรมสามัคคี** อำเภอสันกำแพง **วัดถ้ำผาปล่อง วัดถ้ำปากเปียง** อำเภอเชียงดาว **วัดถ้ำผาผึ้ง** อำเภอฝาง เป็นต้น

นอกจากวัดป่าสังกัดสายธรรมยุตแล้ว ยังมีวัดป่าหรือวัดกรรมฐานสังกัดสายมหานิกายอีกมากมาย ที่ถือเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น เช่น สาย**วัดหนองป่าพง** ของ**หลวงพ่อชา สุภทฺโท** สาย**วัดทุ่งสามัคคีธรรม** อ.สามชุก จ.สุพรรณบุรี ของ**หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก** พระอาจารย์ของ**หลวงพ่อสนอง กตปุญฺโญ วัดสังฆทาน** นนทบุรี **หลวงพ่อสำรวม สิริภทฺโท วัดไกลกังวล** เขาสารพัดดีศรีเจริญธรรม อ.หันคา จ.ชัยนาท ทางภาคตะวันออก ก็มี**หลวงปู่ใช่** สุชีโววัดเขาฉลาก บางพระ อ.ศรีราชา ชลบุรี **หลวงพ่อณรงค์ มหาวโร วัดบ้านเพ**(รำไพพรรณีวัน) บ้านเพ ระยอง เป็นต้น

หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค ผู้บันทึกเรื่องราวของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้ให้ความเห็นเรื่องนี้ว่า

"สำหรับเรื่องนี้ เป็นอุทาหรณ์สอนใจเป็นอย่างดีว่า ความจริงย่อมเป็นความจริงวันยังค่ำ ธรรมชาติทองคำนั้นแม้จะเอาไปซุกซ่อนไว้ในโคลนตม มันก็ยังเป็นทองคำอยู่ดี ไม่เปลี่ยนแปลง ในธรรมชาติความเป็นจริงก็เหมือนกัน แม้บางครั้งจะมีเมฆหมอกแห่งความชั่วร้ายเข้ามาบดบังอยู่บ้าง แต่คราใด **ขันติธรรม** เราถึงพร้อม ใช้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ อดทน รอเวลาให้เมฆหมอกเหล่านั้นเคลื่อนตัวออกไปอย่างไม่วู่วามรีบด่วนตัดสินใจไปก่อนวันสมหวังจะมาถึง ผลที่เกิดขึ้นในที่สุด ก็คือความแจ่มจำรัสของท้องนภากาศแห่งตะวันอันเจิดจ้า **เพราะธรรมย่อมชนะอธรรม ธรรมแท้ย่อมเป็นของจริง ที่ทนต่อการพิสูจน์ เยี่ยงพระบูรพาจารย์ของเรา ผู้เห็นภัยในวัฏฏะ ผู้ได้ยอมทนเพื่อพระศาสนา และเพื่อความวิมุตติหลุดพ้น อย่างแท้จริง"**

ภาค ๕ : เตรียมกลับอุบลบ้านเกิด

๑๐๔.

ไปวัดอรัญญิกาวาส นครพนม

ขออนุญาตกลับมาต่อเรื่องราวของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ช่วงที่ออกเผยแพร่ธรรมทางภาคอิสานตอนบนกันต่อนะครับ

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** มีดังนี้ : -

"ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ท่านพระอาจารย์เสาร์ได้เดินทางจากสกลนครมาที่วัดอรัญญิกาวาส จังหวัดนครพนม อีกครั้งหนึ่ง เพื่อฉลองศาลาโรงธรรม ที่พระอาจารย์บุญมา(มหายโส)**กราบนิมนต์**

ลูกศิษย์จำนวนมากมารวมกัน และ**ท่านพระอาจารย์ (เสาร์) ปรารภที่จะกลับจังหวัดอุบลราชธานี** ซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอน แต่ได้ปรึกษากันว่าทางอุบลฯ จะยินดีให้การสนับสนุนหรือไม่

ท่าน (หลวงปู่ใหญ่ฯ) ได้ให้ทำหนังสือถึง**เจ้าคณะจังหวัดอุบลฯ** และในเวลาต่อมาได้รับตอบจากท่านเจ้าคุณ**พระศาสนดิลก** (เสน ชิตเสโน) **วัดศรีทอง** เจ้าคุณ**พระศรีธรรมวงศาจารย์ วัดสุปัฏนาราม** ว่ามีความยินดีสนับสนุนต่อไป"

จากข้อความข้างต้น หมายความว่า **เมฆหมอก**ทางจังหวัดอุบลฯ คืออุปสรรคขัดขวางการเผยแพร่ธรรมของพระธุดงคกรรมฐานจาก

พระผู้ใหญ่ฝ่ายบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ผ่านพ้นไปแล้ว **หลวงปู่ใหญ่** จึงมีความประสงค์จะกลับบ้านเกิดเมืองนอน เพื่อใช้ชีวิตบั้นปลายที่นั่น

จากหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** บันทึกเหตุการณ์ในช่วงเดียวกันว่า

ในปีพรรษานี้ ไม่มีหลักฐานใดบ่งบอกว่า**ท่านพระอาจารย์ใหญ่ "ญาท่านเสาร์"** ได้อยู่พักจำพรรษา ณ ที่ใด แต่ช่วงหลังจากออกพรรษาแล้ว ท่านคงจะไป-มา อยู่ระหว่าง ธาตุพนม-สกลนคร-นครพนม เพราะ **วัดป่าสุทธาวาส** ทางสกลนครนั้น มีหลักฐานว่า ได้สร้างกุฏิพระแล้วตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๗๕ (มีป้ายติดไว้ที่กุฏิ พ.ศ ๒๔๗๕) โดยกุฏิชั่วคราวที่ปลูกสร้างในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๓ นั้นมีลักษณะ "กว้าง ๒.๕ - ๓ เมตร ใต้ถุนสูง ๑ เมตร มีชานด้านหน้า และพื้นปูด้วยไม้ยาง หลังคามุงด้วยจาก ฝากั้นด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ ค่าก่อสร้างจำไม่แน่ชัด แต่เข้าใจว่าประมาณหลังละ ๒๕ บาท กุฏิที่กล่าวนั้นคงได้ใช้ชั่วคราวจริงๆ คือเพียง ๕-๖ ปี ก็หมดอายุ"

ข้อความข้างต้นที่อยู่ในเครื่องหมายคำพูด "__" **คัดจาก** หนังสือเรื่อง **"ตอนหนึ่งจากความทรงจำเรื่องวัดสุทธาวาส สกลนคร"** ของท่าน **ศาสตราจารย์ นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว** ที่เขียนในหนังสือ**สุทธาวาส** ที่ระลึกในงานทอดกฐินวัดป่าสุทธาวาส วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๕

ที่บอกว่า**คัดจาก** หนังสือของ**นายแพทย์ฝน**นั้น **อาจารย์พิศิษฐ์** ท่านเป็นคนคัดมา ส่วนผม (นายปฐม นิคมานนท์) ก็ถือเอาสะดวกเข้าว่า คือ-คือ! **ลอกมาอีกต่อหนึ่งครับ!**

๑๐๕.

ใต้ต้นกะบก-ดงบาก มาเป็นวัดป่าสุทธาวาส

ปี พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๗๙ เป็นพรรษาที่ ๕๔-๕๕ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พักจำพรรษาที่**วัดป่าสุทธาวาส** จังหวัดสกลนคร พอถึงช่วงออกพรรษาท่านก็ออกเผยแพร่ธรรมไปตามที่ต่างๆ ไม่ได้อยู่ประจำที่ ดังที่ทราบกันดีแล้ว

ในตอนนี้ผมขอพูดถึงการตั้ง**วัดป่าสุทธาวาส** จังหวัดสกลนคร พอให้เป็นที่เข้าใจสำหรับท่านที่ยังไม่เคยทราบ ส่วนท่านที่ทราบแล้วก็ถือว่าเป็นการทบทวนเรื่องเก่าก็แล้วกัน

สถานที่ตั้ง**วัดป่าสุทธาวาส** ในปัจจุบัน แต่เดิมเป็นป่าอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเมืองสกลนคร ชาวบ้านเรียกว่า **"ดงบาก"** ซึ่งก็คือ**ป่าดงไม้กระบาก** นั่นเอง มีสภาพเป็นป่าทึบเป็นแนวกว้าง พื้นที่เป็นดินทราย อยู่บนสันดอนแหลมมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นหนาทึบปกคลุมทั่วบริเวณ เป็นที่สงบ ร่มรื่นตลอดทั้งวัน

แต่เดิมมีสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ชุกชุม ค่ำเย็นลงระงมไปด้วยเสียงจักจั่นเรไร และเสียงนกกลางคืน เป็นสถานที่วิเวกเหมาะอย่างยิ่งสำหรับการบำเพ็ญภาวนาของพระธุดงค์ ที่สำคัญก็อยู่ไม่ห่างไกลจากชุมชนมากนัก พอออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ได้โดยไม่ลำบาก

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล กับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้เลือกเป็นที่พักบำเพ็ญเพียรในช่วงที่มาเผยแพร่ธรรมะให้กับชาวสกลนคร

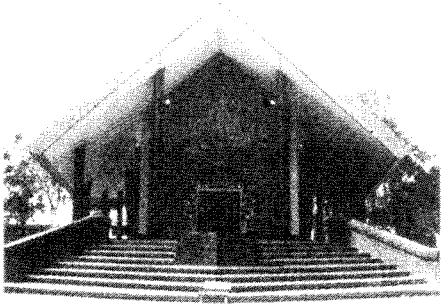
ตามปรารภของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านมีความประสงค์จะสร้างวัดใกล้กับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ๒ แห่ง มีที่**พระธาตุพนม** แห่งหนึ่ง คือ **วัดอ้อมแก้ว** หรือ **วัดเกาะแก้วอัมพวัน** ในปัจจุบัน ดังที่นำเสนอแล้ว และวัดที่ ๒ ที่สกลนครซึ่งมี**พระธาตุเชิงชุม** เป็น**พุทธสถานศักดิ์สิทธิ์** ได้แก่**วัดป่าสุทธาวาส** นี้เอง

ที่ผมใช้คำว่าเป็น **พุทธสถานศักดิ์สิทธิ์** เพราะสร้างขึ้นเพื่อเชิดชูพระพุทธศาสนาจริงๆ ไม่มีอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์หรือลัทธิอื่นมาเจือปน องค์พระธาตุก็เป็นความเชื่อแบบพุทธล้วนๆ เรียกว่า **พุทธบริสุทธิ์** ก็ได้ เป็นศิลปแบบล้านช้าง ซึ่งสืบทอดมาจากฝั่งลาว สายเดียวกันกับ ศิลปล้านนา ของชาวเหนือ เรียกว่าเป็นศิลปแบบพุทธแท้เลยทีเดียว มาระยะหลังๆในปัจจุบันเริ่มมีอิทธิพลจากศาสนาและลัทธิต่างๆเข้ามาแทรก เช่น มีเทวรูป พระอินทร์ พระพรหม พระอิศวร หรือเจ้าแม่กวนอิม เทพเจ้าลัทธิต่างๆ มาปน ทำให้ความบริสุทธิ์ด้านศิลปชาวพุทธแท้ๆ ต้องแปรเปลี่ยนไป (อันนี้ผมว่าเองนะครับ ถ้ามีผิดพลาดก็กราบท่านผู้รู้ช่วยชี้แนะด้วย_ปฐม)

ขอพาท่านกลับมาที่ **ป่าดงบาก** กันต่อนะครับ

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านธุดงค์มาปักกลดใต้ต้น**กะบกใหญ่**

กะบกใหญ่ ต้นนั้นหักโค่นไปแล้ว **หลวงปู่ใหญ่** ได้ปรารภว่า *"บริเวณป่าแห่งนี้มีสิ่งที่เป็นสิริมงคลหลายอย่าง น่าจะได้สร้างเป็นสำนักสงฆ์ขึ้น เพื่อพระธุดงค์ที่ปลีกวิเวกจะได้มาพักพิง และชาวบ้านก็จะได้มาทำบุญปฏิบัติธรรมรักษาศีลภาวนา"*

วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ที่**ดงบาก**แห่งนี้ ต่อมาก็ได้สร้างเป็นสำนักสงฆ์ และพัฒนามาเป็น**วัดป่าสุทธาวาส** ซึ่งเป็นสถานที่ที่ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มาละขันธ์มรณภาพ ณ วัดแห่งนี้เอง นับเป็นสถานที่มงคลสำหรับชาวพุทธเป็นอย่างยิ่ง

สภาพป่าในปัจจุบันหายไปหมดแล้ว กลายเป็นบ้านเรือนชื้นอยู่ล้อมรอบวัด ด้านหน้าวัดก็เป็นทางหลวงหมายเลข ๒๑๓ สกลนคร กาฬสินธุ์ และมีศูนย์ราชการย้ายออกมาตั้งอยู่คนละฝั่งถนนกับที่ตั้งวัด แต่ภายในวัดก็ยังสงบร่มรื่นอยู่เช่นเคย

หมายเหตุ : ไม้**กะบก** กับ**กะบาก** เป็นคนละต้นกัน ใน**พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน** เรียกว่า **กระบก** กับ **กระบาก** มีคำอธิบาย ดังนี้

กระบก - ชื่อไม้ต้นขนาดใหญ่ ใบรูปไข่ ผลเท่ามะกอกหรือมะปรางขนาดเขื่อง เมล็ดแข็ง เนื้อในขาว มีรสมันกินได้ ตระบก มะมื่น หรือ **มะลื่น** ก็เรียก

กระบาก - ชื่อไม้ต้นขนาดใหญ่ มีหลายชนิด ขึ้นในป่าดิบทั่วไป ลำต้นตรง สูงได้ถึง ๓๐-๔๐ เมตร เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้างที่ไม่ต้องรับน้ำหนักมากนัก โดยมากใช้เป็นไม้แบบหล่อคอนกรีต

เมื่อมีโอกาสไปดูไม้จริง อันไหน **กระบก** อันไหน **กระบาก** ท่านต้องสืบค้นเอาเองนะครับ

๑๐๕.

บันทึกการสร้าง วัดป่าสุทธาวาส

ขอโอกาสท่านผู้อ่าน เขียนถึงกำเนิดหรือการสร้าง**วัดป่าสุทธาวาส** ในสมัยเริ่มแรก ซึ่งมีอยู่ ๓ บันทึก คือ

๑. **กำเนิดวัดป่าสุทธาวาส ในความทรงจำของข้าพเจ้า โดย นาย วิศิษฐ์ วัฒนสุชาติ** สามีของคุณลูกอินทน์ น้องสาวคนเล็ก ๓ พี่น้อง ผู้นำในการสร้างวัด บันทึกไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗

๒. **สารคดีวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร** โดย **พระทองคำ จารุวณฺโณ** บันทึกไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ในการอุปสมบทครั้งที่ ๒

๓. **ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติและสารคดีวัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร** โดย **นายแพทย์เจริญ วัฒนสุชาติ**

ผมขอโอกาสคัดลอกบางตอนของบันทึกทั้ง ๓ ฉบับ มานำเสนอด้วยกัน ดังนี้

หลวงตาทองคำ เริ่มต้นบันทึกว่า **"วัดป่าสุทธาวาส** เป็นวัดที่ ๓ พี่น้องหญิง คือ **นางนุ่ม นางนิล ชุวานนท์** และ**นางลูกอินทน์ วัฒนสุชาติ** สร้างถวาย**พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น** โดยเฉพาะ"

นายวิศิษฏ์ วัฒนสุชาติ ได้บันทึกเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ปีแรกที่**หลวงปู่ใหญ่**มาพักว่า "...ในระยะนี้ได้มีพระธุดงค์มาจากถิ่นต่างๆ มาปักกลดพักเพื่อปฏิบัติธรรมทางวิปัสสนากรรมฐานในบริเวณ**ดงบาก** ซึ่งเป็นป่าไม้ทึบใกล้สนามบินและอยู่ชานเมืองสกลนครด้านทิศใต้ ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๒ กิโลเมตร ประชาชนจังหวัดสกลนครได้ออกไปทำบุญตักบาตรฟังพระธรรมเทศนาและฝึกสมาธิตามศรัทธาพระธุดงค์เหล่านั้น ส่วนมากมาพักปฏิบัติธรรมอยู่ชั่วคราว แล้วท่านก็จาริกไปอยู่ที่อื่นต่อไป..."

บันทึกของ**นายวิศิษฏ์** พูดถึงการเริ่มต้นก่อตั้งเป็นวัดว่า "ต่อมาประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๓ **ท่านอาจารย์หล้า** มีลูกศิษย์ตามมาด้วย ๓ - ๔ องค์ มาปักกลดพักอยู่บริเวณป่าแห่งนี้ (อยู่ตรงกลางที่สร้างวัดป่าสุทธาวาส)

พี่นุ่ม พี่นิล และ**ลูกอินทน์** ภรรยาของข้าพเจ้า ซึ่งมีความเคารพและเลื่อมใสในข้อวัตรปฏิบัติของอาจารย์พระกรรมฐานที่เคยผ่านมาเป็นทุนอยู่แล้ว จึงได้ชักชวนผู้ใกล้ชิด ซึ่งมีข้าพเจ้าคนหนึ่ง และว่าจ้างคนงานไปช่วยถากถางป่าในบริเวณนี้ให้กว้างขวางออกไป แล้วตัดไม้ในบริเวณนั้นเท่าที่จำเป็น เพื่อสร้างเป็นกุฏิเตี้ยๆ พอพักได้องค์เดียว

มุงหลังคาด้วยหญ้าคาและฟางเท่าที่หาได้ สร้างได้ ๔-๕ หลัง และได้สร้างศาลาเตี้ยๆ ยกพื้นสูงประมาณ ๗๕ เซนติเมตร กว้าง ๔ เมตร ยาว ๘ เมตร ปูพื้นด้วยไม้กลมเลี่ยนลำ มุงหลังคาด้วยหญ้าคาขึ้น ๑ หลัง เพื่อเป็นที่ฉันจังหัน และแสดงธรรมให้แก่ชาวบ้านที่สนใจฟัง และหัดนั่งสมาธิภาวนา ตามแต่โอกาสจะอำนวยให้

ในช่วงนี้ ชาวบ้าน**กกสัมโรง** (กกสำโรง ในภาษากลาง) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของสนามบิน มี**ลุงหมื่นราษฎร์ ลุงตัน** เป็นหัวหน้า ได้ชักชวนชาวบ้านมาช่วยกันถากถางให้บริเวณนี้กว้างออกไปอีก จนเป็น**สำนักสงฆ์**ขึ้นมา จึงได้อาราธนานิมนต์**ท่านอาจารย์** (หล้า) และคณะ พักปฏิบัติธรรมและจำพรรษาอยู่ ณ สำนักสงฆ์แห่งนี้

เนื่องจากบริเวณป่าแห่งนี้มีเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ไร่ **ท่านขุนอุพัทธ์ระบิล** เป็นผู้ขออนุญาตจับจองไว้ **พี่นุ่ม** จึงได้ติดต่อกับท่านขุนอุพัทธ์ระบิลเพื่อสร้างเป็นสำนักสงฆ์

ท่านขุนอุพัทธ์ระบิลมอบให้ด้วยความยินดี ที่ดินแปลงนี้ตั้งอยู่บนเนินสูงเป็นดินปนทราย เวลาหน้าฝนน้ำไม่ขัง มีป่าไม้ปกคลุมหนาแน่น

ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๗๓ เป็นต้นมา สำนักสงฆ์แห่งนี้ขยายเป็นรูปเป็นร่างขึ้นตามลำดับ มีต้นไม้ใหญ่ๆ ขึ้นปกคลุม ร่มรื่นดี **พี่นุ่ม พี่นิล** และคณะผู้มีศัทธาทั้งหลาย เห็นว่ากุฏิชั่วคราวชำรุดทรุดโทรมลง จึงได้ชักชวนกันสร้างกุฏิที่ดีกว่าเดิมขึ้นใหม่ มีขนาด ๓.๐๐x๒.๕๐ เมตร ใต้ถุนสูงประมาณ ๑.๕๐ เมตร ทำด้วยเสาไม้แก่น พื้นไม้ยาง ฝาไม้ไผ่ขัดแตะ มุงหลังคาด้วยหญ้าคา มีผู้รับสร้างให้ในราคาหลังละ ๒๕ บาท

กุฏินี้เมื่อสร้างแล้วคงมีความมั่นคงอยู่ได้ประมาณ ๕-๖ ปี ได้มีข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ช่วยกันบริจาคเงินเพื่อสร้างกุฏิดังกล่าวนี้คนละหลัง รวมแล้วได้หลายหลัง พอเพียงกับพระที่ท่านมาพำนักอาศัย ทำให้ท่านได้รับความสะดวกดียิ่งขึ้น

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๘๐ ได้มีการสร้างกุฏิถาวรขึ้นมา และสร้างศาลาโรงธรรมขึ้น ๑ หลัง ขนาด ๒๐ x ๑๐ เมตร ยกพื้นสูง ๑ เมตร มุงหลังคาด้วยกระเบื้องไม้ มีพระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานจำพรรษาและพักอาศัยติดต่อกันตลอดมา

ในระหว่างปี ๒๔๘๑-๒๔๘๒ ทางวัดได้ดำเนินการขออนุญาตตั้งวัดเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยตั้งชื่อว่า **วัดสุทธาวาส** และ**ท่านขุนอุพัทธ์ระบิล** ทำหนังสือยกกรรมสิทธิ์ที่ดินให้เป็นที่สร้างวัด ซึ่งได้รับอนุญาตจากทางการ ตามใบอนุญาต เลขที่ ๑๓๑ ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๘๒ สมัยท่าน**พระครูวิมลสกลเขต เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเชิงชุม** เป็นเจ้าคณะแขวง และ**ท่านขุนศรีประทุมวงศ์** เป็นนายอำเภอเมืองสกลนคร

วัดสุทธาวาส จึงเป็นวัดธรรมยุตที่ถูกต้องแต่บัดนั้นเป็นต้นมา มีอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ**ท่านอาจารย์เสาร์** และ **ท่านอาจารย์มั่น** ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาพักจำพรรษาและอยู่ประจำติดต่อกันมาจนปัจจุบัน"

นายวิศิษฏ์ เจ้าของบันทึก แสดงความรู้สึกในตอนท้ายว่า "ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสใช้กำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด และกำลังทรัพย์ เท่าที่หามาได้ด้วยตนเอง ผนึกกำลังกับชาวบ้านและมีบทบาทในการสร้าง**วัดสุทธาวาส** เริ่มตั้งแต่การถากถางป่า จนกลายเป็นสำนักสงฆ์และวัดที่สมบูรณ์แบบ ถูกต้องตามกฎหมาย"

สาธุ! สาธุ! สาธุ!

บันทึกอีก ๒ ฉบับ ก็มีเนื้อหาเช่นเดียวกัน ต่างกันในรายละเอียดบ้าง เพราะบันทึกหลังจากเหตุการณ์ผ่านมานานแล้ว ก็คงไม่ต้องยกมากล่าวอีกนะครับ

สำหรับเจ้าสำนัก หรือเจ้าอาวาส**วัดสุทธาวาส** มีตามลำดับ ดังนี้ (ถือตามบันทึกของ นายวิศิษฏ์ วัฒนสุชาติ)

๑. ท่านอาจารย์หล้า

๒. ท่านอาจารย์โชติ

๓. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล

๔. หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ

๕. พระอริยคุณาธาร (เส็ง ปุสฺโส)

๖. ท่านอาจารย์มหาไพบูลย์ (ท่านเจ้าคุณราชคุณาภรณ์ ต่อมาเป็นเจ้าคณะจังหวัดฝ่ายธรรมยุต และเป็นเจ้าอาวาสวัดศรีโพนเมือง)

๗. ท่านอาจารย์มหาทองสุก สุจิตฺโต (พระครูอุดมธรรมคุณ) ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๘

๘. ท่านอาจารย์สิม พุทฺธาจาโร (พระญาณสิทธาจารย์) ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๐๙

๙. ท่านอาจารย์วัน อุตฺตโม ปี พ.ศ. ๒๕๐๙

๑๐. ท่านอาจารย์แว่น ธนปาโล พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๒๓

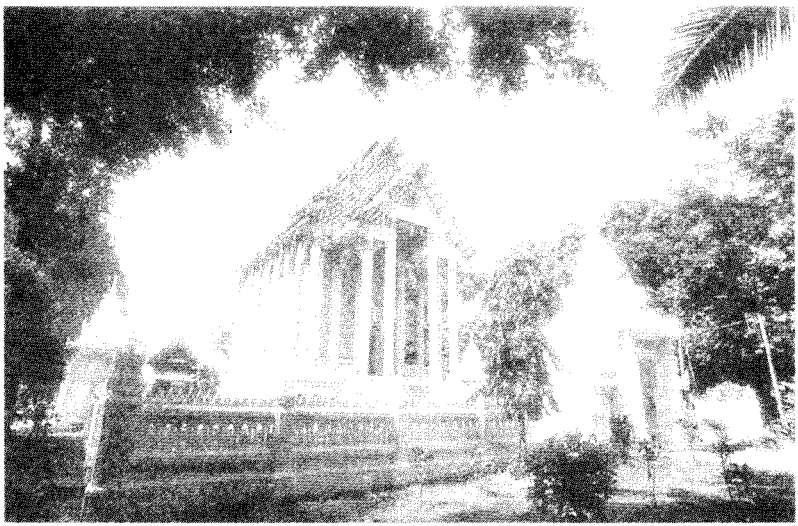
๑๑. ท่านพระครูวินัยธร ประมูล รวิวโส (พระวิบูลธรรมภาณ) เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร ฝ่ายธรรมยุต ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๓๗

๑๒. **หลวงปู่คำดี ปณฺโณภาโส** พ.ศ. ๒๕๓๗-ปัจจุบัน ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส และเจ้าคณะจังหวัดสกลนครฝ่ายธรรมยุต

(**หลวงปู่คำดี** เป็นพระกรรมฐานที่เมตตามาพักที่บ้านผู้เขียนเป็นองค์แรก หลังจากนั้นก็มีหลวงปู่หลวงพ่อองค์อื่นๆ เมตตามาพักโปรดญาติโยมที่บ้านอยู่เรื่อยๆ จนที่บ้าน คือ บ้านนิคมานนท์ กลายเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมกลายๆ_ปฐม)

วัดป่าสุทธาวาส ปัจจุบันมีสิ่งสักการะบูชาที่สำคัญคือ **โบสถ์** ที่สร้างตามสนองความคิดของหลวงปู่มั่น จัดสร้างบนเมรุที่เผาศพของท่าน **มีพิพิธภัณฑ์อัฐบริขารหลวงปู่มั่น** และ**เจดีย์ของหลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประทานร่างต้นแบบด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง

นับเป็นสถานที่มงคลเป็นอย่างยิ่ง ใครยังไม่เคยไป ควรหาโอกาสไปให้ได้ เพราะเป็นแดนบุญที่บริสุทธิ์จริงๆ

โบสถ์วัดป่าสุทธาวาส ณ สถานที่ถวายเพลิงศพ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๙๓ ซึ่งต่อมามีการสร้างพระอุโบสถขึ้น

๑๐๖.

หลวงปู่บัวพา ศิษย์อุปัฏฐากรุ่นสุดท้าย

เหตุการณ์นี้เกิดในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ พรรษาที่ ๕๔ ในปีนี้ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กลับมาพำนักที่**ป่าดงบาก** หรือ **วัดป่าสุทธาวาส** เมืองสกลนคร อีกครั้งหนึ่ง

ศิษย์อุปัฏฐากของ**หลวงปู่ใหญ่** ในขณะนั้น คือ **พระภิกษุอุย** จากบ้านหนองดินดำ อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร มีเหตุให้ต้องกราบลาไปเยี่ยมบ้านเพื่อดูแลรักษามารดาที่กำลังป่วย ซึ่งโยมมารดาของท่านได้ถึงแก่กรรมก่อนที่ท่านจะออกเดินทางไปเพียงวันเดียว

ขณะเดียวกันนั้น **ท่านพระอาจารย์กอง** วัดประชานิยม บ้านโพนทัน อ.คำเขื่อนแก้ว จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับ จ.ยโสธร) ซึ่งเป็นศิษย์ของ **ท่านพระอาจารย์ดี ฉนฺโน** วัดป่าสุนทราราม บ้านกุดแห่ อ.เลิงนกทา จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับ จ.ยโสธร) ได้นำศิษย์ที่เพิ่งบวชได้ ๒ พรรษา คือ **พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส** วัดป่าพระสถิตย์ อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย ไปถวายตัวเป็นศิษย์อุปัฏฐากทำหน้าที่แทนพระ**อาจารย์อุย** ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

จากหนังสือ **ประวัติพระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส** กล่าวถึงเรื่องราวในตอนนี้ว่า "...พอออกพรรษาแล้ว มีเพื่อนชวนไปปฏิบัติกรรมฐานที่**วัดป่าบ้านโพนทัน** พระที่ไปด้วยกันได้ขอทำทัฬหีกรรมญัตติเป็นธรรมยุตหมด ยังเหลือแต่พระภิกษุบัวพา ที่ยังไม่พร้อมที่จะญัตติเป็นพระธรรมยุต เนื่องจากยังไม่ได้บอกพระอุปัชฌาย์

ในปีนั้น ท่านได้ปฏิบัติกรรมฐานอยู่**วัดป่าบ้านโพนทัน** กับ **ท่านพระอาจารย์กอง** ฝึกหัดนั่งสมาธิ เดินจงกรม บำเพ็ญเพียรในอิริยาบถต่างๆ รู้สึกว่าจิตใจสงบร่มเย็นขึ้นโดยลำดับ ตั้งแต่นั้นต่อมาท่านก็เลยเลิกเรียนปริยัติ มุ่งหน้าแต่ด้านปฏิบัติกรรมฐานเพียงอย่างเดียว

ด้วยเหตุที่มีจิตใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติกรรมฐาน **พระภิกษุบัวพา** จึงออกเดินทางไป**วัดสีฐาน** อ.มหาชนะชัย (จ.ยโสธร) เพื่อฝึกอบรมกรรมฐานให้ได้ผล และแสวงหาครูบาอาจารย์ที่มีความชำนาญในการสอนกรรมฐาน

ในช่วงนั้น ชื่อเสียงและปฏิปทาของ**พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กำลังเลื่องลือและเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

พระภิกษุบัวพา ก็อยากพบเห็น เพื่อจะได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์ จึงได้ชักชวนเพื่อนสหธรรมิก เดินทางไปยัง**จังหวัดสกลนคร**

การเดินทางในสมัยนั้นลำบากมาก เพราะไม่มีถนน ไม่มีรถยนต์ ต้องเดินทางด้วยเท้าไปตามทางเกวียน ผ่านป่าดงดิบหนาทึบ ข้ามภูเขาหลายลูก คณะของ**พระภิกษุบัวพา** จึงออกเดินทางจาก**อำเภอมหาชนะชัย** ไป**จังหวัดสกลนคร**

ในขณะเดียวกันก็มีคณะพระภิกษุสามเณรจะเดินทางไปอำเภอบัวขาว จังหวัดกาฬสินธุ์ และจะต่อไปยังสกลนคร **พระภิกษุบัวพา** จึงขอร่วมเดินทางไปด้วย

เมื่อไปถึง**สกลนคร**แล้ว ก็ได้เข้าไปกราบนมัสการ **พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** ที่ **วัดป่าสุทธาวาส** ขอฝากตัวเป็นสานุศิษย์ของท่าน เมื่อฝึกปฏิบัติกรรมฐานไปได้ระยะหนึ่ง จิตใจของท่านรู้สึกสงบเยือกเย็นอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ท่านจึงตกลงใจว่า **สมควรที่จะขอทำทัฬหีกรรมเป็นพระธรรมยุตได้แล้ว**

ดังนั้น **พระอาจารย์เสาร์** จึงสั่งการให้จัดเตรียมบริขารใหม่เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว ท่านจึงให้พระภิกษุ ๒ รูป นำคณะของ**พระภิกษุบัวพา** เดินทางไปขอทำทัฬหีกรรมที่**จังหวัดนครพนม**

พิธีการญัตติเป็นพระธรรมยุตครั้งนี้มีขึ้นเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๔๗๘ ณ พัทธสีมา **วัดศรีเทพประดิษฐาราม** โดยมี**พระครูสารภาณมุนี** (เจ้าคุณปู่จันทร์ เขมิโย) เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระมหาพรหมา โชติโก** (พระราชสุทธาจารย์) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ต่อจากนั้น**พระภิกษุบัวพา** และคณะ จึงได้เดินทางกลับไปยังสกลนคร อยู่ปฏิบัติกรรมฐานกับ**พระอาจารย์เสาร์**เรื่อยมา"

หลวงปู่บัวพา ได้ติดตามอุปัฏฐาก หลวงปู่ใหญ่ เรื่อยมาจนถึงกาลสุดท้ายของหลวงปู่ใหญ่ จึงถือได้ว่า หลวงปู่บัวพา เป็นศิษย์อุปัฏฐากรุ่นสุดท้าย ตามชื่อหัวเรื่องที่ตั้งไว้ข้างต้น

๑๐๘.

ประวัติ
หลวงปู่บัวพา ปญฺญาภาโส

หลวงปู่บัวพา ปญฺญาภาโส เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ณ บ้านบึงแก อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นบุตรของ**นายหยาด** และ**นางทองสา แสงสี**

พ.ศ. ๒๔๗๕ อุปสมบทครั้งแรกที่**วัดกุดกุง** อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร โดย**พระอาจารย์ม่อน** เป็นพระอุปัชฌาย์ และได้**พระอาจารย์กอง** วัดป่าโพนทัน เป็นพระอาจารย์สอนกรรมฐานองค์แรก

ด้วย**หลวงปู่บัวพา** มีจิตใจใฝ่ในการปฏิบัติกรรมฐาน เมื่อทราบข่าวท่าน **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** มาพักอยู่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร จึงน้อมจิตอธิษฐานถึง**หลวงปู่เสาร์** ว่า **"ขอได้พบ และเป็นศิษย์ติดตามปฏิบัติอุปัฏฐากท่านพระอาจารย์เสาร์ด้วยเถิด"**

หลวงปู่บัวพา ได้เดินทางไป**วัดป่าสุทธาวาส** เพื่อมอบกายถวายชีวิตเป็นศิษย์**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ซึ่งท่านได้เมตตารับเป็นศิษย์ในสำนัก ซึ่งขณะนั้น**หลวงปู่บัวพา** ยังเป็นพระมหานิกายอยู่

หลวงปู่ใหญ่ ได้ฝึกหัด **หลวงปู่บัวพา** ปฏิบัติตัวให้ถูกต้องก่อนที่จะญัตติใหม่เป็นพระธรรมยุต เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ที่**วัดศรีเทพประดิษฐาราม** จังหวัดนครพนม โดยมี **พระครูสารภาณมุนี**

(หลวงปู่จันทร์ เขมิโย) เป็นพระอุปัชฌาย์ และ **พระมหาพรหมา โชติโก** เป็นพระกรรมวาจาจารย์

อุปสมบทเป็นพระธรรมยุตแล้ว **หลวงปู่บัวพา**ก็กลับมาจำพรรษาที่**วัดป่าสุทธาวาส** ซึ่งครูบาอาจารย์ พระเณร ประชุมกันเพื่อจัดเวรอุปัฏฐาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** โดยพระทุกองค์ในวัดจะได้รับเวรปรนนิบัติรับใช้ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสมอกันทุกองค์ จัดเวรกันวันละ ๓ องค์ คือ พระสองกับเณรหนึ่งองค์

ส่วน**หลวงปู่บัวพา** นั้น ตั้งใจจะอุปัฏฐากถวาย**หลวงปู่ใหญ่**ตลอดไป จึงเข้าทำการอุปัฏฐาก**หลวงปู่ใหญ่**ทุกวัน แม้วันที่ไม่ใช่เวรท่านก็ตาม ก็มาช่วยหมู่เพื่อนอยู่ทุกวัน จน**หลวงปู่ใหญ่** จำหน้าท่านได้เป็นอย่างดี

วันหนึ่ง **หลวงปู่ใหญ่** ได้ถาม**หลวงปู่บัวพา**ว่า *"เจ้าชื่อหยังอยู่บ้านได๋ เมืองได๋?"*

หลวงปู่บัวพา ได้กราบเรียน**หลวงปู่ใหญ่** ให้ทราบความเป็นมาของท่านด้วยความเคารพ แล้ว**หลวงปู่ใหญ่**ก็พูดว่า *"เฮามันคนเมืองอุบลฯ ทางเดียวกันน้อ"*

หลังออกพรรษาในปีนั้น **หลวงปู่ใหญ่**ได้ปรารภกับลูกศิษย์ลูกหาว่า "โยมทางเมืองอุบลฯ มานิมนต์ให้เฮาไปโปรดญาติโยมทางบ้านเก่าบ้าง หากจะไปกันหมดวัดก็คงไม่งาม คงจะต้องแบ่งกันไป เขาจะว่าพระกรรมฐานเราได้ พระกรรมฐานตอนอยู่ก็แย่งกันอยู่ เมื่อตอนไปก็แย่งกันไป มันบ่อดีเด้อ"

ต่อมา**หลวงปู่ใหญ่**ได้นัดประชุมเรื่องจะเดินทางไปเมืองอุบลฯ ก่อนเลิกประชุม **หลวงปู่ใหญ่** ได้คัดเลือกพระเณรที่จะติดตามท่านไปเมืองอุบลฯ

หลวงปู่บัวพา เป็นพระบวชใหม่พรรษาแรก นั่งอยู่ท้ายสุด ได้อธิษฐานในใจว่า *"นับถูกเราไหม? นับถูกเราไหมหนอ? ขอให้เราได้ติดตามไปกับท่านพระอาจารย์เสาร์ด้วยเถิด"*

หลวงปู่บัวพา นั่งแบบใจหายใจคว่ำ จน**หลวงปู่ใหญ่**นับมาถึงองค์สุดท้าย ชี้มือมาทางท่านแล้วพูดว่า

"เจ้าผู้หนึ่งไปนำข้อย เรามันคนทางเดียวกัน บัดถ้าเจ็บป่วยไข้ได้เบิ่งกัน"

หลวงปู่บัวพา บอกว่าท่านดีใจจนน้ำตาไหล หมู่คณะที่มาประชุมหันมามอง**หลวงปู่บัวพา** เป็นตาเดียว ที่เห็น**หลวงปู่ใหญ่**เรียกชื่อท่านเป็นองค์สุดท้าย

การที่หลวงปู่ใหญ่ เลือกหลวงปู่บัวพา และพูดว่า "ถ้าป่วยไข้จะได้ดูแลกัน" เหมือนท่านจะทราบเหตุการณ์ล่วงหน้า เพราะต่อมาภายหลังเวลาหลวงปู่ใหญ่อาพาธ หลวงปู่บัวพา จะอุปัฏฐากดูแลท่านไปตลอดจนท่านถึงมรณภาพ

ก่อนที่**หลวงปู่ใหญ่** จะเดินทางจาก**วัดป่าสุทธาวาส** ไปเมืองอุบลราชธานีนั้น คณะได้แวะพักที่**วัดอรัญญิกาวาส** จังหวัดนครพนม และไปนมัสการ**พระธาตุพนม**ต่อ ซึ่งขณะนั้นพระอุปัฏฐากซึ่งเป็นชาวขอนแก่นได้กราบลาไปดูแลโยมมารดาที่กำลังป่วย ดังนั้น **หลวงปู่บัวพาจึงรับหน้าที่เป็นพระอุปัฏฐากหลวงปู่ใหญ่ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา**

หลวงปู่บัวพา ได้ติดตามรับใช้ใกล้ชิด **หลวงปู่ใหญ่** ไม่ว่าจะธุดงค์ไปสถานที่ใด ทั้งในเมืองอุบลฯ วัดบูรพา วัดป่าบ้านข่าโคม วัดภูเขาแก้ว วัดดอนธาตุ หรือแม้แต่ธุดงค์ออกไปประเทศลาว หลี่ผี ปากเซ และนครจำปาศักดิ์ รวมทั้งครั้งสุดท้ายที่**วัดอำมาตยาราม** ที่**หลวงปู่ใหญ่มรณภาพลงในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔**

หลวงปู่บัวพา เป็นศิษย์ที่อุปัฏฐากรับใช้ใกล้ชิด**หลวงปู่ใหญ่** ด้วยความเคารพยิ่ง โดยท่านตื่นแต่ตี ๓ ทำวัตรเช้า-สวดมนต์ เสร็จก็มาที่กุฏิ**หลวงปู่ใหญ่** เตรียมน้ำร้อน ไม้สีฟัน น้ำล้างหน้า ผ้าเช็ดตัว ถวาย ซึ่ง**หลวงปู่ใหญ่** จะเดินจงกรมจนถึงสว่าง

ระหว่างนั้น**หลวงปู่บัวพา** จะเทกระโถนปัสสาวะของ**หลวงปู่ใหญ่** แล้วกลับลงมาที่ศาลา ปัดกวาดเช็ดถู เตรียมบริขารบิณฑบาต ทั้งของ **หลวงปู่ใหญ่** และของท่านเอง แล้วตาม**หลวงปู่ใหญ่**ไปบิณฑบาต

กลับจากบิณฑบาตแล้ว ก็จัดเตรียมถวายอาหารที่รับประเคนมาถวาย**หลวงปู่ใหญ่**

ช่วงเย็นท่านจะมาสรงน้ำ**หลวงปู่ใหญ่** แล้วก็ลงทำวัตร-สวดมนต์เย็น แล้วจึงมาถวายการบีบนวด ซึ่ง**หลวงปู่ใหญ่** ก็ให้การอบรมสั่งสอน และให้อุบายธรรมไปในตัว

หลวงปู่บัวพา ได้เล่าถึงแนวทางปฏิปทาของ**หลวงปู่ใหญ่** ดังนี้ : -

"ท่านพระอาจารย์เสาร์ ถือตามแบบ**เจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท) **ท่านพระอาจารย์เสาร์** ท่านเคร่งครัดมาก ลูกศิษย์ทุกคนต้องถือเคร่งกับการปฏิบัติภาวนาแต่หัวค่ำยันรุ่ง การประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญภาวนา พูดคุยกันไม่ได้ เวลาปฏิบัติต้องเอาจริง เมื่อถือธุดงคกรรมฐานอย่างเคร่งครัดแล้ว พอตี ๓ ตื่นนอนทันที ก่อน ๔ ทุ่ม ต้องเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ศึกษาข้อวินัยกับท่านพระอาจารย์เสาร์ และท่านไม่นิยมให้คลุกคลีกับหมู่คณะ การหลับนอนให้เคร่งครัด หัดจนคล่องตัว ถ้าใครฝึกได้ ท่านก็จะแนะนำการสอนต่อไป"

หลวงปู่ใหญ่ ไม่ค่อยจะพูดอะไรมาก อุบายธรรมนี้ก็เหมือนกัน ถามก็ตอบ ถ้าไม่ถามก็นั่งเฉยกันทั้งวัน หลวงปู่บัวพา จึงไม่ค่อยเทศน์ ไม่ค่อยพูดตามหลวงปู่ใหญ่ไปด้วย หลวงปู่บัวพาจึงเป็นพระที่พูดน้อย

สันโดษ มักน้อย ไม่ติดในลาภยศ ท่านถือแบบอย่างของหลวงปู่ใหญ่ เป็นแนวทางการดำเนินตลอดมา

หลังจาก**หลวงปู่ใหญ่**มรณภาพแล้ว อัฐบริขารของท่านได้แจกจ่ายลูกศิษย์หมู่คณะองค์อื่นๆ **หลวงปู่บัวพา**ไม่รับอะไรเลย ท่านให้เหตุผลว่า **"เฮาได้ตัวท่านพระอาจารย์เสาร์แล้ว เฮาพอใจแล้ว"** ท่านพอใจที่ได้อยู่อุปัฏฐาก**หลวงปู่ใหญ่** และท่านก็ได้ดำเนินตามแนวทางปฏิปทาของ**หลวงปู่**มาโดยตลอด

ในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๘๕ เสร็จจากงานถวายเพลิงศพ**หลวงปู่ใหญ่**แล้ว **หลวงปู่บัวพา** กลับมาจำพรรษาที่**วัดดอนธาตุ** ๑ พรรษา แล้วกลับไปโปรดโยมมารดาที่บ้านเกิด จากนั้นได้ธุดงค์ไป **วัดป่าบ้านหนองผือ** และอยู่ศึกษาธรรมกับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** อีก ๑ พรรษา จึงธุดงค์ต่อไปอีกหลายจังหวัด

จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๐ ท่านจึงได้มาอยู่จำพรรษาที่วัดร้างแห่งหนึ่ง ใน**อำเภอศรีเชียงใหม่** จังหวัดหนองคาย ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น **วัดป่าพระสถิตย์**

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ **หลวงปู่บัวพา** ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นตรี ที่**พระครูปัญญาวิสุทธิ**

หลวงปู่บัวพา พำนักอยู่ที่ **วัดป่าพระสถิตย์** จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้มรณภาพลง สิริรวมอายุได้ ๘๑ ปี ๑๑ เดือน ๑๑ วัน พรรษา ๖๑

๑๐๙.

บันทึกจากหนังสือ หลวงปู่หลุย

เรื่องราวต่อไปนี้ปรากฏในหนังสือ **จนฺทสาโรบูชา** ประพันธ์โดย **คุณหญิงสุรีพันธุ์ มณีวัต** มีดังนี้ : -

"...ครั้งแรก **ท่าน** (หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร) คิดจะเดินทางกลับไปทางจังหวัดบ้านเกิด (จังหวัดเลย) เพราะมีนิมิตถึงโยมมารดาและตัวท่านก็ธุดงค์จากบ้านเกิดมาช้านาน

อย่างไรก็ดี พอดีได้ทราบว่า **ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** อยู่ที่**วัดป่าสุทธาวาส** ท่านจึงรีบไปกราบด้วยความเคารพ ทั้งนี้เพื่อจะรายงานเรื่องการที่ท่านส่งให้ไปอยู่ **ถ้ำโพนงาม** แต่เมื่อปีก่อนโน้นให้ทราบด้วย

การได้มาอยู่ปรนนิบัติรับใช้ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่อีกวาระหนึ่งทำให้ท่านคิดว่าเป็นโอกาสอันประเสริฐ เหมือนจู่ๆได้เห็นแก้ววิเศษลอยมาใกล้ตัว จะไม่เชิญแก้วดวงวิเศษไว้บูชาหรือ จะปล่อยให้ลอยผ่านพ้นไปได้อย่างไร... โอกาสเช่นนี้มีไม่ได้ง่ายๆ สำหรับการกลับไปเยี่ยมบ้านนั้นน่าจะรอต่อไปได้ บ้านโยมมารดาก็คงอยู่ ณ ที่เก่า ไม่ได้

ถอนเสาเรือนหายไปไหน อีกทั้งเราได้แผ่เมตตาให้มารดา ทำร่มมุ้งกลด แจกจ่ายพระเณร แม่ชี อุทิศกุศลให้มารดาตลอดเวลาอยู่แล้ว

ปี ๒๔๗๙ ท่านจึงได้อธิษฐานพรรษาอยู่ด้วย**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ณ **วัดสุทธาวาส** เนื่องจากท่านไม่มีนิสัยชอบเทศนาอบรมเอง **หลวงปู่หลุย**จึงรับหน้าที่เป็นผู้คอยดูแลอบรมพระเณรที่มาอยู่กับท่านพระอาจารย์เสาร์ ให้อยู่ในธรรมวินัยและอาจาริยวัตร ข้อปฏิบัติอันดีงาม

อาจาริยวัตรที่ท่านฝึกปรือมาแต่สมัยอยู่กับ**ท่านพระอาจารย์บุญ** (พระอาจารย์บุญ ปญฺญาวุฒฺโฑ พระกรรมวาจาจารย์ของ หลวงปู่หลุย กับหลวงปู่ขาว อนาลโย ซึ่งบวชพร้อมกันเป็นคู่นาคซ้าย-ขวา) ปฏิบัติรับใช้อาจารย์องค์แรกของท่านมาด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเป็นเวลา ๖ - ๗ ปี

มาครั้งนี้ท่านก็ใช้อย่างเต็มที่ แม้ท่านจะมีพรรษากว่าสิบแล้ว แต่ท่านก็คงนอบน้อมถ่อมองค์ให้พระเณรรุ่นหลังได้เห็นเป็นตัวอย่าง ให้ตระหนักในวัตรเหล่านั้น

- ต้องฉันทีหลังอาจารย์ ฉันให้เสร็จก่อนอาจารย์
- นอนหลังอาจารย์ และ ตื่นก่อนอาจารย์ เป็นอาทิ

การอุปัฏฐากพิเศษที่พระเณรพยายามปฏิบัติเป็นกิจวัตร แต่ทำไม่ค่อยคล่องก็คือ การกดเอ็นท้องให้ท่านในเวลานวดเส้นตอนกลางคืน ท่านเป็นคนรูปร่างใหญ่ หนังท้องค่อนข้างหนาด้วยท่านมีอายุมากแล้ว อีกประการหนึ่ง ท่านก็เคยชินต่อการนวดแรงๆ มาแล้ว การกดเอ็นท้องของท่านจึงต้องใช้พละกำลังแข็งแรงมากเป็นพิเศษ

พระเณรผู้ปฏิบัติไม่ค่อยมีกำลังนิ้วมือแข็งแรงพอ จึงมาปรารภกัน **หลวงปู่**(หลุย) ได้เข้าไปขออนุญาตนวดเอ็นท่าน และสุดท้ายก็ได้อุบายมาสอนกัน คือ **ให้พยายามกำหนดภาวนาไปด้วย เมื่อจิตเป็นสมาธิ กำลังมือก็จะหนักหน่วง แข็งแรง...ใจสู่ใจ ผู้รับนวดก็จะสบายกาย ผู้นวดก็จะไม่เปลืองแรง...ดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย**

หลวงปู่(หลุย) บันทึกเรื่องเกี่ยวกับ**พระอาจารย์เสาร์**ไว้หลายแห่งหลายวาระ คงจะเป็นความประทับใจของท่านอย่างมาก ที่เคยเดินธุดงค์และจำพรรษากับ**พระอาจารย์เสาร์...**"

ผมคัดลอกข้อเขียนของ**คุณหญิงฯ** มาอย่างยืดยาวเต็มที่ ท่านคงไม่ว่าอะไรนะครับ ถ้าเป็นประเทศฝรั่งแล้วละก็เกิดเรื่องแน่ คือคัดลอกได้ครั้งละไม่เกิน ๘ บรรทัด ไม่เช่นนั้นจะเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

อันนี้ครูอาจารย์ท่านสอนตอนเรียนอยู่ต่างประเทศ (ขอคุยสักหน่อย) แต่ไม่ทราบว่ากฎเกณฑ์ในตอนนี้จะเปลี่ยนไปแล้วหรือยังก็ไม่ทราบ เพราะหยุดงานวิชาการอย่างสนิทมาเป็น **"ลุงคนขับรถให้วัด"** หลายปีแล้ว

พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส

๑๑๐.

ข้อมูลจาก ปากคำหลวงปู่กิ

เรื่องราวของ**หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม** วัดป่าสนามชัย อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี ที่มาเกี่ยวข้องเป็นศิษย์ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** นั้นมีในหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ดังต่อไปนี้

"ลุ พ.ศ. ๒๔๗๘ **พระอาจารย์เสาร์** พำนักที่ **วัดป่าสุทธาวาส** อ.เมือง จ.สกลนคร ส่วน**ท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล** (ศิษย์ทางสายมหานิกาย ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของหลวงพ่อชา สุภทฺโท วัดหนองป่าพง) จำพรรษาที่**วัดธาตุศรีคูณ** อ.นาแก จ.นครพนม

ขณะนั้น ประจวบกับเป็นช่วงเวลาที่พระภิกษุหนุ่มใจเด็ดองค์หนึ่ง มีนามว่า **พระกิ ธมฺมุตฺตโม** มาจากบ้านหนองผำ นครจำปาศักดิ์ แขวงจำปาศักดิ์ แดนดินถิ่นประเทศไทยในครั้งกระโน้น

เมื่อแรกเข้ามาเมืองอุบลราชธานี ก็ได้ติดตาม**พระอาจารย์บุญมาก จิตฺปุญฺโญ** ซึ่งท่านได้นำศิษย์ ๑๐ กว่ารูป ออกเดินทางธุดงค์จากอุบลฯ เพื่อเข้ากราบคารวะ**พระอาจารย์เสาร์**

ระหว่างทางที่ติดตามมาจนถึง**อำเภอนาแก** ได้พบกับท่าน**พระอาจารย์ทองรัตน์** กอปรกับย่างเข้าเดือน ๘ หน้าพรรษากาลพอดี จึงได้อยู่พักจำพรรษาที่**วัดธาตุศรีคูณ**กับ**ท่านพระอาจารย์ทองรัตน์**

พอออกพรรษาแล้ว ได้ร่วมเดินทางออกติดตามไปกราบนมัสการ**พระอาจารย์เสาร์** ที่**วัดป่าอรัญญิกาวาส** จ.นครพนม ซึ่งในครั้งนั้น**พระอาจารย์เสาร์** เดินทางจาก**วัดป่าสุทธาวาส** จ.สกลนคร มาเป็นประธานในการฉลองศาลาการเปรียญของ**วัดป่าอรัญญิกาวาส** **ช่วงนั้นเป็นหน้าหนาว** ขึ้นปี พ.ศ. ๒๔๗๙"

อาจารย์พิศิษฐ์ พูดถึง**หลวงปู่กิ** ว่า **"พระกิ** ที่เป็นพระหนุ่มองค์นี้ ท่านก็คือ **หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม** แห่ง**วัดป่าสนามชัย** บ้านสนามชัย อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ทรงศีล สมาธิ พรหมจรรยา มีความทรงจำเป็นเลิศ รอบรู้เชี่ยวชาญเรื่องภูมิประเทศทั้งภูเขาและเถื่อนถ้ำในแดนลาว และแถบชายแดนภาคอิสาน"

อาจารย์พิศิษฐ์ ได้บันทึกเรื่องราวจากความทรงจำของ**หลวงปู่กิ** ต่อไปว่า : -

"ท่านหลวงปู่กิ ได้เล่าเรื่องราวแต่หนหลังจากความทรงจำอันแม่นยำว่า...

ครั้งแรก ท่านจะไปกราบคารวะ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ที่**วัดป่าสุทธาวาส** พอดีทราบข่าวว่า **องค์พระอาจารย์เสาร์**มารับถวาย **ศาลาหอแจก** ที่**วัดโพนแก้ว** จึงติดตามไป

ปีนั้นหมอกลงหนาทึบแผ่ปกคลุมทั่วเมือง**นครพนม** อากาศหนาวเหน็บแทรกซอนผิวหนัง แผ่ซ่านความเย็นเฉียบเข้าไปทั่วทุกอณูขุมขนแห่งกายคตานี้

ยิ่งตอนเช้าเดินเหยียบน้ำค้าง อันเย็นยะเยือกบนยอดหญ้า ฝ่าสายหมอก ลัดทุ่งไปบิณฑบาต ยิ่งหนาวเหน็บจนเท้าเป็นตะคริว ต้องอาศัยขออังฝ่าเท้าด้วยกองไฟจากชาวบ้านที่สุมฟืนผิงไฟไล่ความหนาวอยู่หน้าบ้าน จนพอค่อยยังชั่วจึงออกเดินบิณฑบาตต่อไปได้

พระอาจารย์กิ ธมฺมุตฺตโม

กล่าวถึง**ศาลาการเปรียญ**หลังนี้ เป็นศาลาไม้พื้นฝากระดาน หลังคามุงแฝก ที่ชาวบ้านรวบรวมปัจจัยไปซื้อเรือนไม้เก่ามาปลูกสร้างศาลาเป็นที่พำนักฉันภัตตาหาร และประกอบศาสนกิจ เมื่อแล้วเสร็จจึงพร้อมใจกันถวายเป็นสมบัติของสงฆ์ โดยมี**ท่านพระอาจารย์เสาร์** เป็นประมุขประธานสงฆ์

ในคราวนั้นมีลูกศิษย์จำนวนมากมาชุมนุมรวมกัน โดยท่านเจ้าคุณปู่**พระเทพสิทธาจารย์** (จันทร์ เขมิโย) เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระครูสารภาณมุนี ศรีพนมเขต สุทธิศักดิ์พิเศษ คณาภิบาลสังฆวราหะ ในรัชกาลที่ ๘ วัดศรีเทพประดิษฐาราม เจ้าคณะจังหวัดนครพนม** ซึ่งเป็นลูกศิษย์รุ่นเก่าครั้ง**พระอาจารย์เสาร์** เปิดศักราชการธุดงค์บุกเบิกมาถึงนครพนมครั้งแรก ได้รับนิมนต์แสดงธรรม

ท่านเจ้าคุณปู่ฯ ได้แสดงพระธรรมเทศนาด้วยกัณฑ์เทศน์ที่ว่า...

โจรโต ปิติ ตสฺวา - บุญโจรนำไปด้วยได้ยาก"

ท่านอาจารย์พิศิษฐ์ ได้ขมวดลงท้ายว่า "นี่คือบันทึกจากปากคำของ**ท่านหลวงปู่กิ** ที่จดจำเหตุการณ์เมื่อ ๖๐ ปีก่อนโน้นได้ แม้แต่รายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ก็ไม่ลืมเลือนเลย นับว่าเป็นบุญของเราที่ได้รับรู้เรื่องราวในอดีตกาลก่อน เพราะหลังจากนั้นไม่นาน องค์ท่านก็มาด่วนละสังขารไปโดยไม่มีใครคาดคิดมาก่อนเลย"

ครับ! ผมก็คัดลอดมาอย่างสบายๆ ไม่ต้องไปเสาะหาข้อมูลด้วยตนเอง เขียนหนังสือแบบผมก็สบายอย่างนี้แหละ!

หมายเหตุ : **หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม วัดป่าสนามชัย** อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลฯ เกิด พ.ศ. ๒๔๕๘ มรณภาพ พ.ศ. ๒๕๔๒ เมื่ออายุ ๘๔ ปี อายุพรรษา ๖๖ ท่านถูกอัธยาศัยกับ **หลวงปู่เพ็ง พุทฺธธมฺโม** ของผมเป็นอย่างดี อายุคราวเดียวกัน รูปร่าง ผิวพรรณ การพูดจาคล้ายกันมาก

ผมพาคณะไปทอดผ้าป่า ๒ ครั้ง ก่อนท่านมรณภาพ ๒-๓ ปี ก่อนหน้านั้นมีเรื่องเศร้าและตื่นเต้น คือลูกศิษย์ของท่านไปก่อเรื่องขึ้น แล้วมาหลบซ่อนตัวที่กุฏิของท่าน แล้วถูกตามมายิงตายต่อหน้าท่าน

หลวงปู่กิ เป็นพยานคนเดียวที่อยู่ในเหตุการณ์ เขาจึงยิงหลวงปู่ด้วยกระสุนหลายนัด เพื่อหวังปิดปาก กระสุนนัดที่หนึ่งเข้าที่หัวไหล่ แล้ววิ่งไปตุงอยู่ใต้ผิวหนัง นัดที่สองถูกตรงหัวใจ วิ่งไปตุงอยู่ใต้ผิวหนัง ทั้งสองนัดเข้าไปไม่ถึงเนื้อ นัดที่สามผมจำไม่ได้ หมอเพียงผ่าตัดแค่ผิวหนังเพื่อเอากระสุนออกเท่านั้นเอง

ถามหลวงปู่ว่ามีอะไรดี ท่านว่าท่านก็มีพุทโธอยู่อย่างเดียวเท่านั้น

เหตุการณ์ครั้งนั้น ลูกศิษย์ได้ทำเหรียญรุ่น ๑ ให้หลวงปู่แผ่พลังจิต แล้วแจกในงานทำบุญฉลองอายุของท่าน พวกเราคณะผ้าป่าได้รับกันทุกคน แล้วท่านยังเมตตามอบให้ผมอีก ประมาณ ๑๐๐ เหรียญ รุ่นที่ ๒ ในปีต่อมาผมก็ได้รับประมาณ ๑๐๐ เหรียญอีก ได้แจกจ่ายไปหมดแล้ว

ท่านที่เคยร่วมทำบุญกับผม ถ้าสนใจลองไปค้นดู จำได้ว่าเคยมอบให้ท่านไปคู่กับเหรียญ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค วัดภูเขาแก้ว** อ.พิบูลมังสาหาร เป็นเหรียญศักดิ์สิทธิ์ที่มีเรื่องราวปาฏิหาริย์ทั้งคู่

ปฐม นิคมานนท์

๑๒ ก.ค. ๕๖

๑๑๑.

มอบหมายวัดให้ลูกศิษย์

ท่านผู้อ่านคงยังพอจำได้ว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้เคยไปพำนักที่**จังหวัดนครพนม** และสร้าง**วัดโพนแก้ว** ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น **วัดอรัญญิกาวาส** มาจนปัจจุบัน

หลวงปู่ใหญ่ ได้มอบหมายให้พระลูกศิษย์คือ **หลวงปู่บุญมา มหายโส** หรือ **พระครูไพโรจน์ปัญญาคุณ** เป็นผู้ดูแลปกครองวัด ในระหว่างที่**หลวงปู่ใหญ่**ไม่อยู่

และมาในขณะนี้ ปี พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๗๙ **หลวงปู่ใหญ่** ได้มาเป็นประธานรับถวาย **ศาลาหอแจก** หรือ **ศาลาการเปรียญ** จึงได้กลับมาพำนักที่**วัดโพนแก้ว** นี้อีกครั้งหนึ่ง

อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ ได้เขียนถึงเหตุการณ์ต่อไปดังนี้ : -

วันหนึ่ง ประมาณ ๔ ทุ่ม **ท่านพระอาจารย์เสาร์** ได้เรียก**ท่านพระอาจารย์บุญมา มหายโส** ไปพบท่านที่กุฏิ แล้วพูดว่า

"เราได้ปฏิบัติพระศาสนา เที่ยวอบรมสั่งสอนภิกษุสามเณร ประชาชนทั้งหลาย ให้รู้แจ้งเห็นจริงในศีลธรรมมาด้วยความยากลำบากแสนเข็ญ ก็สู้อดทนมา

บางบ้านเขาเอาปืนไล่ยิง บ้างบ้านเขาว่าเป็นอีแร้งหม่น (หม่น = สีปนดำ, สีเทา) มันเป็นเสียอย่างนี้ ก็สู้ทนมาจึงถึงบัดนี้

ขอให้ท่านพิจารณาดูเอา ให้รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมของพระบรมศาสดาจารย์ แล้วใช้วิริยะความเพียร ปฏิบัติอย่าท้อถอย อย่าได้ละทิ้งวัดนี้ไป เทอญ"

หลวงปู่ใหญ่ ได้มอบภาระการเป็นเจ้าวัดอย่างเต็มที่ให้แก่ **หลวงปู่บุญมา มหายโส** ตั้งแต่บัดนั้น

พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก

พระอาจารย์บุญมา มหายโส

พระอาจารย์ทอง อโสโก

พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส

๑๑๒.

ปรารภกลับจังหวัดอุบล

บัดนี้**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** อายุ ๗๗ ปี ท่านเข้าสู่วัยชรามากแล้ว และก็จากอุบลฯ บ้านเกิดเมืองนอนมานานปี การขัดขวางแนวทางพระธุดงคกรรมฐานจากพระผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจบริหารการคณะสงฆ์ก็คลี่คลายไปแล้ว เป็นเวลาสมควรที่ท่านจะกลับไปพำนักเพื่อใช้ชีวิตบั้นปลายที่จังหวัดอุบลได้แล้ว

หลังจากงานฉลอง **ศาลาหอแจก วัดโพนแก้ว** จังหวัดนครพนมเสร็จเรียบร้อยแล้ว **หลวงปู่ใหญ่**ได้ปรารภถึงการกลับจังหวัดอุบลฯ ท่ามกลางบรรดาศิษย์ที่มาชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก

บรรดาศิษย์อาวุโส เช่น **พระเทพสิทธาจารย์, พระอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน, พระอาจารย์กว่า สุมโน, พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล, พระอาจารย์บุญมาก จิตฺปญฺโญ, พระอาจารย์บุญมี ญาณมุนี** (ครูบาอาจารย์มักเรียกว่า อาจารย์บุญมี สูงเนิน เพราะท่านเป็นชาวอำเภอสูงเนิน นครราชสีมา ขณะนั้นเพิ่งกลับจากไปธุดงค์ประเทศพม่า) เป็นต้น

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** ปรารภที่จะกลับไปใช้ชีวิตบั้นปลายที่จังหวัดอุบลฯ แล้ว คณะศิษย์ก็เห็นชอบด้วย และควรจะได้สอบถามไปทางจังหวัดอุบลฯ ก่อนว่า คณะสงฆ์ที่นั่นยังยินดีให้การต้อนรับสนับสนุนการกลับบ้านเกิดของท่านหรือไม่

ทางคณะศิษย์ได้ทำหนังสือไปปรึกษาหารือกับเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาก็ได้รับคำตอบจากท่านเจ้าคุณ**พระศาสนดิลก** (เสน ชิตเสโน) **วัดศรีทอง** และ ท่านเจ้าคุณ **พระศรีธรรมวงศาจารย์ วัดสุปัฏนาราม** ว่าต่างมีความยินดี ขอนิมนต์**หลวงปู่ใหญ่** กลับจังหวัดอุบลฯ พร้อมที่จะให้การต้อนรับสนับสนุนอย่างเต็มที่

เมื่อทราบคำตอบจากจังหวัดอุบลฯ อย่างชัดเจนแล้ว **หลวงปู่ใหญ่** จึงได้นัดแนะให้คณะศิษย์ไปประชุมร่วมกันวางแผนการกลับ และร่วมทำบุญวันมาฆบูชาที่**อำเภอธาตุพนม** ที่ **วัดอ้อมแก้ว** หรือ **วัดเกาะแก้วอัมพวัน** ที่ท่านได้มาสร้างและเคยมาพำนักอยู่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓

ดังนั้น เมื่อใกล้ถึง**วันมาฆบูชา** วันเพ็ญเดือนสามในปีนั้น คือ ปี พ.ศ. ๒๔๗๙ คณะศิษย์ทั้งหลาย ทั้งใกล้ ทั้งไกล ที่ทราบข่าวการนัดหมาย ต่างก็ทยอยกันเดินทางมาพร้อมกันที่**วัดอ้อมแก้ว** อำเภอธาตุพนม กันอย่างไม่ขาดสาย

หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม เล่าไว้ในหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ว่า...หลังจากท่านได้กราบคารวะ**หลวงปู่ใหญ่** ที่วัดอรัญญิกาวาสแล้ว ก็ได้แยกย้ายกันเดินทางมาอำเภอธาตุพนม พร้อมกับคณะ**ท่านพระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล**

หลวงปู่กิ รับสะพายบาตรของ**ท่านพระอาจารย์ทองรัตน์**ด้วย จนบ่าท่านเป็นแผล พากันเดินธุดงค์ล่องใต้มาเรื่อย ผ่านบ้านหนองจันทร์ ท่าค้อ ชะโงม บ้านกลาง นาถ่อน ดอนนางหงส์ แสนพัน หลักศิลา พระกลาง จนถึงธาตุพนม เห็นมีพระสงฆ์สามเณร มาร่วมชุมนุมกันมากมายหลายร้อย ทำให้บริเวณ**วัดอ้อมแก้ว**แคบลงไปถนัดใจ

การประชุมศิษย์ใน**วันมาฆบูชา** ปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ในครั้งนั้น ถือเป็นภารกิจครั้งสุดท้ายของ**หลวงปู่ใหญ่** ที่จังหวัดนครพนม เพราะหลังจากนั้นท่านก็ไม่ได้กลับมาที่นครพนมอีกเลย

ในปีนั้น**หลวงปู่ใหญ่** อายุล่วงเข้า ๗๗ ปี อายุพรรษา ๕๗ มีความชราภาพมากแล้ว เวลาเดินต้องใช้ไม้เท้าพยุงกาย แต่ท่านก็ยังเดินเหินได้คล่องแคล่วสำหรับผู้สูงอายุในวัยนั้น

หลวงปู่ใหญ่ ได้ให้โอวาทแก่บรรดาศิษย์ ถือเป็นโอวาทครั้งสุดท้ายแก่ศิษย์ที่มีภารกิจไม่สามารถติดตามท่านไปยังเมืองอุบลได้

ต่อจากนั้น บรรดาศิษย์ต่างก็แยกย้ายกันไปบำเพ็ญเพียรหรือปฏิบัติสมณกิจของแต่ละองค์ ตามแบบครรลองของพระบูรพาจารย์เจ้าต่อไป

การประชุมศิษย์ในครั้งนั้น ถือเป็นการชุมนุมพระธุดงคกรรมฐานครั้งใหญ่ที่สุดของจังหวัดนครพนมในยุคสมัยนั้น

พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล

พระอาจารย์กินรี จนฺทิโย

พระครูญาณโศภิต (พระอาจารย์มี ญาณมุนี)

พระอาจารย์บุญมาก จิตฺปญฺโญ

๑๑๓.

มอบภาระ และจัดขบวนทัพ

คณะศิษย์ที่จะเดินทางติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ไปพำนักที่จังหวัดอุบลราชธานี ในครั้งนั้นมีไม่น้อยกว่า ๗๐-๘๐ รูป จัดเป็นคณะพระธุดงค์คณะใหญ่ ถ้าไม่มีการจัดการที่ดีย่อมทำความแตกตื่นโกลาหลให้แก่ประชาชนตามเส้นทางที่ผ่านไปไม่น้อยทีเดียว

แต่คณะของท่านไปอย่างแนบเนียน และได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ **ถ้าพูดแบบวิชาการสมัยใหม่ต้องบอกว่า ท่านมีวิธีบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม** ซึ่งผมจะกล่าวอีกครั้งในหัวข้อต่อไป

หลวงปู่ใหญ่ ได้จัดแบ่งคณะศิษย์ที่จะติดตามออกเป็นหลายกลุ่มหรือหลายคณะ ศิษย์ที่มีอาวุโสรับเป็นหัวหน้าแต่ละคณะ พร้อมทั้งกำหนดหมู่บ้านต่างๆที่แต่ละคณะจะไปพำนักเพื่อโปรดญาติโยมชาวเมืองอุบลฯ เช่น : -

- ให้ **พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล** ไปตั้งวัดจำพรรษาอยู่ที่ **บ้านชีทวน**
- **พระอาจารย์บุญมาก ฐิติปญฺโญ** ไปอยู่**บ้านท่าศาลา**
- ให้**พระอาจารย์ทอง อโสโก** อยู่**บ้านสวนงัว** เพราะเคยอยู่มาก่อน
- **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ให้ไปอยู่**บ้านกุดแห่** เพราะเป็นบ้านเกิด

สำหรับองค์**หลวงปู่ใหญ่** เองนั้น ท่านจะไปโปรดญาติโยมชาว**บ้านข่าโคม** บ้านเกิดของท่าน ซึ่งบ้านข่าโคมนี้ อยู่ไม่ไกลจาก**บ้านชีทวน** ที่มอบหมายให้**พระอาจารย์ทองรัตน์** ศิษย์ฝ่ายมหานิกายไปอยู่ บ้านสองแห่งนี้มี**ลำน้ำเซบาย**ขวางกั้น อยู่ห่างกันราว ๘ กิโลเมตรเท่านั้น

พระอาจารย์ทอง อโสโก

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน

พระอาจารย์กงแก้ว ชนฺติโก

พระครูพิศาลสังฆกิจ
(พระอาจารย์โทน กนฺตสีโล)

๑๑๔.
เรื่องของพระธรรมยุต และมหานิกาย

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล กับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ท่านเห็นว่าเรื่องของนิกายไม่ใช่เรื่องสำคัญ ท่านให้ความสำคัญที่การปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นเรื่องสำคัญมากกว่า และเป็นเรื่องที่พระภิกษุจะต้องถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดอย่างไม่มีข้อยกเว้นหรือข้ออ้างใดๆทั้งสิ้น

หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์ ท่านเน้นเรื่อง **ศีล สมาธิ ปัญญา** แยกออกจากกันไม่ได้ เป็น**เอกภาพของมรรค**

ในเรื่อง**ศีลของสงฆ์** ท่านถือพระวินัย จากสิกขาบท ๒๒๗ ข้อในพระปาฏิโมกข์เป็นหลักใหญ่ ต้องรักษาให้บริสุทธิ์ ไม่ให้ด่างพร้อย ไม่ล่วงละเมิด เพราะจะนำพาพระไปสู่ความบริสุทธิ์ สร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์ และถ้าศีลบริสุทธิ์แล้ว ในการภาวนาจิตก็รวมลงเร็ว

นอกเหนือจากสิกขาบท ๒๒๗ ข้อในพระปาฏิโมกข์แล้ว **หลวงปู่ใหญ่ทั้งสอง** ก็ยังเน้นข้อวัตรปฏิบัติทั้งหลายที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ ซึ่งมี ๓ หมวดเรียกว่า **ศีลอภิสมาจาร** มีทั้งข้อห้ามและข้อทรงอนุญาต เป็นบทกำกับวิถีดำเนินของพระสงฆ์ ตั้งแต่เรื่องการรักษาความสะอาดของร่างกาย การแสดงความเคารพคารวะต่อกัน การรักษา

การบริโภคใช้สอยปัจจัยและเครื่องบริขาร เรียกว่า **ข้อวัตร ๑๔** หรือ **กิจวัตร ๑๔** ของสงฆ์ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ หมวด คือ

- **วิธีวัตร** ว่าด้วยแบบอย่างต่างๆ ที่สมณะควรประพฤติ
- **จริยาวัตร** ว่าด้วยมารยาที่สมณะควรประพฤติ
- **กิจวัตร** ว่าด้วยกิจที่สมณะควรกระทำ

นี่ผมว่าตามตำราหรอกนะ อาจผิดบ้างถูกบ้างก็ต้องกราบขออภัย ส่วนรายละเอียดผมไม่กล้าอธิบาย เพราะเคยบวชพระแค่ ๓ เดือน ตอนเป็นหนุ่มหล่อเท่านั้น

อีกเรื่องที่ **หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์** ท่านเน้นมากและส่งเสริมให้พระได้อธิษฐานปฏิบัติตามความเหมาะสม คือ **ธุดงควัตร ๑๓** แม้ไม่บังคับให้พระถือปฏิบัติ แต่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เพื่อให้พระใช้เป็นอุบายขัดเกลากิเลส ช่วยส่งเสริมความมักน้อยและสันโดษ

ธุดงควัตร ๑๓ ดูจะเป็นเรื่องที่ขาดความสนใจในวงพุทธบริษัทเสมอมา ไม่ค่อยเห็นมีผู้พื้นฟูขึ้นมาปฏิบัติให้จริงจัง การที่**ธุดงควัตร**ปรากฏเด่นชัดในหมู่ผู้ปฏิบัติธรรมในปัจจุบัน ก็เพราะ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** เป็นผู้พาดำเนินอย่างจริงจัง **หลวงปู่ทั้งสององค์** ถือปฏิบัติทั้ง ๑๓ ข้อ ตามโอกาสอันควร

ธุดงควัตร ๗ ข้อ ที่**หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์** ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเป็นประจำ และเป็นแบบอย่างของพระสายปฏิบัติในปัจจุบัน ได้แก่ ถือผ้าห่มบังสุกุลจีวร, เที่ยวบิณฑบาตมาฉันเป็นประจำ, ถือฉันในบาตร, ถือฉันหนเดียว, รับเฉพาะอาหารที่ได้มาในบาตร ไม่รับอาหารที่ตามส่งภายหลัง, ถือการอยู่เสนาสนะป่า และถือผ้าไตรจีวรเป็นวัตร

แม้ธุดงควัตร จะไม่ใช่วินัยที่บังคับให้พระต้องปฏิบัติ แต่การปฏิบัติธุดงค์ไม่ว่าข้อใด ย่อมเป็นความสง่างามของพระ ทั้งเป็นผู้เลี้ยงง่าย อยู่ง่าย เบากายเบาใจ ไม่พะรุงพะรังทั้งทางอารมณ์และเครื่องเป็นอยู่ต่างๆ เป็นอุบายการขจัดกิเลสตัณหาได้อย่างดี

ที่ผมเขียนมายืดยาวนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่น** ท่านเน้นให้พระภิกษุปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และข้อวัตรต่างๆที่เป็นพุทธบัญญัติ ซึ่งไม่ใช่เรื่องของธรรมยุต หรือมหานิกาย แต่ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตนของพระ.แต่ละรูปแต่ละองค์ ว่าจะถือเคร่งครัด และปฏิบัติจริงจังเพียงใดต่างหาก

แต่ที่พระธรรมยุต กับ มหานิกาย ไม่ทำสังฆกรรมร่วมกัน เช่น การลงพระอุโบสถ นั้น เป็นข้อห้ามของพระสงฆ์ที่เรียกว่า **นานาสังวาส** ซึ่งผมก็ไม่ค่อยรู้รายละเอียดเหมือนกัน

จะเห็นว่า ลูกศิษย์ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** มีทั้งที่สังกัดฝ่ายธรรยุต และสังกัดฝ่ายมหานิกาย ที่สังกัดฝ่ายมหานิกายรุ่นบูรพาจารย์ยุคต้น ได้แก่ **พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ** วัดอรัญญวาสี อ.ท่าบ่อ หนองคาย, **พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล** วัดป่าบ้านคุ้ม จ.อุบลฯ, **พระอาจารย์บุญมี ญาณมุนี** วัดป่าสูงเนิน จ.นครราชสีมา, **หลวงปู่ชา สุภทฺโท** วัดหนองป่าพง อุบลราชธานี และที่อยู่ในภาคเหนือก็เช่น **หลวงปู่คำปัน สุภทฺโท** วัดสันโป่ง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่, **หลวงปู่คำแสน คุณาลงฺกโร** วัดดอนมูล อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ เป็นต้น

๑๑๕.

ให้ศิษย์ธรรมยุตกับมหานิกายจำพรรษารวมกัน

ก่อนออกเดินทางกลับอุบลฯ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้บอก **พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล** ศิษย์ฝ่ายมหานิกายของท่านว่า : -

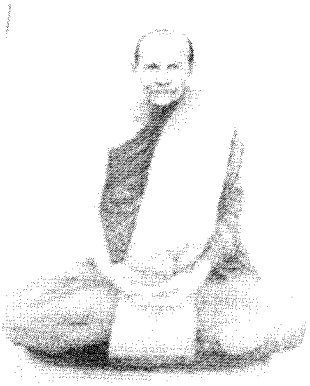
*"**ท่านทองรัตน์** เมือนี่ ให้ไปจำพรรษาที่**บ้านชีทวน** ชีทวนข่อยเคยไปอยู่ เป็นบ่อนสำคัญบ่อนหนึ่ง คนมีความรู้ความฉลาดมาก คนดีกะมีหลาย คนขี้ฮ่ายกะมีมาก ให้ไผผู้อื่นไปอยู่บ่ได้ เฮาลงไปนี่ให้จำพรรษาโฮมกัน ทั้งธรรมยุตกับมหานิกาย **ท่านมี**ให้ไปจำพรรษานำข่อย เราไปฮอดตำอิดไปโฮมกันอยู่วัดบูรพา"*

หลวงปู่ใหญ่ ท่านพูดเป็นภาษาอิสาน และผมก็ลอกมาจากหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์**อีกนั่นแหละ

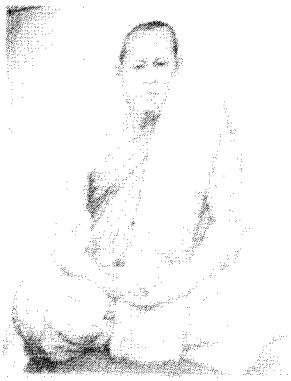
หลวงปู่ใหญ่ บอกกับ **หลวงปู่ทองรัตน์** ที่**วัดเกาะแก้วอัมพวัน** อ.ธาตุพนม จ.นครพนม บอกว่า เมื่อไปถึงอุบลฯ ให้**หลวงปู่ทองรัตน์**ไปจำพรรษาที่**บ้านชีทวน** ซึ่งหลวงปู่ใหญ่เคยไปอยู่มาก่อน ที่นั่นเป็นหมู่บ้านสำคัญแห่งหนึ่ง คนดีมีความรู้ก็มีมาก คนไม่ดีก็มีมากเหมือนกัน ปะปนกันอยู่ ครั้นจะให้ผู้อื่นไปก็กลัวจะทนอยู่ไม่ได้ เมื่อไปถึงอุบลฯให้จำพรรษารวมกันทั้งธรรมยุตและมหานิกาย เมื่อเกิดปัญหาจะได้ช่วยกัน ส่วน**ท่าน**

มี (หลวงปู่บุญมี สูงเนิน ศิษย์มหานิกายอีกท่านหนึ่ง) ให้ไปจำพรรษาอยู่กับท่าน เมื่อไปถึงอุบลฯ แล้วให้ไปรวมกันที่**วัดบูรพารวม**ก่อน

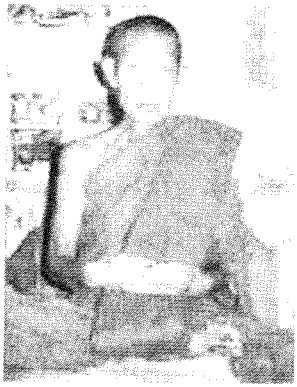
คือแต่ละกลุ่มแต่ละคณะแยกกันเดินทาง ไม่ได้ไปพร้อมกันเป็นคณะใหญ่

พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร

พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ

พระอาจารย์กินรี จนฺทิโย

พระอาจารย์ชาสุภทฺโท

๑๑๖.

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน เป็นศิษย์อาวุโสที่ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่** จนถึงวาระสุดท้ายของ**หลวงปู่ใหญ่** ประวัติย่อมีดังนี้ : -

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน เป็นบุตรคนที่ ๒ ในจำนวน ๙ คน ของ **หลวงอินทร์** และ**แม่จันทรา วงศ์เสนา** เกิดที่บ้านกุดน้ำใส อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๓๕

ประมาณ พ.ศ.๒๔๕๒ ครอบครัวของบิดาได้ย้ายไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่**บ้านกุดแห่** อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จึงจัดเป็นตระกูลที่เก่าแก่หลักบ้านหลักเมืองตระกูลหนึ่ง

พระอาจารย์ดี เคยบรรพชาเป็นสามเณร เมื่ออายุ ๑๖ ปี จนถึงอายุ ๑๘ ปี ได้ลาสิกขาออกมาช่วยงานทางบ้าน พออายุ ๒๐ ปี ได้แต่งงานกับ**นางมี กาฬสุข** อยู่ด้วยกัน ๓ ปีไม่มีบุตร ได้อย่าร้างกัน

หลังจากนั้นได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุฝ่ายมหานิกาย โดยมี **พระธรรมบาล วัดบ้านกุดมะฮง** เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ แล้วมาจำพรรษาอยู่ที่**วัดศรีบุญเรืองท่าแขก** บ้านกุดแห่ จนได้เป็นเจ้าอาวาส**วัดบ้านกุดแห่** เป็นพระเถระนับพรรษาได้ ๒๒ พรรษา

วัดกุดแห่ ในสมัย**พระอาจารย์ดี** นั้นเป็นวัดที่ได้ชื่อว่าเจริญที่สุดในถิ่นนั้น มีศาลาโรงธรรมที่มีเสาใหญ่ที่สุด วัดโดยรอบได้ ๑ เมตร มีถึง ๓๖ ต้น

ท่านสร้างหอไตรที่มีลวดลายวิจิตรสวยงาม ทั้งประดิษฐ์ธรรมาสน์แบบไทยเดิม สร้างกุฏิใหญ่ ๒ หลัง เพราะท่านมีความชำนาญในทางช่างไม้ ช่างก่อสร้าง แกะสลัก เขียนภาพ ช่างเหล็ก ช่างปูน ช่างปั้นดินเผา ช่างเครื่องหนัง (เช่น ทำเข็มขัด อานม้า รองเท้า กระเป๋าหนัง เป็นต้น) อีกทั้งมีความรู้ทางว่านยาแผนโบราณ เก่งทั้งทางคาถาอาคม เชี่ยวชาญในการปราบผีทุกชนิด จนชาวบ้านตั้งฉายาว่า **"อาจารย์ดี ผีย่าน"** (**ย่าน** คือ กลัว) อีกทั้งเทศนาโวหารก็เฉียบคม ท่านมีชื่อเสียงโด่งดังไปไกล มีลูกศิษย์ลูกหามาก

พ.ศ. ๒๔๖๕ **พระอาจารย์ดี** ได้เดินทางไป**บ้านสามผง** อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม เพื่อเสาะหาของขลัง และเรียนวิชาอาคมเพิ่มเติม ได้พบกับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ได้มาเป็นศิษย์ศึกษาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แล้วได้เข้าญัตติเป็นธรรมยุติกนิกาย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ที่**วัดสร่างโศก** หรือ**วัดศรีธรรมาราม** จังหวัดยโสธร ในปัจจุบัน

หลังจากนั้น **พระอาจารย์ดี** ก็ได้เป็นกำลังสำคัญช่วยเผยแผ่ธรรมปฏิบัติในกองทัพธรรมพระกรรมฐานตลอดภาคอิสาน และฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงอีกด้วย

พระอาจารย์ดี ได้มีโอกาสพบและถวายตัวเป็นศิษย์กับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จนกระทั่งได้ออกธุดงค์ติดตามตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ไปจนตลอดอายุขัยของ**หลวงปู่ใหญ่**

พระอาจารย์ดี ได้ติดตาม **หลวงปู่ใหญ่** ไปจังหวัดอุบลราชธานี และไปพำนักอยู่กับท่านที่**บ้านข่าโคม** บ้านเกิดของ**หลวงปู่ใหญ่** ต่อมา

ได้ธุดงค์ไปที่**อำเภอพิบูลมังสาหาร** มีญาติโยมศรัทธาถวายที่ดินให้**หลวงปู่ใหญ่**สร้างวัดกรรมฐานขึ้น ชื่อ**วัดภูเขาแก้ว**

หลวงปู่ใหญ่ มอบให้**พระอาจารย์ดี** เป็นเจ้าอาวาส**วัดภูเขาแก้ว** แล้วท่านไปสร้างวัดใหม่บนเกาะกลางลำแม่น้ำมูลชื่อ **วัดดอนธาตุ** และพำนักอยู่ที่วัดแห่งนี้เป็นวัดสุดท้ายในชีวิตของท่าน

พระอาจารย์ดี ได้ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่** ไปอยู่ที่**วัดดอนธาตุ**เป็นประจำ เห็นว่า**พระอาจารย์ดี** ท่านมีฝีมือในทางปั้น **หลวงปู่ใหญ่** จึงได้มอบให้**พระอาจารย์ดี** เป็นผู้ปั้นพระพุทธไสยาสน์ ไว้สักการะบูชามาถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้น **หลวงปู่ใหญ่**ยังได้มอบหมายให้**พระอาจารย์ดี**เป็นผู้เทศน์ให้การอบรมแก่พระเณรและฆราวาสญาติโยมแทนท่านเสมอ

ในช่วงชีวิตสุดท้ายของ**หลวงปู่ใหญ่ พระอาจารย์ดี** ได้ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่**ไปที่นครจำปาศักดิ์ จนกระทั่ง**หลวงปู่ใหญ่**ได้มรณภาพทิ้งขันธ์ที่**วัดอำมาตยาราม** ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔

ในปัจฉิมวัย **พระอาจารย์ดี** มีปัญหาด้านสุขภาพ ท่านเจ็บป่วยบ่อย จึงไปพักรักษาตัวที่**วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ อุบลราชธานี จนกระทั่งมรณภาพลง ณ ที่นั้น เมื่อเวลา ๐๕.๓๐ น. ของวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ ในอิริยาบถท่านั่งอิงหมอนใหญ่ คล้ายกับนั่งเอนกายพักผ่อนตามปกติ

หลังจากนั้นอีก ๑ ปี คณะศิษย์จึงได้ทำการฌาปนกิจ ระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๓

๑๑๗.

พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ

พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ เป็นลูกศิษย์ฝ่ายมหานิกาย ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** อีกองค์หนึ่งที่ควรพูดถึง ท่านได้สร้างวัดกรรมฐานหลายวัด และมีลูกศิษย์ลูกหาที่เป็นฝ่ายปฏิบัติในสังกัดมหานิกายสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ เกิดที่บ้านค้อ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี **เป็นศิษย์รุ่นแรกของหลวงปู่มั่น และเป็นศิษย์รุ่นกลางของหลวงปู่ใหญ่เสาร์**

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ **พระอาจารย์สุวรรณ** ได้ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ไปจำพรรษาที่บ้านหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร พร้อมกับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**

พ.ศ. ๒๔๖๖-๒๔๖๗ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ได้ออกธุดงค์มาแถบอิสานเหนือ คือ จังหวัดอุดรธานี หนองคาย **หลวงปู่ทั้งสอง** ได้จำพรรษาที่บ้านค้อ อำเภอผือ จังหวัดอุดรธานี

หลังออกพรรษาแล้ว จาริกมายังอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย **พระอาจารย์สุวรรณ** ได้ติดตามมาฟังธรรมปฏิบัติด้วย

พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ

พระอาจารย์สุวรรณ มีนิสัยชอบสร้างวัด เช่น **วัดป่าบ้านค้อ วัดป่าโศรกนาคำ วัดป่าสุจิณณารมย์** และ**วัดป่าอรัญญวาสี** อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

พระอาจารย์สุวรรณ สร้างวัด หรือโบสถ์วิหารใดๆ ท่านจะมีรูปปั้นสุนัขเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งมีผู้เล่าว่า เมื่อท่านอายุ ๖ เดือน มารดาได้เสียชีวิตลง ท่านได้คลานไปดูดนมสุนัขแทนนมมารดา ท่านจึงได้ชื่อเล่นว่า **"หมา"** ตั้งแต่นั้นมา

พระอาจารย์สุวรรณ เห็นว่าสุนัขมีบุญคุณต่อท่าน การสร้างวัด โบสถ์ วิหาร แทบทุกครั้งท่านจึงสร้างรูปสุนัขเป็นสัญลักษณ์ เป็นการสำนึกถึงบุญคุณนั้น นับเป็นการกตัญญูกตเวทีเป็นอย่างยิ่ง

ในตอนปัจฉิมวัย **พระอาจารย์สุวรรณ** ได้กลับมาจำพรรษาที่เมืองอุบลฯ บ้านเกิด และมรณภาพที่**วัดใต้** อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๐๒

๑๑๘.

หลวงปู่ทองรัตน์ กนฺตสีโล

หลวงปู่ทองรัตน์ กนฺตสีโล เป็นศิษย์ฝ่ายมหานิกายของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** ถือเป็นศิษย์ต้น หรือศิษย์อาวุโสที่มีบทบาทมากในการเผยแพร่พระธรรมกรรมฐาน และมีกิตติศัพท์ในการแก้พวกที่มีความเห็นผิด หรือ**พวกมิจฉาทิฏฐิ**ที่คอยขัดขวางต่อต้านแนวทางของพระธุดงคกรรมฐาน

หลวงปู่ทองรัตน์ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ ที่**บ้านสามผง** หรือที่**บ้านชีทวน** ยังไม่ทราบแน่ชัด เพราะบรรพบุรุษเป็นคน**บ้านชีทวน** อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี แล้วอพยพไปอยู่**บ้านสามผง** อำเภอท่าอุเทน ปัจจุบันขึ้นกับอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

บิดาของท่านเป็นคหบดีผู้มีอันจะกิน มีหน้าที่เก็บส่วย พี่ชายท่านชื่อ **ศรีทัศน์** เป็นกำนันตำบลสามผง

ในวัยเด็ก **หลวงปู่ทองรัตน์** ค่อนข้างจะหัวดื้อ นิสัยออกไปทางนักเลง ในวัยหนุ่ม ท่านใช้ชีวิตค่อนไปทางนักเลงสุรา พูดจาคึกคะนอง โผงผาง ตลกโปกฮา แต่ช่วยบิดามารดาทำมาหากินอย่างขยันขันแข็ง

หลวงปู่ทองรัตน์ เคยบรรพชาเป็นสามเณรแล้วลาสิกขาออกมา จนอายุ ๒๖ ปี จึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในสังกัดมหานิกาย ที่ **วัดโพธิ์ชัย** โดยมี **พระอาจารย์คาน คนฺธิโย** เป็นพระอุปัชฌาย์ **พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก** เป็นพระกรรมวาจารย์ ได้ฉายาว่า **กนฺตสีโล**

พื้นฐานการศึกษา ท่านเรียนจบชั้นประถม หลังจากอุปสมทบแล้วได้ศึกษาทางปริยัติธรรม แตกฉานในการสวดพระปาฏิโมกข์

ในพรรษาที่ ๖ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้เดินทางไปกราบขอฝากตัวเป็นศิษย์กับ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ที่สกลนคร ตั้งใจศึกษาเคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติ เป็นพระผู้มักน้อย ถือสันโดษ มีใจเด็ดเดี่ยวมั่นคง ไม่ยึดติดถิ่น ไม่ติดวัด รักการธุดงค์ ท่านใช้บริขารบาตรใบเดียวตั้งแต่บวชจนถึงวันมรณภาพ

หลวงปู่ทองรัตน์ เที่ยวธุดงค์ทั่วทั้งแถบลุ่มน้ำโขงตอนกลางและตอนล่าง ท่านเป็นพระธุดงค์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ท่านธุดงค์ไปในประเทศลาว เขมร พม่า และอินเดีย พร้อมกับ **หลวงปู่กินรี จนฺทิโย** ศิษย์องค์หนึ่งของท่าน (และเป็นพระอาจารย์ของหลวงปู่ชา สุภทฺโท วัดหนองป่าพง)

สำหรับในประเทศลาว **หลวงปู่ทองรัตน์** ได้วางรากฐานแห่งการปฏิบัติพระกรรมฐานไว้ โดยเฉพาะที่**วัดภูมะโรง** นครจำปาศักดิ์ และมีศิษย์ที่อยู่สืบทอดมรดกธรรมต่อมา คือ **หลวงปู่บุญมาก จิติปญฺโญ** และ**หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม** ซึ่งได้ติดตามปฏิบัติธรรมกับ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ในเวลาต่อมา

หลวงปู่ทองรัตน์ ท่านเคารพนับถือ **หลวงปู่ใหญ่** และ**หลวงปู่มั่น** มาก และท่านได้รับการแนะนำอุบายธรรมที่ล้ำลึกเสมอ

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ **หลวงปู่ทองรัตน์** ได้มาพำนักที่**บ้านชีทวน** ตามบัญชาของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เป็นเวลาถึง ๖ ปี เพื่อแก้มิจฉาทิฏฐิของชาวบ้าน หลังจาก**หลวงปู่ใหญ่** มรณภาพแล้ว **หลวงปู่ทองรัตน์** จึงได้ธุดงค์จากไปที่อื่นท่ามกลางความศรัทธาอาลัยของชาวบ้าน

ตลอดระยะเวลาที่ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กลับมาพำนักที่จังหวัดอุบลราชธานี ไม่ว่าจะพักที่**บ้านข่าโคม** ที่**วัดบูรพา** ที่**วัดภูเขาแก้ว** และที่**วัดดอนธาตุ** ซึ่งเป็นวัดสุดท้าย **หลวงปู่ทองรัตน์** จะแวะเวียนมากราบ**หลวงปู่ใหญ่** อยู่เสมอ และครั้งสุดท้ายได้ร่วมธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่ใหญ่** ไปเมืองลาว จน**หลวงปู่ใหญ่** มรณภาพที่นั่น

ในปัจฉิมวัย **หลวงปู่ทองรัตน์** ได้ธุดงค์มาพำนักที่**ป่าช้าบ้านคุ้ม** ตำบลหนองไข่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันขึ้นกับตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง) ซึ่งเป็นหมู่บ้านชนบทที่กันดาร ห่างไกลจากตัวเมือง สมัยนั้นยังไม่มีทางรถยนต์เข้าถึงหมู่บ้าน

หลวงปู่ทองรัตน์ ได้พักประจำที่ที่**วัดป่าบ้านคุ้ม** นานกว่า ๑๐ ปี ท่านบอกว่า **"จะไม่ไปไหนอีก จะตายที่นี่"**

ช่วงออกพรรษา ท่านจะธุดงค์ไปที่อื่น ครั้งละนานๆ เมื่อเข้าพรรษาจึงกลับมา

ในปีที่ท่านจะมรณภาพ ท่านบอกให้ชาวบ้านหาฟืนมาไว้ให้เต็มโรงครัวถึง ๔ ห้อง ท่านว่า **"ปีนี้จะมีการใช้ฟืนมาก"** ในต้นเดือนกันยายนปีนั้น ท่านให้ทำซุ้มประตูโค้งทางเข้าวัดบอกว่า **"จะมีรถยนต์มามาก"** ท่ามกลางความแปลกใจของชาวบ้าน เพราะแต่ไหนแต่ไรมาไม่เคยมีรถยนต์เข้าถึงหมู่บ้านเลย

หลังจากนั้นไม่นาน ท่านก็มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๙ หลังจากเกิดปวดท้องอย่างกะทันหันก่อนหน้าเพียง ๒ วันเท่านั้น รวมอายุท่านได้ ๖๘ ปี พรรษา ๔๒

หลังการมรณภาพของท่าน ปรากฏว่ามีศิษย์จำนวนมาก พร้อมทั้งยานพาหนะต่างๆ เข้าร่วมงานศพจำนวนมาก ตามที่ท่านเคยบอกไว้

มรดกวัตถุที่ หลวงปู่ทองรัตน์ มีอยู่เป็นของส่วนตัว มีเพียง บาตร กับย่ามใบเก่าๆ พร้อมมีดโกนที่ถูกใช้มานานจนคมกร่อนเกือบถึงสัน เท่านั้น เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความสมถะที่มีประจำองค์ของท่าน

อัฐิของท่านส่วนหนึ่ง ชาวบ้านคุ้มได้บรรจุไว้ในเจดีย์ที่สร้างไว้เป็นอนุสรณ์ให้คนรุ่นหลังได้กราบไหว้อยู่กลางเนิน **วัดป่าบ้านคุ้ม** มาจนบัดนี้

(สำหรับท่านที่สนใจทราบประวัติของ **หลวงปู่ทองรัตน์** โดยละเอียด หาอ่านได้ที่หนังสือชื่อ **"มณีรัตน์ อัญมณีแห่งไพรสณฑ์ : ประวัติและธรรม หลวงปู่ครูบาอาจารย์เฒ่าทองรัตน์ กนฺตสีโล บูรพาจารย์ พระกรรมฐาน ฝ่ายมหานิกาย สาย หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น"** จัดพิมพ์โดย **วัดหนองป่าพง** อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖)

๑๑๙.

วีรกรรมหลวงปู่ทองรัตน์

ผมขออนุญาตท่านผู้อ่านเขียนถึง **หลวงปู่ทองรัตน์ กนฺตสีโล** สัก ๒ ตอนยาวๆ แทรกไว้ตรงนี้ เพราะโอกาสจะไปเขียนถึงท่านโดยตรงมันยากเหลือเกิน ทนอ่านเอาหน่อยนะครับ

หลวงปู่ทองรัตน์ เป็นศิษย์ฝ่ายมหานิกายของ **หลวงปู่ใหญ่ทั้งสอง** ท่านเป็น "พระบู๊" ที่ครบเครื่อง ไม่แพ้ **หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม** เล่มที่ผมเคยเขียนผ่านมาแล้ว

หลวงปู่ทองรัตน์ เป็นอาจารย์ของ **หลวงปู่กินรี จนฺทิโย** ซึ่งเป็นอาจารย์ของ **หลวงปู่ชา สุภทฺโท** เจ้าสำนัก**วัดหนองป่าพง** และ**วัดป่านานาชาติ** อีกต่อหนึ่ง

ท่านผู้อ่านคงทราบดีแล้วว่า ลูกศิษย์ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** มีทั้งฝ่ายธรรมยุติ และฝ่ายมหานิกาย ศิษย์ท่านใดที่ต้องการคงอยู่ในฝ่ายมหานิกายท่านก็ไม่ว่า ส่วนศิษย์ที่ต้องการญัตติเป็นฝ่ายธรรมยุตินั้น ท่านจะพิจารณาอนุญาตเป็นรายๆไป

หลวงปู่มั่น ท่านให้เหตุผลกับศิษย์ที่ท่านไม่อนุญาตให้ญัตติใหม่ว่า "ถ้าพากันมาญัตติเป็นพระธรรมยุตหมดเสียแล้ว ฝ่ายมหานิกายจะมีใครแนะนำการปฏิบัติ **มรรคผลไม่ได้ขึ้นอยู่กับนิกายหรอก แต่มรรคผลขึ้นอยู่กับการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำ**

สั่งสอนไว้แล้ว ละในสิ่งที่ควรละ เว้นในสิ่งที่ควรเว้น เจริญในสิ่งที่ควรเจริญ นั่นแหละทางดำเนินสู่มรรคผลนิพพาน...”

ผมขออนุญาตหยิบยกบางเรื่องที่เป็น**วีรกรรมของหลวงปู่ทองรัตน์** มาเสนอพอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

กรณีแรก เมื่อ**หลวงปู่ทองรัตน์** ได้ฝึกอบรมธรรมเชิงปฏิบัติอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์** จนเป็นที่มั่นใจแล้ว **หลวงปู่มั่น** ได้ทดสอบพลังจิตของลูกศิษย์ โดยให้ลูกศิษย์แต่ละองค์แยกไปจำพรรษายังที่ต่างๆกัน สำหรับ **หลวงปู่ทองรัตน์** นั้น ท่านบอกให้ไปจำพรรษาที่ **ถ้ำบังบด ถ้าไม่ครบ ๓ พรรษาไม่ต้องลง** ที่ถ้ำนี้**หลวงปู่มั่น**เคยไปภาวนามาแล้ว เหมาะกับพระเณรที่มีภูมิจิตภูมิธรรมที่แข็งกล้าแล้วจึงจะไปอยู่ได้ เคยมีพระธุดงค์ไปมรณภาพหลายรูปแล้ว ถ้าไม่เก่งจริงคงกลับออกมายาก **หลวงปู่มั่น** ได้แนะนำอย่างนั้น

เมื่อ**หลวงปู่ทองรัตน์** รับคำพระอาจารย์แล้ว ก็ได้ไปภาวนาที่ถ้ำนั้นเพียงรูปเดียวจนตลอด ๓ พรรษา

ท่านเล่าว่า ในคืน ๑๕ ค่ำ เดือนสิบ พรรษาแรกที่ไปอยู่ หลังจากเดินจงกรมตอนหัวค่ำแล้ว ได้เปลี่ยนมานั่งสมาธิ ท่านได้ยินเสียงกึกก้อง ราวกับฟ้าจะทลาย ภูเขาทั้งลูกถูกเขย่าให้สั่นสะเทือน ท่านแยกไม่ออกว่าเสียงอะไร ท่านเล่าว่า ท่านกลัวจนไม่รู้ว่ากลัวอะไร ขนและผมลุกชูชันแทบจะหลุดออกจากหัว เหงื่อออกท่วมตัว จะวิ่งหนีก็ไม่รู้ว่าจะหนีไปไหน

เมื่อความกลัวถึงขีดสุด ก็ได้มีเสียงกระซิบที่หูท่านว่า **“ในสากลพิภพนี้ สรรพสัตว์ตลอดทั้งเทพ พรหม ยม ยักษ์ ทั้งหลายทั้งปวง ล้วนเคารพและยำเกรงต่อพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น เราเป็นลูกศิษย์พระตถาคตจะไปกลัวอะไร**

เมื่อได้ยินอย่างนั้น สติเริ่มกลับคืนมา ความกลัวค่อยหายไป แล้วเกิดความอาจหาญขึ้นมาแทน จากนั้นท่านไม่เคยรู้สึกกลัวอะไรเลย ท่านเล่าเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า **"อาการหายกลัวครั้งนี้มีอานุภาพมากกว่าครั้งที่ผ่านมาหลายร้อยพันเท่า เดินจงกรม นั่งสมาธิ มีแต่ความเยือกเย็นสบาย ข้าวปลาอาหารไม่หิว เป็นอยู่ ๗ วัน ๗ คืน นอนก็ไม่นอน"** ...ฯลฯ

เมื่ออยู่ครบ ๓ พรรษา จึงได้ลงมากราบ**หลวงปู่มั่น** แล้วเล่าเรื่องต่างๆถวาย **หลวงปู่มั่น** ออกปากว่า **"ทองรัตน์ เดี๋ยวนี้ จิตของท่านเท่ากับจิตของผมแล้ว ต่อไปนี้ท่านจะเทศน์จะสอนคนอื่นก็จงสอนเถิด"**

หลวงปู่ทองรัตน์ มีความคุ้นเคยกับ **หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม** มาก เพราะเป็นศิษย์อุปัชฌาย์เดียวกัน ท่านจึงพูดสัพยอกกันแรงๆ ท่านเคยบอกศิษย์ว่า **"ญาท่านตื้อนี่ ต่อไปจะเป็นผู้มีชื่อเสียงหลายองค์หนึ่ง"** และก็เป็นจริงตามนั้น

หลวงปู่อวน ปคุโณ เล่าว่า ช้างยังกลัว**หลวงปู่ทองรัตน์** ครั้งหนึ่งท่านธุดงค์ไปทางฝั่งลาว ไปพักปักกลดที่**ป่าช้าดอนเจ้าปู่ บ้านนาขาม** ช่วงนั้นมีนายฮ้อยควานช้าง นำช้าง ๑๖ เชือก เดินทางมาจากเขตคำม่วน เพื่อนำไปขายทางเวียงจันทน์

เมื่อนำช้างมาถึง**ป่าช้าดอนเจ้าปู่** ช้างทั้งหมดไม่ยอมเดินทางต่อ จะบังคับอย่างไรก็ไม่ได้ผล แม้จะถูกตีอย่างไรก็ได้แต่เอางวงกอดต้นไม้ไว้แน่น ไม่ยอมไป

พวก**นายฮ้อยช้าง** ต้องไปหา**พ่อเฒ่าจ้ำ** หมอผีรักษาป่าช้าให้มาช่วยแต่งขัน ดอกไม้ธูปเทียน เพื่อขอขมาเจ้าปู่ ก็ไม่ได้ผล ทำวิธีอื่นๆหลายวิธีก็ไม่สำเร็จ จนในที่สุดก็ไปขอให้ **หลวงปู่ทองรัตน์** ช่วย...

(มีรายละเอียดการสนทนาเยอะ)...ในที่สุด**หลวงปู่ทองรัตน์** บอกว่า "มันแค่หิวหญ้าเท่านั้นแหละ กลับไปเถอะไม่มีปัญหาอะไรแล้ว"

เมื่อพวก**นายฮ้อยช้าง** กลับไปดูก็เห็นช้างกำลังกินใบไผ่และเชื่อฟังควาญแต่โดยดี จึงเชื่อว่าเป็นด้วยอำนาจจิตของท่าน

หลวงปู่ทองรัตน์ ได้เล่าประสบการณ์การภาวนาที่ภูเขาลูกหนึ่งว่า ขณะที่เดินจงกรมอยู่ ได้มีใบไผ่ร่วงลงมาตรงทางเดินมากมาย แล้วเกิดเป็นลมหมุน อากาศกลายเป็นน้ำ ใบไผ่กลายเป็นปลาหลดมากมายแหวกว่ายอยู่ นิมิตเช่นนี้เกิดอยู่นาน

หลวงปู่จึงตะโกนคนเดียวว่า "ใบไผ่ผีบ้า หน้าหมา โคตรพ่อโคตรแม่มึง มึงตั๋ว (หลอก) กู ใบไผ่กะเป็นใบไผ่ อากาศกะเป็นอากาศ มึงอย่ามาตั๋วกู สิ่งใดเกิด สิ่งนั้นกะดับ" ท่านพูดซ้ำๆว่า **"สิ่งใดเกิดสิ่งนั้นก็ดับๆๆ"** ปรากฏว่านิมิตนั้นค่อยหายไป ใบไผ่ก็เป็นใบไผ่ อากาศก็เป็นอากาศตามปกติ

หลวงปู่มั่น ให้ความเชื่อถือ **หลวงปู่ทองรัตน์** มาก ถึงกับให้ท่านเป็นผู้คอยตรวจตราพระเณรที่ออกนอกลู่นอกทางจากพระธรรมวินัย พระเณรบางพวกจึงไม่ชอบท่าน ไม่กล้าแม้แต่จะสู้หน้าท่าน

มีอยู่ครั้งหนึ่ง **หลวงปู่มั่น** ปรารภกับ**หลวงปู่ทองรัตน์** ว่า **"ทองรัตน์เดี๋ยวนี้พระเณรเราไม่เหมือนเก่าแล้วนะ เครื่องใช้ไม้สอย สบู่ อะไรต่ออะไรมันหอมเกินวิสัยสมณะที่จะใช้ ไม่รู้จะแก้อย่างไร!"**

อยู่มาวันหนึ่ง มีกลุ่มพระภิกษุ ๒-๓ รูป เดินผ่านท่าน กลิ่นสบู่หอมจนเตะจมูกเหมือนกับ**หลวงปู่**พูดจริงๆ **หลวงปู่ทองรัตน์** จึงตะโกนเสียงดังว่า **"โอ้ย! หอมผู้บ่าวโว้ยๆๆ"** (หอมผู้ชายนุ่มๆโว้ย) ทำให้พระกลุ่มนั้นรีบหลบไม่กล้าสู้หน้าท่าน

หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม เล่าว่า **หลวงปู่ทองรัตน์** ได้จำพรรษาอยู่กับ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พระเณรต่างทำความเพียรอย่างหนัก วันหนึ่งมีพระรูปหนึ่งเอะอะโวยวายด้วยความดีใจคิดว่าท่านเองเหาะได้

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ พูดบอกว่า "เอาแหม้ (เอาชิ) ทองรัตน์ เอาแหม้" **หลวงปู่ทองรัตน์** เดินตรงไปยังพระองค์นั้น อัดกำปั้นใส่กกหูเต็มแรง พระองค์นั้นถึงกับล้มไปกองที่พื้น **รู้สึกค่อยสร่างได้สติกลับคืนมา**

หลวงพ่ออวน ปคุโณ เล่าว่า นอกจาก**หลวงปู่ทองรัตน์** จะได้รับมอบหมายหน้าที่ให้**ควบคุมดูแล**พระเณรที่ปฏิบัติร่วมกันในสำนัก **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** แล้ว ท่านยังเป็นผู้**เตือนสติ**พระเณรผู้กำลังพลั้งเผลอต่อพระธรรมวินัย ซึ่งผลตามมาจะเป็นความเศร้าหมองของพระเณรเอง

มีบ่อยครั้งที่พระเณรที่เข้าศึกษาปฏิบัติธรรมกับ **พ่อแม่ครูอาจารย์ทั้งสอง** ด้วยประสงค์ได้รับรสพระธรรมจาก**หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์** เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ แต่บางครั้ง **องค์หลวงปู่** ก็ทรมานพระเณรเหล่านั้น โดยไม่อบรม ไม่เทศน์ จนพระเณรเหล่านั้นทนไม่ไหวจึงไปกราบเรียน**หลวงปู่ทองรัตน์**

หลวงปู่ทองรัตน์ ถามพระเณรเหล่านั้นว่า "อยากฟังอีหลีบ้อ?" (อยากฟังจริงๆ หรือ) พระเณรเหล่านั้นบอกว่า "พวกขะน้อยมาปฏิบัติกับพ่อแม่ครูอาจารย์ตั้งตน (นาน) บ่เห็นครูอาจารย์เพิ่นสอนอีหยังจนขะน้อยสิใจออกหนีเมื่อแหล่วไล้ขะน้อย (คิดจะเปลี่ยนใจจะลากลับแล้ว)"

หลวงปู่ทองรัตน์ รับปากพระเณรเหล่านั้นว่า "บ่ยากตั๋ว เดี๋ยวเมื่อแลงกะได้ฟังเทศน์เพิ่น" (ไม่ยากหรอก เดี๋ยวตอนเย็นก็ได้ฟังท่านเทศน์)

พอถึงเวลาออกบิณฑบาตเช้าวันนั้น มีโยมเอาแตงกวาใส่บาตร**หลวงปู่ทองรัตน์** เดินตามหลัง**หลวงปู่มั่น** พอได้จังหวะ ท่านก็ล้วงแตงกวาขึ้นมาเคี้ยวกิน เมื่อ**หลวงปู่มั่น** หันมาดู ท่านก็ปิดปากทำไม่รู้ไม่ชี้ **หลวงปู่มั่น** หันกลับมาดู ท่านก็ปิดปากเฉยอีก

พอตกเย็นก็ได้เรื่อง คือหลวงปู่มั่นได้เทศน์ให้พระเณรฟังสมปรารถนา

มีอีกคราวหนึ่ง พระเณรคนละกลุ่มอยากฟังเทศน์**หลวงปู่มั่น** เช่นเดียวกัน **หลวงปู่ทองรัตน์** รับปากว่าจะช่วย กลางวันวันนั้น ท่านไป**ต่อยมวยชกลม** อยู่ใต้ถุนกุฏิ**หลวงปู่มั่น** ทำเสียงฟุดฟัดๆ อยู่จนกระทั่งแน่ใจว่า**หลวงปู่มั่น**ท่านเห็นและได้ยินแล้ว

ตกเย็นวันนั้น ได้ผลตามคาดหมาย หลวงปู่มั่นท่านเทศน์ให้พระเณรฟังอย่างเต็มอิ่ม ทำให้พระเณรยกย่องหลวงปู่ทองรัตน์ว่า **มีความกล้าหาญเป็นเลิศ** เพราะไม่มีพระเณรองค์ไหนกล้าทำเช่นนั้น ยิ่งทำกับพ่อแม่ครูอาจารย์ อย่าง**หลวงปู่มั่น**แล้วยิ่งไม่ต้องพูดถึงเลย

เล่ากันว่า **ควายป่าก็ยังขยาด** คือมีครั้งหนึ่ง**หลวงปู่ทองรัตน์** ได้ออกธุดงค์ไปกับท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** และ**หลวงปู่มั่น** โอกาสเช่นนี้หายากมาก

ระหว่างทางจากตัวเมืองไป**บ้านสามผง** ต้องผ่านป่าทึบและเดินผ่านโป่งที่สัตว์ป่าลงมากินดินโป่งตอนบ่ายแก่ๆ ปรากฏว่ามีควายป่าตัวเขื่องยืนจังก้าขวางทางด้วยท่าทางไม่เป็นมิตร ไวอย่างไม่มีใครคาดถึง **หลวงปู่ทองรัตน์วิ่งรี่เข้าหา แล้วยกเท้าถีบสีข้างควายตัวนั้นเต็มแรงดังตึ๊บ ควายตั้งตัวไม่ทัน วิ่งหนีไป ตัวอื่นๆ ก็วิ่งหนีตามไปด้วย**

เรื่องนี้**หลวงปู่กิ ธมฺมุตฺตโม** เล่าให้**พระครูกมลภาวนากร** (หลวงพ่อสีทน กมโล เจ้าอาวาสวัดภูหล่น) ฟัง แล้วท่านพระครูฯ เป็นผู้ถ่ายทอดต่อ ว่า : -

หลวงปู่ทองรัตน์ ได้ออกธุดงค์ไปกับ**หลวงปู่มั่น** ระหว่างทางต้องปีนเขา พระเณรขออาสาสะพายบาตรให้ แต่**หลวงปู่มั่น**บอกว่าจะสะพายเอง **หลวงปู่มั่น** เดินออกหน้า พระเณรต่างไต่เขาตามหลังท่านเว้นระยะพอสมควร

เดินไปได้ครึ่งทาง เกิดอุบัติเหตุ **บาตรหลวงปู่มั่น**หลุดจากบ่าแล้วตกรูดลงมาตามเขา ผ่านพระเณรที่ตามหลังมา ทุกองค์ต่างยืนดูเพราะไม่รู้จะทำอย่างไร ใช้มือจับก็ไม่ทัน จะใช้เท้าก็เป็นการไม่เคารพครูอาจารย์ ทุกองค์ยืนงงกันหมด

บาตรตกมาใกล้**หลวงปู่ทองรัตน์** ท่านใช้เท้าเหยียบสายบาตรไว้ได้ทัน

จากเหตุการณ์นั้น **หลวงปู่มั่น** พูดว่า "เออ! บ่มีผู้ได่สิคิดซอยครูบาอาจารย์ดอก ทองรัตน์" (ไม่มีใครคิดช่วยอาจารย์หรอก ทองรัตน์)

หลวงปู่ทองรัตน์ ในวัยหนุ่มท่านมีนิสัยไปทางนักเลง ชอบดื่มเหล้าเกเรเกกมะเหรกพอสมควร แต่ท่านก็มีความรับผิดชอบสูง ถ้าดูนิสัยท่านเปรียบได้กับ**ม้าพยศ** เมื่อได้รับการฝึกฝนแล้วกลับกลายเป็น**ม้าศึก**หรือ**ม้าอาชาไนย** ที่วิเศษยิ่ง (อันนี้ผมพูดเอง)

เรื่องราวของท่านมีมากมาย ล้วนแต่มีสาระและน่าสนใจ ถ้าดูบุคลิกภายนอกแล้วท่านเป็นพระที่ไม่ค่อยสงบเสงี่ยมเท่าไรนัก **แต่เรื่องพระธรรมวินัยท่านเคร่งครัดและละเอียดเป็นอย่างยิ่ง**

(จะขอเสนออีกตอน เป็นเรื่องราวสมัยที่ท่านไปอยู่**บ้านชีทวน** ตามบัญชาของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** อย่าเพิ่งเบื่อกันนะครับ)

๑๒๐.

หลวงปู่ทองรัตน์ ที่บ้านชีทวน

ท่านผู้อ่านคงจำได้ ก่อนที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** จะเดินทางออกจากนครพนม เพื่อกลับจังหวัดอุบลฯ ภูมิลำเนาของท่าน ท่านได้มอบหมายภาระให้ลูกศิษย์อาวุโสแต่ละองค์ **หลวงปู่ใหญ่**เองท่านจะไปอยู่ที่**บ้านข่าโคม** บ้านเกิดของท่าน

สำหรับ**หลวงปู่ทองรัตน์**นั้น **หลวงปู่ใหญ่**ให้ไปอยู่**บ้านชีทวน** คำพูดของ**หลวงปู่ใหญ่**แปลเป็นภาษากลางว่า "ท่านทองรัตน์ เมื่อไปถึง (อุบลฯ) ให้ไปจำพรรษาอยู่บ้านชีทวน ที่นั่นผมเคยไปอยู่ เป็นที่สำคัญคนที่มีความฉลาดมีมาก คนดีก็มีเยอะ คนชั่ช้าย (เกเร) ก็มีมาก ให้คนอื่นไปอยู่ไม่ได้...เมื่อไปถึงให้ไปรวมกันในตัวเมืองอุบลฯ ก่อน"

เมื่อแบ่งงานกันแล้ว ศิษย์แต่ละหมู่ก็แยกย้ายกันเดินทางไป เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** ไปถึง**บ้านข่าโคม** (พ.ศ.๒๔๘๑) ได้มีญาติโยมจากบ้านชีทวนมากราบนมัสการ พร้อมกับพยายามนิมนต์ให้**หลวงปู่ใหญ่** ไปจำพรรษาที่บ้านชีทวน แต่หลวงปู่ใหญ่บอกว่าท่านไปไม่ได้เพราะรับนิมนต์ชาวบ้านข่าโคมไว้แล้ว

ญาติโยมจากบ้านชีทวนพยายามอ้อนวอนให้**หลวงปู่ใหญ่**จัดพระองค์ไหนไปอยู่ก็ได้ เพราะพวกเขาศรัทธาพระสายกรรมฐานที่เคยไปสอนชาวบ้านเอาไว้แล้ว

หลวงปู่ใหญ่บอกว่า "ถ้าจะเอาพระไปเดี๋ยวนี้ยังไม่ได้ เพราะพระยังไม่มา"

ชาวบ้านเห็นว่าพระเณรที่บ้านข่าโคมมีตั้งเยอะ อีกแค่ ๓ วัน ก็จะเข้าพรรษาแล้ว จึงขอกับท่านว่า "หลวงปู่ขะน้อย พระอยู่ในวัด คือจั่งมีหลายองค์อยู่ แบ่งให้ไปก่อนบ่ได้บ่อ ขะน้อย"

หลวงปู่ใหญ่ บอกว่า "บ้านชีทวนเป็นบ้านเจ้าคัมภีร์ใหญ่ตั๋ว ถ้าให้พระมะเขมะขาไปสิมีเรื่องกัน ถ้าสาก่อนจั๊กสองมื่อ (รอก่อนสักสองวัน) เพิ่นจั่งสิมาฮอด (พระท่านจึงจะมาถึง)"

ในช่วงนั้นไม่ทราบว่า **หลวงปู่ทองรัตน์** อยู่ที่ไหน แต่เมื่อ **หลวงปู่ใหญ่** ว่าอย่างนั้นชาวบ้านก็ดีใจ และกราบอำลาไปจัดแจงกุฏิและทำความสะอาดวัดรอพระที่จะมาอยู่จำพรรษาให้

เมื่อครบ ๒ วัน ญาติโยมบ้านชีทวนก็มาทวงพระตามที่**หลวงปู่ใหญ่**บอกไว้ **หลวงปู่ใหญ่** ชี้ไปที่**หลวงปู่ทองรัตน์** ซึ่งนั่งคู่กับ**หลวงปู่กิ** ว่า "นั่นเต พระที่เพิ่นจะไปอยู่กับพวกหมู่เจ้า"

หลวงปู่ใหญ่ จึงบอกให้ **หลวงปู่ทองรัตน์** กับพระอีก ๓ องค์ไปอยู่บ้านชีทวนพร้อมกับชาวบ้านที่มารับ และบอกให้**หลวงปู่กิ** กับ **พระอาจารย์กอน** และ**พระอาจารย์บัญชี** ไปอยู่บ้านโพนงาม ต.หนองบ่อ อ.เมือง จ.อุบลฯ

ทางด้าน**หลวงปู่ทองรัตน์** ท่านต้องเจอปัญหาที่บ้านชีทวนอย่างสาหัสสากรรจ์ที่สุด อย่างที่**หลวงปู่ใหญ่**บอกไว้ไม่ผิด ซึ่งชาวบ้านพูดภายหลังว่า **"ปัญหาแต่ละอย่าง ถ้าไม่ใช่ครูบาจารย์ทองรัตน์ คงจะอยู่ไม่ได้ เพราะมันหนักมากในการแก้ทิฏฐิคน"**

ปัญหาอันดับแรกที่**หลวงปู่ทองรัตน์** ไปถึง**บ้านชีทวน**พบว่า ชาวบ้านแบ่งแยกเป็นสองฝ่าย **ฝ่ายแรก**เป็นฝ่ายต่อต้านอย่างรุนแรง เป็นฝ่ายของอดีตพระมหา และผู้เคยบวชเรียนมีความรู้สูง ซึ่งมีความเห็นว่า "เป็นพระเป็นเจ้าไปอยู่ป่า นั่งหลับหูหลับตาสิเห็นหยัง แม้แต่คนตาดีๆ มืนตาเบิ่งมันยั่งบ่เห็น (แม้คนตาดีๆ ลืมตาดูมันยังไม่เห็น)"

อีกฝ่ายเป็นฝ่ายศรัทธาพระป่า พูดถึงฝ่ายแรกว่า "ช่างเขา คนเขาเว่าเขาบ่เห็นนำเฮา" (ช่างเขา พวกเขาพูดอย่างนั้นเพราะเขาไม่เห็นด้วยกับเรา)

หลวงปู่ทองรัตน์ ใช้สรรพนามแทนตัวท่านว่า **ลูก** พูดกับญาติโยมว่า **พ่อ แม่** ทุกคน ท่านบอกว่า "ที่ใช้คำพูดอย่างนั้น ต้องการหัดให้ลูกเขารู้จักพูดกับพ่อแม่ด้วยคำพูดที่สุภาพ" เพราะเห็นว่าเด็กใช้คำว่า **"อี"** นำเมื่อพูดกับผู้ใหญ่ เช่น **อีพ่อ อีแม่** เรียกพี่ผู้ชายก็ว่า **บัก**นั่น **บัก**นี่ เรียกพี่สาวก็ว่า **อี**นั่น **อี**นี่ ฟังดูแล้วไม่น่ารัก

หลวงปู่ทองรัตน์มีเรื่องกับกลุ่มผู้หญิงที่มาตักน้ำในบ่อของวัด โดยท่านจัดหาถังน้ำส่วนกลางไว้ให้ แต่ชาวบ้านไม่ยอมใช้ จะใช้ครุ (ถังน้ำสานด้วยไม้ไผ่ แล้วใช้ชันทาไม่ให้น้ำรั่วซึม) ของตนเอง เมื่อ**หลวงปู่**เห็นก็บอกว่า "แม่เอ๊ย อย่าเอาครุลงตักน้ำในส่าง (บ่อ) เด้อ ให้เอาครุที่ลูกหาให้นั้นตัก"

พวกโยมกลุ่มที่ต่อต้านก็พูดโจมตีต่อๆ กันว่า หลวงปู่ทองรัตน์หวงน้ำบ่อ พระที่เคยมาอยู่ก่อนไม่เห็นใครเป็นอย่างนั้น ซึ่งท่านก็ให้คำอธิบายว่า "เมื่อพวกแม่เอาครุ (ที่มี) คาวปูคาวปลามาตักน้ำในบ่อ เมื่อพระเจ้าพระสงฆ์ไปตักน้ำมากินมาฉัน **เพิ่นก็เป็นอาบัติ**ตั๋วพ่อ แม่"

คือพวกชาวบ้านชอบเอาครุใส่ปูใส่ปลา แล้วเอามาใช้ตักน้ำบ่อ กลิ่นคาวก็ติดอยู่ในน้ำ เมื่อพระตักน้ำมาฉันก็ทำให้พระอาบัติ ชาวบ้านก็เข้าใจ เรื่องนี้ก็จบไป

ก่อนมาบ้านชีทวน **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้กำชับว่าบ้านชีทวนนี้เป็นบ้านที่มีการศึกษามาก **เป็นมหาก็เยอะ** เรื่องที่จะไปพูดเฉยๆ ไม่มีอุบาย จึงยากที่คนเหล่านั้นจะเชื่อ เคยส่งพระไปอยู่แล้ว ต้องหันหลังกลับอย่างไม่เป็นท่า เพราะถูกลองภูมิ แม้แต่องค์หลวงปู่ใหญ่ก็เคยถูกลองดีมาแล้ว **"ถ้าบ่แม่นท่านทองรัตน์บ่มีไผสิเอาอยู่"**

หลวงปู่ทองรัตน์ ยังไปกราบ**หลวงปู่ใหญ่** และขอรับอุบายจากท่านอยู่บ่อยๆ

ในระหว่างพรรษา **หลวงปู่ใหญ่** ให้พระลูกศิษย์ทั้งมหานิกายและธรรมยุต ที่ไปจำพรรษาในที่ต่างๆ ในละแวกนั้นมารวมลงอุโบสถด้วยกันที่ **วัดป่าหนองอ้อ** บ้านข่าโคม ที่**หลวงปู่ใหญ่**พำนักอยู่

ต่อมาพระผู้ใหญ่ทางเมืองหลวงทราบเรื่องนี้ จึงได้แจ้งมายัง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ห้ามไม่ให้พระทั้งสองนิกายลงอุโบสถทำสังฆกรรมรวมกัน ท่านจึงบอกว่า **"ถ้าทางการเขาไม่ให้รวมกัน ก็ให้ลูกศิษย์แต่ละวัดทำอุโบสถกันเอง เมื่อมีงานจึงมาร่วมปรึกษาประชุมกัน"**

หลวงปู่ทองรัตน์ พยายามสอนให้ชาวบ้านรู้จัก **เสียสละทาน** รู้จักใส่บาตรกัน ซึ่งชาวบ้านกลุ่มต่อต้านก็หาว่าท่านเป็น**พระขี้ขอ**

เช่น บ้านที่เคยใส่บาตร แต่คิดว่าพระยังไม่มาหรือมองไม่เห็น ท่านก็จะยืนรอจนกว่าโยมจะเห็นแล้วลงมาใส่บาตร แล้วจึงไปบ้านอื่นต่อ

เมื่อฝนตก ท่านก็บอกชาวบ้านว่า "แม่บต้องลงมาหรอกมันเปียกลูกสิไปรับเอง" คนที่ไม่ชอบก็รังเกียจท่าน หาว่าท่านเป็นพระขี้ประจบ

ถ้าบ้านไหนไม่เคยใส่บาตร ท่านก็พูดขอตรงๆ จนเจ้าของบ้านนำอาหารมาใส่บาตรให้ พอกลับถึงวัดท่านก็คัดแยกอาหารนั้นออก ไม่นำมาฉัน เพราะเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ ได้มาจากการเอ่ยปากขอ พระฉันแล้วต้องอาบัติ

ท่านต้องไปขออาหารบ้านนั้นทุกวัน จนกระทั่งเจ้าของบ้านมาใส่บาตรเอง ท่านจึงเลิกพูดขอ

บางครั้งเห็นกล้วยสุกคาต้น ท่านก็พูดกับโยมว่า "แม่ กล้วยมันสุกคาเครือ บ่อยากได้บุญบ้อ คั่นอยากได้กะเอามาใส่บาตรตี้" แล้วท่านก็ยืนรอจนกว่าโยมจะไปตัดกล้วยเครือนั้นมาใส่บาตร เมื่อถึงวัดแล้วท่านก็ไม่ฉันกล้วยนั้น

เมื่อเป็นอย่างนี้ ชาวบ้านกลุ่มต่อต้านก็แปลเจตนาของท่านว่าเป็นพระขี้ขอ ทำตัวไม่เหมาะสม แต่ท่านก็ไม่สนใจกับเสียงโจมตีนั้น

วันหนึ่งมีโยมบ้านหนึ่ง **เอาไม้ค้อน**สำหรับตอกสิ่วใส่บาตรให้ท่าน พอกลับถึงวัดท่านก็บอกพระเณรว่า

"โยมเขาคือสิคิดว่า ทางวัดป่าบ่มีค้อนตอกสิ่ว เขาเลยใส่บาตรให้"

วันต่อมา เจ้าของบ้านที่ตักบาตรด้วยค้อนก็นำอาหารห่อใบตองห่อใหญ่ใส่ลงในบาตร พอถึงวัด **หลวงปู่**คัดแยกอาหารดิบ อาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารที่ไม่ควรฉันออกไป แล้วค่อยๆ หยิบห่อใบตองห่อใหญ่ขึ้นมาค่อยๆแกะ เพราะไม่รู้ว่าข้างในเป็นน้ำหรือเนื้อ

อย่างที่ไม่คาดคิด กลายเป็นกบตัวใหญ่ กระโดดแผล็วออกมา ท่านรีบตะครุบจับไว้ได้ แล้วก็พูดกับกบว่า **"โอ! ถ้าเขาไม่เอาเจ้ามาใส่บาตรให้พ่อ เจ้าก็ต้องไปลงหม้อต้มเขาแล้วหนอ"** แล้วท่านก็ให้เณรนำไปปล่อย

สาธุ! กบรอดตายก็เพราะบาตรพระแท้ๆ

วันต่อมาท่านก็ออกไปบิณฑบาตรตามปกติ โยมคนเดิมคงจะแอบขำในใจ แต่ท่านก็ทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น วันนี้เขามีกระดาษจดหมายใส่ลงในบาตร

พอกลับถึงวัดก็รู้ว่าเป็นจดหมายโจมตีท่าน ท่านก็ห่มจีวรเรียบร้อย พาดสังฆาฏิ ยื่นจดหมายให้เณรอ่าน บอกว่า "เอ้าลูกอ่าน อมฤตธรรมแน่ นี่เทวดาเขาใส่บาตรมา หาฟังยากตั๋ว"

เณรก็อ่านจดหมายต่อหน้าพระเณรที่นั่น **หลวงปู่**ท่านนั่งประนมมือตั้งใจฟังอย่างสำรวม ใจความในจดหมายว่า

"พระผีบ้า เป็นพระเป็นเจ้าไม่สำรวม ไม่มีศีล ไม่มีวินัย ประจบสอพลอ ขอของจากชาวบ้าน พระแบบนี้ถึงจะเหาะเหินเดินอากาศได้ก็ไม่นับถือว่าเป็นพระ ให้รีบออกจากวัดไป ถ้าไม่ไปจะเอาลูกตะกั่วมาฝาก"

พอเณรอ่านจดหมายจบ ท่านก็จบมือขึ้น เปล่งวาจาว่า **"สาธุ!"** จนพระเณรทั้งวัดได้ยินทั่วถึง แล้วท่านก็พูดว่า "เอ้า เก็บได้ ไว้ที่แท่นบูชาเด้อ โลกธรรมแปดมันนี่เอง แต่ก่อนได้ยินแต่ชื่อว่า มีลาภ-เสื่อมลาภ มียศ-เสื่อมยศ มีสรรเสริญ-มีนินทา มีสุข-มีทุกข์ โอ้ย! ของดีตั๋วนี้ สาธุ! พ่อได้ฟังแล้ว แก่นธรรมเพิ่งมามื่อนี่ (วันนี้) เอง เก็บไว้ เก็บไว้"

หลวงปู่ทองรัตน์ ออกไปบิณฑบาตตามปกติไม่แสดงอาการโกรธเคืองหรือไม่พอใจใดๆ ทั้งสิ้น

๒-๓ วันต่อจากนั้น ครอบครัวของโยมคนนั้นเกิดวุ่นวาย ผัวเมียตบตีกัน ฝ่ายผัวมีอาการคลุ้มคลั่งหวาดระแวงกลัวจะมีคนตามฆ่า ต้องไปหลบซ่อนตัวอยู่ในป่า ญาติพี่น้องต้องนำตัวมากราบขอขมาท่าน ท่านก็บอกว่าท่านไม่ได้โกรธเคืองและทำอะไรเขา การเป็นไปทุกอย่างขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเองทั้งนั้น

สุดท้าย**หลวงปู่ทองรัตน์** ก็เทศน์ให้ฟังถึงโทษและกรรมของการใส่ร้ายคนอื่น แล้วบอกให้ญาตินำกลับไปบ้าน โยมคนนั้นก็กลับมีอาการปกติ

ต่อมาภายหลังได้สำนึกผิด ได้เข้าไปกราบขอขมาโทษ และไปอยู่เฝ้าอุปัฏฐากหลวงปู่ทองรัตน์ทุกวัน แม้ต่อมาหลังจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**มรณภาพแล้ว ท่านย้ายไปตั้ง**วัดป่าบ้านคุ้ม** โยมคนนี้ก็ยังตามไปอุปัฏฐากรับใช้ **หลวงปู่**เรียกโยมคนนี้ว่า **"หมาแก้ว"** แต่คนทั่วไปเรียก "อาจารย์มหาแก้ว" เพราะเคยบวชเรียนเป็นเปรียญ ๔-๕ ประโยค

เรื่องการกลั่นแกล้งโจมตีลองดีจากชาวบ้านมีมากมาย ผมนำมาเล่าเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ผู้เฒ่าผู้แก่ที่บ้านชีทวนเคยถามท่านว่า "ท่านถูกแกล้งถูกโจมตีทุกวัน ท่านไม่โกรธไม่แค้นเขาบ้างหรือ ถ้าเป็นคนอื่นเขาคงจะหนีไปนานแล้ว

หลวงปู่ทองรัตน์ ได้ตอบว่า "ถ้าไทบ้านชีทวนบ่ไห่นำสิบ่หนี" หมายความว่า ถ้าชาวบ้านชีทวนไม่ร้องให้คิดถึงแล้วท่านจะไม่หนีไปไหน ซึ่งก็เป็นความจริงเช่นนั้นในตอนท้าย

พูดถึงฝ่ายชาวบ้านที่กลั่นแกล้งโจมตีท่าน ต่างประสบเหตุการณ์ที่ไม่ดีกันแทบทุกบ้าน ทุกคน ต่างพากันสำนึกและกลับมากราบขอขมาท่าน กลายมาเป็นฝ่ายสนับสนุนท่านเป็นอย่างดี

ผมขอกล่าวถึงการต่อต้านจากทางฝ่ายสงฆ์บ้าง ซึ่งก็ไม่เบาไปกว่าฝ่ายชาวบ้านเลย ทั้งกล่าวโจมตีและยุยงชาวบ้านให้เกลียดชังท่านต่างๆ นานา

ทางฝ่ายพระได้ส่งพระมหารูปหนึ่งชื่อ **อาจารย์สี** ได้ชื่อว่าเป็นพระที่เคร่งวินัย และรู้เรื่องวินัยดีมาก ยอมตัวมาอยู่เพื่อจับผิดท่านนานถึง ๓ ปี แต่หาข้อผิดของ **หลวงปู่ทองรัตน์** ไม่ได้ แม้แต่อาบัติเล็กน้อยก็ไม่พบ

วันหนึ่ง**หลวงปู่**เห็นพระมหารูปนั้นนั่งอยู่ใกล้ พอจะมองเห็นรางปัสสาวะได้ชัด **หลวงปู่ทองรัตน์**จึงไปนั่งปัสสาวะที่รางนั้น แล้วบ้วนน้ำลายลงในราง

ทางพระมหาลุกขึ้นมาต่อว่าทันที "ไหนท่านว่าเคร่งวินัย ทำไมถึงบ้วนน้ำลายลงรางปัสสาวะ ไม่รู้หรือว่ามันผิดวินัย?"

หลวงปู่ทองรัตน์ ตอบกลับไปว่า "ผมสงสารท่านที่มาคอยจับผิดผมตั้ง ๓ ปี ถ้าท่านว่าผมผิด แล้วท่านซ่อนอะไรไว้ใต้อาสนะที่นั่งของท่านท่านไม่รู้หรือว่าศัสตรานั้นมันคู่ควรกับสมณะหรือเปล่า?"

ท่านมหาถึงกับหน้าถอดสี คิดไม่ถึงว่าหลวงปู่ทองรัตน์รู้ได้อย่างไรว่าตัวท่านซ่อนมีดไว้ใต้อาสนะ

โบราณว่า **ไม่ได้ด้วยเล่ห์ ต้องเอาด้วยกล** ปรากฏว่ามีการร้องเรียนกล่าวโทษ**หลวงปู่ทองรัตน์**ไปถึงพระผู้ใหญ่ฝ่ายปกครองว่าท่านทำตัวไม่เหมาะสม ประจบเอาใจและชอบขอของจากชาวบ้าน

ทางสงฆ์ได้ส่งคณะกรรมการจากในเมืองมาสอบสวน พระเถระฝ่ายปกครองถามข้อกล่าวหาแต่ละข้อว่า ที่เขากล่าวหานั้นมัน "ถูกไหม" **หลวงปู่ทองรัตน์** ประนมมือแล้วตอบว่า **"โดย ขะน้อย"** คือตอบว่า "ขอรับกระผม" ทุกข้อกล่าวหา

พระเถระถามว่า "เมื่อเป็นอย่างนี้ จะมีข้อแก้ตัวอย่างไร ท่านทองรัตน์?"

หลวงปู่ทองรัตน์ กราบเรียนว่า "**ภิกขุ** คือใคร ถ้าแปลออกมาก็คือ**ผู้ขอ**ไม่ใช่หรือ ที่ขอก็เพราะไม่มีถึงขอ ถ้าไม่ขอก็หาอยู่กินเอง เขาก็เรียกคฤหัสน์ญาติโยม เท่านั้นแหละ ถ้าว่าการกระทำของกระผมผิด จะฆ่าจะแกงกระผมก็ยอม"

หลวงปู่ทองรัตน์ ได้อธิบายถึงเหตุผลและอุบายให้ฟังจนพระเถระเหล่านั้นพอใจ ไม่สามารถเอาผิดกับท่านได้

หลังจาก**หลวงปู่ทองรัตน์** เป็นที่เคารพรักของชาวบ้านชีทวนแล้ว ชาวบ้านหลายคนแสดงความจำนงถวายที่ดินและพร้อมใจกันสร้างวัดถวายท่าน แต่ท่านไม่อยากให้สร้างวัดให้ท่านอีก ท่านพูดว่า "ไม่ต้องสร้างวัดหรอกพ่อ นาของลูกมีแล้ว นาแปลงนี้ยังไงล่ะ!" พร้อมกับชี้ไปที่บาตรของท่าน ซึ่งตลอดชีวิตการเป็นพระของท่าน ท่านมีบาตรใบนี้ใบเดียวเท่านั้น

หลวงปู่ทองรัตน์ ท่านเป็นพระที่เทศน์เก่ง สอนเก่ง หลังจากท่านเป็นที่รู้จักดีแล้ว ที่**วัดพระธาตุสวนตาล**ได้นิมนต์ท่านไปเทศน์ ๒ ธรรมาสน์ คู่กับ **เจ้าคณะอำเภอเชื่องใน** มีประชาชนศรัทธาไปฟังจำนวนมาก หยอดเงินถวายกัณฑ์เทศน์คนละ ๑ สตางค์บ้าง ๕ สตางค์บ้าง ได้รวมกันแล้วเป็นเงินร่วม ๒,๐๐๐ บาท ได้แบ่งเป็น ๒ ส่วน ท่านเจ้าคณะฯ รับส่วนถวายของท่านไปทั้งหมด ในขณะที่**หลวงปู่ทองรัตน์**ถวายคืนแก่**วัดพระธาตุสวนตาล**ทั้งหมดเหมือนกัน

เงินกัณฑ์เทศน์ครั้งนั้นถือว่าสูงมากเป็นประวัติการณ์ ในขณะที่เงินเดือนครูประชาบาลแค่ ๘ บาท และข้าวสารเหนียวชั้นหนึ่ง ๑๐๐ ก.ก. กระสอบละ ๙ บาท เท่านั้น

หลวงปู่ทองรัตน์ เข้มงวดกวดขันในการสอนพระเณรมาก อาบัติเล็กน้อยท่านก็ไม่ละเว้น ตัวอย่างการสอนพระเณร มีดังนี้ : -

"พระพุทธเจ้า ท่านทำทางเดินไว้ให้เราเดินแล้ว พระอริยเจ้าพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านก็เดินตามทางที่พระพุทธองค์ทำไว้ แนะนำไว้แล้วทุกพระองค์ ถ้าเราได้ศึกษา ได้ปฏิบัติตาม เราก็จะพบทางเดินไปมรรค ผล นิพพาน ได้เหมือนพระอรหันต์ ๘๐ องค์นั้นเหมือนกัน เว้นแต่ผู้ประมาท ผู้ขี้เกียจ ผู้ไม่มีความเพียร ผู้หลงเดินตามกิเลส ก็จะไม่มีทางพ้นจากทุกข์ ไม่พ้นจากวัฏสงสาร เกิด ตาย ทุกข์โศก โรคภัย อยู่อย่างนี้นับภพนับชาติไม่ถ้วน

ใครมาบวชปฏิบัติในสำนักนี้ ให้มีความพากเพียรนั่งสมาธิเดินจงกรม อย่าให้น้อยกว่า ๓ ชั่วโมง วันหนึ่งกับคืนหนึ่งให้กิเลสเอาไป ๒๑ ชั่วโมง

ถ้าทำความเพียร ทำจิตให้สงบจากกิเลสได้ไม่ถึง ๓ ชั่วโมง ต่อวันเป็นอย่างน้อย ออกพรรษาให้สึกออกไปช่วยพ่อแม่ทำไร่ทำนา ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ดีกว่ามาบวชไม่มีความเพียร

ทำความเพียรน้อยกว่า ๓ ชั่วโมง เอาชนะกิเลสไม่ได้หรอก มรรคผลนิพพานโน่น อยู่ฟากตายโน้น ต้องกินน้อย นอนน้อย ขยันมาก อดทนมาก ไม่กลัวลำบาก ไม่กลัวกิเลส เอาชนะกิเลสให้ได้จึงจะเห็นมรรคผลนิพพาน ...ฯลฯ"

ตัวอย่างการเทศน์สอนชาวบ้าน เช่น : "...ก่อนนอน ไหว้พระสวดมนต์ แล้วสมาทานศีลห้าด้วยตัวเอง สำรวจศีลห้า ข้อใดไม่บกพร่องแล้วดีใจ ปลื้มใจ ปีติยินดี

บริกรรม **พุทโธ เม นาโถ, ธัมโม เม นาโถ, สังโฆ เม นาโถ** นอนด้วยความมีสติ หายใจเข้าภาวนาว่า **พุท** หายใจออกภาวนาว่า **โธ** ให้หลับไปด้วยอารมณ์ **พุทโธ** ฝันก็ฝันดี มีนิมิตก็มีนิมิตดี ตายไปก็ตายดี ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์แน่ ถ้าเกิดมาเป็นมนุษย์อีก เกิดใหม่ก็จะดีกว่าเก่า..."

หลวงปู่ทองรัตน์ รักและเคารพ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**มาก **หลวงปู่ใหญ่**สั่งว่าอยู่**วัดป่าบ้านชีทวน** อย่าไปไหน ท่านก็ไม่เคยออกจากวัดไปไหนเลย นอกจากไปกราบเยี่ยม**หลวงปู่ใหญ่** ที่ท่านไม่ยอมไปไหน ท่านบอกว่า "**หลวงปู่** สั่งให้อยู่วัด ถ้าเกิดท่านมาเยี่ยมแล้วเราไม่อยู่เดี๋ยวจะไม่ดี"

เมื่อคราว**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เดินทางไปนครจำปาศักดิ์ ท่านก็ได้ติดตามไปด้วย **หลวงปู่ใหญ่** ได้มรณภาพที่นั่น **หลวงปู่ทองรัตน์** อยู่ประจำที่บ้านชีทวน ๖ ปี สอนชาวบ้านจนได้ผลแล้ว ท่านจึงย้ายไปสร้างวัดใหม่ที่**วัดป่าบ้านคุ้ม** แล้วท่านก็มรณภาพที่นั่น

(ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวที่ย่อที่สุด ท่านที่ต้องการอ่านในรายละเอียดติดต่อขอหนังสือจาก**วัดหนองป่าพง**ได้ ชื่อหนังสือ **"มณีรัตน์ อัญมณีแห่งไพรสณฑ์"**)

เจดีย์บรรจุอัฐิธาตุ หลวงปู่ทองรัตน์
ที่วัดป่าบ้านคุ้ม อ.วารินชำราบ
จ.อุบลราชธานี

๑๒๑.

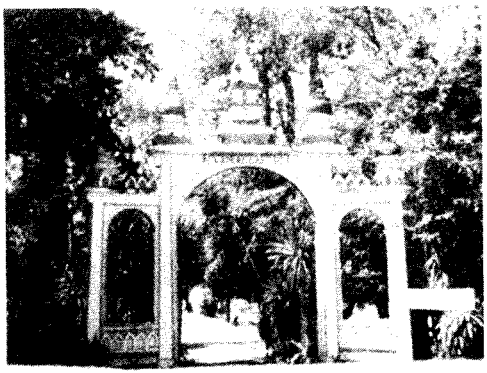
การเคลื่อนทัพพระกรรมฐานสู่อุบลฯ

ผมเคยเกริ่นมาแล้วในหัวข้อเรื่อง **"มอบภาระและการจัดขบวนทัพ"** ว่าในการเคลื่อนย้ายคณะพระกรรมฐานสู่จังหวัดอุบลฯนั้น ถ้าพูดตามภาษาวิชาการสมัยใหม่ต้องบอกว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และหลวงปู่มั่นท่านมีวิธีบริหารจัดการที่ยอดเยี่ยมจริงๆ**

ขอย้อนกล่าวถึงกรณีของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เมื่อครั้งที่ท่านพาสานุศิษย์ที่เป็นพระเณรราว ๗๐-๘๐ องค์ เดินทางจาก**คำชะอี** ไปส่งโยมมารดาที่**อุบลราชธานี** แล้วปลีกตัวจากหมู่คณะไปบำเพ็ญเพียรที่เชียงใหม่เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๐ นั้น

หลวงปู่มั่นได้แบ่งศิษย์ออกเป็นคณะย่อยๆ คณะ ๕-๖ องค์ องค์อาวุโสเป็นหัวหน้าคณะ แล้วแยกย้ายทยอยกันไปเพื่อไม่ให้เป็นภาระหนักแก่ชาวบ้านในการต้อนรับเลี้ยงดูพระ

องค์หลวงปู่มั่นเอง ออกกรุยทางเป็นคณะแรก แวะพักปักกลดอบรมสั่งสอนชาวบ้านตามรายทางเป็นระยะๆ พอคณะแรกย้ายไปคณะใหม่ก็มาพักแทนที่ อบรมประชาชนอย่างต่อเนื่องกัน ทำเช่นนี้ต่อกันไปเรื่อยๆ และที่พักปักกลดนั้นก็กลายเป็นสำนักสงฆ์ กลายเป็นวัดป่า หรือวัดกรรมฐานขึ้นอีกมากมาย

วัดพระงามศรีมงคล อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร

วิธีการเช่นนี้ จะไม่เรียกว่าวิธีบริหารจัดการที่วิเศษยอดเยี่ยมหรือ? ชาวบ้านก็ไม่เดือดร้อน การบำเพ็ญภาวนาของพระเองก็ได้ผลดี การอบรมสั่งสอนชาวบ้านก็ได้ผลดี และเกิดเป็นวัดกรรมฐานขึ้นอีกมากมายสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้

การเคลื่อนย้ายทัพพระกรรมฐานของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**ในครั้งนี้ก็ทำเช่นเดียวกันกับ**หลวงปู่มั่น** กล่าวคือ กองทัพพระกรรมฐาน เคลื่อนขบวนทัพออกจาก**ธาตุพนม**มุ่งหน้าลงใต้ จุดหมายปลายทางอยู่ที่**เมืองอุบลราชธานี ถิ่นของนักปราชญ์**

ขบวนทัพพระกรรมฐาน แยกย้ายทยอยกันไปเป็นคณะย่อยๆ ด้วยเกรงว่าจะเป็นการลำบากแก่ชาวบ้านตามรายทางในการจัดหาภัตตาหารบิณฑบาต ทั้งยังได้เผยแพร่สั่งสอนอบรมธรรมให้แก่ชาวบ้านในเส้นทางอย่างต่อเนื่อง เพราะเมื่อคณะแรกผ่านไปแล้ว คณะต่อๆ มาก็ติดตามมาให้การสอนเพิ่มเติมซ้ำอีก ชาวบ้านได้มีโอกาสรับฟังธรรมจากครูบาอาจารย์หลายๆท่านอย่างต่อเนื่อง สำนักวัดป่าที่เกิดใหม่ก็มีครูบาอาจารย์สายกรรมฐานมาโปรดมาเยี่ยมเยียนอย่างต่อเนื่องด้วย เป็นผลดีทั้งแก่พระและแก่โยม และเกิดวัดกรรมฐานขึ้นอีกมากมาย

๑๒๒.

หลวงปู่ใหญ่ เดินทางโดยรถยนต์

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ ที่ทัพพระกรรมฐานเคลื่อนย้ายสู่จังหวัดอุบลราชธานีนั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** มีอายุ ๗๗ ปี ท่านต้องใช้ไม้เท้าพยุงกายเวลาเดิน

การเดินทางไกลด้วยเท้าจากนครพนม ถึงอุบลฯ ต้องผ่านป่าเขาเป็นระยะทางร่วม ๓๐๐ กิโลเมตร ย่อมเป็นการลำบากสำหรับ**หลวงปู่ใหญ่**อย่างแน่นอนในวัยสังขารขนาดนั้น คณะศิษย์เป็นห่วงจึงขอให้ท่านเดินทางโดยรถยนต์ ในหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** บันทึกไว้ดังนี้ : -

"คณะท่านพระอาจารย์เสาร์ เดินทางโดยรถยนต์โดยสารที่ศรัทธาญาติโยมได้จัดถวายค่ารถโดยสารให้

การเดินทางออกจากธาตุพนมต้องไปลงแพข้าม**ลำน้ำก่ำ ที่บ้านต้อง** (สมัยนั้นยังไม่มีสะพานข้าม) ถนนหนทางก็ขรุขระเต็มไปด้วยหลุมบ่อในหน้าฝน พอถึงหน้าแล้งเช่นที่**ท่านพระอาจารย์เสาร์** เดินทางไปนี้ก็คละคลุ้งตลบอบอวลไปด้วยฝุ่นแดงของลูกรัง และควันดำ เสียงดังจากท่อไอเสียรถ

กว่าจะถึงเมืองอุบลฯ ก็ต้องหยุดพักค้างคืนที่**อำนาจเจริญ** เสียก่อน ๑ คืน จึงได้ถึงที่หมาย พอก้าวลงจากรถก็ต้องพากันสลัดฝุ่นเป็นการใหญ่ เพราะฝุ่นที่เกาะติดตามร่างกายนี้ทำให้ทุกคนกลายร่างเป็นผีแดงไปหมด..."

เมื่อถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว คณะของ**หลวงปู่ใหญ่**ไปพักที่สวนข้างทุ่งนา**บ้านท่าวารี** พักรอคณะลูกศิษย์ที่ทยอยตามมาอยู่หลายเดือน เมื่อได้เวลาพอสมควรแล้ว ก็ให้แต่ละคณะแยกย้ายกันออกไปปฏิบัติธรรมและเผยแพร่ธรรมตามที่ได้มอบหมายตั้งแต่ครั้งก่อนออกเดินทางจากนครพนม

ลำเซบาย ที่ไหลผ่าน บ้านข่าโคมมายังบ้านท่าวารี

๑๒๓.

จุดพักครั้งแรก ที่บ้านท่าวารี

ที่**บ้านท่าวารี** จุดพักครั้งแรกของคณะของ**หลวงปู่ใหญ่**นั้น เมื่อมาถึงท่านพาคณะปักกลดบำเพ็ญภาวนาอยู่ชายทุ่ง แล้วมีคณะญาติโยมได้ช่วยกันทำที่พักชั่วคราวถวาย

มีผู้เลื่อมใสศรัทธามาสมาทานศีลเป็นอุบาสกอุบาสิกาปฏิบัติธรรมกับ**หลวงปู่ใหญ่**เป็นจำนวนร่วมร้อยคน

พอได้เวลาทำวัตรสวดมนต์ **องค์หลวงปู่ใหญ่**จะเคาะไม้ให้สัญญาณมารวมกัน กลางคืนท่านจะจัดให้มีการอบรมธรรม และพานั่งสมาธิภาวนาจนดึกดื่น บางคืนปฏิบัติภาวนาจนตลอดคืนก็มี

ถึงตอนเช้า**หลวงปู่ใหญ่** ก็พาพระเณรออกรับบิณฑบาตโปรดญาติโยมตามปกติ และปฏิบัติกิจของสงฆ์เหมือนที่เคยทำเป็นประจำ

หลวงปู่ใหญ่พักอยู่ที่**บ้านท่าวารี** อยู่หลายเดือน ต่อมาท่านได้รับนิมนต์ให้ไปพักจำพรรษาที่**บ้านข่าโคม** บ้านเกิดของท่าน ตามความประสงค์ตั้งแต่ก่อนออกเดินทางจากนครพนม

ในหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์** ได้กล่าวถึงสถานที่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่**หลวงปู่ใหญ่**ได้ไปพำนักในช่วงปัจฉิมวัย ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๙ - ๒๔๘๔ ดังนี้ : -

๑. บ้านสวนวัง อำเภอม่วงสามสิบ
๒. บ้านข่าโคม อำเภอเมืองอุบลราชธานี
๓. วัดบูรพา ในตัวเมืองอุบลราชธานี
๔. บ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน
๕. บ้านกุดปากหวาย อำเภอวารินชำราบ
๖. บ้านโพธิ์ตาก อำเภอวารินชำราบ
๗. บ้านท่าฆ้องเหล็ก อำเภอวารินชำราบ
๘. วัดภูเขาแก้ว อำเภอพิบูลมังสาหาร
๙. วัดดอนธาตุ อำเภอพิบูลมังสาหาร เป็นสถานที่สุดท้ายของท่าน

กุฏิ หรือ สีมาน้ำ

สิมน้ำวัดหนองอ้อ

๑๒๔.

วัดป่าหนองอ้อ บ้านข่าโคม

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** มาพักจำพรรษา ที่**บ้านข่าโคม** บ้านเกิดของท่าน ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี

สำหรับเหตุการณ์ที่บ้านข่าโคมนั้น **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ได้คัดลอกมาจากหนังสือ **ชีวประวัติพระครูวิเวกพุทธกิจกันตสีโลเสาร์ (พระอาจารย์เสาร์)** เรียบเรียง โดย **คุณวาสนา ไชยเดช**

ผมนายปฐม นิคมานนท์ ขอสารภาพว่าไม่เคยเห็นหนังสือเล่มดังกล่าว จึงขออนุญาตคัดลอกมาเสนอด้วยความง่ายดาย (หรือจะว่ามักง่ายก็ตามใจ) ดังนี้ : -

"เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙ **ท่านพระอาจารย์เสาร์** ได้เดินทางกลับมาบ้านข่าโคม

ในการเดินทางกลับมาบ้านเกิดในครั้งนั้น **ได้เกิดแผ่นดินไหวสั่นสะเทือนถึง ๒๐ วินาที** สิ่งนั้นแสดงให้เห็นถึงอภินิหารแห่งธรรมของท่าน

มีผู้ติดตามในการกลับมาของท่านในครั้งนั้น คือ**เจ้าจอมมารดาทับทิม** และ**ข้าหลวงชั้นผู้ใหญ่นับสิบๆ คน**

โดย**คณะเจ้าจอมมารดาทับทิม**ได้เดินทางจากกรุงเทพฯพร้อมเครื่องไทยทานมากมายเป็นประวัติการณ์ ซึ่งในสมัยนั้นการเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก ต้องใช้ช้าง ม้า เป็นพาหนะในการเดินทาง

ข้าพเจ้า...(ไม่ทราบว่าหมายถึงคุณวาสนา หรือ อ.พิศิษฐ์ เพราะเขียนไว้ในวงเล็บ)...เข้าใจว่าน่าจะเดินทางจากกรุงเทพฯถึงอุบลฯ โดยทางรถไฟ เมื่อมาถึงปลายทางที่อำเภอวารินชำราบแล้วจึงได้ใช้เรือกลไฟของ **นายวิชิต - คุณนายตุ่น โกศัลวิตร** คหบดีชาวเมืองอุบลฯ จาก**หาดสวนยา ริมฝั่งน้ำมูล** บรรทุกผู้คนและสัมภาระต่างๆ เดินทางทวนแม่น้ำมูล ขึ้นไปตาม**ลำน้ำเซบาย** มาขึ้นบกที่**ท่ากกโดน** หรือ **โฮงเฮือน** (ท่าน้ำนี้ทำเป็นโรงสำหรับเก็บเรือพาย เรือแข่ง)

ชาวบ้านได้ใช้เกวียนเป็นพาหนะสำหรับขนย้ายสัมภาระต่างๆ เข้ามายัง**หมู่บ้านข่าโคม** อีกทอดหนึ่ง"

ท่านผู้อ่านคงนึกภาพออกว่า กองการบุญของคณะผู้แสวงบุญย์ในยุคนั้นจะทุลักทุเล โกลาหล และยิ่งใหญ่สักเพียงใดกันนะครับ

"ต่อมา **ท่านเจ้าจอมมารดาทับทิม พระสรราชภักดี คุณนายอั่น คุณนายชม** พร้อมข้าหลวงชั้นผู้ใหญ่ และชาวบ้าน ได้ร่วมกันจัดสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ที่ป่า**ดอนหอธรรม** หรือ**ป่าหนองอ้อ** ต่อมาชาวบ้านเรียกว่า **วัดป่าหนองอ้อ** ให้ไว้เป็นสำนักสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต"

ตอนท้ายของบันทึก มีต่อไปว่า : -

"ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ **ท่าน**ได้เริ่มสร้างอุโบสถในน้ำ **(สิมน้ำ)** ก่อสร้างโดยช่างคนพื้นบ้าน

ในขณะนั้น วัดป่าหนองอ้อ มีภิกษุสามเณรจำพรรษาอยู่ถึง ๑๔๐ รูป แม่ชีประมาณ ๖๐ ท่าน

ในครั้งกระโน้น หมู่บ้านข่าโคม มีความสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองด้วยรัมเงาของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะมีทั้งวัดป่าและวัดบ้าน"

บันทึกก็จบลงตรงนี้ ต้องขอขอบคุณทั้ง**คุณวาสนา** และ**อาจารย์พิศิษฐ์** ที่ทำให้พวกเราได้มีเรื่องราวของ**หลวงปู่ใหญ่**ให้ได้ศึกษากัน

อ้อ! ก็ยังจบตอนนี้ไม่ได้ ผมไปเจอข้อมูลใหม่จากหนังสือ **"พระปรมาจารย์สายพระกัมมัฏฐาน ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร"** มีเรื่องราวที่น่าสนใจ ดังนี้ : -

"ณ หนองอ้อแห่งนี้เอง **พระอาจารย์บัวพา** เล่าให้ฟังว่า วันหนึ่งนั่งเฝ้ารับใช้**ท่านพระอาจารย์เสาร์อยู่** เห็นท่านหัวเราะหึๆ ขึ้น **พระอาจารย์บัวพา**จึงกราบเรียนถามท่านว่า "ขอโอกาสครูบาจารย์ มีอีหญังนอ ขะน่อย ท่านจึงได้หัวเราะ?"

ท่านพระอาจารย์เสาร์จึงเล่าให้ฟังว่า "หนองนี้แหละในชีวิตของข้อยเคยทำบาปใหญ่ครั้งหนึ่ง สมัยข้อยเป็นหนุ่ม ฝนตกหนักปลามันขึ้นจากหนองนี้มีแต่ตัวใหญ่ๆ ใครเขาไม่กล้ามาเอา เขากลัวเพราะผีมันดุ ตาปู่มันร้าย ใครมาทำอะไรในเขตของเขาเป็นอันไม่ได้ คนเขาถึงกลัว

ข้อยกับพ่อเป็นคนไม่กลัว ได้พร้าอีโต้คนละดวง ข้องคนละใบ ฝนตกตอนกลางคืนมา สองคนกับพ่อ ข้อยก็ฟัน พ่อก็ฟัน ฟันเอาฟันเอาจนเต็มข้องไผข้องมัน"

พระอาจารย์บัวพา เลยกราบเรียนท่านว่า "ทอนี่ (เท่านี้) หรือครูบาอาจารย์ บาปใหญ่ที่สุดของชีวิต คนอื่นเขาทำจนนับไม่ถ้วนและไม่รู้ว่าเขาได้ทำบาปอะไรไว้บ้าง แล้วเขาพวกนั้นจะเป็นบาปขนาดไหน!"

และมีต่อไปอีกว่า : -

"หลังจากที่**ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** มาพักที่บ้านข่าโคมได้ระยะหนึ่งแล้ว ท่านได้เดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อไปเยี่ยมท่านเจ้าคุณ**พระปัญญาพิศาลเถร** (จิตปญฺโญ หนู) เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม สหธรรมิกกับท่านพระอาจารย์เสาร์ ซึ่งจากกันเป็นเวลาหลายสิบปี หลังจากที่ท่านออกธุดงค์และเผยแพร่ธรรมทั่วภาคอิสานแล้ว

พร้อมกันนี้ท่านนำสามเณรพุธ ไปฝากเรียนหนังสือกับท่านเจ้าคุณฯ ที่วัดปทุมวนารามด้วย ซึ่งขณะนั้นองค์ท่านพระอาจารย์เสาร์ชราภาพมากแล้ว ต้องถือไม้เท้าไปด้วย

เมื่อ**ท่านพระอาจารย์เสาร์**เข้ากรุงเทพฯ **เจ้าจอมมารดาทับทิม** กำลังไม่สบายอยู่ ได้ให้คนมานิมนต์ท่านเข้าไปในวัง เพื่อเทศน์โปรด เพราะทราบกิตติศัพท์ของท่านพระอาจารย์เสาร์จาก**สามเณร (บุญ) นาค** ที่เป็นลูกศิษย์ท่านรูปหนึ่ง ซึ่ง**เจ้าจอมฯ**อุปถัมภ์ในการบวชพระ และเจ้าจอมฯได้เป็นผู้อุปถัมภ์**วัดป่าหนองอ้อ** บ้านข่าโคม เรื่อยมา และมีผู้มีศรัทธาติดตามมาด้วย เช่น คุณนายหวัด คุณนายชม คุณนายพริ้ง เป็นต้น"

เมื่อออกพรรษาปีนั้น วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้มีผ้าป่าชาววังจัดมาทอดถวายพระป่าเป็นครั้งแรก มี**เจ้าจอมมารดาทับทิม** นำคณะมาทอดถวายผ้าป่า ๗๐ กอง มี**พระนาค พระมหาสมบูรณ์** ร่วมขบวนมาด้วย

พระคณะศิษย์ของ**ท่านพระอาจารย์เสาร์**ที่ได้ติดตามไปเพื่อศึกษาฟังธรรม**ท่านพระอาจารย์** แยกย้ายกันไปอยู่จำพรรษาในบริเวณใกล้ๆ แถวนั้น เมื่อออกพรรษาแล้ว ต่างองค์ต่างมารวมกันที่**วัดหนองอ้อ** บ้านข่าโคม อยู่กับ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** เพื่อเตรียมตัวรับผ้าป่าทางวัง

พระเณรปักกลดอยู่ตามร่มไม้ในป่าหนองปู่ตาหนองอ้อเต็มไปหมด ดูแล้วเป็นบรรยากาศที่หาดูได้ยากจริงๆ **คณะเจ้าจอมมารดาทับทิม ได้มาเห็นบรรยากาศที่พระเณรปักกลดพักอยู่ร่มไม้ ซึ่งเป็นภาพที่ไม่เคยรู้เคยเห็นมาก่อน จนพากันน้ำตาร่วงน้ำตาไหล เพราะบรรยากาศที่เห็นนั้นเป็นภาพที่ประทับใจของคนชาวกรุงมากทีเดียว**

ญาติโยมชาววังจึงขอนิมนต์ให้**ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์**แสดงธรรมให้ฟัง เมื่อท่านขึ้นไปนั่งบนธรรมาสน์ พระภิกษุสามเณรและญาติโยมต่างก็ตั้งอยู่ในความสงบคอยสดับรับฟังธรรม

ท่านพระอาจารย์ใหญ่เสาร์ เริ่มแสดงธรรม ท่านตั้งนะโม ๓ จบ เสร็จแล้วท่านก็ว่า **"ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เอวังมีด้วยประการฉะนี้"** จบแล้วท่านก็ลงจากธรรมาสน์

ท่านเป็นผู้มีนิสัยพูดน้อยและเยือกเย็น เจ้าจอมมารดาทับทิมได้อุปถัมภ์ในการอุปสมบทสามเณรเพ็ง คำพิพาก ในครั้งนั้น และมีศรัทธาสร้างสิมน้ำที่วัดป่าบ้านหนองอ้อถวายแด่ท่านพระอาจารย์เสาร์ด้วย"

๑๒๕.

สามเณรบุญนาค เที่ยวกรรมฐาน

โดยส่วนตัว ผมรู้สึกตื่นเต้นและยินดียิ่งเมื่ออ่านและเขียนมาถึงตอนนี้ เพราะมีเรื่องเชื่อมโยงระหว่าง**สามเณรบุณนาค** กับ**หลวงปู่ใหญ่** ของเรา

ท่านผู้อ่านคงจำได้นะครับว่า ในหนังสือที่ระลึก **หลวงปู่เพ็ง พุทฺธธมฺโม** นั้นผมได้เขียนถึง **สามเณรบุญนาคเที่ยวกรรมฐาน** หรือ **พระภิกษุนาค โฆโส** มาบ้างเล็กน้อย

ผมตั้งเป้าหมายไว้ในใจว่า จะต้องหาเวลาค้นคว้าเรื่องของ **พระอาจารย์นาค** องค์นี้มาเขียนให้ได้ เพราะท่านเป็นอาจารย์สอนกรรมฐานองค์แรก และพา**หลวงปู่เพ็ง**ออกท่องธุดงค์ครั้งแรก และ **หลวงปู่เพ็ง** ก็ได้รับการถ่ายทอดครั้งบุคลิกและวิชาธรรมมาไม่น้อย

(**หลวงปู่เพ็ง พุทฺธธมฺโม** ท่านมาโปรดที่บ้านผมเป็นประจำ ท่านมรณภาพเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ อายุ ๘๘ ปี ขณะนี้พวกเรากำลังสร้างมณฑปพิพิธภัณฑ์ของท่านอยู่ รวมทั้งดำเนินการก่อตั้งวัดที่ท่านเริ่มต้น ๒ แห่งให้เสร็จสมบูรณ์ คือ **วัดป่าสามัคคีธรรม** อ.เมืองร้อยเอ็ด และ **วัดป่าสิริปุณโณ** อ.เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด เพื่อถวายเป็นอนุสรณ์ **หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ** บิดาของหลวงปู่เพ็ง)

ต้องกราบขออภัยครับ ที่พาท่านออกนอกเรื่อง

เรื่องสามเณรบุญนาคเที่ยวกรรมฐาน ในหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** (อีกแล้ว - และจะมีต่อๆไปอีกเยอะ) เขียนไว้ดังนี้ : -

"ในสมัยก่อนเมื่อ ๓๐-๔๐ ปีที่แล้วนั้น ได้มีหนังสือบันทึกเรื่องราวในแวดวงพระกรรมฐาน จากประสบการณ์ในชีวิตจริงของสามเณรองค์หนึ่ง **ที่เที่ยวธุดงค์เดี่ยวดั้นด้นไปโดยลำพัง** ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ สารพัดอย่างที่น่าทึ่งและน่าสนใจ เป็นวิถีชีวิตจริงด้านหนึ่งของนักปฏิบัติธรรม ที่ต้องแน่วแน่ มีสัจจะ มีความเพียร และความทรหดอดทนต่อสู้กับกิเลสทั้งมวลอย่างน่ายกย่องสรรเสริญยิ่ง ควรที่จะได้ศึกษาไว้เป็นแบบอย่างในทางปฏิบัติสืบไป"

อ่านข้อความข้างต้นแล้วน่าติดตามเรื่องของ**สามเณร บุญนาค** ใช่ไหมครับ? ในข้อเขียนมีต่อไป ดังนี้ : -

"สามเณรองค์นั้นมีตัวตนจริงๆ ชื่อ **บุญนาค** แต่มีน้อยคนที่จะทราบว่าสามเณรบุญนาคนี้ เป็นลูกศิษย์สาย**พระอาจารย์เสาร์ - หลวงปู่มั่น**

ท่านมีชื่อว่า **นาค** นามสกุล **กองปราบ** เกิดที่**บ้านด่าน** ต.หนองสิม อ.บุ่ง จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบันบ้านด่าน อยู่ในเขต ต.สามแยก อ.เลิกนกทา จ.ยโสธร

บิดาชื่อว่า **นายเนตรวงศ์ กองปราบ** มารดาชื่อ **นางทอง กองปราบ** มีพี่น้องรวมกันทั้งหมด ๘ คน เป็นหญิง ๕ คน ชาย ๓ คน ท่านเป็นคนสุดท้อง เกิดเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๔๕๓ พี่ชายถัดจากท่านก็ได้ออกบวชเป็นพระภิกษุเช่นกัน และมีชื่อคล้องจองกันคือ ชื่อว่า **ครุฑ**

ท่านมีอุปนิสัยใฝ่ในทางเป็นนักบวชตั้งแต่เยาว์วัย จึงได้ออกบวชตอนอายุได้ ๙ ขวบ

เมื่ออายุย่างเข้า ๑๕ ปี ท่านได้จากบ้านออกเดินธุดงค์ไปทั่วทั้งสองฝั่งลุ่มแม่น้ำโขงโดยลำพังองค์เดียว เป็นผู้เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ตั้งมั่นอยู่ในธุดงควัตร จนผ่านพ้นภยันตรายนานัปการมาได้ ดังปรากฏรายละเอียดอยู่ในหนังสือ **สามเณรบุญนาคเที่ยวกรรมฐาน**

ท่านได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของ**พระอาจารย์สิงห์ พระมหาปิ่น** เป็นสามเณรนักเทศน์ฝีปากเอก อยู่จนอายุล่วงเข้า ๒๒ ปี จึงเลยไปกรุงเทพฯ และได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อเดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่**วัดบรมนิวาส** โดยมี **เจ้าจอมมารดาทับทิม** ซึ่งพำนักที่**วังกรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช** โยมอุปัฏฐากเป็นเจ้าภาพบวชให้ท่าน โดยได้รับฉายานามว่า **โฆสโส**..."

ผมขอคัดมาให้อ่านเพื่อเรียกน้ำย่อยเพียงแค่นี้ก่อน รออ่านเรื่องสมบูรณ์จากหนังสือของผม (ซึ่งไม่รู้ว่าอีกกี่ปีจะได้ทำ ดูลมหายใจรอไปเรื่อยๆ ครับ)

พระอาจารย์นาค โฆสโส กลับมาเยี่ยมบ้านเกิดและมากราบ**หลวงปู่ใหญ่** ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ พร้อมทั้งพาคณะของ**เจ้าจอมมารดาทับทิม** มาทอดผ้าป่าและถวายเครื่องไทยทานครั้งยิ่งใหญ่เป็นประวัติการของเมืองอุบลฯ เมื่อครั้งนั้นด้วย

น่าเสียดายอย่างยิ่ง ท่านพระอาจารย์นาค ท่านมรณภาพเมื่ออายุเพียง ๔๑ ปี เท่านั้นเอง

อย่าลืมรออ่านหนังสือของผมให้ได้นะครับ!

ยังจบตอนนี้ไม่ลงครับ

เหตุที่เจ้าจอมมารดาทับทิมจะมีศรัทธาเลื่อมใสและได้รู้จักกับ**หลวงปู่ใหญ่**ของเรา ก็สืบเนื่องมาจาก...ในเช้าวันหนึ่ง ที่กรุงเทพเมืองสวรรค์ มีสามเณรบุคลิกดีที่พึ่งเดินทางไปจากอุบลฯ (พูดง่ายๆว่าเณรบ้านนอกเข้ากรุง) เดินบิณฑบาตเลยเข้าไปในเขตพระราชฐานโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงถูกกักตัวไว้สอบสวนตามธรรมเนียม

สามเณรองค์นั้นไม่แสดงอาการหวาดกลัวต่อโทษทัณฑ์อันใด นั่งสมาธิรอการสอบสวนด้วยอาการสงบเย็น

ความทราบถึง**เจ้าจอมมารดาทับทิม**เจ้าของพระตำหนัก สอบถามได้ความว่า ชื่อ **สามเณรบุญนาค** เป็นลูกศิษย์ของ **ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ **พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล** ซึ่งมีพระอาจารย์ใหญ่ชื่อ **ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** และ **ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** อยู่เมืองอุบลฯ สุดชายแดนไกลโน้น ก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส จึงได้รับเป็นเจ้าภาพทำพิธีอุปสมบทให้เป็นพระภิกษุต่อไป พร้อมเป็นโยมอุปัฏฐากมาตั้งแต่บัดนั้น

เจ้าจอมมารดาทับทิม ได้พาคณะมาทอดผ้าป่าถวายไทยทานกับ**องค์หลวงปู่ใหญ่** ในพ.ศ. ๒๔๗๙ ดังได้กล่าวแล้ว และในช่วงออกพรรษาก็ยังได้มอบให้บุตรชายนำคณะมาทอดกฐิน พร้อมทั้งกองบวชอีกกองหนึ่ง ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีฉลู ร.ศ. ๑๕๖ วันสุดท้ายของกฐินกาล ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐..."

งานบุญงานกุศลยิ่งใหญ่ขนาดนั้น ไม่ทราบว่าลูกหลานชาวอุบลรุ่นหลังจะทราบเรื่องนี้กันหรือเปล่าหนอ!

๑๒๖.

เรื่องเล่าจาก หลานของหลวงปู่ใหญ่

ในคราวที่จัดทอดกฐินที่**วัดป่าหนองอ้อ** ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ดังเสนอในตอนที่ผ่านมานั้นได้จัดพิธีบวชพระด้วย ผู้ที่บวชคือ **สามเณรบุญเพ็ง คำพิพาก** หลานของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล**

พิธีอุปสมบทจัดขึ้น ณ สีมาน้ำ (โบสถ์กลางน้ำ) **วัดป่าหนองอ้อ** มีท่านเจ้าคุณ**พระศาสนดิลก** (เสน ชิตเสโน) **วัดศรีทอง** เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านเจ้าคุณ**พระศรีธรรมวงศาจารย์ วัดสุปัฏนาราม** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระที่บวชได้รับสมณฉายาว่า **นารโท** ก็คือ **พระภิกษุบุญเพ็ง นารโท** ได้อยู่ปฏิบัติธรรมกับ **หลวงปู่ใหญ่** หลายปี

เมื่อ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** กำลังเสาะหาข้อมูลเพื่อเขียนประวัติ**หลวงปู่ใหญ่**ได้รับความเมตตาชี้แนะจาก**หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** ให้ไปสอบถามที่หลานของหลวงปู่ใหญ่ท่านนี้ เพราะรู้เรื่องราวของหลวงปู่ใหญ่ในช่วง ๕ พรรษาสุดท้ายดี

อาจารย์พิศิษฐ์ ไปเสาะหาข้อมูลที่**บ้านข่าโคม** เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ พบว่าหลานของหลวงปู่ใหญ่ ได้สึกออกมาครองเพศฆราวาสแล้ว ชื่อ **คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก** อายุ ๘๑ ปี (เกิด พ.ศ. ๒๔๖๐) ยังมีสุขภาพดี

สายตาดี ความทรงจำแม่นยำ มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข เรียบง่าย สมถะ รักษาศีล ทำนุบำรุงวัดวาศาสนา เป็นร่มโพธิ์ชัยของภรรยาและลูกหลาน

ผมก็ขอหยิบยกข้อมูลจากปากคำของ **คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก** ที่นำเสนอในหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์** ดังต่อไปนี้ : -

เกี่ยวกับปฏิปทาของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** คุณตาเล่าว่า

"องค์ท่านมีน้ำใจดั่งมหานที แม่บารมีกว้างไพศาล พระ เณร อีกทั้งพ่อขาว แม่ขาว ต่างหลั่งไหลไปรวมกันปฏิบัติธรรมกับท่าน เป็นจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐๐ รูป จนบางครั้งก็เกินกำลังที่ชาวบ้านข่าโคมจะรับไหวในเรื่องภัตตาหาร ทำให้ขาดแคลนไปบ้าง

บางวันองค์ท่านได้ขอบิณฑบาตภัตตาหารคำสุดท้ายของพระแต่ละรูป ไปแบ่งปันให้แม่ชีและศิษย์วัด"

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย เคยเป็นเณรอุปัฏฐาก**หลวงปู่ใหญ่** เคยกล่าวถึงเรื่องนี้เช่นกันว่า "ตอนนั้นยังเป็นเณรอยู่ เห็นพระเณรมากมายมีเป็นร้อย เวลาไปบิณฑบาตอยู่แถวหลังได้ข้าวก้อนเท่ากำปั้นเท่านั้น"

ไหนๆก็ยกเรื่อง**หลวงพ่อพุธ**ขึ้นมาแล้ว ผมก็ขอยกคำบอกเล่าของ**หลวงพ่อ**เรื่องหนึ่ง มาเป็นอุทาหรณ์ในตอนนี้เสียเลย **หลวงพ่อ** เล่าว่า : -

"สมัยที่หลวงพ่อเป็นเณรน้อยอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี วันหนึ่งเพิ่งฉันอาหารเสร็จกำลังจะไปล้างบาตร เหลือบไปเห็นหมาขี้เรื้อนหิวโซเดินโซซัดโซเซใกล้จะหมดแรงเต็มที เกิดความสงสารจับใจ มองดูข้างในก้นบาตรก็ฉันเกลี้ยง เพราะครูบาอาจารย์สอนไว้ว่าเป็นธรรมเนียมพระธุดงค์จะฉันให้หมดบาตรเสมอ ไม่ให้กินทิ้งกินขว้าง

มองหาอาหารรอบทิศก็ไม่มีอะไรพอประทังความหิวของหมาน้อยได้ เจ้าหมาที่น่าสงสารก็ใกล้จะหมดแรง

เมื่อหมดหนทางก็นึกได้ อาหารเพิ่งฉันใหม่ๆพอจะเรียกคืนมาให้เจ้าหมาน้อยได้ จึงเอามือล้วงคอให้อาเจียนออกมา

หมาตัวนั้นคลานมาฟุบตรงเศษอาหารจากลำคอของเราพอดี มันได้กินอาหารนั้นจนมีกำลังขึ้น เราก็เรียกอาหารใหม่ออกมาจนหมดท้อง จนอาหารเก่าเริ่มระบายออกมาด้วย พอเห็นสุนัขมีแรงก็หยุด

เจ้าหมาตัวนั้นได้แรงขนาดวิ่งเหยาะๆตามเราได้"

นี่เป็นเหตุการณ์สมัยที่**หลวงพ่อพุธ**เป็นเณรของ**หลวงปู่ใหญ่** สมัยที่อดอยาก แล้ว**หลวงพ่อ** ได้เล่าต่อไปว่า : -

"จากนั้นมา ลาภสักการะในเรื่องอาหารการกินที่มีมากเสียจนเขาบังคับให้กิน บางรายทำอาหารประณีตมาถวาย เห็นเราไม่แตะต้องเลยก็กลับไปนอนร้องไห้ เขามาเล่าให้หลวงพ่อฟังเอง **หลวงพ่อ**จึงต้องพยายามฉันให้เขาทุกครั้ง เพื่อรักษาน้ำใจ"

พระอาจารย์นาค โฆโส

สามเณรบุญนาคเที่ยวกรรมฐาน

๑๒๗.

วิธีเรียกฝน ของหลวงปู่ใหญ่

จากคำบอกเล่าของ **คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก** หลานชายของ **หลวงปู่ใหญ่** ได้เล่าถึงความอัศจรรย์ใน**องค์หลวงปู่ใหญ่**ในการเรียกฝนเพื่อบำบัดความแห้งแล้งช่วยชาวบ้าน ว่า

ในปีนั้น ที่บ้านข่าโคมเกิดฝนแล้ง พื้นดินท้องนาแห้งผาก ชาวบ้านพากันมากราบเรียนเพื่อขอฝนกับองค์หลวงปู่ใหญ่

ด้วยความเมตตาที่ท่านมีต่อชาวบ้าน เพราะเป็นญาติพี่น้องลูกหลานของท่านทั้งนั้น ท่านรับฟังคำขอจากชาวบ้านด้วยความสงบเย็นเป็นปกติ แล้วบอกให้นัดชาวบ้านมาทำพิธีรวมกันที่**วัดป่าหนองอ้อ** ในบ่ายวันเดียวกันนั้น

ทางวัดไม่ได้มีการตระเตรียมพิธีกรรมอันใดให้ยุ่งยากเลย ทุกอย่างดำเนินไปตามปกติ พอชาวบ้านมาพร้อมกันในตอนบ่ายตามที่นัดไว้ **หลวงปู่ใหญ่**ก็เป็นองค์ประธาน ให้ชาวบ้านกราบพระ รับศีล แล้วพระสงฆ์ก็เจริญพระพุทธมนต์ เหมือนในงานมงคลทั่วไป

เหตุอัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้น กล่าวคือ ในเวลาไม่นานนัก**ฝนได้เทลงมาห่าใหญ่ในท่ามกลางพิธีนั้น จนทุกคนเปียกชุ่มโชค** ทั้งๆที่ก่อนเริ่มพิธีมีแต่แสงแดดแผดจ้าบนท้องฟ้าไม่แสดงเค้าว่าจะมีฝนตกเลย

อาจารย์พิศิษฐ์ สรุปว่า **นี่แหละคือบุญญาภินิหารของพระบูรพาจารย์เจ้า**

หมายเหตุ : เรื่อง**ขอฝน**นี้ ผู้เขียนมีประสบการณ์ตรง อยากขอนำมาเล่าแทรก ๒ ครั้ง (หากไม่สมควรต้องขออภัยด้วย)

ครั้งแรก ผู้เขียนติดตาม **หลวงปู่เพ็ง พุทฺธธมฺโม** ไปพักที่ฟาร์มแห่งหนึ่ง ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ราว พ.ศ. ๒๕๓๓ ช่วงนั้นแล้งจัด เจ้าของฟาร์มบ่นเรื่องฝนไม่ตกให้หลวงปู่ฟัง ท่านพูดว่า **"เดี๋ยวตก บ่นานดอก"**

เช้ามืด **หลวงปู่**พาพวกเราสวดมนต์ทำวัตรเช้า พอถึงบทสุดท้าย **ปัตติทานคาถา** เป็นบทแผ่เมตตา **หลวงปู่** พูดว่า **"บทนี้ให้ตั้งใจสวด ฝนมันจึงสิตก"**

แล้วท่านก็นำแผ่เมตตาไปว่า **"ยา เทวะตา สันติ วิหาระวาสินี, ถูเป ฆะเร โพธิฆะเร ตะหิง ตะหิง...ฯลฯ"** สวดไปจนจบ แล้วก็นั่งสมาธิ

หลังหลวงปู่ฉันเสร็จ พวกเราเตรียมตัวกลับ พอรถพร้อมจะออก **ฝนตกลงมาอย่างหนัก** ต้องขับรถฝ่าสายฝนกลับออกมา เพื่อเดินทางต่อไปเชียงใหม่

หลวงปู่บอกว่า ตอนท่านไปอยู่ที่**วัดเทิงเสาหิน** อ.เทิง จ.เชียงราย ใหม่ๆก็เกิดภาวะฝนแล้ง ท่านก็ สวดมนต์แผ่เมตตาบทนี้แหละ คราวนั้นฝนตก ๓ วัน ๓ คืน

ผมนำบท **ปัตติทานะคาถา** มาพิจารณา ค้นดูคำแปลพบประโยคท้ายๆ ๓ ประโยค ว่าดังนี้

"สัมมา ธาระ ปะเวจฉันโต, กาเล เทโว ปะวัสสะตุ ขอฝนทั้งหลายจงหลั่งลงตกต้องตามฤดูกาล

วุฒฑิง ภาวายะ สัตตานัง ขอฝนจงนำความสำเร็จมาสู่พื้นปฐพี

สะมิทธัง เนตุ เมทะนิง เพื่อความเจริญแก่สัตว์ทั้งหลาย

ครั้งที่สอง คณะพวกเราจาก**สำนักพุทธธรรมปฏิบัติ** นำโดย **อาจารย์เบญจางค์ โกศิน** ได้อาราธนานิมนต์**หลวงพ่อสังวาลย์ เขมโก วัดทุ่งสามัคคีธรรม** อ.สามชุก จ.สุพรรณบุรี ไปพักผ่อนสุขภาพที่ **วังแก้ว** เป็นรีสอร์ทริมทะเล อยู่ที่จังหวัดระยอง

ช่วงนั้นฝนแล้งจัด ต้นไม้เหี่ยวเฉา ทราบว่าเจ้าของสถานที่เขารักและห่วงต้นไม้มาก ดูเขากังวลใจกลัวต้นไม้ตาย

ตอนบ่ายหลัง ๔ โมงเย็น พวกเราประคองหลวงพ่อไปเดินที่ชายหาด ให้ท่านเหยียบสัมผัสกับน้ำทะเล ได้เวลาพอสมควร ก่อนกลับ **หลวงพ่อ**ยืนนิ่งสักอึดใจหนึ่ง แล้วพูดยิ้มๆ พอได้ยินว่า **อาโป กสิณัง, อาโป กสิณัง** แล้วท่านให้พากลับที่พัก พอ**หลวงพ่อ**ลงนั่งเรียบร้อย **ฝนตกลงมาอย่างหนักร่วมชั่วโมงจึงหยุด!**

๑๒๘.

การสอนศิษย์ ที่สติไม่สมประกอบ

เรื่องนี้ก็เล่าโดย **คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก** เช่นเดียวกัน เรื่องมีอยู่ว่า ลูกศิษย์ของ**หลวงปู่ใหญ่**คนหนึ่งอยู่ที่**วัดป่าหนองอ้อ** แกชื่อ **เถนดี** เพราะเคยบวชพระมาก่อน แต่เป็นคนสติไม่สมประกอบ

ในตอนสายวันหนึ่ง **เถนดี** แกไปได้กบมาจากไหนก็ไม่ทราบ แกเอาไปต้มเตรียมทำอาหารถวายพระ ก็คงเป็นเจตนาดีของแกที่ต้องการอุปัฏฐากเลี้ยงดูพระ บังเอิญ **หลวงปู่บัวพา ปญฺญาภาโส** พระอุปัฏฐากของหลวงปู่ใหญ่ เดินมาเห็น ได้สอบถาม แต่ **เถนดี** ไม่ตอบ กลับหลีกหนีเดินขึ้นกุฏิไปอย่างมีพิรุธ

หลวงปู่ใหญ่ ทราบเรื่องนี้ท่านก็ไม่ได้ว่าอะไร พอถึงตอนเย็นท่านก็เรียก**เถนดี**มาหา ท่านอบรมไม่ให้ทำปาณาติปาต อย่าฆ่าสัตว์ตัดชีวิต แม้จะเป็นสัตว์เล็กสัตว์น้อยเพียงไรก็ตาม เขาก็มีสิทธิ์ที่จะมีชีวิต เขาก็มีความรู้สึกเจ็บปวดทรมานเหมือนกัน

สอนแล้ว ท่านก็ใช้ให้**เถนดี**ไปหยิบไม้ค้อนสำหรับตีระฆังที่อยู่ใกล้ๆมา แล้วบอกว่า : -

"ลองเคาะหัวตัวเองดูซิ เจ็บไหม? ...เจ็บหรือ... เออ! นี่แหละอย่าทำต่อไปอีกนะ"

หลวงปู่ใหญ่ สอน**เถนดี**เพียงเท่านั้น แล้วท่านไม่ได้พูดถึงอีกเลย

๑๒๙.

จำพรรษาที่วัดบูรพาราม

ในบันทึกของ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** เขียนไว้ดังนี้ : -

"ท่านพระอาจารย์เสาร์ ได้มาพำนักที่**บ้านข่าโคม** ที่ข้าง**หนองอ้อ** ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน มีญาติโยมทำที่พักอาศัยจำพรรษา เป็นวัดภายหลัง

ชาววังหลวงได้จัดกฐินมาทอดถวาย ให้ทุนสร้าง**สิมน้ำ**ขึ้นที่หนองอ้อ และทอดผ้าป่าเป็นประจำ

ท่านให้ **พระอาจารย์บุญมี สูงเนิน** จำพรรษาอยู่ด้วย ให้ **พระอาจารย์ทองรัตน์**ไปจำพรรษาที่**บ้านชีทวน** เพื่อปราบพวกมิจฉาทิฏฐิ

ท่านพระอาจารย์เสาร์ จำพรรษาที่บ้านข่าโคม เป็นเวลา ๓ ปี แล้วมาจำพรรษาที่วัดบูรพาราม เมืองอุบลฯ"

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** เข้ามาพำนักในตัวเมืองอุบลฯ แล้วได้ **"ตั้งศูนย์กรรมฐานขึ้นที่วัดบูรพาราม** ถึงวันเพ็ญเดือน ๓ พระสงฆ์สามเณร ลูกศิษย์ลูกหาทุกหนทุกแห่ง พร้อมทั้ง**พระอาจารย์มั่น** มารวมกันที่ **วัดบูรพาราม** เป็นประจำมิได้ขาด เพื่อรับฟังโอวาทข้อปฏิบัติปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ให้การปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน **เป็นกองทัพธรรมที่สมบูรณ์** นำสัจจธรรมของพระพุทธศาสนาออกเผยแผ่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

(การประชุมทุกวันเพ็ญเดือน ๓) ถือเป็นการประชุมสันนิบาตของคณะกรรมฐานก็ว่าได้ เป็นการแสดงความเคารพนับถือ กตัญญูกตเวทีต่อครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณอีกทางหนึ่งด้วย"

แล้ว**หลวงพ่อโชติ** ลงท้ายการบันทึกในตอนนี้ว่า **"วัดคณะธรรมยุตได้เกิดขึ้นอีกมากมาย"**

คุณธิดาวรรณ คุณพิศิษฐ์ ไสยสมบัติ (คนที่ผมลอกหนังสือเขามานี้แหละ) ตาม...หลานพระอาจารย์เสาร์ ที่บ้านคุ้มวัดแสงเกษม อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี พบคุณยายสีฟอง คำพิพาก

ต้องตามไปที่นา ออกจากเมืองเดช ไปทางน้ำยืนราว ๑๐ กม. ห่างไกลผู้คน

พบแล้วคุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก หลานชายแท้ๆ ของพระอาจารย์เสาร์ ผู้อยู่ในเหตุการณ์จนวินาทีสุดท้าย ที่พระอาจารย์เสาร์ละสังขาร

๑๓๐.

สามเณรพุธ วัดบูรพาราม

วัดบูรพาราม สมัยที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และศิษย์มาพำนักอยู่นั้น มีสภาพเป็นวัดที่เงียบสงัดอยู่ท้ายเมืองอุบล

สามเณรพุธ อินทหา ได้พำนักอยู่ที่**วัดบูรพาราม** มาก่อนแล้ว เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่** เข้ามาพำนักประจำ สามเณรจึงมีโอกาสอุปัฏฐากรับใช้ใกล้ชิด และรับฟังธรรมโอวาทเป็นประจำ รวมทั้งเคยติดตามท่านไปอยู่ที่บ้านข่าโคมด้วย

สามเณรน้อยในครั้งนั้นก็คือ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** หรือ **พระราชสังวรญาณ วัดป่าสาลวัน** อ.เมือง จ.นครราชสีมา มรณภาพเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒

หลวงพ่อพุธ เคยเล่าถึง **หลวงปู่ใหญ่** ว่า

"ได้พบท่านเวลาท่านมาพักวัดบูรพาฯ ก็ได้ปรนนิบัติท่าน ไม่ได้ติดสอยห้อยตาม

ผู้ติดสอยห้อยตามที่ยังมีชีวิตอยู่จนกระทั่งพระอาจารย์ท่านสิ้นนี่ยังเหลืออยู่**หลวงปู่บัวพา** (หลวงปู่บัวพา ปญฺญาภาโส มรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕) องค์เดียว จากกันไป ๓๐ ปี พอพบท่านก็วิ่งมากอดท่านว่า *โอ้ย! บักห่า! กูนึกว่ามึงตายไปแล้ว ที่อยู่ใกล้ชิดครูบาอาจารย์เสาร์นี่ มีแต่เฮาสองคนเด้เหลืออยู่!*

หลวงพ่อเล่าต่อไปว่า "งานที่ทำถวายท่านก็อุปัฏฐาก นวดเฟ้น ซักสบง จีวร แล้วก็ปัดกวาดที่นอน เทกระโถน อะไรทำนองนี้

เวลาแขกมาหาท่าน ก็คอยดูแลรับแขก

พระอาจารย์เสาร์นี่ เพียงแต่เวลาท่านไปมาพักนี่ เราก็ได้อุปัฏฐากท่านเท่านั้นเอง แต่ก็ครูบาอาจารย์ในสายนี้เขาถือว่า ใครที่เป็นหัวหน้าใหญ่ เขาถือว่าเป็นลูกศิษย์องค์นั้นแหละ รองๆลงมาอาจารย์เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ใหญ่ เราก็มาเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์รองลงมา แต่ศูนย์รวมจิตใจมันอยู่ที่อาจารย์ใหญ่"

หลวงพ่อพุธ เล่าว่าสมัยนั้นเขาดูถูกพระป่ามาก ท่านเล่าดังนี้ : -

"หลวงพ่ออดที่จะนึกถึงสมัยที่เป็นสามเณรเดินตามหลังครูบาอาจารย์ไม่ได้ ใส่ผ้าจีวรสีดำๆ เดินผ่านหน้าชาวบ้าน หรือพระสงฆ์ทั่วๆไปนี้ เขาจะถุยน้ำลายขากใส่

บางทีถ้ามีแม่ชีเดินตามหลังไปด้วย เราจะได้ยินเสียงตะโกนมาเข้าหู *"ญาคู เอ้ย! พาลูกพาเมียไปสร้างบ้านสร้างเมืองที่ไหนหนอ"* เขาว่าอย่างนี้

มาบัดนี้ สิ่งที่เขาเกลียดมากที่สุดถึงกับถุยน้ำลาย เขามาแย่งเอาของเราไปห่มหมด ทำไม เพราะว่าสีผ้าชนิดนี้ลูกศิษย์สาย**อาจารย์เสาร์ อาจารย์มั่น** เคยนุ่งห่มมาแล้ว

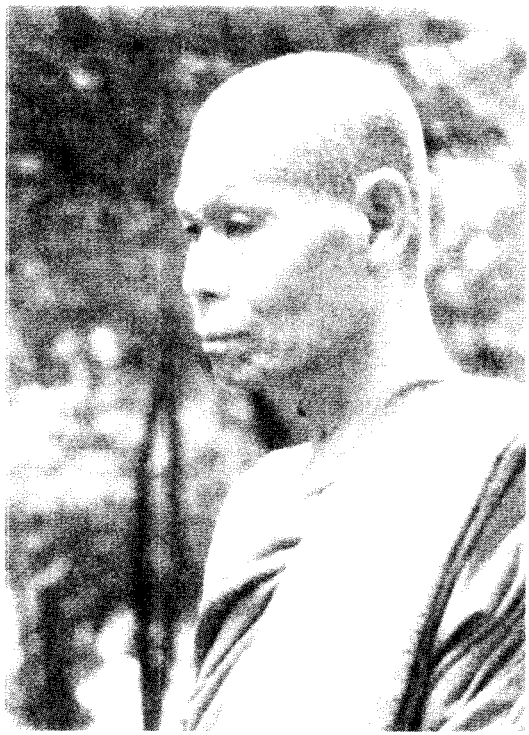
พอลูกศิษย์สาย**อาจารย์เสาร์ อาจารย์มั่น** มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนนิยมชมชอบ ผ้าจีวรสีดำก็เลยเป็นสินค้าที่สนใจของคนทั่วๆไป

บางทีพอมีใครถามเป็นลูกศิษย์สายไหน?... **สายพระอาจารย์มั่น** ...เดี๋ยวนี้มีแต่ลูกศิษย์อาจารย์มั่นเต็มบ้านเต็มเมือง

เมื่อลองมาพิจารณากันดูแล้ว ขอพูดสรุปๆลงไปสั้นๆว่า ถ้าใครตั้งใจปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์จริงๆ อย่าไปสนใจกับใครทั้งนั้น หลักฐานและเหตุผลต่างๆเราได้ข้อมูลมาจากครูบาอาจารย์ของเราแล้ว

เมื่อก่อนนี้ครูบาอาจารย์ของเรานี้ไปที่ไหนๆมีแต่เขาว่า พวกนี้นะใจแคบเห็นแก่ตัว ตัดช่องน้อยเอาแต่ตัวรอดคนเดียว

เอ้า! ในขณะที่ใครยังมองไม่เห็นคุณค่า ท่านก็ต้องเก็บสมบัติท่านเอาไว้ ทีนี้พอเกิดมีคนสนใจ ท่านก็เอาออกมาจ่าย พอจ่ายออกมาแล้วมันก็ได้ผล ทำให้มีคนปฏิบัติธรรมกว้างขวางออกไป"

พระราชสังวรญาณ
(หลวงพ่อพุธ ฐานิโย)

๑๓๑.
สอนทำอะไรให้เป็นเวลา

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย พูดถึงการสอนธรรมของ**หลวงปู่ใหญ่** เริ่มจากการทำอะไรให้เป็นเวลาเสียก่อน ดังนี้ : -

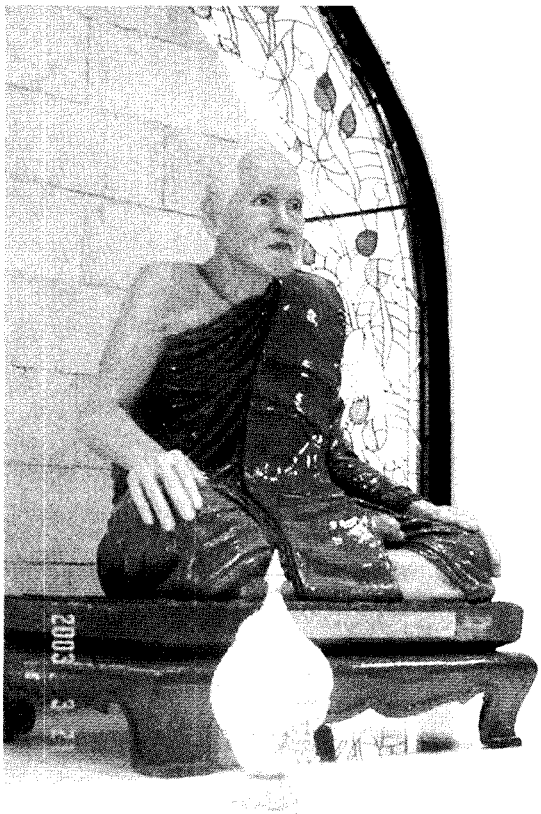
ท่านอาจารย์หลวงปู่เสาร์ นี้ ท่านเป็นสาวกแบบชนิดที่ว่า**เป็นพระประเสริฐ** ท่านสอนธรรมนี้ท่านไม่พูดมาก ท่านชี้บอกว่าให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่การปฏิบัติของท่านนี้ **ท่านเอาการปฏิบัติแทนการสอนด้วยปาก**

ผู้ที่ไปอยู่ในสำนักท่าน ก่อนอื่นท่านจะสอนให้**ทำวัตร นอน ๔ ทุ่ม ตื่นตี ๓ นี้ข้อแรกต้องทำให้ได้ก่อน**

บางทีก็ลองเรียนถามท่าน หลวงปู่ทำไมสอนอย่างนี้? **การนอนเป็นเวลา ตื่นเป็นเวลา ฉันเป็นเวลา อาบน้ำเข้าห้องน้ำเป็นเวลา มันเป็นอุบายสร้างพลังจิต แล้วทำให้เรามีความจริงใจ**

ทีนี้นักปฏิบัติทั้งหลายไม่ได้ทำอย่างนี้ แม้แต่นักสะกดจิตเขาก็ยังยึดหลักอันนี้

มันมีอยู่คำหนึ่งที่หลวงพ่อไม่เคยลืมหลักปฏิบัติที่เวลาไปปฏิบัติท่าน ท่านจะพูดขึ้นมาลอยๆว่า **"เวลานี้จิตข้าไม่สงบ มันมีแต่ความคิด"**

ก็ถามว่า "จิตมันฟุ้งซ่านหรือไงอาจารย์?"

"ถ้าให้มันหยุดนิ่งมันก็ไม่ก้าวหน้า"

กว่าจะเข้าใจความหมายของท่านก็ใช้เวลาหลายปี ท่านหมายความว่า **เวลาปฏิบัติ ถ้าจิตมันหยุดนิ่งก็ปล่อยให้มันหยุดนิ่งไป อย่าไปรบกวนมัน ถ้าเวลามันจะคิดก็ให้มันคิดไป เราเอาสติตัวเดียวเป็นตัวตั้งเป็นตัวตี**

เป็นไงครับ งงไหมครับ!

๑๓๒.

พุทโธแปลว่าจังได๋

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย กล่าวถึงการสอนของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ต่อไปดังนี้ : -

สมัยที่**หลวงพ่อ**เป็นเณรอยู่ใกล้ๆท่าน ถ้าวันไหนเราคิดว่าจะเดินจงกรมแข่งกับ**ท่านอาจารย์ใหญ่** วันนั้นท่านจะเดินจงกรมไม่หยุด จนกว่าเราหยุดนั่นแหละท่านจึงจะหยุด **ท่านจะไม่ยอมให้เราชนะท่าน**

เวลาท่านสอน สอนสมาธิ ถ้ามีใครถามว่า

"อยากปฏิบัติสมาธิเร็ว จังได๋ญาท่าน?"

"**พุทโธ** ซิ"

"ภาวนา**พุทโธ**แล้วมันจะได้อีหญังขึ้นมา?"

"อย่าถาม"

"**พุทโธ** แปลว่า จังได๋?"

"ถามไปหาสิแตกอีหญัง ยั้งว่าให้ภาวนา **พุทโธ** ข้าเจ้าให้พูดแค่นี่" แล้วก็ไม่มีคำอธิบาย

ถ้าหากว่าใครเชื่อตามคำแนะนำของท่าน ไปตั้งใจภาวนา**พุทโธ**จริงๆ ไม่เฉพาะแต่เวลาเราจะมานั่งอย่างเดียว ยืน เดิน นั่ง นอน รับประทาน ดื่ม ทำ **ใจนึกพุทโธไว้ให้ตลอดเวลา ไม่ต้องเลือกเวลาว่า**

เวลานี้เราจะภาวนาพุทโธ เวลานี้เราจะไม่ภาวนาพุทโธ ท่านสอนให้ภาวนาทุกลมหายใจ

มีคนถามว่า "ภาวนาในห้องน้ำได้ไหม บาปไหม?

บางคนก็จะไปข้องใจว่า ภาวนา**พุทโธ**ในห้องน้ำห้องส้วมมันจะไม่บาปหรือ?

ไม่บาป ธรรมะเป็นอกาลิโก ไม่เลือกกาลเลือกเวลา พระองค์สอนไว้แล้ว ถ้ายิ่งเข้าในห้องน้ำห้องส้วมน่ะ ยิ่งภาวนาดี เพราะมันมีสิ่งประกอบ สิ่งที่จะทำให้เรามองเห็นสิ่งปฏิกูล น่าเกลียด โสโครก มันก็แสดงออกมาให้เราเห็น แล้วเราภาวนา**พุทโธ พุทโธ** แปลว่า **รู้ รู้ในสิ่งที่เราทำอะไรอยู่ในขณะนั้น**

ถ้าหากว่าท่านผู้ใดเชื่อในคำแนะนำของหลวงปู่ท่าน ไปภาวนาพุทโธอย่าเอาจริงเอาจัง ส่วนใหญ่จะไม่เกิน ๗ วัน บางคนเพียงครั้งเดียว จิตสงบ สว่าง รู้ ตื่น เบิกบานขึ้นมา

ทีนี้เมื่อภาวนาจิตเป็นสมาธิ เวลามาถามท่าน ภาวนาพุทโธแล้วจิตของฉันนี่ตอนแรกๆ มันมีอาการเคลิ้มเหมือนกับจะง่วงนอน ทีนี้มันสะลึมสะลือ เหมือนครึ่งหลับครึ่งตื่น พอเผลอๆจิตมันวูบลงไปสว่างตูมขึ้นมาเหมือนกับมันมองเห็นทั่วหมดในห้อง จนตกใจว่าแสงอะไรมันมาสว่างไสว

พอตกใจแล้วสมาธิถอน ลืมตาแล้วความมืดมันก็มาแทนที่

อันนี้เป็นจุดสำคัญ คือถ้าจิตของเราได้สัมผัสกับสิ่งแปลกใหม่มันจะเกิดความตื่นตกใจ หรือเกิดเอะใจขึ้นมา แต่ถ้าหากว่าเราไม่เกิดการตื่นใจหรือเกิดตกใจ เกิดเอะใจ จิตของเราสามารถมีสติประคับประคองรู้อยู่โดยธรรมชาติ จิตมันก็สงบนิ่ง สว่าง รู้ ตื่น เบิกบาน มีปีติ มีความสุข"

๑๓๓.

แนะการภาวนาและนิมิต

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย พูดถึงการสอน การชี้แนะของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ในเรื่องของการทำสมาธิภาวนา และเรื่องนิมิต ดังนี้ : -

"เมื่อ**หลวงพ่อ**ไปเล่าเรื่องภาวนาให้ท่านฟัง ถ้าสิ่งใดที่มันถูกต้อง ท่านบอกว่า เร่งเข้าๆๆ แล้วจะไม่อธิบาย

แต่ถ้าหากมันไม่ถูกต้อง เช่นอย่างใครทำสมาธิภาวนาแล้วมันคล้ายๆกับว่า พอจิตสว่างรู้เห็นนิมิตขึ้นมาแล้วก็น้อมเอานิมิตเข้ามา พอนิมิตเข้ามาถึงตัวถึงใจแล้ว มันรู้สึกว่าอึดอัดใจเหมือนหัวใจถูกบีบ แล้วสมาธิที่สว่างก็มืดไปเลย

อันนี้ท่านบอกว่า อย่าทำอย่างนั้นมันไม่ถูกต้อง"

หลวงพ่อพุธ ได้อุบายการภาวนาจาก**หลวงปู่ใหญ่** ว่า "เมื่อเกิดนิมิตขึ้นมา ถ้าหากว่าไปเล่าให้อาจารย์องค์ใดฟัง ถ้าท่านแนะนำว่าให้น้อมให้เอานิมิตนั้นเข้ามาหาตัว **อันนี้เป็นการสอนผิด**

แต่ถ้าว่าท่านผู้ใดพอบอกไปว่า ภาวนาเห็นนิมิต **ท่านแนะนำให้กำหนดรู้จิตเฉยอยู่ คล้ายๆกับว่าไม่สนใจกับนิมิตนั้น แล้วนิมิตนั้นจะแสดงปฏิกริยาเปลี่ยนแปลงไปในแง่ต่างๆ**

เมื่อเรามีสติสัมปชัญญะดี มีสมาธิมั่นคง เราจะอาศัยความเปลี่ยนแปลงของมโนภาพอันเป็นของนิมิตนั้นเป็นเครื่องเตือนใจให้เรารู้ว่าทุกอย่างมันไม่เที่ยง เป็นทุกข์เป็นอนัตตา

นิมิตที่เปลี่ยนแปลงเป็น**ปฏิภาคนิมิต**

ถ้าหากว่านิมิตที่ปรากฏแล้ว มันหยุดนิ่ง ไม่ไหวติง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ บางทีสมาธิของเรามันแน่วแน่ ความทรงจำมันฝังลึกลงไปในส่วนลึกของจิตไปถึงจิตใต้สำนึก

เมื่อออกจากที่นั่งสมาธิแล้ว เราไม่ได้นึกถึง เหมือนกับคล้ายๆ มองเห็นนิมิตนั้นอยู่ นึกถึงมันก็เห็น ไม่นึกถึงมันก็เห็น มันติดตาติดใจอยู่อย่างนั้น อันนี้เรียกว่า **อุคคหนิมิต**

ว่ากันง่ายๆ ถ้าจิตของเรามองเพ่งอยู่ที่ภาพนิ่งเป็นอุคคหนิมิต ถ้าจิตเพ่งรู้ความเปลี่ยนแปลงของนิมิตนั้นเป็นปฏิภาคนิมิต

อุคคหนิมิต เป็นสมาธิขั้นสมถกรรมฐาน แต่ปฏิภาคนิมิตนั้นเป็นสมาธิขั้นวิปัสสนา เพราะจิตกำหนดรู้ความเปลี่ยนแปลง

อันนี้ถ้าหากใครภาวนาได้นิมิตอย่างนี้ ไปเล่าให้**ท่านอาจารย์เสาร์**ฟัง ท่านจะบอกว่า **เอ้อ! ดีแล้ว เร่งเข้าๆๆ**

แต่ถ้าใครไปบอกว่า ในเมื่อเห็นนิมิตแล้ว ผมหรือดิฉันน้อมเข้ามาในจิตในใจ แต่ทำไมเมื่อนิมิตเข้ามาถึงจิตถึงใจแล้ว จิตที่สว่างไสวปลอดโปร่ง รู้ ตื่น เบิกบาน มันมืดมิดลงไป แล้วเหมือนกับหัวใจถูกบีบ หลังจากนั้นจิตของเราไม่เป็นตัวของตัว คล้ายๆกับว่าอำนาจสิ่งที่เข้ามานั้นมันครอบไปหมด

ท่านหลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน
แสดงธรรมในวันเปิดเจดีย์ หลวงปู่ใหญ่ ที่วัดดอนธาตุ

ถ้าไปเล่าให้ฟังอย่างนี้ **ท่าน**จะบอกว่า**ทำอย่างนั้นมันไม่ถูกต้อง เมื่อเห็นนิมิตแล้วให้กำหนดรู้เฉยๆ อย่าน้อมเข้ามา ถ้าน้อมเข้ามาแล้ว นิมิตเข้ามาในตัว มันจะกลายเป็นการทรงวิญญาณ**

อันนี้เป็นเคล็ดลับในการปฏิบัติ เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดมาแนะนำเราว่า ทำสมาธิแล้วให้น้อมจิตไปรับเอาอำนาจเบื้องบน หรือเห็นนิมิตแล้วให้น้อมเข้ามาในตัว **อันนี้อย่าไปเอา มันไม่ถูกต้อง**

ในสายหลวงปู่เสาร์นี่ ท่านสอนให้ภาวนาพุทโธ"

๑๓๔.

ทำไมจึงสอนภาวนาพุทโธ

คำบอกเล่าจาก **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** มีต่อไปดังนี้ : -

"หลวงพ่อ ก็เลยเคยแอบถามท่านว่า **ทำไมจึงต้องภาวนาพุทโธ?**

ท่านก็อธิบายให้ฟังว่า **ที่ให้ภาวนาพุทโธนั้น เพราะ พุทโธ เป็นกิริยาของใจ**

ถ้าเราเขียนเป็นตัวหนังสือเราจะเขียน พ.- พาน สระ อุ ท-ทหาร สะกด สระ โอ ตัว ธ-ธง อันนี้เป็นเพียงแต่คำพูด เป็นชื่อของคุณธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งเมื่อจิตภาวนา**พุทโธ**แล้ว มันสงบวูบลงไป นิ่ง สว่าง รู้ ตื่น เบิกบาน พอหลังจากนั้น คำว่า**พุทโธ**มันก็หายไป

แล้วทำไมมันจึงหายไป **เพราะจิตมันถึงพุทโธแล้ว จิตกลายเป็นจิตพุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นคุณธรรมที่ทำจิตให้เป็นพุทธะเกิดขึ้นในจิตของท่านผู้ภาวนา**

พอหลังจากนั้นจิตของเราจะหยุดนึกคำว่า**พุทโธ** แล้วก็ไปนิ่ง รู้ ตื่น เบิกบาน สว่างไสว กายเบาจิตเบา กายสงบจิตสงบ ยังแถมมีปีติมีความสุขอย่างบอกไม่ถูก อันนี้มันเป็นพุทธะ พุทโธ โดยธรรมชาติเกิดขึ้นที่จิตแล้ว

พุทโธ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาก เป็นกิริยาของจิต มันใกล้กับความจริง

แล้วทำไมเราจึงมาพร่ำบ่น พุทโธๆๆ ในขณะที่จิตเราไม่เป็นเช่นนั้น?

ที่เราต้องมาบ่นว่า **พุทโธ** นั้นก็เพราะว่า เราต้องการจะพบ**พุทโธ** ในขณะที่พุทโธยังไม่เกิดขึ้นกับจิตนี้ เราก็ต้องท่อง พุทโธๆๆๆ เหมือนกับว่าเราต้องการจะพบเพื่อนคนใดคนหนึ่ง เมื่อเรามองไม่เห็นเขา หรือเขายังไม่มาหาเรา เราก็เรียกชื่อเขา ทีนี้ในเมื่อเขามาพบเราแล้ว เราได้พูดจาสนทนากันแล้ว ก็ไม่จำเป็นจะต้องไปเรียกชื่อเขาอีก ถ้าขืนเรียกซ้ำๆ เขาจะหาว่าเราร่ำไร ประเดี๋ยวเขาด่าเอา

ทีนี้ในทำนองเดียวกัน ในเมื่อเรียก พุทโธๆๆ เข้ามาในจิตของเรา เมื่อจิตของเราได้เกิดเป็นพุทโธเอง คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาก จิตของเราก็หยุดเรียกเอง

ทีนี้พอเรามีความรู้สึกอันหนึ่งแทรกขึ้นมา เอ้า! ควรจะนึกพุทโธอีก พอเรานึกขึ้นมาอย่างนี้ **สมาธิของเราจะถอนทันที** แล้วกิริยาที่จิตมันรู้ ตื่น เบิกบาน จะหายไป เพราะสมาธิถอน

ทีนี้ตามแนวทางของครูบาอาจารย์ที่ท่านแนะนำพร่ำสอน ท่านจึงให้คำแนะนำว่า **เมื่อเราภาวนาพุทโธไป จิตสงบวูบลงนิ่ง สว่าง รู้ ตื่น เบิกบาน แต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ท่านก็ให้ประคองจิตให้อยู่ในสภาพปกติอย่างนั้น**

ถ้าเราสามารถประคองจิตให้อยู่ในสภาพอย่างนั้นได้ตลอดไป จิตของเราจะค่อยสงบ ละเอียดๆๆ ลงไป ในช่วงเหตุการณ์ต่างๆ มันจะเกิดขึ้น ถ้าจิตส่งกระแสออกนอก **เกิดมโนภาพ** ถ้าวิ่งเข้ามาข้างใน **จะเห็นอวัยวะภายในร่างกายทั่วหมด** ตับ ไต ไส้ พุง เห็นหมด

แล้วเราจะรู้สึกว่ากายของเรานี่เหมือนกับแก้วโปร่ง ดวงจิตที่สงบสว่างเหมือนกับดวงไฟที่เราจุดไว้ในครอบแก้ว สามารถเปล่งรัศมีออกมารอบๆ จนกว่าจิตจะสงบละเอียดลงไป จนกระทั่งว่ากายหายไป แล้วจึงจะเหลือแต่จิตสว่างไสวอยู่ดวงเดียว ร่างกายตัวตนหายหมด

ถ้าหากจิตดวงนี้มีสมรรถภาพพอดีจะเกิดความรู้ความเห็นอะไรได้ จิตจะย้อนกายลงมาเบื้องล่าง เห็นร่างกายตัวเองนอนตายเหยียดยาวอยู่ ขึ้นอืดเน่าเปื่อยผุพัง สลายตัวไป..."

๑๓๕.

หลักปฏิบัติที่ครูอาจารย์พาดำเนิน

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย พูดถึงหลักปฏิบัติที่ครูอาจารย์สายกรรมฐานพาดำเนินสืบต่อกันมา ดังนี้

"พระบูรพาจารย์ของเรา เราถือว่า**พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** เป็นพระอาจารย์องค์แรก และเป็นผู้นำหมู่คณะลูกศิษย์ลูกหาออกเดินธุดงคกรรมฐาน ชอบพักพิงอยู่ตามป่าตามที่วิเวก อาศัยอยู่ตามถ้ำบ้าง ตามโคนไม้บ้าง

และ**ท่านอาจารย์มั่น** ก็เป็นอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นลูกศิษย์**พระอาจารย์เสาร์**

หลวงพ่อสิงห์ ขนฺตายาคโม ก็เป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์เสาร์และท่านอาจารย์มั่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **พระอาจารย์สิงห์ เปรียบเสมือนหนึ่งว่าเป็นเสนาธิการใหญ่ของกองทัพธรรม** ได้นำหมู่คณะออกเดินธุดงค์ไปตามราวป่าตามเขา อยู่อัพโภกาส อยู่ตามโคนต้นไม้ อาศัยตามถ้ำพักพิงอาศัยอยู่ในราวป่าห่างจากหมู่บ้านประมาณ ๕๐๐ เมตร

การธุดงค์ของ**พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สิงห์** จะไม่นิยมที่จะไปปักกลดอยู่ตามละแวกบ้าน ตามสนามหญ้า หรือ

ตามบริเวณโรงเรียน หรือใกล้ๆ กับถนนหนทางในที่ซึ่งเป็นที่ชุมนุมชน ท่านจะออกแสวงหาวิเวกในราวป่าห่างไกลกันจริงๆ

บางทีไปอยู่ในป่าเขาที่ไกล ตื่นเช้าเดินจากที่พักลงมาสู่หมู่บ้านเพื่อบิณฑบาต เมื่อบิณฑบาตเสร็จแล้วกลับไปที่พักเป็นเวลา ๑๑.๐๐ น. หรือ ๕ โมงก็มี

อันนี้ก็คือหลักการปฏิบัติของพระธุดงคกรรมฐานในสาย **พระอาจารย์มั่น พระอาจารย์เสาร์** ซึ่งบางทีอาจผิดแผกจากพระธุดงค์ในสมัยปัจจุบัน ซึ่งไปปักกลดอยู่ตามสนามหญ้า หรือตามสถานีรถไฟ ตามบริเวณโรงเรียนหรือศาลเจ้าต่างๆ

พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สิงห์ ไม่นิยมทำเช่นนั้น ไปธุดงค์ก็ต้องไปป่ากันจริงๆ ที่ใดซึ่งมีอันตรายท่านก็ยิ่งไป เพื่อเป็นการทดสอบความสามารถของตัวเอง และเป็นการฝึกฝนลูกศิษย์ลูกหาให้มีความกล้าหาญ เผชิญต่อภัยของชีวิต ตะล่อมจิตให้ยึดมั่นในคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างแน่วแน่

เมื่อไปในสถานที่ที่คิดว่ามีอันตราย ไปอยู่ในที่ห่างไกลพี่น้องเพื่อนฝูงสหธรรมิกก็ไปอยู่บริเวณที่ห่างๆกัน ในเมื่อจิตใจเกิดความหวาดกลัวภัยขึ้นมา จิตใจก็วิ่งเข้าสู่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ยึดเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะอย่างเหนียวแน่น เพราะในขณะนั้นไม่มีใครอีกแล้วที่จะเป็นเพื่อนตาย

ดังนั้น ท่านจึงมีอุบายให้ไปฝึกฝนอบรมตัวเอง ฝึกฝนอบรมบรรดาลูกศิษย์ลูกหา ผู้ติดตาม ในสถานที่วิเวกห่างไกล เต็มไปด้วยภัยอันตราย เพื่อให้ลูกศิษย์ลูกหามีความกล้าหาญชาญชัย ในการที่จะเสียสละเพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อบูชาพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง

การฝึกฝนอบรมหรือการอบรมสั่งสอนของครูบาอาจารย์ดังกล่าวนั้น ท่านยึดหลักที่จะพึงให้ลูกศิษย์ปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันดังนี้

ท่านจะสอนให้พวกเราประกอบความเพียรดังกล่าว ตั้งแต่หัวค่ำจนกระทั่งเวลา ๔ ทุ่ม พอถึง ๔ ทุ่มแล้วก็จำวัดพักผ่อนตามอัธยาศัย

พอถึงตี ๓ ท่านก็เตือนให้ลุกขึ้นมาบำเพ็ญเพียร เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา หรือทำวัตรสวดมนต์ ก็ตามแต่ที่จะถนัด

แต่หลักที่ท่านยึดเป็นหลักที่แน่นอนที่สุดก็คือว่า ในเบื้องต้นท่านจะสอนให้ลูกศิษย์หัดนอน ๔ ทุ่ม ตื่นตี ๓ ในขณะที่ยังไม่ได้นอนหรือตื่นขึ้นมาแล้วก็ทำกิจวัตร มีการสวดมนต์ไหว้พระ เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ท่านก็จะสอนให้ทำอย่างนี้

อันนี้เป็นหลักสำคัญที่ท่านจะรีบเร่งอบรมสั่งสอนและฝึกลูกศิษย์ให้ทำให้ได้ ถ้าหากยังทำไม่ได้ ท่านก็ยังไม่อบรมสั่งสอนธรรมะส่วนละเอียดขึ้นไป

เพราะอันนี้เป็นการฝึกหัดดัดนิสัยให้มีระเบียบ นอนก็มีระเบียบตื่นก็มีระเบียบ การฉันก็ต้องมีระเบียบ คือฉันหนเดียวเป็นวัตร ฉันในบาตรเป็นวัตร บิณฑบาตฉันเป็นวัตร

อันนี้เป็นข้อวัตรที่ท่านถือเคร่งนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อฉันในบาตร ฉันหนเดียว อันนี้ท่านยึดเป็นหัวใจหลักของการปฏิบัติกรรมฐานเลยทีเดียว"

๑๓๖.

หลักสมถวิปัสสนา ของหลวงปู่ใหญ่

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย พูดถึงหลักการสอนด้านสมถ และวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ดังนี้ : -

"หลักการสอน **ท่านก็สอนในหลักของสมถวิปัสสนา**ดังที่เราเคยได้ยินได้ฟังกันมาแล้วนั้น แต่ท่านจะเน้นหนักในการสอนให้**เจริญพุทธคุณ**เป็นส่วนใหญ่ เมื่อเจริญพุทธคุณจนคล่องตัว จนชำนิชำนาญแล้ว ก็สอนให้**พิจารณา กายคตาสติ**

เมื่อสอนให้**พิจารณากายคตาสติ พิจารณาอสุภกรรมฐาน**จนคล่องตัว จนชำนิชำนาญแล้ว ก็สอนให้**พิจารณาธาตุกรรมฐาน** ให้พิจารณากาย แยกออกเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ แล้วก็พยายามพิจารณาว่าในร่างกายของเรานี้ไม่มีอะไร มีแต่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ประชุมกันอยู่เท่านั้น หาสัตว์บุคคลตัวตนเราเขาไม่มี

ในเมื่อฝึกฝนอบรมให้พิจารณาจนคล่องตัว จิตก็จะมองเห็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน คือเห็นว่าร่างกายนี้ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน เป็นอนัตตาทั้งสิ้น

(ถ้า) จะว่ามีตัวมีตน เมื่อแยกออกไปแล้วมันก็มีแต่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ, สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ไม่มี แต่อาศัยความ

ประชุมพร้อมของธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิวิญญาณ มายึดครองอยู่ในร่างกายนี้ เราจึงสมมติบัญญัติว่าสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา

อันนี้เป็นแนวการสอนของ**พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น** และ**พระอาจารย์สิงห์**

การพิจารณาเพียงแค่ว่า พิจารณากายคตาสติก็ดี พิจารณาธาตุกรรมฐานก็ดี ตามหลักวิชาการท่านว่า **เป็นอารมณ์ของสมถกรรมฐาน** แต่ท่านก็ย้ำให้พิจารณาอยู่ใน**กายคตาสติกรรมฐาน** กับ **ธาตุกรรมฐาน** นี้เป็นส่วนใหญ่

ที่ท่านย้ำๆให้พิจารณาอย่างนั้น ก็เพราะว่าทำให้ภูมิจิตภูมิใจของนักปฏิบัติก้าวขึ้นสู่ภูมิแห่งวิปัสสนาได้เร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณา**กายคตาสติ** แยกผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น แยกเป็นส่วนๆ เราจะมองเห็นว่าในกายของเรานี้ก็ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน มันมีแต่เพียงผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เท่านั้น

ถ้าว่ากายนี้เป็นตัวเป็นตน ทำไมจึงจะเรียกว่า ผม ทำไมจึงจะเรียกว่าขน ทำไมจึงจะเรียกว่า เล็บ ว่าฟัน ว่าเนื้อ ว่าเอ็น ว่ากระดูก ในเมื่อแยกออกไปเรียกอย่างนั้นแล้ว มันก็ไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา

นอกจากนั้นก็จะมองเห็น**อสุภกรรมฐาน** เห็นว่าร่างกายนี้เต็มไปด้วยของปฏิกูลน่าเกลียด โสโครก น่าเบื่อหน่าย ไม่น่ายึดถือมั่นว่าเป็นอัตตาตัวตน แล้วพิจารณาบ่อยๆ พิจารณาเนืองๆ จนกระทั่งจิตเกิดความสงบ **สงบแล้วจิตจะปฏิวัติตัวไปสู่การพิจารณาโดยอัตโนมัติ**

ผู้ภาวนาก็เริ่มจะรู้แจ้งเห็นจริงในความเป็นจริงของร่างกายนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ พิจารณากายแยกออกเป็นส่วนๆ ส่วนนี้เป็นดิน ส่วนนี้เป็นน้ำ ส่วนนี้เป็นลม ส่วนนี้เป็นไฟ เราก็จะมองเห็นว่าร่างกายนี้สักแต่ว่าเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ไม่มี ก็ทำให้จิตของเรามองเห็น**อนัตตา**ได้เร็วขึ้น

เพราะฉะนั้น การเจริญกายคตาสติก็ดี การเจริญธาตุกรรมฐานก็ดี จึงเป็นแนวทางให้จิตดำเนินก้าวขึ้นสู่ภูมิแห่งวิปัสสนาได้

และอีกอันหนึ่ง **อานาปานสติ** ท่านก็ยึดเป็นหลักสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **กรรมฐานอานาปานสติ - การกำหนดพิจารณา กำหนดลมหายใจ นั้น จะไปแทรกอยู่ทุกกรรมฐาน** จะบริกรรมภาวนาก็ดี จะพิจารณาก็ดี ในเมื่อจิตสงบลงไป ปล่อยวางอารมณ์ที่พิจารณาแล้ว ส่วนใหญ่จิตจะไปรู้อยู่ที่ลมหายใจเข้าออก

ในเมื่อจิตตามรู้ลมหายใจเข้าออก กำหนดรู้ลมหายใจเข้าออกอยู่เป็นปกติ จิตเอาลมหายใจเป็นสิ่งรู้ สติเอาลมหายใจเป็นสิ่งระลึก ลมหายใจเข้าออกเป็นไปตามปกติของร่างกาย เมื่อสติไปจับที่ลมหายใจ ลมหายใจก็เป็นฐานที่ตั้งของสติ

ลมหายใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องด้วยกาย สติไปกำหนดรู้อยู่ที่ลมหายใจเข้าออก จดจ่ออยู่ที่ตรงนั้น วิตกถึงลมหายใจ มีสติรู้พร้อมอยู่ในขณะนั้น **จิตก็มีวิตกวิจารอยู่กับลมหายใจ**

เมื่อจิตสงบลงไป ลมหายใจก็ค่อยๆละเอียดๆ ลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งในที่สุดลมหายใจก็หายขาดไป เมื่อลมหายใจหายขาดไปจากความรู้สึก ร่างกายที่ปรากฏว่ามีอยู่ก็พลอยหายไปด้วย

ในเมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้าหากว่าลมหายใจยังไม่หายขาดไป กายก็ยังปรากฏอยู่ เมื่อจิตตามลมหายใจเข้าไปข้างใน จิตจะไปสงบนิ่งอยู่ในท่ามกลางของกาย แล้วก็แผ่รัศมีออกมารู้ทั่วกาย จิตสามารถที่จะมองเห็นอวัยวะต่างๆภายในร่างกายได้หมดทั้งตัว

เพราะลมย่อมวิ่งเข้าไปที่ส่วนต่างๆของร่างกาย ลมวิ่งไปถึงไหน จิตก็รู้ไปถึงนั่น ตั้งแต่หัวจรดเท้า ตั้งแต่เท้าจรดหัว ตั้งแต่แขนซ้ายแขนขวา ขาขวาขาซ้าย

เมื่อจิตตามลมหายใจเข้าไปแล้ว จิตจะรู้ทั่วกายหมด ในขณะใดกายยังปรากฏอยู่ สงบนิ่ง รู้สว่างอยู่ในกาย วิตก วิจาร คือจิตรู้อยู่ภายในกาย สติก็รู้พร้อมอยู่ในกาย

ในอันดับนั้น **ปีติ**และ**ความสุข**ย่อมบังเกิดขึ้นเมื่อปีติและความสุขบังเกิดขึ้น **จิตก็เป็นหนึ่ง** นิวรณ์ ๕ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา ก็หายไป **จิตกลายเป็นสมถะ มีพลังพอที่จะปราบนิวรณ์ ๕ ให้สงบระงับไป**

ผู้ภาวนาก็จะมองเห็นผลประโยชน์ในการเจริญสมถกรรมฐาน

๑๓๗.
หลวงปู่ใหญ่ฉันเห็ดเบื่อ

เรื่องนี้เป็นปฏิปทาที่แปลก หรือที่สมัยใหม่เขาพูดว่า**เป็นความสามารถเฉพาะตัว หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** เป็นผู้เล่าให้ฟัง ดังนี้ : -

"**หลวงปู่เสาร์** นี่ เห็ดมันขึ้นตามวัด บอกเณรไปเก็บ เณรก็เก็บเห็ดอันนี้ไปหมกไฟให้กิน เณรก็ไปเก็บได้ประมาณเต็มชามก๋วยเตี๋ยวหนึ่งเอามาห่อหมก (หมายถึงใช้ใบตองห่อ แล้วนำไปหมกไฟให้สุก) เสร็จแล้วก็ไปถวายหลวงปู่ หลวงปู่ก็ฉันจนหมด

ทีนี้ไอ้เราพวกเณรที่ทำห่อหมก เณร ๕-๖ องค์ ตักแจกกันคนละช้อนๆๆ ฉันอาหารยังไม่ทันอิ่มเลย สลบเหมือดทั้ง ๖ องค์

ทีนี้ อุ๊ย! เณรเป็นอะไรๆ ถามมันดูซิว่ามันเป็นอะไร เณรก็กิน**เห็ดเบื่อ** (คือเห็ดเมา เห็ดมีพิษ)

รู้ว่าเห็ดเบื่อทำไมถึงกินล่ะ?

ท่านอาจารย์พากิน

ข้าไม่ได้กินเห็ดเบื่อ ถ้าข้ากินเห็ดเบื่อข้าก็เมาตายสิ

หลวงปู่เสาร์ฉันเป็นชามนั่งยิ้มเลย แต่เณรฉันคนละช้อน ฉันข้าวยังไม่อิ่ม สลบเหมือดไปเลย **อันนี้จิตของเรานี่มันปรุงแต่ง จะให้มันแพ้หรือมันชนะก็ทำได้**

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร

อีกเรื่องหนึ่ง **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** เล่าให้ผู้เขียนฟังเมื่อคราวไปร่วมงานฉลองเจดีย์**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ที่วัดดอนธาตุ** อำเภอพิบูลมังสาหาร อุบลราชธานี ซึ่งเป็นวัดสุดท้ายที่**หลวงปู่ใหญ่**พำนักอยู่

หลวงพ่อโชติ บอกว่า **หลวงปู่ใหญ่ ท่านชอบฉันเห็ด** ตรงหน้ากุฏิของท่านเป็นทางเดินจงกรม และที่ขอบทางเดินจะมีเห็ดขึ้นทุกวัน ไม่ว่าฤดูไหนก็ตาม จำนวนไม่มาก พอเก็บถวายให้ท่านฉันองค์เดียวได้

ทุกวัน แม่ชีจะเก็บเห็ดนั้นไปทำถวายท่าน
ทุกคนในวัดรู้เรื่องนี้ดี เรียกกันว่า **เห็ดเทวดาถวาย**
แต่หลวงปู่ใหญ่ ไม่เคยปริปากพูดถึงเรื่องนี้เลย

๑๓๘.

ทิพยจักษุ - การมีตาทิพย์

เรื่องนี้ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** เป็นผู้เล่า ดังนี้ : -

"มีผู้บอกว่า เคยได้ฟังมาว่า **หลวงปู่ฝั้น** ดูหมอเก่ง (หลวงปู่ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมภรณ์ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร เป็นลูกศิษย์หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น อีกต่อหนึ่ง)

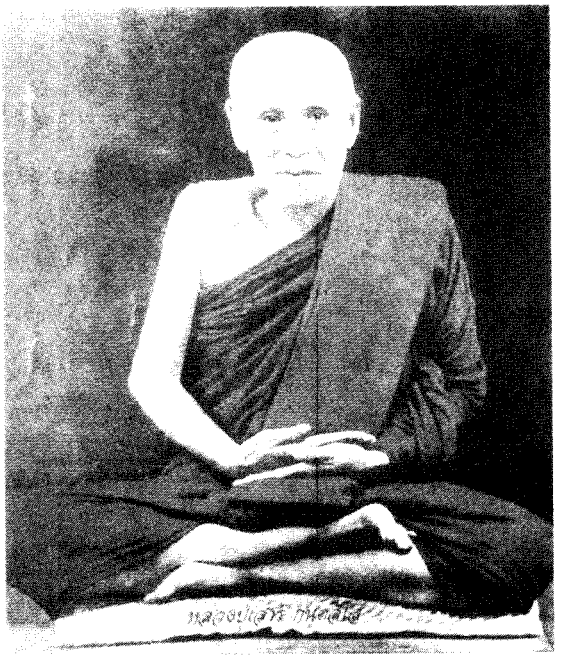
หลวงพ่อ แก้ว่า ไม่มีน้ำ ไม่เคยหรอก

เหมือนๆกับมีพระองค์หนึ่งว่า **หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น**ไปตัดเหล็กไหลที่**ถ้ำสระบัว ภูเขาควาย** (ฝั่งประเทศลาว) **มันไม่ตรงกับความจริงเลยแม้แต่นิดหนึ่ง**

พระองค์นั้นชื่อพระอาจารย์จันทร์ เดี๋ยวนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่ เขาบอกว่าตั้งแต่เขาเป็นเณรโน่น

ทีนี้ **เหล็กไหล มันเป็นทรัพย์ในดินสินในน้ำ ท่านผู้เคร่งต่อพระธรรมวินัยท่านจะไปทำได้อย่างไร?**

ขนาด**หลวงพ่อ**เอาสีผึ้งใส่ในย่ามนี่ ท่านยังว่าเอาๆ ยังงงยังกะไก่ตาแตกเลย...โอ๊ย! **หลวงปู่**นี่มาค้นดูย่ามเราตั้งแต่เมื่อไร?

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร

ตลับสีผึ้งนี่โยมเขาทำให้ตั้งแต่เป็นเณรอยู่บ้านนอก เขาบอกว่าอันนี้จะไปเรียนหนังสือ มันเรียนหนังสือดี ก็เลยเอามา...

หลวงปู่เสาร์ดุ จะมาภาวนาเอามรรคผลนิพพานยังเอาตลับสีผึ้งใส่ย่ามมาด้วย มันจะไปได้อย่างไร...

ว้า! **หลวงปู่**นี่มาค้นย่ามเราตั้งแต่เมื่อไร พอตื่นเช้ามาก็เอามัดติดก้อนอิฐ ปาลงแม่น้ำมูลเลย

ไม่มีหรอก กรรมฐานนี่ เครื่องรางของขลัง รูป เหรียญ หมู่นี้ไม่มี"

๑๓๙.

หลักคำสอน ของหลวงปู่ใหญ่อีกครั้ง

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย พูดถึงคำสอนการภาวนาของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** อีกครั้งหนึ่ง หนังสือ **ฐานิยตฺเถรวตฺถุ** ในหัวข้อ **ศิษย์องค์สุดท้ายของหลวงปู่เสาร์**

ในตอนนั้น **หลวงพ่อพุธ** ดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระชินวงศาจารย์** ชาวบ้านเรียก **เจ้าคุณชินฯ** วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา

"อย่างครูบาอาจารย์ของเราที่ท่านมาแสดงธรรมให้ฟัง เช่น **หลวงปู่สิม หลวงปู่แว่น** หรือ **ท่านอาจารย์เหรียญ ท่านอาจารย์บัวพา** เคยผ่านสำนักของครูบา**อาจารย์มั่น อาจารย์เสาร์** มาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกศิษย์ต้นของท่านอาจารย์เสาร์ที่ยังเหลือค้างอยู่เวลานี้ ก็คือ**ท่านอาจารย์บัวพา**เพียงองค์เดียว นอกนั้นสึกหาลาเพศ ล้มหายตายจากไป ถ้าจะนับอีก องค์ที่ ๒ ก็คือ**เจ้าคุณชินวงศาจารย์**

ท่านอาจารย์บัวพา ก็ไม่ค่อยเทศน์ไม่ค่อยพูด เพราะติดนิสัยท่านอาจารย์เสาร์ แต่ที่แหวกแนวก็คือ **เจ้าคุณชินวงศาจารย์ (พุธ ฐานิโย) ซึ่งเป็นศิษย์คนสุดท้ายของท่านอาจารย์เสาร์** (หลวงพ่อพูดถึงท่านเอง)

อันนี้เป็นปฏิปทาย่อๆของครูบาอาจารย์ ที่นำมาเล่าเพื่อจะเป็นประโยชน์แก่สหธรรมิก

ทีนี้ หลักบริกรรมภาวนาพุทโธ เมื่อบริกรรมภาวนาพุทโธทำจิตให้เป็นสมาธิคล่องตัวจนชำนิชำนาญพอสมควรแล้ว เพื่อจะให้จิตมีสติปัญญาก้าวขึ้นสู่ภูมิแห่งวิปัสสนา

อันดับที่ ๒ ท่านให้พิจารณา **กายคตาสติ** ให้พิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ให้มองเห็นเป็นสิ่งปฏิกูลน่าเกลียดโสโครก

การพิจารณากายคตาสติ ท่านถือสติเป็น ๒ อย่าง อย่างหนึ่ง **พิจารณาไปโดยอนุโลมปฏิโลม ไปตามลำดับ จนครบอาการ ๓๒**

และอีกอย่างหนึ่ง ท่านให้**พิจารณาเพียงอย่างเดียว** คือ ให้กำหนดจดจ้องมองดูที่บริเวณหน้าอก แล้วกำหนดจิตลอกหนังลอกเนื้อออกมองให้มันถึงกระดูก พิจารณากลับไปกลับมาอยู่อย่างนั้น จนจิตเชื่อมั่นว่ามีกระดูกอยู่ตรงนี้

ในอันดับต่อไป ท่านก็ให้บริกรรมภาวนา อัฐิๆๆ แล้วก็จ้องความรู้สึกของจิตลงไปบริเวณหน้าอก พยายามทำบ่อยๆ ทำเนืองๆ ทำให้มากๆ

ในที่สุดเมื่อจิตสงบลงไปแล้ว จะได้นิมิตมองเห็นโครงกระดูกบริเวณหน้าอกหรือโดยทั่วตัว ในเมื่อเห็นโครงกระดูกขึ้นมาแล้ว ก็เพ่งจ้องมองดูที่โครงกระดูก จนกระทั่งโครงกระดูกมันแหลกละเอียดสลายตัวไป หรือ**ได้อสุภกรรมฐาน**

ในเมื่อพิจารณา**อสุภกรรมฐาน** รู้จริงเห็นจริงเป็นอุบายระงับราคะความกำหนัดยินดี ไม่ให้เกิดขึ้นกลุ้มรุมจิตใจ เพื่อจะได้มีโอกาสบำเพ็ญเพียรภาวนาในขั้นต่อไป

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย

เสร็จแล้ว**พระอาจารย์เสาร์** ท่านสอนให้**พิจารณาร่างกาย** ให้มองเห็นด้วยความเป็นธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ คือ แยกออกไปว่าร่างกายนี้มีแต่ดิน แต่น้ำ แต่ลม แต่ไฟ ในเมื่อแยกออกไปแล้วก็ไม่มีสัตว์บุคคลตัวตนเราเขา พิจารณาให้มองเห็นเป็นนิมิตว่าร่างกายนี้มีแต่ดิน น้ำ ลม ไฟ กันแท้จริง จนกระทั่งจิตยอมรับว่าสัตว์บุคคลตัวตน เราเขา ในดิน น้ำ ลม ไฟ ไม่มีความเป็นคนเป็นสัตว์ เพราะอาศัยดิน น้ำ ลม ไฟ ยังคุมกันอยู่ มี**ปฏิสนธิวิญญาณ**มายึดครองโดยความเป็นเจ้าของ เพราะอาศัยกิเลสตัณหา อุปาทาน กรรม จึงทำให้เราเกิดยึดมั่นถือมั่นว่า **อัตตาตัวตน** ยึดว่าของเรา ของเขา ร่างกายของเรา ของเขา

ในเมื่อเห็นว่าร่างกายเป็นแต่เพียงธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ หาสัตว์บุคคล ตัวตน เราเขา ไม่มี ในเมื่อเป็นเช่นนั้น จิตของผู้ภาวนาก็ได้ **อนัตตานุปัสสนาญาณ** เห็นว่าร่างกายเป็นอนัตตาหมดทั้งสิ้น ภูมิจิตภูมิใจ ก็ก้าวขึ้นสู่ภูมิธรรมเองโดยอัตโนมัติ

อันนี้เป็นปฏิปทาของท่านอาจารย์เสาร์ และท่านอาจารย์มั่น ที่เคยได้ยินได้ฟังมาเพียงเล็กๆ น้อยๆ นำมาเล่าเพื่ออาจจะเกิดประโยชน์แก่วงการนักปฏิบัติบ้าง"

๑๔๐.

ตอบปัญหาธรรม พระเจ้าอยู่หัว

เหตุการณ์นี้เกิดประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๕ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** ไปเข้าเฝ้าถวายธรรม**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ** และ**สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ** ที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หลวงพ่อ เล่าว่า **"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ** ท่านทรงเป็นบุคคลที่ช่างคิด เป็นนักวิชาการ เพราะพระองค์ทรงใช้พระทัยคิดอย่างไม่หยุดยั้ง การคิดด้วยการตั้งใจนี้มันก็เป็นเรื่องของสมาธิ ถึงแม้จะทรงรับสั่งถามด้วยโลกก็ตาม แต่ก็มีคุณธรรมแฝงอยู่ทุกประการ..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงถามปัญหาธรรมต่อ**หลวงพ่อ**ว่า **"ขอท่านได้อธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมดังที่ท่านอาจารย์เสาร์สอนมา"**

หลวงพ่อ ถวายคำตอบว่า "โดยหลักการที่**ท่านอาจารย์เสาร์**ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหามานั้น **ยึดหลักการบริกรรมภาวนาพุทโธและอานาปานสติ เป็นหลักปฏิบัติ**

การบริกรรมภาวนา ให้จิตอยู่ ณ จุดเดียว คือ **พุทโธ** ซึ่ง พุทโธ แปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน **เป็นกิริยาของจิต** เมื่อจิตมาจดจ้องอยู่ที่คำว่า **พุทโธ** ให้พิจารณา**องค์ฌาน ๕**

การนึกถึงพุทโธ เรียกว่า **วิตก** จิตอยู่กับพุทโธไม่พรากจากไป เรียกว่า **วิจาร** หลังจากนี้ **ปีติ** และ**ความสุข** ก็เกิดขึ้น

เมื่อปีติ และความสุขเกิดขึ้นแล้ว จิตของผู้ภาวนาย่อมดำเนินไปสู่ความสงบ เข้าไปสู่**อุปจารสมาธิ** และ **อัปปนาสมาธิ**

ลักษณะที่จิตเข้าสู่**อัปปนาสมาธิ** ภาวะจิตเป็นภาวะสงบนิ่ง สว่าง ไม่มีกิริยาอาการแสดงความรู้ ในขั้นนี้เรียกว่า **จิตอยู่ในสมถะ**

ถ้าจะเรียกจิตก็เรียกว่า **อัปปนาจิต**

ถ้าจะเรียกโดยสมาธิก็เรียกว่า **อัปปนาสมาธิ**

ถ้าจะเรียกโดยฌานก็เรียกว่า **อัปปนาฌาน**

บางท่านนำไปเทียบกับ **ฌานขั้นที่ ๔**

จิตในขั้นนี้เรียกว่า จิตอยู่ในอัปปนาจิต อัปปนาสมาธิ อัปปนาฌาน จิตย่อมไม่มีความรู้อะไรเกิดขึ้น นอกจากมีสภาวะรู้อยู่อย่างเดียวเท่านั้น

เมื่อนักปฏิบัติผู้ที่ยังไม่ได้ระดับจิต เมื่อจิตติดอยู่ในความสงบนิ่งเช่นนี้ จิตย่อมไม่ก้าวขึ้นสู่ภูมิแห่งวิปัสสนาได้

เมื่อเป็นเช่นนั้น **ท่านอาจารย์เสาร์** ผู้เป็นอาจารย์สอนกรรมฐานในสายนี้ จึงได้เดินอุบายสอนให้ลูกศิษย์พิจารณา**กายคตาสติ** เรียกว่า **กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน** โดยพิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น โดยน้อมนึกไปในลักษณะความเป็นของปฏิกูลน่าเกลียด เป็นของโสโครก จนกระทั่งจิตมีความสงบลง รู้ยิ่งเห็นจริงตามที่ได้พิจารณา

เมื่อผู้ปฏิบัติได้พิจารณา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เห็นสิ่งปฏิกูล ในที่สุดได้เห็นจริงในสิ่งนั้นว่าเป็นของปฏิกูล โดยปราศจากเจตนาสัญญา แล้ว ก็เกิดนิมิตเห็นสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นของปฏิกูลน่าเกลียดโสโครกจริงๆ โดยปราศจากสัญญาเจตนาใดๆทั้งสิ้น จึงได้ชื่อว่า**เป็นผู้พิจารณาเห็นอสุภกรรมฐาน**

เมื่อผู้ปฏิบัติพิจารณา**อสุภกรรมฐาน**จนชำนิชำนาญจนรู้ยิ่งเห็นจริงในอสุภกรรมฐานนั้นแล้ว ในขั้นต่อไป**ท่านอาจารย์เสาร์**ได้แนะนำให้พิจารณาร่างกายให้เห็นเป็นธาตุ ๔ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ จนกระทั่งเห็นเป็น ดิน น้ำ ลม ไฟ

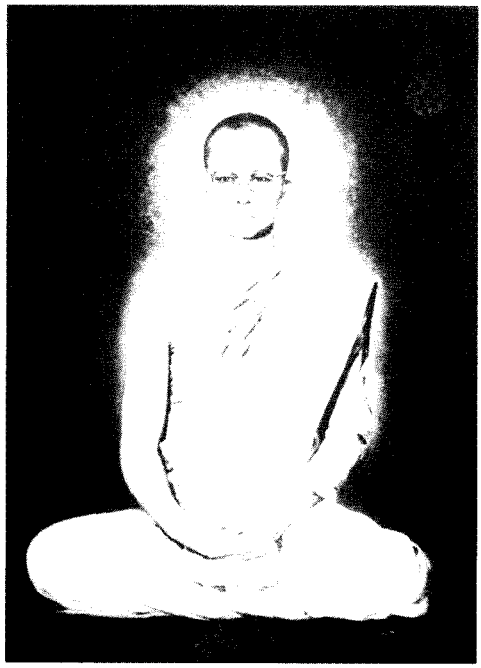
เมื่อจิตรู้ว่าเป็นแต่เพียงสักแต่ว่าธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ จิตก็จะเกิดความรู้ขึ้นมาว่า ตามที่พูดกันว่า สัตว์ ตัวตน บุคคล เรา เขา ไม่มี มีแต่ความประชุมพร้อมของธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น

เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตก็ย่อมเกิดความคิดขึ้นมาได้ว่าในตัวของเรานี้ไม่มีอะไร เป็น**อนัตตา**ทั้งสิ้น มีแต่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น

ถ้าหากภูมิจิตของผู้ปฏิบัติจะมองเห็นแต่เพียงกายทั้งหมดนี้ เป็นแค่เพียงธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ รู้แต่เพียงว่า ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ และภูมิจิตของท่านอยู่แค่นั้น **ก็มีความรู้เพียงแค่ขั้นสมถกรรมฐาน**

และในขณะเดียวกันนั้น ถ้าภูมิจิตของผู้ปฏิบัติปฏิวัติความรู้ไปสู่**พระไตรลักษณ์** คือ **อนิจจัง** - ไม่เที่ยง **ทุกขัง** - เป็นทุกข์ **อนัตตา** - ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง

ถ้าหากมี **อนิจจสัญญา** - ความสำคัญมั่นหมายว่าไม่เที่ยง **ทุกขสัญญา** - ความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นทุกข์ **อนัตตสัญญา** - ความสำคัญมั่นหมายว่าไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง **ภูมิจิตของผู้ปฏิบัตินั้นก็ก้าวเข้าสู่ภูมิแห่งวิปัสสนา**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙
เมื่อครั้งทรงผนวช ทรงมีพระฉายานามว่า "ภูมิพโล"

เมื่อผู้ปฏิบัติมาฝึกฝนอบรมจิตของตนเองให้มีความรู้ด้วยอุบายต่างๆ และมีความรู้แจ้งเห็นจริงในลักษณะของอสุภกรรมฐาน โดยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่งจนมีความรู้แจ้งเห็นจริงในลักษณะที่ว่า กายเรานี้เป็นแต่เพียงธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีความเห็นว่า ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็เป็นแต่เพียงธาตุ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา ด้วยอุบายดังกล่าวแล้ว ผู้ปฏิบัติยึดหลักอันนั้น ภาวนาบ่อยๆ กระทำให้มากๆ พิจารณาให้มากๆ พิจารณาย้อนกลับไปกลับมา จิตจะค่อยๆก้าวเข้าสู่ภูมิรู้ภูมิธรรม เป็นลำดับๆไป

หลักการปฏิบัติของท่านอาจารย์เสาร์ ก็มีดังนี้

๑๔๑.

สถานที่พำนัก ในจังหวัดอุบลราชธานี

ในหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ได้บันทึกสถานที่พำนักของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ตามคำบอกเล่าของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** ดังต่อไปนี้ : -

"พระอาจารย์เสาร์ จำพรรษาที่**บ้านข่าโคม** เป็นเวลา ๓ ปี จึงย้ายมา**บ้านปากกุดหวาย บ้านท่าฆ้องเหล็ก** แล้วมาจำพรรษาที่ **วัดบูรพาราม** เมืองอุบลฯ ตั้งเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมกรรมฐานขึ้นที่นี่ ถึงวันเพ็ญเดือน ๓ จะมีพระสงฆ์สามเณรศิษยานุศิษย์ทั่วทุกสารทิศมารวมชุมนุมกันที่**วัดบูรพาราม**เป็นประจำมิได้ขาด เพื่อรับฟังโอวาทข้อปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้การปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน **เป็นกองทัพธรรมที่สมบูรณ์** นำสัจธรรมของพระพุทธองค์ออกเผยแพร่ให้กว้างไกลไพศาลยิ่งขึ้น ถือเป็นการประชุมสันนิบาตของคณะกองทัพธรรมพระกรรมฐานก็ว่าได้ เป็นการแสดงความเคารพนบน้อมกตัญญูกตเวทิตาต่อครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณอีกทางหนึ่งด้วย ช่วงเวลานั้นวัดในคณะธรรมยุตได้เกิดขึ้นอีกมากมาย"

"จากบ้านข่าโคม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ **พระอาจารย์เสาร์**ได้รับนิมนต์มาพำนักที่**สำนักสงฆ์บ้านกุดหวาย** ของญาติโยมพุทธบริษัทที่เป็นลูกศิษย์ผู้เลื่อมใสในองค์ท่าน ได้นิมนต์ให้**พระอาจารย์ใหญ่**มาโปรดพวกตนบ้าง

ทำเลที่พักแห่งนี้ตั้งอยู่ริมฝั่งขวาแม่น้ำมูลเยื้องไปฝั่งน้ำตรงข้ามเป็น**บ้านคูเดื่อ** ซึ่งปัจจุบันเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีชื่อเสียงของชาวเมืองอุบลราชธานี ที่มาพักผ่อนเล่นน้ำ ทานอาหาร ในยามหน้าแล้ง ชื่อว่า**หาดคูเดื่อ** เป็นโค้งน้ำมูลที่ไหลโค้งงอดั่งตะขอ ก่อให้เกิดทิวทัศน์ที่สวยงามมาก ก่อนที่จะไหลไปสู่ตัวเมืองอุบลฯ

บริเวณที่พำนักของ**พระอาจารย์เสาร์** ปัจจุบันเป็น**วัดป่าพูนสิน** (สาขาของวัดหนองป่าพง) บ้านปากกุดหวาย ต.หนองกินเพล อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี"

"จากบ้านปากุดหวาย เดินไปไม่ไกลนักก็ถึง**บ้านโพธิ์มูล** **พระอาจารย์เสาร์**ได้พาคณะมาพำนักที่ริมฝั่งแม่น้ำมูล บริเวณนี้เป็นชายป่าริมน้ำ มีหนองน้ำที่มีน้ำใสสะอาดอยู่ติดกัน มีป่าไม้ปกคลุมร่มรื่นอยู่ด้านหลัง**วัดบ้านโพธิ์มูล**ปัจจุบันนี้

คุณตาประสงค์ สุกวัฒน์ อายุ ๘๔ ปี **บ้านท่าม้องเหล็ก** เล่าให้ฟังว่า **ท่านพระอาจารย์เสาร์** รับนิมนต์มาโปรดชาวบ้านปากกุดหวายและพำนักให้เป็นสิริมงคลสนองศรัทธาญาติโยมชาวโรงสีไฟบ้านปากกุดหวาย แต่เนื่องจากที่นั่นมีเสียงดังรบกวนจากขบวนรถไฟที่เข้าไปบรรทุกข้าว ท่านจึงได้ย้ายไปที่สัปปายะ**บ้านโพธิ์มูล** และ**บ้านท่าม้องเหล็ก** เป็นลำดับต่อมา

ที่นี่คือ วัดป่าเรไรยกาวาส บ้านท่าฆ้องเหล็ก ต.คำน้ำแซบ อ.วารินชำราบ

คุณตาประสงค์ เล่าว่า ที่นี่มีต้นกระท้อน ต้นมะพร้าวน้ำหอม ที่สมัยก่อนหน้านี้ยังไม่มีปลูกกัน พึ่งมีมาพร้อมกับตอนที่กฐินจากในวังของเจ้าจอมมารดาทับทิม ยกขบวนมาทอดถวาย**ท่านพระอาจารย์เสาร์**ที่**วัดป่าหนองอ้อ บ้านข่าโคม**นั่นเอง จึงได้นำพันธุ์ไม้แปลกใหม่มาถวาย**ท่านพระอาจารย์เสาร์**ได้ให้นำมาปลูกไว้ที่วัดนี้ด้วย

มีเหตุการณ์ที่น่าสลดใจในปีนั้น คือ **เกิดโรคระบาดครั้งใหญ่** ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เพราะการแพทย์และหยูกยาที่จะบำบัดรักษาในสมัยนั้นยังอัตคัดขาดแคลนอยู่เป็นอันมาก

การระบาดของโรคร้ายครั้งนั้นไม่มีเว้นแม้สมณชีพราหมณ์ต่างถูกโรคร้ายคุกคาม เป็นเหตุให้แม่ชีที่เป็นลูกศิษย์ในคณะติดตามพระอาจารย์ต้องจบชีวิตลงที่นี่ถึง ๖ รูป... ไม่เพียงแต่แม่ชี ๖ รูป เท่านั้น ยังมีพระภิกษุอีก ๒ รูป และสามเณรอีก ๑ รูป รวมทั้งหมด ๙ รูป ได้เสียชีวิตเพราะโรคห่าระบาดครั้งใหญ่ ในครั้งนั้นด้วย"

เมื่อออกจาก**วัดป่าเรไรยกาวาส** บ้านท่าฆ้องเหล็ก ต.คำน้ำแซบ อ.วารินชำราบ แล้ว คณะของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็เดินธุดงค์ไปทาง **อำเภอพิบูลมังสาหาร** จังหวัดเดียวกัน

๑๔๒.

วัดภูเขาแก้ว อ.พิบูลมังสาหาร

ที่อำเภอพิบูลมังสาหาร **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้พาคณะมาพำนักที่**วัดภูเขาแก้ว** แต่เดิม คือ **ป่าช้าภูดิน** ตั้งอยู่บนเนินสูงก่อนเข้าสู่ตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร

ประวัติการก่อตั้ง**วัดภูเขาแก้ว**นั้น มีอยู่ว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ได้ขอร้องให้**หลวงปู่ใหญ่** พิจารณาหาหนทางสร้างวัดป่ากรรมฐานขึ้นที่อำเภอพิบูลมังสาหาร ด้วยปรากฏว่าญาติพี่น้องของ**สมเด็จฯ** ได้อพยพมาจาก**บ้านแคน ดอนมดแดง** มาปักหลักตั้งถิ่นฐานที่**บ้านโพธิ์ตาก** อ.พิบูลมังสาหาร เป็นจำนวนมาก

สมเด็จฯ ท่านอยากให้มีวัดกรรมฐาน เพื่อช่วยอบรมสั่งสอนทางธรรมให้ญาติโยมของท่าน “ได้รับแสงสว่างหายมืดหายบอด” และเพื่อโปรดญาติโยมชาวบ้านทั้งหลายให้มีสถานที่บำเพ็ญบุญ เป็นศูนย์รวมปฏิบัติธรรมอบรมภาวนาจิต จึงบัญชาให้**พระอาจารย์เสงี่ยม** และ**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** มาตั้งสำนักปฏิบัติธรรมในสถานที่ดังกล่าว โดย**สมเด็จฯ** ได้ให้ความสนับสนุน

ชาวบ้านเรียกวัดที่สร้างใหม่นี้ว่า **วัดป่า** หรือ**วัดป่าภูเขาแก้ว** หรือ **วัดภูเขาแก้ว** ในปัจจุบัน

ข้อมูลอีกกระแสหนึ่งกล่าวว่า **ขุนสิริสมานการ** กับ**นายคำกาฬ** เป็นผู้มานิมนต์ **หลวงปู่ใหญ่** ท่านจึงได้ให้**พระอาจารย์เสงี่ยม** และ **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** มาตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ที่เนิน**ป่าภูดิน** นอกเมืองพิบูลมังสาหาร ซึ่งเล่ากันว่าเป็นที่อาถรรพณ์ร้ายแรง เพียงคืนแรกที่ไปปักกลดอยู่ใต้ร่มไม้ พระอาจารย์ทั้งสองก็โดนลองดีเสียแล้ว

กล่าวกันต่อมาว่า พระอาจารย์ทั้งสองได้นำพาชาวบ้านญาติโยมละแวกนั้น ทำบุญทำทาน รักษาศีล ปฏิบัติสมาธิภาวนา และทำบุญอุทิศแก่บรรพชนผู้ล่วงลับ เจ้าที่เจ้าทาง และเทพเทวดาอารักษ์ การสร้างวัดจึงดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

ประกอบกับการสนับสนุนของเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ด้วย วัดจึงมีความเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ

เจ้าอาวาสองค์แรกคือ **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ต่อมา**หลวงพ่อเพชร** เป็นองค์ที่สอง และ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** (พระครูวิบูลธรรมภาณ) เป็นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน และเจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหารฝ่ายธรรมยุต

ที่วัดภูเขาแก้ว ในปัจจุบัน มีโบสถ์ที่สวยงามมาก สร้างบนเรือจำลอง ผู้เขียนเคยพาคณะมาทอดผ้าป่าและพักปฏิบัติธรรมที่วัดนี้ ๓ - ๔ ครั้ง

๑๔๓.

สร้างวัดดอนธาตุ เป็นวัดสุดท้าย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้รับนิมนต์จาก**แม่ชีผุย โกศัลวิตร** ไปในงานฉลองศาลา**วัดภูเขาแก้ว** ที่คณะศรัทธาชาวเมืองพิบูลมังสาหารสร้างถวาย

หลังจากงานฉลองศาลา ๔-๕ วัน **หลวงปู่ใหญ่** ได้ปรารภกับลูกศิษย์ว่า... อันว่าลำน้ำมูลตอนใต้เมืองพิบูลฯนี้ องค์ท่านยังไม่เคยไปตามเกาะแก่งน้อยใหญ่ทั้งหลายนั้น จะมีผู้ใดอาสาพาไปสำรวจดูบ้าง

ก็มีลูกศิษย์ฝ่ายฆราวาสผู้ขันอาสา ได้แก่ **ขุนสิริสมานการ** (อดีตนายอำเภอพิบูลมังสาหาร), **พ่อใหญ่อาจารย์บับ, พ่อใหญ่ครูคำดี, พ่อใหญ่พุทธา** เป็นต้น

เมื่อถึงวันออกเดินทาง คณะศิษย์ได้จัดเตรียมเรือไว้หลายลำคอยอยู่ที่ท่าน้ำใต้**แก่งสะพือ**ลงไป

ตอนเช้าหลังฉันจังหันเสร็จแล้ว ได้ออกเดินทาง **หลวงปู่ใหญ่** นั่งรถสามล้อถีบซึ่งมารออยู่แล้ว

คณะพระเณรที่ไปด้วย มี **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน, พระอาจารย์กงแก้ว, พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส, พระอาจารย์บุญเพ็ง นารโท, สามเณรหงส์ทอง, สามเณรคำผาย และสามเณรปุ่น** เป็นต้น พากันเดิน

ตามสามล้อหลวงปู่ใหญ่ไปลงเรือที่รอรับอยู่ ๔-๕ ลำ มีทั้งเรือแจว และเรือพาย

กองเรือได้ออกจากท่า ล่องตาม**ลำน้ำมูล**ไปทางทิศตะวันออก ผ่านบ้านแก่งเจริญ บ้านหินส่ง บ้านหินลาด บ้านไก่เขี่ย บ้านชาด ถึงดอนคับพวง แวะขึ้นไปเดินสำรวจดู

แล้วต่อไปยัง**ดอนธาตุ** ดอนตากไฮ ดอนเลี้ยว จนตะวันบ่ายคล้อยราว ๔-๕ โมงเย็น ท้องฟ้าเริ่มมืดครึ้ม ฝนเริ่มตั้งเค้า จึงได้จอดเรือ แล้วขนบาตรขนบริขารขึ้นไปพักที่ศาลาท่าน้ำ**วัดบ้านหัวดอน**ของ**อุปัชฌาย์รัตน์**

เย็นนั้นลมฝนพัดกรรโชกแรงอื้ออึง จึงได้พากันเคลื่อนย้ายไปขอพักยังศาลา**วัดบ้านหัวดอน**ที่อยู่ใกล้กันนั้น

ตอนนั้น **อุปัชฌาย์รัตน์** เจ้าอาวาสไม่อยู่ พระลูกวัดนิมนต์**หลวงปู่ใหญ่** และคณะไปพักที่ศาลาการเปรียญ แล้วส่งข่าวให้ผู้ใหญ่**บ้านหัวดอน บ้านทรายมูล** และชาวบ้านละแวกนั้นทราบ

พอถึงค่ำ ผู้ใหญ่บ้าน และบรรดาลูกบ้านต่างก็พากันมากราบ**หลวงปู่ใหญ่** เป็นจำนวนมาก ในฐานะที่**หลวงปู่ใหญ่**เป็นพระอาจารย์ของ**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ซึ่งเป็นพระที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาอยู่แล้ว

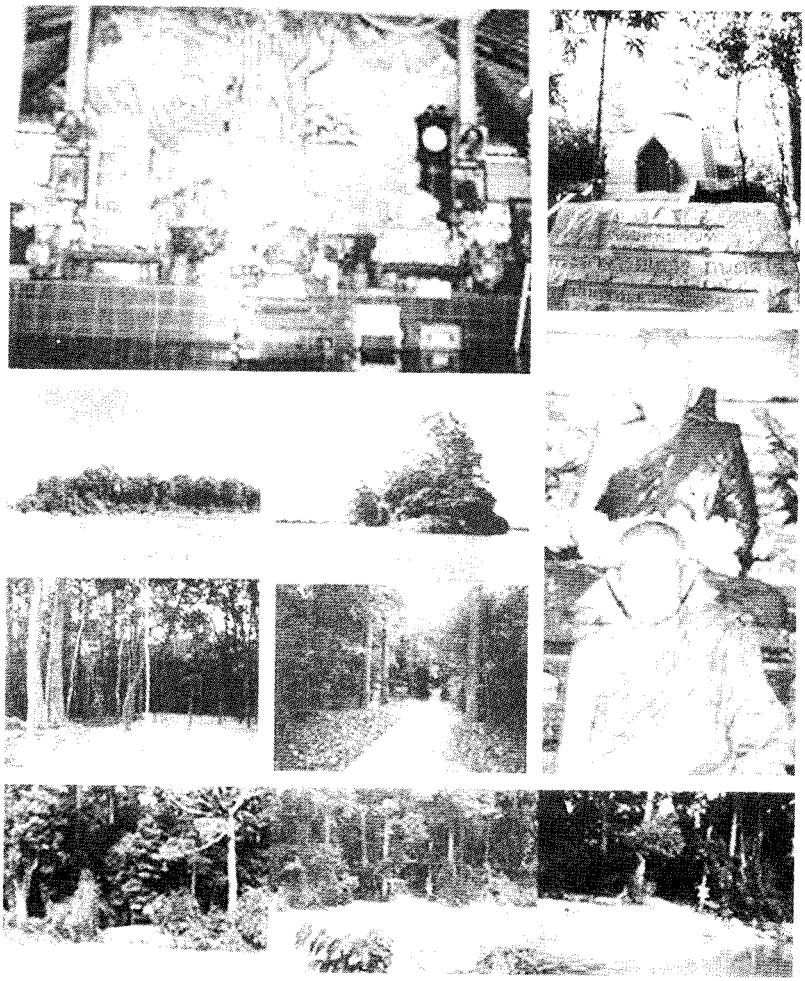
หลวงปู่ใหญ่ พาคณะชาวบ้านสวดมนต์ไหว้พระ รับศีล แล้วให้**พระอาจารย์ดี** แสดงธรรมโปรดชาวบ้านจนดึกดื่น เป็นที่ซาบซึ้งและสร้างความศรัทธาให้ชาวบ้านมาก

เมื่อชาวบ้านทราบเรื่องราวและกิตติศัพท์ในทางธรรมของ**หลวงปู่ใหญ่** และคณะพระกรรมฐาน จึงได้พากันอาราธนานิมนต์ให้อยู่เผยแพร่ธรรมโปรดศรัทธาชาวบ้านในถิ่นแถบนั้น

รุ่งเช้า**หลวงปู่ใหญ่**ได้พาพระเณรออกบิณฑบาตในหมู่บ้านชาวบ้านหัวดอน และบ้านทรายมูล ได้พากันมาถวายจังหันเป็นจำนวนมาก

พอฉันจังหันแล้ว **หลวงปู่ใหญ่** บอกพระเณรและชาวบ้านว่าท่านพิจารณาแล้ว **อยากเลือกดอนธาตุให้เป็นที่ตั้งวัด**

วัดดอนธาตุ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

๑๔๔.

สำรวจที่ตั้งวัด

ดอนธาตุ สถานที่**หลวงปู่ใหญ่**เลือกเป็นสถานที่ตั้งวัดนั้น **เป็นเกาะกลางแม่น้ำมูล** อยู่ห่างจากตัวเมืองพิมูลมังสาหารไปทางทิศตะวันออกไปตามลำแม่น้ำมูลราว ๗-๘ กิโลเมตร เกาะมีสัณฐานทรงรี มีเนื้อที่ราว ๑๔๐ ไร่ รกทึบไปด้วยต้นยางขนาดใหญ่ ต้นพอก (ละมุดป่า) อุดมไปด้วยเห็ดและสมุนไพรนานาชนิด ทั่วบริเวณเงียบสงัดเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม

มีชาวบ้านข้ามน้ำไปทำนาปลูกข้าวในที่ลุ่มบางส่วนของเกาะ บ้างก็หาเก็บพืชผักสมุนไพร แม้ในปัจจุบันชาวบ้านก็ยังข้ามไปเก็บเห็ดที่มีขึ้นตามธรรมชาติในหน้าฝน

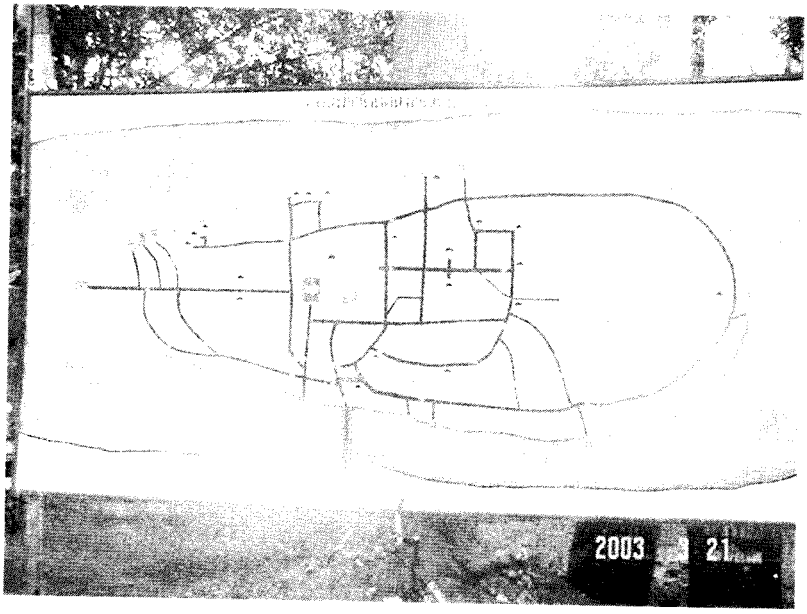
หลังจากฉันภัตตาหารเช้าวันนั้นแล้ว **หลวงปู่ใหญ่** และคณะศิษย์ที่มาจากอำเภอพิบูลมังสาหาร พร้อมด้วยชาวบ้านในสองหมู่บ้านซึ่งมี **พ่อใหญ่จอม, พ่อใหญ่ยง, พ่อใหญ่หมาจุ้ย** (หลวงปู่ใหญ่เปลี่ยนชื่อให้เป็น **มงคล**), **พ่อใหญ่เจียง, พ่อใหญ่สี, พ่อจารย์คูณ** เป็นต้น ได้พากันยกขบวนนั่งเรือพายข้ามน้ำไปเทียบฝั่งเกาะทาง**ด้านท้ายดอนธาตุ** แถวนั้นเป็นดินปนทรายมีหญ้าและต้นกระโดนขึ้นอยู่ริมน้ำ

องค์หลวงปู่ใหญ่ ใช้ไม้เท้าพยุงร่างขึ้นไปบนฝั่งแล้วพาคณะขึ้นไปเดินสำรวจดูบนเกาะ พวกชาวบ้านหนุ่มฉกรรจ์แผ้วถางบุกเบิกให้เป็นทางคณะเดินลึกเข้าไปเกือบถึงกลางเกาะ พบที่โล่งกว้างแห่งหนึ่งเป็นชัยภูมิที่ดี ลักษณะเป็นป่าหญ้าโล่งไม่มีต้นไม้ใหญ่

หลวงปู่ใหญ่ หยุดยืนพิจารณา แล้วเลือกเอาบริเวณนั้นเป็นที่พักปักกลด

คณะชาวบ้านได้ช่วยกันแผ้วถางป่าหญ้า พร้อมสร้างกระต๊อบชั่วคราวขึ้นถวาย **หลวงปู่ใหญ่**และพระเณรก็ตกลงพักค้างคืน ณ ที่นั้นในคืนวันนั้นเลย

ผู้ใหญ่บ้านพร้อมด้วยชาวบ้านได้ยกเกาะนี้ถวายเพื่อสร้างเป็นสำนักปฏิบัติธรรม และกลายมาเป็น**วัดดอนธาตุ**ตราบเท่าทุกวันนี้

๑๔๕.

ไหนธาตุอยู่ที่ไหน?

บันทึกของ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** ถึงเหตุการณ์ที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ไปพักภาวนาที่**ดอนธาตุ** ในช่วงแรกที่ไปถึง ดังนี้ : -

"พ่อใหญ่จอม พันธ์น้อย พร้อมด้วยชาวบ้านทรายมูลได้พากันไปฟังเทศน์ ณ ใต้ต้นเดือยไก่ ที่**พระอาจารย์เสาร์** และภิกษุสามเณรอีก ๔ รูป มี **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน พระอาจารย์กงแก้ว พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส และสามเณรคำผาย** (พระอาจารย์คำผาย วัดป่าบ้านชีทวน) พำนักปักกลดอยู่

เมื่อคณะญาติโยมนั่งลงแล้ว คำแรกที่**ท่านอาจารย์เสาร์**เอ่ยปากถามคือ **"ไหน ธาตุอยู่ที่ไหน?"**

พ่อใหญ่จอม พันธ์น้อย กราบเรียนว่า "ตั้งแต่เกิดมาก็ยังไม่เคยเห็น**ธาตุ** ที่เรียกกันว่า**ดอนธาตุ** ก็เรียกตามบรรพบุรุษ พ่อแม่ปู่ย่าตายาย พาเรียกสืบต่อกันมาเท่านั้น ที่ปรากฏก็เห็นมีแต่ดินจี่ (อิฐ) ที่กระจัดกระจายแห่งละก้อนสองก้อนเท่านั้น ไม่สามารถยึดถือเอาเป็นหลักฐานได้ว่า**ตัวธาตุ** จริงๆ อยู่ที่ไหน"

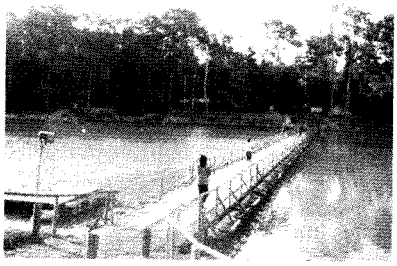
ที่**ท่านอาจารย์**ถามหา **ธาตุ** เป็นคำแรก กล่าวกันว่าท่านเดินมาตามตำนานเก่าแก่ หรืออาจมาตามสมาธินิมิตของท่านก็ไม่อาจทราบได้"

หลวงปู่ใหญ่ พักปักกลดอยู่ที่นั่นไม่นาน พระเณรก็เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ แยกย้ายกันปักกลดตามร่มไม้ทำความเพียร เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา กันทั้งวันทั้งคืน สร้างความแตกตื่นและความเลื่อมใสศรัทธาให้ประชาชนในละแวกนั้นเป็นอันมาก เพราะไม่เคยเห็นการปฏิบัติบำเพ็ญเพียรอย่างเอาจริงเอาจังเช่นนี้มาก่อน

พระเณรทั้งหมดฉันภัตตาหารหนเดียว ต่างองค์ต่างพิจารณาฉันในบาตรอย่างสงบสำรวม ไม่ค่อยมีการพูดคุยกัน ต่างองค์ต่างกำหนดจิตดูใจของตนเองทุกลมหายใจ ไม่ปล่อยเวลาให้ทิ้งเปล่าเลยทุกเวลานาทีเป็นการบำเพ็ญเพียรทั้งสิ้น

ชาวบ้านมารวมสวดมนต์ฟังธรรมทุกเย็น **หลวงปู่ใหญ่**มอบหมายให้ **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** เป็นผู้เทศน์อบรมธรรมให้แก่พระเณรและญาติโยม โดยเทศน์แนะนำให้ญาติโยมเลิกละเรื่องการเซ่นไหว้ภูติผีปีศาจ หันมาถือพระไตรสรณคมน์ รู้จักทำบุญให้ทาน รักษาศีล และฝึกการปฏิบัติภาวนา

หลวงปู่ใหญ่ได้ปรารภท่ามกลางสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกาและญาติโยม ณ ที่นั้นว่า ท่านอยากสร้างสถานที่นั้นให้เป็นวัด **"เพราะทำเลเกาะแห่งนี้มีความเหมาะสมดีมากที่จะได้เป็นวัดป่าปฏิบัติธรรมสืบต่อไป"**

๑๙๖.

สร้างพระพุทธไสยาสน์

ในหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ได้เขียนถึงการเริ่มต้นสร้าง**วัดดอนธาตุ** ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ดังนี้

"เมื่อ**พระอาจารย์เสาร์**พักอยู่ที่เกาะดอนธาตุครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ นั้นไม่นาน พระเณร ลูกศิษย์ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น ต่างปักกลดตามร่มไม้ ทำความเพียรทางจิต ปฏิบัติธรรมกรรมฐานตามแบบอย่างครูบาอาจารย์ท่านพาดำเนินมา ยิ่งได้อยู่พำนักใต้ร่มบารมีขององค์**ท่านพระอาจารย์ใหญ่**ด้วยแล้วยิ่งเผลอไม่ได้

ข้อวัตรปฏิบัติที่ท่านได้เมตตาตักเตือนลูกศิษย์เสมอ เช่น

- เราเกิดมาเป็นมนุษย์ในชาตินี้ ควรรีบเร่งทุกเวลาอย่าชักช้าจะเสียการ จงตั้งใจพยายามฝึกจิต ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ให้ได้ทัน

- งานของจิตนั้นต้องถือว่าเป็นงานเร่งด่วน โดยมีความตายคืบคลานคุกคามเข้ามาอยู่ทุกขณะ ถ้าเกิดเผลอสติเพียงนิดเดียว ความตายก็มาถึงตัวทันที

ฯลฯ

ปฏิปทาของท่านพ่อแม่ครูอาจารย์ดังนี้ ก่อให้เกิดกระแสความศรัทธา สร้างความตื่นตัวให้ชาวบ้านทั้งหลายใน ต.ทรายมูล ต.ระเว ต.คันไร่ ฯลฯ เป็นอย่างมาก ต่างพากันเลิกละความยึดถือใดๆ

ที่งมงายผิดแผกไปจากครรลองคลองธรรม ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพาดำเนินทั้งสิ้น พากันประพฤติปฏิบัติแนวใหม่ ถือพระไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งอาศัยอย่างเคร่งครัดและถูกต้องต่อไป"

เมื่อ**หลวงปู่ใหญ่**ปรารภว่าอยากสร้างดอนธาตุขึ้นเป็นวัดกรรมฐาน เพราะมีความเหมาะสม ญาติโยมต่างโมทนาสาธุการ แล้วผู้ใหญ่บ้านพร้อมทั้งประชาชนต่างยินยอมพร้อมใจยกที่ดินบริเวณ**เกาะดอนธาตุ** ถวายให้ท่านนำพาสร้างวัดต่อไป

พ่อใหญ่จอม พันธ์น้อย ได้ถวายบ้านเก่าหนึ่งหลัง **พ่อใหญ่หมาจุ้ย ผลสิทธิ์** (ภายหลังหลวงปู่ใหญ่เปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่า **พ่อมงคล**) ถวายบ้านหนึ่งหลัง และชาวบ้านอีกหลายคนก็ร่วมถวาย จึงได้บ้านเก่าหลายหลัง แล้วชาวบ้านได้พากันมาปลูกสร้างกุฏิสงฆ์ขึ้นได้หลายหลัง

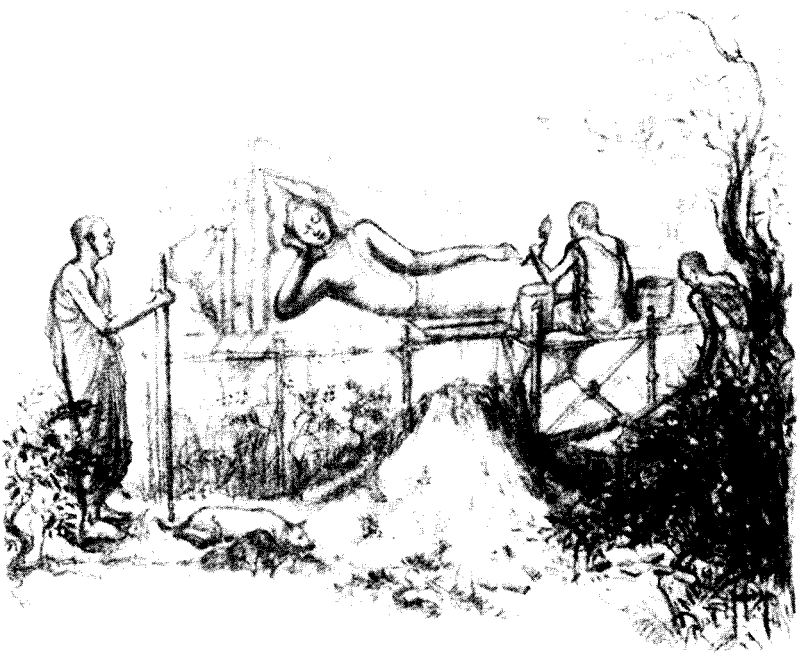
พอถึงเทศกาล**มาฆบูชา** ชาวบ้านได้ช่วยกันขนหินทรายมาก่อเจดีย์ทรายถวายวัด ต่อมาหินทรายกองนั้นได้ถูกนำมาใช้สร้าง**พระพุทธไสยาสน์** (พระนอน) โดยมี **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** เป็นช่างปั้นพระพุทธรูปในครั้งนี้

หลวงพ่อโชติ ได้บันทึกการสร้างพระพุทธไสยาสน์ว่า **"ท่านพระอาจารย์คำผาย** (วัดป่าชีทวน) เล่าให้ฟังว่า สมัยนั้นท่านยังเป็นสามเณรอยู่ เมื่อได้วัสดุก่อสร้างมาพร้อมแล้ว **พระอาจารย์ใหญ่**ท่านกำหนดเอาตรงลานที่ใช้เป็นศาลาชั่วคราวเป็นที่สร้างพระ แม้จะได้มีการคัดค้านจากลูกศิษย์ลูกหา ว่ามันใกล้ตลิ่งแม่น้ำมาก กลัวว่าต่อไปน้ำจะเซาะตลิ่งพังมาถึงเร็ว แต่องค์ท่านไม่ยอม โดยให้เหตุผลว่า

ตรงที่กำหนดจะสร้างพระนี่แหละเป็นพระธาตุอังคาร (ธาตุเถ้าฝุ่นพระบรมศาสดา) **แต่เดิมที่ทรุดลงไป ซึ่งพังทลายแล้วอย่างไม่เหลือซาก จึงได้ให้สร้างพระพุทธไสยาสน์ครอบเอาไว้เป็นสัญลักษณ์สำหรับกราบไหว้ต่อไป**

เมื่อเป็นความประสงค์ขององค์ท่านเช่นนั้นจึงไม่มีใครคัดค้านอีก"

ตลิ่งริมฝั่งแม่น้ำมูลตรงที่ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ก็ยังสมบูรณ์ดีอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ ไม่เห็นน้ำกัดเซาะตลิ่งพังตามที่ลูกศิษย์ลูกหาและชาวบ้านวิตกกันเลย

พระพุทธไสยาสน์ที่องค์ท่านพระอาจารย์เสาร์โปรดให้สร้างไว้

๑๔๗.

ถูกต่อต้านใส่ร้าย จากกลุ่มไสยศาสตร์หมอผี

เรื่องการต่อต้าน ใส่ร้าย ขัดขวาง คุกคาม พระกรรมฐานมีมาตั้งแต่สมัย**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มาถึงยุคหลวงปู่ หลวงพ่อ ครูบาอาจารย์รุ่นหลังๆต่อมา ต่างก็เคยโดยเล่นงานทั้งนั้น

ยิ่งมาถึงสมัยปัจจุบัน ทั้งที่เคยได้ทราบ และเคยประสบพบเห็นจากตัวเอง **ผู้เขียน**กล้าพูดได้ว่า การต่อต้านยังคงรุนแรงและซับซ้อนมากกว่าสมัยก่อน โดยเฉพาะเรื่องการสร้างวัดกรรมฐานขึ้นใหม่แต่ละแห่ง ต้องผจญทั้งภัย ทั้งอำนาจ และการใส่ร้ายข่มขู่สารพัดรูปแบบ มิใช้ทั้งกฎหมาย เจ้าหน้าที่และองค์กรของรัฐ รวมทั้งใช้พลังมวลชน ถ้าไม่เข้มแข็งและบารมีไม่ถึงก็ไม่สามารถทนต่อการต่อต้าน คุกคามเหล่านี้ได้

คณะกรรมฐานของ**หลวงปู่ใหญ่** ท่านก็ต้องผจญมารเหล่านี้เหมือนกัน

จากบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** มีดังนี้

"เป็นธรรมดาของโลก แม้พระพุทธองค์ก็ทรงตรัสเรื่องโลกธรรม จะมีสิ่งตรงกันข้ามอยู่คู่กันเสมอ มีคนยกย่องสรรเสริญ ศรัทธา ก็ย่อมมีคนที่เกลียดชัง ขัดขวาง อยู่ด้วยเป็นธรรมดา

คนที่ต่อต้านการกระทำความดี ก็เปรียบประดุจเหล่าบัวที่ยังจมปลักอยู่ในโคลนตม ยังมืดบอดอยู่ในกิเลสตัณหา เท้าข้างหนึ่งยังอยู่ที่ขอบกระทะทองแดงในขุมนรกอเวจี เพราะในดวงจิตของเขาเหล่านั้นร้อนรุ่มไปด้วยเพลิงอิจฉา ริษยา อาฆาต ต้องร้อนรุ่มกระวนกระวายเหมือนเหยียบอยู่ปากห้อมแห่งขุมนรกที่กำลังเดือดพล่านอยู่ ทั้งที่เขาเหล่านั้นยังไม่ตาย

ในกลุ่มพวกมิจฉาทิฏฐิที่ตั้งตัวเป็นศัตรูคอยขัดขวางและให้ร้ายป้ายสีครูบาอาจารย์ต่างๆ นานานั้น

กลุ่มแรกได้แก่พวกเข้าจ้ำหมอผี ที่พวกเขาได้ป้อนความหลงงมงายให้กับประชาชน แล้วพากันกอบโกยตัดทอนเอาจากความโง่เขลานั้น

การเผยแพร่ธรรมของคณะพระกรรมฐาน ได้ทำให้พวกเขาขาดลาภสักการะลงไป เพราะประชาชนหูตาสว่างขึ้นด้วยสัจธรรมที่พระอาจารย์นำมาเผยแพร่ จึงพากันเป็นเดือดเป็นแค้น**พระอาจารย์**ถึงขั้นอยากจะกินเลือดกินเนื้อกันทีเดียว

พวกเข้าจ้ำหมอผี และหมอไสยศาสตร์ได้พากันหาวิธีกลั่นแกล้ง**พระอาจารย์**ทุกวิถีทาง

บ้างก็ออกข่าวให้เสื่อมเสียว่า พระกรรมฐานมีเมียได้ จะไปไหนก็เอาเมียไปด้วย ก็คือพวกแม่ชีแม่ขาวนั่นเอง อย่าใส่บาตรให้พวกมันกินสู้เราเอาข้าวโยนให้หมากินยังจะได้บุญมากกว่าใส่บาตรให้พระมีเมียพวกนี้กิน"

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย เคยกล่าวเรื่องนี้เหมือนกัน เคยนำเสนอมาแล้วข้างต้น ดังนี้ **"หลวงพ่อ** อดที่จะนึกถึงสมัยที่เป็นสามเณรเดินตามหลังครูบาอาจารย์ไม่ได้ ใส่ผ้าจีวรดำๆ เดินผ่านหน้าชาวบ้าน หรือ**พระสงฆ์**

ทั่วๆไปนี้**เขาจะถุยน้ำลายขากใส่ บางทีถ้าแม่ชีเดินตามหลังไปด้วย เราจะได้ยินเสียงตะโกนมาเข้าหู - ญาคูเอ๊ย! พาลูกพาเมียไปสร้างบ้านสร้างเมืองที่ไหนหนอ - เขาว่าอย่างนี้"**

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** มีต่อไปว่า : -

"...สารพัดที่เขาเหล่านั้นจะเสกสรรปั้นแต่งขึ้นมาใส่ร้ายป้ายสี จนบางคนบางพวกหลงเชื่อ เพราะไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นพระกรรมฐานมาก่อน ต่างพากันหลงเชื่อ และทั้งเกลียดทั้งกลัวพระกรรมฐาน ไม่ยอมเข้าวัด รวมทั้งร่วมมือขัดขวางขับไล่ต่างๆนานา

ส่วนพวกที่หูตาสว่างแล้วก็พากันสลดหดหูใจ กลัวบาปกรรมที่พวกเขาเหล่านั้นก่อสร้างขึ้น"

ชาวบ้านได้นำเรื่องเหล่านี้ไปเล่าให้**หลวงปู่ใหญ่**ฟัง ท่านก็ตอบด้วยน้ำเสียงราบเรียบเป็นปกติว่า : -

"เออ! กะช่างเขาดอก เขามีปากกะให้เขาเว้าไป เขาว่าเฮามีเมียเป็นแม่ขาว เฮาบ่มี มันกะบ่เป็นหยังดอก"

บางครั้งมีผู้มากราบเรียน**หลวงปู่ใหญ่**ว่า เขาบอกว่าจะเอาสากมอง (สากตำข้าวครกกระเดื่อง) เอาอุจจาระของเหม็นมาใส่บาตรให้ท่าน ท่านก็ตอบเพียงว่า : -

"เออ! เขาเว้าไปแนวนั้นแหละ แต่เขาบ่ใส่ดอก"

ท่านว่าเขาพูดไปอย่างนั้นแหละ แต่เขาไม่ทำหรอก

สิ่งที่หลวงปู่ใหญ่สอนลูกศิษย์เพื่อเป็นการตอบโต้การกระทำดังกล่าว ได้แก่การเร่งบำเพ็ญภาวนา สร้างพลังจิตให้แก่กล้า แล้วแผ่เมตตาแผ่บุญกุศลไปให้พวกเขาทุกวัน ถ้าเขามีบุญพอ คลายจากทิฏฐิเหล่านั้นได้ ก็จะเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลด้วยกันทั้งสองฝ่าย

๑๔๘.

กุข่าวเรื่องอีแร้งหม่น

ในกลุ่มผู้ขัดขวาง ซึ่ง**หลวงปู่ใหญ่** เห็นว่า**น่าสงสารที่สุด** ได้แก่ กลุ่มของ**พระอุปัชฌาย์พรหมา** แห่งบ้านระเว อยู่คนละฝั่งของแม่น้ำมูล **กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เปิดเผย ขัดขวางทั้งด้วยการพูดและการกระทำ**

พระอุปัชฌาย์พรหมา เป็นพระผู้ใหญ่ มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธากว้างขวาง และมีลูกศิษย์ลูกหามาก ท่านเป็นคนบ้านเดียวกับ**หลวงปู่ใหญ่**ก็ว่าได้ คือบ้านเกิดของท่านอยู่ที่ **บ้านทุ่งขุนน้อย - ทุ่งขุนใหญ่ ใกล้บ้านข่าโคม** บ้านเกิดของ**หลวงปู่ใหญ่**

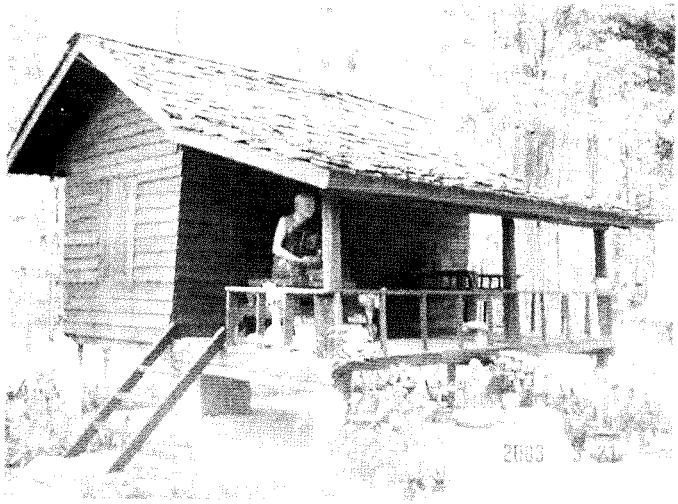
ครั้งแรกที่**หลวงปู่ใหญ่** พาคณะศิษย์มาโปรดชาวบ้านตำบลทรายมูล และตำบลระเวนั้น **พระอุปัชฌาย์พรหมา**ได้ให้การต้อนรับขับสู้ด้วยดี แต่พอลับหลังท่านเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม คือให้ร้ายป้ายสี ขัดขวาง ขับไล่ คณะของ**หลวงปู่ใหญ่** ด้วยอุบายต่างๆ นานา **ทั้งด้วยคำพูดและการกระทำ** และเป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผย **แสดงว่าท่านก็มีความเป็นนักเลงสมตัว** (อันนี้ผมพูดเองครับ)

วันหนึ่ง **พระอุปัชฌาย์พรหมา**ได้ข้ามฝั่งไปที่**เกาะดอนธาตุ เห็นหลวงปู่ใหญ่นั่งผิงแดดอยู่ข้างศาลา**

พระอุปัชฌาย์พรหมา รีบเข้าไปในหมู่บ้าน เที่ยวบอกข่าวที่น่าตื่นเต้นกับชาวบ้านว่า "แห้งอีหม่น โตบั้กใหญ่ลงมาผิงแดดอยู่ศาลาวัดดอนธาตุ ไผอยากเห็นให้ฟ่าวไปเบิ่งเด้อ!"

ชาวบ้านต่างตื่นเต้น หอบลูกจูงหลานไปดู **"แห้งอีหม่นโตบั้กใหญ่"** (อีแร้งสีหม่นตัวใหญ่) กัน ต่างคนต่างผิดหวังและรู้ว่าถูกหลอก เพราะเห็นมีเพียง**หลวงปู่ใหญ่ ท่านนั่งหันหลังผิงแดดอยู่ริมศาลา ท่านเป็นพระร่างใหญ่ ผิวหนังออกสีแดง และมีเส้นเกศาสีเทาเต็มศีรษะ**

ชาวบ้านรู้ว่าถูกหลอก พากันกราบขอขมาท่านแล้วเล่าเรื่องให้ท่านฟัง หลวงปู่ใหญ่ฟังด้วยอาการสงบเย็น แล้วหัวเราะ หึ หึ ในลำคอแค่นั้น

กุฏิและรูปเหมือนหลวงปู่ใหญ่ วัดดอนธาตุ

๑๔๙.

พระอุปัชฌาย์เป็นพระหุ่นยนต์

เมื่อตอนที่**หลวงปู่ใหญ่**ดำริจะให้สร้าง**พระพุทธไสยาสน์** ที่**วัดดอนธาตุ** ไว้ให้ประชาชนได้สักการะบูชานั้น เรื่องได้ทราบไปถึง**พระอุปัชฌาย์พรหมา** ท่านจึงคิดที่จะขัดขวางยับยั้งไม่ให้มีการก่อสร้าง

ปกติ หลังจากทำภัตกิจเสร็จแล้ว **หลวงปู่ใหญ่**จะกลับขึ้นกุฏิเพื่อพักผ่อนเล็กน้อย ก่อนจะออกมาเดินจงกรม

แต่ในเช้าวันนั้น ท่านกลับบอกให้พระเตรียมปูอาสนะไว้บนศาลาที่ฉัน บอกว่า **"เดี๋ยวจะมีพระแขก** (อาคันตุกะ) **มาฟังเทศน์"**

บรรดาพระเณรต่างงุนงง แต่ไม่มีใครกล้าซักถาม

ชั่วประเดี๋ยวก็มีเสียงเรือมาจอดที่ท่าน้ำของวัด แล้ว**พระอุปัชฌาย์พรหมา** พร้อมพระติดตาม ๒-๓ รูป เดินตรงมาหา**หลวงปู่ใหญ่** บนศาลา

หลวงปู่ใหญ่ ให้การต้อนรับ นิมนต์ให้นั่งบนอาสนะที่เตรียมไว้ แล้วบอก "เอ้า! พากันกราบพระซะ"

พระอุปัชฌาย์พรหมา และพระติดตาม ก็นั่งคุกเข่าประนมมือกราบพระประธาน ๓ ครั้ง แล้วประนมมืออยู่อย่างนั้น

หลวงปู่ใหญ่ ได้พูดว่า "เออ! กราบพระพุทธ กราบพระธรรม กราบพระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่งที่นับถือของพวกเราทั้งหลาย" ต่อจากนั้น ท่านก็พูดเป็นการอบรมไปอีกเล็กน้อย แล้วก็บอก**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ว่า "เอ้า! อาจารย์ดี เทศน์ต่อ"

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน จึงลงมือเทศน์ พระเณร ณ ที่นั้นก็นั่งสมาธิภาวนา ส่วน**พระอุปัชฌาย์พรหมา** และพระติดตาม ก็นั่งคุกเข่าประนมมือสงบนิ่ง ไม่มีการเคลื่อนไหวใดๆ ทั้งสิ้น

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน แสดงธรรมเป็นเวลา ๓ ชั่วโมงเต็ม

เมื่อเทศน์จบ หลวงปู่ใหญ่พูดกับคณะของพระอุปัชฌาย์พรหมา ว่า **"เอ้า! กราบพระซะ แล้วพากันกลับไปได้"**

คณะพระอาคันตุกะทำตาม แล้วลุกขึ้นเดินกลับไป ไม่ได้พูดอะไรเลยแม้แต่คำเดียว!

ทางจงกรมของหลวงปู่ใหญ่ วัดดอนธาตุ

๑๕๐.

กล่าวหาพระพุทธรูปนอนขวางฟ้าขวางฝน

เมื่อการสร้าง**พระพุทธไสยาสน์ที่วัดดอนธาตุ**เสร็จแล้ว เป็นเวลาใกล้จะเข้าพรรษา **หลวงปู่ใหญ่**เดินทางกลับไปที่**วัดบูรพาราม** ในเมืองอุบลฯ แล้วกลับไปจำพรรษาที่**บ้านข่าโคม**อีกครั้งหนึ่ง

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน พร้อมพระเณรที่เหลือ กลับไปจำพรรษาที่**วัดภูเขาแก้ว** ในตัวอำเภอพิบูลมังสาหารวัดเดิมของท่าน

ในปีนั้นเกิดดินฟ้าอากาศแปรปรวน ฝนฟ้าไม่ตกต้องฤดูกาล ก่อให้เกิดความแห้งแล้ง ข้าวยากหมากแพง ประชาชนชาวไร่ชาวนาต่างเดือดร้อนกันมาก

ฝาย**พระอุปัชฌาย์พรหมา** และบรรดาพวกมิจฉาทิฏฐิได้ฉวยโอกาสกล่าวร้ายโจมตี**หลวงปู่ใหญ่** และบรรดาศิษย์กรรมฐานของท่าน ว่า

"ที่เกิดฝนแล้งก็เพราะพระอาจารย์เสาร์มาสร้างพระนอนที่ดอนธาตุนี้แหละ พระนอนขวางฟ้าขวางฝนอยู่ทำให้ฝนไม่ตก..."

ประชาชนบางส่วนหลงเชื่อ จึงได้พากันยกพวกไปที่**ดอนธาตุ** เพื่อทำลายพระพุทธรูป แต่คงไม่กล้าทำลายองค์พระทั้งหมด เพียงแต่มีผู้ขึ้นไปทุบจมูกพระให้เสียหายเอาเป็นเคล็ดว่าทำลายพระพุทธรูปที่นอนขวางฟ้าขวางฝนเรียบร้อยแล้ว ต่อไปฝนคงจะตกตามปกติ

ทว่า...ฝนฟ้าหาได้ตกตามที่ผู้นำกลุ่มได้บอกไว้ไม่ บางคนเกิดความสำนึกเสียใจ และกลับบาปจากความโฉดเขลาเบาปัญญาของพวกเขาในครั้งนั้น

คำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่า **"กมฺมุนา วตฺตี โลโก - สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม"** บุคคลทำกรรมใดไว้ ผลกรรมย่อมตามสนองไม่ช้าก็เร็ว!

เหตุการณ์ในครั้งนั้นต่างประจักษ์แก่ชาวบ้านในละแวกตำบลระเว ตำบลทรายมูล ตำบลคันไร่ เรื่อยมาถึงตัวอำเภอพิบูลมังสาหารเป็นอย่างดี

คือ หลังจากนั้นไม่กี่วันก็มีข่าวว่า **พระอุปัชฌาย์พรหมานอนไหลตาย**

ลูกศิษย์ลูกหาเห็นท่านตื่นสายผิดสังเกต ได้พังประตูกุฏิเข้าไปดูปรากฏว่าท่านมรณภาพนอนตัวแข็งทื่อไปแล้ว

บันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** เขียนไว้ว่า "นอกจากอุปัชฌาย์พรหมาบ้านระเวแล้ว ยังมีคนบ้านคันไร่อีกคนหนึ่งนอนไหลตายเช่นกัน และได้ข่าวว่าคนที่ไปทุบจมูกพระนอนนั้นโดนยิงตายใกล้ควายที่ถูกใครก็ไม่ทราบไปขโมยมาฆ่าชำแหละเนื้อ!"

ในหนังสือ**อาจารย์พิศิษฐ์** เขียนว่า "...ส่วนผู้ที่ทุบจมูกพระพุทธไสยาสน์นั้น ก็โดนฟ้าผ่าตายทั้งที่ไม่มีเค้าว่าฝนจะตก..."

สรุปว่า **กรรมตามสนองทันตาเห็น!**

ย้อนหลังไปก่อนการมรณภาพของท่านพระอุปัชฌาย์ไปประมาณ ๑ เดือน **หลวงปู่ใหญ่** จะรำพึงให้ลูกศิษย์ได้ยินเสมอๆ ว่า : -

"สงสารอุปัชฌาย์พรหมาแท้เด็ ! "

แทนหินที่นั่งกรรมฐานของหลวงปู่ใหญ่ วัดดอนธาตุ

๑๕๑.

สมโภช พระพุทธไสยาสน์

พอออกพรรษาปวารณาในปีนั้นแล้ว **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พร้อมด้วยคณะศิษย์ ประกอบด้วยพระ เณร ชี อุบาสกอุบาสิกา และผู้ติดตามจำนวนมากจาก**บ้านข่าโคม** สมทบกับคณะของท่าน **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** จาก**วัดภูเขาแก้ว** ก็ได้เดินทางกลับมาที่**เกาะดอนธาตุ** เพื่อประกอบพิธีทำบุญสมโภช**พระพุทธไสยาสน์**ที่ได้สร้างไว้

ครั้งแรกที่ทุกคนย่างเหยียบขึ้นไปบนเกาะ เห็นพระนอนโดนทุบจมูกทิ้ง ต่างก็รู้สึกสลดหดหู่ใจ ทำไมหนอเขาจึงสามารถกระทำเช่นนั้นได้

นรกแท้ๆ!

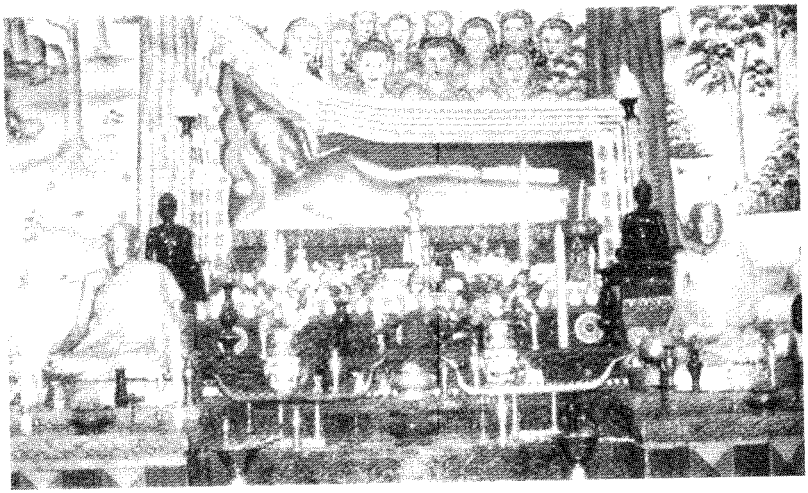
พระอาจารย์ดี ฉนฺโน ผู้ปั้นได้พูดขึ้นว่า "โอ๊ย! พระนอนไปเฮ็ดอีหยังให้เขา ย่านเขาบาปหลายเด้!"

หลวงปู่ใหญ่ ท่านดูสงบเย็นเป็นปกติ หัวเราะในลำคอ หึ! หึ! แล้วพูดยิ้มๆ ว่า "เห็นบ่ อาจารย์ดีเพิ่นเฮ็ดบ่งาม เขาจึงมาทุบถิ่ม คั่นว่าแปงใหม่งามแล้ว สิบมีไผมาทุบถิ่มดอก"

(เห็นไหม อาจารย์ดี ทำพระไมสวยเขาจึงมาทุบทิ้ง ถ้าทำใหม่สวยงามแล้ว คงไม่มีใครมาทุบทิ้งหรอก)

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน ได้ทำการโบกปูนปั้นเสริมเติมต่อจนพระสมบูรณ์งดงามดังเดิม เสร็จแล้วจึงได้จัดพิธีสมโภชขึ้น โดย **หลวงปู่ใหญ่**นั่งปรกเป็นองค์ประธาน นำคณะสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ มีการแสดงธรรมและปฏิบัติสมาธิภาวนา

พระพุทธไสยาสน์ที่วัดดอนธาตุจึงเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ให้ประชาชนได้กราบไหว้ขอพรมาจนทุกวันนี้

พระพุทธไสยาสน์ วัดดอนธาตุ

๑๕๒.

วัดเกาะแก้ว พระนอนคอนสวรรค์ฯ

เมื่อเสร็จงานฉลองสมโภช**พระพุทธไสยาสน์** บน**เกาะดอนธาตุ** เรียบร้อยแล้ว **องค์หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้อยู่พักจำพรรษาที่นี่ เป็นเวลาติดต่อกัน ๓ ปี นับเป็นวัดสุดท้ายในชีวิตของท่าน

ในระยะนี้**หลวงปู่ใหญ่**งดการเดินธุดงค์ไปไหนเป็นระยะไกลๆ นอกเขตอำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ขณะนั้น หลวงปู่ใหญ่มีอายุย่างเข้าปีที่ ๘๐ แล้ว การออกธุดงค์ไกลๆ ทำได้ไม่สะดวกเหมือนแต่ก่อน

วัดที่สร้างใหม่บน**เกาะดอนธาตุ**นี้ยังไม่มีชื่อเรียกเป็นทางการ

วันหนึ่ง ในท่ามกลางศิษย์ที่เป็นพระเณร พ่อขาว แม่ชี และฆราวาสญาติโยมทั้งหลาย ที่อยู่พร้อมเพรียง ณ ที่นั้น **หลวงปู่ใหญ่**ได้พูดขึ้นเชิงปรึกษาหารือ ว่า

"วัดนี้ พวกหมู่เจ้าสิให้ชื่ออีหยัง เหอ?"

ในที่ประชุมต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า "แล้วแต่พ่อแม่ครูอาจารย์เป็นผู้ตั้ง..."

หลวงปู่ใหญ่จึงพูดขึ้นว่า "ถ้าจังซั่น ข่อยสิให้ชื่อจังซี่ สิดีบ่...ฟังเด้อ!...**วัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์วิเวกพุทธกิจศาสนา**"

บรรดาสานุศิษย์ ณ ที่นั้นต่างอนุโมทนาสาธุการ

หลวงปู่ใหญ่ ถามย้ำความเห็นว่า "พวกหมู่เจ้าเห็นดิบเห็นดีบ่ ถ้าเห็นดีกะให้เอากระดาษดินสอจดไว้เด้อ"

เป็นอันว่าวัดที่สร้างใหม่ ก็มีชื่ออันเป็นมงคลดังได้กล่าวมาแล้ว

ครูบาอาจารย์ในยุคนั้นเรียกสั้นๆ ว่า **"วัดเกาะแก้ว"** และมีชื่อในปัจจุบันตามชื่อสถานที่ว่า **"วัดดอนธาตุ"** อันเป็น**ปัจฉิมสถาน** คือ **วัดสุดท้ายที่หลวงปู่ใหญ่นำสร้างและพำนักจำพรรษาในช่วงสุดท้ายของชีวิต**

ข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือ **"พระปรมาจารย์สายพระกัมมัฏฐาน ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร"** ได้เขียนเกี่ยวกับวัดแห่งนี้ว่า

"เดิมนั้นวัดดอนธาตุ **ท่านพระอาจารย์เสาร์** ตั้งชื่อว่า**วัดเกาะแก้วพระนอนคอนสวรรค์วิเวกพุทธกิจศาสนา** ต่อมากรมการศาสนาเปลี่ยนให้เป็น **วัดดอนธาตุ..."** และ

"...**ที่เกาะวัดดอนธาตุ** มียาสมุนไพรขึ้นมาก **ท่านพระอาจารย์เสาร์** และ**พระอาจารย์ดี** เป็นผู้ริเริ่ม**ยาพระกัมมัฏฐาน** เป็นยาหม้อใหญ่ ชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นโรคอะไร เจ็บตรงไหน ก็อธิษฐานจิตเอา จะกินขม กินฝาด กินเปรี้ยว

สมัยนั้นคนเป็นอหิวาตกโรคกันมาก ชาวบ้านอาศัยยาวัดดอนธาตุรักษาเยียวยาและถอนพวกเวทย์มนต์คาถาได้

เวลาท่านพระอาจารย์เสาร์ทำน้ำมนต์ ท่านไม่ได้พูดอะไร โยมเอาน้ำมาวางไว้ตรงหน้าท่านนั่ง ท่านนั่งพิจารณาเฉยๆ และบอกให้เอาไปๆ **จิตท่านบริสุทธิ์เป็นอิสระ ท่านนั่งพิจารณาน้ำจึงบริสุทธิ์**"

๑๕๓.

ประวัติดอนธาตุ

ข้อมูลต่อไปนี้คัดลอกมาจากหนังสือที่ระลึกในงานเปิด **"เจดีย์พิพิธภัณฑ์ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล"** เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ดังต่อไปนี้ : -

วัดดอนธาตุ ตั้งอยู่ทิศตะวันออกของแก่งสะพือ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นชื่อ โดยอยู่ห่างไปประมาณ ๖ กิโลเมตร ตามลำน้ำมูล

วัดนี้ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่**เป็นเกาะอยู่กลางลำน้ำมูล** ระหว่างบ้านทรายมูล ตำบลทรายมูล และบ้านคันไร่ ตำบลคันไร่ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

โดยที่**เกาะดอนธาตุ** ร่องน้ำทิศเหนือแคบ จึงใกล้ชิดกับหมู่บ้านทรายมูล ทางราชการจึงให้อยู่ในปกครองของหมู่บ้านทรายมูล

เกาะดอนธาตุ มีเนื้อที่ดินประมาณ ๑๓๐ ไร่ ลักษณะยาวรีตามลำน้ำมูล หัวดอนเกาะอยู่ทิศตะวันออก มองเห็นหมู่บ้านทรายมูลอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สองฝั่งร้องตะโกนได้ยินถึงกัน (ผมไม่ได้ลองตะโกนดู จึงบอกไม่ได้ว่าต้องตะโกนดังหรือค่อยเท่าใด)

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ **หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** และท่าน**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ได้จาริกมาปักกลดกรรมฐานหาที่เหมาะสมเพื่อก่อสร้างวัด

วิปัสสนากรรมฐานฝ่ายธรรยุติกนิกายและได้ก่อสร้าง**วัดภูเขาแก้ว**ขึ้นเป็นรูปร่างในปี พ.ศ. ๒๔๘๑

เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ชาวบ้านสะเว ตำบลสะเวเกิดอาเพธประชาราษฎร์เจ็บป่วยกันมากเกือบจะทุกบ้าน หัวหน้าหมู่บ้านสะเวได้มานิมนต์**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** เดินทางข้ามลำน้ำมูลไปทำพิธีปัดเป่าทางศาสนา และแต่งยาต้ม (ยาฮากไม้) "หม้อใหญ่" รักษาชาวบ้านที่เจ็บไข้ได้ป่วยจนเป็นที่ปกติสุขทั่วทั้งหมู่บ้าน

พ.ศ. ๒๔๘๐ **พระปู่เย** จาก**วัดบูรพาฯ** อุบลฯ มาจำพรรษา ๑ ปี

พ.ศ. ๒๔๙๑ **ท่านพระปู่แดง** จาก**วัดบูรพาฯ** มาดูแลรักษา

พ.ศ. ๒๔๙๒ **ท่านพระอาจารย์เหลียว** ซึ่งเป็นชาวบ้านทรายมูล อุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ เข้าจำพรรษาดูแลรักษาวัดดอนธาตุนาน ๑๑ ปี นับจากปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๓ และลาสิกขาบทไปประกอบอาชีพค้าขายที่ตลาดอำเภอเดชอุดม

พ.ศ. ๒๔๐๔ **พระอาจารย์คำน้อย** ชาวบ้านเรียกท่านว่า **คุณพ่อคุรา** เพราะท่านคำน้อยมีเชื้อสายพม่า ท่านพระอาจารย์คำน้อย ถึงแก่มรณภาพขณะนั่งวิปัสสนากรรมฐานบนศาลาวัดดอนธาตุนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖

ท่านพระหอม ได้อยู่รักษาวัดนี้ต่อจากพระคุณพ่อคุรา และภายหลังพระหอมท่านมีอาการสติเลื่อนลอย พระเถระให้ลาสิกขาบทกลับไปภูมิลำเนาเดิมที่บ้านกล้วย แขวงโพนทอง นครจำปาศักดิ์

หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๐๙ วัดนี้ไม่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษาระยะหนึ่ง หากแต่ยังอยู่ในความดูแลเอาใจใส่ดูแลรักษาแบบตระเวนเช้ามา-เย็นกลับของ**ท่านพระครูพิบูลธรรมภาณ** (หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค) เจ้าอาวาสวัดภูเขาแก้ว และเจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร ฝ่ายธรรมยุต

ตลอดช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๙-๒๕๑๘ แม้จะขาดพระภิกษุอยู่จำพรรษา แต่ก็มีแม่ชี ๒ ท่าน คือ **แม่ชีพัน** และ **แม่ชีปลา** อยู่ดูแลรักษาศาสนสถานแห่งนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ พระนวกะ**วัดภูเขาแก้ว** ที่อุปสมบทจำพรรษาในปีนั้น ได้ทำการปฏิสังขรณ์วัดในสายวิปัสสนากรรมฐาน ฝ่ายธรรมยุต (วัดสายวิปัสสนากรรมฐาน ฝ่ายมหานิกายก็มี ที่มีชื่อเสียงมากคือ วัดหนองป่าพง และวัดสาขาของ**หลวงพ่อชา สุภทฺโท**) โดยการบัญชาการของ**พระครูพิบูลธรรมภาณ** เจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร ฝ่ายธรรมยุตและโดยการนำของ **พระบุญเย็น โรจโน** ได้นำคณะสงฆ์เข้าปฏิสังขรณ์วัดดอนธาตุ และเข้าจำพรรษาที่วัดแห่งนี้

ในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๔๖) มี**พระอาจารย์สมบูรณ์ ขนฺติโก** เป็นเจ้าอาวาส

วัดดอนธาตุ นอกจากประกอบศาสนกิจตามปกติธรรมเนียมประเพณีแล้ว ยังมีพิธีทำบุญตามพื้นบ้านโบราณตามฤดูกาล เช่น บุญกวนข้าวทิพย์ บุญเดือนยี่ เป็นต้น

วัดดอนธาตุ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๙ ตอนที่ ๑๔๓ วันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

ลำดับเจ้าอาวาสวัดดอนธาตุ ตำบลทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้

๑. หลวงปู่ดี ฉนฺโน	พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๓	๓ พรรษา
๒. หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล	พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๕	๑ พรรษา
๓. หลวงปู่หนุน	พ.ศ. ๒๔๘๖-๒๔๘๗	๑ พรรษา
๔. หลวงปู่เกษา	พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๘๙	๑ พรรษา
๕. หลวงปู่แย	พ.ศ. ๒๔๙๐-๒๔๙๑	๑ พรรษา
๖. หลวงปู่แดง	พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๔๙๒	๑ พรรษา
๗. พระอาจารย์เหลื่อม	พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๕๐๓	๑๑ พรรษา
๘. หลวงปู่คำน้อย	พ.ศ.๒๔๐๔-๒๕๐๖	๒ พรรษา
๙. พระอาจารย์หอม	พ.ศ. ๒๕๐๗	
๑๐. พระครูพิบูลธรรมภาณ	พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗	๑๐ พรรษา
๑๑. พระอาจารย์บุญเย็น โรจโน	พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๒๕	๘ พรรษา
๑๒. หลวงปู่ทอง	พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๙	๔ พรรษา
๑๓. หลวงปู่สมบูรณ์ ขนฺติโก	(องค์ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๔๖)	

หลวงปู่สมบูรณ์ ขนฺติโก
เจ้าอาวาสวัดดอนธาตุ
องค์ปัจจุบัน

๑๕๔.

เจดีย์พิพิธภัณฑ์ หลวงปู่ใหญ่

ไหนๆก็พูดถึง**วัดดอนธาตุ**แล้ว ก็ขอโอกาสเสนอเรื่องราวของ **เจดีย์พิพิธภัณฑ์ของหลวงปู่ใหญ่** ซึ่งสร้างโดย **การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย** และเปิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ นี้เอง

เรื่องที่คัดลอกมานี้ชื่อ **"ความเป็นมาของการก่อสร้างเจดีย์พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล"** มีสาระสำคัญดังนี้ : -

ด้วยเหตุที่**วัดดอนธาตุ**ตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำมูลปัจจุบันอยู่ห่างจากสถานที่ตั้งของ**เขื่อนปากมูล** ไปทางเหนือน้ำประมาณ ๓๐ กิโลเมตร

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้ดำเนินการก่อสร้าง**เขื่อนปากมูล** เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อจ่ายไฟฟ้าแก่บริเวณอิสานใต้ ให้มีไฟฟ้าใช้อย่างเพียงพอ

ในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยโดยรอบ**โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล**ทาง**วัดดอนธาตุ**ซึ่งเป็นจุดยึดเหนี่ยวจิตใจที่สำคัญของราษฎรหมู่บ้านทรายมูล และหมู่บ้านใกล้เคียงสถานที่ก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล

มีท่าน**พระอาจารย์สมบูรณ์ ขนฺติโก** ซึ่งเป็น**เจ้าอาวาสวัดดอนธาตุ** เป็นผู้ที่คอยให้ความรู้แก่ราษฎร ทำให้ชาวบ้านมีความกระจ่างต่อโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล

ทาง กฟผ. ในเวลานั้น **ดร.ณัฏฐวุฒิ อุทัยเสน** วิศวกรหัวหน้าหน่วยวิศวกรสนาม โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล ก็ได้มีการติดต่อกับท่านเจ้าอาวาสวัดดอนธาตุ อยู่เสมอ

จากโอกาสที่ได้รู้จักคุ้นเคยกับทางวัด ต่อมา**ท่านพระอาจารย์สมบูรณ์** ได้ปรารภว่า **พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** เป็นพระบูรพาจารย์ท่านเคยจำพรรษาอยู่ที่วัดดอนธาตุในช่วงปัจฉิมวัย

เพื่อระลึกถึงท่าน จึงน่าจะร่วมกันคิดสร้าง**เจดีย์ท่านพระอาจารย์เสาร์** ขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้เป็นที่สักการะบูชา และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางของพระบูรพาจารย์

พระอาจารย์สมบูรณ์ ท่านเล็งเห็นว่า กฟผ. มีศักยภาพที่จะผลักดันให้มีการก่อสร้าง**พระเจดีย์พระอาจารย์เสาร์** ให้สำเร็จได้ อีกทั้งเป็นโอกาสอันดีที่ กฟผ. จะได้ทำความดีฝากไว้ที่แผ่นดินแห่งนี้

หลังจากได้ปรึกษากันแล้ว **พระอาจารย์สมบูรณ์**จึงได้ประชุมหารือกับญาติธรรม และกำนันผู้ใหญ่บ้าน ว่าน่าจะคิด**สร้างเจดีย์เพื่อเก็บอัฐิธาตุของหลวงปู่เสาร์** เพราะท่านเป็นครูอาจารย์ชั้นสูง ควรแก่การกราบไหว้บูชา

คณะศิษย์และชาวบ้านได้ประชุมกัน เห็นพ้องต้องกันว่า **ควรสร้างพระเจดีย์พระอาจารย์ปู่เสาร์ กนฺตสีโล** ไว้ ณ วัดดอนธาตุ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

หลังจากนั้น**พระอาจารย์สมบูรณ์** ได้ไปกราบเรียนปรึกษา **หลวงปู่หล้า เขมปตฺโต วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ)** อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ท่านได้อนุโมทนาเป็นปัจจัยก้นถุงในการก่อสร้างเป็นเงิน ๗๒๐ บาท และได้เอ่ยถึง **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา ว่าเคยเป็นเณรน้อยติดสอยปรนนิบัติ **พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** ภายหลังเมื่ออุปสมบทปี พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๔๘๙ ได้มาเป็นลูกศิษย์**ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถร** และจำพรรษาที่**วัดบูรพาราม** อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีที่**พระอาจารย์เสาร์** เคยจำพรรษา

หลวงพ่อพุธ เห็นด้วยในการสร้างพระเจดีย์และแนะนำให้ไปกราบเรียน**พระอาจารย์โชติ อาภคฺโค** เจ้าคณะอำเภอ ให้ดำเนินการออกหนังสือแจ้งเจ้าคณะจังหวัด และพระเถระผู้ใหญ่

ดร.ณัฏฐวุฒิ อุทัยเสน ซึ่งภายหลังได้ออกไปทำงานเป็นรองประธานบริหารบริษัทอิตาเลี่ยนไทย ดีเวลลอปเมนต์ จำกัด แต่ยังผูกพันกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้นำเรื่องสร้างพระเจดีย์ เรียนปรึกษาท่านอดีตรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี **นายจีระศักดิ์ พูนผล** ในขณะนั้นท่านเป็นกรรมการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และเป็นรองประธานกรรมการคณะกรรมการประสานงานอพยพราษฎรและคณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนที่ดินและทรัพย์สิน โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากมูล ท่านเห็นด้วยและผลักดันให้มีการดำเนินการก่อสร้าง**พระเจดีย์พระอาจารย์เสาร์**อย่างจริงจัง โดยนำเรื่องปรึกษาผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยขณะนั้น คือ **นายวีระวัฒน์ ชลายน** ซึ่งต่อมาได้เดินทางไปเยี่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับ**นายเปรมชัย กรรณสูต** ประธานบริหาร บริษัทอิตาเลี่ยนไทย

ดีเวลลอปเมนต์ จำกัด และได้มีโอกาสปรึกษากันเรื่องการสร้างพระเจดีย์ ซึ่งท่านยินดีร่วมมือกับ กฟผ. สร้างพระเจดีย์ให้สำเร็จ โดยทางบริษัท อิตาเลี่ยนไทยดีเวลลอปเมนต์ จำกัด รับดำเนินงานก่อสร้างส่วนโครงสร้าง ให้ โดยบริจาคทั้งวัสดุก่อสร้าง และค่าแรงก่อสร้าง

งานสร้างพระเจดีย์ได้เริ่มอย่าง.เป็นรูปธรรมในปี ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นวาระที่ **นายวิทยา คชรักษ์** เป็นผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ โดยมี **ท่านองคมนตรี กำธน สินธวานนท์** เป็นประธานที่ปรึกษา และทาง **เจ้าอาวาสวัดดอนธาตุ** ได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการก่อสร้าง โดย **นายวิทยา คชรักษ์** ผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ เป็นประธาน ทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการก่อสร้าง โดย **นายเปรมชัย มุสิกะภุมมะ** รองผู้ว่าการก่อสร้าง เป็นประธาน และอนุมัติให้ฝ่ายออกแบบและบริหารงานก่อสร้าง ดำเนินการออกแบบ และควบคุมการก่อสร้าง โดยมอบหมายให้ **นางโสภาพิศ อหันทริก** เป็นสถาปนิกออกแบบ

งานก่อสร้างได้เริ่มในปี ๒๕๔๔ และได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม โดย **ฯพณฯ พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์ องคมนตรี เป็นประธาน**

ในระหว่างทำพิธีอยู่นั้น ได้มีเหตุอันน่าอัศจรรย์ประจักษ์แก่ผู้ที่อยู่ร่วมพิธี กล่าวคือ มีฟ้าร้องครืนๆ และท้ายสุดมีเสียงฟ้าฟาดเปรี้ยง และมีฝนเทลงมาดุจน้ำมนต์ประพรมจากสวรรค์ เสมือนเทพยดาฟ้าดินได้รับรู้กับงานมหากุศลครั้งนี้

เมื่อเริ่มต้นนั้นทาง**วัดดอนธาตุ** ยังไม่มีผู้บริจาคมากนัก การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ จึงได้บริจาคเงิน ๒ ล้านบาท เป็นการเริ่มให้งานก่อสร้างดำเนินไปได้

งานก่อสร้างบนเกาะนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก ในการขนถ่ายวัสดุ เครื่องจักรเครื่องมือ อีกทั้งฝนตกน้ำท่วมในช่วงหน้าฝน แต่ด้วยแรงศรัทธาและพลังใจมุ่งมั่นที่จะสร้างถวายพระบูรพาจารย์ งานก่อสร้างได้รุดหน้าไปเสมือนเนรมิต เป็นที่ประหลาดใจแก่ศิษยานุศิษย์ทั้งหลายที่มากราบนมัสการท่านเจ้าอาวาสวัดดอนธาตุ

ในระหว่างการก่อสร้างได้มีผู้มีจิตศรัทธาร่วมทำบุญทอดกฐินทอดผ้าป่า และทยอยกันส่งเงินมาบริจาค อีกทั้งบริจาคเป็นวัสดุและชิ้นงานก่อสร้าง จนทำให้งานก่อสร้างองค์พระเจดีย์แล้วเสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งงานตกแต่งสวนโดยรอบองค์พระเจดีย์ งานติดตั้งหม้อแปลงไฟฟ้า ดึงสายไฟฟ้าข้ามแม่น้ำมูลมายังวัดดอนธาตุ งานซ่อมแซม**กุฏิหลวงปู่เสาร์** ในเชิงอนุรักษ์ และงานก่อสร้างห้องน้ำและห้องสุขาสำหรับพระภิกษุ จำนวน ๘ ห้อง สำหรับอุบาสก ๕ ห้อง อุบาสิกา ๘ ห้อง รวมห้องน้ำห้องสุขาที่ก่อสร้างจำนวนทั้งหมดรวม ๒๑ ห้อง

รวมเงินค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๑๖,๗๒๓,๒๗๓ บาท

แนวทางในการออกแบบเจดีย์พิพิธภัณฑ์

◆ ออกแบบให้เรียบง่าย สมถะ ยึดตามแนวปฏิบัติของ**หลวงปู่เสาร์**

◆ มีเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอิสาน ทั้งรูปแบบและการใช้วัสดุท้องถิ่น

◆ การจัดวางผังให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ ต้นไม้ แท่นที่นั่งสมาธิของ**หลวงปู่** โดยอนุรักษ์กุฏิแท่นที่หลวงปู่เคยนั่งสมาธิ และเก็บรักษาต้นไม้ที่มีอยู่ไว้

◆ ใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น หินทรายในการตกแต่งให้เข้ากับธรรมชาติ องค์เจดีย์ทาสีกรัก สีจีวรของพระวัดป่า ยึดความสมถะของหลวงปู่ ไม่หรูหรา แต่สง่าหมดจด

◆ ออกแบบให้ยอดเจดีย์มีความสูงเห็นได้จากฝั่งตรงข้ามแม่น้ำ ยอดฉัตรจึงมีความสูงระดับพ้นยอดต้นไม้ใหญ่

◆ ประหยัดค่าก่อสร้าง ใช้โครงสร้างและวัสดุที่มีราคาพอสมควร ไม่ใช้เครื่องปรับอากาศ แต่ใช้ระบบระบายอากาศตามธรรมชาติ

◆ มีความคงทนถาวร ง่ายในการบำรุงรักษา ไม่ใช้วัสดุที่หลุดง่าย เช่น กระเบื้องโมเสด

◆ รักษาความเป็นป่าและธรรมชาติเดิมไว้ ให้มีการตัดต้นไม้น้อยที่สุด

◆ ได้ประโยชน์ใช้สอยสูงสุด ให้มีห้องปฏิบัติธรรมที่ฐานใต้องค์เจดีย์ที่จำเป็นต้องยกเพื่อให้เจดีย์สูง

งานสถาปัตยกรรม

เจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์ปู่เสาร์ กนฺตสีโล ได้รับการออกแบบให้มีโครงสร้างที่มั่นคงถาวร เป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก **ขนาดฐานเจดีย์** ๑๖.๐๐x๑๖.๐๐ ตารางเมตร **ความสูงถึงยอดฉัตร** ๓๓.๐๐ เมตร

ส่วนบน เป็นที่ประดิษฐาน**รูปพระอาจารย์เสาร์** และห้องพิพิธภัณฑ์ทรงสี่เหลี่ยม ขนาด ๙.๕๐x๙.๕๐ ตารางเมตร สอบเข้าและย่อมุม มีซุ้มประตู ๓ ด้าน ต่อเนื่องกับบันไดขึ้นและลง **ส่วนด้านหลัง** เป็นซุ้มตันประดิษฐาน**รูปหล่อพระอาจารย์เสาร์บนแท่น เพดาน**รูปทรงกลม

ข้างนอก เป็นลานพื้นคอนกรีตกว้าง โดยรอบฐานส่วนล่างเป็นห้องอเนกประสงค์ใช้ปฏิบัติธรรม ด้านนอกฐานประดับด้วยหินทรายสีเข้มเข้ากับธรรมชาติ

เหนือส่วนองค์เจดีย์ มีปล้องไฉนปิดทองเป็นข้อรูปแปดเหลี่ยม หมายถึง **มรรค๘** ซ้อนกัน ๓ ข้อ หมายถึง **พระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น พระอาจารย์ดี** ถัดขึ้นไปเป็นบัลลังก์ ย่อมุมรูป**ดอกบัวปิดทอง** อันเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี และเป็นดอกไม้ประจำพระบวรพุทธศาสนา

สัณฐานเจดีย์ รูปทรงเป็นรูปกรวย เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอิสาน **ทรงแปดเหลี่ยม** หมายถึง **มรรคมีองค์แปด** อันได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ต่อด้วย**ยอดเจดีย์** หมายถึง **นิพพาน** เป็นรูปกรวยกลมแหลมประดับปิดด้วยทองอร่ามตา เป็นยอดสูงสุดแลลิ่วสู่ฟากฟ้าเหนือสุดมี**ฉัตรทอง** ปรกองค์พระเจดีย์อันสูงส่ง ควรแก่การสักการะบูชา

การตกแต่งภายใน

ภายในองค์เจดีย์เป็นห้องพิพิธภัณฑ์ขนาด ๙.๕๐x๙.๕๐ ตารางเมตร มีประตูบานไม้สักหนา ๒ นิ้ว เปิดเข้าออกได้ ๓ ด้าน คือด้านหน้าและด้านข้าง ๒ ด้าน พื้นปูด้วยแกรนิต ผนังภายในห้องกรุด้วยหินทรายสีขาว แสดงถึงความเป็นธรรมชาติ

มีแท่นหินอ่อนสีขาวบริสุทธิ์เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อของ**หลวงปู่เสาร์** ในท่านั่ง ประดับซ้ายขวาด้วยพานพุ่ม อยู่ภายใต้ชุ้มด้านหลังองค์พระเจดีย์ เสมือน**หลวงปู่**นั่งเจริญภาวนาในถ้ำ

เบื้องหน้าเป็นตู้แสดง**อัฐิธาตุของหลวงปู่เสาร์** รูปทรงปิระมิดเจียระไนขอบ ยอดเป็นทองเหลืองชุบทองพร้อมด้วยเครื่องบูชา และดอกไม้ประดับเป็นพุทธบูชาอยู่เบื้องล่าง

ที่ขอบด้านหลังเป็นกำแพงหินทรายรูปโค้งยอดแหลม ล้อตามรูปซุ้ม เป็นขอบ STAIN-GLASS สีต่างๆ ให้แสงสว่างลอดเข้ามาจากเบื้องหลัง ทำเป็นรูปดอกบัวต่างรูปแบบ

ถัดจากแท่นรูปปั้นหลวงปู่ รายล้อมด้วยตู้พิพิธภัณฑ์ ๔ ตู้ พร้อมไฟส่อง จัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามรายการอัฐบริขาร ของใช้ของ**หลวงปู่** ดังต่อไปนี้ : -

๑.	บาตรพร้อมขาบาตร	๑ ชุด
๒.	เชิงเทียนไม้	สูง ๓๕ ซม. ๑ คู่
๓.	กระโถน	๑ ใบ
๔.	กาน้ำ	๑ ใบ
๕.	มีดโกน	๑ อัน
๖.	ไม้ย้อมผ้า	๑ อัน
๗.	ผ้าปูนอน	๑ ผืน
๘.	ผ้าปูนั่ง	๑ ผืน
๙.	ย่าม	๑ ใบ
๑๐.	พระพุทธรูป	สูง ๑๒ ซม. ๑ องค์
๑๑.	พระพุทธรูป	สูง ๑๖ ซม. ๑ องค์
๑๒.	พระพุทธรูป	สูง ๖๕ ซม. ๑ องค์
๑๓.	พระพุทธรูป	สูง ๒๖ ซม. ๑ องค์
๑๔.	พระพิฆเนศ	สูง ๙ ซม. ๑ องค์
๑๕.	มังกรโลหะ	สูง ๑๘ ซม. ๑ ตัว

ซึ่งการจัดพิพิธภัณฑ์ได้ดำเนินการโดย**กรมศิลปากร**

ภูมิสถาปัตยกรรม

พระเจดีย์ตั้งอยู่ท่ามกลางแมกไม้ใหญ่ ที่ยังรักษาสภาพป่าไม้ธรรมชาติเดิมไว้ ฐานพระเจดีย์เป็นกำแพงหินทรายโดยรอบยกสูง ปูหญ้าและจัดสวนตกแต่ง

เบื้องหน้าพระเจดีย์ทางซ้าย มีกุฏิที่พระอาจารย์เสาร์เคยอยู่จำพรรษา เป็นกุฏิไม้เล็กๆ ขนาดห้อง ๒.๕๐x๔.๐๐ ตารางเมตร ยกใต้ถุนสูง ๑.๒๐ เมตร มีเพียง ๑ ห้อง และมีระเบียงหน้าห้องยาวตลอด ทางขึ้นเป็นบันไดไม้พาด ๓ ขั้นก้าวห่างๆ **ผนังกั้น**เป็นผนังไม้ซ้อนทับเกล็ด **หลังคา**มุงด้วยแผ่นไม้ ผ่าเป็นแผ่นยาว ๐.๔๐ เมตร ซ้อนทับกัน มีลักษณะง่ายๆ สมถะ

ถัดมาเป็นแท่นหิน ที่นั่งกรรมฐานของหลวงปู่เสาร์ เบื้องหน้าเป็นทางเดินจงกรมที่หลวงปู่เสาร์เคยใช้เดินจงกรม และที่ทางเดินจงกรมที่หน้าบันไดกุฏิด้วย ทำให้เห็นถึงปฏิปทาของหลวงปู่เสาร์ ที่มุ่งมั่นปฏิบัติสมาธิภาวนา

โดยรอบพระเจดีย์ เป็นลานกว้างใช้ปฏิบัติศาสนกิจ เช่น เวียนเทียน และมีทางเชื่อมศาลากับเจดีย์เป็นลานคอนกรีต ที่ยังเก็บรักษาต้นไม้ที่มีอยู่ไว้ จึงมีต้นไม้ใหญ่ผุดขึ้นในลานดูร่มรื่น และให้บรรยากาศของวัดป่า **ด้านขวา**มีป้ายชื่อ **"เจดีย์พิพิธภัณฑ์ ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล พระปรมาจารย์สายพระกรรมฐาน"** ทำด้วยหินทรายสีขาว ขนาด ๒.๘๐ เมตร สูง ๑.๒๐ เมตร

หาโอกาสไปดูไปชม และไปกราบไหว้เพื่อระลึกถึงคุณธรรมของหลวงปู่ และเพื่อเป็นมงคลแก่ชีวิต ให้ได้นะครับ ผมขอเชิญชวนด้วยใจจริง

๑๕๕.

พระเณรที่พำนักกับหลวงปู่ใหญ่

เป็นอันว่า ๓ ปีสุดท้าย **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พำนักจำพรรษาที่ **วัดดอนธาตุ** แห่งนี้

สำหรับพระเณร ลูกศิษย์ลูกหา ที่พำนักอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่**ในช่วง ๓ ปีนั้น มีท่านผู้ใดบ้าง ผมขอคัดหนังสือของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** มาเสนอ ดังต่อไปนี้ : -

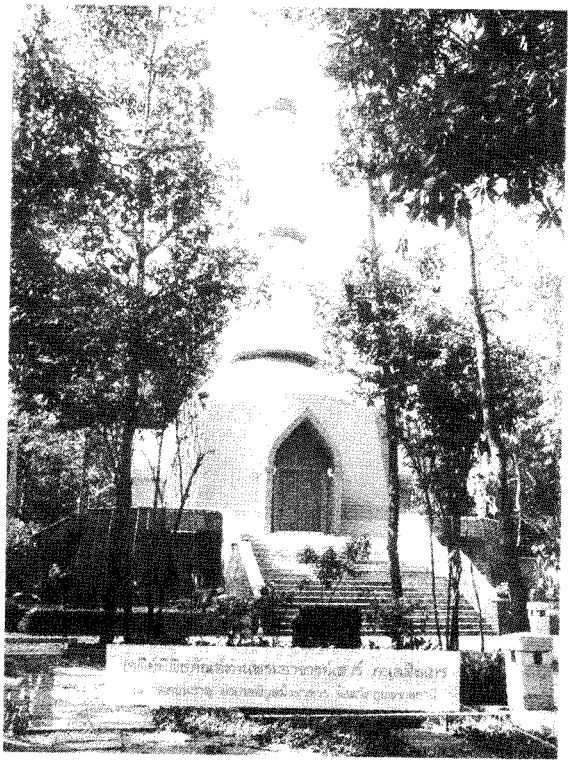
"มีเรื่องราวที่บันทึกจากปากคำของ**คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก** (อดีตพระภิกษุบุญเพ็ง นารโท หลานชายของหลวงปู่ใหญ่) และชาวบ้านทรายมูลรุ่นอาวุโสอีกหลายท่าน ที่ยังจดจำเรื่องราวแต่หนหลังได้แม่นยำ เช่น...(ระบุชื่อคุณตา-คุณยาย ๓ ท่าน อายุ ๖๗ - ๗๒ - ๗๗) ... เล่าว่า

พระเณรที่อยู่พำนักด้วย และเห็นไปมาอยู่สม่ำเสมอจนจำได้มี **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน, พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล, พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส, พระอาจารย์อุย** บ้านหนองดินดำ, **พระอาจารย์ดำ** บ้านดงหัวเปือย, **พระอาจารย์บุญมี ฌาณมุนี** อำเภอสูงเนิน, **พระอาจารย์สี** เมืองปักธงชัย, **พระอาจารย์น้อย** บ้านท่าคันโท, **พระอาจารย์เหลี่ยม** บ้านคันว้า จำปาศักดิ์, **พระอาจารย์กงแก้ว ขนฺติโก** บ้านหนองสูง คำชะอี, **พระ**

อาจารย์กิ ธมฺมุตฺตโม, พระอาจารย์เสงี่ยม, สามเณร หงส์ทอง ธนกัญญา (พระหงส์ทอง สหธมฺโม หลานพระอาจารย์ดี ฉนฺโน), **สามเณรคำดี, สามเณรผาย**

ส่วนแม่ชี ก็มี **แม่ชีจันทร์, แม่ชีสาลิกา** สกลนคร, **แม่ชีคำ** บ้านโคกศรีโคกดอน สกลนคร เป็นต้น

(พระเณรและแม่ชี) ท่านพากันปฏิบัติ**ธุดงควัตร**ตามแบบอย่างครูอาจารย์พาดำเนินอย่างพร้อมเพรียงและเคร่งครัด เป็นที่เคารพและศรัทธาของชาวลุ่มน้ำมูลตอนใต้ทั้งมวล"

เจดีย์พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล
วัดดอนธาตุ

๑๕๖.
สละเลือดให้ทานปลิง

เรื่องนี้เป็นปฏิปทาที่แปลกเรื่องหนึ่งของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** มีเขียนไว้ในหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ดังนี้

"เรื่องนี้มีเล่าว่า...องค์ท่านได้ปรารภว่า...องค์ท่านนั้นยังไม่ได้ให้ทานเลือด ให้ทานยางในกาย เพื่อพลิ,ให้เป็นทาน ลูกศิษย์จึงไปจับเอา **ปลิงควาย** (พันธุ์ตัวใหญ่ ส่วนพันธุ์ตัวเล็กเรียก **ปลิงเข็ม**) ใส่ไว้ในขวดมาให้ดูดกินเลือดที่หัวแม่เท้าของ**พระอาจารย์ท่าน** จนอิ่มหนำสำราญแล้ว (ปลิงจะหลุดออกเองหลังจากดูดเลือดพอแล้ว) จึงได้ปล่อยลงแม่น้ำมูลไป

นี่เป็นคำบอกเล่าของ**คุณยายสีฟอง** และ**คุณตาบุญเพ็ง คำพิพาก**"

ข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือ **"พระปรมาจารย์สายพระกัมมัฏฐาน ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร"** เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังนี้ : -

"และที่วัดนี้ **ท่านพระอาจารย์เสาร์** นำปลิงมาเลี้ยงที่บ่อล้างเท้าก่อนขึ้นกุฏิ เอาจอกแหนมาวางลง แล้วท่านก็เอาเท้าของท่านหย่อนลงในบ่อให้ปลิงดูดเลือดเวลาปวดแข้งปวดขา ตามธรรมดาคนแก่เกิดปวดชาตามขา **ซึ่งท่านบอกว่า มันเป็นยาดูดเลือดออกจากตัว และก็เป็นบุญเป็นกุศลให้เลือดเป็นทานกับปลิงด้วย**

นอกจากน้ำผึ้งแล้ว ท่านชอบพวกหมากน้อย ย่านาง ลูกไข่หิน เป็นยาเย็นในการฉันด้วย"

ผม (นายปฐม นิคมานนท์) ขออนุญาตแทรกเรื่อง **"สละเลือด"** ในทำนองนี้ตามที่เห็นมาเรื่องหนึ่ง คือ กรณีของ**หลวงปู่เพ็ง พุทฺธธมฺโม** (พระลูกชายของ**หลวงปู่บัว สิริปุณฺโณ**) ซึ่งท่านมาโปรดที่บ้านเป็นประจำ

เรื่องแปลกคือ **ยุงไม่กัดองค์ท่าน** ซึ่งผมก็ (ทะลึ่ง) กล่าวล้อเลียนท่านว่า "หลวงปู่มีแต่กระดูก ยุงที่ไหนจะกัดลงล่ะ ขืนกัดปากมันคงยู่ไปเลย..."

หลวงปู่เล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านเดินธุดงค์ไปทางขอนแก่น ได้แวะพักปักกลดแถว**บ้านไผ่** ท่านภาวนาอยู่ในกลด แต่เณรนอนข้างนอก ใช้จีวรห่ม ท่านลุกขึ้นมาดูเณรตอนดึก ท่านบอก สงสารเณรจับใจ เพราะเนื้อตัวเณรมียุงกัดเต็มไปหมด ยุงแต่ละตัวมีเลือดเป่งๆ ทั้งนั้น ที่ร่วงลงพื้นก็มี

เกิดความสังเวชใจ ปลุกเณรขึ้นไปนอนในกลด มอบกลดให้เณร ตั้งแต่บัดนั้น ท่านออกมานั่งสมาธิข้างนอกให้ทานเลือดแก่ยุงจนสว่าง

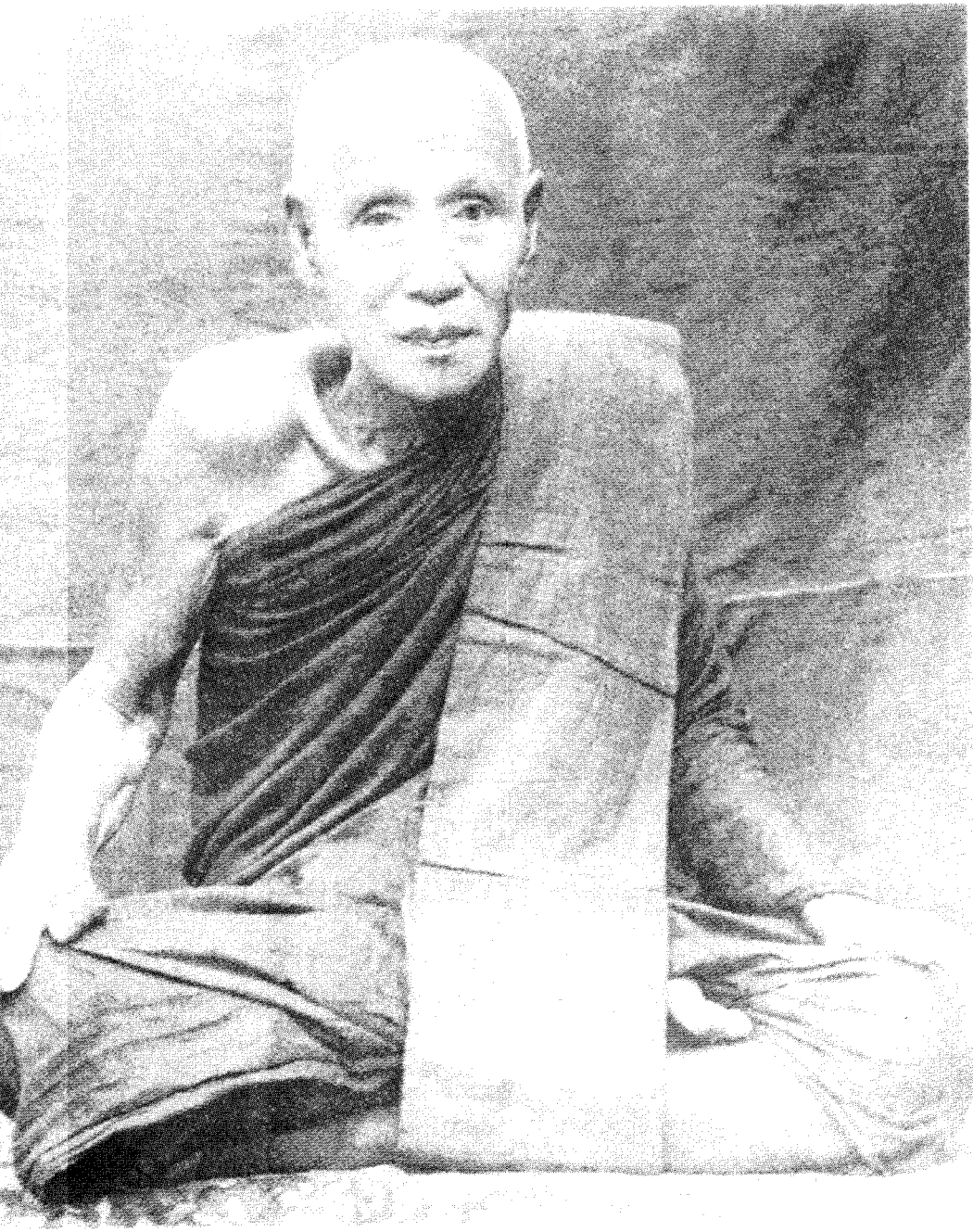
"อาตมาก็ว่าแปลกมาก จากวันนั้นมายุงไม่กัดอาตมาเลย จ้างห้าบาทมันก็ไม่กัด..." แล้วท่านก็หัวเราะด้วยอารมณ์ดี

ภาพเหมือนหลวงปู่ใหญ่ และหลวงปู่สมบูรณ์ ขนฺติโก
เจ้าอาวาสวัดดอนธาตุ องค์ปัจจุบัน

ภาค ๖ : ช่วงสุดท้าย

๑๕๗.

งานถวายมุทิตาจิต อายุ ๘๐ ปี

ขณะที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พำนักอยู่ที่**วัดดอนธาตุ** หรือที่ครูอาจารย์สมัยนั้นเรียกว่า **วัดเกาะแก้ว** นั้น ท่านมีอายุเข้า ๘๐ ปี อยู่ในวัยชราภาพมากแล้ว ท่านมีอาการอาพาธอยู่บ่อยๆ

คณะศิษย์ได้ร่วมกันจัดงานบุญ เพื่อแสดงมุทิตาสักการะและพิธีสืบชะตา ถวายแด่ท่าน**หลวงปู่ใหญ่**

งานนี้มี **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นประธานจัดขึ้นที่**วัดบูรพาราม**ในเมืองอุบลราชธานี

เมื่อ **วัน ๗ ๗ ๑ ค่ำ** (อ่านว่าวันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือนอ้าย) ปีมะโรง ตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ มีกำหนดจัดงาน ๓ วัน

ในงานนี้คณะศิษย์ได้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกแจกจ่ายเป็นธรรมทานให้ผู้มาร่วมงาน เขียนโดย **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ชื่อ **"ข้อกติกาชีสัมมาปฏิบัติ ว่าด้วยข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สำหรับสำนักชี คณะกรรมฐาน"**

หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค บอกว่าหนังสือเล่มนี้หายากยิ่งในปัจจุบัน ทานแนะขุมทรัพย์ให้แล้ว ใครมีหนังสือเล่มนี้ช่วยบอกกล่าวกันด้วยนะครับ!

อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ เขียนถึงการจัดงานตามคำบอกเล่าของ **คุณตาบุญเพ็ง** และ**คุณยายสีฟอง คำพิพาก** ดังนี้ : -

"พระภิกษุที่ได้รับนิมนต์มาเจริญพระพุทธมนต์ในงานพิธีนี้ มีจำนวน ๘๐ รูป ครบเท่าอายุ โดยคณะศรัทธาญาติโยมได้จัดเตรียมผ้าจีวรครบ ๘๐ ชุด สำหรับ**ท่านพระอาจารย์ใหญ่** ได้ทอดถวายเป็นผ้าบังสุกุล

นอกจากนี้ คณะพระลูกศิษย์ของท่าน ยังได้ช่วยกันตัดเย็บผ้าขาวเป็นจำนวน ๘๐ ผืน ให้ท่านได้แจกทานแด่แม่ชีที่มาในงานครั้งนี้ด้วย"

ในงานมุทิตาจิต**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** นี้ไม่มีมหรสพสมโภชใดๆ ทั้งสิ้น มีแต่การปฏิบัติธรรมและแสดงพระธรรมเทศนา โดย **ท่านพระฺอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ท่านพระอาจารย์ดี ฉนฺโน ท่านพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** และพระลูกศิษย์ที่มีเทศนาโวหารเก่งๆ ทั้งหลาย ได้ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นธรรมาสน์กล่าวธรรมกถาสะกดผู้ฟังที่มากันเต็มศาลาใหญ่**วัดบูรพาราม**นั้น

นี่แหละคือครรลองของงานบุญล้วนๆ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ท่านพาดำเนินมา และเป็นรูปแบบในการจัดงานบุญในวัดกรรมฐาน สืบทอดมาจนปัจจุบัน ที่พวกเราชั้นลูกชั้นหลานจะได้รักษาสืบทอดกันต่อไป

๑๕๘.

เตรียมหีบศพไว้ล่วงหน้า

จากข้อมูลในหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ได้เขียนเรื่องนี้ไว้ มีเนื้อหาสาระดังนี้ : -

ในงานทำบุญฉลองอายุ ๘๐ ปี ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่**วัดบูรพาราม**ในเมืองอุบลฯ นั้น **หลวงปู่ใหญ่**ได้สั่งให้ศิษย์**เตรียมต่อโลงไว้ให้ท่าน** ลักษณะเป็นหีบไม้สักล้วนๆ ทรงสี่เหลี่ยม ที่ถูกส่งลงมาถวายจากทาง**วัดอ้อมแก้ว (วัดเกาะแก้วอัมพวัน)** อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

องค์หลวงปู่ใหญ่ ได้ลงไปทดลองนอนกะขนาดตรวจดูความเรียบร้อยด้วยองค์ท่านเอง แล้วมอบให้ลูกศิษย์เก็บรักษาไว้ที่**วัดบูรพาราม** เพื่อเตรียมไว้บรรจุร่างท่านตอนละสังขาร

ไม่มีใครคาดคิด โลงที่เตรียมไว้ได้ใช้บรรจุร่างของท่าน เมื่อท่านละสังขารหลังจากนั้นอีก ๒ ปี

๑๕๙.

สงครามอินโดจีน ...ทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ

อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ ท่านพาไปดู**สงครามอินโดจีน** ซึ่งมีเครื่องบินมาทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ ก็ขอเชิญพวกเราย้อนเวลาตามไปดูเหตุการณ์ในอดีตด้วยกันครับ

"ลุปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ประเทศไทยเรียกร้องขอดินแดนที่ฝรั่งเศสยึดไปจากไทย เช่น จังหวัดศรีโสภณ เสียมราฐ พระตะบอง และนครจำปาศักดิ์ ตั้งแต่เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ กลับคืน ฝรั่งเศสไม่ยอมคืน **ทำให้เกิดสงครามอินโดจีนขึ้นระหว่างไทยกับฝรั่งเศส**

กองทัพไทยสามารถเข้าไปยึดพื้นที่ที่เรียกร้องคืนมาได้ทั้งในกัมพูชาและลาว

สงครามครั้งนั้น ยุติลงด้วยการช่วยประนีประนอมจากญี่ปุ่นที่เข้ามาเจรจาไกล่เกลี่ยให้ประเทศสยามได้จังหวัดในอินโดจีนกลับคืนมา

เหตุการณ์สงครามอินโดจีนครั้งนั้น ตรงกับช่วงเวลาที่มีการทำบุญฉลองอายุ ๘๐ ปี ของ**ท่านพระอาจารย์เสาร์** ที่**วัดบูรพาราม** จังหวัดอุบลราชธานี พอดี

คุณตาบุญเพ็ง คุณยายสีฟอง เล่าให้ฟังว่า _ วันนั้นเป็นวันทำบุญวันสุดท้าย ตอนเช้าขณะพระสงฆ์กำลังฉันจังหันมีผู้มาแจ้งว่าให้พากันระมัดระวัง เตรียมพร้อมหลบภัยให้จงดี เครื่องบินฝรั่งเศสจะมาทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ เร็วๆ นี้

ผู้คนทั้งหลายเกิดแตกตื่น พากันหอบลูกจูงหลานขนข้าวของไปหาที่หลบภัยกันนอกเมืองอย่างโกลาหล ไม่นานนักเมืองอุบลฯ ก็เงียบสงัดราวกับเมืองร้าง เหลือเพียงทหาร ตำรวจ คอยตรวจตราดูแลรักษาบ้านเรือนทรัพย์สินที่ถูกทิ้งไว้

บ้านไหนมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ชาย ก็จะแบ่งให้ไปนอนเฝ้าบ้าน คนที่มีความจำเป็นหรือใจกล้าหน่อยก็อยู่เฝ้าทรัพย์สินสิ่งของ นอกนั้นก็เป็นภาระหน้าที่ของตำรวจที่คอยตรวจตรารักษา คุ้มครองบ้านเมืองให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย เป็นที่อบอุ่นใจและที่พึ่งอาศัยของชาวเมืองอุบลฯได้อย่างยอดเยี่ยมและดียิ่ง

ท่านข้าหลวงประจำจังหวัด ผู้ร่วมเป็นร่วมตายกับชาวเมืองอุบลฯ อย่างเข้มแข็งในครั้งนั้นคือ **พ.ต.อ.พระกล้ากลางสมร** (มงคล หงษ์ไกร)

ครั้งนั้นมารดาพร้อมด้วยคุณยายของข้าพเจ้า (คุณตาบุญเพ็ง) ได้พากันทิ้งบ้านเรือนจากคุ้มท่าตลาด ไปอพยพหลบภัยใช้ชีวิตอยู่บนเรือ จอดหลบอยู่ใต้พุ่มไม้ริมฝั่งปากมูลน้อย เหนือเมืองอุบลฯ แต่เพื่อนบ้านส่วนมากจะพากันหลบไปทางใต้ตามลำน้ำมูล

เสบียงอาหารที่นำไปก็มีข้าวสารกับ**เค็มสับปะรด** (อาหารขึ้นชื่อของชาวอุบลฯ) แล้วไปหาขุดเอาหอยตามริมน้ำมาประกอบอาหาร

ตอนกลางคืน ต้องพรางไฟ อากาศหนาวเย็นไม่นานก็ได้ยินเครื่องบิน หรือที่ผู้สูงอายุรุ่นยายทวดเรียก**เฮือเหาะ** ส่งเสียงดังกระหึ่มมาจากต้นน้ำมูล บินผ่านเข้าไปในตัวเมือง

เสียงระเบิดดัง ตูมๆ! ก้องกังวานอยู่ห่างไป เข้าใจว่าอยู่แถวท้ายเมืองอุบลฯ"

"ครั้งนั้นผู้คนตื่นกลัวกันมาก เพราะไม่เคยผจญเหตุการณ์เช่นนี้มาก่อน แม้แต่พระเณรบางองค์ก็กลัว**เฮือเหาะ**กัน ชนิดหอบบาตรหนีหายไปจากหมู่พวกจนมองตามแทบไม่ทันเลยก็มี!

ส่วน**องค์ท่านหลวงปู่ผู้เฒ่า** (หลวงปู่ใหญ่) นั้นอยู่เป็นประมุขประชาชนใน**วัดบูรพาราม**นั่นเอง

ครั้นตกค่ำ **องค์ท่าน**ได้เข้าไปพักในพระอุโบสถ (หลังเก่า) พระอุปัฏฐากเข้าไปอยู่คอยรับใช้ (รวมทั้งคุณตาบุญเพ็ง ซึ่งยังเป็นพระบุญเพ็ง นารโท ด้วย)

สักครู่หนึ่ง**องค์ท่าน**ก็บอกว่า _*เอาหละ พอสมควรแก่เวลาแล้ว พากันไปพักผ่อนซะ*_ แล้วองค์ท่านก็ปิดประตูอุโบสถอยู่ภายในองค์เดียว

พระลูกศิษย์ไม่วายเป็นห่วงองค์ท่าน ได้พากันพักนอนเฝ้าระแวดระวังอยู่ภายนอกอุโบสถนั่นเอง

แล้วคืนนั้น! เครื่องบินฝรั่งเศสก็บินมาทิ้งระเบิดจริงๆ!

ข่าวว่า...ลูกระเบิดลูกหนึ่งตกลงที่เล้าหมูในเมือง หมูบ้านนั้นตายเกลื่อน

อีกลูกหนึ่งไปตกนอกเมือง ไม่มีใครเป็นอันตราย

คุณตาบุญเพ็ง เล่าต่ออีกว่า เครื่องบินฝรั่งเศสจะบินตามลำน้ำมูลมาทิ้งระเบิดในตอนกลางคืนหลายครั้ง และไม่นานหลังจากนั้น ญี่ปุ่นก็เข้ามาไกล่เกลี่ย...แล้วกองทัพของญี่ปุ่นก็ถือโอกาสขอเดินทัพผ่านไทยสงครามอินโดจีนก็สงบลง..."

ยังครับท่าน! กลิ่นอายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็เริ่มครุกรุ่นขึ้นมาแทนที่ ผมของดเว้นการเล่าเรื่องนี้ เพราะตอนนั้นผมยังไม่เกิดครับ!

กุฏิหลวงปู่ใหญ่ ที่วัดดอนธาตุ

๑๖๐.

ผึ้งขวางตะวัน!

ครูบาอาจารย์บอกว่า ที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** โดนผึ้งต่อย **เป็นเรื่องกรรมของท่าน** แล้วก็ยังไม่เห็นมีท่านผู้ใดอธิบายความในเรื่องนี้

เหตุการณ์ที่**หลวงปู่ใหญ่**โดนผึ้งต่อย ถูกเล่าถ่ายทอดโดย **หลวงปู่เจี๊ยะ จุนโท** วัดภูริทัตตปฏิปทาราม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งคณะศิษย์นำลงในหนังสือ **"หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท พระผู้เป็นดั่งผ้าขี้ริ้วห่อทอง"**

เรื่องราวมีดังนี้ : -

"ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เรา (หลวงปู่เจี๊ยะ) ได้เดินทางติดตาม **ท่านพระอาจารย์มั่น** ไปพักที่**วัดป่าสุทธาวาส** จังหวัดสกลนคร ฉะนั้นในระยะ ๓ ปีนี้เราเป็นพระอุปัฏฐากประจำ

เมื่อเดินทางถึง**สกลนคร**และพักฟื้นอยู่ที่**วัดป่าสุทธาวาส**ได้ ๒-๓ วัน **ท่านหลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็มีจดหมายมานิมนต์ **ท่านพระอาจารย์มั่น** เนื่องจากหลวงปู่เสาร์ป่วยหนัก ท่านพระอาจารย์มั่นจึงมอบหมายให้เราเดินทางไปอุบลฯ แทน เพื่อดูแลอุปัฏฐากในอาการป่วยของหลวงปู่เสาร์ และกราบเรียนตามที่ท่านพระอาจารย์มั่นสั่งมา

เราจึงออกเดินทางโดยรถยนต์ไปยัง**จังหวัดอุบลราชธานี**และเดินเท้าไปพบกับ**ท่านหลวงปู่เสาร์** ที่**วัดดอนธาตุ** อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ก่อนหน้าที่เราจะมาถึง**วัดดอนธาตุ**นั้น มีอยู่วันหนึ่ง ตอนบ่าย **หลวงปู่เสาร์**นั่งสมาธิอยู่ใต้โคนต้นยางใหญ่ พอดีขณะนั้นมีเหยี่ยวตัวหนึ่งได้บินโฉบไปโฉบมาเพื่อหาเหยื่อ จะด้วยกรรมแต่ปางใดของท่านไม่อาจทราบได้ เหยี่ยวได้บินมาโฉบเอารังผึ้ง ซึ่งอยู่บนต้นไม้ที่**หลวงปู่เสาร์**นั่งอยู่พอดิบพอดี รวงผึ้งนั้นได้ขาดตกลงมาด้านข้างๆ กับที่**หลวงปู่เสาร์**นั่งอยู่ ผึ้งได้รุมกันต่อย**หลวงปู่**หลายตัว จนท่านถึงกับต้องเข้าไปในมุ้งกลดพวกมันจึงพากันหนีไป

จากเหตุการณ์ที่ผึ้งต่อยนั้นมา ทำให้หลวงปู่เสาร์ป่วยกระออดกระแอดมาโดยตลอด

เมื่อ(หลวงปู่เจี๊ยะ)ถึง**วัดดอนธาตุ**ได้ ๒-๓ วัน **หลวงปู่เสาร์**ท่านอาการหนักขึ้นโดยลำดับ เราอยู่ปฏิบัติท่านจนกระทั่งหายเป็นปกติดีแล้ว"

ในหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** เขียนถึงเหตุการณ์เดียวกัน ดังนี้ : -

"...สาเหตุเพราะเหยี่ยวตัวหนึ่ง ได้บินโฉบเอารวงผึ้งรังใหญ่ที่ทำรังสูงใต้กิ่งต้นยางใหญ่ข้างศาลาด้านมุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ กิ่งนี้อยู่สูง ทอดกิ่งชี้ไปทางทิศใต้ ทำให้รังผึ้งนี้อยู่แนวเหนือใต้ เรียกว่า**ผึ้งขวางตะวัน**

พอเหยี่ยวบินโฉบมาครั้งที่สอง รวงผึ้งทั้งรังก็หล่นเป๊ะลงมา!

ผึ้งฝูงใหญ่ บินจู่โจมมารุมต่อย**องค์หลวงปู่**ที่เดินจงกรมอยู่แถวนั้นพอดี

พระอาจารย์เหลี่ยม ตะโกนขึ้นว่า ผึ้งต่อยพระอาจารย์

พระ เณร ลูกศิษย์ วิ่งฝ่าฝูงผึ้งไปนำเอา**องค์ท่าน**เข้าอยู่ในมุ้งกลดบนกุฏิ ที่โดนผึ้งรุมต่อยก็แยกย้ายกันหลบหนี กระโดดลงน้ำมูลหนีรอดไปได้

องค์ท่านโดนพิษเหล็กไนทั่วตัวจนจับไข้อยู่สองวันจึงหาย อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้องค์ท่านมักเจ็บไข้ได้ป่วยมาตั้งแต่ครั้งนี้นั่นเอง"

ข้อมูลเพิ่มเติมจากหนังสือ **"พระปรมาจารย์สายพระกัมมัฏฐาน ท่านพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถระ"** มีว่า : -

"ท่านพระอาจารย์เสาร์บอกว่า บุพกรรมข้อยตอนเป็นฆราวาสได้ไปหาปลาตอนน้ำลงที่บ้านข่าโคม และไปฟันปลา แล้วร้อยปลาเป็นพวงๆ บุพกรรมที่ทำลายชีวิตปลา ฆ่าปลา กรรมนี้จึงมาโดนกับข้อย"

ท่านเคยบอกกับญาติโยมก่อนหน้าจะถูกผึ้งต่อยว่า **"ข้อยสิตายจากเพราะผึ้ง"** ญาติโยมที่นำน้ำผึ้งมาถวายท่านก็เลยไม่นำน้ำผึ้งมาถวายท่านอีกเลยตั้งแต่นั้นมา ซึ่งต่อมาท่านก็โดนผึ้งต่อยจริงๆ นับแต่นั้นมาองค์ท่านก็มีอาการเจ็บไข้ไม่สบายเรื่อยมา ประกอบกับความชราของท่านจึงได้มีอาการเจ็บป่วยของธาตุขันธ์อยู่เสมอ"

ต้นยางใหญ่ข้างศาลา

ที่ผึ้งขวางตะวันทำรังอยู่

๑๖๑.

ทำให้ดู มันก็ยังไม่ดู

หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท ได้พูดถึง**วัดดอนธาตุ** และเรื่องราวที่ท่านไปอุปัฏฐาก **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ดังนี้

วัดดอนธาตุ บ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เนื้อที่ราวๆ ๑๓๐ ไร่ มีแม่น้ำมูลล้อมรอบเป็นเกาะอยู่กลางน้ำ **เป็นวัดที่ท่านหลวงปู่เสาร์มาสร้างเป็นองค์แรก**

แต่ก่อน บางส่วนในบริเวณที่เป็นวัดเป็นทุ่งนาชาวบ้าน เมื่อ**หลวงปู่เสาร์**ท่านมาภาวนา ญาติโยมเกิดความเลื่อมใส จึงถวายเป็นที่วัด **บริเวณเกาะกลางแม่น้ำมูลนี้เป็นวัดทั้งหมด**

เดิมเขาเรียกกันว่า **ดอนทาก** เพราะมีตัวทากเยอะ เป็นป่าดิบชื้น ชาวบ้านเข้ามาหาของป่า ถูกตัวทากกัด มีตัวทากยั้วเยี้ยเต็มไปหมด ชาวบ้านเรียกเพี้ยนจาก**ดอนทาก** กลายเป็น**ดอนธาตุ** อาจเป็นเพราะ**หลวงปู่เสาร์**ท่านเข้ามาอยู่ด้วย เขาจึงเรียกว่า**ดอนธาตุ**

(จากในตอนต้นๆ **หลวงปู่ใหญ่**ท่านว่าเป็นที่ประดิษฐาน**พระธาตุฝุ่น** หรือ**พระอังคารธาตุ**ของพระพุทธเจ้า แต่ถูกน้ำพัดพังหายไป ท่านจึงให้สร้าง**พระพุทธไสยาสน์**ขึ้นมาแทน_ปฐม)

หลวงปู่เจี๊ยะ พูดถึงอุปนิสัยของ**หลวงปู่ใหญ่** ว่า : -

ตอนที่เรา**พระเจี๊ยะ** มาหา**หลวงปู่ใหญ่** ท่านอยู่ที่นี่ ท่านไม่ค่อยเทศน์นักหรอก มีอยู่ครั้งหนึ่ง เมื่อเข้าไปหาท่าน ดูแลท่านเรื่องอาพาธเมื่อท่านหายป่วย ร่างกายมีเรี่ยวแรง ญาติโยมขอฟังเทศน์ท่าน ว่า

"**หลวงปู่** เทศน์ให้ฟังหน่อย พวกขะน้อยอยากฟังธรรม" โยมที่มาถวายภัตตาหารเช้าเข้านิมนต์ให้เทศน์ หลังจากท่านฉันเช้าเสร็จ

"ทำให้ดูมันยังไม่ดู ปฏิบัติให้ดูอยู่ทุกวัน มันยังไม่ปฏิบัติตามเทศน์ให้ฟังมันจะฟังหรือพวกเจ้า? ข้อยเฮ็ดให้เบิ่งยังบ่เบิ่ง เทศน์ให้พวกหมู่เจ้าฟังหมู่เจ้าสิฟังหรือ?"

เมื่อ**หลวงปู่เสาร์**พูดเสร็จ ท่านก็จะสั่งให้ **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ผู้เป็นลูกศิษย์ที่นั่งเป็นลำดับต่อจากท่านขึ้นไปเป็นองค์เทศน์

ท่านมีปกติเป็นพระพูดน้อย ต่อยมาก ส่วนมากท่านทำให้ดู เพราะท่านมีคติว่า "เขาสิเชื่อความดีที่เฮาเฮ็ด หลายกว่าคำเว้าที่เฮาสอน" (เขาจะเชื่อในความดีที่เราทำ มากกว่าจะเชื่อในคำที่เราพูด"

พระอาจารย์เจี๊ยะ จุนฺโท

๑๖๒.

อีการักหลวงปู่ใหญ่

เรื่องนี้ **หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท** ก็เป็นผู้เล่าให้ฟัง : -

ก่อนที่**หลวงปู่เสาร์** ท่านจะมาอยู่**ดอนธาตุ**นี้ ท่านเล่าให้ฟังว่าท่านเดินธุดงค์มาเรื่อยๆ พักตามบ้านนอกชนบทท้องนา ตามทุ่งลอมฟางโรงนา โคนไม้ ฯลฯ ค่ำที่ไหนก็หาที่พักปักกลดที่นั่น บางทีก็มีพระติดตามรูปสองรูป

ก่อนที่จะเข้ามา**ดอนธาตุ** ท่านได้เข้าไปวิเวกพักที่**บ้านดอนพันชาติ** บริเวณต้นค้อใหญ่ใบดกหนาให้ร่มเงาได้เป็นอย่างดี พระติดตามก็ปักกลดในบริเวณใกล้ๆ

ต้นค้อใหญ่นี้อยู่ระหว่าง**บ้านดอนพันชาติ** กับ**โรงสีพงษ์พานิชย์** อยู่กลางทุ่งนา

เมื่อท่านมาพักอยู่ที่นั่น ญาติโยมก็ทำกระท่อมน้อยๆให้ท่านพัก ตอนเช้าๆ ท่านก็จะออกเที่ยวบิณฑบาตที่**หมู่บ้านดอนพันชาติ** พวกเจ๊กพวกจีนที่ทำมาค้าขายเป็นลูกจ้างอยู่แถวโรงสี ก็จะเข้ามาทำบุญในตอนเช้า

ท่านเล่าว่ามีเรื่องน่าแปลก คือ **กา อีกานี่มันแปลก** ท่านเล่าในบริเวณต้นค้อใหญ่จะมีอีกาอยู่ฝูงใหญ่ๆ ร้องกาๆอยู่ตลอดเวลา

ชาวบ้านเขาไม่กล้าไปทำอะไรมันหรอาเพราะกลัว บางคนก็ว่าเป็น **กาตาปู่** ที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นค้อใหญ่ **เป็นเจ้าที่** ใครไปฆ่าไม่ได้ ต้องเป็นไปต่างๆ นานา

เมื่อ**หลวงปู่เสาร์**ท่านเข้ามาพักที่นั้นแล้ว อยู่ ณ ที่นั้นได้ ๒-๓ วัน บิณฑบาตฉันเช้าเสร็จ เศษอาหารที่เหลือก้นบาตร ท่านนำมาเลี้ยงกา **กาที่นั่นติดท่าน รักท่านมาก**

เวลาออกบิณฑบาต ท่านก็จะเรียกว่า **"กาหลงเอ๋ย...ไปเถอะเราไปบิณฑบาตกัน ไปโปรดสัตว์ผู้มีทุกข์กัน ชาติสังขารนี้มันเป็นทุกข์ทั้งคนและสัตว์"**

กามันก็จะบินตามไปเป็นขบวน ท่านเดิน ส่วนกาบิน ดูสวยงามมาก ชาวบ้านต่างก็รู้ว่าท่านออกบิณฑบาต เพราะกาบินนำหน้าและส่งเสียงร้องลั่น ร้องดัง กาๆ เป็นระยะๆ

คนถิ่นแถวนั้นอัศจรรย์ใจเป็นอย่างยิ่ง ต่างนิยมชมชื่นเคารพเลื่อมใสท่านมาก แต่ก่อนชาวบ้านแถวนั้นนับถือ**กาตาปู่** ตอนหลังได้คลายความเชื่อ มาพึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ

แม้แต่ลูกเล็กเด็กแดงก็ออกมากราบไหว้เป็นทิวแถวในเวลาท่านไปบิณฑบาตโปรดสัตว์ในหมู่บ้าน

หลวงปู่เสาร์ ท่านมีเมตตามาก ดุใครไม่เป็น มีอุบายสอนคนแยบคายหลายอย่าง

ในระหว่างที่ท่านพักกรรมฐานอยู่ดอนพันชาติ ท่านเป็นที่พึ่งของเทวดา และมนุษย์ ตลอดจนสัตว์ทั้งหลาย เมตตาธรรมค้ำจุนโลกไม่มีประมาณ

ท่านเล่าให้ฟังน่าฟังมาก จำไม่ได้หมดมันนานมาแล้ว

๑๖๓.
ปรารภไปเมืองลาว

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พำนักอยู่ที่ **วัดเกาะแก้ว ดอนธาตุ** เป็นพรรษาที่สอง

ท่านปรารภเรื่องที่จะข้ามไปฝั่งลาว ไปทำบุญอุทิศถวายแด่พระอุปัชฌาย์ของท่าน คือ **ท่านพระครูทา โชติปาโล** หรือ**พระครูสีทันดรคณาจารย์** อดีตเจ้าคณะใหญ่แห่งศรีทันดร เขตเมืองไทย แขวงนครจำปาศักดิ์

ท่านพระครูสีทันดรคณาจารย์ ได้มรณภาพไปนานแล้วที่**วัดดอนฮีธาตุ** เมืองโขงโน้น ซึ่ง**หลวงปู่ใหญ่**ท่านมีความปรารถนาที่จะไปทำบุญอุทิศกุศลตั้งแต่เมื่อ ๑๒ ปีที่แล้ว ตั้งแต่สมัยที่ท่านยังเที่ยวธุดงค์เผยแพร่ธรรมอยู่แถบจังหวัดสกลนคร นครพนม แต่ด้วยความที่ยังไม่พร้อม ท่านจึงได้รั้งรอเรื่อยมา

บัดนี้**หลวงปู่ใหญ่**ท่านชราภาพมากแล้ว จะต้องหาทางไปทำบุญอุทิศถวายครูอาจารย์ของท่านให้ได้ ท่านจึงเร่งเร้าให้คณะศิษย์หาทางให้ท่านได้ไปเมืองลาวตามความประสงค์โดยรีบด่วน

หลวงปู่ใหญ่ ได้ปรึกษาแผนการเดินทางกับคณะศิษย์โดยกำหนดลงเรือจากวัดดอนธาตุไปตามลำน้ำมูล จนถึง**บ้านด่านปากมูล** แล้วล่องเรือไปตามน้ำโขง จนถึง**เมืองโขง** เป้าหมายสุดท้าย ในฝั่งประเทศลาว

ถ้าดูตามเส้นทางที่ว่า พวกเราคงจะจินตนาการว่าแล่นเรือเรื่อยๆ ไปตามลำแม่น้ำ ดูช่างน่าสะดวกสบาย แถมยังได้ชื่นชมกับความงามของธรรมชาติสองฟากฝั่ง เป็นการเปิดหูเปิดตาของบรรดาพระเณรอีกด้วย

แต่ผิดคาด! บรรดาลูกศิษย์ใกล้ชิดและญาติโยมต่างพากันตระหนกตกใจ และคัดค้านท่านแทบจะเป็นเสียงเดียวกัน พร้อมกับขอร้องไม่ให้องค์ท่านไป เพราะมันอันตรายเกินที่จะเสี่ยง

ทั้งนี้เพราะการเดินทางไปตาม**ลำน้ำโขง** ด้วยเรือแจว เรือพายที่มีในสมัยนั้น ต้องเสี่ยงอันตรายมาก ด้วยสภาพท้องน้ำเต็มไปด้วยเกาะแก่งน้อยใหญ่ มีทั้งน้ำเชี่ยว น้ำวน น้ำเป็นพุเป็นขัน หากใครไม่มีความชำนาญในน่านน้ำแถบนี้โดยเฉพาะแล้ว ก็ยากที่จะไปรอดปลอดภัยได้

ชาวบ้านสมัยนั้นกล่าวกันว่า "ถ้าใครเดินทางโดยเรือแจว เรือพายไปแถวนั้นแล้ว เมียที่รออยู่ทางบ้านให้เตรียมตัวเป็นหม้ายได้เลย"

หลวงปู่ใหญ่ท่านยังคงยืนยันต้องไปให้ได้ก่อนที่ท่านจะละสังขาร และท่านยังกล่าวด้วยว่า **"มันสิเป็นอิหยังยังบ่ถึงคราว"**

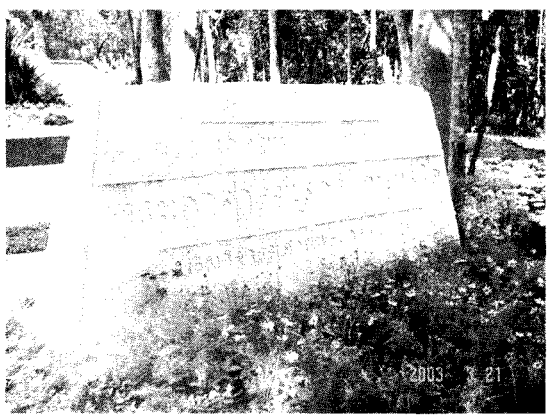
ในครั้งนั้นยังหาผู้ชำนาญทางน้ำไม่ได้ การเดินทางของหลวงปู่ใหญ่จึงต้องชะลอไปก่อน

ข้อมูลเกี่ยวกับ**ชื่อพระอาจารย์**ที่**หลวงปู่ใหญ่**ประสงค์จะไปทำบุญอุทิศให้จากแหล่งต่างๆ ไม่ตรงกัน บางแหล่งบอกว่าเป็นพระอุปัชฌาย์ของท่านที่ชื่อ **พระครูทา โชติปาโล** ส่วนบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** กับหนังสือประวัติ**พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล** ชื่อหนังสือ **"มณีรัตน์ อัญมณีแห่งไพรสณฑ์"** จัดพิมพ์โดย**วัดหนองป่าพง** ได้ระบุ

ชัดเจนว่า **ญาคูสีทา ชยเสโน** โดยเขียนภายใต้หัวข้อว่า **"หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล ทำบุญอุทิศให้พระกรรมวาจาจารย์"** โดยมีเนื้อเรื่องดังนี้ : -

"ในระหว่างจำพรรษ ๒๔๗๙-๒๔๘๓ อยู่ที่**วัดป่าหนองอ้อ**บ้านข่าโคมนั้น **หลวงปู่เสาร์**ได้นิมิตเห็น **ญาคูสีทา ชยเสโน พระกรรมวาจาจารย์ของท่าน** สมัยอยู่ที่วัดบูรพาในตัวเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพื้นเพท่านอยู่**เมืองสีพันดอน** แขวงจำปาศักดิ์ ท่านไปเรียนที่กรุงเทพฯ และได้มาเป็นอุปัชฌาย์อยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากนั้นได้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่มาตุภูมิ ไปอยู่**วัดดอนฮี** (วัดเกาะรี) เมืองโขง แขวงจำปาศักดิ์ และได้มรณภาพลงที่นั่น **ไปเกิดเป็นเปรตรบกวนลูกหลาน ทำให้ลูกหลานเดือดร้อน** จึงคิดจะไปทำบุญอุทิศให้พระกรรมวาจาจารย์..."

เราซึ่งเป็นคนรุ่นหลัง ก็เพียงแต่รับทราบว่า **หลวงปู่ใหญ่**ไปทำบุญอุทิศให้ **ครูอาจารย์** ของท่านองค์หนึ่งก็แล้วกัน เรื่องชื่อ เรื่องเวลา เรื่องสถานที่ มีคลาดเคลื่อน-แตกต่างกันไปบ้าง ก็คงต้องปล่อยให้ผู้รู้ท่านตรวจสอบก็แล้วกัน ในชั้นนี้เราคงทำได้เพียงรับรู้เรื่องราวไปเท่านั้น ส่วนที่ยังสงสัย ถ้ายังติดใจอยู่ก็หาทางสอบถามไปนะครับ

๑๖๔.

สบโอกาสเหมาะ

ในช่วงเวลานั้น **นายฮกเที่ยง** (นายวิโรจน์ โกศัลวิตร) เศรษฐีใหญ่แห่งเมืองอุบลฯ ซึ่งเป็นพี่ชายของ **นายฮกต่าย** (นายวิชิต โกศัลวิตร) ได้ถึงแก่กรรม

ทางเจ้าภาพคือ **คุณหญิงตุ่น** ได้มากราบนิมนต์**หลวงปู่ใหญ่** พร้อมกับพระลูกศิษย์อีก ๓ รูป **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส** และ **พระอาจารย์กงแก้ว ขนฺติโก** รวมเป็น ๔ รูป ขึ้นไปเมืองอุบลฯ เพื่อทำบุญอุทิศให้กับผู้ตาย

ในงานนี้ เจ้าภาพได้ปวารณาถวายปัจจัยรูปละ ๑๐ บาท รวมพระ ๔ รูป เป็นเงิน ๔๐ บาท

ถ้าเทียบค่าของเงินในสมัยนั้นมีมูลค่าไม่น้อยเลย เพราะการซื้อขายข้าวของในสมัยนั้นยังนับเป็นสตางค์กันอยู่ ก๋วยเตี๋ยวชามละ ๕ - ๑๐ สตางค์เป็นอย่างมาก ถ้าเทียบเงิน ๑๐ บาท ก็มากกว่า ๑,๕๐๐ - ๒,๐๐๐ บาทในสมัยนี้เสียอีก

เมื่อกลับถึง**วัดบูรพาราม** เมืองอุบลฯ แล้ว **หลวงปู่ใหญ่**ก็บอกกับศิษย์ทั้งสามว่า **“เราจะไปเมืองโขงทำบุญอุทิศถวายพระอุปัชฌาย์ปัจจัยจำนวนนี้เราขอนะ”**

พระอาจารย์ทั้งสาม กราบเรียนว่า "ปัจจัยทั้งหมดนี้มอบให้พ่อแม่ครูอาจารย์ด้วยความเต็มใจ พ่อแม่ครูอาจารย์จะนำไปทำอะไรก็สุดแท้แต่ท่านเถิด"

เป็นอันว่าปัญหาเรื่องปัจจัยที่จะไปทำบุญได้ผ่านพ้นไปแล้ว แก้ปัญหาไปได้หนึ่งเปลาะ

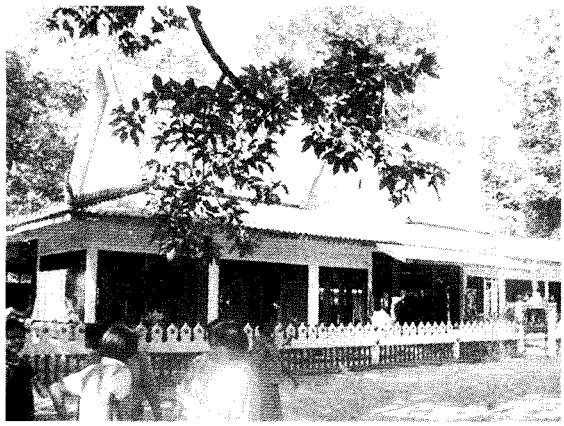
ปัญหาใหญ่ที่เหลือได้แก่เรื่องพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง

ความดำริของ**หลวงปู่ใหญ่** ทราบไปถึง **แม่ชีผุย** (มารดาของนายฮกเที่ยง นายฮกต่าย หรือ นายวิโรจน์ และนายวิชิต โกศัลวิตร เศรษฐีใหญ่เมืออุบลฯ)

คุณแม่ชีผุย ได้ปวารณา ขอเอารถยนต์ไปส่งคณะหลวงปู่ใหญ่จนถึงที่หมาย แทนการเดินทางด้วยเรือแจว เรือพาย ที่เสี่ยงอันตรายเกินไป

เป็นอันว่าแผนการเดินทางของหลวงปู่ใหญ่ที่จะไปทำบุญอุทิศแด่ครูอาจารย์ของท่านก็สำเร็จดังใจหมาย

สาธุ! สาธุ! สาธุ!

ศาลาวัดดอนธาตุ

๑๖๕.

จัดแบ่งการเดินทาง เป็น ๓ คณะ

การเดินทางไกลครั้งสุดท้ายของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ถูกกำหนดขึ้นใน**เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔**

คณะแรก หลวงปู่ใหญ่ ได้มอบหมายให้เดินทางล่วงหน้าไปก่อน มี**พระอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล, พระอาจารย์บุญมาก** และ**พระอาจารย์กิ ธมฺมุตฺตโม** เดินทางด้วยเท้า เดินธุดงค์บำเพ็ญเพียรไปด้วย ให้เดินทางไปรอท่านอยู่ที่**นครจำปาศักดิ์** ไปพักรออยู่ที่**วัดภูจำปาศักดิ์**

คณะที่สอง เป็นคณะใหญ่ของ**หลวงปู่ใหญ่** ศิษย์ผู้ร่วมเดินทางมี **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน, พระอาจารย์ทอง อโสโก, พระอาจารย์กงแก้ว ขนฺติโก, พระอาจารย์สอ, พระอาจารย์บัวพา ปญฺญาภาโส** พร้อมด้วยพระเณรและลูกศิษย์ติดตามอีกมาก

ข้อมูลในหนังสือ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ซึ่งได้จากการบอกเล่าของ **ท่านหลวงตาพวง สุขินฺทริโย** บอกว่า ตอนนั้น ท่านหลวงตาเองยังเป็น **สังฆการี** (ศิษย์วัด) อยู่ ชื่อ พวง ลุล่วง อายุ ๑๔ ปี จากบ้านสีฐาน อ.ป่าติ้ว ยโสธร เพื่อนฆราวาสที่ไปด้วยเท่าที่จำได้ มีชื่อ **กร** อายุ ๑๘ ปี ตัวโตกว่าเพื่อน, ชื่อ**บุญมี ไทรงาม** อายุ ๑๕ ปี จากบ้าน

สีฐาน, ชื่อ**อำนวย** (พระครูโอภาสธรรมภาณ) และอีกคนชื่อ **เจริญ** จากบ้านท่าม้องเหล็ก เป็นศิษย์คอยอุปัฏฐากและผู้เก็บรักษาสะพายบาตรของหลวงปู่ใหญ่

ออกเดินทางประมาณ**เดือนธันวาคม** จาก**วัดบูรพาราม** มี**คณะแม่ชีผุย** ร่วมเดินทางไปส่ง

เมื่อรถวิ่งไปถึง**บ้านเมืองเก่า หลวงปู่ใหญ่**บอกให้**พระอาจารย์ทองอโสโก** ลงที่นั่น บอกว่า **"ท่านทอง** อยู่จุดนี้ให้เป็นด่านหน้า คอยส่งข่าวฟังข่าวต่างๆ เมื่อเราไปอยู่ที่ใดก็จะส่งข่าวมาบอก"

หลวงปู่ใหญ่ มอบมีดโต้ให้**พระอาจารย์ทอง** ๑ เล่ม และ**พระอาจารย์กงแก้ว** มอบสามเณรให้คอยติดตามและอุปัฏฐากด้วย ๑ รูป

จากนี้คณะของ**หลวงปู่ใหญ่** ก็ออกเดินทางต่อไปจนถึง**นครจำปาศักดิ์** ไปพักที่**วัดอำมาตยาราม**

หลวงพ่อโชติ ท่านเขียนไว้ว่า **วัดอำมาตยาราม** เป็นวัดที่ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท) สมัยเป็น**พระครูวิจิตรธรรมภาณี** เจ้าคณะแขวง เคยมาจำพรรษาอยู่ที่นี่มาก่อน

ในหนังสือของอาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ บรรยายไว้ดังนี้ : -

"วัดอำมาตยาราม เป็นวัดเก่าตั้งอยู่บ้านอำมาตย์ นครจำปาศักดิ์ มีเนื้อที่ ๑๐ กว่าไร่ สร้างในสมัยที่**ท่านเทวธมฺมี** (ม้าว) เป็นอุปัชฌาย์แห่งเมืองอุบลฯ ตรงกับรัชกาลที่ ๕

ต่อมา**พระยามหาอำมาตยาธิบดี** (หรุ่น) และ **เจ้ายุติธรรมธร** เจ้านครจำปาศักดิ์ พร้อมด้วย **ท้าวเพี้ย** กรมการเมือง ร่วมแรงร่วมใจกันบูรณะขึ้น สำหรับเป็น**วัดธรรมยุตวัดแรกของแขวงจำปาศักดิ์** และได้

เปิดเป็นสำนักเรียนมีชื่อว่า **โรงเรียนบูรพาสยามเขต** ในยุคที่ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** มาปกครองคณะสงฆ์จำปาศักดิ์ เป็นเจ้าคณะสังฆปาโมกข์นครจำปาศักดิ์ และเป็นเจ้าอาวาส**วัดอำมาตย์**นี้

วัดอำมาตยาราม นี้ มีพระอุโบสถอยู่ตรงกลางวัด ตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออกสู่แม่น้ำโขง มีหน้ากว้าง ๘ วา ยาว ๑๑ วา (๑๖x๒๒ เมตร) ลักษณะเป็นผนังก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา และได้รับพระราชทานที่วิสุงคามสีมาเมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๓๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

นอกกำแพงวัดด้านหน้า กับข้างวัดด้านใน เป็นถนน ด้านหลังวัดเป็นที่สวนและทุ่งนา ข้างวัดด้านเหนือเป็นตึกรามบ้านพักอาศัยของชาวบ้าน ที่ตรงข้ามหน้าวัดเป็นสวนริมโขง ถัดจากสวนก็เป็นแม่น้ำโขง มีท่าน้ำตรงกับประตูหน้าวัด ที่ตรงดิ่งไปสู่ประตูอุโบสถ เรียกชื่อท่าน้ำนี้ว่า**ท่าอำมาตย์** ตรงข้างวัดทางทิศใต้เป็นท่าน้ำอีกเรียกว่า **ท่าศาลา** หรือ **ท่าโรงหมอ** เพราะในซอยข้างวัดเป็นที่ตั้งของสถานพยาบาล (โรงหมอ) นั่นเอง

คณะที่สาม เดินทางตามไปภายหลัง เป็นคณะของ **ท่านพระอาจารย์เนียม สุวโจ ท่านพระอาจารย์เจี๊ยะ จุนฺโท** ทั้งสองท่านเป็นพระอาคันตุกะที่**ท่านพระอาจารย์มั่น**ส่งมาจากสกลนคร เพื่อกราบเยี่ยม**พระอาจารย์ผู้เฒ่า** จึงต้องมีผู้นำทางไปคือ **พระอาจารย์บุญเพ็ง นารโท** หลานของหลวงปู่ใหญ่ และยังมี**พระอาจารย์แก้ว** (หลวงปู่เจี๊ยะเรียกว่าครูบาแก้ว ครูบาเนียม) พร้อมสามเณรกับผ้าขาวผู้ติดตามอีกด้วย

คณะที่สามนี้เดินทางด้วยเท้า เราลองมาอ่านคำเล่าบอกของ**หลวงปู่เจี๊ยะ**โดยตรงในตอนต่อไปครับ

๑๖๖.

คณะที่สาม
คณะของหลวงปู่เจี๊ยะ

เราลองมาดูการเดินทางของคณะที่สามก่อน เป็นคำบอกเล่าของ **หลวงปู่เจี๊ย จุนโท** โดยตรง ดังนี้

หลังจาก**หลวงปู่เสาร์**ท่านหายจากอาพาธแล้ว ธาตุขันธ์กระปรี้กระเปร่า ท่านจึงเดินทางไปทำบุญอุทิศให้**ท่านแดดัง**ผู้เป็นอุปัชฌาย์ของท่านซึ่งอยู่ที่**หลี่ผี** ประเทศลาว (ตามปกติ**หลวงปู่เสาร์**จะชอบออกธุดงค์ลงไปทางใต้**นครจำปาศักดิ์ หลี่ผี ปากเซ** ฝั่งประเทศลาว แล้วก็ย้อนกลับมาจำพรรษาที่**วัดดอนธาตุ** เป็นประจำทุกปี)

หลวงปู่เสาร์ เดินทางล่วงหน้าไปประเทศลาวก่อนเรา (หลวงปู่เจี๊ยะ) จึงเดินธุดงค์ติดตามไปทีหลัง ความจริงแล้วเราจะไม่ธุดงค์ติดตามท่านไปจำปาศักดิ์ ประเทศลาว ตั้งใจว่าจะกลับสกลนครไปหา**ท่านพระอาจารย์มั่น ที่บ้านโคกสี** (จ.สกลนคร) ก่อนเลยก็ได้

แต่เมื่อมานึกถึงคำสั่งของ**ท่านพระอาจารย์มั่น** ก็ให้หวนรู้สึกประหวัดๆอยู่ในใจว่า **"เจี๊ยะเอ้ย! ดูแลหลวงปู่เสาร์แทนผมให้ดีนะ ถึงการป่วยอาพาธของท่านจะหายก็อย่าได้ไว้วางใจเป็นอันขาด"**

เมื่อเป็นดังนี้ เราจึงจำเป็นต้องเดินธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่เสาร์**ไปประเทศลาว เพราะมีความมั่นใจในความรู้พิเศษของท่านพระอาจารย์มั่นว่า **"ท่านต้องทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าในเรื่องอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่นอน จึงกำชับให้เราดูแลหลวงปู่เสาร์เป็นอย่างดี"**

ท่าน (หลวงปู่มั่น) เน้นว่า **"อย่าได้ไว้วางใจ"** เหมือนกับท่านบอกเป็นนัยๆ แต่ท่านไม่พูดตรงๆ จะเป็นการทำนายครูบาอาจารย์ **ท่านอาจารย์มั่น ท่านเคารพรักหลวงปู่เสาร์มาก**

ขณะ**หลวงปู่เสาร์** เดินทางล่วงหน้าไปประเทศลาว **นครจำปาศักดิ์** ก่อนแล้ว ทางฝ่ายเรา**พระเจี๊ยะ** และ**พระเพ็ง** ผู้เป็นหลานของท่าน **ครูบาแก้ว ครูบาเนียม** และเณรกับผ้าขาว ก็ออกเดินทางด้วยเท้าจาก **ดอนธาตุ** มุ่งไปยัง **เขตสุวรรณคีรี** ริมแม่น้ำโขง ซึ่งใกล้กับ**ปากน้ำมูล** เชื่อมต่อกับ**แม่น้ำโขง**

เราได้พาหมู่คณะพักค้างคืนที่บนภูเขาที่**เขตสุวรรณคีรี** ต่อมาได้มีผู้มานิมนต์ให้ไปพักอยู่ที่ใกล้ๆ กับแม่น้ำโขง เป็นที่มีป่าใหญ่มาก มีสัตว์นานาชนิด เช่น ช้าง เสือ หมี และในน้ำยังมีปลาโลมาน้ำจืด เสียงร้องดังเหมือนเสียงวัว อีกทั้งสถานที่นั้นยังเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเกรงกลัวมาก เพราะใครจะไปตัดไม้ไม่ได้ หากตัดต้นไม้ก็มีอันเป็นไป คือเจ็บไข้ได้ป่วย

ในป่านั้นมีไม้ยางใหญ่ๆ เขาทำเป็น**ตะท้าวดักเสือ** เมื่อเสือผ่านลอดเข้ามา **ตะท้าว**ก็จะหล่นมาทุบเสือตาย เราไม่รู้ ไปยกเอาไม้ออก ต้นไม้ก็มาแทงเอาขา ต้องเอาน้ำมันมาทา เดินไม่ได้ตั้งนาน เจ็บปวดมาก ไม่รู้ว่าเขาทำดักเสือ

เราพาหมู่คณะปฏิบัติพักอยู่ที่ป่าดงใหญ่นี้ไม่นานนักได้นำคณะธุดงค์ไปยังนครจำปาศักดิ์ตามคำนิมนต์ของ**โยมคำตัน**

ในระหว่างนั่งเรือไป**นครจำปาศักดิ์** แล้วมุ่งตรงไปทาง**ปากเซ ปากซัน** ปีนั้นน้ำเยอะเชี่ยวกรากมาก ล่องเรือไปตามกระแสน้ำ เรือมันจึงแล่นเร็ว พอไปถึงตรง**สะดือน้ำใหญ่** บังคับเรือไว้ไม่อยู่ เรือหมุนติ้วๆ บิ๊ดๆๆ งี้ ทีนี้เรือมันเล็กมันหมุนตั้ง ๒๐ รอบมั้ง วื้อๆๆ

ถ้าเป็นเรือใหญ่มันก็หมุนสักเดี๋ยวก็ไปได้ แต่เราไปเรือพายเล็กๆ ถึงตรงสะดือน้ำก็หมุนเคว้งคว้าง เราก็ตะโกนบอกสั่งให้พวกฝีพายช่วยกันงัดเรือออกไปอีกด้าน เราต้องใช้ไม้พายช่วยงัด จึงหลุดออกมาได้ ไม่งั้นตาย

คนตายแยะตรงนี้ มันดูดลงไปตาย ถ้าเกิดล่มขึ้นมาเราอาจจะไม่ตาย เพราะเราว่ายน้ำเก่ง แต่มันต้องเอาจีวรออก ถ้าเอาออกไม่ทันก็ตายเหมือนกัน **มันเป็นสะดือน้ำ หมุนวนน่ากลัว**

(หลวงปู่เจี๊ยะ เป็นคนจันทบุรี ลูกน้ำเค็ม ท่านว่ายน้ำเก่ง)

เดินทางถึงวัดอำมาตย์ นครจำปาศักดิ์

เมื่อเรือเทียบฝั่ง เราได้พาพระเณรทั้งหมดไปพักยัง**วัดอำมาตย์** (วัดอำมาตยาราม) นครจำปาศักดิ์ มุ่งเพื่อจะไปให้ทัน**หลวงปู่เสาร์** แต่คลาดกัน **หลวงปู่เสาร์ได้ธุดงค์ไปที่หลี่ผีก่อน**

พักที่**วัดอำมาตย์** พอสมควรแล้ว ต่อจากนั้นได้ธุดงค์ต่อไปที่**ห้วยสาหัว** เขตนครจำปาศักดิ์ ห่างตัวเมือง ๑๐ กว่ากิโลเมตร **พักอยู่ที่นี่ราว ๔ เดือน** เป็นหมู่บ้านที่มีผู้อยู่อาศัยราว ๑๘ หลังคาเรือน

ในการธุดงค์ครั้งนี้ เราพักอยู่กับ**พระเพ็ง**สององค์เพียงเท่านั้น

ในขณะที่เข้าไปพักอยู่ที่**บ้านห้วยสาหัว** อาหารการฉันก็เป็นอาหารพื้นบ้าน **เรามาเพื่อธรรม สิ่งเหล่านี้จึงไม่เป็นอุปสรรคแต่อย่างใด**

เราไปกินปูนา เขาเอามาต้ม ตัวเล็กๆ กินกับข้าวเหนียวรสมันหื่น กินไม่ลง ติดคอ

อยู่ที่นั้นมี**มันหัวใหญ่ๆ** เท่าต้นเสากุฏิเรานี่ (ทำมือประกอบ) เวลาจะเอา ต้องเอาน้ำรดให้ชุ่ม โน้มลำต้นไผ่ลงมาคล้อง แล้วดึง(เถามัน)ขึ้นมาทั้งต้น ต้องมัดหัวจุกมันแล้วดึงขึ้นมา ต้องค่อยๆ ไม่งั้นหักหมด มันยาว

เวลารดน้ำ ดินมันก็อ่อน ค่อยๆดึงขึ้นมา ไม่งั้นหักหมด เราขุดธรรมดาไม่ได้ เพราะมันลึกหลายเมตรเลย ต้องใช้ต้นไม้ขนาดพอดีโน้มปลายลงมาแล้วค่อยๆเอาเชือกผูกที่หัวมัน ด้วยแรงของไม้โน้มและดินที่อ่อนด้วยการรดน้ำให้ชุ่ม หัวมันก็จะค่อยๆโผล่ขึ้นมาเรื่อยๆ จนสุด

บางหัวนี่ยาวหลายเมตร มันขาวอร่อย กินเปล่าๆ ไม่มีน้ำตาล น้ำอ้อยจิ้ม ถ้ามีกะทิก็ยิ่งดีใหญ่ แต่สมัยนี้ไม่มี

ปลาใหญ่ก็มีเยอะแยะ ร้องโอ้กๆ มันเล่นกันในน้ำตอนกลางคืน เขาเรียก**ปลาโลมาน้ำจืด** มันร้องเหมือนเสียงควายเลย ร้องโอ้กๆๆ

เราลงไปเล่นในน้ำ อาบน้ำ โดนปลิงดูด เราไม่กลัวปลิง มันกัดก็จับปลดออก

นั่งเรือไปค้างกลางทาง ๑ คืน เพราะเรือไม่มีใบ ขากลับเดินไปเที่ยว เจอเสือกับช้างป่า เราอยู่ในร่องลึกมันอยู่ข้างบน เราถามอะไรเขาบอกช้าง เราไม่รู้ไม่งั้นเราจะไปดู

เค้าจับช้างตัวเล็กๆมา มันชน เราก็ไปแหย่ มันก็ไล่ขวิด เอาข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนให้มันกิน มันเอางวงรับเข้าปาก หมดปี๊บ ขอเราอีกทีหลังเราลุกไปไหนมันเดินตามเลย มันอดอยากมาก

ไปมานานมากแล้ว ห้าสิบปีแล้ว

๑๖๗.

นัดศิษย์มารวมกัน ทำพิธีมาฆบูชา

กลับไปติดตามคณะของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กันต่อนะครับ

เมื่อคณะของ**หลวงปู่ใหญ่** เดินทางไปถึง**นครจำปาศักดิ์** ได้เข้าพักที่**วัดอำมาตยาราม**

ลูกศิษย์คณะที่หนึ่ง ที่เดินทางไปล่วงหน้า คือ **พระอาจารย์ทองรัตน์ พระอาจารย์บุญมาก** และ **พระอาจารย์กิ** ซึ่งไปพักบำเพ็ญสมณธรรมรออยู่ที่**วัดภูจำปาศักดิ์** ทราบข่าวการเดินทางมาถึงของ**หลวงปู่ใหญ่** จึงพากันมากราบทำวัตรและถวายการอุปัฏฐากตามธรรมเนียมของพระสายกรรมฐาน

หลวงปู่ใหญ่ ได้นัดหมายให้ส่งข่าวลูกศิษย์ทั้งหมดให้มารวมกัน**ทำพิธีมาฆบูชา** ซึ่งเป็นการนัดรวมลูกศิษย์เป็นประจำทุกปีที่**วัดภูจำปาศักดิ์** ก็อยู่ในช่วง**เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕** คณะศิษย์ต่างแยกย้ายไปบำเพ็ญสมณธรรมตามอัธยาศัยของตน

เมื่อนัดแนะเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (ขณะนั้นเป็นเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔) **หลวงปู่ใหญ่** จึงได้พาคณะศิษย์ติดตามเดินทางต่อไปยัง

เมืองโขง-ดอนฮีธาตุ ซึ่งยังอยู่อีกไกล เพื่อทำบุญอุทิศถวายครูบาอาจารย์ของท่านตามที่ตั้งใจ

หลวงปู่ใหญ่ ยังได้กำชับคณะศิษย์ที่อยู่ที่นครจำปาศักดิ์ คอยสดับตรับฟังข่าวขององค์ท่านอย่าให้คลาด!

รวมทั้งให้พระอาจารย์บุญมากจัดทำประทุนเรือแจวไปคอยรับท่านในตอนขากลับด้วย

คณะของหลวงปู่ใหญ่ ออกเดินทางไป**เมืองโขง-ดอนฮีธาตุ** ด้วยการโดยสารเรือกลไฟ ล่องใต้ลงไป พักค้างคืนที่**วัดกลาง เมืองมุลปาโมกข์** หรือมีชื่อทางการของไทยว่า **อำเภอวรรณไวทยากร** (ดินแดนส่วนนั้นยังเป็นของประเทศไทยในสมัยนั้น)

เมืองมุลปาโมกข์ หรือ**อำเภอวรรณไวทยากร** นั้น อยู่ใกล้จะถึง**เมืองโขง** เป้าหมายปลายทางแล้ว ทางคณะออกเดินทางด้วยเรือพายเรือแจว ต่อไปยัง**เมืองโขง ดอนฮีธาตุ** บ้านเกิดและที่ประดิษฐานสถูปบรรจุอัฐิธาตุของ**พระครูสีทันดรคณาจารย์** หรือ **ท่านพระครูสีทาโชติปาโล** พระอุปัชฌาย์ของ**หลวงปู่ใหญ่**

นับเป็นการเดินทางที่ยาวไกลและทรหดอดทนอย่างยิ่งสำหรับหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ที่ชราภาพอายุเลย ๘๐ ปีแล้ว และแสดงถึงความเด็ดเดี่ยว มุ่งจุดหมายหนึ่งเดียวอย่างแน่วแน่ไม่แปรผัน เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อครูบาอาจารย์ ก่อนที่ท่านเองจะลาขันธ์

๑๖๘.

วงศ์ธรรมยุตสีทันดร ดอนโขง

ขออนุญาตหยุดพักเรื่องของ**หลวงปู่ใหญ่** ไว้สักประเดี๋ยว ขอนำท่านไปรับทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของ**คณะสงฆ์ธรรมยุต แขวงจำปาศักดิ์** หรือ **วงศ์ธรรมยุตสีทันดร** พอเป็นพื้นฐานสักเล็กน้อย

ทั้งหมดนี้เป็นผลการค้นคว้าของ **อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** อีกนั่นแหละ แล้วผมก็บรรจงคัดลอกมาเสนอ (เอาหน้า) ด้วยความภาคภูมิใจ

ขอเริ่มตรงบริเวณ**แม่น้ำโขง** ส่วนล่างสุดของ**ประเทศลาว** เรียกว่า **สีทันดร** มากจากคำว่า **สี่พันดอน**

ดอน ในที่นี้หมายถึง **เกาะ**

ที่เรียกว่า **สีทันดร** หรือ **สี่พันดอน** ก็เพราะแม่น้ำโขงบริเวณนี้ **มีเกาะแก่งน้อยใหญ่อยู่เป็นจำนวนมาก**จนว่ากันว่า สุดคณานับ (คงไม่มีใครไปลอยคอนับได้หมด)

เกาะที่ใหญ่ที่สุดในบริเวณนี้ ชื่อ **ดอนโขง** (เกาะโขง) ตั้งอยู่กลางลำน้ำโขง เป็นที่ตั้งของหลายหมู่บ้าน หลายตาแสง (ตำบล) จนรวมกันกลายเป็นเมือง เรียกว่า **เมืองโขง** มีภูเขา ๗ ลูก มีสนามบินแห่งสุดท้าย

ใต้สุดของชาติลาวตั้งอยู่ที่เมืองนี้ ถ้าจะเทียบก็คล้ายกับ**เกาะภูเก็ต**ของไทยเรา น่าจะเทียบกันได้

พอนึกภาพออกนะครับ

ทีนี้มาพูดเรื่องพระสายธรรมยุตของลาว ก็ขอเริ่มมาตั้งแต่ครั้ง **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ยังทรงผนวชเป็น **วชิรญาโณภิกขุ**อยู่ ก็ได้มีชาวสีทันดรท่านหนึ่งชื่อว่า **กำ่** ได้มีจิตเลื่อมใสบวชเรียน เป็น**สัทธิวิหาริก** (ลูกศิษย์) ของพระเจ้าอยู่หัว **วิชรญาโณภิกขุ**

ตามประวัติ **ท่านกำ่** เป็นหนึ่งในบรรดาชาวพื้นเมืองที่ถูกเกณฑ์ลงมาส่งช้างเผือกที่กรุงเทพฯ แล้วท่านก็สนใจบวชเรียน ตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัย ชำนาญในอักษรสมัยและพระสูตร รอบรู้ในธรรม จนเป็นที่ไว้วางพระหฤทัยของท่าน **วชิรญาโณ** พระอาจารย์ของท่าน

หลังจากท่าน**วชิรญาโณ** ขึ้นครองราชย์ เป็น**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** แล้ว **ท่านพระภิกษุกำ่** รำลึกถึง **เมืองโขง สีทันดร** บ้านเกิดเมืองนอนท่าน **และใคร่จะเห็นวงศ์ธรรมยุติกาตั้งขึ้นในถิ่นนั้น**

เมื่อได้โอกาสกราบทูล พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยทรงอยากให้คณะธรรมยุติกาตั้งมั่น แผ่ไพศาลรุ่งเรืองทั่วพระราชอาณาจักร

เวลานั้นเมืองโขง สีทันดร นครจำปาศักดิ์ ยังเป็นขอบขัณฑสีมาอาณาจักรสยามประเทศอยู่

เมื่อถึงกำหนดวันเดินทาง **พระเถราจารย์เจ้ากำ่ คุณสมฺปนฺโน ก็เข้าเฝ้ารับพระโอวาททูลลา นำวงศ์ธรรมยุติกาไปสู่เมืองโขง สีทันดร**

นัยว่า ในโอกาสเดียวกันนี้ **พระเถราจารย์เจ้าพันธุละ** (ดี) ก็นำเอาวงศ์ธรรมยุติกาไปสู่เมืองอุบลราชธานี (โปรดไปอ่านทบทวนตั้งแต่ตอนแรกๆ นะครับ)

และ **พระเถราจารย์เจ้า ธัมมปาละ** ก็นำเอาวงศ์ธรรมยุติกาไป **กรุงพนมเปญ กัมพูชา** พร้อมๆ กัน

ดังนั้น วงศ์ธรรมยุติกา**สีทันดร อุบลราชธานี** และ **กรุงพนมเปญ** จึงออกไปประดิษฐานเผยแพร่พร้อมกัน มีความเกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่บัดนั้นแล

เมื่อ**พระเถราจารย์เจ้าท่านกำ่า คุณสมฺปนฺโน** นำเอาวงศ์ธรรมยุติกาไปถึง**เมืองโขง สีทันดร** แล้ว กิตติศัพท์ด้านคุณธรรมความดีงามของท่านก็แพร่ออกไปกว้างไกล ประชาชนตลอดจนท่านเจ้าเมือง คือ **พระอภัยราชวงศา** ต่างเลื่อมใสศรัทธาเป็นเหตุให้มีการสร้างวัดธรรมยุตขึ้นมาหลายแห่ง

วัดภูเขาแก้วมณีวรรณ ตั้งเป็นวัดแรก ต่อมาก็มี**วัดสุทัศน์มาลาราม** บ้านนา, **วัดสุวรรณเจดีย์** บ้านเวินทอง, **วัดพระธาตุศรีบุญเรือง** บ้านดง, **วัดโพนแก้ววิชัย** ที่สร้างไพโพนแสง, **วัดดอนกระสัง** และ**วัดดอนเหล็กไฟ** ตามลำดับ

เมื่อมีการสมโภชพระประธานฉลองพระอุโบสถ **วัดภูเขาแก้วมณีวรรณ** มีการแห่พระทางชลมารครอบเกาะโขง เจ้าผู้ครองนครจำปาศักดิ์ คือ **เจ้ายุติธรรมธร** ก็เสด็จลงไปร่วมงาน นับว่า**วงศ์ธรรมยุติกาสีทันดร** ได้รับความอุปถัมภ์จากเจ้านายเชื้อพระวงศ์มาแต่เริ่มแรก ทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาสายนี้เป็นไปโดยสะดวก และเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ

พระเถราจารย์เจ้า ท่านก่ำ ต้นวงศ์ธรรมยุตสีทันดร ได้ดับขันธ์มรณภาพด้วยโรคชรา ที่**วัดโพนแก้ววิชัย ดอนส้างไพโพนแสง** อัฐิธาตุของท่านได้บรรจุในพระเจดีย์สูง ๑๕ วา กว้าง ๓ วา อยู่ทางทิศตะวันออกของวัดนั้นเอง

บรรดาลูกศิษย์อาวุโส มี**พระครูธรรมสัง** (วา) เป็นต้น ก็พาหมู่คณะสืบศาสนทายาทวงศ์ธรรมยุตต่อมาโดยลำดับ ได้ส่งพระภิกษุสามเณรผู้หนักต่อการศึกษาไปเล่าเรียนพระธรรมวินัย ที่สำนัก **ท่านเทวธัมมี** (ม้าว) ที่**วัดศรีทอง** และ**วัดสุปัฏนาราม** ในเมืองอุบลราชธานี

ในสมัยต่อมา เมื่อท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้รับอาราธนาให้ไปเป็น**เจ้าอาวาสวัดอำมาตยาราม** และ**เจ้าคณะแขวงจำปาศักดิ์** ก็ได้มีพระภิกษุสามเณรจาก**เมืองโขง สีทันดร** มาอาศัยเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยบ้าง มาบวชที่นั่นบ้าง และ**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ**เอง ก็ได้เดินทางลงไปตรวจตราสั่งสอนหมู่คณะทาง**สีทันดร** เป็นประจำ

ด้วยเหตุนี้ พระภิกษุสามเณรวงศ์ธรรมยุต**สายสีทันดร นคร-จำปาศักดิ์** จึงมีความเกี่ยวพันกับ**สายอุบลฯ**อย่างแน่นแฟ้น และเป็นเหตุสืบเนื่องให้ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาเล่าเรียนที่กรุงเทพฯ ด้วยเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะมาพักอาศัยที่**วัดบรมนิวาส** และ**ที่วัดปทุมวนาราม** ที่ได้รับสมณศักดิ์เป็นเจ้าคุณ เป็นพระครู และที่เป็นมหาเปรียญ ก็มีหลายองค์

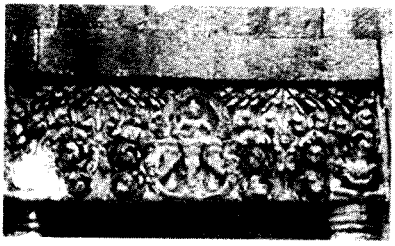
ครูบาอาจารย์วงศ์ธรรมยุต**สายสีทันดร** ที่ดำรงตำแหน่ง**เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม** ก็ได้แก่เจ้าอาวาสลำดับที่ ๒-๓-๔ คือ **พระครูปทุมธาดา** (สิงห์ อคฺคธมฺโม), **พระปัญญาพิศาลเถร** (สิงห์) และ**พระวิสุทธิสารเถร** (ผิว)

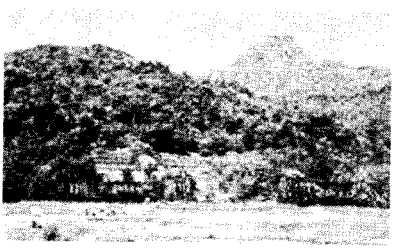
สำหรับเจ้าอาวาสลำดับที่ ๕ คือ ท่านเจ้าคุณ**พระปัญญาพิศาลเถร** (หนู จิตปญฺโญ) ผู้เป็นสหธรรมิกของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ก็เป็นอีกองค์หนึ่งที่สืบ**สายสีทันดร**มาเช่นกัน

ท่านพระอุปัชฌาย์ของหลวงปู่เสาร์ ที่ท่านเดินทางมาทำบุญอุทิศถวาย คือ **ท่านพระครูสีทันดรคณาจารย์** (พระครูสีทา โชติปาโล) ก็เป็นเชื้อสายวงศ์ธรรมยุตสีทันดร ดำรงตำแหน่ง **เจ้าคณะใหญ่แห่งสีทันดร** ซึ่งท่านมรณภาพที่**ดอนฮีธาตุ เมืองโขง** ที่ตั้งอยู่บนเกาะ**ดอนโขง** แห่งนี้เอง

ปราสาทวัดภู
นครจำปาศักดิ์ ประเทศลาว

๑๖๙.

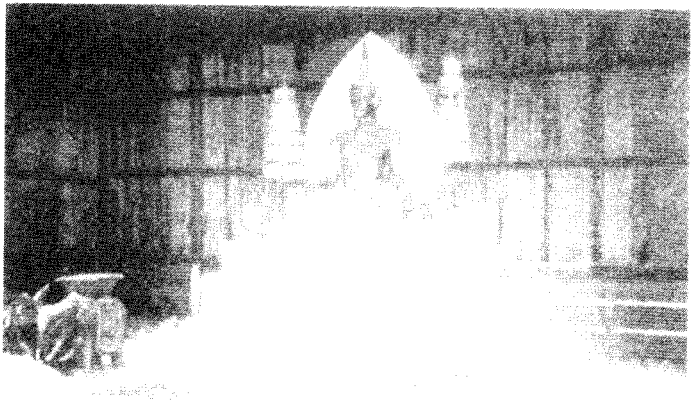
ทำบุญถวายกุศล พระอุปัชฌาย์

พระอุปัชฌาย์ที่**หลวงปู่ใหญ่**เดินทางมาถวายกุศลอุทิศคือ **ท่านพระครูทา โชติปาโล** ซึ่งต่อมาได้รับสมณศักดิ์ที่**พระครูสีทันดรคณาจารย์** เจ้าคณะใหญ่แห่งสีทันดร

ท่านพระครูทา ท่านเป็นชาว**เมืองโขง** แขวงจำปาศักดิ์ ได้ไปบวชเรียนที่จังหวัดอุบลราชธานี จนได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ และในบั้นปลายชีวิตท่านได้เดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอนของท่าน ได้นำความเจริญทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน จนได้เกิดวัดธรรมยุตบนเกาะ**ดอนโขง**มากกว่า ๒๐ วัดสืบต่อมาจนปัจจุบันนี้

ท่านพระครูทา โชติปาโล หรือ **พระครูสีทันดรคณาจารย์** ได้มรณภาพที่**ดอนฮีธาตุ เมืองโขง** บ้านเกิดเมืองนอนของท่าน ลูกศิษย์ลูกหาและญาติโยมได้พร้อมใจกันให้ก่อสถูปเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุของท่าน ณ สถานที่แห่งนี้

ในวันทำบุญอุทิศถวาย**พระอุปัชฌาย์**นั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์**ได้บอกให้ลูกศิษย์ลูกหาของพระอุปัชฌาย์พร้อมทั้งญาติโยมที่ศรัทธาใน

พระประธานเดิมในอุโบสถ

องค์ท่านได้ทราบ แล้วได้นิมนต์พระสงฆ์มาร่วมพิธีในครั้งนั้นจำนวน ๔๐ รูป ได้ถวายปัจจัยรูปละ ๑ บาท ครบจำนวน ๔๐ บาท ที่ท่านได้รับถวายจากงานศพของเศรษฐี ในเมืองอุบลฯเมื่อคราวที่แล้ว

ญาติโยมชาว**เมืองโขง-ดอนฮีธาตุ** ได้จัดเตรียมภัตตาหารถวายบิณฑบาตพระเณรที่มาร่วมงาน

การจัดบำเพ็ญกุศลครั้งนี้เสร็จสิ้นด้วยดี **หลวงปู่ใหญ่**ได้บำเพ็ญกุศลถวายพระอุปัชฌาย์ท่านสมดังความตั้งใจ ที่ท่านมีมาก่อนนี้ถึง ๒๐ ปี นับว่าท่านมีความกตัญญูกตเวทีเป็นอย่างยิ่ง ท่านมีความตั้งใจที่เด็ดเดี่ยว แม้การเดินทางจะเต็มไปด้วยความยากลำบากและเสี่ยงอันตราย กอปรกับท่านเข้าสู่วัยชราภาพมากแล้ว ท่านก็ไม่ย่นย่อท้อถอย นับเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษยานุศิษย์เป็นอย่างดี

๑๗๐.

หลี่ผี และคอนพระเพ็ง

หลังจากการจัดงานถวายกุศลอุทิศแด่พระอุปัชฌาย์เสร็จแล้ว **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ท่านประสงค์จะธุดงค์ลงไปทางใต้ รวมทั้งไปชมเกาะแก่งน้อยใหญ่บริเวณ**สีทันดร**ในปั้นปลายชีวิตของท่าน

หลวงปู่ใหญ่ และคณะศิษย์ ใช้เวลาหลายสิบวันเดินทางด้วยเท้าไปชมเกาะแก่งต่างๆ ไปจนถึง **หลี่ผี** และ **คอนพระเพ็ง**

หลี่ผี เป็นชื่อของน้ำตกในลำน้ำโขง ที่แผ่นดินมีระดับสูงต่ำแตกต่างกันหลายเมตร มีโขดเขาซอกผาเป็นเสมือนเขื่อนกั้นลำน้ำโขงไว้ ทำให้น้ำจากแม่น้ำโขงทั้งสายไหลมาเอ่อล้นบริเวณแห่งนี้ แล้วไหลตกตามซอกผาหินลดระดับกัน กลายเป็นน้ำตกใหญ่ที่สายน้ำซ่านกระเซ็นเป็นฝอยฟอง เสียงดังกึกก้องไปไกล

การที่มีหินผาคล้ายเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงแห่งนี้ ได้ช่วยไม่ให้สายน้ำไหลลงทะเลไปเร็ว จึงคล้ายเขื่อนกักน้ำตามธรรมชาติ ถ้าไม่มีเขื่อนแห่งนี้กล่าวกันว่า น้ำในแม่น้ำโขงทั้งสายจะไหลลงทะเลเร็วมาก อาจเหือดแห้งไปในหน้าแล้งก็ได้

คำว่า **หลี่** หรือ **ลี่** เป็นชื่ออุปกรณ์ดักปลา คล้ายๆกับไซ หรือลอบที่เรียกว่า **หลี่ผี** เพราะกระแสน้ำแถวนั้นไหลเชี่ยว และอันตรายมาก ถ้ามีคนตกลงไปจะไม่รอด และศพจะถูกพัดไปตามกระแสน้ำ มักไปติดอยู่ที่ **หลี่** ที่ชาวบ้านดักไว้ จึงเรียก**หลี่ผี**

คอนพระเพ็ง เป็นน้ำตกยิ่งใหญ่แห่งสุดท้ายในลำน้ำโขงอยู่ใต้**หลี่ผี**ลงไป มีความสวยงามมาก ได้รับการขนานนามว่าเป็น **ไนแอการาแห่งเอเชีย** ว่ากันว่า**น้ำตกคอนพระเพ็ง** สวยงามและยิ่งใหญ่กว่าน้ำตก**หลี่ผี**เสียอีก

หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค ได้เขียนบรรยายถึงน้ำตกทั้งสองแห่ง ดังนี้

"น้ำตกหลี่ผี เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ อยู่ตอนใต้สุดของแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นชายแดนของประเทศลาวติดต่อกับประเทศกัมพูชา อยู่ในเขตเมือง**ขี้นาก**

น้ำตกแห่งนี้เกิดจากภูเขาเป็นเหมือนเขื่อนผาหินกั้นน้ำในลำน้ำโขงกลายเป็นน้ำตกที่สูงชัน หากไม่มีเขาลูกนี้เป็นคูเขื่อนกั้นไว้ น้ำในลำโขงตอนเหนือขึ้นไปคงจะต้องเหือดแห้งลงได้

เสียงน้ำตกได้ยินกระหึ่มออกไปไกล เมื่อเข้าไปใกล้เสียงน่าสะพรึงกลัวมาก

ผู้เขียน **(หลวงพ่อโชติ)** เคยไปดูมาหลายครั้ง และคุ้นเคยพอสมควร ชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่า ที่**แก่งหลี่ผี** และ**คอนพระเพ็ง** นี้ เมื่อมีอะไรพลัดตกลงไป แม้แต่ขอนซุงต้นใหญ่ๆ ก็จะแตกกระจายไม่มีเหลือ เพราะเป็นน้ำตกที่สูงชันเป็นหลายชั้น

บรรดาปลาน้อยใหญ่ไม่สามารถขึ้นมาข้างบนน้ำตกได้ จึงพากันอยู่ใต้น้ำตกเป็นจำนวนมาก พวกคนหาปลาจึงได้จับปลากันอย่างสนุกสนาน เพียงใช้ตาข่ายช้อนก็ได้ปลามากมาย

ในฤดูแล้ง ช่วงน้ำลด จะมองเห็นเกาะอยู่เกาะหนึ่ง กระแสน้ำไหลแยกออกสองข้างเกาะ เห็นละอองไอน้ำเป็นหมอกควันที่เกาะนั้นมองเห็นต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง มีกิ่งใหญ่อยู่ ๓ กิ่ง ชี้ไปทางทิศใต้กิ่งหนึ่ง ชี้ไปทางทิศเหนือกิ่งหนึ่ง และใช้ไปทางทิศตะวันออกกิ่งหนึ่ง ที่ยอดกลับไม่มี

กิ่ง เขาเรียกกันว่า **ต้นมณีโคตร** ถ้ามองแต่ไกลจะเห็นลักษณะคล้ายต้นงิ้วป่า แต่งิ้วป่ามักจะมีเพียงกิ่งยอดเท่านั้น แต่ต้น**มณีโคตร**นี้ไม่มีกิ่งยอด มีเพียงสามกิ่งชี้ไปกิ่งละทิศ

ทางฝั่งลาวเล่ากันว่า ไม่มีใครเคยเข้าไปดูต้นไม้ต้นนี้ได้ มีเพียง**อาชญาท่านสำเร็จลุน** พระอภิญญาของลาวในอดีต เพียงองค์เดียวเท่านั้นที่สามารถเดินบนน้ำเข้าไปดูต้นไม้ต้นนี้ได้

ผู้เขียนได้ฟังมาอย่างนี้ ขอให้อยู่ในดุลยพินิจของท่านผู้รู้เถิด"

น้ำตกหลี่ผี
นครจำปาศักดิ์ ประเทศลาว

๑๗๑.

หลวงปู่ใหญ่อาพาธ

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล และคณะศิษย์ได้เดินทางเที่ยวชมเกาะแก่งต่างๆหลายวัน แล้วกลับมาพักที่**ท่าเปือย** หรือ **คำปงเสลา** และกำหนดจะทำ**พิธีมาฆบูชา**ในวันเพ็ญเดือนสาม ที่**บ้านท่านาดี**

หลวงปู่ใหญ่ ท่านเริ่มป่วยเป็นไข้หวัดขณะที่เที่ยวชมเกาะแก่งต่างๆ เพราะท่านถูกฝนซึ่งตกหนักในระยะนั้น ขณะที่พักอยู่**บ้านหัวดอนหลี่ผี** ศิษย์ผู้ใหญ่คือ **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ได้อาราธนาท่านกลับมาพักที่**บ้านท่านาดี** เพราะใกล้จะถึงวันมาฆบูชา ตามที่ท่านนัดหมายแล้ว

พระสมัย ซึ่งเป็นหลานชายของ**หลวงปู่ใหญ่** ได้สวดพระปาฏิโมกข์ถวาย อาการไข้หวัดของท่านยังไม่ทุเลาแต่กลับเป็นมากขึ้น อาการของท่านดูทรุดหนัก

หลวงปู่บัวพา ปญฺญาภาโส ศิษย์ผู้อุปัฏฐากเห็นว่าอาการของ**หลวงปู่ใหญ่**ดูน่าวิตก จึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบเรียนปรึกษากับ**พระอาจารย์ดี** ซึ่งเป็นพระเถระในที่นั้น

"ครูบาจารย์... ครูบาจารย์ใหญ่จักเพิ่นเป็นจังได๋ ผิดปกติต่างเก่าต่างหลัง ข้าน้อย"

เมื่อ**พระอาจารย์ดี**ได้รับคำบอกเล่าจาก**หลวงปู่บัวพา**อย่างนั้น จึงรีบเข้าไปเยี่ยมดูแลอาการของ**หลวงปู่ใหญ่**ทันที และเห็นว่าอาการของท่านทรุดหนักจริง

ต่อไปนี้เป็นคำสนทนา ตามการบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ** ดังนี้

พระอาจารย์ดี : "ครูบาจารย์ เป็นจังได๋เดี๋ยวนี้ ฮั่นว่า บ่ซำบาย?"

หลวงปู่ใหญ่ : "หือ! มันสิเป็นอีหยัง บ่เป็นหยังดอก"

พระอาจารย์ดี : "บ่เป็นจังได๋ สุขภาพครูบาจารย์ทรุดลงเรื่อยๆ คั่นว่าชั่น ข้าน้อยขอนิมนต์ครูบาจารย์กลับไปรักษาตัวก่อน ข้าน้อย"

หลวงปู่ใหญ่ : "กลับจังได๋ สิพาเขาทำบุญมาฆะอยู่"

พระอาจารย์ดี : "เรื่องทำบุญนั้น พวกข้าน้อยขอรับรองทุกอย่าง ขออย่าให้ครูบาจารย์เป็นห่วง ข้าน้อย"

หลวงปู่ใหญ่ : "หือ! อยู่มันาะสิเป็นหยัง ตายใสกะแล่วตั๋ว ฟืนอยู่นี่สิอึด(หายาก) ซำบอ เผาช้างเป็นโต (ทั้งตัว) กะไหม้ตั๋ว"

พระอาจารย์ดี : "ครูบาจารย์เว้าจังชั่นกะแม่นอยู่ ข้าน้อย แต่ว่ากระดูกครูบาจารย์นั่นมีค่ามีคุณหลาย คั่นครูบาจารย์มรณภาพอยู่นี่ พวกญาติโยมกะสิมาติเตียนพวกข้าน้อย ว่าพาครูบาจารย์มากวงมาไกล"

หลวงปู่ใหญ่ : "เออ! คั่นจังชั่น กะลงอุโบสถก่อน"

เป็นอันว่า **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ก็ต้องอับจนอยู่ตรงนั้น ไม่สามารถจะกล่าวรบเร้านิมนต์ท่านต่อไปอีกได้**เพราะการลงอุโบสถในวันอุโบสถนั้น เป็นเรื่องจำเป็นของพระสงฆ์ที่ยึดพระธรรมวินัย จึงต้องยอมตามความต้องการของหลวงปู่ใหญ่**

๑๗๒.

อาราธนานิมนต์ ให้ไปถึงวัดอำมาตย์ฯ

เมื่อ**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ไม่สามารถอาราธนานิมนต์ให้**หลวงปู่ใหญ่**กลับไปพักรักษาตัวได้ โดยองค์ท่านกล่าวตัดบทว่า "ให้ลงพระอุโบสถเสร็จก่อน"

พระอาจารย์ดี มีความกังวลเรื่องสุขภาพของ**หลวงปู่ใหญ่**ในตอนนั้นเป็นอย่างมาก เกรงท่านจะเป็นอะไรอย่างปุบปับในเวลานั้น จึงได้อาราธนานิมนต์ว่า

"ขอโอกาส ข้าน้อย คั่นครูบาจารย์ว่าจังซั่น พวกข้าน้อยกะบ่ขัดเจตนารมณ์ แต่ว่าเป็นจังได๋กะดี พวกข้าน้อยขออาราธนานิมนต์ให้ครูบาจารย์ไปถึงวัดอำมาตย์ก่อน ข้าน้อย"

หมายความว่า จะอย่างไรก็ตาม ขออาราธนานิมนต์ให้หลวงปู่ใหญ่ได้เดินทางไปถึงวัดอำมาตย์ฯ ซึ่งเป็นวัดใหญ่เสียก่อน

หลวงปู่ใหญ่ ท่านสงบนิ่ง ไม่พูดว่าอะไรเลย แสดงว่าท่านรับคำอาราธนานิมนต์

หลวงปู่ใหญ่ท่านพักนิ่งอยู่ คณะศิษย์จึงได้ปล่อยให้ท่านนอนพักผ่อน ต่างองค์ต่างมีความกระวนกระวายใจในอาการป่วยของครูบาอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะต่างองค์ต่างก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรดี ต่างองค์จึงต่างนิ่งเฉย เพียงเฝ้าคอยดูอาการของ**หลวงปู่ใหญ่**ท่านเท่านั้น

เมื่อได้เวลากราบเรียนถึงอาการของท่านครั้งไร **หลวงปู่ใหญ่**ก็บอกว่า "บ่เป็นหยัง" คือท่านจะบอกว่า ไม่เป็นไร คณะศิษย์ต่างก็เฝ้าดูอาการของท่านจนกระทั่งเสร็จการลง**อุโบสถกรรม** และเสร็จ**งานบุญมาฆบูชา**

คณะศิษย์ได้อาราธนานิมนต์หลวงปู่ใหญ่เดินทางไปยัง**เมืองมุลปาโมกข์** (อำเภอวรรณไวทยากร) พักที่**วัดกลาง** ซึ่งมี **ท่านญาคูบุปผา** เจ้าอาวาส ให้การต้อนรับ

หลวงปู่ใหญ่และคณะศิษย์พักที่**วัดกลาง** เมืองมุลปาโมกข์ เพื่อรอเรือกลไฟเดินทางกลับ**นครจำปาศักดิ์**ต่อไป ซึ่งไม่มีกำหนดการแน่นอนว่าจะออกเดินทางเมื่อใด

๑๗๓.

ยังพูดเย้าแหย่ลูกศิษย์

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตั้งแต่ที่**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ศิษย์อาวุโสได้อาราธนานิมนต์**หลวงปู่ใหญ่** ไว้ว่า**ขออย่าให้ท่านเป็นอะไรไปก่อนเดินทางถึงวัดอำมาตยาราม อาการป่วยของท่านดูยังคงที่ ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงให้น่าวิตกไปมากกว่านั้น หนำซ้ำดูท่านยังสงบเย็น อารมณ์ดีเป็นปกติ แถมยังพูดจาเย้าแหย่หลวงปู่บัวพา อยู่เลย**

เหตุการณ์มีอยู่ว่า วันหนึ่ง ญาติโยมได้มาทำบุญถวายสังฆทาน ได้นำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงพระเณร ซึ่งปกติอาหารหลักที่ขาดไม่ได้ก็คือ **ข้าวปุ้น** หรือ **ขนมจีน** นั่นเอง

วันนั้นชาวบ้านได้นำขนมจีนมาเลี้ยงพระเป็นจำนวนมากใส่มาเป็นกระบุงๆ

หลังจากชาวบ้านกล่าวพิธีถวายอาหารเป็นสังฆทานแล้ว พระท่านทำ**พิธีอปโลกนกรรม**แล้ว...

(ขออนุญาตอธิบายเรื่อง **อปโลกนกรรม** หรือพูดสั้นๆว่า **พิธีอปโลกน์** สำหรับท่านที่ยังใหม่ในเรื่องวัดพอเข้าใจ กล่าวคือเวลาถวาย **สังฆทาน** ซึ่งหมายถึง**ถวายให้แก่สงฆ์เป็นส่วนรวม**ไม่ได้เจาะจงถวายแก่องค์ใดองค์หนึ่ง

สังฆทาน ที่ญาติโยมถวายจึงเป็นสมบัติกลางของสงฆ์ ดังนั้น ก่อนจะเอาไปบริโภคหรือใช้สอย พระท่านจึงทำพิธี**อปโลกน์** คือ ประกาศให้รู้ว่าของนี้เป็นของสงฆ์ เป็นของส่วนรวม อนุญาตให้พระเณรแต่ละองค์ได้แบ่งไปใช้สอยได้ตามความจำเป็น หมายถึงสงฆ์อนุญาตแล้ว ไม่เช่นนั้นจะเป็นการบาปฐานลักขโมย ยักยอกของสงฆ์)

หลังจากญาติโยมประเคนของ และพระได้ทำ**พิธีอปโลกน์**แล้ว จัดแจงแบ่งปันอาหารถวายครูอาจารย์และพระเณรเสร็จ ขนมจีนที่เหลือเป็นกระบุงๆ ก็นำมาตั้งไว้ข้างที่นั่งของ**หลวงปู่บัวพา** ซึ่งท่านคิดไว้ในใจว่าวันนี้เราจะฉันขนมจีนให้เต็มอิ่มจุใจสักวัน เพราะมันมีมากมายเหลือเกิน จึงได้ลำเลียงทั้งกระบุงมาไว้ข้างๆท่าน

ปกติ**หลวงปู่บัวพา**จะฉันทีหลังพระเณรองค์อื่นเสมอ เพราะต้องคอยอุปัฏฐากให้ครูอาจารย์ฉันเสร็จเรียบร้อยก่อน แล้วท่านเองจึงได้ลงมือฉัน

ในวันนั้น **หลวงปู่บัวพา**ฉันพร้อมกับคณะ โดยท่านฉันข้าวเพียงนิดเดียว ส่วนขนมจีนท่านเติมแล้วเติมอีกตามความตั้งใจแต่แรกด้วยว่าจะฉลองศรัทธาญาติโยมอย่างเต็มที่ สมกับที่เขาทำมามาก

หลวงปู่ใหญ่เห็นเช่นนั้น ท่านก็เลยหัวเราะ หึ หึ หึ แล้วก็พูดกับพระที่นั่งถัดๆไปว่า "เบิงพุ่นนา ท่านบัวพานั่งฉันข้าวปุ้นสิเหมิดกระบุงแล้วพุ้น"

พระเณรต่างพากันเหลียวมองมาทาง**หลวงปู่บัวพา** เห็นกระบุงขนมจีนตั้งอยู่ข้างท่านหลายใบ ต่างก็ยิ้มและหัวเราะเพราะเห็นเป็นเรื่องขันสร้างบรรยากาศแก่พระเณรและผู้ร่วมทำบุญในวันนั้น

ครั้งนี้นับเป็นการหัวเราะเป็นครั้งสุดท้ายของหลวงปู่ใหญ่

๑๗๔.

ละวางหมดทุกอย่าง

ในตอนเย็น ปกติพระลูกศิษย์จะพากันเข้าอุปัฏฐากสรงน้ำถูเหงื่อไคลถวายท่าน แต่วันนั้น **หลวงปู่ใหญ่**บอกว่า จะลงสรงน้ำในแม่น้ำโขงด้วยองค์ท่านเอง ลูกศิษย์ลูกหาก็ดูแลประคองท่านลงไปสรงน้ำจนเสร็จเรียบร้อย ดูสุขภาพของท่านก็ยังแข็งแรงดีอยู่ ไม่น่าห่วงใยประการใด

เช้าวันรุ่งขึ้น **หลวงปู่บัวพา** ได้เข้าไปอุปัฏฐากรับใช้ตามปกติ **หลวงปู่ใหญ่**ได้พูดขึ้นว่า : -

"ฟ่าวเก็บของสา สิเอาหยังก็เอาสาตี้ ข่อยบ่เอาอีหยังอีก" (ให้รีบเก็บของได้แล้ว ต้องการอะไรก็เอาไปได้ เราไม่ต้องการอะไรอีกแล้ว)

เมื่อได้ยินดังนั้น **หลวงปู่บัวพา**ก็รีบเก็บเครื่องบริขารของ **หลวงปู่ใหญ่** โดยที่ไม่ได้นึกเฉลียวใจว่า **"คำพูดของพระอาจารย์ใหญ่นั้นคือคำเทศนา คำสั่งเสียที่มีความหมายลึกซึ้ง บอกให้เห็นถึงการปล่อยวางความว่าง ไม่มีอะไรต้องยึดถืออยู่ในโลกธาตุ นับเป็นคำสอนที่แสดงถึงความสุดยอดของคำสอนทั้งปวง"**

นี้เป็นคำบันทึกของ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค**

หลังจากนั้นแล้วหลวงปู่ใหญ่ก็สงบนิ่ง ไม่พูดจาอะไรอีกต่อไป

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

เช้าวันนั้นมีญาติโยมมาทำบุญเป็นจำนวนมาก หากแต่**หลวงปู่ใหญ่**ท่านไม่ยอมฉันอะไรเลย สร้างความวิตกกังวลให้กับศิษย์ผู้ติดตามเป็นอย่างมาก เพราะ**เมื่อท่านไม่ยอมฉันอะไร ก็หมายความว่า อาการของท่านที่ดูอ่อนแรงอยู่แล้วก็จะต้องทรุดหนักลงไปอีกอย่างแน่นอน**

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน ในฐานะศิษย์ที่มีอาวุโสสูงสุด ณ ที่นั้น ได้พยายามอ้อนวอนให้ท่านฉันอาหาร โดยยกเหตุผลต่างๆนานา แต่**หลวงปู่ใหญ่**กลับนิ่งเฉยเสีย ไม่ยอมฉัน

เมื่อ**พระอาจารย์ดี** รบเร้าไปสักพัก ท่านจึงตัดความรำคาญโดยลุกขึ้นนั่ง จัดท่าทางนั่งตามปกติ ลูกศิษย์ลูกหาต่างดีอกดีใจ ยกสำรับกับข้าวมาตั้ง ถวายน้ำล้างมือท่าน

พระอาจารย์ดี ได้ตักข้าวต้มที่เตรียมมาอย่างดีสำหรับองค์ท่านโดยเฉพาะ ป้อนถวายไปที่ปาก **หลวงปู่ใหญ่**อ้าปากรับข้าวต้ม แล้วอมไว้สักประเดี๋ยว ต่อจากนั้นท่านก็คายทิ้งลงกระโถนไป และไม่ยอมรับอะไรต่อไปอีก เป็นอันว่าหมดปัญญาที่คณะศิษย์จะรบเร้าให้ท่านฉันอะไรลงท้องได้อีกเลย

หลวงปู่ใหญ่ไม่ยอมรับอะไรทั้งสิ้น ปล่อยวางหมดทุกอย่างตามที่ท่านบอกหลวงปู่บัวพา เมื่อตอนเช้ามืดของวันนั้น

๑๗๕.

ลงเรือสู่นครจำปาศักดิ์

เป็นอันว่าตั้งแต่วันนั้นหลวงปู่ใหญ่ไม่ยอมรับอะไรเลยทั้งอาหารและน้ำ ท่านปล่อยวางหมดทุกอย่างตามที่ลั่นวาจาไว้

ปัญหาหนักใจของคณะศิษย์คือการเคลื่อนย้ายองค์**หลวงปู่ใหญ่**จาก**เมืองมุลปาโมกข์** ไปยัง**นครจำปาศักดิ์** สมัยนั้นมีแต่เรือพาย เรือแจว เท่านั้น ระยะทางก็อยู่ไกลและทุรกันดาร ถ้าไปเรือแจวก็ต้องใช้เวลาหลายวัน

มีทางเดียวที่จะไปได้ คือต้องรอเรือกลไฟของทางราชการ ที่ใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง แต่ไม่อาจคาดคะเนได้ว่าเมื่อไรจะมีเรือแล่นไปยังนครจำปาศักดิ์

สิ่งที่ทำได้ในขณะนั้น คือ **รอ** เพียงอย่างเดียว

จะด้วยอำนาจบุญญาภินิหาร หรือเทพบันดาลประการใดก็ไม่อาจทราบได้ ในวันนั้น นายอำเภอเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ให้คนมาบอกพระว่า **ขอให้พระคุณเจ้าทั้งหลายเตรียมตัวลงเรือแต่เช้ามืด เพราะเรือจะออกไปยังนครจำปาศักดิ์ ด้วยมีงานเร่งด่วน**

เช้ามืดวันรุ่งขึ้น คณะของหลวงปู่ใหญ่จึงพร้อมออกเดินทาง แต่การเดินทางโดยเรือกลไฟจะมีเสียงดังมาก ควันคละคลุ้ง เกรงหลวงปู่จะได้รับความกระทบกระเทือน จึงนิมนต์ท่านลงเรือเล็กที่มี

ประทุน เอาเชือกล่ามติดกับเรือกลไฟไปอีกต่อหนึ่ง พอจะบรรเทาเสียงดังลงไปได้ และความกระเทือนก็น้อยลง

หลวงปู่ใหญ่นอนบนแคร่ไม้ไผ่ ในเรือประทุน ศิษย์ผู้ติดตามอุปัฏฐากบนเรือเล็กมี **หลวงปู่บัวพา พระอาจารย์กงแก้ว** และ**เด็กชายเจริญ** ที่เหลือนอกนั้น ซึ่งมี **พระอาจารย์ดี พระอาจารย์กอง พระอาจารย์สอ สามเณรสุบรรณ สามเณรพวง** (หลวงตาพวง สุขินฺทริโย) **สามเณรอำนวย** และ**เด็กชายมี** ขึ้นโดยสารเรือกลไฟ

เมื่อได้เวลาออกเดินทาง เรือก็เปิด **"โหวด"** สัญญาณ ฟืนที่บรรจุเป็นเชื้อเพลิงก็ลุกโชน เสียงเครื่องเรือดังสนั่นหวั่นไหว สะเทือนไปทั่วทั้งลำ ควันจากท่อไอเสียก็พ่นเขม่าสีดำคละคลุ้งไปทั่วลำน้ำโขง

เรือกลไฟได้แล่นออกจากท่าน้ำเมือง**มุลปาโมกข์**แล่นทวนกระแสน้ำขึ้นไปทางเหนือ ท่ามกลางแสงแดดที่แผดกล้าทั้งวัน แล่นผ่านเกาะแก่งน้อยใหญ่ของแม่น้ำโขง เป้าหมายปลายทางอยู่ที่**นครจำปาศักดิ์**

หลวงปู่ใหญ่ นอนสงบนิ่งในเรือประทุนลำเล็กที่ผูกล่ามอยู่กับเรือกลไฟลำนั้น ท่านไม่ได้พูดอะไรกับใครเหมือนกับท่านอยู่ในสมาธิหรือเข้าฌานตลอดการเดินทาง

พระเทพสังวรญาณ
(พระอาจารย์พวง สุขินฺทริโย)

๑๗๖.

เรือถึงปลายทาง

ตลอดการเดินทางทั้งวัน คณะศิษย์สังเกตเห็นว่า อาการของ **หลวงปู่ใหญ่** เพียบลงอย่างมาก น่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง

หลวงปู่ใหญ่นอนหลับตานิ่ง หายใจอ่อนๆ แสดงอาการสงบเย็น เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นกับตัวท่าน เสียงบ่นเสียงครวญครางแม้ลอดออกจากไรฟันแต่เพียงเล็กน้อยก็ไม่มีให้ใครได้ยิน ราวกับว่าองค์ท่านยอมรับสภาพความแตกสลายของกายย่อมเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ แต่จิตของท่านไม่รับรู้กับความทุกข์เหล่านั้น ไม่มีอาการยื้อยุดไว้แต่ประการใดๆทั้งสิ้น

ความกระวนกระวายใจทั้งหลายกลับบังเกิดในหมู่ศิษย์ ทั้งนี้เพราะความเคารพเลื่อมใสศรัทธาในองค์หลวงปู่ท่าน ไม่อยากให้ท่านจากไป แม้จะรับรู้ถึงความไม่เที่ยงของชีวิตอยู่เต็มอก แต่เมื่อต้องมาเผชิญกับความสูญเสียของครูบาอาจารย์ที่ตนรักและเคารพศรัทธาเป็นที่สุด ก็อดที่จะทุกข์ร้อนไปกับเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาไปไม่ได้

ในช่วงสุดท้ายของ**หลวงปู่ใหญ่** ท่านจะพูดน้อยที่สุด แม้เวลาญาติโยมกราบอาราธนาให้ท่านเทศน์ ท่านก็จะเทศน์แต่เพียงสั้นๆ ถึง กฎ**สามัญญลักษณะ** หรือ **ความเป็นทุกข์ ความเป็นของไม่เที่ยง** และ**ความไม่ใช่ตัวตนเราเขา**

ท่านสอนไม่ให้เข้าไปยึดถือในสิ่งทั้งปวง ให้ละให้วาง แล้วท่านก็ทำตัวอย่างให้เห็นประจักษ์แก่ตาของศิษย์ทุกคนด้วย เพราะคำพูดแต่ละคำที่ออกจากปากท่านนั้น ไม่เคยพูดอย่างพล่อยๆ ท่านจะพูดแต่สัจธรรม คือของที่เป็นจริงทั้งนั้น ท่านรู้จริง เห็นจริง และก็ทำได้จริงด้วย

“แม้ร่างกายของท่านต้องเผชิญกับความแตกดับสูญสลาย แต่ทุกขเวทนาแม้น้อยนิดก็ไม่สามารถครอบงำจิตใจของท่านได้”

ตกเย็น แสงแดดที่แผดกล้ามาทั้งวันก็เริ่มบดแสงลง ความร้อนระอุเริ่มถูกแทนที่ด้วยไอเย็นของลำน้ำโขงที่พัดมาด้วยกระแสลมอ่อนๆ นำความชุ่มชื่นหายเหนื่อยให้กับผู้เดินทางได้ไม่น้อย

ประมาณ ๕ โมงเย็น ดูฝูงนกเริ่มโผผินบ่ายหน้ากลับสู่รวงรังเจ้าเรือกลไฟที่เดินเครื่องมาทั้งวันคงจะเหน็ดเหนื่อย ได้เวลาพักพอดีก็เบนหัวเรือเข้าหาฝั่ง สู่ท่าน้ำวังหลวงแห่ง**นครจำปาศักดิ์** เสียงเครื่องเรือลดระดับลง จนเรือทั้งลำเข้าจอดเทียบท่าเป็นการเรียบร้อย

สิ้นสุดการเดินทางที่ยาวไกล และทนทรหดมาทั้งวัน

ดอนโขงหรือเมืองโขงเป็นเกาะใหญ่ที่สุด
แถบสีทันดร หรือสี่พันดอน

๑๗๗.

ลาขันธ์ต่อหน้าพระประธาน

เมื่อเรือจอดเทียบท่าเรียบร้อยแล้ว "ลูกศิษย์ลูกหาต่างกุลีกุจอหามแคร่ไม้ไผ่ลงไปท่าน้ำ เพื่อรับท่านพระอาจารย์มาบนบก ทั้งพระทั้งเณรฆราวาสญาติโยมพากันเตรียมพร้อม เพราะต่างรู้การมาของพระอาจารย์เป็นการล่วงหน้าแล้ว

คณะผู้ติดตามพร้อมคณะที่รอรับ รีบอุ้มพระอาจารย์ขึ้นนอนบนแคร่ไม้ไผ่ แล้วหามท่านขึ้นจากเรือ มุ่งหน้าเข้า**วัดอำมาตยาราม** ตรงไปที่โบสถ์ตามที่ทางวัดได้จัดเตรียมไว้รับท่าน

พอไปถึงพระอุโบสถ ก็วางแคร่ลงบนพื้นเบื้องหน้าพระประธาน **หลวงปู่ใหญ่ นอนสงบนิ่งเฉยเหมือนอยู่ในสมาธิหรือเข้าฌาน ไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้น** ท่านอยู่ในอาการนี้ตั้งแต่เริ่มออกเดินทาง ดูประหนึ่งว่าอดทนรอเพื่อให้ถึง**วัดอำมาตยาราม** ตามที่พระอาจารย์ดี ได้อาราธนาไว้

เมื่อศิษย์พา**หลวงปู่ใหญ่**เข้าพักภายในโบสถ์เรียบร้อยแล้ว **หลวงปู่บัวพา**จึงได้กราบเรียนที่ข้างหูว่า

"ครูบาจารย์ ถึงแล้วจำป่าศักดิ์ อยู่ในโบสถ์วัดอำมาตย์แล้ว"

หลวงปู่ใหญ่คงได้ยินชัดเจน แล้วถามกลับว่า "หือ! วัดอำมาตย์บ้อ?" (วัดอำมาตย์หรือ?)

หลวงปู่บัวพา ตอบว่า "โดย ข้าน้อย" (ครับ กระผม)

มหัศจรรย์อย่างเหลือเชื่อ **หลวงปู่ใหญ่** ลุกขึ้นนั่งด้วยองค์ท่านเอง ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ลูกศิษย์จะต้องช่วยประคองทุกครั้งเวลาจะนั่งหรือนอน แต่ครั้งนี้ท่านลุกขึ้นนั่งเหมือนกับไม่ได้เจ็บป่วยเลย

หลวงปู่ใหญ่นั่งพับเพียบ ลำตัวโน้มไปข้างหน้า ใช้มือยันกับพื้น มือข้างหนึ่งอยู่ระหว่างเข่าทั้งสองข้าง อีกมือยันออกไปด้านข้างเล็กน้อย สายตามองไปที่องค์พระประธาน

หลวงปู่ใหญ่ เรียกหาผ้าสังฆาฏิมาพาดบ่า แล้วจึงก้มหน้าลงแสดงท่ากราบพระประธาน ดูท่านจะไม่มีเรี่ยวแรง **หลวงปู่บัวพา พระอาจารย์กงแก้ว** จึงเข้าไปช่วยพยุง

หลวงปู่ใหญ่คงอ่อนเพลียมาก ไม่สามารถกราบแบบเบ็ญจางคประดิษฐ์ได้ เพียงแสดงอาการก้มลงไปข้างหน้า ๓ ครั้ง

เมื่อกราบครั้งที่สาม ร่างท่านก็แน่นิ่งอยู่อย่างนั้นไม่ไหวติง

หลวงปู่บัวพา มีความคิดว่าถ้าประคององค์ท่านให้นอนลงท่านคงจะอยู่ในอิริยาบถที่สบายมากกว่า จึงได้ขอความเห็นจากพระเณรที่อยู่ ณ ที่นั้น

พระเณรต่างก็เห็นด้วย **พระอาจารย์ดี พระอาจารย์สอ พระอาจารย์กงแก้ว พระอาจารย์บุญเพ็ง** และ**พระอาจารย์บัวพา** รวม ๕ องค์ ได้เข้าพยุงกาย**หลวงปู่ใหญ่** เพื่อจะโน้มให้ท่านลงนอน

แต่แล้ว ทุกองค์ต่างเลิกล้มความตั้งใจ เพราะไม่สามารถทำให้ร่างท่านขยับเขยื้อนได้ องค์ท่านไม่ไหวติงและหนักราวกับก้อนหินใหญ่

หลวงปู่บัวพา ได้สติก่อน จึงพูดว่า **"พอแล้วๆไม่ต้องเอาท่านลงนอน ท่านคงต้องการจะไปในท่านี้"**

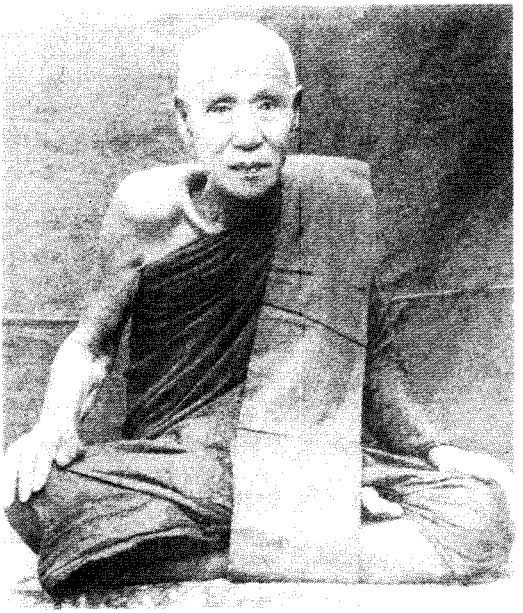
ศิษย์ทุกองค์จึงลงนั่งรอบองค์ท่าน เปิดช่องให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก

หลวงปู่ใหญ่นั่งอยู่ในท่าก้มไปข้างหน้าอย่างนั้นประมาณ ๒๐ นาที มีเหงื่อผุดตามตัวท่านจนผ้าจีวรเปียก แต่ไม่มีใครกล้าไปแตะต้ององค์ท่าน มีเพียง**พระอาจารย์กงแก้ว** คอยระวังอยู่ด้านหลัง เพราะกลัวท่านจะล้ม

พระอาจารย์ดี รีบเอาน้ำพ่นให้เป็นละอองฝอยรอบองค์ท่านเพื่อจะให้ชุ่มชื้นขึ้น **หลวงปู่ใหญ่ ยังคงนั่งในท่านั้นไม่ไหวติง ต่อมามีอาการหายใจเฮือกใหญ่ ๓ ครั้ง จนมองเห็นไหล่ทั้งสองยกขึ้น แล้วร่างท่านก็แน่นิ่งสงบไปเหมือนเดิม**

ลูกศิษย์ลูกหาเพ่งสังเกตไปที่จมูกของท่านจนแน่ชัดว่า**ท่านหมดลมปราณเสียแล้ว** จึงได้ประคองตัวท่านให้นอนลง คราวนี้ ปรากฏว่าร่างท่านอ่อน เพียงโน้มองค์ท่านลงนิดเดียวท่านก็นอนลงอย่างง่ายดาย ผิดกับเมื่อตอนแรกที่หนักเหมือนก้อนหินไม่สามารถทำให้ขยับเขยื้อนได้

ท่านอาจารย์กงแก้ว ท่านอาจารย์สอ ซึ่งยังเป็นพระหนุ่ม อายุพรรษายังน้อย สุดจะกลั้นความรู้สึกได้ถึงกับปล่อยโฮออกมาอย่างแรง รู้สึกสลดสังเวชในการสูญเสียครูอาจารย์ที่ท่านเคารพบูชาเป็นอย่างยิ่ง

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

วันนี้เป็นวัน ๓ ๗ ๓ ค่ำ ปีมะเมีย

คือ วันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

สิริรวมอายุของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล หรือ พระครูวิเวกพุทธกิจ ได้ ๘๒ ปี อายุพรรษา ๖๒

หมายเหตุ : แต่เดิม วันขึ้นปีใหม่ของไทยจะถือเอา**เดือนเมษายน** เป็นการเริ่มต้น ซึ่งถือตามระบบ**จันทรคติ**

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ในสมัยรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เปลี่ยนการเริ่มต้นปีให้เป็นไปตามอย่างสากลคือ เริ่มต้นวันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงมีเพียง ๙ เดือน คือ เมษายน-ธันวาคม พอถึง มกราคม ก็เปลี่ยนเป็น พ.ศ. ๒๔๘๕ และถือกันมาจนปัจจุบัน

๑๗๘.

ข่าวการมรณภาพของหลวงปู่ใหญ่

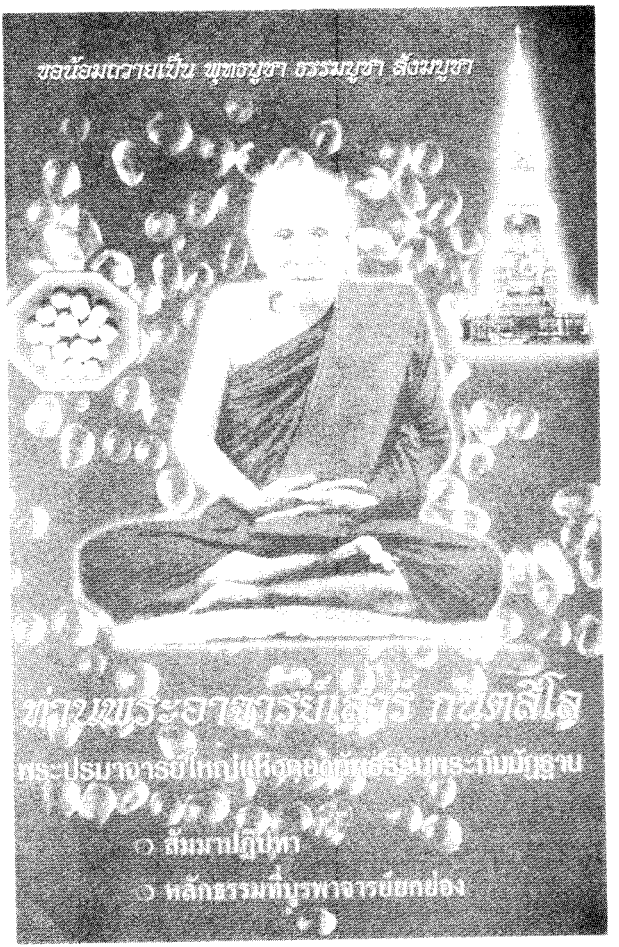
ข่าวการมรณภาพของ**พระครูวิเวกพุทธกิจ** หรือ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ได้แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว

บริเวณ**วัดอำมาตยาราม** แห่งนครจำปาศักดิ์คับคั่งไปด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้หลั่งไหลมากราบคารวะศพของท่านอย่างไม่ขาดสาย

ท่านพระครูนาคบุรี ศรีคณาภิบาล (ม้าว) และ**เจ้าเมืองจำปาศักดิ์** ได้เป็นผู้นำในการจัดบำเพ็ญกุศล

ท่านอาจารย์กงแก้ว ได้ส่งโทรเลขไปยังเมืองอุบลฯ แจ้งข่าวให้ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และญาติโยมได้ทราบข่าวการมรณภาพของ**หลวงปู่ใหญ่** และให้เตรียมไปรับศพท่านกลับเมืองไทยต่อไป

กล่าวถึงคณะของ **ท่านอาจารย์ทองรัตน์ กนฺตสีโล, ท่านอาจารย์บุญมาก จิตปญฺโญ** และ**ท่านอาจารย์กิ ธมฺมุตฺตโม** ที่รอหลวงปู่ใหญ่อยู่ที่**ภูจำปาศักดิ์** ได้ใช้เรือแจวลงไปรับหลวงปู่ใหญ่ที่**เมืองมุลปาโมกข์** ในช่วงที่เรือแล่นสวนทางกัน คงจะเป็นจังหวะที่ต้องอ้อมเกาะคนละฟากกัน จึงทำให้คลาดกันไป ทางคณะจึงได้เดินทางไปถึง**เมืองมุลปาโมกข์** เมื่อทราบว่าหลวงปู่ใหญ่ลงเรือมา**นครจำปาศักดิ์**แล้ว จึงเร่งรีบตามมา

ในระหว่างทางกลับ ได้สวนทางกับเรือกลไฟที่กลับจากไปส่งคณะหลวงปู่ใหญ่ที่นครจำปาศักดิ์ เจ้าหน้าที่บนเรือตะโกนบอกให้ทราบว่า **หลวงปู่ใหญ่ได้มรณภาพแล้วที่วัดอำมาตยาราม เมื่อเย็นวานนี้** ทางคณะพระอาจารย์ทองรัตน์ จึงได้รีบเร่งเดินทางมาที่นครจำปาศักดิ์ เพื่อสักการะศพของหลวงปู่ใหญ่ และจัดการสรงน้ำศพท่าน รอคณะจากทางจังหวัดอุบลราชธานี เดินทางมารับศพไปบำเพ็ญกุศลต่อไป

๑๗๙.

บันทึกของ หลวงปู่เจ๊ียะ จุนโท

ท่านผู้อ่านคงยังพอจำได้ว่า การเดินทางไปเมืองลาวเป็นคณะที่ ๓ นั้น มี**หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท** กับ**พระอาจารย์บุญเพ็ง นารโท** หลานของหลวงปู่ใหญ่ ได้ไปพักรออยู่ที่**บ้านห้วยสาหัว** เขตนครจำปาศักดิ์ รออยู่ที่นั่นราว ๔ เดือน

เหตุการณ์การมรณภาพของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จากปากคำของ**หลวงปู่เจี๊ยะ จุนฺโท** มีดังต่อไปนี้ : -

"ในกาลต่อมา **พระครูเม้า** วัดอำมาตย์ (น่าจะเป็น **พระครูนาคบุรีศรีคณาภิบาล** (ม้าว)_ปฐม) ให้คนถือจดหมายมาบอกให้ทราบว่า **หลวงปู่เสาร์**ป่วยหนัก และท่านกำลังจะเดินทางโดยทางเรือ มาถึง**นครจำปาศักดิ์**ประมาณ ๕ โมงเย็น ให้เรากับ**พระเพ็ง**ผู้เป็นหลานของหลวงปู่เสาร์ มารอรับท่านหลวงปู่เสาร์จะมาถึงนครจำปาศักดิ์ประมาณ ๕ โมงเย็น

เมื่อเรือของ**หลวงปู่เสาร์**มาถึง เราพร้อมกับพระเพ็งก็ลงไปรับท่านในเรือ พบว่า**หลวงปู่เสาร์**ท่านมีอาการหนักมาก จึงจัดเปลหามเข้าไปใน**วัดอำมาตย์** พาท่านเข้าไปในอุโบสถที่ทำด้วยไม้ ท่านก็ทำกิริยาให้ประคองท่านขึ้นกราบพระ เราทั้งสองก็ประคองท่านขึ้นเพื่อกราบพระ

เมื่อกราบลงครั้งที่สาม สังเกตเห็นท่านกราบนานผิดปกติ จึงจับชีพจรดู จึงรู้ว่าชีพจรไม่ทำงาน

พระทั้งหลายที่อยู่ในพระอุโบสถก็ว่า **"หลวงปู่เสาร์มรณภาพแล้วๆ"**

เราจึงตะโกนพูดขึ้นว่า **"ปู่ยังไม่มรณภาพ ตอนนี้ปู่เข้าสมาธิอยู่ ใครไม่รู้เรื่องอย่าเข้ามายุ่ง"**

จึงพยุงท่านจากอิริยาบถนั่ง เป็นอิริยาบถนอน แต่ทำได้ยาก เพราะมีอาการจะดับขันธ์อยู่แล้ว

ขณะที่พยุงท่านให้ลงนอนนั้น สังเกตเห็นมีพระเณรนั่งร้องไห้อยู่หลายรูป เราจึงไล่พระเณรเหล่านั้นออกไป

หลวงปู่เสาร์ เข้าสู่อิริยาบถนอน ท่านก็หายใจยาวๆ ๓ ครั้ง แล้วท่านก็ถึงแก่กาลกิริยาโดยสงบ เมื่อเวลา ๑๗.๓๐ น. วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕

เราจึงได้จัดเรื่องงานศพทุกอย่างสุดความสามารถให้สมกับหน้าที่ที่ท่าน**พระอาจารย์มั่น**ไว้ใจ และมอบหมายจัดแจงทุกอย่างที่เห็นว่าเป็นสิ่งสมควรทำ ส่งโทรเลขไปบอก**คุณวิชิต** (โกศัลวิตร) จังหวัดอุบลราชธานี

แล้วหาครกใหญ่ๆมารองตำถ่าน เราถอดอังสะเหน็บเตี่ยวหาไม้ใหญ่ๆมา ยกตำๆ ตัวนี้ดำหมด ตำถ่านใส่โลงท่าน เราตำเองทั้งหมด

ถ่านนี้ใส่รองพื้นโลง เพื่อดูดน้ำเหลืองไม่ให้เหม็น วางถ่านรองพื้นโลงเสร็จแล้ว เอาผ้าขาวปูทับอีกทีหนึ่ง

ถ่านต้องเลือก อย่าเอาที่แตกๆ เวลาปูลงที่พื้นโลงให้ถ่านสูงประมาณ ๑ คืบ ใช้ถ่านประมาณ ๒ กระสอบก็เพียงพอ

พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

เมื่อตำถ่านเสร็จแล้วตัวดำหมดเลย เราลงโดดน้ำโขง ตูม! ตูม! เราเป็นคนแข็งแรง ทำอะไรคนอื่นทำไม่ทัน

เมื่อเอาถ่านรอง ผ้าขาวปู ก็เอาศพท่านวางให้เรียบร้อย แล้วขอขมา ตั้งศพไว้ระยะหนึ่งให้ชาวจำปาศักดิ์มาสักการะบูชา

เมื่อเห็นสมควรจึงนำศพท่านลงเรือกลับอุบลฯ ข้ามฝั่งโขงแล้ว ต่อมา **คุณวิชิต โกศัลวิตร** ซึ่งเป็นลูกศิษย์ท่าน กับพระเถระมี **พระอาจารย์ทอง** (อโสโก) เป็นต้น และญาติโยมชาวจังหวัดอุบลฯ จึงได้จัดขบวนรถยนต์ไปรับศพท่านกลับมายังจังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนเรา (หลวงปู่เจี๊ยะ) เมื่อนำศพ**หลวงปู่เสาร์**ลงเรือกลับอุบลฯ แล้ว เราจึงเดินธุดงค์จากประเทศลาวเข้าทางจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มาพักที่วัด**พระอาจารย์ทอง อโสโก** ศิษย์ผู้ใหญ่ของหลวงปู่เสาร์ เดินทางต่อมาทางนครพนม สกลนคร **เพื่อร่วมจำพรรษากับท่านพระอาจารย์มั่น และกราบเรียนเรื่องการมรณภาพของหลวงปู่เสาร์ให้ท่านพระอาจารย์มั่นทราบ"**

๑๘๐.

เดินทางไปรับศพหลวงปู่ใหญ่

ข่าวการมรณภาพของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล**ก็แผ่กระจายออกไปเรื่อยๆ จนทางบ้านเมือง ญาติโยม พระเณร ชาวนครจำปาศักดิ์ขอตั้งศพท่านไว้ทำบุญ และให้ประชาชนมาสักการะเป็นเวลา ๓ วัน ก่อนอัญเชิญศพกลับเมืองไทย

ทางด้านจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อทาง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะได้ทราบข่าวการมรณภาพของ**หลวงปู่ใหญ่** จึงได้นำหีบศพที่หลวงปู่ใหญ่ได้เตรียมไว้ที่**วัดบูรพาราม**คราวทำบุญอายุครบ ๘๐ ปี มุ่งหน้าเดินทางไป**นครจำปาศักดิ์**โดยด่วน

การเดินทางได้ใช้รถยนต์ของ**คุณหญิงตุ่น โกศัลวิตร**กับ**แม่ชีผุย** ซึ่งเคยให้บริการเมื่อครั้งคณะของ**หลวงปู่ใหญ่**เดินทางเข้ามาทางฝั่งลาว ก่อนที่ท่านจะมรณภาพ

ขบวนรถนำหีบศพแล่นพ้นเขต**อำเภอพิบูลมังสาหาร**เข้าไปทาง**ช่องเม็ก** มุ่งหน้าสู่**เมืองเก่านครจำปาศักดิ์**

เพียงเข้าเขตประเทศลาว รถวิ่งอยู่ดีๆก็เกิดยางระเบิด พอเปลี่ยนยางเสร็จวิ่งไปได้สักครู่เครื่องยนต์ก็เกิดดับขึ้นเฉยๆ แก้ไขอย่างไร

เครื่องก็ไม่ยอมติด ตะวันก็จวนจะมืดค่ำลงทุกขณะ บริเวณนั้นก็เป็นป่าเปลี่ยวด้วย จนปัญญาที่สารถีจะแก้ไขให้รถยนต์วิ่งต่อไปได้

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม จึงพูดขึ้นว่า "หรือว่าพวกเราจะขัดความประสงค์ของท่านอาจารย์ เทวดาทั้งหลายจึงได้ขัดขวางการที่พวกเราจะไปเคลื่อนศพท่านกลับมาประเทศไทย"

หลวงปู่สิงห์ ให้คนจัดหาดอกไม้ธูปเทียนถวายท่าน แล้วท่านก็ลงคุกเข่าอยู่ตรงข้างๆรถ ผินหน้าไปทางนครจำปาศักดิ์ กล่าวคำขมาโทษครูบาอาจารย์ แล้วพูดดังๆป่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดินทั้งหลายได้รับทราบทั่วกันว่า

"...ที่มานี้ก็มีความประสงค์อย่างแน่วแน่ที่จะไปรับศพของพระอาจารย์กลับมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งไทย เพราะลูกศิษย์ลูกหาทางฝั่งนั้นมีมาก หากพวกเขาจะต้องเดินทางมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งนี้จะเป็นการลำบากวุ่นวาย ไม่สะดวกโดยประการทั้งปวง

ฉะนั้น ข้าพเจ้า **พระอาจารย์สิงห์** จึงขอป่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดิน ตลอดทั้งรุกขเทวดา อากาศเทวดา ภุมเทวดาทั้งหลายได้โปรดทราบโดยถ้วนทั่ว และขอศพพระอาจารย์เพื่อไปบำเพ็ญกุศลทางฝั่งประเทศไทยเถิด"

พอ**หลวงปู่สิงห์**กล่าวจบลง ท่านก็สั่งให้คนขับติดเครื่องทันที

เป็นเรื่องที่แปลกและอัศจรรย์มาก หลวงปู่สิงห์ยังไม่ลุกจากที่นั่ง สตาร์ทเครื่องเพียงครั้งเดียวเครื่องยนต์ก็ติด รถจึงได้ออกแล่นมุ่งตรงไปยังนครจำปาศักดิ์เพื่อไปรับศพ**หลวงปู่ใหญ่** ที่**วัดอำมาตยาราม**ต่อไป

๑๘๑.

อัญเชิญศพกลับสู่เมืองอุบลฯ

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม พร้อมคณะ ได้ขอศพ**หลวงปู่ใหญ่** กลับไปบำเพ็ญกุศลที่เมืองอุบลฯ เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศลถวายอย่างสมเกียรติแก่พระบูรพาจารย์ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเวลาพอสมควรแล้ว และเห็นว่าระยะเวลานั้นอยู่ในช่วงสงครามอินโดจีนของฝรั่งเศส หรือสงครามบูรพาอาคเณย์ยังร้อนระอุอยู่ จะจัดงานศพครูบาอาจารย์ทางฝั่งลาวคงไม่สะดวกนัก จึงได้มอบศพ**หลวงปู่ใหญ่** ให้คณะของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้เคลื่อนย้ายจาก**วัดอำมาตยาราม นครจำปาศักดิ์** สู่จังหวัดอุบลราชธานีต่อไป

เมื่อศพ**หลวงปู่ใหญ่** เดินทางถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ได้ตั้งบำเพ็ญกุศลที่**วัดบูรพาราม** เมื่อเป็นเวลาพอสมควรแล้ว **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** จึงสั่งให้บรรจุเก็บศพของท่านไว้ก่อน รอความพร้อมที่จะฌาปนกิจในปีต่อไป

บันทึกถึงบรรยากาศและความรู้สึกของ**หลวงพ่อโชติ** มีดังนี้ : -

“...ดวงประทีปอันเจิดจ้าได้พลันมาดับวูบลงจากดวงใจของบรรดาศิษยานุศิษย์ พุทธบริษัท ในขณะที่โลกซีกนี้กำลังร้อนระอุด้วย

ภัยสงคราม ประชาชนได้รับทุกข์ทรมานโศกเศร้าอาลัยอาวรณ์ ทั้งทางโลกและทางธรรม สุมไหม้อยู่ในดวงใจเป็นล้นพ้น ผู้คนต้องหลบหลีกภัยในหลุมเพลาะหาเกราะที่กำบัง กลางคืนเงียบเหงาเศร้าสร้อย แสงไฟและเสียงพูดคุยกันแทบจะไม่มี ต่างมุดอยู่ในความมืดเพื่อหลบหลีกภัยจากสงคราม

ความว้าเหว่รันทดหดหู่ใจในการสูญเสียหลักใจในครั้งนั้นเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดเป็นประวัติการของคณะกรรมฐานเลยทีเดียว

ท่านพระอาจารย์เสาร์ ผู้เป็นหลักชัยไม้เท้าของหมู่คณะ เป็นศูนย์รวมจิตใจของหมู่บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้ใคร่ในการปฏิบัติธรรม นับแต่ครูบาอาจารย์ ไปถึงสามเณรน้อย ที่เคยได้เห็น**ท่านพระอาจารย์**ทุกเมื่อเชื่อวัน เคยได้อุปัฏฐากรับใช้ ปฏิบัติถูขี้เหงื่อขี้ไคลยามสรงน้ำ เคยนวดเฟ้นบีบจับเส้นเอ็นถวาย เคยได้ฟังเทศน์อบรมสั่งสอนจากท่าน

เมื่อ**ท่านพระอาจารย์**ยังมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหน ไปที่ใดในถ้ำ ในเหว ป่าเปลี่ยว ป่าช้า ก็ช่างอบอุ่นใจเหลือเกิน

แต่มาบัดนี้**ท่านพระอาจารย์**ได้จากพวกเราไปแล้ว จากไปอย่างไม่มีวันจะหวนกลับคืน มันช่างเป็นความเศร้าโศกาอาดูรเสียนี่กระไร

สิ่งหนึ่งสิ่งใด มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา สังขารดับสิ้นทั้งอินทรีย์ แต่ความดียังปรากฏอยู่คู่โลกา

ท่านจากไปเพียงสังขารร่างกายเท่านั้น คุณความดีอันเป็นพระคุณของท่านยังปรากฏอยู่จนกระทั่งบัดนี้ ให้กุลบุตร กุลธิดา ลูกศิษย์ลูกหารุ่นหลังได้ถือเป็นเนติแบบอย่างสืบไป"

๑๘๒.

เผาศพสี่บูรพาจารย์เมืองอุบล

กำหนดวันจัดงานฌาปนกิจศพ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นเวลาอีก ๑๔ เดือน หลังจากการมรณภาพของท่าน ในช่วงวันที่ ๑๐-๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ นี้เป็นช่วงเผาศพบูรพาจารย์แห่งเมืองอุบลฯถึง ๔ รูป คือ

๑. **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จัดงานฌาปานกิจ ที่**วัดบูรพา** ในวันที่ ๑๕-๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

๒. **พระศาสนดิลก** (ชิตเสโน เสน) อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีทอง เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี จัดขึ้นที่**วัดศรีทอง** (วัดศรีอุบลรัตนาราม) วันที่ ๑๐-๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

๓. **พระมหารัฐ รฏฺฐปาโล** อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนาราม จัดขึ้นที่**วัดศรีทอง** (ศรีอุบลรัตนาราม) วันที่ ๑๐-๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

๔. **พระครูวิโรจน์รัตโนมล** (บุญรอด นนฺตโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

ทางด้านการเตรียมงานเผาศพของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** นั้น เมื่อใกล้จะถึงวันงาน **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ศิลป์อาวุโส ผู้มีฝีมือทางด้าน

ศิลปะและงานก่อสร้าง ได้เป็นแม่งานจัดเตรียมสถานที่สร้างเมรุ โดยกำหนดเอาลานว่างตรงหน้าศาลาใหญ่ของ**วัดบูรพา**เป็นที่จัดสร้างเมรุ

การสร้างเมรุเป็นฝีมือของลูกศิษย์ฝ่ายอรัญวาสี โดยทำเป็นรูปภูเขาจำลอง ใช้ไม้ไผ่สานเป็นโครงสร้างปิดกระดาษหุ้มทับ

แล้วทาสีให้เหมือนจริง ประดับตามซอกชั้นแซมด้วยต้นไม้ใบหญ้าดูสมจริง จนมีผู้ไปนั่งไปยืนพิงเกือบเสียหายไปก็มี

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ศิษย์อาวุโสมากกว่าพระอาจารย์ดี ฉนฺโน เป็นแม่งานในการจัดเตรียมงานทั้งหมดแทน **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ศิษย์ผู้มีอาวุโสมากที่สุด ที่กำลังเดินทางจาก**บ้านโคก จังหวัดสกลนคร** มาเป็นประมุข ประธานก่อนวันเผาราว ๓ วัน และอยู่ต่ออีก ๑ วัน หลังวันงาน จึงได้เดินทางกลับจังหวัดสกลนคร

ในหนังสือของ**อาจารย์พิศิษฐ์ ไสยสมบัติ** ได้บรรยายถึงบรรยากาศการเผาตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าที่อยู่ในเหตุการณ์ว่า

"ระหว่าง ๑๐-๑๖ เมษายน ๒๔๘๖ เป็นช่วงงานเผาศพ ๔ พระอาจารย์ผู้อาวุโสแห่งเมืองอุบลฯ บนท้องฟ้าปรากฏประหนึ่งรูป ๔ พระอาจารย์ลอยอยู่เหนือเมืองอุบลฯ

วันเผานั้น เผาตอนเที่ยงคืน สัปเหร่อทำการถอดกระดูก พระเณรลูกศิษย์ทั้งหลายช่วยกันขัดล้างกระดูกแล้วห่อด้วยผ้าขาว ใส่หีบศพประชุมเพลิงด้วยไม้จันทน์

รุ่งขึ้น**ท่านพระอาจารย์สิงห์**เป็นผู้จัดแบ่งอัฐิพระอาจารย์ไปยังวัดต่างๆ ที่เห็นสมควร ที่เหลือได้มอบให้**วัดบูรพาราม**เก็บรักษา

หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค ได้จบบันทึกของท่านด้วยบรรยากาศการจัดงานเผาศพของ**หลวงปู่ใหญ่** ดังนี้ : -

"ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้ทำพิธีฌาปนกิจศพท่าน โดยท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) เป็นประธานในงาน **พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** และพระเถรานุเถระผู้ศิษย์ ร่วมกันจัดการฌาปนกิจศพท่านโดยพร้อมเพรียง ทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร เป็นการเชิดชูเกียรติประวัติของพระป่าผู้ใฝ่ธรรมปฏิบัติธุดงคกรรมฐาน ตามแบบโบราณาจารย์แต่ปางก่อนเคยสอนสืบๆมา นับเนื่องเป็นพระบูรพาจารย์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบควรแก่การยกย่องนับถือ เป็นปูชนียบุคคลโดยแท้ สาธุ!"

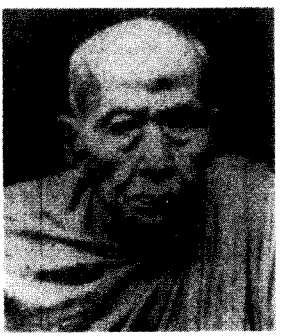
พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

ท่านเจ้าคุณพระศาสนดิลก (เสน ชิตเสโน)

พระมหารัฐ รฏฺฐปาโล

พระครูวิโรจน์รัตโนบล (บุญรอด นนฺตโร)

๑๘๓.

คำเทศน์หลวงปู่มั่น ในงานเผาศพหลวงปู่ใหญ่

ต่อไปนี้เป็นคำบอกเล่าของ**หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** อดีตสามเณรอุปัฏฐากหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล

หลวงพ่อพุธ เน้นคำเทศน์ของ**หลวงปู่มั่น** ว่า **"ลูกศิษย์พระอาจารย์มั่น ต้องปฏิบัติอย่างพระอาจารย์มั่นปฏิบัติ"**

รายละเอียดมีดังนี้

จำได้ว่า**งานศพหลวงปู่เสาร์** ตอนนั้น**หลวงพ่อ**บวชเป็นพระได้พรรษาหนึ่ง อยู่**วัดสระปทุม** (วัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ) ใครต่อใครเขาก็ไปกัน แต่**พระอุปัชฌาย์** (เจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร_หนู จิตปญฺโญ) ให้หลวงพ่อเฝ้ากุฏิ เลยไม่ได้ไปกับเขา

พอพระอุปัชฌาย์ท่านไป กลับมาก็มาเทศน์ให้ฟัง

เจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร กับหลวงปู่เสาร์ นี่ท่านให้คำมั่นสัญญากัน ถ้าใครตายก่อนให้ไปทำศพ หลวงปู่เสาร์ตายก่อนจึงทำที่วัดบูรพาฯ

และอีกอย่างหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ **ท่านอาจารย์เสาร์**ได้มรณภาพลงแล้ว ก็ได้ทำฌาปนกิจ คือถวายพระเพลิงศพท่านอาจารย์เสาร์

ในงานนั้น**ท่านอาจารย์มั่น**ก็ไปร่วมงานด้วยในฐานะที่ท่านก็เป็น**อันเตวาสิก**(ศิษย์) ของ**ท่านอาจารย์เสาร์** ซึ่งอยู่ในระดับผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง

ในขณะที่ท่านแสดงธรรม**ท่านอาจารย์มั่น**แสดงธรรมว่า

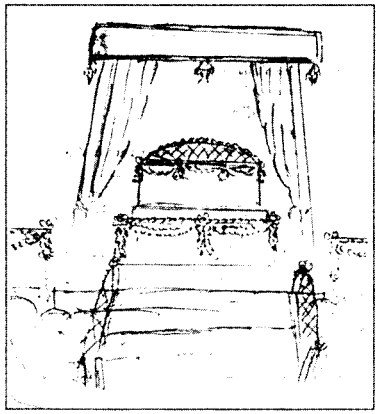
“เมื่อสมัยท่านอาจารย์เสาร์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านก็เป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนเรา บัดนี้ท่านอาจารย์เสาร์ได้มรณภาพไปแล้ว ก็ยังเหลือแต่เรา พระอาจารย์มั่น จะเป็นอาจารย์อบรมสั่งสอนหมู่ในสายนี้ต่อไป

ดังนั้น ท่านผู้ใดสมัครใจเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์มั่นต้องปฏิบัติตามปฏิปทาของท่านอาจารย์มั่น ถ้าใครไม่สมัครใจหรือปฏิบัติตามไม่ได้ อย่ามายุ่งกับท่านอาจารย์มั่นเป็นอันขาด

ทีนี้ถ้าเราคืออาจารย์มั่น ตายไปแล้ว ก็ยังเหลือแต่ท่านสิงห์นั่นแหละ พอจะเป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนหมู่ได้”

ท่านเทศน์ไว้อย่างนี้ จำไว้นะ ไม่ทราบว่าสหธรรมิกซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่นจะจำได้หรือเปล่า ถ้าหากจำได้ก็ขออภัยด้วย ถ้าหากจำไม่ได้ ก็ลองเอาไปคิดเป็นการบ้านดูซิว่า **ปฏิปทาของอาจารย์มั่นท่านปฏิบัติอย่างไร แล้วเราควรจะดำเนินตามแนวทางของท่านอย่างไร จึงจะได้ชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่น**

ท่านทั้งหลายลองคิดดูซิว่า สมัยที่ท่านอาจารย์มั่น ท่านอาจารย์เสาร์ยังอยู่ บางสิ่งบางอย่างที่เราอนุโลมตามความต้องการของชาวโลกแทบจะไม่ปรากฏ

เมรุศพพระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล

แม้แต่การทำบุญมหาชาติ การจัดงานวัดมีมหรสพต่างๆ เราไม่เคยมี

สมัยปัจจุบันนี้ ครูบาอาจารย์เป็นนักธุรกิจ ไปกันเสียไม่ได้หยุดจากเหนือไปใต้ จากใต้ไปเหนือ ไปเที่ยวโปรดญาติโยม แต่ไม่แน่นักว่าให้ญาติโยมโปรดหรือไปโปรดญาติโยมกันแน่ก็ไม่ทราบ

อันนี้คือของฝากให้ลูกศิษย์ครูบาอาจารย์ได้นำไปพิจารณาเป็นการบ้าน

ผมก็ขอจบเรื่องราวของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ลงเพียงแค่นี้ หากมีสิ่งใดผิดพลาดไม่สมควร ไม่เหมาะสมด้วยประการใดๆ ผมขอกราบแทบเท้าขอขมาต่อองค์หลวงปู่ใหญ่ ครูบาอาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านด้วยครับ

กราบหลวงปู่ใหญ่ด้วยใจเคารพอย่างสูงสุด

รศ.ดร.ปฐม นิคมานนท์

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๔๖

พระธาตุและรูปเหมือน
หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล
ประดิษฐานในพระมหาธาตุมณฑป
อนุสรณ์บูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น
บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

รายนามเจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสือ
หลวงใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล
โครงการหนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๔
พิมพ์ครั้งที่ ๔ : เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔

บริจาค ๕,๐๐๐ บาท

แพทย์หญิง วราภรณ์ เชื้ออินทร์
นายปฐม - นางภัทรา นิคมานนท์ และครอบครัว

บริจาค ๓,๙๐๐ บาท

คุณธนากร - จุฑาทิพ อุดมอักษรภาดา และครอบครัว

บริจาค ๓,๔๘๐ บาท

น.ส. ธนพร โมราเพ็ญ - นางมณี โมราเพ็ญ

บริจาค ๓,๐๐๐ บาท

นายนิพนธ์ เลิศปริสัญญู
นายพรภัทร นิคมานนท์
นางอัจฉราวดี มีนชัยนันท์ และครอบครัว ร่วมกับมูลนิธิปู่โง้ว
คุณอัยยวัชร์ - สุมาลี - พงษ์หฤษฎ์ - ธนัท - เดช์วิทย์ เทียรธัชชัย
นางกรรณิการ์ วงษ์สมุทร

บริจาค ๒,๕๐๐ บาท

พลเอก สมหวัง - ผศ. สมพักตรา ยัญญะสิทธิ์
นายชัยพัฒน์ โรจนวิภาต

บริจาค ๒,๐๐๐ บาท

นางละเมียด โภคสุพัฒน์
คุณสุนันท์ วุฒิวิกัยการ
คุณนงลักษณ์ ปิติบัณฑิต
คุณปรียวัลย์ วงศ์ชุมพิศ
นายพรชัย ธโนปจัยสิทธิ์
นางพูนเพิ่ม อัศวราชันย์
นายกิจจา ชินะบุญนิจ

บริจาค ๑,๘๐๐ บาท

คุณศรีวิไล สุขศรีการ

บริจาค ๑,๕๐๐ บาท

คุณณัฐกาญจน์ อัศว์วิเศษศิวะกุล

นายสุริยา สุริยาแสงศรี

บริจาค ๑,๑๐๐ บาท

นพ. พิเชษฐ์ เจริญศิริวัฒน์

บริจาค ๑,๐๐๐ บาท

นางณัฐิมา ปัญจมาภิรมย์
นายสามชัย สันดุษฎี - คุณวิภาวี สมิทธิเศรษฐ์
ครอบครัวอัศวมานนท์ และ หจก. กรุงเทพอะไหล่
นายชยพล ตังเดชะหิรัญ
คุณจุฑามาศ วงค์ศิวะวิลาส
นายสุวรรณ กาญจนไชยนันท์
คุณศรัณย์ เรืองขจร
นายชาญศักดิ์ เชิดสงวน
นายเจริญ ศรีเพ่ง
คุณอมร ติระศิริชัย
คุณสุปราณี พันธุ์ศิริ
รศ.นพ. เกรียงศักดิ์ - รศ.พญ. กมลวรรณ เจนวิถีสุข
ครอบครัวคุณอดุลย์ - คุณสุภา อารยางกูร
นายปรีชา ชูฤทธิ์
คุณชวาล กลิ่นดำรงค์
คุณเอกศักดิ์ - คุณสุดา ภูริผล
นายสุดใจ คุตนาม
นายคำนึง เสลานนท์
น.ส. พิชญ์วดี บุญศิริ
คุณนิตยา โมราเพ็ญ
คุณนฤมนต์ วิวงค์ศักดิ์
นายสุวินัย กริชไกรวรรณ
คุณทัศนีย์ กาญจนไชยนันท์
นายวีระชัย ตันติกุล
ร.ต.อ. บุลชัย สุคนธมัต
นางเงิน บุญยงยศ
นายอนันต์ ธีระสุนทรวงศ์
อาจารย์ ประนอม โฆวินวิพัฒน์
นายณรงค์ศักดิ์ กิจทวีปวัฒนา
คุณวรรณา มนุญรูปพรรคและเพื่อน ๆ
คุณจุฑามาศ สุภาผล
คุณวิภาพร กุลสัมฤทธิ์
พ.ต.ท. อนันต์ - คุณรัศมี เกาไศยนันท์
คุณจารุณี ประชุมสุข
คุณภารณิภาร์ (ทรงคำ) - คุณชุมพา แสงทอง

บริจาค ๙๙๙ บาท

นายชัยบดินทร์ สิทธิ

บริจาค ๘๐๐ บาท

อาจารย์ กุลภรณ์ กมลพัฒนะ

คุณสนทยา เมยานนท์

บริจาค ๗๐๐ บาท

คุณเพ็ญจันทร์ ปัทมประภานนท์

บริจาค ๖๐๐ บาท

รศ. วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

นายทศพร ถันทอง

คุณพรจิตต์ ยามะเพวัน

คุณแม่ชีรำเพย นิคมานนท์

นายไพโรจน์ ไพลินอนุรักษ์

บริจาค ๕๕๐ บาท

คุณมาลี นรัฐกิจ

บริจาค ๕๐๐ บาท

นายพงศ์ภัทร นิคมานนท์

นายโสดา ร้อยพรมมา

รศ. น.พ. พรชัย สิมะโรจน์

นายธนันชัย โพธิวชิรเดชาพล

คุณเอกศักดิ์ ลิมป์โต๊ะสุวรรณ

นายวิทูรโรจน์ พิมานพุทธิ์

แม่ชี ญาณนันท์ เลขะวณิช

คุณประเสริฐ - สุภมาส วิชัยวงษ์

คุณพิมพ์ลดา นิธิอัครศรีสุข

คุณรุ่งวิไล ยงมหาภากรณ์

คุณแม่คำฟู เครือเงิน

นายสมเกียรติ พุทธธรรมวงศ์

นายจรัญ ทองเครือ

คุณหมอ กำไลทอง สุทธิเชื้อนาค

คุณสมพงษ์ ธรรมวิริยารักษ์

นางธนาภรณ์ แซ่จันทร์

คุณแม่เง็กเฮียง แซ่โต๊ะ

นายพงษ์เทพ โพธิรังสิยากร

นายวิชาญ เกิดทรัพย์ไพศาล

คุณสมหวัง - ปาริชาติ ชินูปการพงศ์

ร.ต.อ. พิชิต และคุณประทีป วิชัยธนพัฒน์

นายนพพร ดิลกรัตน์วณิช

นายกฤษณะ หงษ์วิไล

นายนิพัฒน์ นิพัทธ์ศานต์

คุณชาติชาย อารัญภานุ
นายอนวัช รัตนเมธาวี
คุณเทียมศักดิ์ – สมทรง ด่านพงษ์เจริญ
คุณภูริวัฒน์ พรเกษม และครอบครัว
นายจิณณวัตร แสงจันทร์
คุณชวนจิต ลิสวัสดิ์
คุณอรัญญา ธงทองทิพย์
นายมานิตย์ วรินทร์อุดมสุข
ทญ. สุธารัตน์ ชัยเฉลิมศักดิ์ - นายจิรัฐ ทองหัวเตย
คุณศรีพัชรินทร์ เมฆวิวัฒนวงศ์
คุณกัณหา เทพหัสดิน ณ อยุธยา
คุณประเสริฐ – จันทิมา อารยโกศล
(ไม่ออกนาม)
คุณสมจิตร สัมฤทธิ์
นายพรชัย พัชรกุล
นายพงษ์ศักดิ์ นับถือดี
นายสนอง เรืองไส
คุณชูศรี เอกปิยพรชัย
คุณวินัย – คุณวรรณี ชูโชติ
คุณนิยะดา เกตุสมบูรณ์
คุณวรนันธ์ อาจศิริ
พ.ต.ท. กรด ประชุมสุข
คุณสมพล คุณาเนตร

อาจารย์ เพ็ญแข บุญโสดากร
คุณประสานสุข รังสิยานนท์
อาจารย์ บุญพิศ ราชโยธา
คุณชัยยศ หลิมเจริญ
คุณแฉลิม – สุดา เจิมวิจิตร์
อาจารย์ ประหยัด – กาญจนา หาสิตะพันธุ์
คุณเปี่ยมสุข ฉายานนท์
คุณจันทร์ประภา ฉิมคล้าย
คุณสุมาลา ธัชโอภาส
คุณวันเพ็ญ ชลิตตาภรณ์
คุณสุวนิตย์ สินธุประเสริฐ และญาติมิตร
นายมานพ ควรอาจ
คุณแม่จริยา – คุณ รอัจฉรีย์ อมรเลิศวิมาน
นายเฉลิมเดช รุจิราวรรณ
นายกำธร โพธิ์สุวัฒนากุล
ครอบครัวนายเอนก – นางเผื่อน สายสินธุ์
นายธนพล ศิริมงคลภาวงศ์
คุณชวนชื่น ชูเชื้อ
คุณวันทนา ธัมทะมาลา
คุณสมศักดิ์ – คุณเกศินี ตันสัจจา
พล.อ.ต. เกษม – คุณขวัญใจ โรจน์เสรี
นายพงษ์ศักดิ์ – นางพิมพรรณ วิเศษสินธุ์

บริจาค ๔๐๐ บาท

คุณมะลิวัลย์ หิรัญโชค
คุณธีรนัย – ดญ. พิชญา ชินูปการพงศ์ – กาญจนา อร่ามรัศมีกุล
นายธงชัย ตันสุทัตต์
นายประสิทธิ์ พฤกษาจารสิริ

คุณศรีวรรณ เกลียวศิริกุล
คุณภาณุพันธ์ สุวรรณเมาตร์
คุณศุภชัย – คุณดอกอ้อ ทอนสูงเนิน

คุณปรีดิ์กมล ขำนาค
รศ. จิตรพี - รศ. สมศักดิ์ ชวาลาวัณย์
คุณณัฏฐลักษณ์ ตันติวงศ์
คุณวรนุช เสริมสินไพบูลย์
คุณจันทกร ใหม่สุวรรณ
คุณอุทุมพร พูลศิริ
น.ส. รมบุญ อุดมสิน - น.ส. นพวรรณ แซ่โง้ว

บริจาค ๓๕๐ บาท

คุณวนิดา ธาตุทอง
คุณศรุต สาริมาน

บริจาค ๓๑๒ บาท

นายณรงค์ ถนอมสวย

บริจาค ๓๐๐ บาท

พระชูเกียรติ ชุติปญฺโญ จ.สงขลา
คุณพิมพ์พรรณ จิรานิธิศนนท์
นายณัฐวัสส์ ช่วยรักษา
ดร. นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์
รศ.ดร. สุวัฒน์ วัฒนวงศ์
นายวุฒิชัย ไชยจักร
นายจิรวัฒน์ แซ่ตั้ง
น.ส. ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์
นางสาว หญิงวารีย์ ประสบจตุรพร
อาจารย์ มยุรี ประทุมมาศ
ครอบครัว มงคลวิศาล
แพทย์หญิง ธัญญารัตน์ ธีรพรเลิศรัตน์
อาจารย์ ประยูร อุดรพิมพ์
คุณกิจประสงค์ - นิตย์ หอมคำแพทย์
นางเรณู น้อยนำนนท์
นายเอกมล อนันตกูล
นางปัฐยา สุรางค์กุล
นายสราวุฒิ ดลสุขกุล และครอบครัว
น.ส. กิตติพร จันทรวิสุทธิ์
นายเสรี แป้งคำ
คุณรุ่งฤดี ทรงพานุช
คุณแมอารีย์ รัตนรังษีโรจน์
นายกรีฑา ศิรมลพิวัฒน์
คุณภารณี วัฒนสกลพันธุ์
คุณทวีพร บุญส่ง และครอบครัว
พล.ต.ท. เกรียงศักดิ์ สุริโย
คุณอินทราณี วิวัฒนานนท์
นายธรรมดา วิริยะปิติ
นายณัฐพล พวงสุข
คุณวันทนา ยอดสกุล
นางไพเราะ วุฒิวงค์
นายวัฒนะ ลีลาภัทร
อาจารย์ ประสงค์ รายณสุข

น.ส. สมใจ เสรีจันทร์
คุณสมัคร ธรรมารมณ์
คุณสุภาวดี สาคริก
นายสุรชัย เจือจรุงใจ
นายวีรพงศ์ เอื้อพัฒนุกูล
คุณวัต จันทร์เดชาภัทร
นายณัฐ กนกวัฒนาวรรณ

บริจาค ๒๕๐ บาท

คุณเพชรรัตน์ จงรุ่งเรืองสิน
นายชาตรี เตชะยัน
น.ส. กาญจนา วิชาผง
คุณวัลลีย์ จันทนะจุลกะ
คุณแม่มลิวัลย์ แซ่ตั้ง
นางศรีสุรางค์ ศรีอุตตมะโยธิน
คุณสุดทิพย์ ภุมมรานันท์
คุณอารี มกรานนท์

บริจาค ๒๔๐ บาท

นางพิณรัตน์ ปะวรรณจะ

บริจาค ๒๐๐ บาท

นายเพชรพิชัย รัตนาภิชาติ
นายนิธิศ เลาหะวิระภาพ
คุณวิภาศรี สมิทธิพงศ์
นายรัฐภูมิ ฉัตรวิโรจน์
อาจารย์ สุนิภา ลิ้มกุล
คุณชุตินันท์ จันทรวิสุทธิ์
คุณรักชาติ - รัตนา สุขสำราญ
คุณป้าเรไร สุวรรณกิตติ
นายไมตรี นันทศักดิ์ไพบูลย์
อุทิศให้ น้าสาคร ภูลวรรณ
คุณหฤทัย ชินูปการพงศ์ - วรัศฐา - ด.ช. กิตติภาณ - ด.ญ. จิรัชญา กัยวิกัย
คุณรัชนีวรรณ ชินูปการพงศ์
คุณกมล ชินูปการพงศ์
คุณสว่างศรี สุจริตกุล กับครอบครัวคุณอุไร ทองเจือ ผศ.ดร. ศรินทิพย์ รักษาสัตย์
คุณสุพิน โอเจริญ
น.ส. สุภรณ์ โอเจริญ
อาจารย์ จันทิมา พรหมโชติกุล
คุณวนิดา ชัยชัชวาล
นายวรพน เนื้อศรีจันทร์
นายบริพัตร จุฑานิธิ
นางสุรีภรณ์ ป้องกันชาติ
น.ส. วรุณธิดา วรุตบางกูร
นางสุขจิตมาศ จรัสรัศมี
คุณภัทรดร อัชชากูร
คุณหัทยา เรือนงาม
นายทวีสุข อุยสุย

คุณขนิษฐา กวีวังโส
นายธีรพันธุ์ อุปการศิลป์
นายกิจจา ฟ้าภิญโญ
คุณพรทิพย์ พูนแสงศิริ
คุณสุวิทย์ - จำเรือง - ด.ญ. บุญญาภา - ด.ช. โภคิน พูนแสงศิริ
คุณภาวิดา ปัญจรัตน์ และบุตร
ด.ญ. ธิติญา - ด.ช. ธีรภัทร ศรีวันทนาสกุล
คุณธนวิชญ์ เขลิ๊กกระโทก
นายเกรียงไกร กิตติธรทรัพย์
อาจารย์ ปัจจัย สวาสดิ์รัตน์
น.ส. กุลวดี ทรงรุจิรัตน์
คุณนิภา เจริญจิตร
นายวิเชียร ผุดผ่อง
อาจารย์ เชลางค์ หนุนภักดี
นายธนพ ชัยวัฒนธีรากร
นายสุพจน์ ศิษย์ธานนท์
คุณชมภู ไชว้คำ
นางชูศรี วงศ์รัตนะ
น.ส. พัฐสุดา เวชสุวรรณ
นายสหัสนัยน์ เหตุเกษ
นายเจตร์ จิรสิทธิ์
คุณประวีณา เกษรบัว
คุณจันทร์เพ็ญ - คุณสันติชัย วันพิรัตน์
คุณอนัญญา ไชยกำเนิด
น.ส. ก่วง ชอนไธสง
คุณเกณฑ์ - คุณสุกัญญา ประชุมสุข
ร.ต.อ.หญิง เกษมาวดี-ด.ญ. กวิสรา ศุภภิญโญพงศ์
นายนิธิวัฒน์ ถาวรทวีวงษ์
คุณพิชัย - เกษร เหลืองอิงคสุต
นายชาญชัย กาญจนปภากูล

นายสมภพ ชีวรัฐพัฒน์
คุณอัญญรินทร์ จันทร์พูนบุตร
คุณหทัยพัชร์ ธนาตย์ตระกูล
นายวัชรินทร์ ทองควัน
คุณธนพัฒน์ ศรีวันทนาสกุล
คุณรักษิต ดุริยศาสตร์ และครอบครัว
คุณวิทยา - คุณอรุณี โยธารินทร์
นายบุญสม เมฆสมิทธิผล
อาจารย์ ศรีน้อย มาศเกษม
นายนิยมรัตน์ มิ่งมงกุฎ
คุณณัฏฐลักษณ์ ตันติวงศ์
นายธนพิชญ์ พรหมโยธา
คุณพรมนต์ แสงเกิดทรัพย์
คุณป้าจำเริญ ดาวเรือง
อาจารย์ รอด เลอยศขจาย
คุณพงษ์ศักดิ์ ธีระพิทยานนท์
น.ส. พฤกษา ฤทธิ์มาก
นายภานุพงษ์ ญาณเวทย์สกุล
นายเจริญ สวัสดิพงษ์
คุณสุมาลี อัศวราชันย์
นางรังษี หัทยางค์สินี
คุณณัฐพัชร์ เลิศนฤมิตกุล
ว่าที่ ร.ต. นันทวัฒน์ - คุณรัชฎา สวนสวัสดิ์
คุณเล็ก เอี่ยมเกิด
คุณเพ็ญพรรณ เพียงพร้อม
คุณจริยา กิ้มชือ
นายวสันต์ จิตติสกุล
คุณบพิตร - อัชณี - ธันยาพร โคตรชุม
คุณวราทิพย์ อัศวแสงรัตน์

บริจาค ๑๕๐ บาท

คุณอรชุมา มาศรีจันทร์
นายจรัญ พรเณร
นางอาภรณ์ ลักษณลม้าย
นายสุปัญญา ทองมาก
นายปราโมทย์ ศรัทธา
คุณแอมฤทัย ชาญกำโชค
นายเอี๊ยด จำรัสสุวรรณ - นางจันทร์ฉาย นามจันทึก
คุณนิทัศน์ - นภาภรณ์ ลาภชัยเจริญกิจ
นายปรีชา ริกระโทก
นายณัฐพงศ์ พงษ์สมบูรณ์
คุณอมรา สมพงษ์
รศ.ดร. นวลละออ สุภาผล
นายไมตรี กาฬสุวรรณ

บริจาค ๑๒๐ บาท

นายวิชาญ ตามธีรนนท์
นายประเสริฐ หิรัญสกุลวัฒน์
นายเฉียด - นางชุติมณฑน์ เกษรบุญนาค
นายสุรินทร์ เจนพิทยา

บริจาค ๑๐๐ บาท

คุณรักชนก แซ่ลิ้ม
นายชูศักดิ์ บัณฑิตกุล
นายพินิจพงษ์ ศรีบูรพานนท์
คุณชัชชัย อรรถยุกติ
คุณธวัชชัย ศิริพลารักษ์ + ขันทะลี อ้วนภิญญา
นายสุธน สุทธิวรรณ
นายสุพัฒน์ วงศ์ลิมปิยะรัตน์
ผศ. ประนันท์ แสงหิรัญ
นายสินชัย พิชัยวานิชสิน
นางสุวัลลี ตันหยงมาศกุล/ น.ส. นลินี ศุกระกาญจน์
คุณรวมพร เมฆหมอก
นางอารยา มสาริญานนท์
คุณวีรศักดิ์ - คุณวิราภรณ์ ภูกาสอง
นายวันพุธ ศิริอนุสรณ์ศักดิ์
คุณพิมพร ม่วงดิษฐ์
คุณอุไร วุฒิวิกัยการ
คุณสุนี ปิยะธนะศิริกุล
คุณประสานสุข สุชาตานนท์
คุณรุ่งอรุณ คงดี
คุณศรียา ยอดมณี
คุณยายเล็ก บุณยรัตพันธุ์
นายยุคล พิริยะกุล
คุณเมาริสสา ทรงพระ
คุณสุรมี โพธิสมภาณ์ + สุภาภรณ์ ติละพรพัฒน์
คุณวนิดา เลิศวิจิตรธนา
คุณชฎาพร พูนแสงศิริ
นายสมศักดิ์ ลิ่ววินิธ และลูกหลาน
อาจารย์ มณฑา อินทรัตน์
ร.ท.หญิง พรนภัส โรจนวิภาต
นายชัยพร - นางวาสนา เอี่ยมภักดี
นางอรพิน พูลทาจักร์
นายสรณ์ ไชยประภาย

นายสาธิต พงศ์พันธุ์ภักดี
คุณพรพรรณ เริงพิทักษ์
อาจารย์ บุบผา ลออมัทนะ
คุณอรนุช ตันฑจำรูญ
คุณเพ็ญพิมล ทรัพย์พันแสน
คุณพัชรีย์ ชินเทพรัชชกิจ และครอบครัว
คุณกรพรรณ เพ็ชรงาม
นางอนงค์ อิ่มเอิบ
นายประวุฒิ นิยมวุล
คุณเบญจา ทรัพยากร
คุณวงจิตร ประสารวงษ์
คุณศิริพรรณ สิทธิศาสตร์
คุณฉันทนา เล้าเจริญ
คุณนันทิยา แซ่กัว และครอบครัว
คุณอารีย์ อำนวยผล-เพ็ญอาภา ชูเฉลิม และบุตรสาว คุณมัธณา เจนจรัสสกุล
คุณชนิตา สุวรรณมณี
คุณกมลพิมพ์ แก่นเวียงรัตน์ และครอบครัว
น.ส. วราภรณ์ โรจน์วิบูลย์ชัย
นายทวีศักดิ์ รัตนวิจิตตาการ
พ่อจวน – แม่สังเวียน ลิขิตายน
คุณสมปรารถนา ช่วงโชติ
อาจารย์ ปรียา ธัญญขันธ์ + น.ส. พงษ์ศิริ ร่วมสุข
คุณฉัตรชัย – อุไรวรรณ ชัยรัตนวัฒน์
คุณโรสริน จันทโรจวงศ์
คุณปุณฑริกา อาศัยพานิชย์
นายนโรดม ลิ้มภูมิณรงค์
คุณณัชพล สุขประสิทธิ์บรีดี
คุณนรภัทร อเนกโพธิ์
คุณธนกร กสิกิจวรกุล และครอบครัว
คุณภัสภรณ์ – นายพรชัย เรือนหลวง
คุณบุญรอด มัชฌิโม
คุณวรรณา เลิศพรชัยกุล
น.ส. พิชชา ศิษย์โรจนฤทธิ์
นางจันทิมา กัจจายะนันท์
นางนันทิชา รัตนมาลากร
นางกาญจนา เนาวรังษี
คุณสาธิตา อัครกุลพิต
นางยิ่งพันธุ์ ปรัชญานนท์
คุณจิรัสยา ประทีปอุษานนท์
นายเสริมศักดิ์ – นางชัชนี อาวะกุล
นายทรงศักดิ์ อุดมสิน
นางศิริบงกช หนูดี
คุณสุนิสา สถิรวิสาลกิจ
นางสาว รังสิมา ศุภเลิศมงคลชัย
นายบงกช พรหมมี และครอบครัว
น.ส. อนันตา หลีเกษม
นางธนพร เพิ่มโภคา
คุณคุณัสนันท์ ปัญญาสิทธินันท์
คุณพรฤดี และด.ช. ปวีณ์ คุณบุราณ
คุณพัชรี ปิยะวงศ์
คุณประทุม เสตะกสิกร
คุณสุทัศน์ – คุณสุนันท์ ป้านสำราญ
นายวุฒิศักดิ์ ศรีเสมาเมือง
น.ส. กุลรพี ศิวาพรรักษ์
น.ส. นวลจันทร์ วงศ์ปิยมารัตน์
นางพรรณี ราญสระน้อย
น.ส. กาญจนา จตุรวัฒน์

น.ส. สุรีย์ คลายสุข
นางนิพาภรณ์ ศรีศาศวัตกุล
นางจารุวรรณ จึงมั่นคง
น.อ.หญิง เอื้ออารี ลักษณโกเศศ ร.น.
คุณจันทนา กระจ่างเนตร
น.ส. พวงพยอม วนาพัฒนสิน
นางอัญชลี พุฒเพันธ์
นายรชานนท์ นาคาพันธุ์
อาจารย์ ศุภชัย - ฉวีวรรณ รมยานนท์

บริจาค ๕๐ บาท

นายนิพนธ์ เจิมจำนงค์
พ.ท. พัทธพล โรจนวิภาต
นายอานันท์ - นางน้อย สายก้อน
น.ส. ดารณี โตเพ็ชร
คุณรัศมน กรุณามัย
คุณอรอนงค์ เทพแก้ว
นางชนิภา โรจนวิภาต
นางปราณี นพพการต์
นางวรรณี แย้มนิยมพันธ์
นางปน สลับเขียว
(ผู้บริจาคสมทบ)

บริจาค ๔๐ บาท

คุณพูลศิริ เวชสุวรรณ

บริจาค ๒๔ บาท

น.ส. ลักษณา ลังกาแก้ว
น.ส. วรินทร ผดุงศิริกุล

บริจาค ๒๐ บาท

จ.ส.ต. จักรพงษ์ ยากองโค, นางบุษบา - น.ส. ธนพรรณ ลังกาแก้ว
(ไม่ออกนาม)

ขออนุโมทนากับเจ้าภาพผู้ร่วมบริจาคทุกท่าน

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง.

หนังสือชุดบูรพาจารย์

หนังสือประวัติและปฏิปทาครูบาอาจารย์สายพระกรรมฐาน ที่จัดทำนี้ **จัดทำเพื่องานบุญ ไม่ได้ทำเพื่อจำหน่ายเพื่อผลกำไรใด ๆ ทั้งสิ้น** จัดพิมพ์ด้วยเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา รายรับที่พอมีอยู่บ้าง ก็ใช้เพื่องานบุญทั้งสิ้น ที่จัดทำอยู่ขณะนี้ มี ๒ ชุด

ชุดที่ ๑ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

หนังสือในโครงการนี้ เกิดขึ้นเนื่องจากการก่อสร้าง **พระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์ - บูรพาจารย์พระกรรมฐานสายพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** ตั้งอยู่ที่ **วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่**

พระมหาธาตุมณฑปฯ องค์นี้ ได้ริเริ่มทำการก่อสร้างโดย **หลวงพ่อจำรัส จิรวงฺโส** อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าอาจารย์มั่น ฯ ก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ และทำพิธีสมโภชเมื่อ**วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ วันครบรอบมรณภาพปีที่ ๕๔ ของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

หลวงปู่มั่น ไปบำเพ็ญเพียรที่เชียงใหม่ร่วม ๑๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๘๒) และ**บรรลุอรหันตภูมิ ในเขตอำเภอพร้าว** ท่านเคยไปพักปักกลดและจำพรรษาที่บริเวณ**วัดร้างป่าแดง บ้านแม่กอย** ต่อมาภายหลังได้พัฒนาขึ้นเป็นวัดกรรมฐาน ชื่อ**วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)** ในปัจจุบัน

บูรพาจารย์ที่นำประวัติมาเขียนในโครงการหนังสือบูรพาจารย์ นี้ ล้วนเป็นศิษย์ต้นที่ติดตามไปศึกษาธรรมกับหลวงปู่มั่น และมีความเกี่ยวข้องผูกพันกับวัดแห่งนี้ คณะศิษย์ได้หล่อรูปเหมือนของทุกองค์ประดิษฐานอยู่ภายในพระมหาธาตุมณฑปฯ ท่านที่ศรัทธาสามารถไปกราบไหว้ขอพรได้ตลอดเวลา

หนังสือใน**โครงการหนังสือบูรพาจารย์** นี้ จะมีต่อไปเรื่อย ๆ ตามโอกาสอันควร ที่เสร็จสมบูรณ์แล้วมี ๑๓ เล่ม ดังนี้ :-

เล่ม ๑ : หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต : ประวัติ ข้อวัตรและปฏิปทา, พ.ศ. ๒๕๔๔ (พิมพ์ ๑๐ ครั้ง)
เล่ม ๒ : หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม : พระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ในยุคปัจจุบัน, พ.ศ. ๒๕๔๔ (พิมพ์ ๗ ครั้ง)
เล่ม ๓ : หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ , พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๕ ครั้ง)
เล่ม ๔ : หลวงปู่ขาว อนาลโย, พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๕ ครั้ง)
เล่ม ๕ : หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล, พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๔ ครั้ง)

เล่ม ๖ : พระกรรมฐานสู่ล้านนา ตอน ๑, พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)
เล่ม ๗ : พระกรรมฐานสู่ล้านนา ตอน ๒, พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)
เล่ม ๘ : หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร . พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)
เล่ม ๙ : หลวงปู่ชอบ ฐานสโม, พ.ศ. ๒๕๔๘ (พิมพ์ ๔ ครั้ง)
เล่ม ๑๐ : หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี. พ.ศ. ๒๕๔๘ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)
เล่ม ๑๑ : หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, พ.ศ. ๒๕๔๙ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)
เล่ม ๑๒ : หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร, พ.ศ. ๒๕๕๐ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)
เล่ม ๑๓ : บันทึกธรรม ๓ รส ของ หลวงพ่อจำรัส จิรวโส , พ.ศ. **๒๕๕๑** (พิมพ์ ๓ ครั้ง)
เล่ม ๑๔ : หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ (อยู่ระหว่างจัดพิมพ์)

หนังสือในโครงการทุกเล่มจัดพิมพ์เพื่องานบุญ **ไม่ได้พิมพ์เพื่อจำหน่าย** และไม่มีวางขายหนังสือส่วนใหญ่หมดแล้ว อาจมีการพิมพ์เพิ่มเป็นบางเล่มตามโอกาสที่เหมาะสม

ท่านที่สนใจโปรดให้ชื่อและที่อยู่ไว้ ถ้ามีการพิมพ์เพิ่มเล่มใด เมื่อใด จะแจ้งให้ทราบทางจดหมาย ด้วยการบอกบุญเชิญชวนร่วมบริจาคเป็นคราว ๆ ไป

โปรดติดต่อขอทราบข้อมูลได้ที่ :-

ติดต่อด้วยตนเองที่วัด เชิญได้ที่ :-

พระอาจารย์วิชิต โสภโณ (ครูบาหมู)
วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว
จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๙๐ **โทร. ๐๘๑ - ๓๒๔ ๐๓๖๑**

ติดต่อกับผู้เขียน-จัดพิมพ์เผยแพร่ เชิญได้ที่ :-

อาจารย์ปฐม นิคมานนท์ ๔/๔๔๙ หมู่บ้านสหกรณ์ ซอย ๑๙
ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐.
โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓
E-mail : ppn1@hotmail.com
(ธนาณัติสั่งจ่าย ปท.บึงกุ่ม รหัส ๑๐๒๓๑)
หรือ **โอนเข้าบัญชีสะสมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสวนสยาม**
เลขที่ ๑๙๒ ๔๐๒ ๖๔๕๑ ชื่อบัญชี นางภัทรา นิคมานนท์
(โอนเข้าบัญชีแล้ว โปรดแจ้งให้ทราบด้วย ที่โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙
หรือมือถือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓ หรือ ตามที่อยู่ข้างต้น)

ชุดที่ ๒ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้ วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์

หนังสือชุดนี้เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกับการจัดตั้ง **ทุนนิธิกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์** เป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนและทะนุบำรุงวัดกรรมฐานสาขาของวัดบูรพาราม ที่ตั้งอยู่ในท้องที่ห่างไกลบริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์-ศรีสะเกษ ประมาณ ๔๐ วัด

หนังสือใน **โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้** มีดังนี้ :-

เล่ม ๑ : พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) , พ.ศ. ๒๕๕๐ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๒ : พระญาณวิสิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม), พ.ศ. ๒๕๕๔

เล่ม ๓ : พระเทพสุธาจารย์ (หลวงปู่โชติ คุณสมฺปนฺโน) อยู่ระหว่างจัดทำต้นฉบับ

เล่มต่อ ๆ ไป จะพิจารณาจัดทำตามโอกาสอันสมควร

ท่านที่สนใจจะร่วมบริจาคเข้า **ทุนนิธิกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล** และ **โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้** สามารถติดต่อได้ดังนี้

ติดต่อด้วยตนเองที่วัด เชิญได้ที่ :-

พระราชวรคุณ (หลวงพ่อสมศักดิ์ ปณฺฑิโต)

วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ ๓๒๐๐๐

โทร. (๐๔๔) ๕๑๔ ๒๓๔

ติดต่อกับผู้เขียน-จัดพิมพ์ เชิญได้ที่ :-

อาจารย์ปฐม นิคมานนท์ ๔/๔๔๙ หมู่บ้านสหกรณ์ ซอย ๑๙ ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐. โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓

E-mail : ppn1@hotmail.com

(ธนาณัติสั่งจ่าย ปท.บึงกุ่ม รหัส ๑๐๒๓๑)

หรือ **โอนเข้าบัญชีสะสมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสวนสยาม**

เลขที่ ๑๙๒ ๔๐๒ ๖๔๕๑ ชื่อบัญชี นางภัทรา นิคมานนท์

(โอนเข้าบัญชีแล้ว โปรดแจ้งให้ทราบด้วย ที่โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือมือถือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓ หรือ ตามที่อยู่ข้างต้น)

****

หนังสือทั้งสองโครงการ มีเหลือเพียงบางเล่มเท่านั้น
ท่านต้องการร่วมทำบุญเล่มใด โปรดโทรศัพท์ตรวจสอบก่อน เพื่อความแน่ใจ
ต้นทุนพิมพ์เล่มละ ๑๐๐ บาท โปรดช่วยค่าพิมพ์อย่างน้อยเท่าต้นทุน
และโปรดช่วยค่าส่งด้วย เล่มละ ๒๐ บาท

****